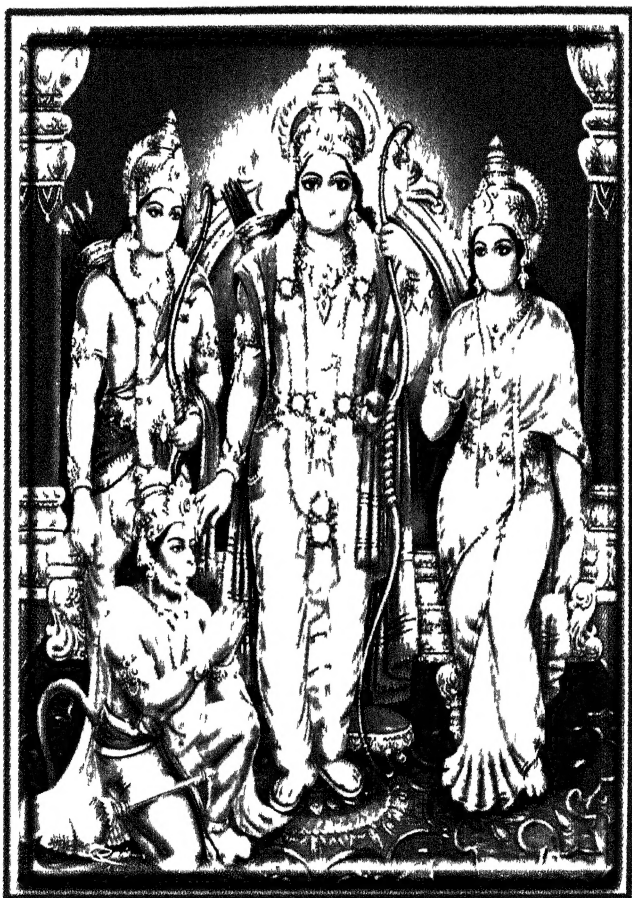

శ్రీరామ

కంబరామాయణము

(ప్రథమ సంపుటము)

శ్రీ పొతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి

శ్రీరామ

కరిబరామాయణము

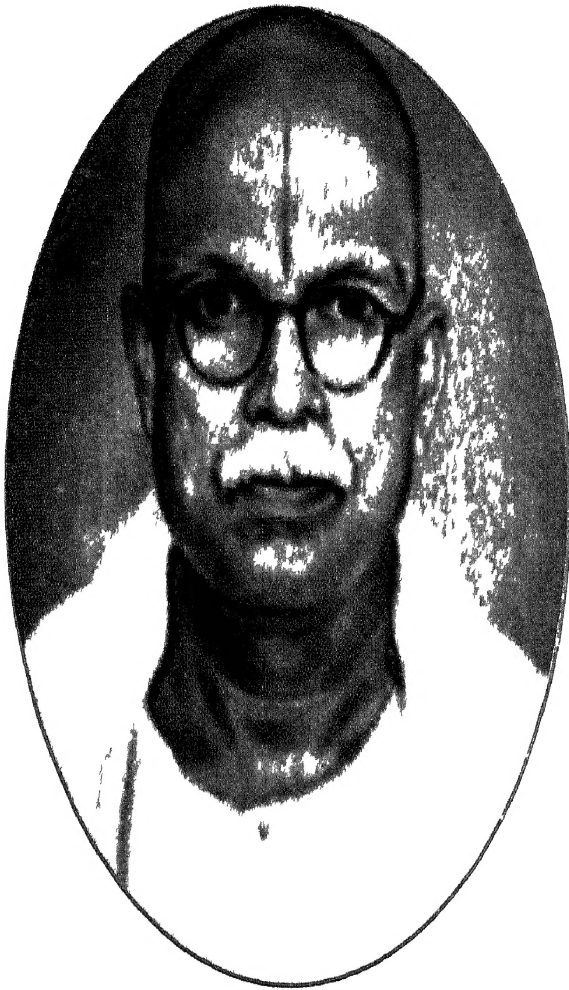
(ఆంధ్రానువాదము)

ప్రథమ సంపుటము

(బాలకాండము నుండి కిష్కిందాకాండము వఱకు)

గ్రంథకర్త.

ప్రొతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి

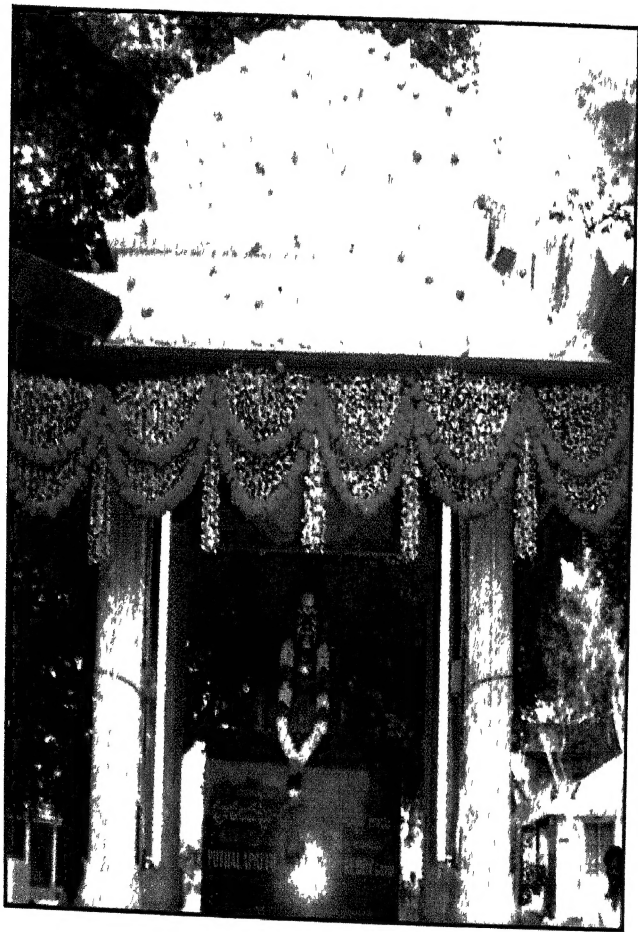
మహాకవి ఆంధ్రకంబర్

సాహిత్యరత్నాకర విద్వత్ కవికుల తిలక

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు

జననము 05-04-1892

మరణము 08-11-1971

పూతలపట్టులో ఏర్పాటు చేయబడిన శ్రీ పూతలపట్టు
శ్రీరాములు రెడ్డిగారి కాంస్య విగ్రహ ఆవిష్కరణోత్సవము.

అక్షరాంజలి

సర్వతీపుత్ర, మహాసహస్రాధానస్థపనాచార్య

డా॥మేడసాని మోహన్,

డైరెక్టర్, అన్నమాచార్య ప్రాజెక్ట్, టి.టి.డి

చరితం రఘునాథస్వ శతకోటి ప్రవిస్తరమ్

ఏకైకమక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతకనాశనమ్.

హైందవ సంస్కృతిని మహత్తరంగా ప్రభావితం చేసిన మహేతిహాసం రామాయణం. అన్ని భారతీయ భాషలలోను రామాయణ మహా కావ్యాన్ని ఎందరో మహా కవులు రచించారు. తమిళ వాఙ్మయంలో కంబరామాయణానికి మంచి పేరు ప్రఖ్యాతులున్నాయి. పూతల పట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు కంబరామాయణాన్ని అనువాదం చేశారు. అనువాద కావ్యమైనా గాని కవితా శిల్పాన్ని సౌందర్య బంధురంగా ఆవిష్కరించడంలో సంపూర్ణ కృత కృత్యులైనారు. ఊహలపోహలంపులోనూ, శబ్ద సంయోజనంలోనూ, సన్నివేశ కల్పనంలోనూ, సర్వకవితాంగాలలోనూ శ్రీరాములు రెడ్డిగారి కవితా రూప తపస్సు లోకోపకారకమై వాసికెక్కింది. అయోధ్యా నగర వర్ణన సందర్భంలో ఈ క్రింది పద్యం ఎంత ప్రసన్నరమణీయంగా భాసిస్తూ ఉందో రసజ్ఞులు పరిశీలింపగలరు.

ధరణీదేవి ముఖాబ్జమో! తిలకమో! తన్నేత్రమో! దివ్యసుం

దర భద్రాయతమాత్రమో! కుచతటోదంచన్మణీ హారమో!

వరజీవద్ధలమో! రమావసతియౌ పద్మంబౌ! శ్రీ విష్ణువే

రురమో! కౌస్తుభహేమ పేటికయ్యో! దేవౌకంబు పై లోకమో!

మూలంలోని భావాలకు తెలుగుదనాన్ని సంతరించి, ప్రాబంధిక శయ్యా విశేషంతో సాగసులు దిద్దారు. ప్రసన్నమై, ధారాళధారానిరూఢమై, రామాయణ కథా సన్నివేశానుకూలమైన శయ్యాపాక సౌభాగ్యాలతో పూతల పట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారి కవితాశైలి రసజ్ఞులను రసానందాను భూతి కలిగిస్తుంది.

యాగపటలంలోని వామనచరిత్రలో వామనమూర్తి వర్ణన చూద్దాం
శ్యామల వర్ణుడున్ మహితీ సాత్త్వికుడైన రమేశుడంతద
త్వామలవేది మూడు సమయంబుల చర్య లెఱుంగువాఁడు, దై
త్యామర తాతకశ్యపున కర్మిలి పుత్రకుడై జనించి తా
వామనుడయ్యె నింత దలచన్ వట బీజము న్యాయమొప్పఁగన్

పద్య రచన ఒక మహత్తర కళ. పద్య విద్యా సంప్రదాయ నిష్ఠాతులకే ఈ
కళాదీప్తి వశమౌతుంది. ఈ శిల్పవిన్యాసంలో సారభ్యం, సౌకుమార్యం, ప్రసన్నత
సాధించాలంటే వాఙ్మయ తపస్వికే సాధ్యం. పూతలవట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి గారు
వాఙ్మయ మహా తపస్వియనుట స్వభావోక్తి.

సీతారాముల పరస్పర వీక్షణసన్నివేశంలో సీతాదేవి సౌందర్య సాక్షాత్కారం,
ఆ దేవి జగన్మనోహన విన్యాస విభ్రమం - ఇత్యాదులను వర్ణించుటలో మృ
దుమధురములైన పదముల పాండిక, తలఁపుల మేళవింపు, ఝటితితాత్పర్య
స్ఫురణం - ఎంత మనోజ్ఞంగా భాసింపజేశారో చూడండి.

పొగడఁడొడంగుచోబలుకు బోటి మగండగు బ్రహ్మయాదిగా
మిగిలిన సత్కవీంద్రులువమించి వచించెడు లక్ష్మియే స్వయం
బుగ విజయంబు సేయఁదన పోణిమి బల్కఁగ నామె దక్కవే
ఱుగనుపమానమారసి యెఱుంగఁదరంబె! నుతింపసాధ్యమే!

★ ★ ★

గిరిజాద్యుత్తమ సాధ్వులున్ దలలు కేల్గిలించి మ్రొక్కుంగ ద
గ్గరహిన్ సద్గుణరాశియౌ జనకరాట్కన్యావిలాసంబు ని
ర్జర వర్చుల్ దిలకించి సౌరు పాలిమేరంగాంచగాంక్షించియే
తెఱగంట్లైతిమి రెండు కన్నులును బ్రాతింగాన లేవండ్రు సూ

★ ★ ★

ఇమ్మగువ పంకజము నుండి యిలకు రాఁగ
ఘోరతపమాచరించిన వారు సురలో?
జగమో? విప్రులో? స్వర్గమో? తగవో? యెదియో?
దీని నిజము నిజంబుగ దెలియలేము!

ద్రీమానందము గూర్చు నేత్రములకున్ వీక్షింపఁగాఁబండువై
యామోదంబును వెంపనెల్లరు జలేబొఱుగనం గౌతుకం
బీమాద్రిం గలిగించుటన్ జెలులకేయింపౌ సుధం బోలు కాం
తామత్తల్లిక సీత రామునకు నేతాత్వర్యముం గూర్చునో!

★ ★ ★

ఊహ కరుదైన సౌందర్యమొందు సీత
యిట్లు నిలువ నిర్వురకన్ను లెనసి యొకట
గలసి యిర్వుర తెలుపులు కలఁకవాఱ
గాంచె రాముడు సీతయుఁగాంచె నతని.

★ ★ ★

వలపు వహించు చూపులను పాశముచే నిరు మానసంబులున్
బలముగ లోఁగి లాగఁబడ భానుకులాంబుధి సోము మానసం
బలజనకాత్మజాత యెదయందు వసించెను సీతమానసం
బల రఘురాము చంద్రునెదయందుఁదగుల్కొనెఁ జిత్రవైఖరిన్
‘‘తేనె సోఁక నోరు తీయన యగు రీతి - తోడ నర్థమేల్లఁదోప’’

అన్న కవయిత్రి మొల్ల పలుకునకు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు ప్రతిపద్యం
ఉదాహరణం అవుతుంది. ఆలంకారిక శిల్పబంధురమై, ప్రాబంధిక శయ్యా
సౌభాగ్య సమన్వితమైన వీరి కవితా సౌందర్యం రామకథాంకితమై సార్థక్యమును
సంతరించుకో గలిగింది. విశ్వ శ్రేయోదాయక దీక్షాదక్షమయిన వీరి పునీత
వాక్కు ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క రామ బాణం. రామ బాణం వంటి వేగంతో
చదువరుల హృదయాంతరాళ రసజగత్తులకు దూసుకొని పోగలవు.

సంధ్యా సమయ వర్ణనలో ఈ క్రిందిపద్యాన్ని ఎత హృద్యంగా మలిచారో
చూడండి.

పైన ధ్వనించు పక్షుల రవంబులు వాద్యము-గాగ ఘోషముం
 బూనిన అబ్బియే యడుగు మువ్వలుగా నెఱిమిన్నై రక్తపుం
 బానము గాఁగఁజీఁకటియె ప్రబ్బిన కంచెల గాఁగ సంజయన్
 చాన మహోద్ధతిన్ బరఁగు - శాకిని భూతము వోలె వర్ధిలెన్

★ ★ ★

ఈ విధంగా శ్రీరాములు రెడ్డిగారు తన మృదు జిహ్వపై రవలు దాల్చిన
 నూగు నిగారపుంజిగుల్ చను కవితా సరస్వతిని రామాంకితం గావించి
 ధన్యులైనారు.

యావత్ స్థాస్యంతి గిరయః సరితశ్చమహీతలే
 తావత్ రామాయణ కథా లోకేషు ప్రచరిష్యతి

- అన్న సూక్తిలోని రామాయణ శశ్వత్ ప్రాచుర్య లక్షణం పూతల పట్టు
 శ్రీరాములు రెడ్డిగారి రామాయణ కావ్యానికి కూడ వర్తిస్తుంది.

- మేడసాని మోహన్

కవి ప్రశస్తి

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు శ్రీరామనవమి నాడు 5-4-1892న చిత్తూరు జిల్లా పూతలపట్టు గ్రామములో జన్మించినారు. తల్లి లక్ష్మిమ్మ, తండ్రి పెద్ద బుచ్చిరెడ్డిగారు. శ్రీ బుచ్చిరెడ్డిగారు హరికథలు చెప్పేవారు. ఆ పుణ్యదంపతులకు జ్యేష్ఠ పుత్రుడుగా కవిగారు జన్మించినారు.

కవిగారికి నలుగురు కుమార్తెలు. వీరి కీర్తి వలె ఆంధ్ర, కర్ణాటక, తమిళ నాడులలో సంబంధ బాంధవ్యములు వ్యాపించినవి. వీరికి పాలకల రెడ్డివంశము తోడను, కట్టమంచి వారి తోడను రక్త సంబంధములు గలవు. నలగాంవల్లె నాయుడు గార్లు వీరి కవితను పోషించి యున్నారు.

వీరు ప్రాథమిక పాఠశాల వరకు చదివినను స్వయంకృషితో ఆంధ్ర, తమిళ సంస్కృత సాహిత్యములను ఒడిసి పట్టుకున్నారు. వీరు మద్రాసు విశ్వ విద్యాలయ విద్యుత్ పరీక్షలో ఉత్తీర్ణులై ఆంధ్ర పండిత పదవిని పొంది బోధనలో ఉన్నత ప్రమాణాలు నెలకొల్పారు. తండ్రి హరికథలు చెప్పడం వల్ల వీరికి చిన్నప్పటి నుండి ప్రాచీన గ్రంథ పఠనంపై ఆసక్తి పెరిగింది. ఒకవైపు విద్యాబోధన మరోవైపు గ్రంథ రచనలను తపస్సుగా సాగించారు. విద్యార్థి వర్గములకు ఆంధ్ర బాషా సాహిత్యముల పట్ల అధికాసక్తి కల్గించుటయే కాక, అధ్యాపకుల యెడ గూడా అపార భక్తి తత్పరతలు కలిగించిన పండిత శేఖరులు వీరు. వారి సారస్వత వ్యవసాయం ఆత్మ సంతృప్తికోసమే. వారి రచనలలోని సద్విషయ ప్రస్తావన, ప్రవచనాల ప్రస్తారాలకు నిదర్శనంగా సౌశీల్యంలో రామ భక్తులైన పోతన్న, గోపన్నలను తలపించినారు. వీరు కొంతకాలం తాళూరి ఆర్ముగం పిళ్ళై గారితో కలసి “తెనుగుతల్లి” సాహిత్య మాస పత్రికకు సంపాదకత్వం వహించారు.

శ్రీరాములు రెడ్డిగారి విగ్రహము వలెనే వారి పాండిత్యము గంభీరమైనది. వారి హృదయము వలెనే కవిత్వము రసార్థమైనది. వారి వర్తనము వలెనే రచనము సరళమైనది. తమిళ సారస్వత సాగరము నందలి రత్నములను

పై కార్యక్రమమునకు తోడు అదే దినము అవధాన చక్రవర్తి డాక్టర్ మేడసాని మోహన్ గారిచే అష్టావధాన కార్యక్రమము సాహితీ పీఠాసులకు పండుగగా, వైభవంగా జరిగినది

మహాకవి పేరిట పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారి స్మారక సంఘము ఏర్పాటు చేయబడినది తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారి ఆర్థిక సహకారము రూ 40,000/-తో కంబరామాయణము పునర్ముద్రణ చేయు అవకాశము కలిగినది

మేము అడిగిన వెంటనే ఈ పుస్తకమునకు పీరిక అందించిన అవధాన చక్రవర్తి, సరస్వతీపుత్ర డాక్టర్ మేడసాని మోహన్ గారికి మా కృతజ్ఞతలు

పై కార్యక్రమములో సహకారాన్ని అందించిన శ్రీమతులు బి ఎన్ సుధీమణి నంజారెడ్డి, కె రుక్మిణి, బి ఎన్ ఉష, మరియు బి ఎన్ శ్రీవర్ధిరెడ్డి దంపతులు (బెంగుళూరు), కె సుమతి రెడ్డి (యు ఎస్ ఎ) శ్రీయుతులు పి విజయ శంకరరెడ్డి, టి టి డి ఇ ఓ శ్రీ ఐ వి సుబ్బారావు మరియు ట్రస్ట్ బోర్డు సభ్యులకు, సప్తగిరి ఎడిటర్ శ్రీ రామమూర్తి గారికి, న్యూట్రిన్ ఫ్యాక్టరీ యజమాన్యం, చిత్తూరు, శ్రీ డా॥ మన్నవ భాస్కరనాయుడు, ఎ జయచంద్రా రెడ్డి, డా॥ ఎ మునిరామరెడ్డి, తిరుపతి, పి కృష్ణమూర్తి, ఎం వ్యోమకేశవ రెడ్డి, ఎం డి నాయుడు చిత్తూరు, బి భీమేశ్వర రెడ్డి (వి ఎ ఓ), టి చంద్ర శేఖర్ రెడ్డి (తలుపుల పల్లి బాబు), టి బాబురెడ్డి, జి శ్రీరాములు శెట్టి, కె హరిబాబు, కె చెంగల్రాయ నాయుడు, పి సర్వోత్తమ రెడ్డి, కె నారాయణ రెడ్డి, ఎన్ కుమారదేవరెడ్డి, పి శ్రీహరినాథ్, ఎ కె వెంకటరమణారెడ్డి గార్లకు మా కృతజ్ఞతలు

ప్రతులకు, వివరాలకు

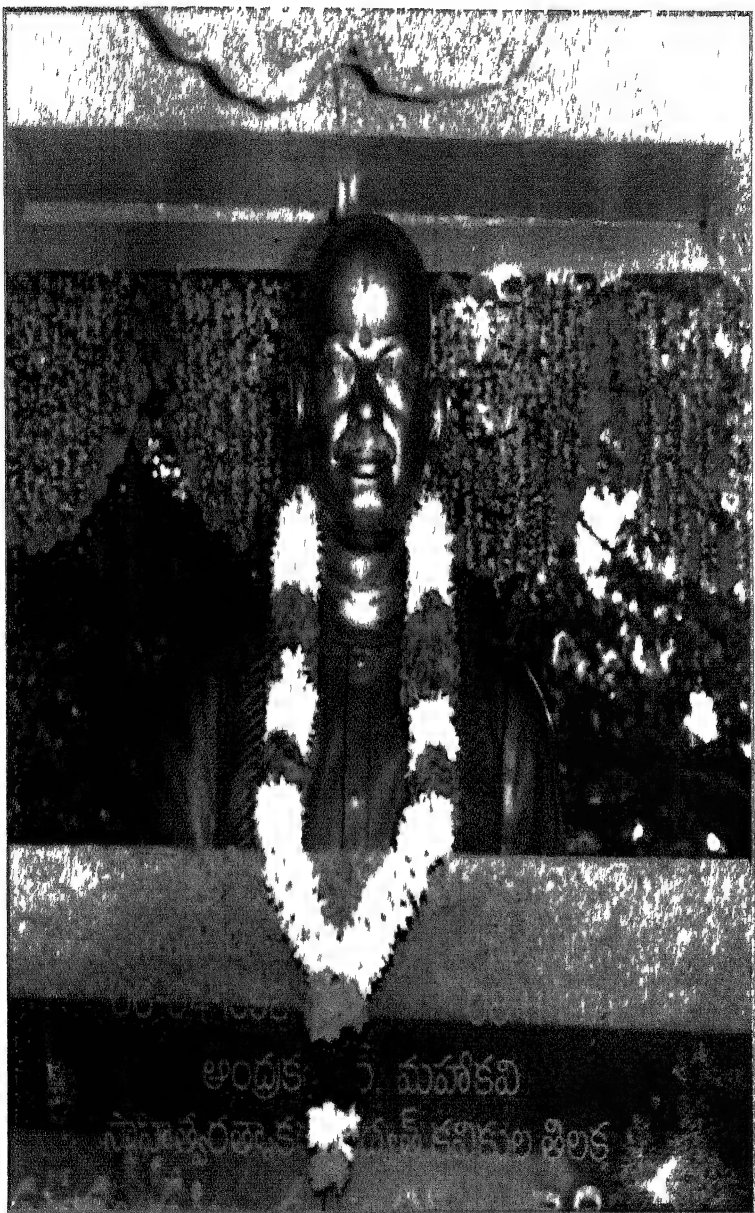
పూతలపట్టు నరోత్తమ రెడ్డి

సెక్రటరీ, శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి మెమోరియల్ ట్రస్ట్

పూతలపట్టు (గ్రామం మరియు మండలం)

చిత్తూరు జిల్లా, ఆంధ్రప్రదేశ్ - 5 17 124

ఫోన్ 08572- 70 119, 26776

పూతలపట్టులో ఏర్పాటు చేయబడిన శ్రీ పూతలపట్టు
శ్రీరాములు రెడ్డిగారి కాంస్య విగ్రహ ఆవిష్కరణోత్సవము.

6-12-1998న విగ్రహవిష్కరణ సందర్భంగా హాజరైన
శ్రీ డా॥మేడసాని మోహన్ గారు

విగ్రహవిష్కరణ సందర్భంగా హాజరైన శ్రీ బి.ఎన్ శ్రీవర్ధన్, శ్రీ బి.ఎన్ రవిచంద్రారెడ్డి మరియు డా॥మేడసాని మోహన్ తదితరులు

విగ్రహవిష్కరణ సందర్భంగా హాజరైన శ్రీ పి. కృష్ణమూర్తి, శ్రీ టి. బాబు
రెడ్డి, శ్రీ పి సుబ్బారెడ్డి, శ్రీ టి చంద్రశేఖర్ రెడ్డి, శ్రీ పి విజయశంకరరెడ్డి,
డా॥మన్నవ భాస్కరనాయుడు మరియు శ్రీ పి నర్సయ్య రెడ్డి తదితరులు

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి కాంస్య విగ్రహ దాతలు,
శ్రీమతి బి ఎన్. సుధీమణి నంజారెడ్డి (మధ్యలో నివారు)
శ్రీమతి కె. రుక్మిణీ, శ్రీమతి ఉష మరియు శ్రీమతి సంతోషి తదితరులు

శ్రీ పూతలవట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారి
విగ్రహవిష్కరణ సభలో ప్రసంగిస్తున్న శ్రీ బి.ఎన్ శ్రీవర్ రెడ్డిగారు

శ్రీ పూతలవట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారి విగ్రహవిష్కరణ సందర్భంగా
ఏర్పాటు చేయబడిన డామేడసాని మోహన్ గారి అష్టావధానము

శ్రీ రస్తు. విజ్ఞప్తి

కంబకవిచరిత్రాదికము.

కంబకవి రాజనరేంద్రుని మునిమనుమఁడగు మూఁడవ కులోత్తుంగుని యాస్థానమున నుండి నతఁడు. (ఈ కులోత్తుంగుఁడు విక్రమచోళుని కొడుకు. విక్రమచోళుడు రాజనరేంద్రుని కొడుకగు దెండవ కులోత్తుంగుని కుమారుఁడు.) కులోత్తుంగుఁడు కంబకవి పాండిత్యమును కవితావాఙ్మయమును విని యతనిం దనయాస్థానమునకుఁ బిలిపించి కవివక్రవర్తి బిరుద మొసంగి గౌరవించి విద్యాధికారిగా నుండు కొనియెను. వీరిది శ్రీ. పంధ్రెండవ శతాబ్ది సమరభాగము. మొదటి కులోత్తుంగుని కాలమున_అనగా 9 శతాబ్ది-తుదిని 10 శతాబ్ది మొదటను ఉండెనని కొందఱుండురు. రాజునుగూర్చి ౯వ గ్రంథములందెచ్చటను ఒక వాక్యమైన కానరాకుండుట మిక్కిలి చిత్రము

కంబకవి తిరువకుందూరున పూజారి (ఉవచ్చ) పనిచేయుచుండిన అనంతుఁడను పుణ్యపురుషు నకు జనించెను. వీరిది వేలాళ కృషికజీవి కులము. కాళిదాసాది మహాకవుల చరిత్రముల వలెనే కంబకవి చరిత్రమును విన్నవ్వముగాఁ దెలియరాదు. పిన్ననాఁడే తలిదండ్రులు గలిండుటచే తిరువెజ్జెయ్ నల్లార నుండిన శత్రైయప్పన్ [జటప్ప] అను సతఁడితనింబెంచి పెద్దఁజేసి విద్యాబుద్ధులునేర్చి గొప్ప పండితునిగా కవిగా నొనరించెను కావునఁ దనపోషకుని నామము చిరస్థాయియగునట్లు లితఁడు తనరామాయణ మహాకావ్యము నందచ్చటచ్చటఁ జొప్పించెను ఇతని క్షుభార్థుఁడగు అంబికావతియు మహాకవి.

కంబకవి వాల్మీకి ననుసరించి తనరామాయణమును వ్రాసెను. అది కథాను సరణముమాత్రమే కాని భాషాంతరీకరణము కాదు. వరసలు సంభాషణములు కల పోకడలు సౌంధములు ఇతఁ డుఁడమల లోను వర్ణనా పద్ధతియందును కాళిదాసుని, శైలిని భక్తిని పోషనము, భృగ్వంశుని నంశ్శతాండ్రములందు వాడుకలోలేని యత్యద్భుతోపమలు ప్రాపంచిక చిత్తవ్యవహారమున కానవచ్చునవి యిందు లెక్కకు మీఱి కలవు. ద్విత్రివచనప్రాసము లితనికి మిక్కిలి ఋష్యములు. దశరథుని మిథిలావ్రయాణమును మూఁడు వందల పుస్తకములతోఁ బెంచి నాయకా నాయకుల విశారదలఱు పుష్కలవచనము జలక్రీడ మధుసానము మున్నగు విషయముల కవకాశము గల్పించికొని వర్ణించెను. దీనింబట్టియే కాఁజోలు! కంబరామాయణ మున నెడతెగని వర్ణనములతో దీర్ఘాది దీర్ఘ మైన దను లోకవ్యవహారము సిద్ధించి యుండనోవు.

ఇందెక్కువ భాగమితఁడు తిరువెజ్జెయ్ నల్లారను కొంతభాగము తిరువట్రి యారను వ్రాసెను. కంబకవివ్రాసిన దాఱు కాండములే. ఉత్తరకాండమును సారెకులమునుఁ బుట్టిన వాణిదానుఁడను ౮వ రచించెను. కంబకవి రామాయణమును పూర్తిగావించిన పిదప శ్రీరంగమున కేగి ఓంకారవిమానమున యోగనిద్ర వహించు శ్రీరంగనాదస్వామిని దర్శించి నమ్మాళ్వారులపై నొక గ్రంథము వ్రాసి యటఁగల మహాపండిత సభలోఁ దన రామాయణమును వినిపించి సభవారి మెప్పువడసెను అందరి వండిత సభకు రంగమని పేరు. దానింబట్టియే లోకమున “రంగమున కెక్కునా” అను సామెత రూఢియైనది. సరస్వతి అంతాది [ముక్తపద గ్రంథము] ఏతత్పద్య (కృషిపై దెబ్బది) అనుగ్రంథములు కూడ నితనిచే యుండురు.

ఇకని కవిత్వము సరసము లలితపదాలంకార యుక్తము అర్థగంభీరము పండిత పామరరంజకము భక్తిప్రబోధకము నైనది. శైలి గంగావహము ననుకరించును. రసస్ఫూరకముగా వర్ణించుటలో సీతః దద్విశీయః. అందులకుం దగిన ఘట్టములు కొన్నింటి నితః కథ పోకడకు ననువుగా క్రమవిరుద్ధము వినుగులేకుండు తీరునఁ గల్పించుకొని యున్నాడు. చూడుడు. రామలక్ష్మణులు కౌశికుని వెంటబడిపోవుచుఁ గాంచినట్లు మిదిలాపురము వర్ణింపఁబడినది. అరణ్యగమనశ్రమము సీతకుఁ దోఁప కుండునట్లుగా వృక్షవక్షిమృగ నదీనదములు మనోహరముగా రామునిచే వర్ణింపఁబడినవి. హనుమంతుని సీతాస్వేషణ నెవమునను రాముఁడు లక్ష్మణునకుం జూపు నెవమునను లంకవర్ణింపఁబడినది. ఇట్టివే అట నట గొన్నికొన్ని కలవు.

ము ఖ్య ము ల గు మార్పు లు.

శ్రీరాముఁడు మిదిలా రాజవీధిలో తమ్మునితో మునితో నేగుచు మేడమీద నుండిన సీతం గాంచుట, సీతయు రాముంగాంచుట, అందుపై వారి యనంగ దశావర్ణము, దశరథుఁడు దుఃఖావస్థ యందు తనకొర్వదౌహితములు భరతుఁడు చేయ రాదనుటచేఁ బదపడి వసిష్ఠుఁడు శత్రుఘ్నుచేజేయించుట, సీతారామలక్ష్మణు లగస్త్రాఘ్ర క్రమమునుండి వధవవటికేగుచు మార్గమధ్యమున జటాయువుంగంచి సంభాషించుట, రావణుఁడు సీతను పరకాలతోడ భూమిని కెల్లగించుకొని పోవుట, సుగ్రీవుఁడు తాతను తల్లిగా భావించి గౌరవించుట, విభీషణుఁడు రావణునకు హిరణ్యకశిపు వధముఁడెలుపుట, యుద్ధరంగమున విభీషణ కుంభకర్ణుల సంభాషణము, రావణుఁడు రామలక్ష్మణ శిరోధనువులు గల్పించి చూపి సీతను బెడరించి లోఁగొన యత్నించుటకు మాటుగా మాయజనకుని గల్పించి వానిచే భూజాతకు దుర్మీతులు చెప్పించుట లోనగునవి. ఈ కవి సుగ్రీవ విభీషణులకంటె వారిని రావణుని కుంభకర్ణుని ఎక్కువగా గౌరవించెను.

తెనిఁగింపు.

సంస్కృతకావ్యముల నాంధ్రీకరించుట సులభకార్యము. అందలి పదములు సమాసములు అట్లట్లే తుదిప్రత్యయములు చేర్చి యుపయోగించుకొనవచ్చును. అజవమునుండి యట్లుచేయుటకు వీలు లేదు. తెనుఁగు సంస్కృతానుసారిజేయినది. అజవముట్లుగాక స్వతంత్రించియే యున్నది. రెండును ఒక మాతృకగల ద్రవిడభాషలేయైనను నిత్యవ్యవహారమందుగల పెక్కుపదము లర్ధరూప భేదములు లేక యున్నను ప్రకృతి ప్రత్యయ సంబంధముం దజవమున స్వాతంత్ర్యమున్నది. మఱియు భాషా వివృద్ధి కవకాశమెక్కువగానున్నది. పదముల నిచ్చవచ్చినట్లునుకూలముగా సృష్టించుకొనవచ్చును. తెనుఁగున నట్టి పదములు విరివిగాలేవు, అజవమందలి విశేషణ పదతి వింతగాఁ గానవచ్చును. అపదతి నావహణ శైలినిగూడఁ జాలవోట్ల మార్చివైచినది.

“కంబికవియే పండితుఁడు; కంబికవి యింటి కట్టుకంబముగూడ కవిత్వము చెప్పను; అను నా ముడులకుఁ గారకుఁడైన యిమ్మహాకవి కవిత్వమందలి గొప్పతనమును కొంతవఱకై ననాంధ్రులు గ్రహింప గలిగినచో నావరిత్రమ ము నవలము కాఁగలదు. గ్రంథము గొప్పదిగావునఁ దెలిసియుఁ దెలియకయుఁ దొనఁగుదు దొరలియుండవచ్చు అట్టివి తెలిసి తెలిపినవారికి వివరపూర్వక పదనము లర్పించును.

ఇట్లు
సుజన విధేయుడు
శ్రీరాములురెడ్డి.

అభినవ పోతనామాత్య, విద్యత్కవికుల తిలక

సాహిత్య రత్నాకర, కవితా తపస్వి, మహాకవి

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి గారు

చిత్తూరు మండలమునకుఁ జెందిన పూతలపట్టు గ్రామమున జన్మించి [5-4-1882] ప్రాథమిక పాఠశాలలో మాత్రమే పఠించినను స్వయంకృషిచే ఆంధ్ర, తమిళ, సంస్కృత పాఠస్వతములు ప్రియతమము చేసికొని, విశ్వవిద్యాలయ విద్యత్పరీక్షలో సుతీర్ణులై, ఆంధ్ర పండిత పదవిని నిర్వహించి బహు పద్య, గద్య, కావ్య ప్రణేతలై, పె నేటు సభ్యులై, నిరంతర పాఠస్వత సేవ కావించుచు విద్యచే విజ్ఞానముచే వినయముచే విశ్రుతిచే నర్వాంధ్ర జనసంస్తుతి పాత్రులైన ప్రతిభాసాధోదులు శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారు.

శ్రీ శ్రీరాములురెడ్డిగారు పాఠశాలలో ప్రైమరీవరకే పఠించినను స్వయంకృషిచే నాంధ్ర గీర్వాణ తమిళ పాఠస్వత సముద్రములు ముఖించి పాండితీషీయాషము కై వనము చేసికొనుటతో తృప్తి పడక, మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ విద్యత్పరీక్షకుఁ గూర్చుండి యందు సుతీర్ణులైరి. తరువాత సుమారు ముప్పదియైదేండ్లు మాధ్యమికోన్నత పాఠశాలలో నాంధ్ర పండితపదవి నిర్వహించి, యనమానమైన బోధన పాటవము చేతనేకాక ఆశ్రమిమాన శీలసంపదచేకూడ నంతేవాసుల కానందోపదేశములు చూపిచ్చిరి. విద్యార్థుల కన్యవిషయములకంటె నాంధ్రమున నధికానక్తి యావహిల్లజేయుట వారి అనన్యసామాన్యమైన అధ్యాపన పాటవమునకుఁ దార్కాణము. విద్యార్థి వర్గములందు వారివలె భాష యెడనేకాక బోధకునియెడఁగూడ నపారభక్తి తత్పరతలు కలిగించు పండిత ప్రకాండులెందఱో యుండరు.

చిత్తూరు వివాసము శ్రీ శ్రీరాములురెడ్డిగారి కాంధ్ర గీర్వాణములనే కాక తమిళమునుగూడ వాపోశ సము పట్టుట కవకాశము కలిగించినది. అది వారికి కీర్తిసంపదను ఆంధ్రసరస్వతి కభీనవాలంకార పౌభాగ్య సంపదను చేకూర్చుజాలినది. వారజవమునుండి కంబరామాయణమును, నాలఁడియారును, పెరియపురాణమును, శిలప్పదికారమును, మణిమేఖలను, భారతి కవివరేణ్యుని మధురకవిశాఖండములను ఆంధ్రీకరించి ఆంధ్రసరస్వతికి వెలలేని వింతకొడవులు వెలయించిరి. సంస్కృతమునుండి వారను వదించిన కుమారసంభవమును, ప్రశ్నోత్తర రత్నావళియు వారి సంస్కృతభాషాపాండిత్యమును అనువాద నైపుణ్యమును చెప్పక చెప్పుచున్నవి. తెనుఁగు సందేశమందును, నీతిగుచ్ఛమునందును గల పద్యములు లలిత ప్రసన్నమైన వారి కైలికిని మృదుమధుర పదప్రయోగమునకును అనన్య సామాన్యమైన ప్రతిభాపాటవమునకును తార్కాణము.

శ్రీ రెడ్డిగారు రచించిన గద్య గ్రంథము అనేకములు. అందు విశ్వమిత్ర చరిత్ర, సురాభాండే శ్వర సుజ్ఞాన బోధినులు ముఖ్యములైనవి. వీనిలో నైదుభాగములుగా ప్రకటితమైన సుజ్ఞానబోధిని సరళ సుందరమైన బాషలో సామాన్యులకుకూడ వివిధ విజ్ఞాన విషయములందించు సన్వర్తనామధేయమై యల రారుచున్నది. ఇవిగాక వారు పాఠశాలల యువయోగార్థమై ప్రచురించిన వాచకోపవాచకములు లెక్కకు మిక్కిలిగా నున్నవి. వారనవరత పరిశ్రమ కౌవించి మూడు నిఘంటువులను నిర్మించిరి. అందు రామ చంద్ర విద్యార్థికోశము ప్రకటితమై బహుళ సంఖ్యాకులైన విద్యార్థులచే నుపయోగింపఁబడుచున్నది. శబ్దార్థ కల్పకమును సార్థక నామధేయమైన బృహన్నిఘంటువును, పురాణ పాత్ర చరిత్ర నిరూపకముగు అభివాన దర్పణమును వెంటనే బ్రచురింపఁదగిన ఆఘోర్వగ్రంథములు.

శ్రీ శ్రీరాములురెడ్డిగారి కవితాపాండితీ ప్రాగల్భ్యములను గుర్తించి ఆంధ్రదేశము వారి ననేక విధముల నాదరపూర్వకముగా గౌరవించినది. 1948-వ సంవత్సరమున వారికి పలువురు విద్వాంసుల సమక్షమున “విద్యత్కవి కులతిలక” బిరుద మొనంగఁబడినది. చిత్తూరునగర శారదాపీఠము వారికి “సాహిత్యరత్నాకర” సార్థక బిరుదము నొసంగి సత్కరించినది. శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయము వారిని సెనేటుసభ్యులుగా నెన్నుకొని యుభయ ప్రతిష్ఠాకరమైన ఉత్తమ ఛార్య మాచరించినది.

శ్రీ శ్రీరాములురెడ్డిగారి విగ్రహమువలెనే వారి పాండితియు గంభీరమైనది వారి హృదయము వలెనే కవికయు రసార్ధమైనది. వారి వర్తనమువలెనే రచనయు సరళమైనది. తమిళ సారస్వత సాగరమునందలి రత్నములను సేకరించి సోదరాంధ్రులకు నెఱచూఱుచిన్న పదాన్యశేఖరులువారు. వారెంత కవులో అంత శిష్యవత్సలులు; ఎంత సహృదయులో అంత రసజ్ఞులు; బహుభాషా వేత్తలు; సంస్కార పరాయణులు; సర్వాండ్రజ్ఞ సంతృప్తి పాత్రులు.

డా॥ దివాకర్ల మేకటావధాని,

[ఎం.ఎ. [అనర్కు] పి. హెచ్.డి]

పీఠిక

జాతిచేత తెనుగువారును అజవవారును ఒక్కరయని శాస్త్రజ్ఞుల నిర్దాంతము. వీరిరువురకును ఎన్నియో తరముల క్రిందట సామాన్యమైన తెగ ఒక్కటి యుండెడిది. ఆయాదిమకాలములో దానిపేరే ద్వియో అది యెంత విస్తీర్ణముగ మన దేశమందు వ్యాపించియుండెనో నిర్ధారణముగ నిష్పన్న దెలుంగఁ జాలము. సింధునదీ తీరమున మూడునాలుగువేల యేండ్లక్రిందట ప్రసిద్ధిగ నుండినట్లు మొహెంజోదారో ఇత్యాదిస్థలముల నివ్వుడు దిహిరంగ పలుపఁబడిన పురాతనవస్తు సామగ్రిలు ఇత్యాది చిహ్నములచే ఇది దేశమంతట వ్యాపించియుండిన జాతియని యేర్పడియెడిది, దాక్షిణాత్యము మాత్రముకాదు. ఈ జనమునిప్పటి వారు ద్రావిడులని పేర్కొనుచున్నారు. ఈ మహా వృక్షముయొక్క శాఖలో అనేకములు. ఎన్నియని ఎంతదూరము ఎన్ని దిక్కుల వ్యాపించినవని, యివ్వుడు నిర్ధారణచేయ వీలులేదు. అయిన, ఒక్కటి మాత్రము నిస్సంశయముగ నిజము. అనఁగా తెనుగువారు అజవవారు నీశాఖలోనివారని.

ఇట్లు జాతిచేత అజవవారితో ఐక్యము నెక్కువచెందిన వారయ్యును ఆంధ్రులకు విద్యాది నాగర కతా సంస్కరము ఆర్యులతోనే యధికము. ఆర్యుల అమోఘమైన నాగరకతను గుఱించి విస్తరించి యిటఁ జెప్పవలయుట అనావశ్యకము. వారిభాష, వారివేదములు, శివసప్తపుట, భారత రామాయణాది పీఠికావ్యములు, భానకాకాదన భవభూతి కూద్రకాది మహాకవుల నాటకములు, వారినంపు నిర్మాణము, ధర శాస్త్రములు మనదేశము నందితర నాగరకతల సంతర్థానమందునట్లు నిజప్రకాశప్రభావములచే చేసినవి. ఇందున ఆశ్చర్యముగాని విషాదముగాని మనము చెందఁబనిలేదు. సంస్కృత భాషామహాత్మ్యము దాని యందుద్భవించిన మాగడి మొదలగుభాషల మహనీయత లోకమంతయు నాకర్షించియున్నది. ఆర్యులయు వారియందుండి యుద్భవించి నూతనమార్గముల లోకప్రసిద్ధిని వ్యాప్తిచెందిన బౌద్ధులయు జైనులయు వాఙ్మయము, నాగరక త, వర్ణము మతము మొదలైన భేదములచే అన్యజాతులనఁబడు సామ్యార్థ్యులలో నైతము గౌరవాదరణములకు పాత్రములై యున్నవి. ఇంక సమీపస్థులమైన మనవిషయము చెప్పనేల; ఆర్యులలో సాయుజ్యమందిన జాతులలో ఆంధ్రులొక్కరు. మనదేశములో ఒక్క తమిళులు మాత్రమే తమ విశిష్టతను సంపూర్ణముగా కోలుబోక ఇంకను నిలుపుకొనియున్నారు.

ఆంధ్ర వాఙ్మయములోని రచనలలో ముక్కలు మ్యుప్పీసము సంస్కృతానుకరణములు. అను వాదములు. భారతము భాగవతము ప్రబంధము లనఁబడు మనువసుచరిత్రాదులు ఇతి వృత్తమునందు సంస్కృతము ననుకరణములు. స్వతంత్రించి వ్రాయఁబడిన గ్రంథములు మనలో చాల తక్కువ. ఒక్క గ్రంథములేకావు, తత్త్వములును అధ్యాత్మికాది విచారములును స్వయంభవములైనవి లేవు. ఈ మాటకు ఆపవర్గములైనవారు నాకుఁదెలిసి యిరువురు మాత్రమ. వేమన్న, పింగళి సూరనార్యుఁడు. అనగా వేమనపద్యములు, కళాపూర్ణోదయము తప్ప తక్కిన మన కృతులన్నియు ప్రతిబింబములు ప్రతిధ్వనులే. వేలుకావు

తమిళులు తమ విశిష్టతను అనేకవిధముల నమోదుముగఁ బ్రదర్శించి యున్నారు కావ్యస్పృహతో వారు ఆద్వితీయులైన ప్రతిభావంతులు తత్వశాస్త్రమున శైవశిద్ధాంతమును ప్రతిష్ఠించిన ఆధ్యాత్మిక ప్రభావులు నీతి బోధనమందు శ్రీమద్భగవద్గీతా వ్రాసిన కుఱుకను గ్రంథమునకు మించిచేడి ప్రపంచమున నెదియు లేదని చెప్పవచ్చును పై వీనికి నిదర్శనముగా కొన్నింటిని పొలిపూక న్యాయముగా పేర్కొని మొను

కావ్యములలో శిలప్పదికారము మణిమేఖల అను వీనికి మించినవి కుండుట అరిది తెనుఁగున వానికి ననూనమైనవియు లేవు శతాంశ మైనను పోయినవి లేవని మొగమోటము లేక పలికినను సత్య వికల్పము కలుగనేరదు శైవ సిద్ధాంత గ్రంథములలో ముఖ్యములైనవి యేవాములు నేను చిత్తూరు హైస్కూలులో చదువుచున్నప్పుడు శ్రీరంగసామిగ్గు అను తమిళ విద్వాంసుని మొట్టమొదటి ద్రావిడోపాధ్యాయునిగా నియమించిరి వారికి మాతండ్రిగారు కట మంచిలో మాయుండ్లలో నొందాని వివాసమున కిచ్చిరి బాడుగ పుష్పకొనలేదు గాని వారివల్ల మాకుఁ గలిగిన ప్రయోజన మింతింత యని చెప్పఁజూము వారు తేవారములు శ్రీఅండాల్మఱ్ఱ పాశురములు పెరియ పురాణము మొదలగు గ్రంథములనుండి అశ్రుధిప్పడు మాకుచదివి వినిపించెడువారు ఆదియ మొట్టమొదటనాకు తమిళుదిశిష్టతను బోధ్యత్యమును గుర్తించుటకుఁ గలిగిన అవకాశము పిమ్మట కనకఽభామతిచే వ్రాయఁబడిన వేయేండ్లక్రిందిటి తమిళు చరిత్రము కృష్ణ స్వామయ్యంగారు మాధవయ్య దీక్షితులు మొదలగువారు పరివర్తించి తెలిసిన మణిమేఖల శిలప్పదికారము మున్నగు గ్రంథములవలన తమిళుల బావగాంభీర్యమును కొంతకు కొంచె తెలిసికొను వాడనై లిని తంజా పూరు పుస్తక భాండాగారములోనున్న ముద్దపకనిచే తెనిగింపబడిన ఆంధ్రామ్మ పాశురములను కొన్నింటిని చదివి ఆనంద తన్మయత్యము చెంది ఆపాశురములన్నింటిని తెనిగింపవలయునని శ్రీ వేటూరి ప్రకరశాస్త్రి గారిని ప్రార్థింపఁగా వారు అట్లే యొనర్చి ఆంధ్రులకు మహోపకారముతో మహానంద న్నిచ్చి గలిగించిరి

ఆంధ్రుల చరిత్రములను విమర్శించి చూచినచో ఒక్కవైవరీత్యము గోచరింపకపోదు సంస్కృతమునుండి ఆర్యమత గ్రంథములను కావ్యములను నాటకములను అట్లు తెనిగించినవారు ద్రావిడ వాఙ్మయమునెల మనకు ప్రదర్శింపకపోయిరో కారణము మృగ్యము సంస్కృతమునుండి తెనిగించుటే కాదు తెనిగించి వానిన పునః పునః తెనిగించుట రామాయణమునకు శాకుంతలమునకు తర్జుమాలెన్ని యున్నవో యోచింపుడు ఇంకను ఎన్నికానున్నవో! అటవమునుండి ఏ యారీతిని తుడక ఆ జగన్మోహన మూర్తియైన మణిమేఖలనైన తెనిగించి ప్రత్యక్ష పఱుపక పోయిరో! రుచిలేకయూ! స్మర్యులక పోవుటచేతనా!

సంస్కృతమునుండి అట్లాండ్రీకరించినవారు పాళి మున్నగు ప్రాకృతిమునుండి బౌద్ధమత గ్రంథములను తెనిగింపరైరి తుదకు కాళిదాసునకు మార్గదర్శకుడైన అశ్వమేధుని బుద్ధచరిత్రమును గూడ మనవారికి తెనుఁగొచ్చె. తెలువరైరి కారణమేమియై యుండవచ్చును ఇట్టి నిరోధములకు:

నాకుంజాడ మఱియేదమని తోచెదని ఇది తప్పగారు దోషముగారు పాపముగారు మఱి సహజము ఒకేవిధముగఁ జూచిన నద్దర్శము నైనయది హిందువులలో దృష్టిని బట్టి సుతమేర్పడుట కంటె మఱియును బట్టి దృష్టిపోవుట ఎక్కువగ వ్యాప్తము మఱమును బట్టి దృష్టిపోవుట వ

లోను అందఱలోను ఎక్కువ అలవాటు దృష్టినిబట్టి మతము పొవుట తక్కువ, మొత్తము మీద ఆంధ్ర వాఙ్మయము మంత్రము లట్లు ద్రాహ్మణాధీనము అందు వలననేగదా వీరకైవ కవులైన నన్నెవోడుడు పాల్కురికి సోమనాథుడు మొదలగువారికి మనయందు వ్యాప్తి లేకపోవుట ఓచువంటిదే యేమో ద్రావిడ వాఙ్మయమును మనము అస్పృశ్యమని రిలంపట పోయినను నృశింపకుండుటకు హేతువు హేతువెట్లున్న నేమి? మనకు గలిగిన విఫలత్వము చాల విషాదకరము తమిళులనుండి అన్నదములట్లు మనము హక్కు మైదాయభాగముగ నినుభవించ వలసినకైవ సిద్ధాంతము ఆళ్వారుల వరిశ్రములు పెద్దపురాణము ఇత్యాది జ్ఞానభక్తిసముచితము పోగొడుకొంటేమీ మఱియు వీనికింతె ముఖ్యమైనది అనందము అనగా సాహిత్యా నందము ఆయానందము అమయముగఁ బ్రసాదించఁగల మదిమేబలాది మహోత్కృష్ట సాహిత్యానం దము ననుభవించ నేరమైతిమి ఇయ్యది ముదురదృష్టము తమిళు లియ్యకపోవుటచేఁగాదు మనము గ్రహంపక పోవుటచే

సాహిత్యమునందు తెనుఁగుభాష ఇతర భాషలతోఁ బోల్చి చూచిన యెడల చాల వెనుకబడి నదని చెప్పక అప్పుడు ఈలోటు సంగీతమునందు నష్టపరిహారము సంపూర్ణముగా చెందియున్నది భాషా వేత్తల నిర్ణయ ప్రకారము సంగీతమునకు ప్రళయముగ ఎత్తిన భాషలు రెండే అందొక్కటి తెనుఁగు. రెండవది ఇటాలియన్ ఈవలసిదికి హేతువులు నాలుగు

మొదటిది మనయందు సరళము లెక్కువగ నుండుట రెండవది అచ్చు లెక్కువగానుండుట మూడవది సంస్కృతమునకు నిడుమిడు సమానముగా ఏవోకొన్ని అపురూపములగు స్వరములకుఁ దక్కి దక్కి స్వరముల కన్నింటికిని విస్పృష్టముగనూచింపఁగల సంజ్ఞలుండుట నంజ్ఞాపరిచ్ఛేదమునందు సంస్కృతమునకు రెండవది తెనుఁగు అలవ మధ్యానము నాల్గవది గురులఘువులకుండు భేదమును వ్రాయనవచ్చదే విదితపఱచుట ఇంగ్లీషునందు చెప్పి నేర్చుకొనవలయునేగాని చూచి యుచ్చరింపుట ఆసాధ్యము ఈ నాలుగు హేతువులవలన గలిగిన ఫలము శ్రవణానందము దానినుండి కలుగునట్టిది ప్రాణనుభవము

తమిళ గ్రంథములు తెలిగించి మన విద్యావికాసమునకు దోహద మొనర్చిన వారిలో కాల క్రమమునుబట్టి చూచిన ఈ కిందిరాయణము ననువదించిన నామిత్రులు బంధువులునైన పూరిలపట్టు శ్రీరాములరెడ్డి ప్రథముఁడుకాఁడు పూర్వులున్నారు అనఁగా ఇందు సంతతి పారంపర్యము కలదని కాదు చా యభిప్రాయము కొన్నియేదగ్గ క్రిందటను విశాల ద్విప్పి విశాల హృదయముగల ఆంధ్రులు కొందఱు తమిళ భాషావికారదులు కొద్ది తమిళ గ్రంథములు తెనుఁగునకు పరివర్తించి ప్రకటించియున్నారు మన దోషమో దురిదృష్టమో వానికి మనయందు అర్హతకొలది ప్రాధాన్యము ప్రాబల్యము కుదురలేదు ఇత ముందైన మనము సంస్కృతముతోఁగూడ తమిళమును ఆక్రమించుకొని భాషా పరాక్రమకత్తిని ప్రకటించుముగాక

ఇక ప్రకృతిమనకు వత్తము పూలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిలోని విశిష్టతయేమన ఒకటి వీరనేక ద్రవిడ గ్రంథమును చెనిగించియుండుట, వీరికి అణవముతోడి సంది బహుళము వీరాంధ్రులకు మనపుష్పితై యొనగిన అణవ నై వేద్యము లివ్వె

1 శ్రీవల్లభదరుగారి “కుఱ్ఱ” అను నీతిబోధక గ్రంథములో లోకభ్యాతి గడించి ప్రాథమిక వర్గమునకుఁ జెందిన మహోత్కృష్ట సద్బోధక కావ్యము

2 నాలడియార్ (చదుషుది) అను పేరెన్నిక గన్న కుఱ్ఱకును పోలిన నీతిమాల ఇది వ్రాఁచి పోషుది కాని యింకను అచ్చుపడలేదు

3 నన్నెటి (నన్నార్గప్రబోధిని) ముఖ్యముగా బాలకుల కత్యంతోపయుక్తమైన పాఠ్యగ్రంథము

4 కొన్నెవేందన్ ఇందలి యితిహాస మేమన శివుడు తన జటాజూటమున చాల ప్రీతితో ధరించుకొను పూలఁట యివ్వె; విషయము నీతిబోధ ఈ అణవ వారికి మనకు శృంగారమెట్లో, నీతిబోధ అట్లున్నదని తోచెడిని దొర్నాగ్గూలు; లోక సుఖమునందు మనకుండుఆరక్తిలేనివారు పరధ్యానము లోకధ్యానము ఎక్కువ ఇదే కారణమేమో కొంతవఱకు వారు పొరుగువారైన ఆంధ్రులచే జయింపఁబడుటకును మనవారు తంజావూరు మధుర మొదలగు సములందు వారినేలియుండుటకును

5 కంబరామాయణము ఈ మహోన్నత గ్రంథము నణవమున రించిన కవి కంబుడు ఈయన వ్రాసిన గ్రంథము విషయమునందు లోకారాధ్యము కైలియందు లోకానందము అట్లుండియు శ్రీరంగములోని వైష్ణవోత్తములు దీని సంగీకరించుటకు సమ్మతించలేదట; అప్పుడు వారిదాక్షిణ్యము సరిపాదింపఁ గొన్ని వైష్ణవ గ్రంథము లితఁడు వ్రాసెనట; దానిపై వారు దీని సంగీకరించి కంబుని గార వించినది జనపదంతి ఇది ఎంతమాత్రము విజయో చెప్పలేము ఇట్టి కతలు అనేకుల గుఱించికట్టుట మన ఆగమ సంప్రదాయము సూత్ర మొక్కటి మెడలు మెండు

చిహ్నరుజిల్లాయందు కంబరామాయణము సామెత కెక్కినది ‘ఏమిరా’ కంబరామాయణము మాట్లాడుచున్నావు అని పరిహాసము చేసినచో దానియర్థ మిది వివరీతములైన దీర్ఘవర్ణనలు చేయుచున్నావేలా; అందును అసంబద్ధములు కథాప్రవాహమున కడ్డుకైనవానిని అనఁగా కంబమహారవి కొన్నికొన్నిచోట్ల విషయమునకంటె వర్ణనకే యెక్కువ ప్రాధాన్యమిచ్చినట్లు తోచఁజేయు ఘట్టములు మితము మీఁది యున్నవని ఆరోపణ ఇదియెంతమాత్రము విమర్శకులు సమర్థింతురో చెప్పలేను నాకును ఈయారోపణలో కొంత సత్యమున్నట్లు తోచెడిది ఇది నా పొరపాటు కావచ్చును; నా విధాంతికాబోలు; తమిళుకేమో ప్రతి పద్యము ప్రతివాక్యము ఆనంద మొనఁగట నేను ప్రత్యక్షముగఁ జూచియున్నాను నేను క్రిస్టియన్ కాలెజిలో చదువునప్పుడు రెండవ వ్రాడెంటు హాస్టలులో నా నివాసము నానమావాసులలో ననేకులు వ్రావిడులు అందొక్కరుఁడు కంబరామాయణ పారాయణ పరాయణుఁడు నాకర్థముకాదు వదలిపెట్టుమని బతిమాలినను విడువర ‘మీ తెనుఁగునకు మించినది మా అణవము’ అని నాకు నిరూపిండుటకై బలాత్కరించి కంబరామాయణము వదిలి ఇంగ్లీషున వివరించెడివాఁడు ఆవర్ణన ఘట్టములు నాకెంబడునగో వానికంత

మొఱు మహానందము. “లోకోభిన్నరుచిః భిన్నభావః” కంబుడు వ్రాసినది అరవలకు. అంద్రులకుఁగాదు. వారికి సంపూర్ణముగ నచ్చినప్పుడు మనలేమి హక్కున్నది ఆక్షేపించుటకు? తమిళుల కంబరామాయణ మనఁగా సాహిత్యచక్రవర్తిత్వమునంది కిరీటము దాల్చిన మహత్తు.

శ్రీరాములురెడ్డి పరివర్తనము సంస్కృతమునుండి కావించఁబడు పరివర్తనముకంటె చాల కష్టమైనది. సంస్కృతమునకు తెనుఁగు పురాకృతిముతో సరి నమాన మనదఁగు సమీప సంబంధముగల భాష. జాతిచే మనము ద్రావిడుల మయ్యును విద్యాది సంపర్కములచే అటవలకంటె ఆర్యులకు సమీపస్థులము. కొన్నిగీతములు అక్కరలుసేనములు తక్కఁదక్కిన మనచందస్సులన్నియు లభ్యములు. ఇఁక భాషయన్నది అమేయముగా సంస్కృత ప్రతిబింబము. సంస్కృత వృత్తములును, అందలి పదములను మార్పులేకయు కొంతమార్పుచేసినయి మనసాహిత్యమునందు కవులు ప్రవేశ పెట్టుట సులభమైనవని “గమికర్మీ శృతనైక నీవృరుఁడనై” ఇందు “డనై” మాత్రమేగదా తెనుఁగు:

‘అఞ్ఞాంత శ్రుతి పారపూత రసనా విర్భూత భూరిస్తవా

జిహ్వా బ్రహ్మముఖాఘిష్ణుర నవస్వర్గక్రియా కేశినా”

అను దానిని,

వేదాభ్యాస విశేషపూత రసనా విర్భూత భూరిస్తవా

సాద బ్రహ్మ ముఖాఘ విష్ణుత నవ స్వర్గక్రియాకేశిచే

అని తెనిఁగించుటలో కవిచేసినది యతి ప్రాసముల కొఱకైన యలంతి మార్చేగదా.

అదిని తెనుఁగునకును అరవమునకును సన్నిహిత సంబంధమెక్కువగ నుండియుండక తప్పదు. కాలక్రమమున మనజీవితముతో సాహిత్యమును ఉత్తర వాహినిగా మఱిసది. దక్షిణవాహినిగనుకండి యుండిన రెండు విధములను లాభముచెందిన వారమైయుండుము. గతమునకు ఏగవనేల? అటుకాకపోయె. అటవములో చందఃపద్ధతి భిన్నము. వారి సాహిత్యములోని భాషయు ప్రకృతి ప్రత్యయ సంబంధములును వేఱు. అట్లే ఎరవలితెచ్చి పెట్టుకొనుటకు సాధ్యము కాదు మనస్త్రింక కమ్మలు మలయాళస్త్రిం చెవులకునెరి; ఇక్కడ నిజమైన పరివర్తన క్రియ ఆవశ్యకము. అట్లదే మార్పులేక వినియోగింపజాలము కాబట్టి ఇది నిజమైన భాషాంతరీకరణము. సుగమమైనవనికాదు. దుర్గమము దుస్థరము.

ఇట్టి యీక్లిష్టకళను ఎంత చక్కగా ఆనాయాసమని తోఁపించునట్లు శ్రీరాములురెడ్డి చేసి యున్నాడు; అది ఉభయ భాషాచేత్రులుఁగాక యితరులకు సంపూర్ణముగా విదితము కాదు.

సాహిత్యములోను సంగీరమునందుండిరి మనకు వలసిన పరమార్థము పౌఖ్యము. ఆనందము. యాభ్యాసమంతఁగాదు. ఈ తత్వము ప్రకారము చూచిన యెడల చూ శ్రీరాములురెడ్డి కంబరామాయణము సగ్రంత్రముగ రచించిన కృతి యట్లు ఐత్యమును వహించి ఏకధారగా బ్రవహించి పారకులకు సంరథా

హాచార్యుడై యున్నది. కంబువి స్మరణలేక యే దీనిని చదివి ఆనందింపవచ్చును. బింబమునకు ప్రతి బింబమాయను విచారణ కవకాశమీయనట్టి ఆనందకరమైన కళ, దీనిని చదివినపుడు చూచినపుడు హృదయమిందే నిమగ్నమై లీనమై యుండుటయ దీని మాహాత్మ్యము. ఇదియే కవిత్వా కళయొక్క సిద్ధియు పరమార్థమును.

శ్రీరాముడు సేతువును గట్టి లంకకు మనకు యాన సౌకర్యము గల్పించినాడు గాని యానంహారక్రియకై. ఈ శ్రీరాముడు ఈ భాషాసేతువును గట్టి తమిళులకు మనకు పరస్పర విద్యాజ్ఞానవికాసములకై సౌకర్యము గల్పించి యున్నాడు. ఆ సేతువును సముద్రము ముంచి ప్రియంగివైచినది. ఈ వాఙ్మయసేతువు అచంద్రార్కము శాశ్వతముగ నిలిచి అటవలకు నాంధ్రులకు నాగరికతా సాంగత్యమున పెంపొందింపగలదు.

పద్మప్రభాన,

చిత్తూరు.

22_1951.

}

ఇట్లు,

క. రామలింగరెడ్డి

మహాకవివద్యులు శ్రీరాములురెడ్డిగారి దివ్యసమ్మతమునకు సమస్కార పూర్వకముగా జేయు
 ఖజానము తాము పరమ కృపతోఁ బంపిన కంఠరామాయణము చేరినది. తమ రామాయణము అటవ
 ంబరామాయణము కంటె మిక్కిలి మనోహరముగా నున్నది. సరళమైన శైలియును ప్రసాద గుణమును
 బుగ్రంధమందు విశేషముగానున్నది. విహారపటలమున మూడవ పద్యమందు 'కాంతలార' మున్నగు
 సంబోధనములు మూలముకంటె మిక్కిలి మనోరమ్యములుగా నున్నవి. మూలగ్రంధముననున్న యభి
 ప్రాయముల నెంత మాత్రమును విడువక యీలాగున పరివర్తనము చేసినవారు నేనెఱిగినవఱకు వేఱె
 యరును లేరు (ముగ్ధయై కురింజియాక్క) అనెడి పద్యము మాత్రము తెలుగున నిట్టి భూ
 ఖభాగములు లేనందువలన మూలగ్రంథాభి ప్రాయమునకు సరిగలేదు. కొన్ని స్థలములందు మూల
 ముకంటె లెస్సగా నున్నది.

ఆంధ్రులును ద్రావిడులును దేవర వారిని కొనియాడవలయును. అట్లు చేయని యెడల వారు
 తమ కర్తవ్యమును చేయఁదప్పిన వారగుదురు. తామెనర్పియున్న మహత్తరమైన కార్యము నెప్పుడైన
 నెఱిగి కొనియాడఁ గలరు.

సమస్కారములు.

మదరాసు, }
 7-9-52.

దాసుడు
 వే. వెంకటరాజులు.

అటవము, తెలుగు మలయాళము. కన్నడములందు పండితులు
 మదరాసు యూనివర్సిటీ ద్రావిడోపన్యాసకులు.

నివేదన

—०००—

తమిళ దిగంతములను దన మాధురీ విలసనముచేఁ దన్మయత్వమున ముంచి యచటి మానవులను భక్తి భాజనులఁగావించి, ఆత్మోల్బణరస ప్రవిష్టఁడేఁ బరితర ప్రాంత రస విహనుల మనస్సులందు కాంక్ష వల్లవములను తేతెత్తించి యువ్విశులూఁ జేయుచున్న యీ కింబరామాయణమును కావేరి ప్రపంతికిఁగల్వలు దీర్చి మనయాంధ్ర పండిత దివ్యకర్షకుఁడు ఎడతెగని కృష్ణతో నిజవాఙ్మయ తేత్రమునకుఁ బాఠించి యద్భుతిమగు నొక యధునాతని కావ్యసన్యమును పండించినాడు సోదర మానవులకు దాని రుచిఁజూప సమారాధన గావింప మహత్తర యత్నము గావించు శ్రీ పూరిలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు భావివర్తమాన లోకమునఁ బండిపులతో నభిమాన గంధమతో బ్రభృతియనెడు ధూప దీపములతో పౌహార్దమనెడు నైవేద్యముతో నారాధింపఁదగిన ప్రణయ స్వరూపులు

అయ్యది కావేరీతోయము పవరస పరిపూర్ణకుల్లలతో మన తేత్రమునకుఁ బ్రవహించి యెఱుఁగదు మర యుర్వరయాంధ్ర తేత్రము అల్లయ్య నయ్యది భాషా భావరూపమున గీర్వాణమును శబ్దధ్వని రూపమున ద్రావిడమును సంగీతాది స్వరవిశిష్టతా రూపమున నన్యదేశ పదార్థములను సేకరించు కొన్నది మొత్తముగఁగాని యథంధ రూపముగఁగాని యనువదించు కొనఁచేదు అన్యభాషా కావ్యములను ఇది తనలోనికిఁ గేవల సంస్కృతమునుండియే కావ్యాది శాస్త్రముు గ్రహింపననువదించననుకరింప గడఁగినది, గీర్వాణమునకు నాంధ్రమునకు వాసనా ప్రాబల్యమున నవినాభావ సంబంధ మున్నది దీని నేమున్నను అదిమాతృభాషా సంస్కృతియే యగును ఇంచు మించు తెనుఁగున సంస్కృతమందు లేని క్రొత్తది కానరాదు ఆలేదేనియున్న రామరాజ టాషణుని కవితా సాధనమే కదగదు

ద్రవిడభాషలలో ముఖ్యముగఁ దమిళమున కొక ప్రత్యేకత యున్నది గీర్వాణ భాషా గంధము నది తనకు బట్టించుకొనక అభినవాభిజాత్యముతోఁ బురాతనాత్మాభిమానముతో సముచిత స్వతంత్ర ప్రతిభతోఁ దన సంస్కారమును విలక్షణముగ నెలకొల్పినదిట్లు ప్రవృత్త మాంధ్ర వాఙ్మయము అన్య పంస్కృతుల నవగాహన మొనర్చు కొనుటకు వివిధ భాషలనుండి జాతీయములను నానుడులను లోకోక్తులను సామెత లను న్యాయమును గేయములను అనివ్యాముగు శబ్ద జాముును సంగ్రహించుకొని త్రావ్య పౌధాగ్ర్య సంగీత ధ్వని సౌఖమ్యాముు నన్నింటిని ప్రోగొనర్చికొని “ఎల్ల భాసలందు ఎఱుఁగవే బాసాడిదేశ భాషలందు తెలుఁగు లెన్న” అని తన సహజ గర్వమును విశిష్ట దర్పమును దళ దిశల నెఱపి పలుకుం దీయందనమున నుచ్చారణ పటుత్వముని గమన గాంభీర్యమున, శైలి సౌలభ్యమున, శ్రుతి మాధుర్యమున, సర్వజన శ్లాఘాపాత్రతచే నెఱ జాణయై మనల నానందాద్ధి నోలలాడించినది శ్రీ రాములురెడ్డిగారీ యభయ భిన్న సంస్కృతులకు సమన్వయమును సాధించి, ద్రావిడ సంపత్తిని పరిసర ప్రాంతీయు లనుభవించు స్వత్వము గలదని నిరూపింప భగీరథ ప్రయత్న మొనర్చి నేటికి అనువాద రూపమున మనభాగమును మనకు బంచెట్టి—రామాంధ్రజాతి సంస్కృతికి దోహద మొనర్చిరి, ఆక్కతన

నిత్యగౌరవమును, భావ్యన్నత స్థానము నలంకరించిరి, ఏతన్నుత్త కృషియందు నఫలతను భజించిన యీ రామచంద్రునకుఁ గ్రావ్య జగద్ధ్యాత్రికులగు రస పిపాసువులు, ముఖ్యముగఁ జిశ్చిమాండ్రులు ముత్యాల నివాళు లర్పింపకున్న కృతఘ్నులగుదురు. తమ ప్రాంతీయ పూరణ గౌరవమును గోల్పోదురు. అన్యభాషల నున్న యీ యభినవ సారస్వతమును దాని విలక్షణ వైభవమును దమ సాహితీ భండారమునఁ జేర్చుకొన్ననాడే గదా నూనవ విజ్ఞాన సంపత్తి పెరిగినంకుచిత్రా దైన్యమును గోలుపొయిమనో బలమును ప్రబల మొనర్చుకొను చేతనలా కిరణముల స్పర్శ నందఁగలదు.

సంస్కృతానువాదములు నేటిదినమున నధ్యయన మొనర్చుచున్న రసిక సమాజము మాతృక కున్న గౌరవము తెనుఁగున కొనఁగూనది కాదు. భాషా సంస్కృతుల విషయమున తల్లి బిడ్డలుగ నున్న యీ యనువాద మాతృకలకే యంతటి విభిన్నత లున్నచో నితఁ డన ప్రక్రీతికనే నిలఁబెట్టుకొన నుబలా టపడునట్టి తమిళ భాషనుండి తెనుఁగునకు దిగు నీఃకృతి తీరులీయములు చెప్పవలయునా? హాస్యా స్పదము సుమా. అని ప్రత్యధమున నేనీ గ్రంథనామమును విన్నతోడనే యాహాకల్పన మొనర్చితిని అయ్యది బహుళః మానవ మనో దౌర్బల్యము కావచ్చును కాని సంప్రదాయముగా వచ్చు నాయాచారమును దాని కలవాటు పడిన నేను కాదనఁ గలనా? కవియైనను కాదనఁ గలదా? ఇంట బుట్టినది, కాని యీ సతత ప్రథకు అవవాదము కూర్చినవారి పూతలంట్లు శ్రీ రాములురెడ్డిగారు మాత్రమే దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారు పైతమనద్యుశ ప్రతిభతో, భారసీ కావ్యముననువదించిరి గానియది త్రిశతికిమించని కావ్యము పానకాలః వీరొక మహాకావ్యమునే యనువదించి యసమ ప్రతిభ చూపిరి.

సర్వసాధారణముగ గీర్వాణవాఙ్మయ మనెడు ముప్పీటినుండి యనువాద కుల్యలద్వారా ఆంధ్ర కేదారములకు రసములను పాఠించునపుడు అనివార్యముగ యతిప్రాసన విశ్రాంతిలనెదు మునములలో వివరీ తమగు (ధరణి—వావిరి — సలలిత — అరయఁగ సరవి — విరిసిల్లు — ఇల—కడఁక—పృథివి—ధరా తలము — సరస) వ్యర్తపదములను దుబ్బుగడ్డి పెజిగి కావ్య సన్యశోభకు వీలగునంత నష్టమునుగూర్చి యానందమును పంటను చెడఁగొల్పెడిది, ఈ కృషికుఁడు గడిదేటి, యనుభవమును సంపాదించి, నన్ను బోలు కృషికులనే యవంతముగా నిర్మింపఁగన్న మేధాబల సంపన్నుఁడు గాన మెలఁకువతో నాకలుపు మొలకలనే పెరుఁగనియక, పాదములను మునుములను చెదరినీయక, వ్యాకరణచ్చందోమార్గ సాధన విశేషముల కాపుబెట్టి యుండుదమగు రామాయ రాజనములను చక్కగఁ బండించినాఁడు, మచ్చుగకని పరికించినను ఈ కాపు కళ్ళమునంఘాక గన్నట్లదు, ఇంతటి జాగరూకతకు గారణమేమాయని గాఢముగ నాలోచించితిని. ఆచంద్రతారార్కము నిలుచునట్టి మహాకావ్య సృష్టియం దలఁతి యలంతి దోసము లుంట గని రసిక పారకలోకము తన్ను చుదుర హాస్యము పొల్పావించునని యెఱింగిరి, కావున వీరు ప్రతిభా పారంగతులు.

శ్రీరాములురెడ్డి శిష్యకోటియే వ్యాకరణచ్చందోలంకారములకుఁ జక్కని వ్యాఖ్యానములు రచించి సమర్థులని ప్రసిద్ధిపహించియుండ నిక ఓరి పాండిత్యమునుగూర్చి వేఱుగా నడుగనేల? ఇదియొక యధునాతన తపస్సు. నూతనకృషి, ప్రాచీన సంస్కారము — సాంప్రదాయక ప్యుత్పత్తి — మానసిక

ప్రతిభ - కాకున్నచో విక్కాలమున నింతటి యఖండ గ్రంథము సిద్ధమై యాంధ్రజన సమక్షమునకుఁ
పెట్టుట సామాన్యముగాదు. నేటిదనుక నింతటి పెద్దపని నెవరును ఈ రూపమునఁ దలపెట్టలేదు.
ఇతఁ గవిత్వమునుగూర్చి కొంత చర్చింప వలసియున్నది

అనువాదముల కవిత్వ సలక్షణముగనుండునుగాని చెవికి నింపు గూర్చు శాస్త్రములను పట్టించి
యుండురుగాని మనసునకుఁ బట్టుదు అర్థవల్లి భాషాత్పర్య పౌరవ్యములు రాజమార్గమున వ్యాపింపవు
చదువుచున్న వికారమేదో మనోవీధిం బ్రవేశించినట్లుండును ఇది కొందఱియనువాదములలోని విలక్షణత.
ఇక్కారణముననే యనువాదమును పరిత్యజించి కొందఱు అనుకరణముం బూనిరి ఏమయినను బిట్టగ
నీలుగుకొని మూన్నాళ్ళునాడు చచ్చిని పీనుగువలె నీరసమై నిర్జీవమై భీభత్సకోభతో బ్రత్యక్షమగుట
మనము చూచినది కొన్నియొడల యనువాదకుఁడు దిగివచ్చునంత వఱకు దాని యర్థము తెనులదు

ప్రకృత కంఠరామాయణ కవిత దారాపాతము విద్వత్తము దానికంటె సారశ్యమెక్కువ.
అంతకంటె రసస్ఫోరకతలో నద్యయానంద ప్రదిము అర్థగాంభీర్య సహితయయ్యు మధుర మధురన
స్రవంతిక-నందితుల కలభ్యమగు విశిష్టతలి యిక్కవి కయాచితముగ నలవడినది, ఇది సంపాద్యముకాదు
సంస్కార జన్యము అటనట తమంతట తాము దొరలిన శబ్దాలంకారములు - రసము కొఱకై
అప్రయత్నముగఁ గుదిలిన తెలుగు నుడికారములు ప్రతిభాసాధ్యములగు గీర్వాణ నమస్త పద గర్జనలు
వంతవంత కూర్పులు ప్రమదావన సౌభాగ్యముం జూటుచున్నవి

ఇస్లామీయుఁడనగుట నాకుఁ గదయండును రామాయణ కావ్యమునందును విశ్వాసముగలి గాదుకాని
అనువాదమునట్ల నుభయ సంస్కృతుల సమన్వయమునట్ల నిక్కవి యెంతటి కృషినల్పి వ్యుత్పత్తి
ప్రతిభలను చాటినాఁడాయని గట్టిగఁ బరికించితిని హనుమంతునియెదుట కుప్పిగంటుట సాగవసుకొంటిని.
ఎచ్చటను జాలీయతను జాఱియో న సంస్కృతిని మాఱినీయక యధనాతనయుగమున కొర నూరినాదర్య
ముం జూప నీ గ్రంథము ననువదించినాడు ఈ కవి యసమాన ప్రతిభ దాఁగియుండి యొక్కమాటు
వెలి కుటికినది కావుననే మా యాంధ్ర సారిస్వతము చిరకాలమునుండి మనోలోకము మధనపడుచున్న
కొఱంత దీర్చుకొన్నది

తెలుఁగున వివిధ రామాయణములు పుట్టినవి భాస్కర-రంగనాథ రామాయణములుతప్ప
మిగిలినవి చర్చిత చర్చణములు పౌనర్వక్యములు పిష్టపేషణ సదృశములు-ఒకే ప్రవాహమునుండి
యిన్ని కాల్యలు పిల్లకాల్యలు గుంటలు త్రవ్వితీయంబనిలేదు అనుట నా మనోభిప్రాయము కాని తర
ములనుండి కొనియోడఁబడుచున్న యీ తవిశ కంఠరామాయణము మహిమాకందళము బీజాక్షర ఘటి
తము, అంధ్రుకొక ప్రత్యేక సౌభాగ్యమును సమకూర్చినది ప్రస్తుత యుగ సారస్వతమున వాఙ్మనీ
య రసవత్స దీని నామహావికావ్యరసాస్వాదన కుతూహలురు మిక్కిలి యానందించి తత్సాహిత్యగత
ప్రశస్తియును గ్రహించి రసాదిక మార్గవ ప్రకృతుల నవలోకించి హర్షించి గర్వింపఁగలరు ఇది యావ
శ్యకకృషి-అన్యభాషా సహజ సంస్కారమును మన సాంప్రదాయక సంస్కృతితో సరిపోల్చిచూచి
యోచితిని గొని యనౌచితిని దిగవిడిచి, దానిని మనదానిగఁజేసికొన్న యపుడేగదా జాతికి జాతీయవిజ్ఞా

సము పెరుగును. అభినవ భావసౌరభము గుఱాఁచును, అన్య భాషావిశిష్టత సాకారతను భజించి యాచార్యుల మందిరమున శోభించును. అట్టిదే యారాధ్యము. ఇంతటి విశ్వగౌరవ ప్రయత్నమున ; యెడగు నిక్కవికి నేను హస్తములు మోడ్చును

ద్రుత ప్రకృతిక విషయమునఁ గవిగారి నిర్ణయము శాస్త్ర సహజము. అజంతమగుతటి దాఁద్రుతత్వనామముండిన నుండుంగాక, దానిమీది పరుషములు సరళములగుట వింతగనేయున్నది. భావకారులుపైత మీవిషయమున విచక్షితమని నిర్ణయముచూపమి ప్రాచీనతా విస్మృతియనక తప్పదు. నే విషయమున శ్రీ రాములురెడ్డిగారితో మనస్ఫూర్తిగ నేకీభవించుచున్నాను. వారి యభిప్రాయము నాహృద్ధ్యనియే.

అనన్య పామాన్య ప్రతిభతో నిరంతర విప్లాపూర్వక కృషితో నిర్విద్ర ప్రపంచ సౌభాగ్యముఁ సీకావ్యము వనువదించి యాంద్రుల మన్ననల గ్రహించు శ్రీయుత-పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారి నేటియుగమున నద్వితీయులు. ఆకాశగంగ వడుపున ఘమంఘమ ధ్వనులతో నాంద్రభూమికి దుముకుచున వీరి కవితలో ధారావాహిక యేగాక శాస్త్రమర్యాదలు సంస్కృతి భూషణ సంస్కృత మర్యాదలు త్రిలింగ సద వివేక విశేషములు తఱచు తమ యునికిని ప్రతిబింబింపఁ జేయుచు నాకర్షించుచున్నవి. ఈ కవిగారి సిద్ధహస్తతకు నోపికకు మనోవైశాల్య విజ్ఞానములకు వేయిమార్లు నేను కృతజ్ఞత లర్పించును.

ఇట్లు.

షేక్. దావూద్ సాషెబ్

హిందీ & తెలుగు పండితులు

ఉస్మానియా కళాశాల

కర్నూలు,

శ్రీ
విషయసూచిక
బాలకాండము.

—ॐ—

అవతారిక.	1
1. నదీపటలము	2
సరయూ మహిమము	4
2. దేశపటలము.	5
3. నగరపటలము	12
కోట గోడలు	13
గోపుర ద్వారములు	15
మేడలు	"
ధ్వజములు	16
సింహాసనము	"
4. పరిపాలన పటలము	21
5. అవతార పటలము	22
వేల్పులు రాక్షస బాధల విఘ్నపునకు విన్నవించుట	28
పుల్లకామేష్ఠి	29
శ్రీ రామాదుల జననము	31
నామకరణము	33
6. అర్చన పటలము	5
కౌశికుడు దిశరథుఁ గానవచ్చుట	"
కౌశికుడు యజ్ఞ రక్షణార్థము రాముని గోరుట	36
రామలక్ష్మణులు కౌశికువెంటఁ జనుట	37
7. రాజకీయపటలము	38
మహాభూమి వర్ణనము	39
రాజకీయ స్మృతాంతము	40
రాజకీయవధ	43
8. యాగపటలము	7
కౌశికినదీ స్మృతాంతము	"
చామన చరిత్రము	48
యాగరక్షణము	51

9.	అహల్యాపటలము	53
	ఇంద్రునకు దుర్వాస శాపము	54
	క్షీరసాగర మథనము	56
	గంగావృత్తాంతము	57
	విదేహ దేశ వర్ణనము	60
	అహల్యా శాపము	61
10.	మిథిలా దర్శనపటలము	63
	సీతారాముల పరస్పర పీక్షణము	67
	సీతాసంతాపము	68
	సూర్యాస్తమయము	70
	చంద్రోదయము	72
	విశ్వామిత్ర చరిత్రము	73
	శుకశ్లేషుని వృత్తాంతము	77
11	కమహిమానువర్ణనపటలము	80
12.	కార్మకపటలము	84
	శివధనువునుగని పలువురు పలువిధములుగఁ దలంచుట	"
	సీతావృత్తాంతము	85
	రాముఁడు శివధనువుకడ కేగుట	86
	సీత చింతనము	88
	మాలినియను నధి సీతకు హరధనుర్బంగ వృత్తాంతము తెలుపుట	90
13.	ప్రయాణపటలము	91
	రాజవంశుల ప్రయాణము	97
14.	చంద్రులై పటలము	99
	తిరుచి తరుణుల విహారము	101
15.	పుష్పారచయ పటలము	107
16.	జలక్రీడా పటలము	111
17.	మధుపానపటలము	114
18.	ఎదురుకోట పటలము	119
19.	విహార పటలము	122
20.	అలంకార పటలము	127

21.	కల్యాణ ఎటలము	131
	సీరి రివా శహ	,
	రాముని యుక్తింర	132
	పురానిరిణము	
	నిరభాదులు వివాహ మండపము చేరుట	134
	రాముఁడెరింగిరిందుకొనుట	,
22	పరిశురామ ఎటలము	139

అ యో ధ్యా కొ ం డ ము

1	మంత్రపటలము	145
2	మంథరిబోధన ఎటలము	154
3	తై కేయీ పటలము	162
4	నగర విముక్తిపటలము	173
	దశరథుఁడు కొనసృకుఁ దనపూర్వభావముం దెలుపుట	181
	లక్ష్మణునికోపము	185
	పురిజనుల దుఃఖము	191
	రాముఁడు సీతియున్నమందిరమున కరుగుట	196
5	తైల గుప్తిపటలము	198
6	గంగాపటలము	207
	గుహుఁడు రాముని గానవచ్చుట	210
7	వనప్రవేశపటలము	216
	రాముఁడు పుండ్రాజు నాశ్రమముచేరుట	218
8	చిత్రకూటపటలము	220
	లక్ష్మణుడు పుష్కల నిర్మించుట	225
9	దహన పటలము	226
	ధిరుఁడు కోసలముజేరుట	227
	తై క గృహంబునకేగుట	229
	తై కను దూషించుట	231
	కొనల్య గృహమునకేగుట	234
	శశధములు నెయ్యట	235
	దశరథునకు శత్రుఘ్నుండు దహన సంస్కారాదులు నేయుట	236

10. ప్రయాణపటలము	238
11. గుహ పటలము	244
12. పాదుకాపటలము	251
భరతుని నై న్యముంగపి లక్ష్మణుడు కోపించుట	253
భరతుడు రాముని దాయవచ్చుట	258
" రాముం బ్రార్థించుట	260
వసిష్ఠుడు రాము నయోధ్యకు రమ్మనికోరుట	262

అ రణ్య కౌం డ ము.

1. విరాధ వధ పటలము	265
విరాధ యుద్ధము	267
విరాధుడు రాముని వినుతించుట	270
2. శరభంగ ము! పటలము	272
రామలక్ష్మణులు శరభంగుని చూడవచ్చుట	273
ఇంద్రుడు శ్రీరాముని స్తుతించుట	274
శరభంగుఁ డగ్నింబ్రవేకించి శాశ్వత పదంబు నొందుట	275
3. అగస్త్య పటలము	276
శ్రీరాముడు మునుల కభయ మిచ్చుట	277
సీతా రామలక్ష్మణులు సుతీక్షణ గాంచుట	278
శ్రీరామున కగస్త్యుఁ డెదురువచ్చుట	279
అగస్త్యుడు రామునకు వైష్ణవ ధనువు నొసంగుట	281
4. జటాయు దర్శన పటలము	"
జటాయువు ద ర్శన మరణము విని శోంకించుట	283
5. కూర్పణఘా పటలము	286
సీతారాముల గౌరవీతీర విహారము	"
కూర్పణఘ రాము నందము గాంచుట	287
కూర్పణఘ కామరూపినియై రాముకడ కరుగుట	289
కూర్పణఘ సీతను కాంచుట	291
కూర్పణఘ సంతాపము	293
కూర్పణఘ సీతను పట్టఁబోవ లక్ష్మణుండు దాని ముక్కు పెవులు కోయుట	295
చుప్పనాతి మరల రాముని బతిమాలుట	298

6. ఖరవడ పులము	301
ఖర సేనాపతులు పడునల్వారు రాముచే మడియుట	302
శ్రీరాముడు యుద్ధ సన్నద్ధుడగుట	308
అంపనుడు ఖరునకు దుర్బిమి త్తములు తెలుపుట	308
లిళియని సంగరము	312
దూషణుడు దురమునఁబాటు సేనలఁ బ్రేరేచుట	315
రాముడు దూషణుని వధించుట	316
ఖరుని యుద్ధము	318
7. మారీచవిధ పులము	320
శూర్పణఖుఁగాంచి రక్కసులు వాపోవుట	322
పౌరశ్రీలు మివ్వనాకింఁగాంచి పలవించుట	323
శూర్పణఖ రావణుతో మొఱుఱుడుట	324
శూర్పణఖ సీత చెలువముం బ్రశంసించుట	327
రావణుడు సీత చందము విని విరాళిచేఁ బరితపించుట	329
రావణుని విరహతాపము	331
రావణుడు శశికాంఠ శిలామంటపము చేరుట	337
రావణుడు మారీచుఁ గాన నేగుట	338
మారీచుడు రావణునకు సీతి కలుపుట	340
మారీచుడు చూయీకురంగమై చనుట	342
లక్ష్మణుఁడది రాక్షసమాయ యనుట	343
రాముడు మాయాహరితము వెంటనంటుట	345
8. జటాయు మోక్షణ పటలము	347
లక్ష్మణుడు సీతకు దైర్యవాక్కులాడుట	"
" రామునికడ కేగుట	348
రావణుడు రావణియై సీతకడకు వచ్చుట	349
" కోపముతో నిజరూపము తాల్చుట	353
సీత రావణుం బదరుట	"
రావణుడు సీతం గొనిపోవుట	354
జటాయువు రావణు నడ్డగించుట	355
లక్ష్మణుడు రాముఁ గానఁబోవుట	361
శ్రీరాముడు సీత లేమికిఁ జింతిల్లుట	362
రామలక్ష్మణులు సీతను వెదకుచుఁ బోవుట	363
జటాయువుఁగాంచి రాముడు చింతిలుట	365

జటాయువు రామలక్ష్మణులకు కర్మ ప్రభావము తెలుపుట	368
శ్రీరాముడు దీవిజాలపైఁ గిమకగొనుట	367
జటాయువు శ్రీరామునకుఁ గర్తవ్యము దెలిపి ముక్తుఁడగుట	368
9 ఆయోముఖి పటలము	370
రాముడు సీతం దలంచికొని పరితిపించుట	.
సీరు దేఁబోయిన లక్ష్మణుం గాంచి ఆయోముఖి కామించుట	373
లక్ష్మణుడు రామికిఁ జింతిలి రాముడు వెదకఁబోవుట	375
10 కబంధ పటలము	378
కబంధు చేఁ జిక్కిన రాము ఁ లక్ష్మణుడు దైర్య వాక్కులు పలుకుట	380
కబంధుడు శాపముక్తుడై రాముని వినుతింపుట	382
కర్తవ్యము తెలుపుట	383
11 శబరీమోక్షణ పటలము	384

కి ప్కి ం ధా కా ం డి ము

పంసా పటలము	388
శ్రీరాముడు జలపక్షిల తీరుగని సీతందలంచికొని చింతిలుట	389
సాయం సమయ కృత్యముల నిర్వహించుట	390
సాలభేదన పటలము	392
సుగ్రీవుడు రామలక్ష్మణులఁగని భీతిల్లుట	
హనుమ రామలక్ష్మణుల తీరు లారయుట	.
హనుమ రామలక్ష్మణులకుఁ దమ వృత్తాంతము తెలుపుట	394
హనుమంతుడు సుగ్రీవునకు శ్రీరామ వృత్తాంతము తెలుపుట	396
రామ సుగ్రీవులు మైత్రిసెయుట	398
హనుమ శ్రీరాములకు వాలి వృత్తాంతము తెలుపుట	400
హనుమ సుగ్రీవుని సంశయము దీర్చుట	404
సప్తసాల వర్షనము	405
సాం వేధనము	406
దుందుభి పటలము	407
అభరణ దర్శన పటలము	409
సుగ్రీవుడు రాముని సీతికి సంతాపించుట	411
శ్రీరాముని నిర్వేదము	412
హనుమంతుడు కర్తవ్యముం తెలుపుట	413

వాలివధ పటలము	415
తార వాలికి హితోక్తులు పలుకుట	416
వాలి తారకు శ్రీరామగుణము లభివర్ణించుట	417
వాలి సుగ్రీవుల సమరము	418
రామ బాణముచే వాలి నేలఁగూలుట	421
వాలి శ్రీరాముని నిందించుట	423
శ్రీరాముఁడు వాలి కుత్తరమిచ్చుట	425
వాలి శ్రీరాముని క్షమింప వేఁడుట	428
అంగద విలాపము	430
పట్టాభిషేక పటలము	432
శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు రాజధర్మములు తెలుపుట	435
వర్షర్తు పటలము	438
శ్రీరాముని విరహ సంతాపము	444
శరత్కాల వర్షనము	451
కిష్కింధా పటలము	453
తార లక్ష్మణుని సమాధాన పలుకుట	459
సుగ్రీవుఁడు సురాపానమును దూషించుట	463
కపిసేనా సందర్శన పటలము	469
అన్వేషణ ప్రేషణ పటలము	473
సీతా సౌందర్య వర్ణనము	476
బిలి నిర్గమన పటలము	481
కవులు స్వయంప్రభ మేదను కాంచుట	484
మార్గాన్వేషణ పటలము	489
సంపాతి పటలము	495
మహేంద్ర కైల పటలము	502

శ్రీ రామ

కంబరామాయణము

బాలకాండము

శ్రీ రామాయణకావ్య సిద్ధి విధయే సంభావయేయం ముదా
వర్ణి కోద్యవ కంబముఖ్య కవి వాక్సానార్పితాంఘ్రిద్యయమ్.
మానుష్యాతిగ వీరకార్యమటనా సంజ్ఞావిత శ్రీపతిమ్
రామం శ్యామల కోమలాంగ సుభగం సీతామనోవల్లభమ్

అవతారిక - 12

మ॥ అరుదైయాహల కందరానిక్రియ లో, కాకుల్ విస్ఫుష్టించి యో
గిరముంగూర్చి తుదిన్ హరించుట మహా, క్రీడావినోదంబుగాఁ
బరఁగు నైజముగాఁగ నెవ్వనికి నా, బ్రహ్మాండ భాండోదరుం
బరమేశుం గరుజామయున్ మది నదా, ప్రార్థింతు నిష్ఠారినై.

ఉ॥ జ్ఞానులు నైతమెవ్వని వి, శాల మహామహిమంబు సుంతయుం
గానఁగలేర యట్టి కరు, జామయు నదుజరాశి వర్జనల్
పూనియెనర్ప నాతరమె, పూరచరిత్రుని సర్వమంగళా
మాన గుణాబ్ధిలో మునిగి, యోలలోన రత్నము రండు భక్తిమై.

మ॥ హరి ఓమ్మంచుదొలించుదిం బలుకుచున్, సాంగంబుగా వేదముల్
సరవిన్ నేర్చిన పెద్దలుం, బ్రథిత భా, స్వద్యోగ భాగ్యంబులన్
ధరణిం గ్రక్కిన కూడుగాఁదలఁచు వి, ద్వాంసుల్, నదా నిత్యమో
క్ష రమాదాయక దివ్యపాదములఁ ద, క్కంజూడ రస్యంబులన్.

ఉ॥ బేల గుణంబుగల్గు నొక, పిల్లి ప్రయత్నముతోడ వేడ్కమైఁ
బాల సముద్రముం దటిసి, పట్టుగ నిందలి పాలు మొత్తముం
గ్రోలెదఁగాక యంచుఁబని, గొన్న వితంబున రామచంద్ర రీ
లా లలిత ప్రభావ విపు, లంబగు దీనిని వ్రాయఁబూనితిన్.

ఉ॥ కాపముచేతఁబోలె దరు, సప్తకముం దొల చేసినట్టి యా
పాపవిదూరు సత్కథ న, పార మనోహరరీతి వ్రాసె మున్

దాససి రద్వబోఁ చ్చురముఁ , ద్రావిణ యీ మనపారి క్కిచ్చ నా
చాపల బుద్ధిచే నదియ , చప్పిడి మాటలఁ జెప్పఁబూనిరిన్

తే॥ అపయశం బందఁగా లోకు , అపహాసింపఁ గడఁక దీనివ్రాయఁ గతంబు , గలదె వేఱు
తపసి వార్మికీ వాఙ్మహా , త్త్వమున పేర్మి యందఁజెఱుంగంగ నగునను , నానఁగాక
రే॥ బహువచుర గరుల్ వార్మికీ , పద్యతతులు వినిన చెవుల నొప్పించు నా , వెగటుకైత
వీణాదంబు విని చాల , వేడ్కఁజెందు , నశునపక్షి నవస్వర , మలఁచినట్లు

తే॥ శ్రీవిధి భాషావిశేషముల్ , తెలియు విబుధ , వరుల కొకమాట చెప్పెద , వసుధయాండు
భక్తులును మూర్ఖులును పిచ్చి , వాండ్రు పలుకు పలుకులెల్ల విమర్శింప , భావ్యమగునె ?

తే॥ గదులుగా నాటపట్టులు , గాఁగ గీచు పదుచు గీఁతలఁగని కోప , పడునె శిల్పి
శాస్త్రవిజ్ఞాన మావంత , జాడలేని నాకవితఁగని విబుధులు , నవ్వువారె ?

తే॥ సంస్కృతమ్మన సీరామ , చరితఁదొలుత వ్రాసినట్టి ॥ ముప్పవయందు , ప్రణయిఁగన్న
చతుర వాక్యఁదొ వార్మికీ , సరణిఁబూని వ్రాయఁదొడఁగితి దీనిని , ద్రవిడభాష

తే॥ దశవిధావతారముు ను , త్రిమ పదంబు నయచరిత్రంబు నుత్తమ , నాయకు కథ
నతనిదయచేత నుత్సాహ , యుతు దనగుచు వ్రాయఁదొడఁగితిఁ బూతల , పట్టునందు

సీ॥ భూరిరాక్షససేన , బూదిగాఁ గావించి విజయమాలను దాల్చి , వెలయునట్టి
కోదండమను విల్లు , గొనబుగాఁ గరమున, విలసిల్లు శ్రీరామ , విక్రమములు
వినుతించు వారికి , విరివిగా వలసిన కోరికలెల్లఁ జే , కూరుచుండు
విజ్ఞాన కీర్తులు , విస్తరిల్లుచు నుండు భుక్తియు భక్తియు , ముక్తి దొరకు

తే॥ నతని యర్థాంగి వికచ ప , ద్వాననస్థ నిఖిల జగదేకమాత ప , హ్నిప్రపూత
సీత కరుణాకటాక్ష వి , శేషదృష్టి వారిపైఁ బ్రసరించు న , నారతమ్ము

1 నదీపటలము_20

చ॥ అతికలుష స్వభావ చప , లాంతిములై చను వింద్రియాశియన్
శితివిభంబులున్ మణివి , శేష విఘ్నరక్ష నాదమేదురాం
చిత కుచకుట్రలీక్షణ వి , చిత్రశరశియు ధర్మమార్గ సం
గరిని చరించు కోసలము , నన్ సరయూనదిఁగూర్చి పర్కదన్

లంకాబంధు విన్నవెంటనే వెలవెలపోయి ప్రాణముు విడుచునది అశునపక్షి
చయల్ (సాహిత్యము) ఇల్లై (సంగీతము) నాటకము
వార్మికీ , వసిష్ఠుఁడు, బోదాయనుఁడు అని అఱవవ్యాఖ్య
జటప్ప వసింతు లిరువెణ్ణెమ్ నెల్లూరున కంబకవి వ్రాయమొదలిడెను

చ॥ పరగ విభూతిధారియగు , భర్గునిదేహముఁబోలి మేఘమం
బరముననేగి యంబుధిని , మానుగఁదోయముఁ ద్రావి చందనా
కిరికుచయైన లక్ష్మీనెద , గాటపుఁద్రేమను మచ్చయుంబలెన్
మురువుగఁదాల్చు విష్ణువును , పోలి చరించును అత్పురోపరిన్

చ॥ కలఁచి తపింపఁజేసెఁ దని , గాదిలిమ్మామను సూర్యుఁడింకనే
జలకము లార్చి తాప ముప , శాంతి వహింప నొనర్తునంచు నా
జలధి తలంచియత్నముని , సాంబ్రలరంబుగ నావరించె నీ
లంనననొప్పి యవ్వలియ , లన్ జలదంబులు గప్పు నిచ్చయన్

ఉ॥ వారనిపేర్ని స్వర్గమయ , భాసురకాంతి హిమాద్రియొప్పఁగా
నీరసమాని శ్రవ్యులకు , నెత్తిన రౌష్యపు గడ్డపాటలన్
ఁగిరునఁ జంచలార్థితతిఁ , దృష్టిని దానము నేయు గౌరవో
దారుని పోల్కి మేఘములు , ధారలవీడుచునుండు నచ్చటన్

ఉ॥ మానమునొంది ధర్మమును ఎన్ననచేయుచు నీతిమర్గముం
బూనిన రాజు కీర్తివలెఁ , తొల్పుగు జ్ఞాన పథానుసారులై
మానుగవేదముల్ చదువు , మాన్యుల కిచ్చిన యీగివోలెఁదెం
వ్రానుచునుండు వెల్లువ ల , యోధ్యకు జేరిన దేశమంతటన్

క॥ తల నదము కాళ్ళదడవును నిలుకడ లేకించుకంఠ , నిలుచుచు భూభృ
చ్చుల సంపదఁగొల్లగొనుచు వెలచెలువలఁబోలి నదిలు , వెల్లువ లచటన్

తే॥ కనక మగురువు నెఱిలి యీఁ , కలునుమణులు గందపుంజెక్కలును గంధ , గజంబాఁ
గొండుఁబోయెడి వెల్లుప , రెంచిచూడ వర్తకులఁబోలె నడచు న , వ్యసుధయందు

తే॥ పూలగుత్తులు బుప్పొడుల్ , పుష్పరసము కిరుల మదజలమును హాట , కంబుఁగలిసి
పడిగఁబాటెలు గొప్పద్ర , చాహుచిలలి, యంద్ర ధనువులఁబోలియొ , ప్పెనుఁగుమండు

చ॥ కరువులఁగూర్చుచున్ గిరులఁ , దార్కొని చీల్చుచు నాకుఁగొమ్మలన్
ఎరువడిగాఁగ చారుకొని , పర్వులువాటెడు వెల్లువల్ గనన్
గర్దులు చాఁగ సంద్రిమును , గట్టఁదొదంగి నాటి మేటివా
నరుల కిడింది వెల్లువల , నాణెపుఁబద్ధతి తోచు నయ్యెడన్

తే॥ ఈఁగలును తేంట్లు ముఁగఁగా , నెల్లమిటి, పొంగి నురుగులతో లోన , ముటికిపాటి
చదును రెచునుఁ దీయని , వారితోడ, దొరలు వెల్లువల్ త్రాగుఁటో , తులనుపోలు

తే॥ ఓఁగపడగలతో మద , నాగచయము, తోడఁ బలుకొల్పడలరోడఁ , దొలఁకు దొనుల
తోడఁ బటతెంచు వెల్లువల్ , గుడుకు తోడఁ గడలితోడ ధీకొనవచ్చు , కరణిఁదోచు

సరయూ మహిమము

మ॥ ఇనవంశోద్భవులైన రాజతతిచే , నెల్లప్పుడున్ మేటిపా
లనమం దెచ్చిరి ధర్మపద్ధతుల లి , లంబూని వర్తిల్లి పం
విన యావాహిని తల్లి పాలవలె నొ , పెన్ సర్వదా సర్వదా
వనజాతానన సృష్టియందమరు జీ , వశ్రేణి కన్నింటికిన్

తే॥ కుంకుమము గందవాడి కోష్ఠ , గోగువేగి, పొన్న చందన మేలకుల్ , పునుగు పట్టి
వేరు చెంద్ర మగురు కురు , వేరు తేనె గలుగుటంజేసి నది యింపు , గాలివీచు

చ॥ నిలుకడనీగి వర్షమున , నెవ్వడిబోయతలెల్లగేంఁ గా
డ్చులనెద జాఁడుకొంచుఁ బరు , పుల్గొనిపాటుచు విండ్ల నమ్ములన్
బిలపిలమూఁగి వారుకొను , వెంటల నారయ వెల్వలొప్ప మేల్
గెలుపును గొన్నయుబ్బునఁ ద , లిరెచ్చడి భూవిభు మ్మెల్లోయనన్

ఉ॥ పాలుపెరుంగునేయి కడ , వల్లల యుట్లను వారిమ్రొంగి ప్రే
గోలల వల్లలం జవిరి , కొంఁబును మద్దుఁగూచ్చుచేగు నా
లీలలఁగన్నఁగాళియ బ , లిష్టఫణావళి నాడినట్టి గో
పాలుని లీలంబలెనె , భాసిలుఁ దత్సరయూ ప్రవాహమల్

చ॥ కలకలమంచుఁ గాపులు క , కావికలై పరువెత్తుచుండ ము
న్వలన జలంబు నించి తల , వాకిళులం బడఁద్రోచి పైరులం
గలఁచుచుఁ దుమ్మెదల్ తొలుచు , గంట్ల మణితతిరాలుచండఁ గ్రే
వల నెనరేఁగుచుం గరము , పాటు గజంబుఁబోలి వెల్లవల్

తే॥ పల్లమును మిట్టగా మిట్ట , పల్లమునుగ, సమము వాఁగుగా వాఁగును , సమముగాఁగ
నకలమును తారుమాటుగా , సలుపుచుండు వెల్లువలు కర్మిఫలముం , వీరకదోచు

ఉ॥ కల్వలయందు మెల్లవల , గర్జవినం బరువెత్తు కాపులా
కల్వలఁజూడఁగా నెనఁగుఁ , గంబుకణంబులు పొన్నుముత్తెముల్
వెల్వడ వీచికావితతి , వీరగఁగ నొక్కటి పెక్కులొచుఁదా
యల్వడి పాలు వంశము మ , హాద్భుతవృద్ధి పహింబు పోలికన్

మ॥ హిమవంతంబునఁ బుట్టి వెల్వడి నము , ద్రేళానుతొఁజేమ సం
గమమంజేయు ప్రవాహమెన్నఁగ మహా , గజ్యాంబులై నట్టి వే
డములుం దెల్పఁగలేని బ్రహ్మమనఁ దొ , ల్తన్ మూలమందొక్కచై
భ్రమచేఁజెక్కుమతంబు లందిన బుధ , ప్రామాజ్యముం దోరెడిన్

మ॥ మకరందంబులు చిందు సదృశములం , బద్మాకరశ్రేణిఁ జం ,
పక సౌగంధిక పుష్పవాటికల ర , మృంతైన గుంజాలరా
దిక వేలాయత పూగ పుంజములఁబొం , దెన్ వెల్లువల్ జీవుఁడై
హిక కర్మాచరణంబునం దనువురె , న్నేజెందు చందంబునన్ .

2-దేశపటలము. (61)

మ॥ సరసోత్తర్ విరివారుచుండ విబుధుల్ , సమ్మోదముంబొంద మున్
వర మాధుర్య కవిత్వరీతిఁదెలిపెన్ , వాల్మీకి యెద్దాని న
పురమోచారముఁ గోసలంబు నిపుడే , వర్జింప మేకొంటిఁబ్రే
మ రసంబున్ మధువాని మూఁగ కడఁకన్ , మాటాడు చందంబునన్ .

సీ॥ పొలముల గనిమలం , బొలుపారు ముత్యాలు, కాలువలందు శం , ఖములరాశి
కాలువ దరుల బం , గారు గడ్డలు నెను, ములు పొద్దు పల్లులఁ , గలువ వనులు
చదునై నచోటఁ బుం , జములైన పగడముల్, వరిమళ్ళలో హంస , వరచయంబు
బీటినేలఁదేనె , పెరల సమూహముల్, తోటల యందెల్లఁ , దేటి గములు

తే॥ ఇంపు సొంపార నారీతి , నెసఁగుచుండ, సంపదలపెంపు నికనిట్టి , సరణిదందు
వర్ణనముసేయ నరుదని , వాసికెక్కె, భాసురంబగు నమ్మహా , కోసలంబు.

సీ॥ పల్లంపునేలల , యెల్లలలో నేటి, వెల్లువల్ గావించు , పెనురవంబు
కాపులు చెఱుకుల, గానుఁగ లాడంగ, నగు కిట్టు రొద లెడ్ల , యదలుపులును
ఆగానుఁగలనుండి , యధికంబుగా వెలు, వడికడవలఁబడు , పాలరవము
నీటిదరులఁజేరి , నెఱయుచుఁదిరుగాడు, సంకు పురువుల కీచు , సందడియును

తే॥ నీటుగాఁగోడె లటనటఁ , బోటులాడు, ధ్వనులు లంకెల బెడిదంపు , నినదములును
జలములందెనుములు పడు , నులివుఁగలిసి, వింతఘోషంబునెగడు న , వీటియందు

సీ॥ సందనంబును పోలు , సుందర వనముల, సమఘలు పులివిచ్చి , నాట్యమాడ
జలము సమ్మద్దిగా , వెలయు కొలంకుల, వెలిదమ్మి దివ్వెలు , వెలుఁగుచుండ
నీల ఘనఘన , నికరంబు నిరుపమ, శ్రావ్యమృదంగ ని , స్వనముసేయ
విరివిగా నెడయక , తెరలుచు నుండెడి, తెరటాలు రంగుల , తెరలు దింప

తే॥ మకర వీణా వినాదంబు , మాడ్కిఁదేటు, లింబుగా నచ్చటచట గా , నంబుసేయ
మెచ్చి నల్లకల్వలు కను , ల్వచ్చిమాడఁ, దనిసి విండు కొల్వండుఁ గే , వారవిభుఁడు

సీ॥ ఇందిరిరంబులు , నింపు సెంపొందించు, నిందిరయును తమ్ము , లందు నిలుచు
వెలయాండ్రచూపులు , నిలిపింటితూపులు, కమన యువకుల ప , షముల నిలుచు

వారాః దొంగు ప్ర , వాళమోత్తీరములు, మొగులులయందును , మొనసినిలుచు
సత్యవ్యాధులును , శాస్త్రధర్మములును, జనము నాల్గల , కొసల నిలుచు

తే॥ శాస్త్రపులయందు ప్రియులందు , సంఘరించు, గోప మనియెడి యొకిదొడ్డి కొడిమెగువము
దొర! ఎవరికే వర్జింప , నలవి యగునె? కోసలంబందు చెలువంది , కొఱులులీరు

చ॥ జలముల శంఖముల్ తరుల , చాయల బజ్జెలు, మాలలందు తేఁ
టులు జలజమ్ములన్ సీరి కు , దుంగములం గమరమ్ముఁ లిండ్లవా
ముఁ దెలిపిట్టలున్, దరుల , ముత్తియముల్, వనులన్ మయూరముల్
పొలుపుగ గుంపుగుంపులయి , పొల్చును కోసల భూమి నెల్లెడన్

సీ॥ మదకలు దున్నగా , నెడనెడలేచు బం గారుపెళ్ళులను శం , ఖములు విడుచు
ముత్యాలాసులు , మునుమిడి చదునైన, పొలముల రత్నరా , సులును వడ్లు
నిండఁగాఁ బచ్చనై , నెఱయువెన్నులు మీలు మునుగా రొడవేయి , మధువవిక్తితి
మృదు పత్తములతో , మెఱయుచెఱకుతోఁట లల్లితామరలను , నల్ల గలువ

తే॥ లెల్ల విలసిల్లి యెచ్చట , నేని చూడఁ గాఁపు పడుదుల మొగముల , కాంతితోడఁ
గలిసి కనులకుఁ బండువు , గలుగఁజేయు సర్వజనసుతమైన కో , సలమునందు

సీ॥ వినఁగ వీనుల కింపు , నెనయించు కుఱుచ వీ ణియల వాయించు వై , ణికులు తేట
కలుద్రావి మెట్టలు , కిడనొక్కియింపుగా, వాయించుపాటలు , ప్రతిదినంబు
వెండినాఁడెల్లనై , వెలయు సౌధము లే, యెండఁగయు ప , సిండి చప్ర
మంచములందు రి , మాకుమారునినంగ, రింపునఁబెనఁగి వి , శ్రాంతి గొన్న

తే॥ నీలనయనముల్ మెఱుఁగారు , నెమలి చాయ, కుందరిదనముల్ పొలుచు న , క్లామరునెలఁత
లింపుగాఁగొన్న నిద్దర , యెడయలేపు చుండును ప్రభాత మారుత , మొలయువేళ

సీ॥ చెఱకుగానుఁగ నోటఁ , జెదరి బయల్పడు, తేనియవంటి తీ , పైనరసము
ఁబెంకాయ పాళలఁ , బొంకింబుగాఁగాఁ, వెల్లువలై బయ , లెవ్వడల రసము
డన్నతపనముల , నొప్పారుతరువుల ఫలములు వ్రయ్యఁగాఁ , బాఱురసము
మానుగాఁబొడవగు , తేనెపెరిలనుండి, మదిచది గొనఁ బాఱు , మధురసంబు

తే॥ యువచురాను యువకులు కాంక్ష , లూరఁద్రాల్చు పూలసరిములనుండియు , పొలుచురసము
మెరిమీటి వెల్లువలయి , వారిరాళి, జొరఁగఁద్రావియందలి మీలు , చొక్కుమిందు

సీ॥ కలుద్రావుచోఁగాఁటి , కానంగనగు చొంగ, పొక్కులు వెలయు కా , పులు కడంక
సంగీతమంటోలి , చవులూరఁజేయు ప, ల్కులువఱ్ఱు తమ వెలం , దుల విశాల
నయన వదన చర , జ కరాచి కంబుల, కువమలై జగమున , నున్నతిగొని
యొప్పారు తమ్ములు , నుత్పలాదికములు, దక్కఁదక్కినకల్పు , తనరకుంట

తే॥ యెఱిగి తీసివై వగ్రవారి , యెడఁదయొప్పు, కట్టులిట్లు, లూరక తిరు , గాడుమండ్రు
యువకులొకయపు యువతుల , యొప్పుప్రేమఁ, బడసిరేనియు మఱిత్రోయ , విడువఁగలరె?

చ॥ కడలియుఁ గ్రొత్తనీటి జల , కంబులునేయు పథంతులొప్పుగా
జడలధరించు పూ లగురు , చందనగంధమె వీచునన్న న
క్కడి వలకాఁడు వాలు కడ , కన్నులఁజూడఁగరేపు రేనె ప
ల్కదరు మెఱుంగుఁబొంద్ల పొలు , పారెడి తీరుల నెన్న శక్యమే?

ఉ॥ ఆమనిఁ గామినుల్ జలక , మాడిన నీటి మహర్త్యమెన్నఁగా
నేమరుఁ? దోఁటలున్ బొలము , రెచ్చటఁజూచిన జిడ్డువాతే యా
చామ లలందినట్టి మృదు , చందన పంకము పేరినట్టి త
ద్యూమిని తేంట్లు గుంపులయి , మూఁగును తేనియ నానునానమై.

చ॥ పొలముల వాంగంటులను , పోలి చరించెడి రాజహంసులి
మ్ముల జలజంపుఁబానుపులఁ , బొల్కుగ నుంచిన పోతకమ్ము, లం
దులఁ జరియించు బట్టియలు , దూడల నెడ్డఁదలంచి చేఁవఁ జా
కులు గొను పాలఁద్రావి వెల , యన్ మఱివైచుచుఁ గప్పగంతులన్.

చ॥ పికవిత్తుల్ వినోదముగఁ , బెండిలిసేయఁగఁ, గన్నుద్రిప్పుపొం
దిక గల ప్రిల నర్తనపు , రీరులకంటె మయూరసంఘముల్
రకముగఁగొమ్మలం దలర, రాజ మరాళము లబ్జశయ్యఁ గూ
రికివిడ, మేలుకొల్పులు ద్వి , రేపములొప్పుగఁ బాదుచుండెడున్.

సీ॥ కులధర్మముల కను , గలదుగు పడుచుల, వెదకి పెండిలి నెఱ , వేర్చువారు
గ్రద్దతో న్వచ్చాయ , గదలు కరణివచ్చు, పొటల సుఖములు , పడయువారు
దేహమృతము కంటెఁ , దీయనొ సద్ధర్మ, విషయంబు లడుగుచు , వినెడువారు
అతిథుల మోముల , నరసి యన్నంబిడి, యత్యధికానంది , చుందు వారు

తే॥ కినుకయూరక మదిగాని , కనులకంటెఁ, దామ్రమగు జుట్లఁజూపి యు , ల్నాహమనను
పీరకగుణుప్తి నునుతేని , వీడుకోళ్ళఁ, బోరరేచుచు గెలిచివైఁ , బొదలు వారు.

చ॥ పరువపుదున్న లొందొకటి , భగనుఁగోపము గొన్నపిడులన్
వెరవునఁ దాఁతున్ బగయుఁ , బెచ్చు పెరుంగఁగ నెల్లచోటులన్
విరిసిన మబ్బు రెండగుచు , వింతగఁ బోరినయట్లు పోరు పో
రరసి ద్విరేపముల్ నెగసి , యార్వ, ముడుల్విడ నార్చువారలున్.

చ॥ మొలచుచు నున్న తామరల , మొల్కలు నల్లఁ బసిండి ములైముల్
తొలఁగఁగఁద్రోచి రత్నవిత , తుల్ చెదరం దెలిసంకపురువులం

బలవరమొందఁగా గమర , వర్గము మోడ్చుగొనంగఁ జాళ్ళజేఁ
వలు కడుఁద్రుళ్ళ దున్నులను , వార కదల్తురు కాపు లచ్చటన్

ఉ॥ పొడియెఱింగి యానవిడి , పద్ధతికోపమునూని కోరఁగాఁ
గూడిన వానిఁబొంది జన , కోటికి మేలొనరించి కీర్తి ప
ర్వాదెడు జేఁడు కావ బరు , వంతయు నీ గురు నూర్చుభూమినా
నోడలు వస్తువుల్ విడిచి , యొందు విరామము నుప్పకంబులన్

ఉ॥ కోసినయొదె లాకనము , గూడఁగ వామునేసి పెదవా
ర్యేసిన బోధతో నువచి , చేరిచి కళ్ళపు బిచ్చగాండ్రకున్
వేసియుఁ దక్కువానిఁ దమ , విందు తోడ భుజింప బిండ్లకుం
బోసి ధరిత్రిక్రంగఁ గొని , పోదురు కాపులు ధాన్య మిండ్లకున్

ఉ॥ తీఁగుఁగాచు కాయలును , తీయని వానగ్రమ్ము తోఁటున్
గాఁగల ఎండ్లు కందములు , కాయ ధాన్యము మళ్ళనుండియున్
రాఁగు ధాన్యముల్ నిలువ , రంబుగఁ బూవు నిల్చి తుమ్మెదల్
తేఁగల తేనెపోల్కిదగఁ దెత్తురు , మెత్తఁగఁ గాపు లిండ్లకున్

పీ॥ ఎచ్చోటఁగాంచిన , నింపుసొంపారంగ, విప్రులు తమయిండ్ల , విందులుగను
బంధువులును గాఁగ , వచ్చినవారితో * ముత్తెఱంగుల పండ్లు , ముందు గొనుచు
బలువగలై నట్టి , పప్పులతో వాని నింపి వెల్లువ వోవు , నేతి తోడ
గడ్డపెరుంగుతో , గండచక్కెరతోడ, నడుము నడంగు న , న్నంబు తోడ

తే॥ మృదుల ప్రియవాక్యములతోడ , ముదముతోడఁ, దనివిడిఱనిదేవామృ , తంబుఁబోరె
బోజనము చేయవప్పుట్ల , పూర్ణమగుచు నెప్పుడొప్పారు నవ్వరి , చొప్పు గొప్ప

తే॥ కాపు చెలువల వదన పం , కజముందు వెలయు కాటుకొన్నుల , లలితరీతి
నొప్పునాఁడుఁదేట్లని భ్రమ , గప్ప వలచి, కడఁది మాగాణిఁ దిరుగాడు , గండుఁదేట్లు

తే॥ కెరలు చూపుల మారుని , గెలిచినట్టి, పంట పడఁతుల గబ్బిగు , బ్బలు కడింది
మగలఁగినిసి లోఁగొను, నట్టిమళ్ళప్రక్కి , బాళకలుద్రావి మదియింబు , వాలుమీలు

తే॥ నేలవ్రాలిన మేఘంపు , ఎరిరమనఁగఁ, జల్లనీటను దిరుగాడు , నల్లయెనుము
రెదలఁగ్రేపులదలఁపఁగాఁ, బొదుఁగుచేపి, పాలుగాఱ గోముగ పరి , పైరు పెరుగు

ఆ॥ నిండుబాసనములు , నినదంప వార్చిన, కడుగునీటిచాళ్ల , క్రమక వసము
లందు చొచ్చియవట , నమరంగ నాటిన, యెట్టవడ్లపైరు , నెలమిఁబెంచు

౮॥ తామ్రచూడములు వ , దంబులఁ జిదిగిత్తో, యంగనైన కుప్ప , లందు మేఱయు
మణుల జేనువాలు , మిణుగుణులుబుద్ధులం, చెంచి గూండ్లలోన , నిందుమందు.

ఉ॥ చేతుల సంకుగాజులును , చేరికఁ గవ్వములాడు నవ్వదు
చేతముఁ జల్లఁజేయఁగను , చెన్నగు కొనులు వీఁగియాడఁగా
వ్రేతలు పెరు చిల్లుదురు , వేనలు యాడఁగ మైచెమర్పుగన్
వ్రేతమనస్కులైన తమ , పిల్లలు విదుర వీడి లేవఁగన్

చ॥ చిలుకల పిల్లలుం బలుకుఁ , జెన్నుగఁ బండిన కొఱచేలలోఁ
బలుఁగుల పిల్లలుం బలుకు , భూజ నికుంజములన్ మనోజ్ఞతన్
గొలఁకుల తేలులుం బలుకు , గుమ్మని వానన వీచు తమ్ములన్
గలకల సువ్వపాట లేన , కంబుగ దాతలయిండ్ల నిండెడున్.

క॥ కోసిన వక్కఁజేరిచి, త్రోసినయవి దొంగ చూపు , తూటని పడుచు
చేసిన యిండ్లకు మంచెలఁ, దోసిన తఱిఁజిందినవియు , ముత్తెములె చుమీ!

తే॥ కొదమ గొఱచె గాంచిన , బెదరులేని, గుండ్ర మెలికల కొమ్ములఁ , గొఱలురగరు
లులుము కరణిని పిడుగుల , నరణి దాకు, ధ్వనులకంజి గిరుల నీర , దములుమేఱయు

ఉ॥ పిల్లలఁగన్న యేనుఁగుల , వీడి మదావళ రాజిఁ బట్టఁగాఁ
బలులు ద్రవ్వినట్టి వన , భాగములన్ సులక్రిందినేలలం
దులసిలంగ నున్న నను , లొక్కటఁజేయు మహానివాదముల్
మెల్లఁ గొలఁకులీం బిరుగు , మేటి మరాళములం గలంచెడున్.

చ॥ గెనసులు త్రవ్వచో నడుమఁ , గేలికిఁదొలు మణుల్ విదుర్పఁగా
మునుకొని వ్రేలు మావులను , ముట్టుదు నందలి తేనె తుంపుదుల్
చినుకును బిందురూపమునఁ , జెన్నురు పుప్పొడి పెఱిపొక్కిఁజై
నెనసిన పొన్నమంజరుల , నింపుగఁ గూరుకు నలచగుంపుపై

ఉ॥ కాపుచెలుల్ కరంబుల ర , కంబుగఁగూర్చి వినోద లీలన్
జూపుచుఁ బాడు పాటలు వి , కుదిగఁరెండువిదాల వేణువుల్
చాపుచుఁబట్టు గొల్మొగ , సాలలఁ గట్టిన యాలదూడలన్
జోపుచు లాలిపాటలలిఁ , జొప్పుగ విదురపుచ్చు హాయిగాన్

తే॥ కొండక్రింది నేలల నుండు , కోమలులు వి, నోద రీతిని పాడు వి , నూత్న గాన
మలరఁ జిలు దాన్యములు వండు , నట్టి పౌలము, గాచు నక్కఱలేకుండఁ , గా ధ్వనించు

ఉ॥ గాలికి వంశముల్ గదలి , గాఢఁగఁ గొండలనుండి పెన్ ఫణుల్
వ్రేలిన రీతిఁ గ్రొమ్మడుపు , వెల్లువ ధారలు పాటి చెందోవల్

గ్రాణు కొలంకుల న్నైఱసి , కాలువ తూములఁ జొచ్చిబైట రాఁ
గ్రోలి మొగమ్ము ముడ్చుకొని , స్రుక్కును శంఖపుఁబురువ లయ్యెడన్

తే॥ నిడుద నల్లని కనులక్రొ , న్నెల సనళ్ళ, కలుకులకు వివ్యయుఁజెడని , కలిమిగలుగ
నొచ్చివచ్చువారల కొర్కు , లచ్చుటయును, అతిధిపూజయుఁబనిగాక , యన్యమేది ?

తే॥ వంచనములేని సత్రముల్ , వఱలుచోటఁ, గ్రొన్నెలంబోలు కొడవండ్లఁ , గోసి కుప్ప
గూర్చుకూరగాయలు పప్పు , కుప్పలు వెలి, ముత్తైముల ఎంటి బియ్యపు , మాటలమరు

తే॥ కలము తొనఁగుఁగాపులకుఁగా , వలయుధనము, భూమిదేవి యొసంగును , పూర్తి పంట
గనులొసంగును మేటియో , మణులనమితి, కుల మొసంగును మేలైన గొప్పనడత.

తే॥ దొనఁగులేమి నకాల మృ , ట్పులులేవు, మదిని మదిమదియుఁబఁ జే , రదు చిరాకు
పూని చేయ దర్శితర , ములును లేమి, గడకు దుర్గతి యన్న శం , కయును లేదు

తే॥ క్రమముదప్పి వెల్లువలె య , క్కడఁజరింబు, గుంకుమాంకభుజంబులే , గుఱుతుదప్పుఁ
జెలుల నడుములె యట సన్న , గిలుచునుండు, వాసనలు గలయవి కేళ , పాశతతులె.

క॥ అగురుపొగ బాసనంబుల , పొగయుఁ జెఱకు పాలు కాఁగు , పొగయును వేల్చిం
బొగతోఁగలియుచుఁదత్పురి , మొగుకులవలె నెల్లయెడల , ముసరుచునుండున్.

తే॥ కలికిమైయఁబోలి కే , కలు చరించు, కలికి స్తనహారరుచివోలె , గాయనెండ
కలికి నెఱివేణి వోలె మే , ఘములు క్రమ్ము, కలికి చూపులవలె పాలు , గలునువెలయు

మ॥ కలఁగంబాణి జలంబు పొంగ నులియం , గం గొను లీఁదాడు కాఁ
పుల పూఁబోఁడుల యెఱునో పెదపులం , బోలెన్ విరాజిల్లు చెం
గలువల్ విచ్చును మళ్ళలో; మడవలం గంజాక్షులంబోలి హం
సలు మెల్లన్నడతెంచు; వారిమొగమా , సనవిచ్చు నీరేజముల్

కా॥ కేరున్నరుల యోరచూపు వ్రతులన్ , గ్రేడించి యాడించుచున్
గేరున్ వారినడల్ కరేణువుల చ , క్కింగాంచి యెంతేనిమున్
గేరున్ నీరజకుట్టలంబుల పసం , గేల్పించి వక్షోజముల్
కేరుం బూర్ణ శకంకు నొప్పిదపు భం , గిన్ వారి ముగ్ధాన్యముల్

క॥ చెదరియున్న మణులు , బెడరించునినుకాంతి, గొల్పెరలను గెలుచు , గొమల చనులు
వారి వలువలెల్ల , బాలనురువు గెచ్చ, వాద్యములు మొగుళ్ళ , ధ్వనుల నోర్పు.

తే॥ జలదములు పెద్దతోఁటల , చాయఁబోలు, బొన్నుమల యటఁగనవువా , ములనుపోలు
జలదు లచ్చటపెనుకొల , కులనుపోలు, స్వర్గపురి పలునిధుల కో , సలముఁబోలు.

ఉ॥ రాసుల వద్దు లేనియెడ , రాజిలు నచ్చపుటాణి ముత్తెపు
ప్రాసులు లేనిచో నుదక , రాశిని కూర్చిన తెల్ల యువ్వుపె

నాసులు, లేనిచో నదులు , రాయమిద్రోయుచుజేర్చు పన్నిదు
లాస్సినగ నవ్వి లేనియెడ , భానిలు మౌక్తిక నైకతంబులున్

ఉ॥ చందనపున్ ననంబులొకొ , సంపెగతోఁబోఁ చెప్పనొనొకొ;
కిందుక కేళిపల్పు కుల , కన్యలు కానగవచ్చు విక్కువర్
సుందర నందనంబులొకొ , చొక్కపుగుండవసంబులొకొకొ; యా
స్కందునిపోలు వారిలెల , సంబున విద్వేల నెర్చు తానముల్

ఉ॥ చక్కెరఁబోలెదీయనయి , జానగుబాలల తొక్కుపల్కులం
జొక్కిపికాళినేర్చు బలు , సూటిగ; వారలనర్తనంబు లిం
పెక్కినెమిఱునేర్చు: నల , యింతుల సొంపు రదాఁబోలు మేల్
చొక్కపు ముత్తియాల విదు , చున్ రహిఁబర్వపుటాడు శంఖముల్.

తే॥ కల్లుగీతురమైడివారి , పిల్లవాండ్రు, సేద్యమొనరింతు కాపు , చిన్నవాండ్రు
వైఱికుల పిల్లలును వీణ , బాడుచుండ్రు, వాదకుల సుతుల్ భద్రర , వంబు నింతు

తే॥ మలయుహారముల్ సోనగా , మధువునొనగు, వలయుమణికనకంబుల , గలము లొనగు
బొలయుమలయానిలందె తుం , పురుల నొనగు, గలయఁ జెవివపు లచ్చటి , గాదలొనగు

చ॥ వనములయందు వేడుకగ , వారిజనేత్రలు లోలవేణులున్
ఘనకుచ బంధనల్ నడవ , గాఁ దమ వారల పోల్కిగాంచి యిం
పెనయఁ గలాపిపాళి తమ , యింతులెకా; యని కోడెకాండ్రనె
మృనములఁబోలె గంధసుమ , మండనయుక్తల వెంబడించెడిన్.

తే॥ ఎఱుగఁరా దీనిమహిమ పే , దఱిమిలేమి, నరయథాదు శౌర్యమహిమ , యరులులేమి
గనఁగరాదు సత్యమహిమ , కల్లెలేమి, వెడఁగులేదు పెద్దలయొద్ద , వినమిలేమి.

తే॥ కొఱ్ఱ లుద్దులు పెనలు నూగులును జొన్న, బలవలును తవిదలు చామ,లున్నబండ్లు
బురదనేలల నుప్పును , మోయు బండ్లు, త్వరితగతినేగ నొందొంటి , లొరయుచుండు

తే॥ సద్గుణులొంద సత్కర్మ , జరుపకుండు, నరులు వొందు పలతుల జన్మ , ములమాడ్కి
బెల్లమును తేనెచక్కెర , పెరుగుకల్లు, వినిమయంబుగ జరుగు న , వీటియందు.

తే॥ వేణువులుపాటలు ధ్వనింబు , వీథులందు, నదులు నదులును ధీకొన్న , పదురుదోవ
యజ్ఞముల కుత్సవములకు , నరుగుజనము, గుంపుగుంపులై యొందొంటి , గూడుచుండు

తే॥ ఊడునట్టి శంఖాదుల , యులివు మఱియు, దట్టి వాయుచు చర్మవా , ద్వములధ్వనులు
కట్టలంగొటు భ్రాంతి , కముల రవము, నట్టల నదల్చు కాపు సం , దడుల నదగు.

తే॥ రక్షగల తొమ్ములంజొల్లు , రమణగ్రామ, పిల్లలకున్న ముగుడుపు , తల్లు లమర
మడుచుకేగేలు వెన్నెలన్ , ముడిఁగినట్టి, యెఱ్ఱదామరలంబోలి , యెనకమెనగు.

తే॥ దుదిరెనందింబు తమమంచి , గుణము పెరిగెన, అమృతగునీరినిలిచె సుర్యుల వలన
పెరిసె ధర్మంబు మగువల , ప్రేమపరిసర, దురైడిచివాన క్రొత్తడి , తనములన

తే॥ పెక్కు వసములు చుట్టిన , పెద్దదేశ, మెటి గియెల్లల గని పల్లె , నెవరిరరము;
ఒత్తుపెల్లవల్లల సరయూనది పలు, దారులం దారియుం గన , నేరిదయ్యె

తే॥ ప్రళయకాల వాయుపులచే , వనధిరేగి, పొంగి పచ్చిన నాళంబు , బొందనట్టి
కోసలంబుమహిమ యిట్లు , కొలులు నింక, నరియుదము నగరంబు తీ , రబ్బు వజ్రకు

శివనగర పటలము (75)

మ॥ లలి మూధుర్యము నర్థపుష్టి నరసాంకారరీతుల్ ధ్వనున్
గలయంబిల్లు మహాకవిండులకు శ్లా , ఘంటై యజాండన్తి జీ
వులు దుస్సాధ తపఃపలాదికముచే, బొందంగనై దివ్యం
దలి జన్మంబున కాన సేయగ నయోధ్యాపట్టణంబొప్పెడి-

మ॥ ధరణీదేవి ముఖాబ్జమో; తిలకమో; తన్నేత్రిమో; దివ్యసం
దరి భద్రాయల సూత్రమో; కుచతబో , దంబ స్మడీ హరమో;
పర జీవన్మలమో; రమావనతి యో , పద్మంబో; శ్రీవిష్ణుపే
రురిమో; కొస్తుభి హేమ పేటికియో; దేవొకింబుపై లోకిమో;

మ॥ ఉపమానం బొకచేని నెమ్మనెమ్మం , దూహించి యిన్నాళ్లుగా
త్రిపురద్యేషియు బ్రహ్మయున్ హరియు సాధింపంగలరైరి య
య్యవమంగాంచ నడంపరాని తమిలొ , నుల్లంబు ప్రేరేపగా
నిపుడున్ తెప్పలు వాల్చుకంతరమునం , దీక్షింతు చంద్రార్యముల్

మ॥ అశరాశీశ ధనేశ పత్తనముల , భ్యాసంబుచేనైన య
ట్లమరం జేసిన బ్రహ్మ యావలనె యంత్యంతంబు వైశాల్య మం
దము పెంపారగ స్పృష్టిచేసిన యయో , ధ్యంగాంచి నంకల్ప శి
ల్పము దేవాసుర కారుపుల్ ముఱుచో , వర్ణింపగా శక్యమే;

ద్విపద॥ పుణ్యాత్మలకు స్వర్గమున సుఖంబునుట, గణ్యమౌశ్రుతుల వా , క్రియబద్ధి నిజమ
తపము ధర్మంబునవరణి ఫలింప, నుపకరించిన ప్రభం , దొక్క రాముండు
తక్కు చుటెవ్వరా , తామరసాక్షి, డిక్కగా, గొనియేలె, కెల్ల లోకముల
నన దీనికంటె ను , భానుభవమున, దనువు తలంబు భూశలమునగలదె;

ఉ॥ తొరపు ధర్మమున్ గరుణ , తోడి జితేంద్రియతన్ భజించి పెం
పారు తపంబుచే నెఱుక , యబ్బిన వారలకున్ శరణ్యమౌ

శ్రీ రమణుండు పుట్టి యటఁ , జెల్లుగ నొప్పెను సీతతోడ నూ
తాటుల యేడ్లనంగ దివి , నైనను దాని సమంబు గలునే;

చ॥ కలరట రాజులు న్నగలు , గల్గును గల్గు నమూల్యరత్నముల్
కిలవు మదేభముల్ హరులు , కాంచనమున్ భువి గల్గు నన్నియుం
గలవు మునీంద్రయక్షసుర , కాండము వచ్చుచు సంస్తుతించు న
నైలవున కొక్క మేలుపమ , నెరుప్పనఁ దెల్పుఁగ నుండినం గదా;

కొట గోడలు

చ॥ చదరము శాస్త్రసమ్మతియుఁ , ఒక్కఁడనంబును పెద్దకొండలం
గుడువు గాన నాసనిడి , కొటలకున్ సరిరావు శాస్త్రముల్
చదివి ప్రయోజనంబు గల , చాడునఁ గట్టిన వానిచెల్వమే
పొదవు మహాన్నతంబుల మ , హోన్నతమై పెనుతెల్వికై వడిన్

సీ॥ శిల్ప విజ్ఞానంబు , చేఁ దుదిఁ గాంచమి వేదమ్మలంబోలె , విస్తరిల్లు
భువిమీటి దివిజేరి , పొలుపారు చుటచే దేవతలంబోలె , దేజురిల్లు
నతి బలిష్ఠంబులె , యడరు నింద్రియముల నడచుటచే మునీం , ద్రాశిఁబోలు
నెల్లప్పు డేమట , కెనఁగి కావలి గాచు కిర్జుండుచే దుగ్గ , కరణి వెలయు

అ॥ కూలమును ధరించి , శోభిల్లు చుటచేఁ , గాశిఁబోలి భీరి , గానిపించు
నమిత గౌరవమున , నన్నింటిఁ చోలు దు , ప్రాప్తపమగుటచే దేవుఁభాతిఁబోలు

సీ॥ నెలవంలంబోలి , పొలుపారు నఖములు చెందాచురలఁ బోలి , చెలఁగుకాళ్ళు
అలరుఁ దీవియఁ బోలి , యసియాడు మధ్యంబు రెడినీటి కాయల , నెనయు చనులు
వంచిన వంగు లే , మించుదెదురువోలె లావులై మృదువులొ , లలితభుజము
లింపుసొంపుగి రుచి , యింపుతేనియఁబోలు నరస సుత్రావ్య వ , చన్ను లమరు

తే॥ యపతులెల్లఁ గాంచిన , నొప్పుమిగిలి నిండియున్న ప్రాకారంపు , నెలపుగలుగు
నయ్యయోధ్యకంఠెను సొగ , సరయఁగలదె, ఆమృతభుక్తులు వసియించు , నమరపురిని

సీ॥ ప్రజలచేఁ గొలువంగఁబడుటచే శత్రురాద్యపటంబు టరలింపు,మహిమచేర
శాస్త్రవర్ధిలఁ జనుచక్కందనముచేతఁ దేటి మాడఁగరాని,దిటవుచేత
నధిక బలంబు పెంపారుచుండుటచేత నాయుధాభ్యసన వి,వ్యాధిచేత
గురు లంఘ్ర యంత్రముల్,పదిరియుండుటచేత, జయసతాకా విలా , సముంచేత

తే॥ అమిత మహితోన్నతాశ , యంబుచేర, రాజవక్రంబు నడపు న , శ్రక్రమముచేర
రాజరాజులకై వడిఁదేజి 'గిడు'గల్గిన యచటి ప్రా , కాంచయము;

చ॥ అతి శివ భద్ర లోమర శ , రాం హుం గదాది సాధన
ప్రతతులు గుం తార్చుని ప్ర , భంజన 'మల మాన సుంబు నే

విశమునఁ జెంగనీయక వి , భేద మొనర్పఁగఁ జాలు యంత్రముల్
మితమును మించియుందునన , మిక్కిలి చెప్ప నిక్కెము యుండెడున్?

చ॥ తొరపులకంచెఁ గీరితియె , దొడ్గుజాంబనియెంచి జీషకో
స్తైవరులనొందనీక జగ , తీకుల దండము నాధికార్యమున్
దడయక స్వర్గమున్ దిశల , దాటియుఁగాచుచు నుండఁ గోటలా
పుడమికి సౌరుగావెలయు , భూషణమాత్రమనం దొనంగొకో?

సీ॥ బంగారువెలగాఁగఁ , బడయువేశ్యలమది , విశములోతయి నీచ , వృత్తి యదరి
యల్పకవిత్వమ , ట్లమరి శ్చష్టతలేక , లోని యర్థము దురా , లోకమగుచుఁ
గులకన్యకల వలె , గోరి యెవ్వరి కంట . రాని యత్సధికమా , రక్ష గలిగి
చక్రవాళము ప్రక్క , నంద్రంబు మాడ్కిఁబ్రా , కారంబుఁజాట్టియ , గడ్తయెప్పు.

తే॥ మంచిత్రోవలఁ బోనీక , మార్చిచెడుగు, దారులందోర్పు నింద్రియ , తతిని పోలి
యెడఁద కడలను గూర్చెడు , బెదిదములగు, క్రూరమకరముల్ మిక్కిలి , కొఱలునందు

చ॥ రరలేడు గుంపుగల్గిన స్ర , దాన పయోదము మేరమితి య
య్యురగ జగంబు లోతు విరి , వొప్పు నగడ్తను పోలఁ గాంచి నీ
కరమగు నబ్ధియంచుఁగడఁ , కన్ జుమానుచులేచి యుప్పురం
బొరసిన కోటఁగాంచి గిరి , యూహను వర్షమునించు దానిపై,

తే॥ పరిఖయందున జనియించి , విరి పరిచు, శంబు వీరు పంకేజి వ , నంబుచూడ
మున్నుదుగువలసాగనుమో , ములకు నోడి, బలమువేర ముట్టిగొప్ప , వలను దోచు

ఉ॥ అరసిచేసినట్టి పలు , యంత్రచయంబుల తోడ నొప్పు ప్రా
కారముఁజాట్టి నిందిన య , గడ్త మునుంగుచు లేచుచున్ మహా
కారకనొప్పు సక్రములు , కంధిని మల్తగజేంద్ర సంఘముల్
కోరిక మీఱ వేడుకలఁ , గూడి చరించు విధానఁ దోచెడున్.

చ॥ క్రకచముఁదోలు వాఁమును , ప్రక్కలకార్చుచు లేతచందురున్
వికటముసేయు కోటగవ , వెల్వడి భానిల నోరుచిప్పి ని
ప్పుక లెనఁగన్నులందురలఁ , బోరొనరించు మొరల్ల కిన్కమ్మై
జకచక రక్కసుల్ కసిపు , సంగి పెనంగెడు ఓంగి నొప్పెడున్.

సీ॥ ఈవల కావల , క్రిందుచు విహరించు, రాయంచ లాతప , తములుగాఁగ
వింతల మొనకులు , వినువీధి గ్రహములు. తిరుగు మేరువుఁబోలు , కరులుగాఁగ
చలిత నాళములతో , వెలయు తమ్ములకోడి, తరఁగల గుంపులు , తరగములుగఁ
గెరలుచుఁద్రుళ్లుచు , మెఱయుమత్స్యంబులు. ఖడాది బహువిధ , కరణములుగఁ

తే॥ జూడఁజూడ గంధిరమై , చూడ్కికదలు, నించి తుదిఁబెదల్ నదుముగా , నింపకుండ
నల్లనల్లన గదలు పై , న్యంబో యనఁగ, నప్పురము చుట్టి యొప్పారు , గొప్పపరిభ.

తే॥ ఓరదిన్నెలు వెండిచే , నొప్పిలోని, పైడి తేకుల ప్రక్కనఁ , బటిక జాలు
పొడుగుఁబడఁగ నగర్త నీ , రివి యటంచుఁ, దెలియఁ జూపుదు మనుట ది , పువ్వులకు నిరిది

తే॥ పరవి లోతైన పరిభయన్ , వనధిమట్టు, బలసి బలిసిన యడవినాఁ , బరఁగు వనము
కదలకుండు నిరులగుంపు , పొదలె ననుచుఁ గోటకొక నల్లనగ యంచుఁ, జాటవచ్చు

గోపురద్వారములు

మ॥ నలుదిగ్విధుల నిల్కడన్నిలిచి యుం , టంజేసి నల్లిగజం
బులఁబోయన్ హరి స్వరముం గొలుచుదోఁ , బొల్పారు పాదంబు క
న్నలలిన్ వరిలి నర్కజీవులకు న , నార్కంబు తాఁజూపుటన్
నలువేదంబుల మాడ్చి నొప్పు నగరిం , దద్గోపుర ద్వారముల్.

తే॥ పొలఁతిఁబిల్చియు రామి గో , పురము మీఁది, పెంటిచిత్రముఁజేర నా , ప్రియయుఁ గినుక
గూకిపైఁబూని శవసులు , కోరిచేరు, నమరపురిలోని నందన , ముందు దాఁగు

సీ॥ మలిచినదాల న , మర్చి ముందర న్నటి, కపురాలఁగట్టి పైఁ , గాంతిగలు
బంగారు దూఁముల్ , రంగారఁగా నిల్చి, పై వెండిదండెలు , పరపి వాని
పైని వజ్రాల కం , టంబులు సవరించి, పచ్చలబోదెలు , పరఁగ నునిచి
రీతియో రత్నచి , త్రిత సింహముల మీఁదఁ, బసుపు రాలఁయ్యలఁ, బాడుకొలిపి

తే॥ యేడుజగముల వార్నిల్య , నెంచినుట్లు, పెద్దయంతస్తు లేడు క , ల్పించు గోపు
రములు శిఖరాల నొప్పారు , రత్నకలశ, ములు ధరాదేవి శీరక , ముంను పోలు

మేడలు.

క॥ నల్లనిదె నెలయు ననఁదగి, వెల్లఁదనమునొంది నంకు , వెల్లయడరు నా
తెల్లనిమేడలు గాలిం, దల్లడపడు పాలవెల్లి , రరఁగలఁబోయన్.

క॥ పొగసగు పనిగల బంగరు, తగటి కొటిగలన్ విటంక , తండములు కడున్
నెగడినమేడలు కైలా, నగరిన్ లేయెండఁగాయు , సరణి వైయంగున్.

క॥ వెలి మడి కంటంబులఁ జూచుల బోదెలపైన శిల్ప , చతురిమ వెలయం
గలమేడలఁ గని తమరధ, ములె యని యమరులును బ్రమలఁ, బొందుదురచటన్

తే॥ పటపుగా నెలతాలను , పఱపిపైన, చందన స్తంభములు వరు , నలుగ నిలిపి
వగడపుం బోదెలుంచి శి , ల్పించుమర్పు, మణుల బొమ్మలమేడలు , మలయుఁగోట్లు

తే॥ బెడఁగుపనినేర్పుగలతూండ్ల , యడుగు తమ్మి, రూపు పున్నాగయుక్తి సు , రూపగరిమ
దర్శనీయ శిల్పంబు మ , ధ్యంబు బయలు, పై లిఖుల మేడలు పోలుఁ, బిన్యాసరుల

ఉ॥ లోపలఁజొచ్చువారు రమ , లోచనయుగ్మము నార్పకుండి నం
దీపితదేహులై సురల , తీరువహింపఁగ, దివ్యులెక్కిమేల్
తోపికతో విహారములఁ , దోచు విమానచయంబుఁదోలి యె
త్తై పరపైనమేడలు వి , యచ్చరలోకమునందీ ధానిబన్ .

తే॥ కుందరదనలొ చెలులు న , రిందములగు, వీరవరులు యాత్రలుచేయి , వెడలియున్నఁ
గనక రత్న గేహమ్ములఁ , గ్రమము చెడక, ప్రాతధర్మవద్దతు రెడ , పడక నడచు

తే॥ మింటినంటఁబెరిగి మితి , మీఱుకిలిమి, కలిగి యున్నతి కాంతియు , నలరుమేడ
లందనింద్య ధర్మప్రభు , లట్లువిభవ, యుక్తుగుచు నుదారులై , యుండ్రుజనులు

చ॥ యురములఁదోలి ముత్తెముల , జాలరు లొప్ప మొగుళ్ళ గుంపులన్
దొరసి ధ్వజాఁగియున్ , మణుల , తోపపురాసులు, హేమరాసులుం
బెరసి పుయూరనంపుమన , మెల్లలు రాజిలుమేడ లారయన్
గిరివర సంచయంబనఁగఁ , గీరితికెక్కు మహోన్నతంబులై .

ధ్వజములు.

తే॥ అగురుచేఁ బొగచూరి పై , మొగుళులందుఁ , గలిసిపోయిన కేతనా , గ్రములనున్న
శూలసంతతి కాంతుల , జాలుకొనుచుఁ , బగటిపూటనె మెలుపుల , పగిదిమెలుయు

ము॥ ననభారంబును మోవలేనిపగిదిన్ , జవ్వారు లేఁగొనుతో
వనితల్ కానలయందియల్ మొరయఁగా , పర్తింపు తదేహకే
తనవస్త్రాంబల వాయు ఘర్షణ పత , తక్కులప్రసూనప్రజం
బనువందం గయిసేయు తోరణ విధం , దైయందు రాజిలైడిన్ .

తే॥ గిరులఁ గనవచ్చు కదళికా , కీర్ణవనము, పగిది గ్రహమండలమునంటు , ధ్వజపటంబు
లొరయుటంజేసి ఖిన్నత్వ , మొందిత్రుంగి, ప్రతిదినంబును శశి కృశ , త్వంబుఁగొనెడి

సంకీర్ణము

చ॥ కిలపటఁబై డి చప్రములె , కాక సుమంబుల మండపంబులున్
గంపటఁ గొల్వకూటములె , కాక మహోన్నత మందిరంబులున్
గలపటఁ గృత్రిమాద్రి చలి , గాక మణిమయ రుట్టిమంబులున్
గలపట పట్టి ముంగిళలె , కాక సుమోక్తిక కాయమానముల్ .

తే॥ వన్నెమీటన బంగారు , పనితనంబు, లదికముగఁ గల్గి పేరొందు , నయ్యయోధ్య
మెలుపనఁగ దీపవన సూర్య , కిరణమనఁగ, దోకవెలుగ న్వర్గము హేమ , లోకమయ్యె

మ. హరికాంతుల్ తొలివేళఁ దక్కువయి మ , ధ్యాహ్నుంబునందెక్కువై
చర మాహ్నుంబునఁ గ్రుంగఁబాటుటకు నా , చాంపేయ మాణిక్యనం

భరిత శ్రీ పుర మోహనాంగి తనుశో , భం బొందు భేదంబులే
తిరమా కారణ మయ్యెనంచుదగ ను , శ్రేష్ఠీంతు విద్యక్కవుల్.

ఉ॥ అందపు మేఖలల్ నడుము , లందు ధరించిన స్త్రీలు మేడలం
దొందగవేయు ధూపముల , నొడుగ లోగొను మేఘపంక్తి యొ
య్యండిగినట్టి యబ్ధియె మ , హాద్భుత వాసన గుప్ప నన్నచో
దందడి నచ్చటం గురియు , ధారల గంధము నేల చెప్పగన్?

ఉ॥ వేణురవంబుబోలు ముడి , వేయని కన్నెల తొక్కువల్కులన్
వీణరవంబుబోలు నలి , వేణుల యింపగు ముగ్ధవాక్కులన్
జాణల ప్రౌఢ వాక్కుల వ , సంధుగ మవ్యము నమ్ము వాడలన్
గాణల నృత్యగీతయుత , కమ్ర రవంబును పోలు నెల్లెడన్

తే॥ కనుల మిడుగుబుల్ రాల్చెడు , కలభనమితి, నేలద్రవ్యగా ననువుగా , బాలురాడు
వ్రంతలగుచుండు నటులాడు , వానియందు, వారియొడలి గందపుబొడి , పడుచు నిండు

తే॥ తరుణు లొక్కటజెండ్లాట , తవిలి యాడ, రాలి ముత్యాలు చెదర వా , రలనుప్రోత్స
హించు చెలు లవ్వలికిఁ ద్రోయ , నించుకాంతి, చల్లనై వెన్నెలలు మీఱి , వెల్లివిరియు

చ॥ తరుణులు నృత్యశాలల ము , దంబున నాడుచు నుండ్రు వారి నుం
దర విచల త్కటాక్షశర , ధాటి విటాలి యెదం గరంచు నా
నరసుల ప్రాణముల్ చెలుల , నన్నని కౌనువలెం గృళించుఁ బైఁ
బెరిగెడి బాళి మాత్రమది , వీడడు వారి యురొజపద్ధతిన్.

తే॥ కొన్నివనములగ్రొందేనె , గురియుచుండు, మలయవనంబునకులొప్పు , మందగతుల
నందు విహరింప విరహాతా , పొగ్గినుడుకు, వారి మైదీవలు కృళించి , వాడు వాఱు

ఆ॥ మకర వీణరవము , మద్దెల నాదంబు, చెలుల గీతికలకుఁ , జెలుపు నించుఁ
జెలుల తోడ నించు , పలుకాడు చిలుకలు, వినుచుఁ గనులు మూసి , కునుకుచుండు

తే॥ అరయ గసయంపునొసలు బిం , బాధరంబు, గలుగు కలుకులు ప్రణయంపు , టలుకనొంది
మృదువనంబులఁ దన్నఁగా , మేటి వీర, వరుల భుజదండములు జాజు , వాఱుచుండు.

చ॥ పగలునురేయి వేణుపడు , పద్ధతి గానమి పాటిలేని యా
నగరమునందు దీపము ల , నందగి వెల్గెడి పూజ్యరాండ్ర కాం
తిగల శరీరదీధితులఁ , ద్రిప్పనిచూడులఁ జూడనేమొ ? వ్రా
యఁగఁజుడు కుడ్య చిత్రములు , నయ్యరై! వ్రాల్చు కంటిరెప్పలన్.

౪॥ జలజ గృహంఽరస్తయు న , చంచల లీల వసించుమేడలం
జెలఁగుచుఁ గాంతు లీనుచును , చీకటులం దొలఁగించునట్టి వం

దుల గల నేతి దీపముల , తోరపుగాంతులు గావు రత్నదీ.
ప్రల నికరంబు; కానియెడ , దొల్లల మేని మెఱుంగుచున్నయల్.

డి॥ తాళ మృదంగ కీర్తన వి , తానముతోడగు శాస్త్రపద్ధతిన్
గాల జతు ల్గదించి నట , నం బొనరింతురు నూత్నయోవనల్
శీలన చేసి యాజతుల , జెల్వగఁజూపుచు నుండునట్టి వ
క్కాతుల మువ్వలందియలె , కావు హయంబుల కాళ్ల గజ్జలున్

చ॥ చిలు నగ పంకురించు నది , చెచ్చెర మిక్కిలి కామవేదనం
బలుపును రామురావళిక , బాటలగంధుల కొనులెప్పుడుం
దఱుఁగుచు నుండఁగా దటిఁగి , తాట నురోజము లుబ్బరించుచున్
మఱిమఱి హేమ తార మణి , మాలికలన్ ధరియించు బర్వుగన్.

చ॥ నడ బెడఁగైన లేవయను , నల్వ గుఱాలును వాలు మీలు సం
గడులగు గండుఁదేటులును , గంధ గజబులె కావు తానమా
దెడు పుపుఁబోండ్ల నేత్రముల , బెక్కగు చూడ్కులు నొత్తరించి యిం
పడర వెలుంగఁజేయు , జలజాకర సంతతులన్ రకంబుగన్.

చ॥ కనలున నెఱ్ఱనొ కనులు , గల్గు మృగేంద్రము లొప్పు కందరల్
పనుపద నున్నతైలముల , వంటి మదేభనికాయముల్ బయల్
గొను మచధారలం గురియ , లోతుగ భూమిని పంకమేర్పుడున్
గొనకొని వానిలోన ధ్వజ , కూటము రాజులు తేర్పు పూఁదెడున్.

చ॥ పడఁతులు క్రొవ్వెరుల్ ముడువ , బాటఁగ నూడిచి వైచు ప్రాతపూ
వడములు వీడులం గునిసి , పాటెడు మావుల కాళ్లగట్టి యాఁ
పెడిని; పునారతంబు దల , పెట్టు వెలందులు గల్పిగుల్బలం
దుడిచి విదుర్పు పంకిములు , త్రోవను పోయెడి వారి జాలెడున్.

తే॥ అశ్వములు గిట్ట లఱుగంగ , నవనిఁ ద్రవ్వ, వెడలు ధూళిలో రత్నముల్ , వెలుఁగకుండి
ధారణీశ్వర పుత్రులు , తాల్చుమేటి, విరిసరులతేనె చిందఁగా , వెలయు నపుడు.

డి॥ వీరును వేఁగిగండ మెడ , వీడక దంతి మద ప్రవాహముల్
వీరును కల్వగండ మెడ , వీడక చామల వక్త్రబింబముల్
వీరును మేటికాంతులెడ , వీడక బంగరు భూషణావళుల్
వీరును పూలగండ మెడ , వీడక క్రొవ్వెరిఁబోండ్ల క్రొమ్ముడుల్.

చ॥ మునుపె మునీశ్వరుల్ తొడఁగి , మోక్షద పట్టన సప్తకంబునం
గొనని మహేంద్రపట్టణము , గూర్చి వచింపఁ బనేమి యిచ్చుటన్ ?

మొనసి నమస్త వస్తువులఁ , బూర్తిగఁ గల్గు నయోధ్యవీరులం
గనిన యనంతరంబ యల , కాపురి యోమినొప్పెఁ బూర్తిగన్

ఉ॥ రాజకుమార మండలుల , రంజిల మ్రోగును వీరమద్దియల్
తేజముమీఱు ఖడ్గముఖ , దీర్ఘితు లెండలు గాయు సర్వదా
బ్రాజిలు రత్నబూషణును , వాసిలుఁ గస్తురి తారహారముల్
రాజిలు మాలలన్ మధుక , రంబుల గాన మమానమై చనున్

తే॥ శంఖకాహళ కిన్నరీ , స్వనము తోడ సుగిర వీణా మృదంగ వి , స్ఫురిత రవము
మణియు బహువిధవాద్యముల్ , మట్టుమీఱి డంబుమై నద్ది ఘోష మ , డంబుచుండు

పీ॥ మెప్పుగాఁ బరరాజు , లొప్పించు కప్పముల్ కానుకల్ లెక్కింపఁ , గడఁగు చోట్లు
హంసయానలు విలా , సార్వమై నృత్యంబు లలవాటు లొనరింపఁ , గలుగు చోట్లు
రాజ కుమార కు , లోజ నాయుధ విద్యఁ దెలుగుగా నభ్యాస , పలుచు చోట్లు
వేదముల్ నాలుగు , విడువక వల్లించు విప్రులచేఁ జాల , వెలయు చోట్లు

తే॥ చదివి తర్కించి మఱి విను , ర్ఘసముచేసి యెఱుంగఁదగిన కావ్యంబుల , నెఱుంగుకొలుకు
సనువుగాఁగ విద్యద్గోష్ఠ , లెనయుచొట్లు దండిగాఁ గల్గు నాయయో , ధ్యాపురమున

చ॥ పౌలుచు జగామణుల్ తరజేఁ , బోలిప్రకాశము నొందు తోరణం
బులుగల రాజవీరులను , పొందికఁ బాఱఁగఁజూడ దిక్కులే
యలుపములై కనంబడును , హస్త మదాంబురురుల్ గనన్ యురుల్
కొలఁదిగఁ దోచు గుఱుముల , గుంపులకున్ జలదుల్ కొలందులొ

చ॥ రమ శిఖరాలిచే మొగులు , దాఁతెడు తోరణ సౌధవీరులన్
రమణుల యార్యబింబములు , రాజిలఁ దోచు వెలుంగు లీనువా
సుమహితనేత్రపద్మములఁ , జూపుల కూపులు దోచు నవ్వీ సిం
హములను పోలు పీరు హృ , దంతరమందునఁ గ్రుచ్చిచొచ్చెడున్

ఉ॥ బంగరుతేరి నిస్వసము , వాజుగంటలు కింకిణీధ్వనుల్
లంగరు వీరమదీయల , రావముతో నెదురొడిమ్రోగు హే
మాంగు పాదనూపురము , లల్లన మ్రోయ గఁ గన్యకాఁగి ప్రే
మం గలఁగించు దీగ్గియల , మానుగ హంసలు మాటు కూ పెడున్

మ॥ సరసొత్తుల్ పచంచుటన్ గినియుటన్ , సాంగత్యముల్ సెయుటన్
బరిశుద్ధంబుగఁ బాడుటన్ వినుట మే , ల్పన్నీట నీరాడుటన్
తరువల్లి ఫల పుష్పవాటికల మో , దంబొప్పఁ గ్రీడించుటన్
విరులంగోయుటఁ దాల్చుటన్ దినములన్ , వెల్కింబ్రు త్రీలచ్చటన్

తే॥ గిరులఁ బోలిన కరులపై , హరులపైన, స్వందనములపైఁ గ్రీడలు , నలుపుటందు
యాచకుల కష్టములు తీఱి , నరయుటందు, బ్రొద్దువోవుఁ గొందఱకు నా , పురమునందు

తే॥ కరులఁ గరులఁ బోలించుటన్ , గార్మకంబు, లభ్యసింతుటఁ గ్రోత్తహ , యమ్ములెక్కి
తిరుగుటన్ బంలియాట మొ , గ్గరముఁ గూర్చి, చర్చచేఁ గొందఱకుఁ బ్రొద్దు , జరగునచట.

తే॥ విరులఁగోయుట హరిణుల , కరణీజేరి, స్రీయులతో నీడులాడుటఁ , బెదవియెఱుపు
వదల మధువు నేవిడుటఁ , బగడసాలఁ, దరుణులకుఁ బ్రొద్దువోవుఁ బ , త్తనమునందు.

“ పరవిన మొగులులు కడలిని, రణుచుగ జలమానుక్రియ సు , ధాహృమ్ములన్
జెరివిన ధ్వజపటములు తని, వఱి స్వర్గంగాజలంబు , నలఱుఁ ద్రావున్ ,

చ॥ గొనబగు లోచచార్గలుగు , గోపురముల్ మఱి పైఁడి కోటలున్
బొనుపుగ స్వర్గముం గడచి , పోవఁగఁ జోటలెక నిల్చెనా
నెనసి మహావనీవతుల , యీఱుమివాటిన్ కీర్తిరాశిఁ బో
లివయి నిర్జరావతుల , లీలఁగ నీగ్గిలఁజేయుచుండెడున్ .

చ॥ దొరువులు సానుపుల్ దొనలు , తోటలు కొండలవారు లంబుజా
కరములు కాద్యలంబులు న , గడ్డలు పంటలచేలు గొప్పయు
ప్పరిగలు మేటిముత్తెముల , పందిరు లొందికగల్గు శావులం
దరివిరి పానుపుల్ పలిరు , టాకుల తల్పము లొప్పు మెప్పుగన్ .

చ॥ కడలియుఁ దేటనీరుగల , కారుమొగుల్ దిగులొంద దుందుభుల్
జడియుచునుండు పీఠుల వి , జంబుగ దొంగిలువారు లేమి నం
దడరిన ద్రవ్యరాసులకు , నద్దికమే కనరాదు దాతలు
గడుపుగఁ గీర్తి కెక్కరొనఁ , గం గొనువారలు లేకయుండుటన్

చ॥ చదువనివారు లేమి మఱి , చక్కఁగనేర్పితిమన్న వారలుం
బొచలరు చూడఁ బాండితిని , పొందనివారునులేరు సంపదల్
బొదుపుగ నన్నిమార్గములఁ , బొచ్చుటచేతను బీదవారలున్
వెదకినఁ గానరాదు పెను , విత్తముగల్గినవారు లేరటన్ .

చ॥ చదువను విత్తు మొల్కగొవి , శాస్త్రచయశ్రుతిపేరి శాఖలం
గదిరి తపంబులన్ ననలు , క్రమ్మితలిర్పుచుఁ బ్రేమ మొగ్గలం
బొదలి యపారధర్మమను , పూవులుపూచి సుమాళమన్ ఫలం
బొదవఁగఁ గొన్న యానగరి , యొప్పిన వైభవ మేమి చెప్పుదున్ .

ఉ॥ తన్నగరేశ్వరుండు కడు , ధర్మముతోఁ బరిపాలనంబు ను
ద్యన్నవలోక భూముల మ , హామహిమంబుగఁ జేసినాఁడు పె
న్నన్ననగొన్న యీకధకు , నాయక వీరుని గన్నతండ్రి పృ
ధ్విన్నరనాద నాడుఁడు వి , తీర్ణ సురారి చమూ సముద్రుఁడున్ .

ఉ॥ సత్యము ధర్మమున్ దయయు , శాంతము తెల్వి పరాక్రమంబు స
స్తుత్యబలంబు దానమును , తోరపు నీతియు నెంచ మంచి సాం
గత్యములేమిఁ బొచ్చెమయి , శానఁగనొఁ బెరరాజులం దహో
నిత్యపదానువర్తులయి , నియ్యను తన్నగరాధినేతకున్ .

మ॥ చతురంధోధి పరీత భూతలమునన్ , సత్కీర్తి పాత్రంబుగా
సతులోదారుని స్వచ్ఛదాన సలిల , వ్యాప్తంబు గాకుండు హ
స్త తలంబె సహి వేదబోధితమహా , దాతీంద్ర దుస్సాధ స
త్కృతు సంతానముతెల్ల నావిభుఁడు మున్ , గావించి యున్నట్టివే .

ఉ॥ ఆవిభుఁ డెల్లవారియెడ , సర్వలిఁ బానుటఁ దల్లిబోలుమే
లే విలసిల్లఁ జేయుటను , హెచ్చుతపంబునుబోలు ముఖ్యుఁడై
భావుక సదగుర్ గలుగఁ , బాల్పడుచుండుటఁబుత్తుఁబోలు శి
క్షవిధినొదంబగును , జ్ఞానముఁబోలును ధర్మవిజ్ఞతన్ .

పీ॥ అధికమై యుప్పొంగు , నర్థి పాథోరాశి నీవియన్ తెప్పచే , నీడినాఁడు
జ్ఞానార్థపంబు నసంఖ్యాక సదగ్గంథ తతీయను నొకచే , దాఁటినాఁడు
వీరశత్రుద్యేగ , భీకరాంధోరాశి, ఖడ్గమన్ నావచేఁ గడచినాఁడు
సంపల్లవ మహా , సౌఖ్యసముద్రంబు, తనివియన్ కలముచే , దఱిసినాఁడు

తే॥ వెల్లవల మృగములఁదఱి , వితతిఁ బిచ్చె, సతుల మనముల నొకరీతిఁ , జక్కనడపెఁ
జతురుదధివేష్టితావనీ , చక్రమండు, స్థిర యకుండగు దళరథ , షితివరుండు .

తే॥ చక్రవాగిరీశ్రేణి , సాలములుగఁ , గదలి గంభీరమైన య , గడ్డ గాఁగ
శైలములు రత్నరాసుల , సౌధములుగ, నొప్పు మేదిని యతనిక , యోధ్యుఁబోలు

తే॥ రాజుచేతి ఖడ్గము క్రుప్పు , రాలిపోవ, వాడిగా సానఁబట్టుట , వలన నలుగు
విభుల రత్నకీరీటాగ్ర , వితతి పడుట, మాత్ర నతని బంగరు వీర , మద్దె లఱుగు

తే॥ పృథివి సర్వమలమి జీవ , వితతికెల్లఁ , జలనీడనొసఁగ విరుల్ , సాగఁదోలఁ
బక్రి గొడుగును జాబిల్లి - చాలియుండ, నాకసంబున శశియుండు , బధిక హ

తే॥ పృథ్విపది సింహబయండు , ప్రభుడు ప్రేమఁ, బ్రాహ్మణ్ణోరె జీవుల , నరసింహ
 డువిఁ జరాచరకోటికి , భూవిదుండు, ప్రాహ్మణకు నిష్ఠైస దే , హంబుఁజోలు.

చ॥ గిరినిధి పీన దీర్ఘధజుఁ, గెల్పునె పొందెడి యాజ్ఞ చక్రము
 గ్రురుదుల భానుమండలము , కైవడిఁ గ్రాలుచు నున్నతస్థలిం
 గొరయుచు నిర్వి నిర్వి యెన , వొందనిదై భువనంబులెల్ల సం
 చరముచేసి జీవులను , చల్లఁగఁ గాచు విశేషపద్ధతిన్.

ఉ॥ చెప్పని దీరముర్ పరికి , లీలగ యుద్ధముచేయు శాత్రువర్
 కిమ్మునిలేమిఁ దీట యడఁ, గింపఁగరాక యెల్లరుచున్ మృదం
 గిమ్మును పోలు దాహావులు , గ్రాలుప్రభుండు సమస్తభూతలం
 నిమ్ముగఁగాచెఁ జిన్నపొల , మేర్పడఁ గాచెడు బీదపోలికన్.

5 అవతారపటలము 125

ఉ॥ ధూపరుఁ దొక్కనాఁ డజుని , పోలు వసిష్ఠుని గాంచి మ్రొక్కియో
 దేవ! మిడీయ సూర్యకుల , దీపకురొ తొలివార లెల్లరున్
 భావనచేసి మీచరా , పంకజముల్ భజియించుచుండు మా
 దైవము మోక్షసాధన వి , దానము ధర్మనిధాన మీరెకా :

తే॥ తెలియ మాపూర్వులినుకంటె , గులము మిగుల, వెలుగ డుష్కర్తి లేక పృ , థిన్ని భరించి
 రిపుడు మేరలేని ధరణి , నే భరించు, తెల్ల మీకరుజాహ్నుక , వృష్టిఁగాదె ?

తే॥ వెడలె నింరకు నటువది , వేలయేండ్లు, శత్రుల నడంచి యేలితి , జగతిన్లెల్ల
 నాకు వెన్నె నరాజక , మైకలంగు, నేమొ ? యనుచింత యొందెనా , యెడఁదఁగలిగె.

తే॥ వరతిపోవనులును భూమి , సురులు దుఃఖ, మనుటయేలేక యిన్నాళ్ళు , మనినవారు
 నావెనుకఁ గష్టములు వారి , నలఁచునేమొ?, యనెడి యొకచింతయేవా , నలఁచునన్ను.

సీ॥ భేరులెల్లప్పుడు , విన్నుంటఁమ్రోగెడు, నగరి వాకిలియు ర , త్నాలనరుల
 పెనుకిరీటమ్మును , విలసిల్లు రాజిల్లు, పలికిన యంల నా , బ్రహ్మసుతుఁడు
 జీర్వాది నడుమను , శేషశయ్యపయిని, యోగ నిద్ర వహించు , యోగినుతుఁడు
 హింసయే వృత్తిగా , నెనఁగు రక్కసుల యు, పద్రవంబులు నశిం , వఁగ నొనర్తు.

తే॥ ననుచు మితిమీటి వెతగూర , నలఁగి దీన, వదనులై యున్న నిర్జర , వరుల క, నివ
 పలుకు లపు దాను పూర్విగా , దలఁపునందు, దెచ్చుకొనియెను తన దివ్య , దృష్టివలన.

తే॥ అమరు లనుదులవలనఁ గ , వృత్తుల నొంది, యభవు పాదపద్మంబుల , నాశ్రయించి
 తెలుప వారఁజంప నా , వలన వీలు, కాదనుచు వారితోఁ దాను , గడచి నడచి

తే॥ మేరుఖిరి నడుమఁ దేట , మెఱుఁగులీను, రత్నమయ మండపముచేరి , బ్రహ్మకపుడు
 వందనముచేసి దానవ,ద్రతతి పేయు, పిడుగు వంటిదు శ్రేష్టఁ,వినిచినారు.

అ॥ ఇంద్రుఁ గొనుచు లంక , కింద్రజిత్రేగిన, నాడు తాన యతని , వీడుచు కథ
పద్యజాంతు చెప్పెఁ , బార్వతీశ్వరునకు, మొదటినుండి యాను , పూర్వీగాఁగ.

క॥ తలలు పది చేతు లిరువది, గలిగి తెలివితేదీన పంక్తి , కంఠం జంపం
గల నేర్పు మన యెడను లే, దల విష్ణుఁడె వానిఁ దునుము , ననివారలతో.

తే॥ పాలకదలిఁ బరుండి దే , వత్సమొందు, మరకతాద్రిని పోలిన , మాధవునకు
గేలుమోడ్చి వినతిచేసి , కీర్తనంబు, నలువ. ముక్తి జ్ఞానులకిచ్చు , కలుషహారి.

చ॥ కమలవనంబు పూచి శశి , కంజవివోదుల రెండుప్రక్కలం
దమరికఁ జేర్చుకొంచు జిగి , యారిన బంగరు కోడెనెక్కిన
ల్లమొగులు వచ్చుపోలిక వి , లాసముతో సిరితోడఁ దాద్యునె
క్కిమధువిరోధి ప్రేమ తుల , కింపఁగవచ్చెఁ బ్రసన్నమూర్తియై.

అ॥ గరళకంధరుండుఁ , గమలాసనుండు నిం, ద్రాదులెల్ల సంత్ర , మాదరముల
నిలిచి పొగడి పొగడి , నెగడు నానందాశ్రు, పూర్ణులగుచు హరికి , మ్రొక్కిరవుడు.

తే॥ తులసిమాలలుగల పాద , జలజములకు, మ్రొక్కిన రక్తము లప్పుడే , ముగిసి రనుచుఁ
గడఁక బ్రేమ మధువునాని , యొడలు మఱచి, పాడిరాది రిక్తిట్లులు , పరుగులిడిరి.

ఉ॥ బంగరు కొండనుండి దిగఁ , బాణు పయోధమువోలె లోకమా
యంగడఁబాపువాడు వెల , యన్ మముగాచెడు తాద్యునుండి మిం
టం గొనదాఁకు మండపము , దాయుచు డిగ్గి మనోహరాకృతిన్
సింగపుఁ బై డి గద్దెపయి , చెన్నలరార వసించి సంతటన్ .

అ॥ రాజమోఁ యెబ్బు , రంబంది యుండ బ్ర, హ్మయు మునీంద్రు లమరు , లంతఁ గదిసి
పాపదైత్యులెల్లఁ , బనివడిగావించు, నెడరులెల్లఁ దెలుపఁ , దొడఁగినారు.

పేల్పులు రాక్షసబాధల విష్ణువునకు విన్నవించుట.

తే॥ అధిపః రావణుండును వాని , తమ్ములాది, గలుగు బలియరచేత స్వ , ర్గమును భువియుఁ
జలుపఁదగు తపంబులు చేయఁ , జాలకుండె, బ్రదుకు దెరువులేదని యూర్పు , వదలినారు

అ॥ అమరు లట్లు పలుక , నప్పుడు జాబిల్లి, రేలపూలు జడధ , రించు భవుఁడు
సంజ్ఞ చేసి వారిఁ , జాలింపుఁడని విష్ణు, వదన మచ్చెచూచి , పలుకఁదొడఁగె.

తే॥ పద్మనేత్ర : రక్తమలుచు మా , వరబలమున, మూఁడుజగముల హింసించి , ముంచినారు
ఇంక నైన వారల వధి , యింపకున్నఁ, జిటికలో జగద్ధ్వంసంబు , చేయఁగలరు.

క॥ అనిహరుడు విన్నవింపగ, వినతులగుచు నమరు లెల్ల • వినుతింపగ న
వ్వనమాలి చింతపడకుం, డని వారల తలలఁడ్రుంతునడలకుఁ డింకన్.

తే॥ అయిన నొకమాట చెప్పెద • నవధరింపు, డమరులెల్ల గ్రోతులు గాగ • నడవులందుఁ
గొండలందున బుట్టఁడు • కూటములుగ, ననుచు గరుణమో మలరంగ • ననియెనిట్లు.

తే॥ దానవుల వరముల జీవి • లముల తోడ, మాటులేని యస్త్రములచే • నీటుచేయ
ఁబడి దోలిన చతురంగ • బలము గలుగు, నాజికిం గుమారు డయిన • యవతరింతు.

తే॥ పలమరియుఁ జక్రమును బడ • బాగ్నినేని, మాడ్చువినముతో విరివియో • మస్తకములు
గలుగు శేషుడు నాకుఁ ద • మ్ములుగఁబుట్టు, వారలాయయోధ్యాపుర • వరమునందు

క॥ అతఁడిట్లు పలుకఁగా వా, సిత తులసీమాలఁ దాల్చు • శ్రీవరుఁ డిపుడే
హిలముగ మముగాచె ననుచు, గుతుకంబున నాడిపాడి • కునిసిరి వేల్పుల్.

ఉ॥ కష్టము వీడెనంచు సుర • కాంతుఁడు మిక్కిలి సంతసించె నా
ప్రస్థయు శ్రీగళుండు నమ • ర ప్రకరంబు ముదంబుమీఱ మా
యిష్టముకూడె హీనదశ • లెల్లను నేడె తొలఁగె నంచు సం
తుష్టిని పొందెఁ దార్జునడి • తో భువనోదరుఁడెక్కె లీలమై.

తే॥ మాప్రభుండట్లు వరమిచ్చి మరలు పిదప, జాంబవంతుఁడు భల్లూక • జంభభేది
పుట్టె నాయంశమున నల్లె • పొలుపుతోడఁ, బుట్టుఁ డనియె నిర్జరులకు • మొదటివేల్పు.

తే॥ అంగదుఁడు వాలి నావార • లనుచు వేల్పు, తేడనంగ నావాఁడు ను • గ్రీవుఁడనుచు
నర్కుఁడు వదించెనగ్నినా • యంశమనుచు, నీలుఁబేర్కొన నవ్యూహ • నిలుఁడుచూచి.

తే॥ ఆంజనేయుఁడునాయంశ • మన్నయంత, హరుఁడు నాయంశమాతఁడే • యనియెందిదవఁ
దక్కువారలు భువిఁబుట్టఁ • దలఁచినారు, వారిలెక్క యింతని యిక • మేర కలదె ?

మ॥ కరుణావారిధి పంకజోదరుని వా • క్యంబుల్ దలం దాల్చి య
య్యవనిందాసన శంకరాదులు స్వకీ • యాంశంబులందెల్పఁ భీ
కర కాంతార గిరింద్ర కందరములం • గ్రవ్యాద నాశార్థమై
సురవర్గంబు జనింప నిచ్చగొనుచుం • జొచ్చెన్ వెనన్ నాకమున్.

తే॥ మునుపె నడచిన దీయంశ • మని వసిష్ఠ, ముని మనంబునఁ దలఁచి, భూ • పునకుఁబలికె
లోకములగాచు పుత్రుల సీకాసంగు, జన్మ మొనరింప మదిని క • స్థంబు తొలఁగు.

తే॥ అని వసిష్ఠుఁడు పలుకఁగా • నవని విభుడు, కేలుమోత్తి మునింద్ర మీ • పాలఁబడిన
నాకు దుఃఖములలవె • జ • న్నమునకింక, వలయువానిఁడెల్లంబుగఁ • దెలుపుఁడన్ము.

పీ॥ శితికంఠచేతను • స్తుతియింపఁదగువాఁడు, వేదశాస్త్రములందు • వినుతిగొన్న
జ్ఞానంబు శాంతంబు • సచ్చరిత్రము విన, యంబు మున్నగువాని • యందు విబుధ

విఖ్యాతుడగు తండ్రి • విధమునఁజనువాడు, పరిశుద్ధులైన దే • వతలతోడ
దనుజదైత్యులఁగన్న • తండ్రికాశ్యపునకు, కొడుకు విభీషణ కా • ఖండు తనకు

తే॥ నతని దయనొంది పెరిగిన • యమలగుణుడు, సర్వకాస్త్రికవేత్త ని • శృలుడు బ్రహ్మ
సముడు లోక విజ్ఞానలే • శంబు లేని, వాడు హరిః శృంగము తలన్ • వఱువాడు.

సీ॥ శేషుని వదగలఁ • జెలువను భూమిపై, మెలగు మనుష్యులు • మృగములెయను
బుద్ధిగలాడు త • పోధనుం దారయ నజ్ఞానన త్రిపు • రారి విసుత
శాంతాది సద్గుణ • సంయుతుండగు ఋశ్య • శృంగునిచే వేల్చి, యెనకమెనఁగఁ
బూర్తి గావించినం • బుత్తులు నీకుఁ గ, ల్గుదురని యమ్ముని సదయుడగుచుఁ

అ॥ బలక నతని పాద • పద్మంబుల కెఱంగి, యాతఁడిప్పుడెవట • సలరు? నిటకు
నెట్లువచ్చుఁ గృత్య • మెయ్యది? యనిన్రతుఁ, డడుగ మౌనివర్యుఁ • డనియె నిట్లు.

ఉ॥ పూని దరం టరింపఁదగు • పూజిత సత్త్వుడు ప్రేమ సత్కృపా
సూన పదాస్పదుండు సమ • యోచిత బుద్ధిగలాఁడజయుడు
రైనపదాఖ్యుఁ దొప్ప మను • ధారణీనాథు కులంబువాడు తా
మానిత రీతి రోమవదు • మాన్యు పదాన్యుని గాంచెఁ బుత్తుఁగన్.

తే॥ అఁడు పాలించు నంగరా • జ్యంబునందు, చాలకాలము గాఁగ వ • ర్షంబులేమి
జనులు పలుకషముల నొం • మనుజువరుడు, మునులఁచిలిచి కర్తవ్యంబు • వినఁగఁగోరె

ఉ॥ చారలు ఋశ్యశృంగముని • వర్యుని దెచ్చితివేని వర్షముల్
జేరకు మీతవచ్చునన • మేదినినాథుడు చింతనొంది యీ
చారణీ మానవావళి నె • దన్ మృగజన్మము లంచునెంచు పెం
పారు శ్రవోధనాథ్యుని నిట • కక్కట యెవ్వరు తెచ్చువారనన్

సీ॥ అర్ధసంధ్రాకృతి • సులారు నొసకులు, నీలంబులొ డీర్చ • నేత్రములును
అరుణాధరములు చం • ద్రాభ్రమౌ పదనంబు, లాటి ముత్తైముల పొం • దమరుపండ్లు
బలిసిన బటువైన • పక్షిజ యుగళంబు, తనరు రోచెయలఁ గొం • దఱుటలేచి
భూమీశ • మేమా త • పోధనాథ్యుని దెత్తు, మనిన వారల పల్కు • లాలకించి

తే॥ అంత కీరు తగరె హరి • జాక్షలారః యంచు వప్త భూషణ వారి • నాదరించి
పొండు కృతకృత్యలై వేగ • రండటంచుఁ, బంపవారలు తేరెక్కి • బయలుదేళి,

తే॥ వగల జిగిగుల్కు వెలయాండు • పిగులదూర, మేగి ఋశ్యశృంగుఁడు వసి • యించునెంచు
యోజనం బున్నదని యెంచి • యొక్క చోటఁ, బురశాల యందుండ్రె తా • పనులఁజోరె

తే॥ ఆవల విభీషణుడు లేని • యదను చూచి, ఋశ్యశృంగుఁడేరంగ నా • బుషివరుండు
తన్నుపోలు మెకములంచు • దలఁచి చారి, కుచికరీరిఁ బ్రియముమిఱ • నుచరరించె

తే॥ అర్హ్యపాద్యాదు లర్పించి , యాససమిది, విశ్రమింపు ధనగ వారు , విశ్రమించి
కప్ర మృదులోపచార వా , కృములు వలికి, వడిగ చమయాశ్రమమునకు , వెడలినారు.

తే॥ అవలఁ గొన్నినాళ్లకేగఁగా , సరుగు దెంచి, ఘపవ మోహినులొ వెలి , పూవుఁబోలు
లమృత రుచికంఠఁ దీపైత , యరటి పనన, మావిపండ్లను దినవిచ్చి , మనసు గూర్చి.

క॥ మా యాశ్రమంబునకు వి, చేయుండని ప్రార్థనంబు , సేయఁగ నతఁడున్
వాయెత్తి మాటువలుకక, రోయాంధ్రుర వెంబడిన్ మ , రుక్మాని చనియెన్.

చ॥ తప మదివోరె విభ్రమము , తద్దయుఁగూర్చు సమర్థరాండ్రు మో
డమున నిదే యిదే యనుచు , దారిని చూపును నేగుచుండ మే
ల్లమకము తోడ నమ్ముని వ , దాన్యుడు వెంబడిఁబోయి యంగదే
శము నట దాయమున్నె వడెఁ , జాలిన వర్షము భూమి శాంతిలన్.

చ॥ పరవలు పెక్కులై వలుచు , పట్టులు గల్గు కొలంకు లేకులున్
శరధులఁబోలె నిండ గిరి , చావుని కంఠమువంటి హేమముల్
కురిసెను కుంభపృష్ఠి; యన , ముండగు రా జిదియేమి యెంచు న
చెరువునఁ జింతచేసి తెలి , సెన్ దగు హేతువు శ్శాంతంబునన్.

సీ॥ పంకజాన్యములు లిం , బిఫలోష్ణములు ముత్తై, మువంటి రిచనముల్ , పొగను పోలు
నీలంపు నెలికురుల్ , నెగడారు జిగిదేలు, వెలచెలు అనువైన , పెరవుచూచి
మరపించి తేరఁగా , మక్రోధమోహర, హితుఁడైన యాముశ్య , శృంగమోని
నెనరుని వచ్చెఁగా , యని యెంచి యొడలు పూ, రింప గా నయ్యఁగ , స్వపవరుండు.

ఆ॥ వేదవేత్తలైన , విప్రులతోఁ బరి, వారసమితి లన్ను , బలసిరాఁగ
చార్యవీరతి మ్రోగ , వై భవోపేతుఁడై, నడచె రెండు యోజ , నములు మున్ను

ఆ॥ ఇట్టలేగి లాచి , యింపు వేణులుగల, వారసతుల నడుమ , బలు తపంబు
రూపుగొన్న కొండ , రూపున నేతెంచు, ఋశ్యశృంగ మునిని , స్మృపుఁడు గాంచె.

మ॥ అపితానందము నొంది దెందమున నే , త్రాబ్బంబులన్ మోద బా
ష్పము లొక్కుచుండి వెల్లివాట మునికిన్ , సాష్టాంగ దండప్రణా
మము లర్పించి; మహాత్మ జీవములతో , మన్నారమంచున్ సుదుః
ఖములం దీర్చితి రంచు రోవెలఁదులన్ , జ్ఞానాథు డగ్గింపఁగన్.

మ॥ పనివారల్ మునివర్యులున్ బహుజనుల్ , పార్థివ్యతోఁజేరఁ గాం
చినయాతండ్రిది పంచనంబనుచు యో , చింపన్ సువర్వాణులున్
ముని కోపంబున కంజ, నొప్పె నతఁడ , బ్బూమికు సంప్రార్థనన్
ఘనమర్యాద నతిక్రమింపని తరం , గ శ్రీయుతాంభోదీ నన్.

ఉ॥ తోలొలయందు వజ్రనిభ , దుర్దమ ఖడ్గముఁదాల్చినట్టి భూ
పాలుఁ డనింద్య శీలుఁడగు , బ్రహ్మ సమున్ దగఁబెక్కుసార్లుగా

గేలు మొగిల్చి వేడి తపఁ , ిడు కొలంగిన ఓరు తెల్పుఁగా
జాలి మనంబునం దవులఁ , జయ్యన నమ్ముని శాంతుఁడౌటయున్.

తే॥ మోహమడచిన సుజ్ఞాని , మునివరుండు, ఋశ్యశృంగుండు వేడ్కమై , నృపవరేఘ్నిఁ
గరుణ దీనించి యుపదేశ , కర్తలైన, మునులతో రథమెక్కియ , పృథికి నేగె.

క॥ నగరము కయిసేసి జమలు, మొగి నెదురు కొనంగ రాజ , ముఖ్యుఁడు మునితో
నగరిం జేరి హిరణ్మయ, మగు సింహాసనము మీద , నాతని నునిచెన్.

తే॥ చెప్పఁదగిన దేదియు వేఱు , చెలువు లేని, యట్లు తోచఁగ నర్హపా , ద్యాదివిరుల
నర్చనముచేసి తనకూతు , నకుల శాంత, శాంత నొనఁగి వివాహంబు , సలిపివెచ్చె.

అ॥ వజ్రపు దీఱ మేఘ , పంక్తివర్షింపఁగా, నంగదేశకష్ట , మంతరించె
శాంత యువఁరింప , నన్నుని తృప్తుఁడై, యొప్పుమీఱ నవట , నున్నవాఁడు.

మీ॥ నావడు మనిషుడు , నకు వందనంబాచ, రించి నేడే వెళ్ళి , ఋశ్యశృంగుఁ
దోడితెత్తుననుచు , దొరకొని సామంత, నృపులు సుమంత్రాదు , లిష్టజనము
లైన పండిత వరుల్ , మానుగఁగొలివిరా, దశరథేశ్వరుఁడు ర , భంబునెక్కి
దుఃఖనంతరి నేడె , తుదముచ్చై నని సుర, వరులు పూవులవాన , కురియ నడచి

తే॥ కాహళామిక రావముల్, కడలికంఠఁ , జెరిగి హేషింపఁ బెద్దలా , శీర్షదంపఁ
దలిరుదోడులు విజయగీ , తములు పాడ, నరుగుదెంచి తా నంగరా , జ్యంబుచేరె.

చ॥ స్తుతయశుఁడైన యాదేశర , ధుం దరుడెంచు తెఱింగి యంగభూ
పతి మది నుత్సుకుండగుచు , వ్రాజితభూపులు వంది మాగదుల్
నుతులొనరింప బాంధవ జ , నుల్ పరివారము గొల్పిరా, మహా
తత విభవాధికుండగుచు , దవ్వగ నేగెను తా నెదుర్కొనన్,

ఉ॥ పచ్చిన రోమపాదుఁగని , వారనిప్రేమను కోసలేశ్వరుం
డచ్చుగ న్యందనంబు దిగ , నాతఁడు పజ్జుజంబుపైబడన్
హెచ్చుగఁగొఁగిలింపకొని , యింపగు మాటల నాడుండుఁ బె
న్మచ్చిగతోడ నంగవతి , మానుగఁ జేతులు మోడ్చి యిట్లునున్,

చ॥ నిలుకడగాఁగ న్వరమును , నిల్చి యశంబునుగాంచు మిత్రమా!
తలఁపని యట్లు మీరిటక , దాటున వచ్చుట చూడ నాతహః
ఫల మొకొ? మాస్రజల్ సలుపు , భవ్య తహఃఫలమో? మజేదియో?
తెలియఁగదయ్య యంచుఁ దన , తేరునఁదోడ్కొనిపోయె నింటికిన్.

ఉ॥ అంగవిభుండు హాటకి మ , యంబగు సంతిపురంబు లోపలన్
రంగరు రత్నమండప వ , రంబున రాజులు సింహాసీరిపై

సంగతి నుంచి మన్ననలు , సల్పుచు విందులుపెట్టి ప్రేమ ను
బొందుగును పన్ను హేతువును , మోచముతో, డెలుదంగ గోరినన్.

తే॥ రానువచ్చిన కార్యంబు , తగినరీతి, దశరథుడు దెల్పు, రోమ పా , ద ప్రభుండు
వినుతి వీలుని యుశ్యశ్యం , గుని యచటికె, పిలుచుకొని వత్తునన రాజు , వెదలె మరలి

తే॥ వేదిములు మూర్తిమంతమై , వెలసెననగ, నొప్పు మునిఁజేరి యంగరా , జొక్కవరము
వేది, నెఁదేదియో తెల్పు , తే దః యనగ, నాతఁ దిట్లని పలికె న , యంబు మీఱ.

ఉ॥ పాపుర పట్టకై కరుణ , పారము ముట్టగఁ ద్రాసునెక్కెనే
భూవరుఁ డట్టి సత్కుల వి , భూషణుఁ డంచిత ధర్మమూర్తి దై
ర్యాపి నాటిఁ దున్ని దివి , జాలయ మెప్పటి నిల్చె నా యయో
ద్యాపవి నాడుఁ దేలు పురి , కర్మిలి మీఱగఁ దోయి రంధసన్

ఉ॥ మంచిది తేరు తె మ్మనగ , మానవనాధుడు చిత్తు కోరికల్
మించి ఫలించె సంచు నెన , మీఱిన సంతసమంది తేరు తె
ప్పించిరి బాలచంద్రవమ , విస్తృత భాతి రమాసమాన ప్రే
మాంచితమూర్తి కాంత యరు , దానగఁ దో నరుదేర లెందనన్.

తే॥ మనుజుపది కేలుమోచ్చి న , మస్కరింప, మునులు పెక్కుండు తనదుట్టు , మొససి రాగ
కాంతిచో యుశ్యశ్యంగు డు , సంతసమున, రథమునెక్కి యయోధ్యకు , రాజనేగె

తే॥ రమ్ముగాల్చి హింసించెడు , దనుజవరుల, నడచ విష్ణుండు భూమిపై , నవతరించు
ననుచు భర్తదేవరయు విం , ద్రాచి సురలు, వాద్యములు మ్రోగ మంచిపూ , ల్వైచినారు

ఉ॥ చూర లయోద్యాపుంమున, కేతెంచి మునీంద్రురాక , యెఱి గించిన నా
భూరిల నాడుదు మీఱిన, కొతుకమను సాగరమ్ము , కడలులఁ దేలన్.

క॥ అచటము చొర విరిసోనలు, గురిసెను; దుందుభులు పెల్లు , మోపించె; మునుల్
విరివిగ దీవనలొసఁగిరి, విరిసెను మొదలంటఁ బాప , వితతులు భూమిన్.

పీ॥ పుడమి యచరుప్పట్ట , డెడిదంపు భేరుల, మ్రోతతో దశరథ , భూమివరుడు
రన మడింగు దుఃఖ , మను పర్వతంబు ను, గైనది యనియుచ్చి , మానితముగ
గొప్ప రసములెల్ల , గూటువలై యక, లంకరూపము దాల్చి , లలివెలింగి
జింక తోడును నార , చీరయు ధరియించి, దివ్యుల కష్టముల్ దీలయజ్జ

తే॥ కప్పము లొనర్చు నేర్పది , రముగ వెలయు, వాని బ్రహ్మచందం కాత , పత్తమును క
మందలుపు గలవానిని , పండుతపము, గలుగువానిని కన్నుల , గాంచె విభుడు.

తే॥ రథము దిగి విభుఁడతని చ , రణ సరోజ, ములకు మ్రొక్కుగఁ బ్రాణుడు , పులను తీగ
లెఱిమిఁద్రాక మాతాకు నా , వెలయునతఁడు, చెలఁగి యర్ధవద్వాక్కు భా , శీఘ్రులొసఁగె

ఉ॥ ఆ ఋషితోడ వచ్చిన మ , హరులు దీవన సేయఁ దోయ ము
గ్ధగలఁబోలు దానజల , ధారలఁదోగు కరంబుల న్నమ
స్కారముచేసి భూపుడు వి , శాల మనోహర నేత్రయుగ్మ మొ
ప్పారెడు శాంతతోడ రధ , మందునఁ దోడ్కొని వచ్చెవాతనిన్.

తే॥ రత్నమకుట విరాజచ్చి , రస్కుఁడంతఁ గమలవదనలు విజయగీ , తములు చదువఁ
జెవులు వాద్యమోషములచేఁ , జిల్లులువడు, నగరముం జేరెఁ దా ముని , నాధుతోడ

తే॥ పాపమూలంబులౌ చెడు , పనులుచేయు, దొంగలై దుగురం దుంప , దూర్చినట్టి
మునివరుడు వసిష్ఠుడువేద , మూర్తి ఋశ్య, శృంగుఁడును రాబ్బభవెలుంగ , జేరిసారు

క॥ ఇహమానఁ బ్రాజదువులవలె, మహిమగలుగు బుశ్యశృంగ , మౌనివదని దా
జహమాన పూర్వకంబుగ, మహిపతి యుపచారములఁ గ్ర , మంబుగఁ దేర్చెన్.

తే॥ ధర్మమును తపమ్మును మేను , దాల్చినట్లు, వెలయు పరిశుద్ధమూర్తిః మీ , లలితకరుణ
వలనఁ దరతర మెడలేక , వచ్చు రాజ్య, పాలనము నెలకొనెనాత , పేము పలిందె.

తే॥ అనుడు మునివరుఁ డిట్లను , ననఁఁ నీవు, వరతపోధను సాయంబు , పడసినాఁడ
వమల కార్యంబులే చేయ , నరయువాఁడ, విట్టి నిను పోలుదురె రాజు , లెందఱేని ?

క॥ గిరి నిభ చాప భుజాః సను, కరమరుదుగఁ బిలువనంపు , కార్యము శ్రేయ
స్కరప్రగు హరిమేధమునకొ, మఱి దేనికొ చెప్పవయ్య , మనుజేంద్రః యనన్.

క॥ కడగానని పెక్కేర్దులు, పుడపిని పాలించి వినుగుఁ , బొందితి సుతులన్.
బిడయనయితి రావతగపు, తడవి నడపు తనయు నాకు , దయచేయుము నాన్.

క॥ భువిమాత్రమే ? పదునాలుగు, భువనంబుల నేలఁజాలు , పుత్రుల నొసఁగం
దవు మఖము నిప్పుడే యిట, దవిలి నడపు మనుచు ముని ము , దంబునఁ బలికెన్.

పుత్ర కామేష్టి

అ॥ జన్మమునకు వలయు సామగ్రు లన్నిటి, విరివిగాఁగ దెచ్చి , పేర్చినారు
చక్రవర్తి కుద్ధ జలమున నీరాదీ, శాస్త్రయుక్తి నమరు , సాలఁజేరె.

తే॥ విధియుతముగ మూఁడగులు , వేల్చియాహ, తులనొనంగుచుఁబందెందు , నెలలుజుంప
దేవదుందుభుర్ మ్రొసెను , దివిజులెల్లఁ, బైనిలిది తృప్తల మనుచుఁ , బుకినారు.

తే॥ వదనములు వికసింప దే , వతలు కల్పి, పుష్పముల దూసిచల్ల న , మ్ముని పరుండు
సుతుల నొసఁగంగఁ దగిన యా , హతులవేర్చె, నగ్నికుండంబునందు శా , స్త్రాసుసరచే

తే॥ అంతఃజాటి మందెడు వహ్ని , యనఁగనొప్పు, వెండ్రుకలు నెఱ్ఱని కనులు , నెలయు హుత
మొందు సుధఁబోలు నన్నంబు , విందుగఁ గల, స్వర్ణపాత్రముతో నటఁ , బైకి రేచె.

లే॥ లేచి యాపాత్రములు నుంచి , లీలకోడ నందె మఱుగయి పోవన , య్యతివరుండు
దశరథుగాంచి యాయమృ , తంబు నీడు , భాగ్యలకుఁ దగు రీతిగాఁ , బంతు మనియె

లే॥ అతని యాజ్ఞాశ్రుతమా , యవనివిభుండు పేశు విని గురువేశ , పాశమును వె
యంగు మోము బింబాధరిం , బంగుమీఱు చుండు కౌసల్య కొకభాగ , మొనఁగినాడు

లే॥ కొలఁతులును నదులును వన , ములును హంస, పిండుగల కోసలమునకు , విభుండు పిదప
మొదటి పద్ధతినే చేరి , మొనయు దాన సగము కైకేయి కొనఁగె ని , ర్రరులు పొగడ

లే॥ శత్రు ద్విం బయుం , చక్రవర్తి సగమొనఁగె సుమిత్రకుఁ దొంటి , చందమునను
శత్రువులు శశించి యుచి , శచివిభుండు తన్నుపోలు దివ్యులతోడఁ , దవిలి యార్వ

లే॥ ఎదమ చె శత్రువిలకిఁ గుడిభాగము కక్కు జీవ , కోటికి నదరన్
గడమయ ములకే ఎద ఎడి యొనఁగెఁ బ్రభుండు బ్రజయు , బరితొప్పవన్

లే॥ తులము యజ్ఞంబుఁ బు , త్క్రిలకుఁజేయు, జన్నమును సక్రమంబుగా , జరగు పిదప
జగముం గామ మఱాలి , చక్రవర్తి, జనము స్తుతియింప నయ్యాగ , కాల విడిచె

బ॥ సుమిగ శాస్త్రపద్ధతిని , కార్యకలాపము వూర్తికాఁగఁ గ
ష్టముఁ గలంగు ప్రాణులును , సంతసమంచెను వాద్యహృషముల్
లుముముగాఁ జెలంగె గుఱ , ధుర్యు డు కోసల భూవిభుం డపా
లముగఁ గృపాతిరంగమును , రాజుల నిచ్చెడు కొల్వచేరఁగన్

ఁ॥ చేయఁగఁ దగ్గ పద్ధతులు , చెప్పెడు శాస్త్రవిధిన్ విరుద్ధముల్
దాయనిరీతిఁ జేయఁగ గ , డంగి రమాపతికిన్ సురాశికిన్
చెయమరొ హవిస్సుల ను , దీర్ఘత నిచ్చి మహినురాశిన్
పాయు హేచువర్షము న , పారిముగాఁ గురియించె నిమ్ముగన్

లే॥ రాజుల ముఱము తోడ , కథ గజాశ్వ ధన విభూషణాంబుములు , కగినరీతి
నిచ్చి వాఙ్మం మ్రోఁతతో , నేగి సరయు వందు పెంపార సవభృథ , మాచరించె

లే॥ ధేరులు ప్రేమచై , విన్నంటి మనుమ్రోగ బహవిధ వాద్య రా , పములు చెంగ
ముత్యా గొతుగులు , ముదమొప్ప బైనిల్చి, వినుపారిఁ జల్లని , నీడ నొనఁగ
పలుపురు గాజులు , ఎలన నల్వంకలఁ, గొలుప వెలలి రాచ , కొలుపుచెరి
ప్రాయు య్గలు , ప్రాజుదువుంగని, యగు గురుపదముం , బుగ భజించి

లే॥ చివరగొని గొప్పకీ , ర్నిని ఎహించు మునికి ఋశ్యశృంగునకుఁ గే , తొంగివి దేవః
యెఁ గృతార్థుడఁ వింక నా , కెమి వలయు? నంపు నింపుమాటల గౌర , వించి మఱియు

చ॥ మును తపోనిధీః భవచ , పారకృపా మహిమంబుచేత దు
స్తర గురు దుఃఖరాశి యు , దవ్వలకేగఁ గృతార్థుడైతి నం

చరమరలేక పల్కిన ధ , రాధ్యున కపు వికాసమానసుం
దురు గుణుడో మునిప్రవరు , దోషపుగ దీవన లిచ్చెఁ బ్రీతిమై

ఉ॥ తక్కుమునీంద్ర సంతతి యు , దారగుణుండగు రాజు భక్తిమై
మొక్కుగ దీవనల్ సలిపి , మోదమునొందిన ఋశ్యశృంగుతో
నొక్కటఁ గూడి పైనమియి , రొప్పుగ , భూపతి చాలదప్పు పెం
పెక్కిగఁబోయి వీడ్కొలువ , నేగె స్వదేశము ఋశ్యశృంగుడున్

తే॥ అవలఁ గొన్నినా శృంగంగ , నతిని సతులు, గర్భములు ధరియించి వి , క్లమము నొంద
మోములేకక తక్కింగ , ములును సొంపు, నూనఁ జంద్రసమానలై , కానఁబడిరి

* శ్రీ రామ జననము

సీ॥ ఉర్వికి రోమాంచ , మొదవఁ బునర్వసు కణకమల్ మిన్నంది , గంతు లిడఁగ
మాసరాజము చైత్ర , మాసంబుగాఁగ న, వమి తిథులన్ గౌర , వంబు నొంద
సౌమ్యవాఁము చాల , సార్వక్య మొందంగ, శుక్ల పక్షము మఱి , శుద్ధిగాంధ
గరుడ పన్నగ సిద్ధ , గంధర్వ కిన్నర , సాధ్య విద్యాధర , సముదయములు

తే॥ నిత్యసూరుు శ్రేణులై , నిలిచి యుత్ప హించి కోలాహలముసేయ , నెడఁదలోని
కలఁదివిడి ధర్మదేవత , యలరు చుండ, జీవకోటి సంతసమునఁ , జెలఁగుచుండ

సీ॥ సకల ధన్యుని , సన్నుత చారిత్ర జననుల మేటి కా , సర్వగనియై
నొకకాలమునఁ దన , యుదరంబునందు భు, వనముల నజఁగించి , కానెడివాని
నాల్గవేదములకు , నలువకు మునులకు మానుగా నెఱుఁగంగ , రానివానిఁ
గాలుక క్రొమ్మెగుల్ , నీటు చూపుచును తే జోరూపుఁడై వెల్గ , సొగసుకాని

తే॥ అఖిల శుభలక్షణంబుల , కాలవాలు, దుదిమొదలు లేక యెఱుఁకుఁ , దోమఱిలు
రాక్షస కులాంతకుని భక్త , రక్షణాధ్యు ధర్మసంస్థాపకుని మహో , దార గుణుని

ఉ॥ మోదముతోడ నార్యసుర , ముఖ్యులు దిక్కుల మింటనిల్చి యిం
ద్రాది దిగీశులున్న మిత్రు , లై యొగి దీవనలీయ వాయువా
మోదముతోడ వీవఁ బొర , పొచ్చెముగాంచని కైకపుష్కమిన్
గాదిలిసూను నొక్కరుని , గాంచెను లగ్నము మీనమొప్పఁగన్

మ॥ ముతుధర్మోత్తిత పృథ్వీరాజయత భూ , భృద్వార దుర్వార ప
క్షతుండ్రుంచిన యంద్ర ముఖ్యునివిజుల్ , కైవారముల్ సేయ భూ
పతి ప్రేమంపుఁ గనిష్ఠదేవి సుతు నొ , ప్పంగాంచె నాశ్లేషతో
జత యయ్యెం గటకంబు పాపముగా , సంపూజ్యమానంబుగన్

చ॥ పలువదగర్ ధరించిన కృ, పాకుడు శేషుడు మోడు బూమియున్
చెలగి నటించ వేదములు, చెచ్చెర నాటకమా ద గీర్తిరా
జల హరిరాశిన్ మఖకు, శీలగుణాన్నిత నీనేత్ర పెం
పలరు సుమిత్రగాంచె సుగు, జాకిరుదో మఱియొక్క పుత్త్రుకున్

ఉ॥ అడిరి మేనకాదు లను, రావళి నీలై నటించు మబ్బుచున్
బాడిరి కిన్నరుల్ మధుర, భావములన్ సుధఁబోలు పల్కులన్
దీడిరి పెక్కు వాఙ్ములు, ది వ్యులు వ్యోమము బూరిటిల్లగా
వేడిరి చైవమున్ భయము, వీడి చరించిరి దేవమానవుల్

చ॥ చెలువలు పాటివచ్చి ప్రదు, శేఖరుతో సురిజన్మ వృత్తముల్
పలికిరి సంఘసంబునను, పాడిరి యాదిరి బ్రాహ్మణోత్తముల్
ఁదిరిరి జగ్గలగ్నముల, దేరిన సంబలముల్ జగంబునన్
గలిగిన కష్టసంతతులు, కష్టములొందెడి యందు ముచ్చుచున్

తే॥ ధర్మ భాల పట్టముగల, దంతఁబోలు, రాముజగ్గంబు మేష చై, బ్రంబు శుద్ధి
నవమితిధి పునర్వసపు ల, గ్నంబు కటక ముచ్చగరులు నల్వరు పదు, నొకటవారు

తే॥ తగిన పద్మజిఁబరికించి, తక్కుముగురు రీతి జాతకముచు పైడి, తేకుపయ
ప్రాసి దేవగురుండును, ప్రస్తుతింపఁ జదిపింబులు అచ్చి దా, స్థానమందు

తే॥ చక్రవర్తి సంఘమున, సరియపునకు నిరి స్థానంబుచేరి దా, న్యంబు ధనము
నమిలముగనిచ్చి భవ్య వా, న్నిములకొని గుహిరినోనేగి యొందు, కొందుగాంచె

సీ॥ కాంచీయుప్పొంగి రా, మాంబురై యేదేడు యర్వికిఁ, బన్ను లే కుండుఁగాక,
బొక్కనలంబు తలు, పలు ఓనెయెదు యద్దంబు లింక లే, కుండుఁగాక
భూవిధుల్ తమదేశ, ము గెగుదిరుగాక, ధృక్రియావృత్తి, తరుఁగాక,
తిరునాళ్ళచే దెవ, లృప్తి యొప్పెరుఁగాక, మూడువేళల పూజ, మొనయుఁగాక;

తే॥ అగ్రహారముల్ చదువము, లాయములు వేద్యవనములు క్రొత్తవి, వెలయుఁగాక;
అనుబుఁ జాటింపఁ జారుల, కాక్షయొన గె నెల్లమీసిన యొమి ని, లేళ్ళరుండు

తే॥ ప్రభువునాజ్ఞను గొని తల, పరులు మంచి యేనుగులనెక్కి తుడుముల, నీడ్చికొట్టి
దేశమందెల్లఁ జాటించి, తెలిసారు, పురుషులును స్త్రీలు సంతోష, కరణి మును గ

చ॥ క్రమముగఁ బ్రేమ మీఱగఁ బ, రంపరలై చెలరేగెఁ గేళ లా
క్కమొగి జెమర్చి మేలు పుల, శంబులకుం గులకంబులయ్యె వృ
త్తము వినునెల్లవా గెరుఁడు దాల్చొను వారి కొనంగి నెప్పు గ్ర
వ్యము, పగవంతుడే జనన, కుండుట వారియెదర్ గ్రహించెనో,

చ॥ విరివిగ పీఠులొప్పు నల , వీట వెలందులు చేటికల్ చెలుల్
తరుణులు పౌరులుం దమియె , లర్పగ నూనెయుఁ జందనంబుఁ గ
స్తురియును నేయి గందవాడి , చొప్పడ పీఠులఁ జల్లి మ్రుగ్గులన్
మరువుగఁ దీర్చి పండుగలు , మోదముతోఁ గొనియాడి రత్న తీన్.

తే॥ ఇట్లు పౌరులు మదినిండి , యెల్లమీఱి, వెల్లివిరియు మోదముతోడ , వీఁగి యుబ్బి
తనువు లెఱుంగక పండ్రెండు , దినములుండ, శిశువులకుఁ బేరువెట్టి వ , సిఘఁ దెంచె.

నామకరణము

తే॥ మొసలి పోరుటచే డప్పి , పూర్వ జన్మ, పుణ్యమునఁ గజేద్రుం దాది , మూలఁ యనఁగ
వచ్చి యపుడె కాచిన నిత్య , వస్తువునకు, రాముఁడను పేరువెట్టె దూ , రంబు చూచి.

తే॥ ప్రతములందెల్లు వేదకా , వ్రములయందు, నిత్యవస్తువు నటచేతి , నెల్లిఁబోలె
నెఱిగిన మునీంద్రుఁ డవ్వలి , చిఱుతవాని, కిడియే భరతుఁడన్ నామంబు , నెడఁదనెంచి.

తే॥ పుట్టినప్పుడె వందకుల్ , పొలిసినారు, సురలు బ్రదికిరి దుఃఖంబు , ధరణి నీఁగె
ననుచుఁ గాంతి సొగసు బల , చుమరు బుడుత, కమరిచెను లక్ష్మణాఖ్య సా , ర్థముగవెలయ

తే॥ ముత్తైములె యొకబిడ్డ రూ , పును వహింప, నందు చెందామరలు విరి , యంగ నొప్పు
సొదిగు గల్గి నీజ్యోతిచే , స్రుక్కునెల్ల, పగలటించు శత్రుఘ్నుఁడన్ , ప్రఖ్యాయుంచె.

ఉ॥ పొల్లగు మార్గ మింతయును , పొందని పుణ్యుడు వేదపద్యతీన్
బిల్లల పేరువెట్టి బృథి , వీపతి చేతులనుండి దానమన్
వెల్లవ లుప్పతిల్లి తగ , నిర్మల నిర్గుణ నిత్యతత్త్వముం
జల్లగఁ గాంచు మానవ వి , శాల తరాబుల వించె నత్తతీన్.

ఉ॥ నల్లని కల్వ లెఱ నలి , నంబులు నోజ లిఖించు తీరునం
జెలుమనోజుతం దనరు , జ్యేష్ఠనియందె మహేశ్వరేశ్వరుం
దెల్లకు మీఱుప్రేమము వ , హించె శరీరము ప్రాణ మెప్పుడే
నొల్లపు వేఱువేఱుగ నొ , కొక్కటి నిల్వఁగ నన్న చెన్నునన్.

మ॥ అమృతం బొల్కెడు తొక్కువల్లులు బెడం , గొ తప్పుటడ్డుల్, క్రమం
బమరంగా నలవాటు గొంచుఁ దమివా , యం బుట్టునాదిత్యు చం
దమునన్ శబ్దముచేతనే యెదుఁగు వే , ద స్రక్రియన్ భూమి దే
వి మనస్సంఘముల్ నశింపఁగ వెసం , బెంపొంది రప్పుత్తగ్రుల్

క॥ నెలతాల్పు బోల్వసిఘం, డలరుచుఁ జౌలంబు నుపన , యనము జరపె యీ
కొలది యనరాని నిలుకడ, గలుగు శ్రుతులు శాస్త్రములును , క్రమముగ నేర్పెన్.

సీ॥ హరుల నెక్కుటయును, కధుల నెక్కుటయును, తేరుల నెక్కుట, నారనేర్పి
తక్కిన విద్యల, ధగు పద్ధతుల నేర్పి, పగఱజయింప వీ, లగు శరణ
నాది వివిధ సాధ, నాశిబ్రయోగించు, పద్ధతు లలవాటు, పఱచుచుండ
నాదిదేవుని యంశ, మగు రాముడనుజాల, తోడ వర్ధిలుచుండ, దొడరి మునులు,

ఆ॥ భూమిదేవి సురలు, పురవాసులును తమ, వ్యధలు దొలగెఁ బుత్య, పాపరూప
కర్మమెల్లఁబొలిసె, గడఁకతో నీ చోటు, వదల మనుచు నటకు, వచ్చుచుండు

సీ॥ భూదేవి నోచిన, పుత్య పలంబుల, నెల్లవారలు కాంచి, యెఱుఁగునట్లు
శ్రీరామలక్ష్మణుల్, చిత్తముల్ రంజిల్ల, గ్రోవితంతువువోలె, గూడిమాడి
నదులందు మేఘముల్, నడయాడు వనముల, విహరించుచుందురు, వేడ్కమెయివి
భరతశత్రుఘ్నులు, వరమైత్రి జతగూడి, కడలేని విద్యల, గఱచునపుడు

తే॥ స్వందనాశ్వగజారోహ, జాదులందు, విహరజాచులందు భుజించు, వేళలందు
నొక్కక్షామైన నెడఁబాయ, కుండువారు, కడఁక మమ్మెలు రామల, క్షృణులఁబోలె

చ॥ పరిమళవాయువుల్ పరపు, ప్రాంత వనంబులకేగి చల్లనొ
కరుచవసించు సమ్మనుల, గాంచి స్రమోదమెనంగ సంజలఁ
మరలుదు రాయయోధ్యకుఁ గు, మారులు నల్వరు వారిఁగాంచి త
త్పరజను లుల్లసిల్లుదురు, బొంగుచు వానను గాంచు పైరునాఁ.

చ॥ అబలలు వారి దొడ్ల చను, లట్లు వెలుంగు బలంబుగల్గు వీ
రబలులు, వారిచుట్టములు, రంజిలి వారి యెడందలందు ప్రే
మ బలియనుండు దైవముల, మాటికి వేడుచునుండు రాఘవుల్
ప్రబల చిరాయు రున్నతుల, వర్ధిలఁగాఁ దలిచుండులంబితఁ.

చ॥ శ్రుతి నికరంబుచే నయిన, జూడఁగ దుర్లభుడైన రాఘవుం
డతనిని వెంట నంటి తిరు, గాడెడు లక్ష్మణుడున్ చరించుచో
రతనపుఁ డెంకియుఁ మొగులు, రక్త కుశేశయ పంక్తిఁబూచి దే
వతల నగంబుతో నరుగు, పైనమ యచ్చముగాఁ గనంబడుఁ.

చ॥ నెనరున మమ్ముగాను నవ, నీవతి రాముడు నవ్వుమోముతోఁ
దనకెదురైన పౌరుల ము, దంబునఁ గాంచుచుఁ గృత్యమేది? యొ
ప్పుని చెడుగేదియుఁ మదిని, బాధ యొనర్చుదుగా, సతీమణుల్
వినయ గుణాధ్యులొ నుతులు, వేడ్కమెయిన్ సుఖులేకదా యనన్.

ఉ॥ మామక పుత్యరూపః నిను, మాప్రభుగాఁ బటయం గొఱంత యొం
దేమియులేక యుండు టరు, దే? వచియింపఁగ నేల? మా యను
స్తోమము నేడు దీవులుగఁ, జొప్పకు భూతలమెల్ల నేలు మా
స్వామివి సౌఖ్యదాయివయి, సమ్మతిఁబెక్కగు బ్రహ్మకల్పముల్,

చ॥ అని యిటు తిత్తురీజనము • లర్మిలి నాతని కీర్తి నిండఁ గీ
ర్తనములు నల్పఁ దమ్ములు వ • దమ్ముల వాయ వసించి సంస్తుతుల్
పొనరువ నర్హులొకులకు • బూజ్యులు నాయకులౌ త్రిమూర్తులన్
దనదగు నాజ్ఞనడ్డు గుణ • ధాముఁడు రాముఁడు భూమి వర్ధిలెన్

తే॥ రాజరాజగు దశరథ • రాజమా? ధరణియెల్ల నేకాతప • త్రృంబు నీడఁ
దనర జయభేరిమ్రోత రో • దసయునిండ మునులుపొగడ నానందాబ్ధి • మునుఁగుచుండ

6 అర్పణ పటలము 24

చ॥ సనలుతలిర్చు కల్పక వ • సప్రభ మించెడు స్వర్గ పత్తనం
బుని వసియించు నెల్లరును • పొందికఁ జేరెడు శంకఁగొల్పి నె
మ్మనమున కూహకందక య • మర్త్య జగంబునకంటె నున్నతిం
బొనరిన రత్నమండపము • పొల్చు వహింప నరేంద్రుఁడుండఁగన్

తే॥ అమల మార్దవ భూరి సిం • హాసనమున రమణ నుండు భూవతిని చా • రణులుగాంచి
యింద్రుఁడని తొట్టతొలి సంశ • యించి పిదప వేయికనులు లేవని శంక • వీడినారు

కౌశికుఁడు దశరథుని గాన వచ్చుట

చ॥ జగములఁబ్రాణులన్ సురల • సారనగర్చునితోడ వేటుగా
నెగడ నృజింప నెమ్మదిని • నిట్టలుకన్ మొనకట్టినట్టి ప
ద్మగులుగువాఁడు బ్రహ్మణుషి • దుర్దమ సింహపరాక్రమాధ్యుఁ బు
ణ్యగుణ విభూషణున్ దశర • ఠావని నాధుని గాని పచ్చినన్

చ॥ గురుమతిఁ బద్యసంభవుని • కూర్మి నెదుర్కొను నిందుబోల్కి భూ
వరుఁడురమందు దాల్చిన ప్ర • భా మణిహారము సూర్యుఁడోలెనం
బరమును కాంతిమంతమగ • మార్చగ వైశమలేచి య మ్మని
శ్వరు పద పంకజంబులకుఁ • జాఁగిలి మ్రొక్కె సభ క్తికంబుగన్

ఉ॥ మ్రొక్కి యనామయం బడిగి • భూరిమణిమయ సింహపీఠిఁ బెం
పెక్కఁగనుంచి పాదముల • నిచ్చ భజించుచుఁ గేలుమోడ్చుతో
స్రుక్కె మదీయ పాపములు • శుద్ధ చరిత్రలు మీరు వచ్చుటన్
నిక్కము నేను ధన్యుఁడ ము • నిప్రవరాఁ సరివారిలోపలన్

ఉ॥ మోదముతోడ నే వలచి • మ్రొక్కుటకుం దగునట్లు మీర లెం
తో దయనిట్లు రాగతము • యోచనచేసిన దేశభాగ్యమాః
కాడ మదీయసత్కుఁగులు • కారణమాః యనఁగాదు నాడు పం
శోదిత పూర్వభూవరుల • యుత్కట పుణ్యఫలంబె యయ్యెడున్

సీ॥ అనుచు భూవరుడు స్రీ , యంబు లాడిన గాది, నందనుం డిట్లను , నయము మీఱ
శత్రు విమర్దన , శాత కృపాపాద, షిజహస్త! ననుపోలు , మువివరులును
బ్రదివవాసులు నొక , దెప్పరంబును పొంది, లేని నిక్కము వచి , యింతు వినుము
హాసిత నమస్త మ , హృద్రి విలాసంబు, వెల్లని చల్లని , వెండికొండ

తే॥ పాప సంధ్రంబు పవ్వజు , పట్టణంబు, కల్పక వికాస భాసి స్వ , ర్గంపు నగరి
యింపు గులుకు మేడిలుగల , యీ యయోధ్య, తక్క వారికి వేటొక్క , దిక్కు గలదే

సీ॥ రాజ సిరోపదే! , రమణీయ కిసలయ, ప్రచయ సుందర సుర , పారిజాత
వృక్షంబు గందంబు , వీరుచు మధుకాం, బులు బొట్లు బొట్లుగా , నొలుకుచుండఁ
జల్లనా నీడ వి , శ్రాంతిఁ జెందుట వీడి, నీ యెక్కటి గొడుగు , నీడఁజేరి
రమ కొఱంతలఁదెప్పి , తగు సాయ మర్పింపఁ, గులగిరి నిభభుజఁ, గ్రూరచరితు

తే॥ శంఖరాసురుఁ గులముతోఁ , జావఁ బొడిచి, వశము గావించుకొని నాడు , వానవునకు
నీ వాసంగినదే కాదె , నేడుగూడ, నతఁడు పాలించుచున్నట్టి , యమరజగము.

కౌశిపుఁడు యజ్ఞరక్షణార్థము రాముని గోరుట

చ॥ నలువుగ భేరి వాద్యము ల , నారతముం జగడించుచుండు మో
సల గల భూవిభుండు ముని , చంద్రుని వాక్యము లాలకించి ము
జ్జలధి మునింగి పొంగి ఋషి , సత్తమ! రాజుగనుండి పొందు న
త్పంమను గంటి నింకఁ జలు , పందగు దాని విధింపుఁ డర్పిలిన

చ॥ అనవుడు మోని యిట్లను జ , నాధిప! నేనొనరించు జన్నమున్
బనివడి యోగి వర్యుల త , పంబున క య్యధిపట్కముంబలెన్
దనుజులు విష్ణుమూర్త చలువఁ , దార్కొను వారలు, దాని మాన్పు నీ
తనయులలోన జ్యేష్ఠుని ము , దంబున నా పెనువెంటఁ బంపుమా

సీ॥ అని ప్రాణమర్పించు , యమునికై వడి వేడి, తపియింపఁజేసిన , తపసి పలుకు
నెఱఁకు నాటంగ నీఁదె , నెరవిన వుంటిలోఁ, గొఱవిఁదూర్చిన యట్లు , గ్రుచ్చి చెవులఁ
గాడినయంతన , కాలదండముఁ బోలు, నాయుధపాణియో , నవనిభర్త
మనసునఁ బొడమిన , పెనుచింత పట్టి వె, ల్పురికిఁ ద్రొబ్బంగఁ బ్రియ , ప్రాణ వితతి

అ॥ ఉదరి దోల కరణి , నూఁగగఁ జనుషాంధుఁ, దెడను నేత్రములను , పడసి మరల
నవియ నవసి కుములు , ననువున మిగుల నం, తాపమొంది కుండెఁ దల్లకిలె.

సీ॥ పెరయూరుక్రియఁదేనె , కురియు సుగంధ మా, లిక ధరించిన ప్రభుఁ, దొక విధముగఁ
జింతను మది నడం , చి కొని కౌశికుఁ గాంచి, యిట్లను మునివర్య! , యతఁడు బాలుఁ
డకృతాస్త్రుఁ డిదియ మీ , యాజ్ఞయేని వినుండు, గంగాధరుండును , కమలభవుఁడు
నిర్దరేశ్వరుండును , నిలిచి యొక్కొక్కరై, గుమి గూడియేనియుఁ, గూర్చునట్టి

అ॥ విఘ్నకతికి మాటు విఘ్నంబుచేసి ని, ర్విఘ్నముగ నొనర్తు , వేల్చి మీకు
బాటు మాటమాని , బయలుదేలుండు మీ, వెంట నివృద్ధ సేన , వెడల వత్తు.

పీ॥ పరమేష్ఠి సృష్టికి , ప్రతిసృష్టి చేసిన, కొళికుఁ డతని వా , కృమ్ము వినుచుఁ
బెను కిన్కతో లేవ , విబుధులు ప్రళయ మం, చును కారదుచు శంకఁ , జొచ్చినారు
రవి మండలం బంబ , రంబున మఱుగయ్యెఁ, గలఁత నొందినవి జ , గంబులెల్ల
దిక్కులఁ దిమిరంబు , నిక్కి కావులు గప్పెఁ, గుల పర్వతంబులు , చలనమొందె.

తే॥ మునిఁగి గనుబొమర్ నొనటిపై , ముడులువడియెఁ, బెరవు లదరెను జేగుఱు , బెరసి కనుల
విప్పకలు రాలె సభయెల్ల , నిలుకడ చెడె, తోడనే నవ్వు నైతము , దోఁచెనంత.

తే॥ ఇంతయును వసింపుడుగాంచి , శాంతిఁబొందుఁ, డనుచుగాధేయువేడి జ , నాధ్యుతోడఁ
బలుకు సుతునకుఁ బొందింప , నలవికాని, మేల్లవచ్చుకాలము నాఁవ , మేరయగునెః

తే॥ వానకురియంగ వెల్లవర్ , పరువులెత్తి, యంబునిధిఁ జేరుచందాన , నలవిలేని
యభిలవిద్యలు తమయంత , నరుగుదెంచి, నీకుమారుఁ జేరెడి వేళ , నేఁడు కలిగె.

తే॥ అనుడు కులగురు వాక్యంబు , లాలకించి, యాజి విజయశీలుండాజి , యరిగి రాముఁ
బిలుపుఁడన భటు లేతెంచి పిలుచునంత, బుద్ధిమద్వర్కుఁ డరుదెంచి , పొంత నిలిచె.

రామలక్ష్మణులు కొళికువెంటఁజనుట

ఉ॥ తమ్ముని తోడ వచ్చుగుఱ , ధాముని రాముని చూపి మౌని ర
తన్నమ్మ; మదీయ పుత్రులకుఁ , దండ్రీవి మేలగు తల్లివీవె ప్రే
మమ్మున నొప్పగించితిని , మానుగఁగావుఁడు వీరిచేత మీ
తెమ్మెయి కార్యముల్ వలయు , నెల్లను గైకొనుఁ డంచు నిచ్చినన్.

చ॥ విమలచరిత్రుడైన ముని , వీరుఁడు భూవరుఁ దొప్పగించు నా
సుమతులఁగాంచి మున్ను మదిఁ , జొన్నిన కోపము వీడి ప్రేమతోఁ
దమిఁగొని దీవనర్ సలిపి , దగ్గటి పుత్రకులారా; మేటి జ
న్నము మన మాని పూరితి యె , నర్తమ; యంచుఁ జనం దొడంగినన్.

చ॥ జగములఁగాచు రాముఁడు ని , శాత కృపాజము నవ్యపార్శ్వమం
దు గడఁతఁదాల్చి గొప్పమల , దోయిని పోలిన యున్నతంపు దో
ర్కుగమున సత్యధర్మమల , యొప్పు వహించి కొఱంతకాని యా
కుగ యంత తూటముల్చెరివి , సూటిగఁ దాల్చె జయిష్టు చాపమున్.

తే॥ తన్నుపోలిన తమ్ముఁడుఁ , దాను జనకు, తిపిప్రాజముల్ వెలి బైలు , దేలు కరణి
నియతుగాధేయు వెన్నంటు , నీడ వోలెఁ, గాంచనమయ దుర్గంబులఁ , గడచి చనియె.

చ॥ పరములు పెర్తివోవరల • పంబొనరించెడు వారు చేరుని
 ధర నగరంబులున్ నవతు • రాని పురంబును దాటి నృత్య మం
 ధీర సట దంగనా పదవ • నేజ రట ద్వార కింకిణీ నమా
 భ్యురు రుప హంసయుక్త సర • యూనది జేరిరి వార లంతటన్.

సీ॥ చెలులు గాలికి • నొరయఁ దగిలి పోయి, ప్రాకుఁ గావిన • మధురంబు
 గినిమంబు వారలు మా • గానుఁ దిరుగాడు, హరిజాషులునున్నో • దరలునైన
 పొంతులు పొలుపార • మునిచి యల్లిన చీర్ష, కుంతలముఁ బోలు • కొపరుఁ దేంట్లు
 పసియింప నిరవైన • వనమొందు గని యందు, తదసి యారాతిరి • విడిసి యవలఁ

తే॥ దెనుమొగుళ్ళులింపములు కొ • మ్ముననుగలిగి, ముఖపటముగల దంతినా • మొనయు నుదయ
 శిఖరి శిఖరంబు మీడికి • జిలుకరంగు, వాజు లేదెక్కు నది దాటి • పయనమైరి.

చ॥ బ్రదుటజు చెప్ప నాయలఁ • గైకొను నాహతిసేయ నిమ్ముగాఁ
 గ్రతుముఖమందు లేచు పొగ • క్రమ్మిన యొక్కవనంబుఁ గాంచి న
 మృతిఁ బురుషోత్త మొత్తముఁ • జ్యోతి పుత్తుఁడు రాచుచంద్రుఁ డో
 యతివరః యావనం బెవరి • దర్శిలి నాకు నెఱుంగఁ జెప్పవే.

9 తాటకవధ పటలము 72

కవిరాజు విరాళితము.

అనవుడుఁ గౌశికుఁ డిట్లను మారుఁ డొ • కప్పుడు మోహనజాణము నీ
 కుని పయి నేయఁగ నాతని నిప్పులు • జొబ్బిలు నేత్రమునుండి మహా
 శని వ్రేయ లేచిన యగ్నిదహింపఁగ • పొరగు వాని శరీరము మం
 డిన యదికోరె ననంగుఁడె యయ్యెఁగ • డింది మగండగు కంతుఁ డిటన్.

తే॥ భవుఁడు మదనుని చహియింప • వానియొడలు, బూదీయె యిటఁ జిందుటఁ • బొలిచె నిద్ది
 యంగదేశంబునెడిపేర • సార్థకముగ, విశ్వవినుత సుగుణవయః • వేదనిలయః

ఉ॥ ఆశయుఁడాశమున్ మొదలి • కంట నశింపఁగ జన్మదుఃఖముల్
 నాశమునొందఁ దత్త్వమున • నారత చింతన సేయు జ్ఞానులే
 యీకు భణింతు రట్టి యగ • జేరుఁడె యిందు తపించె నన్న నీ
 దేశ మహత్త్వసంపద ను • తింపఁగ నెవ్వరికేని శక్యమే ?

చ॥ అని ముని పల్క నచ్చటికి • నచ్చెరువందుచు నేగి సంతసం
 బున నెదురైన సవర్ణిత • ముఖ్యదనంబుగఁ గల్గు మౌనులన్
 గని మది సరసించి గుఱ • గణ్యులతో నట నాఁడు పుచ్చి వే
 యినుఁ దుదఱుద్రి నెక్కుతటి • నేగి మరుస్థలిఁ జేరి రొక్కటన్.

మరుభూమి పరమము.

మానిని॥ భానుడు మేదిని సారము పూర్తిగ భాగుగ లాగఁ దలంచి పనిం
బూని జయధ్వజమెత్తి చరించెడు • పోడిమి గ్రీష్మమై కాక మతే
దేని ఋతుస్థితి లేమి నిటన్ జ్వలి • యించు హృతాశనుడే మొగి నా
హీన పరిస్థితిగాంచ నెదం దపి • యించును నీర్విడుచుం గనులన్ .

కవిరాజ॥ ఉడుకును జిహ్వయు నచ్చటి వేడిమి • నొయ్యనఁ బూర్తిగఁ జెప్పినదో
నుడుకును పర్విన చీకటి, యందము • బుప్పర మారట మొందును వే
యడుకును సూర్యుడు పుట్టినచో మతే • యుక్కును మించులు పిడులు పై
నుడుకు నను న్తము నన్న మతెయ్యది • యత్తల మందక యుండు మహిన్ ;

చ॥ కదనమునందు శౌర్యమున • ఖడ్గ శరాదిక సాధనంబులం
బొదలుచు బాణ వరమునఁ • బోరెడి నేరుపు లేని వంచకుల్
గడురుచు కుట్రచేఁ బరువు • గర్వముఁ గోల్పిడు పీరవర్యు నె
మ్మది బలె దాప మాటకయె • మండుచునుండు సతంబు నచ్చటన్

ఉ॥ అవ్వన భాగమం దరయ • నాకులు రాలి మొదళ్లు, భూతముల్
సవ్వడి నోరు విప్పుకొను • చాడ్చునఁజీలిన వృక్షరాజముల్
చివ్వున వంశముల్ ప్రిదులఁ • జిందిన ముత్తెములున్ ఫణిస్ఫుటిల్
నెవ్వడి ప్రీతి నివ్వటిలి • విండిన కెంపులు మండు దండిగన్

మ॥ ధరణీదేవియుఁ బోవఁజాల దెటులున్ • దత్తానమున్ వీడుచుం
బరువుల్ వాఱు చరణ్యదేవత మహా • భంగంబులంబొందు నం
బర వీధిన్ రేవిలేరు పాఱు దటఁ బ • ర్వం జాలవున్ మేఘముల్
నెరయంజాలదు చల్లగాలియు ననం • బ్బిత్రంబు కాదయ్యడన్

ఉ॥ ధారణీ బీటవోఁ గనుల • దంష్ట్రలనుండి విపాగ్నిఁ గ్రక్కుశే
షోరగ శీర్ష రత్న కలి • కోత్తర కాంతులు బీటనుండి తొ
ల్కారు మెఱుంగు లట్లు వెడ • లం గనువట్టె ధరిత్రి దేవికిం
దీటని మేనిపుండ్ర వెలి • దేతెడి యెఱ్ఱని సీచుకై వడిన్

చ॥ అదఁపఁగరాని యాఁట మ • హావ్యధనొందెడు పెద్దపాము తా
నెడముగ నోరువిప్పఁగ, ది • నేకుని తీక్ష మయాపహాళిచే
నుడికిన దంతియొండు రల • నొక్కట దాచుకొనం దలంచి పే
రడలున గీతపెట్టుచుఁ ద • నంతఁ జొరంబడు వీడ య న్మతిన్

చ॥ లనుపమ తీక్ష మూర్తియగు • నగ్ని మహాశయ్యుడేలు నయ్యెచా
రిని గల కాకముల్ కరులు • ప్రేలుచు నాళిలి నల్లబొగ్గులై

పొనువడి యుండుటల్ గనఁగఁ , బోలు నభస్థుల మెల్లఁ బర్వి యే
ర్పిన బడబాగ్నిఁగాలి యిలఁ , ద్రెళ్లిన మబ్బుల తున్నలో యనన్

ఉ॥ అమృతభూమి సంచరిలు , నట్టి మరీచిక గుంపు లారయన్
గ్రమ్మిన వేడి యందడరి , క్రాసి నభస్థుల మంటునేని స్వ
ర్గమును మాడునంచు నను , కంప సురావళిపైఁ గదించి తా
నిమ్ముగఁ బశ్చిమాధిపతి , యేపున డిగ్గిన రీతిఁగన్నడున్

ఉ॥ వేడిమి నుండి తోచి పెను , వీడను వర్షిన యెండమావు లా
పాడరి మండుచున్న వన , పాలుఁడు వేసఁగిఁ గూరుచుంటకై
పోడిమిఁ జర్చచేసి వడిఁ , బూన్పిన బంగరు కోడు లెత్తుగాఁ
గూడిన స్పాటికాననము , కోరిక నిల్పిన రేవ దోచెడున్.

చ॥ కడు వగ నింప హేతువగు , కర్మములం దిగఁద్రోచి యవ్వలం
గడవఁగరాని మువ్వగర , గండగు కోటలదాటి మోక్షముం
బడయఁగ నెంచువాని మది , భాతిఁ బసిండి పజంబుఁ గోరు రో
పడఁతుల కూన్య మాననము , వైఖరి ధారణి సారహీనమౌ.

ఉ॥ ప్రేలిన పక్కుతా శ్లెససి , బీటలు వాతిన యాయెడారి పా
తాళము దాకఁద్రోవవడి , తక్కక పెద్దగఁ గానవచ్చుటన్
వాలిన యెండఁ దాళకొన , భారము దోపఁగ రాగరత్న భో
గాలి చెలంగు శేషు నిల , యంబు చొరం దగియుండు నెప్పుడున్.

అ॥ ఇట్లు సెగలులేచి , యెడరిచ్చు మరుభూమిఁ, జేరినంత మౌని , వీరు గొప్ప
శక్తిమంతు లయ్యు , సౌకుమార్యము గల, వారు గానఁ గష్ట , పడుదు రనుచు.

అ॥ ఎంచి వారిఁ గాంచ , నింగితజ్ఞులు ముని, యంఘ్రి పంకజముల , నాశ్రయింప
బ్రహ్మసృష్టియైన , పరమవిద్యలరెంటి, వారి కప్పుడు నేర్పె , వాంఛతోడ.

క॥ మనమున వానిని వారలు, మననం బొనరించు నంత , మరుభూమియుఁ జ
ల్లని తేటనీట నడచిన, యనువయ్యెను రాముఁడిట్టు , లను సన్మునితోన్.

ఉ॥ కౌశిక మౌనిచంద్రమః : త్రి , కాల విదుండవు తెల్పుచుయ్య యీ
దేశము రేల పూవులను , దివ్యనదిన్ జటఁ జుట్టినట్టి గౌ
రీకుని యగ్ని నేత్రమున , నిట్టులు పాడగునేమి? దుష్ట భూ
మీకుని నేల కన్న నిది , యెక్కువ నాశిల హేతువేదొకో?

తాటక వృత్తాంతము.

ఉ॥ నావుడుఁ గౌశికుండు రము , నాధుని ప్రేమను గాంచి యిట్లున్
భూవరపుత్రః : సత్పురుష , ముఖ్యులఁ జంపి భుజించి వేయి నా

గావళి చేవగల్గి జము , కంటె భయంకర రూపమొంది దు
ర్వావముతోఁ జరించు నొక , పాపపు టింతి చరిత్ర చెప్పెదఁకా.

చ॥ జగములు వింతనొందు బల , శాలి కుబేరు కులంబువాడు మ
త్తు గలుగ కుండువాడు గజ , దోర్బల యుక్తుడు వహింపంటి కి
న్కగలుగువాడు జంకు వయి , నం బనుకంప యొకింతయేని లో
నగపడకుండువాడు భువి , యందు సుకేతుడనం బ్రసిద్ధుడౌ.

ఆ॥ సంచులేని చింత , మంతనమ్మన సుకే, తునకు నలము కొనఁగ , మొనసి మూడు
మూర్తులందు మొదటి , మూర్తిఁ బద్యాననుఁ, గూర్చి చేసెఁ దపము , కోరి తదవు

తే॥ శాస్త్రవిశ్రుత సంపన్నః , సజ్జనాభి, రామః ప్రాఁ జదువులగని , బ్రహ్మ యతని
యెదుటి కేతెంచి నీ కోర్కె , యేది యవినఁ, బుత్రహీన దుఃఖమును దీ , ర్పుమని వేఁడె.

చ॥ కొమరులు నీకుఁ గల్గెరొక , కూతురు గలుగు లేతనెమ్మిమై
కొమరు వహించి లక్ష్మీవలె , గోమున నొప్పుచు వేయ మత్తనా
గముల బలంబుగల్గి త్రిజ , గంబులఁ బేరు వహించు నంబ నా
కమలభవుం దొనంగి మఱుఁ , గం జనియెఁ దన యమ్ము చేరఁగఁకా.

చ॥ వనజభవ ప్రసాదమున , వానికిఁ గల్గిన పుత్తి లక్ష్మీరే
వసు క్రమరీతి గోముగను , వర్తిలి పెండిలి యీడు నొంద నొ
ప్పిన వరుఁడెవ్వఁ డబ్బునని , పేరిమి నారసి తండ్రి, సుందుఁడఁకా
తనకులమందు మేటి గుణ , ధన్యున కచ్చెలిఁ బెండ్లిపేసినఁకా.

తే॥ మేటి రతి మన్మథులఁ బోలు , మిథున మిద్ది, యనఁగ సుందుఁడు మోహిని , నెనయునుదతి
తాటకయు రేయుఁ బవలు మొ , దలు తుదియును, లేదనఁగఁ గూడి తేలిరి , మోద జలధి.

తే॥ చాల దినములు గడవ నా ? చామయంతఁ, గాంచె మారీచ బలుమాయ , కాని నవలఁ
బడసె గిరి నిభ బాహు సు , బాహు మల్ల, వీరు జగముల ప్రాణులు , భీతినింద.

ఉ॥ వారలు మేటి మాయయును , వంచనయుఁ దులలేని యుద్ధ సం
చార చణత్వముఁ గలిగి , చాతురిఁ దల్లికిఁ దొమ్మిదంతలై
మీఱినవారికే నెఱుఁగ , మేవడి చాలనిరీతి వర్తిలన్
దేఱిన మేటి సుందుఁడు మ , దించెను సంతనమంది యుబ్బుచున్.

చ॥ చెడుగులు మేరమీఱి వెనఁ , జేయు సురారుల యోర్వరాని దుం
దుడుకులు మూలమట్టుగను , దోరఁగ నంబుది తోయమంతయుం
బుడిసిఱఁ బట్టి త్రావిన త , పోధను నాశ్రమవాటిఁ జేరి య
క్కడి తరుజాలము ర్వేచికి , కానట బీసట చేసి యంతటఁకా.

మ॥ రఘుజీయ స్థితి గూర్చి వాటికి మునీరి , ద్ర. ప్రేమకుఁ జూర్చుపా
త్రములై యొప్పెడు కృష్ణసార రుచు సా , రఁగాదులన్ సాధు జీ
వములం జంపి ధుజించి నుందర చరు , వ్రాతఁ బు భంజింపఁ గో
పమునం గుంభజుడై చూడ సతఁడున్ , భస్మంబయై నాలెన్

తే॥ సుందుఁ డీటట యారని , సుదతియైన, తాటక యెఱింగి యగ్ని వి , ధాన మండి
యమ్మని వినాశమొందింతు , ననుచునుతుల, బిరుచుకొను దదాశ్రమ , స్థలికిఁజనియె

చ॥ పిదుగులతో లయాగ్నియును , భీకరవాయువు జెగడిలఁగా
వదఁకి సురాశి మోములును , వాడ రవీందులు త్రోవఁదప్ప మిం
చడిలు మొగుళ్ళు సంచలన , మంద డమి యని యందగోళముల్
చెడియును, బీటలెత్త వడిఁ , బేర్చును నాచ్చును డాయనంపటన్.

ఉ॥ బ్రావిడమన్ సముద్రము ను , దారమతిం దయచేసి నాతఁడా
పావక సన్నిభుండు నిడు , పాటు క్రుహగ్ని మిడుంగులున్ వెసన్.
గ్రోవుల బోర్కి వెల్వఱిచి , క్రూరులు మీరలు దైత్యులై , చెడం
జావుఁ డటంచు చజ్జనిభ , శాప వచస్సుల నాడినంపటన్

ఉ॥ రాగి కిరంగి వెల్వడిన , రాజ బయల్లడు కోవహ్నితో
నేగి జగంబులం గలఁచి , యేర్చి సరాసురకోటిఁ గూల్చుచున్
సాగి సమస్తజీవులను , చంపి భుజించుచు గ్రూరఁడై
త్రాగి చరించు వీచులగు , రక్తసుతైరి రయాన ముప్పడులన్.

తే॥ అట్లు లమ్మునిశాసంబు , నభిగమించి, క్రియకుఁ బ్రతియొసరించు శ , క్తియును లేమి
నేగి వారు ముచూలితో , నేము నీకు, జెలిమి కొడుకులనుని వాచి , చేసికొనిరి

ఉ॥ తిప్పడు చెయ్యలం జలుపు , తాటకపుత్తులు వానిలోడ. చెం
పొప్ప రసాతలంబునన , యుండి, సశాస్యుడు గాంచి కూరిమిం
గుప్పడు మామ లంచు దము , గొప్పగ మిక్కిలి గారివింప, వా
రెప్పటి హింసతోడ ద్రమ , యించిరి పెన్ సుడిగాల్ పోలికన్

తే॥ గొప్ప డుండంచుగు కొడు , కులను వీడి, ముని కినుకనెంచి మందెడు , మనసుగలిగి
త్రోవలై జ్ఞాల్లాగ్నిఁ , రావులైన, యివ్వనముఁజేరె దాటఁ , యేపుతోడ

సీ॥ ఇలయెల్లఁ గినుకతో , నెత్తంగ వలసిన, జలధి నీటిని చల్ల , వలసిష యెడఁ
గోరి న్వరముఁ జీలఁ , గొట్టంగవలసినఁ, జేసి ముగించు నా , చెడుగు జోటి
ఎన్న నలవికాని , హింసలు ముద్దయై, యుదువాందెనన న్నొప్పు , నువిదమేను
రెండుకొండల తోడ , మందెడు విషముతోఁ, చిడుగుల మించు న , ల్గుడులతోడఁ

తే॥ బ్రథమ వహ్నితో నర్థ చం , ద్ర ద్వయంబు; నొందినదశైలంబు కదలి యొం ధృదునేని
బెడిదముంగూర్చు నదాని * యొడలిపిరు, కొంత యూహింపఁబోలు నీ , కువలయమున .

పే॥ కాంచిన పురుషులుం , గామినీత్వముఁగోరు, భుజ సుందరత్వంబు , పొంగురామ,
బెడిదంపు కూలంబు , పెనుపాద కడియంబు, చేదాల్చియుండు నా , చెడుగుజోటి
యివ్వనంబున వసి , యంచును నుండు నా, టకటొంకుపేరు .తా , టక యటండ్రు
మనసున బంధ మీఁగని లోభమొక్కటి, మాత్రముండిన లెక్క * మాలినట్టి

తే॥ సద్గుణావళి నాశంబు , నలుపుకరజి, నలవి యడరాని కొడిమ బు, ద్వుల వలంతి
చెడని పంటలుగలగు నీ , క్షేత్రభూమి. వట్టి చురుభూమిగా మార్చి , పాడుచేసె

తే॥ నీలమేఘ సుందరదేహః , ఓరజాక్ష, రాజబాజుచే నాచేయు , క్రతువు నెవ్వడు
వర్వత బలంబుతోపచ్చి , పాడుచేయు, నంగదేశ వంశంబు ల , డంగఁ డిరుగు.

చ॥ జగములఁగాచి ధర్మమునఁ , జాఁగెడి జీవులఁదన్ను పోలెఁ బెం
పుగఁ దలపోయు భూవసుతః , బూటక శాటకఁ గూర్చినీకుఁ బె
క్కుగఁ బలుకంగనేరఁ యిటు , కొన్ని దినంబులు పాఁగెనేని యా
జగతి నమస్త జీవులకు , చంపును వింపును పొట్టలోపలన్ .

తాటకవధ,

తే॥ ముని యిటులు పల్కె విని శంఖ , మున్ ధరించీ, చేత విల్లుదాల్చినవాడు , చిరదుకేసె
గండ మూరు మాలిక సిగఁ , గదలుచుండ, నెట వసించు నయ్యది వచి , యింపుఁడనియె

చ॥ అనపుడు మౌని మౌళివిజి , తాక్షముఁ డీటను హస్త యుగ్మముం
గొనిన గిరీంద్రమున్ వయసు , కోడెను పోలిన రాముఁగాంచి యీ
వనమగు దానికెల్లయని , పల్కియుఁ బల్కక మున్నె మందుచున్
దరుజయు సంజనాచల వి , డంబున వచ్చె ధరిత్రి దదృశన్

ఉ॥ కొండలు గజైలం జొనిపి , హర్షిస కాశ్యధరన్ దిగంబడన్
గండుగఁ ద్రొక్కిఁబొక్కివడు , గారములందు పయోధి తోయముల్
నిండఁగ విప్పుటల్ చెరుగు , నేత్రమరొప్ప జముండు ధీతిమైఁ
గొండ గుహల్ చొరన్ గిరుల , కూటమి తన్నెయిదన్ గడున్ వడిన్ .

చ॥ ఎలయుచు నిక్కి కొంత చలి , యించు బొమల్ నెలవంకఁబోలు దం
ష్ట్రలు పెనుమూలగల్గు గుహ , చాడ్చున నొప్పిన బాకినోటితోఁ
బొలఁతుక విందు సంద్రమునఁ , బొల్చిన చార్వపుటగ్గి రెండు పా
యలు గొని నిర్గమించు క్రియ , నగ్గి బయల్పడ విచ్చెఁగన్నున్ ,

౪॥ తోరపు పుత్ర దంతులను , తొండము తొండముతో ముడించి మేల్
 పేరుగఁ దాల్చుటం గదలు , పెన్నడుముం గల దైత్య గట్టిగా
 నాటిచె నన్ని లోకములు , నన్ని దిశల్ మఱి యన్నిచోట్లు దా
 ర్మాయలు కాడ్చడన్ బిడుగు , రావమువైతము పుల్లగిల్లఁగన్ .

తే॥ పిడుగు వానలఁ బోరిన , బెడిదురాలు, గర్జనముచేసి వారిని , గాంచి నగుచు
 వాడి కూంపన్ కాలుని , పాటఁజూచి, పండ్లు గీటుచు గుహఁబోలు , వాయిదెఱచి.

చ॥ ౩డిమి నజేయమౌ బలము , గల్గిన నా యరు రక్షణ స్థలిన్
 గడఁక నమస్త్ర జీవులను , గ్రచ్చఱఁ జంపితి నొరః మీరలే
 కిడుకొని పచ్చినార లిటఁ , గమ్మని మాంసము నాకు లేమిన్?
 చెడువిది త్రోవఁ జావనొకొ , చెచ్చెర నం చదలించి నవ్వుచున్ .

౪॥ అంబుద సంఘముల్ నుఱుము , లై పడఁ గన్నులు విచ్చి చూచి యు
 ల్లంబును మండ గొప్పమల , లం బొడియై పడఁగాలఁ దన్నుచున్
 దంబగు బాలచంద్ర మొన , దాల్గల కోటలఁగీటు చార్చుచున్
 బంబిన కిన్న తొమ్ములను , వ్రచ్చెద నంచుఁ ద్రిశూలముం గొనన్ .

చ॥ అరిది తపోధికుండు ముని , కద్ది యభీష్టమయయ్యు నద్దుజా
 కరుఁడగు రాముఁడా వనిత , కింరముఁద్రుంచెదనంచు వింటవే
 శరమును పూన్పఁడయ్యెఁ దము , చంపుటకే బెడిదంపుఁ జెయ్యులన్
 జరుపుచున్నది దయ్య నది , చానగదా యని యెంచె జాలిమై .

౪॥ వెల్లని పండ్లు నెఱునగు , వెండ్రుకలుంగల తాటకాఖ్య త
 న్నెల్ల విధంబులం బొడువ , నెంచి త్రిశూలముఁగొన్నఁ జంపఁగా
 నొల్లకయున్న రామపుని , యుల్లము దిట్టమెఱింగి వేదవి
 త్తల్లఱఁ డిట్లనున్ మదిని , తత్తట మందుచు రామచంద్రుతోన్ .

చ॥ ఇలఁగల పాప సంఘముల , నెల్లనొనర్చి రసంబులేని ప్రా
 ణుల మని నిశ్చయించి మము , నుగ్గుల నూచముచేసి బ్రింగఁగాఁ
 దలకొనకుండ వీడినది , తా నొనరింపక వెల్లియై యిదే
 కల దిఁక నేమనం గలదు , కామిని యే యన దీనిఁజెల్లునే?

మ॥ శ్రవయే ముఖ్య గుణంబుగాఁగలుగు కాం , తా మాశ్రమముం జంపఁగా
 నవహాస్యంబగుఁగాని వీర్యబల శౌ , ర్య స్థైర్య తేజోయుతుల్
 వివరీతస్థితి నొందువా రతివ పే , ద్విన్నంతనే భీతులై .
 చెవుమా యెచ్చటఁ బొరుషంబు నిలువం , జేకూడు నీమీఁదటన్ ;

తే॥ చుముపుడోడె నైన్యంబులు , మడియ దేవ, దైత్యులోడిరి దీని దో , ర్థంధయుగము
మందరముఁ బోయిన విశ, మగతనమున, మగలయందు దీనికి భేద , మగునయేమి?

క॥ ఇశ నీకుఁ జెప్పవలసిన, దొకటిగలదు వినుము , రఘుకు , లోత్తంసము; ము
న్నక కాలంబున నడచిన, ప్రకటక్రిమ మిద్దియనుచుఁ , బలికెన్ మరలన్.

చ॥ భృగుముని భార్య భ్యాతియను , పేర్గల వాలుగకంటి మానసం
బుఁ గరచు ప్రేమనూని దితి , పుత్రుల కోక్కెడ గొప్పసాయ మొ
ప్పుగ నొనరింపఁగా నెఱిగి , పూర్ణమతిం దన చక్రధారచేఁ
దెగఁ గొనె నామె ప్రాచములు , తెంపున దైత్యవిరోధి యయ్యెదన్.

తే॥ దేవభూలోకములఁగల , జీవనమితి, యెల్లఁదనకు నోరెంబని , యెంచు కుమతి
కుమతియనుపేరిచాని న , య్యమరవిభుఁడు, కులిశధారచేఁదలఁదెంచి , కూలఁద్రోచె .

తే॥ అఖిల జగదభిరామః ॥ , ల్యాజదామః, రామః విష్ణువునకు దేవ , రాజునకును
వర్జనీయమా కీరితి , వచ్చెఁగాక, దాన నొకనింద గలిగినే , తలఁచిచూడు.

ఉ॥ నీరజలోచనాః ఏమల , నీరజమిత్ర కూలాభివంద్రమాః
సారమతిన్ నిజంబుగ వి , చారణసేయ బుధాశితో మహా
వైరమునూని ప్రాచీవధ , పాటిగఁ జేయుచు ధర్మనాశమున్
దారుచు దానికిన్ చుగత , నంబును గావలెనే వచింపుమా ?

చ॥ అరులకుఁ గాలుఁబోలు నసి , హస్తమునం గల పీఠః బ్రాహ్మ యే
ర్పఱచిన యాయువుం దెలిసి , పాడి యెఱింగి నమీక్షతోఁ గృతం
బరయుచు జీవసంతతుల , నావలి లోకము చేర్చువాఁడుగా
తెజచికి దీనిఁబోలెఁ బసి , యెయినఁ జంపెడు కాలుఁడుండునే ?

తే॥ పెక్కుప్రాణులదనబొట్ట , బెట్టుకొనెడి, దుర్గుణముకంటెఁజెడుగేది , దొరయ గలదు
జడగలది మనలేనిది , మడఁగి యనుచు, దీనిఁ దలఁచుట యవివేక , మే నిజంబు .

ఉ॥ న్యూనత నాశముం గనని , యుద్ధృత ధర్మము చెప్పినాఁడ నే
దీని పయిం జలంబుగొని , తీరుగఁ జెప్పెడివాఁడఁగాను నీ
మానసమందు జాలివని , మానుము చక్కటికాదు రక్కసిన్
మానిని నాక యింకఁ బరి , మార్పుమ యంచు మునీశ్వరుం డనన్.

చ॥ మునివచనంబు విన్న రఘు , ముఖ్యుఁడు వాకొను సత్యహాపః మీ
మనమున నందియంబు లిశ , మానుఁడు ధర్మ విరుద్ధ కృత్యమై
నను తగఁజేయ నాజ్ఞ యిడ , నర్మిలి మీ నుడి వేదమంచు మే
ల్నిది పొనరించుకేకద చ , లింపని ధర్మవధంబు చూకగున్.

౬॥ భానుని రూపుదాల్చి దవ • పహ్నిని పోలిన రాటకాఖ్య గం
గా మధురాంబు పావన జ • గంబగు కోసలదేశమేలు రాల్
సోముని పుత్రుయత్నము క • రున్ మడిగైకొని కిన్నె • గన్నులన్
గ్రామిడి దూడు మంటలును • రాజగ హలము ద్రిప్పివైచినన్

౭॥ ప్రాంత్ర యముండనం దగిన • కొమ్మ మనం డెరియంగ వైవగా
నెత్తిన శూం నామం ల • యాగ్ని కడంక మనీంద్రు నాజ్ఞచే
టిల్లము నిశ్చలత్వమున • జెందగ నిల్చిన రామచంద్రుపై
తెత్తున నింటు చంద్రుపయ • కేగెడు రాహువు పోల్కి నేగగన్.

౮॥ ఇనమునీరుఁ దా యదన • నే శరమెత్తుట కూర్చుటల్ శరా
ససముని నారి లాగుటయు • జయ్యనఁగాంచిన వారులేదు కా
యని పదమండి లాగికొన • లోగక తాటక యేసికట్టి ము
మ్మనిలు గలటి వాలు పలు • ముక్కలఁ జూచిరి నేలపైఁ బడన్.

తే॥ ఇరులు మొగులును గలరంగు • పరగు పడఁతి, యొక్క పలుకాడు నంతలో నుదధినిండఁ
జేయు పెనురాలవాన వ • ర్నిచె నదియు, రామకోదండముక్త వ • ర్నమున నడఁగె.

కా॥ నీలాంధోదవిఘండు రాముడు వడి • నిర్విర్రద్రతన్ మోర కా
పాలాపంబును పోలు శాతశర మే • యన్ వజ్రకైలాంతర
స్థూ ప్రస్తరరీతి నొప్పు చెలి వ • జ్జోదేశముం జొచ్చి వెన్
హేలారీలను దుస్సె మూడులకు జ్ఞా • నీంద్రోపదేశక్రియన్.

చ॥ ఎను సగేంద్ర దీరుడగు • కారుకపీరు నిశాతసాయకం
బునఁబడి రాటకాఖ్య భువి • బ్రుంగుట దోచె యుగంతకాల నం
జనిరి మరుత్తతుల్ వినర • జంతు లయంబుగ నాకనంబు గ్ర
మ్మిన పెనుమేమముల్ పిడుగు • మించులతో భువిఁ బడ్డతై వడిన్.

పీ॥ దుమ్మునిండిని యవ్వ • నమ్మెల్లరక్త ప్ర, వాహమ్ము లతిశయిం • పంగఁ బడిన
మెలుపులై పెచ్చి • మెలునెడి కోటలుఁ, బోట నోరును గల • రాటకాఖ్య
భవన విజయఁడయి • పొలుపొందు రాజునే, శ్వరునకు మొదటి దు • శ్మశున మగుచు
నా దినంబున భూమి • పైఁ దెగిపడ్డ సొం, పైన జయధ్వజ • మనఁగ నొప్పె

తే॥ అదవి మార్చి కడలియొ • నట్లరమున, శరముగాడి దూసిన త్రోవ • జాతీ నల్ల
సంజనెజ్జనో మిన్నూత • జాతీ యవనిఁ, బడినదియుఁ బోలె వనమెల్లఁ • బిర్రెనపుడు.

పీ॥ కలికి క్రొవ్విరివమ్మి • గద్దెనెక్కిన వానిఁ, బోలు కౌశికునాజ్ఞఁ • బూని నడపు
రత్నకాంచన భూషి • రాముని కన్నె క, య్యమున సాయుధహస్త • లైన దనుజ

కుంమువారల యుసులుల సాన భయపడి, సిగ్గిలి మఱి యాస, చిగురులెత్త
 బ్రమయచు నుండిన, జముడును నాడొక, మాత్ర చొక్కపురుచి, మరగినాడు
 తే॥ మానివాసంబులు మరల, మాకుదక్కె, క్రతువు సేకగు దివ్యాస్త్ర, వితతు లితని
 కిమ్మనుచు మునితో వచి, యించి సురలు, దండి గురిసిరి విరుడాకో, దండిపైని.

౪ యాగపటలము ౪౯

ఉ॥ తీరగు దీవనల్ నలిపి, దేవత లేగఁగఁ బుష్పవృష్టిచే
 మీఱి ప్రశాంతమైన మరు, మేదిని దాటుచు లేమి మందనం
 బేరు వహించుదానగునా, దీరు నమోఘ మహర్కయ్యుక్తవా
 గ్గారకు దీటుగల్గి విశి, బంబు లొసంగెను మౌని వారికిన్

ఉ॥ శాంతుడు జ్ఞాని కౌశికుడు, సన్మతినిచ్చిన దివ్యబాణముల్
 సంతత శుద్ధ మానుసుడు, చక్కటిజేసిన సత్కృతంబు జ
 న్మాంతరమందు రోసి తన, యంతట వానిని చేరునట్లు సు
 స్వాంతుని రాఘవుంగదిసె, జయ్యేన వేడ్కచుదించి పైకొనన్.

కా॥ వీరాగ్రేసరః నిన్నుచేరితిమి ని, స్వీదంగరే మెప్పుడున్
 గారామార విధించు కార్యములు చ, క్కంజేసి సీయొద్దకే
 చేరన్ వచ్చెడు నీడు తమ్ముని క్రియన్, జేయంగ నూర్కొందు మం
 చారం బిల్క చుహస్త్రసంతతుల శ్యా, మాంగుండు నెమ్మింగొనెన్.

తే॥ అంతరేందామదలు వార, లరుగ నచట, గొప్పశబ్దంబు వినబడ, గురు గుణుండు
 రాముడిది యేమి యనఁగఁ గ, ర్మములు సేగఁ, దన మొనర్చిన మునిపల్క, దానిఁగూర్చి

తే॥ మానసమునఁ బొడమి సర, యూనది యన, నొప్పి నిర్జరవినుతుల, నొందు దానఁ
 గలియు గోమతి రవమని, పలికి యవలఁ, నడచి భవహరియగు నొక, నదిని చేర.

ః-కౌశికీనది వృత్తాంతము:-

పీ॥ దేవతాస్తుత్యమై, తెలివొందు సేనది, పృథ్వు మేడుని రఘు, వీరుఁడడుగఁ
 గొళికుం డిట్లనుఁ, గమలగర్భుడు తొల్లి, పొందిన గౌరవం, బును జయంబుఁ
 గొనిన రారాజగు, కరుడు స్వపత్నియం, దమరంగ నల్వారు, కొమరులఁగనె
 వారు కుశాంబుడు, ప్రథితు డొ కుశనాథుఁ, డా రూర్తజుడు వసు, వనెచువారు

తే॥ అందుకొశాంబియందుకు, శాంబుడుండె; నమరెఁగుశనాథుడుచుహోద, యంబునందు
 అలరె నాధూర్తజుండు ధ, ర్మాటవిని గి, రివ్రజంబున వసువు కో, రికిను నిలిచె

ప॥ ఆ భూపతుఁ గుశ, నాభునకుంగల్లి, రలరెడు లలితవా, క్కులు ప్రవాళ
 సుందరాదధరములు, పొందిన సద్గుణ, వతులు నూర్గురు ప్రియ, సుకలవాచు

* తిరువెచ్చెయ్ నల్లారి శడై యప్ప వాక్యములను పోలిక యప్రములను, అని మూలము

గోముగా వర్తిలి , కొమరు ప్రాయమునొంది, యొకనాడు విహరించు , నుచ్చుకకను
చెలులతోడ వసంబుఁ , జేరి క్రీడింప వా, యుపు వారిఁగని మోహ , మొంది చుంది

తే॥ మావి పిందె బోల్కొన్నుల , మగువలారా, మరుని గుఱుపవడిన విండి , మాన్గఁజు
మదిని గాడి నొప్పించె నే , మఱుగు చుండి, బెండ్లి యాడుడి మిమ్ము నే , వేడుచుంటి

పీ॥ అని వేఁడఁగా వార , లా సమీరణుఁగాంచి, మారండ్రి వేఁడుము , మమ్ముతాను
దానపూర్వకముగా , దయచేసెనేని నీ, కోరిక యవుతొందుఁ , భార మనఁగ
గంధవహందంతఁ , గడఁకతో వారి పీఁ, పుల గూను గావించి , పోవుటయును
కర కంకణ స్ఫుట , కాంచుకొలయ నడ, వఁగలేక వారలు , పడుచులేచి

తే॥ తండ్రికడకేగి యమ్మలంబుఁ , దన్నునట్టి, గొనలు పలుకుతో నోరు , కొతుకువడఁగఁ
బోలఁజెప్పఁగ నోదార్చి , చూచి కొడుకు, బ్రహ్మపిత్తున కితఁడు వా , రల నొనంగె.

మ॥ చెలులన్ వేదిక బ్రహ్మదత్తుఁ దెలమిం , జేపట్ట నక్కన్నైకల్
లలితాకారము లూని రాతని తపో , లాభప్రభావంబునన్
జెలఁగన్ సూనుడు లేమికిన్నుపుఁదెడలం , జింఱించి పుత్త్రేష్ఠి మౌ
నులచే వేల్వఁగ నందు గాది కలిగెన్ , శ్రోద్యత్తురంగారతో.

చ॥ నలుపుగ రాజ్యమెల్లఁ గుళ , నాభుఁడు గాధికి నప్పగించి య
క్కుల నిది నానలోకమున , కుం జన గాది మహాదయంబు న
దృలయుతుఁడై ప్రపాలన ము , దారమతిన్ జరుపంగ గాధికిం
గలిగితి మంతఁ గౌశికియు , గాదిలి పుత్తుఁడు నేఁ గ్రమంబునన్.

తే॥ అవలమాతండ్రి భృగుపుత్తుఁ , దైన ఋచికు, నకుఁ బొసంగఁగుమారిఁగొ , శికినొసంగఁ
గొప్పి యేండ్లు త్రివర్గముం , గోరి తనిసి, తపముచే నత్యలోకం బ , తండు చేరె

చ॥ పతి గగనంబు శ్రోవ నడు , వన్ విరహంబు సహింపలేక త
త్పతి నదిరూపుఁగొంచు భువి , దారిని వెన్నపులంగఁ గాంచి త
త్పతి ఋచికుండు భూజనుల , బాధలఁ దోలుచునుండు మావగా
కృతిఁగొని యంచు నాజ్ఞయిడి , యేగె విరించిపదంబు చేరఁగన్.

ఉ॥ సోదరి నిమ్మగాకృతి వ , సుందరయందె వపించె నంచు న
ర్యాదర మొప్పుఁ గౌశిక మ , హాముని పల్కఁగ విక్రయంబు న
మోదము పెంది రాఘవులు , ముచ్చటఁ గొంత పదంబుపోయి యం
భోదముఁగ్రమ్మియుండు వన , ముం గని యెవ్వరి దంచు వారనన్.

వామన చరిత్రము

పీ॥ మౌని యిట్లను భువి , లోన మానినులకుఁ, బతికంబె గొప్ప దై , వంబు లేద
యనెడు పతివ్రత , మనసుఁబోలిన పరి, కువ్వ విషయమిది , శ్రద్ధవినుము

వేద సంతతికిని , విబుధుల బుద్ధికి, దక్కినవారి కం , దకయె యుండుఁ
గమల నాభుడు కొంత , కాలంబు దుష్కర, తప మొనరించిన , తానమిద్ది

తే॥ అమరులును భూజనములు బం , ధములనీగ, వాని శ్రీనామమేనోటఁ , బలుకుచుండ్రు
వాని కపటనాటక మెన్న , వశముగాదు, ఆతని నుతియించు పలము శ , క్త్యందెతెలియ.

తే॥ కడకఁ దపించె నూటు యు , గంబు లివట, నాదినంబుల భూగోళ , మమరు దంత
ములనుగల పోత్రిఁబోలిన , బలియుఁడైన, బలి వశము చేసికొనియె ది , వంబు భువము

తే॥ శంక యొక్కింత మదిలేక , జరగు దాత, యరు తపశ్శాలి సురలకు , నరిదియైన
మఖము నెఱవేర్చువాని న , మస్తభూమి, నేల వేలుపులకు నీయ , నిశ్చయించె.

తే॥ జరుగుచున్నది యెఱిగి ని , ర్జరులు హరిని, గలిసి కే లోడ్చి ప్రార్థించి , బలి యొనర్చు
కొడిమెలం దొలగించి చే , కూర్చు నుభము, శాంతి యన నతఁడటచేయ , సమ్మతించె.

ఉ॥ శ్యామల వర్ణుడున్ మహిత , పాత్తికుఁడైన రమేళుఁ డంతఁ ద
త్వామలవేది మూఁడు సమ , యంబుల చర్య లెఱుంగువాడు దై
శ్యామర తాత కశ్యపున , కర్మిలి పుత్రుఁడై జనించి తా
వామనుఁడయ్యె వింత దలఁ , పన్ పటబీజము న్యాయ మొప్పఁగన్.

పీ॥ ఒప్పారుచేష్టలు , ముప్పురి జందెంబు, మొలయందు మౌంజియుఁ , గలుగువాడు
వేదముల్ విన్నప్ట , విధిఁ బల్క నాల్కయుఁ, గరమునం దగ్నియుఁ , గలుగువాడు
జ్ఞానులకే యెఱుఁ , గం దగ్గ తనదు చి, ద్రూపాభమౌ నొక , రూపుఁదాల్చి
యరుదెంచు వామను , నాగమనంబును, త్రిభువన జేతయు , ధీరుడు బలి

తే॥ యెఱిగి యచ్చెరువంది ము , న్నెదురువచ్చి, కొంచుఁ బోయి పూజించి పద్మఁగరిష్టఁ
నిన్ను పోల్చిప్రలును లేరు , నన్ను పోలు, ధన్యులును భువిలేరని , తనియఁ బలికె.

తే॥ అంత నమిర వివేకియై , యలరుగుజ్జు, యాచకులు కోరుకంటె న , త్యధిక మొరఁగు
దీర్ఘ భుజః సీకడకు నేగు , దెంచునట్టి, వారె భాగ్యముక్తులు; రాని , వారు కారు.

తే॥ అనుచు పచియింప నలరి యా , దనుజరాజు, వలసినది యేది తెలియంగఁ , బలుకుఁడవిస
నెనరు కలదేని మయ్యర్జు , నేల వలయు, ననినయంత నిచ్చితి నని , యనుట కోడ

చ॥ కవి కొడు కిట్లు పల్కనిది , కైతవవేషము నమ్మఁబోకు దా
నవ కుల చంద్రః భూసురుడు , నల్లని పేఁఁముఁబోలు నొక్క మా
నవు డని గుజ్జరూపని య , నంజన దెల్ల యజాండ గోళముల్
తవిలి యొకపుతుండమునఁ , దాల్చిన యాతఁ డెఱుఁగుమా యనన్.

తరల॥ దనుజదేశికః మత్కరంబిది , తద్దయం బయిఁ గ్రౌణికఁ
దనకు నొప్పనిరీతి ఓక్కిలి , తాటి యుండున దెన్నెఁగా

నెన యెఱుంగని నీలవర్ణుని , యందిరేకున్ శ్రీకరం
బనగ నాకీత నంతకంటె మ , హాత్య! మేలెది చూడుమా;

తే॥ వలయువారలు వలవని , వారటంచుఁ గనక విరయించిన యీవి , ఘనుల కొనఁగఁ
దగినదని ధర్మ తత్త్వనే , త్తులు వచింతు, రేతవికి నమాను లధికు లెం , దేనిఁగలరె?

ఉ॥ ఒత్తుగ మేన వెల్లఁదన , మొందిన వాఁడవు గాన నంటి వి
ట్లుత్తములై న దాతలకు , నొప్పుగ నీయఁగరాని వంచునే
పొత్తమునందు గల్గు నెవి , జొందిని తీయని ప్రాణమైనఁ దా
నెత్తి వేఁడు బెగు మఱి , యిచ్చుట లగు తలంచి చూడుమా;

ఉ॥ వచ్చినవారు లోకమునఁ , జచ్చిన వారలుకారు ప్రాణముల్
నొచ్చి నగంబు చచ్చికయి , నూల్కొనఁ జూచుచు వేఁడువారలే
చచ్చినవారు విక్రముగఁ , జచ్చినవారలు శ్రేచిరారు పై
నిచ్చినవారు గాక యిల , నెవ్వరు సుస్థిరులో వచింపుమా

ఉ॥ పెచ్చు నిరాపనిందఁను , పెంచెడువారలు కారు శాత్రవుల్
ఇచ్చెడు వారిఁజేరి తగ , నీయకుఁడి యను వారెశాత్రవుల్
నిచ్చలునట్టిరే తమకె , నిక్రము చేదొనరింభు కొన్న వా
రిచ్చుట మాపుకంటె మఱి , హెచ్చగు పాపములేదు దారణిన్

ఉ॥ పెద్దల వాక్యముం దలఁచి , పెచ్చుగ ద్రవ్యము చేత నుండఁగా
నెద్దడి నొచ్చువారలకు , నిచ్చియశంబు గడించి ధర్మముం
దద్దయు నాచరించి భవ , ధన్యతఁగాంచెడు వారిఁ జేరి పే
రొద్దిక లోభమున్ విడకు , దో యను దుష్టులె దొడ్డశాత్రవుల్

తే॥ నయములేని యావార్య! దా , నమును చెఱుచు, కృపణ! యొక్కరొకరికెత్తి , యిచ్చుచుండ
భంగవఱుట దగునె? నీ , బంధు సమితి, కూడు గుడ్డయులేక య , ల్లాడుఁగాక!

తే॥ అవి పలికి మంత్రిదుర్గుణుఁ , డనుచు నెంచి, యాశనిని లెక్కఁగొనక మూఁ , డడుగులింను
నీవె కొలుచుకొమ్మని చెప్పి , నీటిదార, బలి త్రివిక్రము చిన్నిచే , తులను విడిచె

చ॥ విమల శరో జలంబు బలి , వీడిన దార బిరాన చిన్నిహ
స్తములను పద్మమాత్రఁ డలి , దండులె నవ్వఁగఁదగ్గ గుఱ్ఱ త
న్నమరఁగఁ జూచువారలు భ , యంబును విస్మయమున్ భజింప ను
త్తములకుఁ బ్రేమతో నొనఁగు , దాన పలంబు విధాన వర్ధిలెన్

ఉ॥ ఊనిన పాదమొందు విపు , లోర్విని నిండుచుఁ బిన్నదిద్దియం
చే విజ మవ్వలం గడచి , యేగదు, మిన్ను నమస్త మొక్కటన్

బాని యడంచి స్వర్గ పద , ముం-గొని దానిని దాటి యవ్వలన్
మానిత రీతి నేగుటలు , మానెను సుంతయుఁ జోటు లేమిచేన్

ఉ॥ రెండు పదమ్ములన్ వెలువ , రించి సమస్త ఊగమ్ముఁ గొల్చి బ్ర
హ్మాండమునందు మూడవ ప , దాశ్రయ మెచ్చట లేమి దానికిన్
నిండు ప్రియంబు గల్గె బలి , నెత్తియె తావలమయ్యె వింతె కో
దండ ధరాగ్రణీః ప్రథిత , దైత్యవిరోధియుఁ బిన్నవాడెక

ఉ॥ నల్లనిసామి యింద్రునకు , నల్లగుఁ గా కని యీ జగత్త్రయిక
జల్లఁగ మేటి యేటబడి , నల్లనొసంగి జగంబుఁగొల్చి రా
జ్యి శ్రమించు పాదములు , చేత రమానతి తాకు రక్తిమఁ
జెల్ల మహా గభీరిమము , చెందిన పాల్కడలిక బరుండెఁదాక

ఛ॥ అరుదగు కర్మపాళి మొద , లంట నశింప గఁజేయు రామ యీ
పరమ పవిత్రమౌ వనము , బాధ రతిం గను వారు జన్మదుః
ఖఁదహితులై చెలంగుదురు , కాంచుమ వేద వచోనుయక్తి నా
శిరవుగ యాగముం జలువ , నిద్రియె యిమ్మునుతొండు దెడికక

ఛ॥ ప్రారంభించెద జన్మ మివ్వనమునన్ , రండంచు సిద్ధాశ్రమం
బారం జేరుచు విఘ్నముల్ దొలఁచి త , ద్యజ్ఞంబుఁ గాపాడఁగా
మారాకారుల రామఁజ్ఞులులఁ బ్రే , మన్నిల్చి యజ్ఞీయ సం
భారంబుల్ సమకూర్చి కొంచుఁ దొడఁగెక , మోసొంద్రు డుద్భూతిమై

యాగరక్షణము

అ॥ మన్నుమిన్నుఁగొచు , మన్నీని కొమరులు విన్నువారిఁగూర్చి , యెన్నఁజేయ
నరిదియైన వేల్చి , నాటు నాళ్ళ రసిరి గన్నుగాచు తేప్ప , కలఁచిఁ గోచి

తే॥ తిరుగుచున్న నగంబుల , తెలుగుఁదెలుపు రాఘవులలోనఁ బెద్ద స , ర్వజ్జుఁడైన
గాదిజం గాంచి యావిప్పు , కారులైన యసుర తెప్ప దిటకు వత్తు రనుచు నడిగె

తే॥ మోనియై జటి మాఝడఁ , బానఁడయ్యె వీరవరుఁడురాముఁడు మ్రొక్కి , వినతితోడ
పెనుడిరిగి మిన్నుచూడఁగఁ , బిడుగు మ్రోత, బిహింపద వినవచ్చెను , వికటరవము

తే॥ గుప్పిరేసిరి విఠిరి , నిప్పసిరు, గురిసి రద్రులఁబెకలించి , దొరఁవైచి
రఱచి రదలించి తిటిరి , మొఱకులపుడు పరకువులవైచి మాయచి , పఱపినారు

తే॥ ఏచి కోపించి యేయఁగా , నెఱచి కఱచు, కొనినయ్యాయుధములుకొల్పొ , గుఱుగురియు
కరణి వనమెల్ల విరియరా , కాసు లంతఁ , గడలి మింటిఁగప్పెనివఁగఁ , గ్రహిమినారు

చ॥ మెఱసెడి కత్తులుం గదలు , మిక్కిలి వైచుడుఁ బెక్కువాద్యముల్
మొరయఁగఁ జేయుచున్ బెడుగు , మొత్తములంబేలెఁ గంటగింపుగా
నఱచుచు దైత్యులేచుట యు , గాంతమునన్ మహిమంచ నెంచి మి
న్నారసి పగిల్చి కొంచుఁ దగు , నుద్ధతివచ్చు మొగుళ్లు నాదగెన్ ,

ఉ॥ కోటల జంటలొప్ప మిడి , గ్రుడ్లను ద్రిప్పుచు రక్తరోమముల్
మీడి వెలుంగ నొడు బిగి , మేకొన నిప్పులు గ్రక్కఁజూచుచున్
బాటుచు పచ్చువారు ముని , వంద్యుఁడు పల్కిన వారె యంచు నా
మోజకులన్ రఘుత్తముఁడు , మున్నోని తమ్మున కొందఁ జూపఁగన్ .

ఉ॥ కాంచిన లక్ష్మణుండు కడ , కన్నుల నిప్పులు రాల మింట ను
గ్రాంచిత రీతిఁజూచి తన , హస్త శరాసముఁ గాంచి రాహువాః
ఓంచిన క్రూరాక్షసుల , మేనుల కండల తుండ్లు గండ్లు గా
న్నించఁగఁ గొండలై పగుట , నిక్కము చూచెడుగాక యియ్యెడన్ .

తే॥ అనుడు నీచెలఁ బట్టిన , యసురవరులు , వైచు రక్తమాంసమ్ములు , పడఁగనీక
కాండముల నేసి పైకప్పు , గప్పివైచెఁ, నిండుగా రాముఁడా హోమ , కుండమునకు ,

ఉ॥ హోహలంబు పొంగి జగ , మంతట మాపఁగ రేఁగునంతలోఁ
జాల వడంకి నిర్జరులు , చంద్రధరున్ శరణంబు నొందు నా
పోలిక మౌనులెల్ల భయ , ముంగొని సద్గుణామఁజేరి యో
నీచశరీరః యెటులును , నీవె శరణ్యము వేఱు లేదనన్ .

చ॥ మదిని కలంక నొందకుఁడు , మౌని జనోత్తములారా యిద్దెయ్యి
య్యది తొలఁగింతు నంచభయ , హస్త మొసంగి గుణంబు కర్ణమున్
గదియఁగ లాగి రక్తమయ , కంధిగ భూమి నొనర్చి వీరతన్
గుడులుగఁ గూర్చి రాఘవుఁడు , కూర్చె నిశాచర మూర్ధతైలముల్ ,

తే॥ కమలనేత్రు దివ్యాస్త్రంబు , కఱకు బెడిదు, రాలు తాళకగన్న పు , త్తక్రికులలోన
నొకని సంతోదిల్లోవైచె , నొకనిఁబట్టి, విందుగాగఁ గాలాంతకు , వీటికనిపె ,

మ॥ వసమాలా ధరుఁడైన రాముఁడు వడిన్ , బాణావలిన్ దక్కియు
న్న సరాశి ప్రకరంబుపై విడువనా , నారాచముల్ మిన్నుగ
ప్రిసఁ గాకుత్స్థులు పీఠు కొండలవయిన్ , వేయెక్కి చంపం గలా
రని చెల్లాచెదరయ్యెదైత్యులముల్ , ప్రాణంబులం గారుకోన్ .

క॥ పిడుగుల పరె బెడిదములై , విరువక రామాస్త్రవికృతి , వెన్నంటంగా
మిడియుచు మొందెము లాదెను, గడుకొనె గ్రద్దలు పిశాచ , గణము నుతించెన్ .

ఉ॥ ప్రబ్ధిన పుష్పవృష్టియట , గ్రద్దల పందిరిఁజేల్చు కొంచు బ
ల్గొబ్బున రావెనంబునిది , హేషణముంబలెఁ దూర్యరావముల్
మబ్బులు మ్రోగెఁ బాకబల , మర్దన ముఖాలు గుంపుగూడి పే
రుబ్బిన వచ్చి రామునకు , సున్నతి నిచ్చిరి మేటి దీవనల్.

చ॥ పరమ పునీతులైన ముని , వర్యులు గంధ సుమాక్షతంబులన్
శిరములఁ జల్లి దీవనలు , చేసిరి తద్దన వృక్షజాలముల్
విరులను రాలై మౌని జన , పీరుఁడు కొళికుఁ డంత యజ్ఞమున్
గురుతర శాస్త్రవద్దఁబని , గోరిక దీర ముగించి యిట్లనున్.

చ॥ అఖిల జగంబులన్ మొదట , నారర మొప్ప సృజించి పిమ్మటన్
నిఖిలము కర్చులోపలనె , నించుచుఁ బెంచెడు సీపు పూని యీ
మఖమును గాచు బెచ్చగునె? , మన్ననతో నిటకేగు దేర నా
సుఖతర భాగదేయ మచి , చొక్కము గొప్పది యంచు నెంచితిన్.

చ॥ అనపుడుఁ బుష్పముల్ ఫలము , లందము గూర్పుఁగ వృద్ధిఁ బొందు వృ
క్ష నికరముల్ చెలంగి కడుఁ , జల్లనయైన వనంబునన్ మహా
మునులను గూడియున్న గుఱ , పూర్ణుఁడు రాముఁడు మౌని కొళికుం
గని యిఁకఁ జేయఁగాఁ దగిన , కర్జుము మాతెది తెల్పుఁడీ యనన్.

ఉ॥ నే నరుదన్న పే యయిన , నీ కరుడైనది యొందు భూమి లే
దైనను గొన్ని యున్న యవి , యావలఁ జూతము నీటియేర్వ మా
గానియె చూడ నెల్లెడలఁ , గ్రమ్మిన యమ్మిధిలా పురావ
ణని యజించువాఁ డతని , జన్నము చూతము రండు లెండనన్.

9. అహల్యా పటలము. (71)

మే॥ మంచి దనఁగ వార , లంచిత గతి మువ్వు, రును మిథిలాపురి , త్రోవఁ జనుచు
సమల రత్నశ్రేణి , యగురు చందనము గం, దంబొప్పు పులివ త , లంబు లనెడి
వక్షోజములును లే , బ్రచ్చలి తీఁగలన్, మధ్యంబు నూత్న సు , మప్రతాన
మనుమేఖలయు గొన , బగునల్ల యనుకయన్, కొమ్ముడి శైలంబుఁ , బ్రక్షిప్తవచ్చు

తే॥ కాల్యలను గజ్జెల రొవలు , గలుగు కాళ్ళు, చెలంగి చెలవంబుచేత న , చెరువుఁగొలుపు
శోజసదియను తెజవను , చూచివారు, మేరమీతిన రహి దరిఁ , జేసెనారు;

మే॥ అంత భాస్కరుఁడుడ , యాన నిచ్చిన చల్లఁ, దనము జగతి కిచ్చు , తలపు గలిగి
జీవులఁ దపియింపఁ , జేసెడి తనమేని, వేడిమి తగ్గించు , వాడబోఁ
నరుణుని నయనం బు , లరుగుట కంటెను, ముందంజ వైచుచుఁ , బోవ హరులఁ
గట్టిన యొంటి ను , ప్రవుఁ దేరితో నేగి, పడమటి కడలిలో , పల మునింగె.

తే॥ జల్లసగు నీటిపట్టుల , జలజగృహము, దళములను తలుపులు మూయు , దలరి గండుఁ
దేంట్లు పెట్టతోఁగూడి యే , తేర వనువు, వెలయు నొక కావి వనమున , విడిసినారు

ఇంద్రునకు దుర్వాస శాపము

తే॥ ఈ వనం బేరిదని రాముఁ , దెలమి నడుగఁ, గడఁగి గురు తపో ౭ నల దగ్ధ , కర్ముఁడవిడ
మున్ను దిలియను కళ్యపు , ముదిత యివటఁ, దన కుమారులకై కుండి , తప మొనర్చె

కా॥ ఈ లోకంబుల కావలన్ వెలసి మ , మ్మింపారఁగా నేలు మా
లోలుం డున్నెడఁ జేరి సన్నియతిమై , లోలాక్షి విద్యాధర
ప్రీలం దోర్తు భజింపఁగా నిలరుచున్ శ్రీలక్ష్మీ ప్రత్యక్షమై
లోలంబ ధ్వని యొప్పు పుష్పసరమా , ప్రోయాలి కిచ్చెన్ రహిన్.

ఉ॥ ఆ సుమమాల వీణీయకు , నాదటఁ జుట్టి విరించి లోకముం
దాసినఁ గాంచి కట్టెడుట , డయ్యని కిన్నఁకుఁ దావలంబు దు
ర్వాసుఁడు లక్ష్మీ సన్నిధిని , శ్రావ్యసుగీతము లాలపించు నం
దా సకి కంజలిం జలిపి , హర్షముతో వినుతించ నామెయన్.

ఉ॥ లోకములన్ సృజించి కృప , లోఁ గొని కాచుచు వెల్వరించు నా
శ్రీకరు వక్షమందున వ , సించి సమస్తముఁ గాంచు తల్లి య
స్తోత ముదంబునన్ జడను , చుట్టిన మాలిక నా లతాంగి వే
కై కొనుమంచు నామనికి , గారవ మార నొసంగి నంతటకా.

ఉ॥ వేడుక లోకమాత తన , వేణిని దాల్చిన మాలఁగాంచి నా
పోడిఁమి దొడదంచుఁ గొని , మోదముచే గరుపాటు మేనితో
బోడ జటన్ ధరించి భవ , ముల్ పొనుఁగొంది విముక్తిఁ గాంచు మే
ల్పాద యదంచు వేడ్కమెయి , స్వర్గపురంబును దాయఁబోవుచో.

పీ॥ రజతమయంబయి , రాజిల్లు సుందర, నగముపైఁ గురియు కా , ర్మొగులు వెలసి
చెందామలు వేయి , చెలువుగా వికసింప, నెఱుని వెలుగుల , నెనయు నినుని
కాంతి నొందినరీతిఁ గ్రాలుచుఁ బొలుపారు/తనువుతో నై రావ , తంబు నెక్కి
చెఱకు రుచినినేని , చేడుగా నొనరించు, లలితవాక్కులుగల , లలనలై న

తే॥ రంభ మేనక మున్నగు , కుంభకుచలు, చిత్తజుని శరావళుల వ, రించు తూజ
ముల నెనయు వడకినల నూ , పురములులియ, నాడుచును పాడుచును మ్రోల , నరుగుచుండ

పీ॥ బలు నీలగిరి కిరు , వలకుల విలసిల్లు, జ్యోత్స్ననా నొప్పారు , గురఁటు లొలయ
జాల్లిలి దిగవచ్చి , జానొందె ననఁజెల్లు, ధవ కాతపత్రంబు , తనరుచుండ

పటహకాహళ శృంఖ , పజవాది రవములు, తటచయి వంది గీ , తముల ముంప
వేద చతుష్టయ , నాద ముప్పొంగెడి, యంబుది హేషంబు , ననుకరింప

తే॥ జగములను మ్రింగ వచ్చెడు , పగిదిదోయ, సుతప్తవ ప్రాభవముఁగాంచి , యబ్బి యబ్బు
రంబు గొని తానుదెచ్చిన , ప్రసవమాల, కేలఁగొని హరికీయ నుం , కించునంత.

తే॥ దాని దోటితోఁ గొనుచుఁ జొ , దంతి మెదను, నగవిభేషి వైచుడును పు , న్నాగమంతఁ
దాడిఁ జోలిన కరముతో , దాని లాగి, కాలితోఁ ద్రొక్కి పేడయా , కరణి నలఁచె.

ఉ॥ మున్నె కటూ గ్రకోపి తన , ముందటనే యటు లొటఁ గాంచి తాఁ
గన్నుల విప్పుకల్ వెడలఁ , గ్రక్క నజాండవయంబు బూదియై
చెన్నులు నంచు విచ్చి పట , చెఁ సురసంఘము సూర్య చంద్రులుం
దెన్నులు దప్పఁ గప్పెఁ దమి , దిక్కులఁ దల్లడ మందె లోకముల్.

ఉ॥ ఊరుపులందునుండి పొగ , లొక్కట లేవఁ బురారి యట్ల హా
సారవ లీల నాన్చి నగి, , యాననమందు బొమ ల్బుడు ల్వడఁ
బారలుగాఁగ నాలుకలు , పర్వెడి యుజ్జ్వలితాగ్నిఁగ్రక్కు ను
ద్వోర కరోర నేత్రముల , తోఁ బురుహూతుని గాంచి యుట్లనెన్.

కా॥ ఓరీ క్రూరః సురాధమాః తులవః నీ , యుద్వైభవం బెంతః లో
కారాధ్యుండును లోకనాయకుండు లో , కాదారుఁడో విష్ణు వ
క్షోరంగంబుననుండు లక్ష్మీ జడలో , సొంపొందు నిమ్మాల నే
నారం బొందితిఁ బూర్వ జన్మ గురు పు , జ్యప్రాప్తి గర్వాంధుఁడా :

ఉ॥ నీ యురు వై భవంబుఁగని , నీకిది తగ్గది యంచు నేఁడు మో
దాయత బుద్ధినై యొసఁగ , సంత యలక్ష్యము చేసినాడవే
మాయురెఁ నీడు పెన్నిదులు , మంగళ నంపద లెల్ల నంబుదిన
మాయను గాతఁ గుంది యిడు , మల్లడు నొందుడు గాక దుర్మతిః

ము॥ అని దుర్వాసుఁడు శాప మిచ్చుచును రం , భాద్యప్పరోవర్గమున్
బెను లిబ్బుల్ వెలి మాపు కామగవియున్ , వేగంటి చౌదంతి స్వ
ర్వన భూజాదికముల్ సమస్తమును నం , రంభంబుతోఁ జేరెఁ బో
షున విస్తార తరంగ హేష యుతమా , గంభీర వారాన్నిదన్.

ము॥ కడు కిన్కం గల మౌనిశాపమున స్వ , ర్గంబాది లోకంబు ల
ట్టుడికెన్ లేవడి చీడ పట్టినటులై , యుగ్రత్వముం జూప న
ప్పుడు నాకొకను లద్రిజారమణు నం , భోజాసనుం గూడి పా
ల్కడలిం జేరిరి మాధవుం గని మొఱ , ల్గంభింప దై న్యంబుతో.

తే॥ కమలజుండును త్రిదళులు , కరినుడైన మునివలన నైన కష్టముల్ , వినిచి మోకు
నీ చరణములే శరణముల్ , నీరజాక్ష , యనుచు వేడఁ ద్రివిక్రముఁ , డనియె నిట్లు

క్షీరనాగరి మథనము

చ॥ కలఁగక మందరంబు తగు , కవ్వము వాసుకి త్రాడు నిండు జా
బిలి తరిగంబమై తనర , వేటుగ వేటుగ దేవ దానవా
వలి యరు ప్రక్కల నిలిచి , పొక్కడలిన్ జిలుకుండి యొషధుల్
దశముగ వైచి వెన్న పడు , దాతను పూనిక వీడకుండఁగన్

ఉ॥ మేమును వత్తు మచ్చటికి , మీరు బిరానఁ బదండి యంచు
క్షీ మహిళా మనోహరుడు , మేకొని పల్కఁగ నింక నెవ్వ వే
యామడ లోడి పాఠెనని , యానిన నమ్మికచే ముదంబు నె
మ్మోములఁ దోవ వేఱపులు , పోయిరి పాడుచు నాడుచున్ రహిన్

ఉ॥ లీలగ మందరంబుఁ బెక , లించిరి వాసుకిఁ జుట్టినాడ జే
జేల పసాదము న్నిలువఁ , జేసిరి కంబముగా మహాషధుల్
కేలను గెల్లగించి కడ , లిం బడవైచిరి చిల్కి రంబుధిన్
నేల చలించె శేషుఁడును , నెమ్మొయిఁ గుంచె సహించలేమిచే

చ॥ అరయఁగ ధర్మ హీన హృద , యంబులఁ జేరని కేశవుండు మం
దరమును వీఁపుపైఁ దిరుగఁ , దాల్చి బలిష్ఠ ధులీంధ్ర రూపు డె
గిరి నిలువంగ మోచి వెయి , కేటగడల్కొనఁ జేసి మోని యొం
టరమునఁ బోయినట్టివి క , డంక ఫలింపఁగఁ జేసె నత్తఱిన్

చ॥ మఱిగిన సంపదల్ మరల , మమ్ము కృపామతి నేలువానిచే
దొరకెఁ బరస్పరంబు పగ , దోచె సురాసురకోటి కంత శ్రీ
వరుఁ దొక మోహిని రమణి , వారకి మూని సురారులన్ భ్రమం
పఱపుచు మోసపుచ్చె సుధ , వారకి మెక్కిరి వేల్పు లంతటన్

చ॥ బెడిదపు టాలమున్ శశిని , భీమునకున్ సురభూరుహంబుతో
బెడఁగగు వస్తువుల్ శిఖరి , భేదికిఁ దక్కిన సంపదల్ వ్రయం
బడర సురా శిచ్చి కమ , లాలయ లక్ష్మిని కౌస్తుభంబు మై
వడిఁ గయికొంచు మాధవుడు , పైనము చేపెను నైనతేయుపై

ఉ॥ అంత దురంత చింత దితి , యందుచు నెమ్మది లేక భర్తనే
కాంతమునందు గాంచి తన , హస్తములన్ ముకుళించి నా సుతుల్

వంతల నొంది కుంది వసి , వాడి నశించిరి దేవవంశనన్
బంతముతోడ వారిఁ జెలు , పం దగు పుత్రుని నాకొనంగవే.

చ॥ అనవుడు కళ్యపుం డను ద , యామతి నీకొక సూనునిచ్చితిన్
బనిగొని భూమి లేగి వెయి , వత్సరముల్ తపమాచరింపు ము
బ్లానరిచితేని నీదు వర , ముక్కటరీతి ఫలించునన్నఁ య
త్యనుమతి నామె భూమిని పు , హా తపముం బొసరించె నిష్ఠమై.

చ॥ అది విని వానవుం డడలి , యామెకు సేవ యొనర్చు నేగి వే
కుదిరి తదీయకార్యమునఁ , గొందొక దోసముఁగాంచి యెల్లఁగా
నుదరము చొచ్చి యాకరువు , హోయన “మారుద” యంచు నేడు తుం
డ్లదయతఁ ద్రుంచి తున్నలకు , నొల మరుత్తులనంగఁ జేరిదెన్.

తే॥ ఈ స్థలం బిట్టి దచట మ , హేవ్వరునకుఁ , బావ్యతికిఁ గల్గి పావకు , వలన గంగ
వలన భరియింపఁగా రాని , చిలియుఁడు గుహఁ , డడరు రవణ మది యనినుడువుచుండ

చ॥ యమ తను కాంతులం దెగడు , నచ్చపుఁ జీకటులం దొలచి లో
కములను గాచు వేవెలుఁగు , కాంచనచేయిని నాధియందు మొ
ట్టమొదట బ్రహ్మ యుష్పతిల , డంబుగఁ బుట్టిన తమ్మివోరె నం
దము గల తేరితో విలస , నంబుగఁ బుట్టెను నీల వీరధిన్.

సీ॥ పొనఁగఁ ద్రిమూర్తులఁ , బోలిన గాభిజ, రామలక్ష్మణు లంత , రయము మీఱఁ
గదలి యెఱ్ఱని కనుల్ , గల వృషభేశ్వరు, నెక్కిరింతగ మఱి , పెక్కెముగను
పడసిన శంభుక , పర్దంబునుండి నిం, దిన మకరందంబు , చినుకు లేల
పూల నీడుకొనుచుఁ , మోడుఁచు నిరుదరుల్, వృద్ధియౌ కతనఁగా , వేరిఁ బోలి

తే॥ విమల జలపూర్ణమైన యా , విన్నువాఁకఁ , గాంచి దీని చరిత్ర సా , కల్యముగను
దెల్పవే యని రాముఁడ , రించినంత, నిట్టలనియె విశ్వామిత్రుఁ , డింపు నింప.

గంగా వృత్తాంతము.

సీ॥ మీ వంశమునఁ బుట్టి , మేదినిఁ బాలించి, తగ నయోధ్యా మహా , సంగరమందు
నెగడు విజయశ్రీఁ , డగు నగరునకు వై, దర్శియౌ తొలి కళ , ర్తంచునందు
జనియించు ననమంజ , సున కంఠమంతుడు, కలిగె రెండవభార్య , లగ కులేంద్ర
సోదరి సుమతి యన్ , నుదతికి నుదియించి, రఱువది వేపు ర , ర్కధిక బయలు

తే॥ తండ్రి కొడుకుల కడిమికి , దనిసి పూని, గొప్ప య వ్రమేధంబు పా , గొప్పఁ జేయఁ
గినిసి సుమనసుల్ దాని జి , ప్పనకుఁ దెదప, గపిలు వెనుక యాగార్హంబుఁ , గచ్చెనతఁడు

లే॥ హయమువెంటఁ బోవుచు నున్న , యంతుమంతుఁ
దెడఁ గలఁగి యింద్ర మౌనంబు , నెఱుంగలేక

వెదకి ధువి యెల్ల గాలించి • విసిగి మరలి
తాత కా సంభవము విశ • దముగఁ దెలిపె

తే॥ అతఁడు కొడుకులతోఁ జెప్పి • కుతిలవడఁగ, బాదబము చాడువున మండి పడుచువారు
తదయ కిలయెల్లఁ దదవి పా • తాళ జగము కాన బడు దాఁకఁ ప్రవ్వెరి • కడఁక విడు.

చ॥ పొడివు వెదల్పు లోతు పరి • పూర్తిగ నామద లొక్క మాటు పెం
వెదలని త్రవ్వె యీకు దెన • నేగి రసాతలమందు మోనముం
దొడరి తపించు కర్దమ ను • తుం గని చెంగటఁ దేజి యుండుటన్
మిడుగులు లుర్లఁ జూచి కడు • మిట్టిరి తిట్టిరి చుట్టి రాతనిన్

చ॥ తలుఁగని కిన్నకోడ ముని • తల్లజఁ దుగ్రతరేక్షణంబులన్
జాబులుఁ జూడ మున్ను శశి • జూటుని క్రొంజిలునవ్వచేతనే
పురములు బూదియైన క్రియ • భూప కుమారులు బూదియై ధరం
దెలిరి వేగు లంతఁ జను • దెంచి వచించిరి చక్రవర్తికిన్

క॥ విని కుమిలి చింత కంఠము, గనక నృపతి యంకుమంతుఁ • గని జన్నంబున్
బొనరుచుటాఁ నిలుపుటయా, యన నాతఁడుఁ జనియె యజ్ఞ • హయమును వెదకన్

క॥ చని కపిలు నాశ్రమమునకుఁ, గని జనకులు బూదియైన • గతికిఁ దలరి యు
ముని వేడ వారివృత్తము, వినిచి యతఁడు హయముఁ గొనుచు • వే పొమ్మనియెన్

చ॥ అమరిన లేఖ్య కీర్తికరఁ • యట్లు లకల్మష చిత్తు దౌ ముని
ప్రముఖుఁడు దెల్పు మొక్కి సగ • ర ప్రభు పౌత్రుఁడు వారువంబుఁ దే
ర ముఖము పూర్తి చేసి యమ • ర ప్రకరంబులకున్ హవి స్సౌనం
గి మనుజు శేఖరుండు ధర • జీం దన పౌత్రున కిచ్చి యవ్వలన్

తే॥ సగర స్వాధౌముం దేగె, స్వర్గమునకు, సాగరులు త్రవ్వటంజేసి, సాగర మను
పేర నీధి మహిమతో, వెలసె నంకు మంతుఁ దేలుచునుండె న, మృహి తలంబు

చ॥ అతని కులంబునందె విమ • లాయకీర్తి భగీరథుండు సం
స్తురమతి పుట్టి రాజ్యమును • శోభిలు రీతుల నేలుచుండఁగా,
గరిమ వసిష్ఠమాని పలు • కన్ విని కొందలమంది మేదిసి
ఎతి తిలకింబు చాఁగి గురు • వర్యునితో నొకమాట యిట్లనెన్

చ॥ కపిలుని కోప శామునఁ • గ్రాఁగిన మత్కుల పూరుఁ లెఁ గన్

తే॥ ధరణీవరః వార లొక్క స , దగ్గిని పొంద, నీవు కమలాననుని గూర్చి , నిష్ఠ మెయిది
గొప్పతనము కావింపు చే , కుటు ఫలంబు చింత వలదని యకలంక , శీలుడనియె

తే॥ ఉర్వియెల్ల సుమంత్రున , కొప్పగించి తలఁపునకు ననువగు హిమ , ధరణీధరముఁ
జేరి పదివేల యేడ్లు భ , గీరదుండు, తపము నేయ విరించి వ్ర , త్యక్ష మగుచు

చ॥ అరుదగు నీతపంబునకు , నందితి సంతన మింక సన్మనీ
శ్వరు కినుకన్ గడించి చెడు , చావును పొందిన నీ పితామహుల్
నరకము దాటి సద్గతి గ , నన్ దలఁపొందిన వారి యష్టలన్
ధరఁ బ్రవహించు దేవనదిఁ , దప్పక గల్చుము కోర్కి యయ్యెడు॥

చ॥ సుర తటినీ ప్రవాహము వ , సుందరపైఁ బడ దాని వేగమున్
గిరీకుఁ దొకందె సైఁబు నిఁక , గేకి మెడం గల చాయ నొప్పు భూ
ధరసుత నర్హదేహమునఁ , చాల్చిన యంధకవైరిఁ గూర్చి నీ
పురు తప మాచరింపు , మని యొప్పుఁగఁ జెప్పి విధాత యేగిన॥

తే॥ శివుని పదివేల యేడ్లు సు , స్థిర తపంబు, సల్పి మెప్పింప నతఁడు వ్ర , సన్నుఁ డగుచు
విష్ణుముం దీర్తు నని పల్క , నృపుఁడు పిదప, గడపె నైదు వేలేండు గం , గను నుతింప

ఉ॥ గంగ లతాంగి రూపమునఁ , గానఁగ వచ్చి మహేంద్రః యీ తపం
బుం గయికొంటి వేలఁ వడిఁ , బొంగెడు గంగ ధరం దిగంబడ॥
గ్రుంగక సైఁమవారెవరు , రుద్రుఁడు పల్కిన దెక్కనక్కెఱ్ఱాఁ
జెంగక ఘోరమౌ తపము , నేయము నీవరముల్ ఫలించెడు॥

పీ॥ అని పల్కి యరుగఁగా , నా నరపాఠుండు చింతించి తనవట్టు , చెదరనీక
రేల జిల్లేడు మా , రేడు నుమ్మెత్తయు విండి వసిండి వ , న్నియ మెఱుంగు
జడ గల్గి నిర్మల జాత , వేదోజ్జ్వల, జ్ఞానాకృతుండైన , శంభుఁగూర్చి
ద్యానించి రెండువే , రైదు వందల యేడ్లు, కడు నుగ్రతపము పెం , పడరఁజేయ

తే॥ మెచ్చి కైలాసవాసుండు , వచ్చి యిచ్చ యేది యన వినతుండయి , నృపవరుండు
గంగ పొంగుచుఁ బల్కా వా , కృముల నుడువ నగుచు నగధన్వియిటునె , నరవరునకు

పీ॥ ఇనవంశ్యః యొకచుక్క , యేని చిందఁగనీక పట్టికాచెద శంక , వఁడు నీకు
నని కటాక్షించి తా , నరుగఁగ రెండు వే, రైదు వందల యేడు , లదిక ఘోర
తపము గావించి యం , తఱఁ బ్రతములును పు ప్పొడి యొడిగిలు నీరు , కడకు గాలి
దినకరు కీరణముల్ , తిండిగాఁ దుదకది, వీడియు ముప్పది , వేల యేడ్లు

తే॥ కరుణచేత జగంబులు , కరఁగి సురుఁగ, గాఢ తప మొనరించె గం , గయును దిగియె
సత్యలోకంబు స్వర్గంబు , సంచరింప, మొరయుచు ధరిత్రి తల్లడం , బును వహింప

చ॥ హరుడును గాంచి మేటి జట • యందునఁ జిందఁగనీక చుట్టె న
వ్వర నది తచ్చిరోగ్రమున, వర్తిలె నొక్క తృణాగ్రమందునన్
మెఱసెడు వాఃకణంబు క్రియ • మిక్కిలి దిగ్భ్రష్ట నొంద తేఁడు, యం
కరుఁ డడలంగ నేల యని • వాఱగ జాచెచె దప్ప బాగమున్

సీ॥ గంగ యయ్యంగంబు • రంగార భూరింగ, మునకు దిగుడు రాజు • ముందు నడచె
సమసిన సాగరుల్ • నద్గతి వడయుదు, రను సంతనంబున • నతి రయమున
నట ధ్యాన మగుటై • యమరు జహ్నుని యాగ, కాల నవ్వంక ముం • చంగఁ గాంచి
నాల్కలు చాచుచు • నూల్కొనుకోపాగ్ని, చెంది యావం డట • చేత వారి

తే॥ త్రావివె చె గంగను శిష్య • తతులు చెలఁగ, రాజు ప్రాణుడై యాతనిఁ • బ్రస్తుతించి
జరుగువృత్తంబు వివరింపఁ • గరుణతోడఁ, గొనుచుఁ బొమ్మని చెవినుండి • మునియువదలె.

చ॥ సురనది దూకుచుం గదలి • చూడిన సాగు భూతిరాశిపైఁ
బరవఁగ దుర్గతుల్ దొలఁగె • వారికి, దివ్యులు భద్రరావముల్
మొలయఁగ నన్నుతించి లలి • బువ్వుల సోనలు రాల్చి రమ్మహి
వరుడు కృతార్థుడై మరలె • బ్రబ్ధి న మోచముతో నయోధ్యకున్.

చ॥ అలమిన యండగోళముల • కావలిదై కమలాక్ష లోకముల్
గొలిచిన కాలఁ బద్మజుడు • గొన్న కుభంకల్ పాదతీరమై
తెలిసి భగీరథుండు గొని • తేర హరుండు శింబుగం గొనన్
బొలసి యిలాతలంబుఁ బరి • పూత మొనఁచును గంగ యివ్వధిన్.

తే॥ కడఁగి సాగరులకు మేలి • గతులు గూర్చు, దపమునేసి భగీరథ • నృపుడు దేర
గంగ భాగీరథి యను నా • ఖ్యం దనరె, జహ్ను చెవినుండి రాఁ జనె • జాహ్నువియన

చ॥ అని ముని పల్క నచ్చెరువు • నందుచు వందన మాచరించి గం
గను తరియించి యవ్వల • ని గటుననేగ విశాల పట్టనం
బున పసియించు ధర్మ పరి • పూత చరిత్రుడు పార్థివుండు క
న్గొని కుభవార్త లాడి తమ • కుం గురుపూజ లొనర్చి పంపఁగన్.

విదేహదేశవర్ణనము.

సీ॥ నిద్దుర విడిచి • వీరజంబులు గ్రాలు, పొలముల నాఁజ • పులుఁగు లల్లరి
కలుపులు దీసెడి • కలుకుల చుకుల, బెకుకుల కనుల నీ • డలను గాంచి
బేడిన మీలంచు • వేగ వచ్చి పొడిచి, బ్రమ పాటునకు బిడె • పడుచు నుండు
నురు విశాల క్షేత్ర • పరివేష్టితంబయి, యింబొ విదేహదేశ • ంబు చేరి

తే॥ కలుపుగా నూర్చు కలువలు , కంజములును, కమ్మలం బోలెఁగవరఁ , గలుఁతులుదరి
చూపులం ద్రిప్పికొనఁ బ్రియుల్ , నూచి వినుగు, చుండు పొలములు విలసిల్లు ; చుండుఁగాంచి

సీ॥ అందలి తోటలం , దనకట్ట తూముల ధ్వనులు మృదంగ వి , వ్యవము గాఁగ
నరవిరి కంఠేఁ , విరు లంద మొప్పారు, ప్రవిమల లసిత దీ , పములు గాఁగ
నరములఁ బోలి సో , నలు కాటు తేవియ, పరఁగు పుష్పములె వి , పంచిగాఁగ
విరి దమ్ములం , జెవి విందులుగా మరు, పము బొనర్చురొదలె , పాటగాఁగ

తే॥ సతత ఘ్రిల్ల రపంబులు , శ్రుతులు గాఁగ సకల పక్షులు గను నభా , నదులు గాఁగ
నెగడఁ బురి విప్పి నెమరులు , స్మృత్యలీల, నలుపుచుండుటఁగాంచి య , వ్యరికిఁ జనుచు

సీ॥ కొలఁకుల యందు మి , క్కిలి చున మురించు నంచయానర నడ , యందము గని
లమ చుట్ట లనుచు హం , సములు వెంబడి రాఁగఁ గలకంఠకంఠులు , జలములందు
పొంకంబుగా నాడఁ , గుంకుమ వంకంబు రహి యొడళ్లంబఁ బ , రస్పంబు
కలహించు ఖగములఁ , గాంచి నడులయందు, నెనుముల పొచుఁగుల , నెనయు రసము

తే॥ తరువులకా మావిఫలములు , గురియు రసము చెఱక గానుఁగుండుండి , తొరఁగురసము
తేనె పెరలఁ గాఱెడి తావి , సోన రసము, తక్కఁ డెలిసీరు లేకుంబ , చొక్కికనుమ

సీ॥ కొండకొమ్ములఁ బోలు , గురు కుచమ్ముల ప్రేగు మోవ , జాలక నూలి , పోఁగుకంటె
సన్ననో నడుములు , చరియింప వర్షంబు, వంటి చూపు లొలయఁబడఁ తులాడు
నాట్యశాలల మృదం , గ ధ్వని కులికిలే బిట్టలు మదుగులఁ , బాతీ కలఁప
వాలుగల్ దరిఁబోక , పాళల టఱకుట, కఱకు చూపు కటారు , లొఱల నడఁగ

తే॥ మునిగి షీరాబ్ది దోచు ల , శ్రీని దలంపఁ జేసి నీటి పిట్టలతోడఁ , జేతి బిగువు
తెల్లగాజులు మొరయ మ , దించి నీటి, నాడు తలిరుఁబోఁడుల జల , క్రీడఁ గాంచి

అహల్యా శాపము క్రి

సీ॥ హర్ష మొందుచు విదే , హారామములఁ జూచి వెలివి ప్రాకార సం , వేషితిమగు
మిదిలా నగరికొక్క , మేటి యలంకార మైపొడవైన ధ్వ , జాళి మెయు
బయటి ప్రహరీకి వె , ల్పల వచ్చి నిల్వ గా ర్హస్థ్యచింతము పతి , వ్రత గుఱంబు
పదరి పాదాసరించి , భర్తృ శాపంబున రాయియై పడియున్న , రామ యపుడు

తే॥ రాము పదధూళి సోఁకఁ బూ , ర్వంబు మనసు, నలము నజ్ఞాన మత్తత , దొలఁగ నెఱుక
తేజ రూపాంతరం బొంది , దేవు నెడుటఁ బొలుచు జని పోల్కిఁ దొలిపూపు , దొలఁక నిలిచె

ఉ॥ క్రిందికి గంగఁ దెచ్చిన భ , గీరధు వంశమునం బనించు నో
సుందర ; తృప్తిమై మెలుపు , చొప్పునఁ గ్రేవ నొదింగి నిల్చు నీ

చెరదొవకంటి యిష్టపడిఁ జెడఁ యొనర్చిన పాకవైరికిన్
గ్రండుగ వేయి కిన్ను లిడు • గౌతమ పల్ని యహల్య నాఁ జనున్

ఉ॥ కెంజడ లుల్ల సిల్లు ముని • కేసరి యట్టులు పల్కు విన్న శ్రీ
రంజనివాసిసీపతి వితి • స్వర పద్మ దళాక్షఁ డిట్లనున్
నెఁజిరి యిట్టులొటతన • నెక్కొను పూర్వ కృతావరాధమాః
యంజన యప్పు దొప్పిన స్వ • యంకృతమాః యెఱుంగంగఁ బిల్కవే,

చ॥ అన విని భూరి విజ్ఞాఁడగు • నమ్ముని యిట్లను నడుజాలయాః
విను మును వజ్రిఁయూర్వగత • వీర్యుడు గౌతముఁ డింట లేని వే
కను హరిజాక్షి చంద్రముఖి • లాలిత లక్షణ లక్ష్మరాంగి యా
పనితి యహల్యతోఁ గలయ • వంచ వహించె మనంబులోపలన్

చ॥ తొలఁగ కహల్యయాపులను • తూపులు మార విశాత సాయకిం
బులు మది గాఁడొవిజ్ఞతయుఁ • జోవ మదిం గల యారటంబుచే
నలయుచునున్న యింద్రుఁ డొక • యప్పుడు సాహసవృత్తి నాగృహ
స్థులకు వియోగముంగొలిపి • చొచ్చెను గోఁమవేషియై యటన్

చ॥ ఇరువురు చేరి కామ మను • నింపగు నానవ మానుచుండు నా
తటి నితఁ డింద్రుఁ డఁచెఱిఁగి • ధర్మ మధర్మము మారసంబునం
దరయక నమ్మతించి చెలి • యంగజ సౌఖ్యములందు దేలె న
త్తరుణమునన్ మునీశ్వరుఁడు • తత్తల పెచ్చె గృహంబు చేరఁగన్

చ॥ విలు పని లే కమోఘముగఁ • బెంపఱు దిట్ట వరంబులిచ్చి పె
ల్పుల యెకిమీనిఁ జేయఁగల • ప్రోడఁడు గౌలమ మౌని దాయ రాఁ
దలఁగకి లోకి మెల్లెడ న • దా చెడకుండెడు నిందఁగొన్న య
వ్వెల్పఁడి వడంకి నిచ్చె బల • భేది చనం దొడఁగెన్ బిడాలమై

చ॥ ఆనుపమ నీలిశాలి యగు • నమ్ముని కన్నుల నిప్పు బుర్లఁగాఁ
గని కత యంచయుం దెలిసి • కార్ముకవీరః భవ త్కరచ్యుతో
గ్ర నిశిత కాండముం జెనయు • ఖండిత వాక్కులలో శపించె వ
జ్జిని పది నూర్ల యోసుల శ • రీరము నొందుమ యంచు నత్తఱిన్

తే॥ క్షణములో శాప ఫల మొంది • జంభభేది యెల్లిదండగు లజ్జతో • నేగు పిదపఁ
జెలువఁ గని వెలవెఱఁడి చే • ప్థలను బొంది నట్టి నీవును శిలవగు • మని శపించె

పీ॥ మౌని కాళ్లం బడి • మడఁతి యో మునినాథః మన్నింపు మీ లవ్వు • నమ్ముగావు
పిన్నల తప్పలఁ • బెద్దలు నైఁబుట, తగునని నీతివే • త్తలు వచింతు

రని వేడ జ్వాలల నాద్యు రుద్రుని పోలె, గ్రుద్దఁడై కను ముసీ • ద్రుండునరెత
సతియెడ దయతోఁ బ్ర • సన్నుడై వనమాలి, రాముని శ్రీహార • రజము సోఁత

తే॥ నీయథారూపమొందుదు • నెలఁతయనియె, వింద్రుఁగొని నిలింపులుముని • యెడకువచ్చి
వేడ నతని యోనుల ఘోషి, వేయి కను, నిచ్చి సలపె నహ్వా ర • యిగను పడియె

సీ॥ ఇది గత వృత్తాంత • మింక లోకమున నెల్ల, ప్రాణులు సుఖముగా • బ్రతుకుఁ గాక
దుఃఖ కారణమును • దొరయునే జగములు, నీవు చే నిల్లాని, నిలిచి యుండ
కర మహిమంబును • గండి నచ్చట నంజ నాద్రీఁబోల్ తాటక, నడచి నపుడు
శిల యోరు దిక్కులే • కిలఁ బడిన యహల్యమనుప నిచ్చట నంఘ్రి • మహిమఁగంటి

తే॥ అనుచు నిర్మల గుణుఁడు ప • ల్కినది వినుచుఁ, దల్లిఁ సతి క్షుణ్ణింప నా • తని భజింపు
గళముఁదలఁచిచింతింపక • బ్రతుకుమనుచు, నామెకెఱఁగెఱాముఁడుఁఘార • లవలఁదరలి .

సీ॥ ఘన తపోధనుఁడగు • గౌతము నాశ్రమ, స్థలిఁ జేరఁ దత్త్వవి • జ్ఞాని యంత
సతిధులఁ గని విక • సిత-మనస్కుండయి, యెదురేగి తెచ్చి న • మ్ముద్ధముతోడఁ
గానింపఁ దగిన స • త్కారమ్ము లొసరింప గాధేయఁ దాతని • గాంచి పలికె
నంజనాచల లీల • రంజిల్లు మైగల, శ్రీరాము పద రజ • శ్రీ వహించి

తే॥ మాలతీ లతఁ బోలిన • మధ్య మొప్పు, నా యహల్య పూర్వాకృతి • నందె నీవు
నెద దొనఁగు మాయునతిని గ్ర • హింపు మనఁగే, బిమ్మఁ బోలిన యమ్ముని • సమ్మతించె .

చ॥ తమి గొను నద్వజాశియు ను • దారతయుం గల రాముఁ డంత గౌ
తముని పదాబ్జముల్ శిరము • దాఁకఁగ మ్రొక్కి ప్రదక్షిణించియు
త్తమసతి నా యహల్య ముని • తల్లజు కైవసముం బొనర్చి మో
దమున యతీంద్రుతోడఁ దన • తమ్మునితో నటనుండి పోవఁగఁ

10 మిథిలాదర్శన పటము 144

ఉ॥ లక్ష్మణ లక్ష్మ యైన కమ • లాసతి కంజము వీడి నా తపం
బక్షయమై పలింప నిట • కర్మిలి వచ్చి జనించెఁ గాంచు మో
రాక్షస వైరిఁ చేకొనఁగ • రమ్మని య మ్మిథిలా పురంద్రి నం
శీత రీతిఁ జాచు తన చేతులనం జలియించెఁ దెక్కఁముల్

చ॥ ఇతరు లనర్హు లంచుఁ దగ • వే తగుదౌత్యము పేయ లోక సం
స్తుత సుగుణాకరన్ భువన • సుందరి జానకిఁ బెండ్లియాడ నం
చిత తనుఁడైన రాము డిటు • చెచ్చెర వచ్చెడి నంచు నచ్చరల్
జితవరుడు నటించుక్రియ • సౌధములందు ధ్వజంబు లాడెడిన్

చ॥ హతి కిరణంబులున్ మఱుగు • లై గగనంబును క్షీరవార్తి యఁ
పరుసన గానరా నుపరి • భాగములందు పటంబు లొత్తుగాఁ

ఓగోజులును, దెల్లనై మొగులు , గుంపులఁ దాఁకుచు నాని తేమయై
హరువగు ధూప సంతతుల , నాటుట వారలు గ్గొంది రయ్యెడన్

చ॥ అమృతముఁ గుండె నద్దకొని , యంగజుఁ డంగములన్ లిఖించు నే
ర్వమరక చూచి చూచి భ్రమ , మందుట చక్కఁగ నెగ్గలేని సౌ
రమరిన జానకిం బడసి , నందున లక్ష్మీ వసించు తమ్మి చం
డమున వెలుంగు న మ్మిథిల , దాసిరి లోనికిఁ జొచ్చి రంఁచిన్,

చ॥ సుదువుల తీ రెఱింగిన పు , నుండగు కుంభజుచేతఁ బ్రావఁగాఁ
బడిన మహాద్ధి చందమున , భంబులు పర్వు నభంబు చాచ్చునన్
బెడఁగు శశాంకపాలును , వీరులు వేసటఁ బాటవైవఁగాఁ
గెడసిన భూషణాః గల , గీములు వీరులఁ బోయి రంఁచిన్

చ॥ నడచిరి యంకుశంబున క , ఇంగని కొండలఁ బోలు నేనుఁగులొ
విడుచు మదాంబుధార లొక , వెల్లువయై తురగాల నుర్బుచే
వడి నొక మార్పు చెంది రధ , వర్గము లెప్పుడు సంచరింపఁగా
నడువయి దుక్కియై బహు ద , శాంతరము ల్గొను రాజ వీరులన్

చ॥ నడచిరి రెండు ప్రక్కల పు , నంబగు ప్రేమ మొకింత త్రెంపు లే
కదరి యనంగసంగరము , నందు పెనంగి యుండు బోటకై
వడినే వియోగ బాధ గల , పల్లవపాణులు కిన్కఁ ద్రెంచు పూ
వడములఁ దేనె యొడిగిల , పంకము నొందిన రాచవీరులన్

పీ॥ కర పల్లవాంగుళు , లొరయ జనించిన వీజాంబము చెవి , విందు నేయ
శ్రావ్యంబుగాఁ బాడు , సరసిజాక్షుల గీతి, కా భావములు మదిఁ , గరచు చుండ
గంధీరపుగు డ్బుదం , గ ధ్వనుల్ పొందికఁ , జెలఁగి మిక్కిలిగ హే , పించుచుండి
హస్తాభినయము , కనువుగా నయనాభి నయము నయంబుగ , నడచుచుండ

తే॥ నయన నటన కుద్దిగను మ , నంబు వోవ, భావ గతులును వెన్వెంటఁ , బరుగులాడ
నున్నవో లెవో యను కౌను , లూఁగి యాడ లలన లాడెడు నాట్యశా , లలను గనిరి

పీ॥ పగడాలఁ బోలిన , జగదాలు గెలలును మరకత ఛాయ , వలులు బోదె
లరిన పోక స్రాఁ , కులలోక బొడవుగా వ్రేలాడుచుండు ను , య్యాలలందు
పాషణ్యముఁ బోలి , పచ్చుట పోవుట యెడతెగ కుండ గా , నడరు చుండఁ
బడతుల సన్నని , నడుములకో యన, భ్రమరముల్ ముసరుచు , బరితపింప

తే॥ యువకు మనస్సు లచ్చెయి , జ్ఞాంత లూఁగ నాకవనితలఁ గల్గివ్వు , నయముదోడ
మింటికిఁగాళ్లు వాఁచుచు , మీటి యెగసి, యూఁగు వారల బాగోగు , లోలిఁ గనిరి ,

ఉ॥ మేరకు మీలు రత్నములు + మేలి కదానియు నాణి ముత్తెముల్
వారణ దంఢముల్ చమర + వాలము పీలియుఁ దావి కఱలున్
వారి కృషీవలల్ గనిమ + వారక పోయు దరుల్ గలట్టి కా
వేరిని-పోలు సంగళలు + పెక్కులు గాంచీరి వారు మందరిన్

ఉ॥ కామరంబు కివ్వము ర + కంబునఁ గాఢ ససూత్కరంబుఁ బోల్
ప్రేమ గుట్టి కాముకుల + రీతిని భూవిధర ద్వయం బున్
సామలముల్ పరస్పరము + సంధిలి తొందము లెత్తి కిన్మృతే
దీమస మొప్పుఁ బోరుట + తేకువఁ గాంచిరి వార లందఱున్

పీ॥ పడుచులు వా డి గో + కృదరు చిగురుఁ గేలు నొవులఁగ వీణియ + చెవుల బట్టి
యొడిసిన కల్లు నా + నొప్పు ములు వాఁగఁ దంతురు శ్రుతి + చక్కఁ గూర్చి
హస్తాంగుళుల క్రొవ + నక్షుల వావంగ నక్షల దరి హృద + యములు చరఁగ
వెలిదంతముల కాంతి + వెలుపడ శ్రవణపే యంబుగఁ దేటఁబా + వంబుతోడఁ

తే॥ జిలికీ గానమృతంబు వ + రించుచుండ వశము దప్పి యెదలు పర + వశత నొంద
గర్జ పుటము సంతృప్తి + గరక త్రాచి నడచి రమ్మప్పురును రాచ + నగరి వీధి

పీ॥ కుమ్మరిచే వడి + నిమ్మగఁ దిరుగు చ త్రిమ వోలె గుండ్రన + గాఁగఁ దిరిగి
పెద్దలతోఁ జెయు + పేరిది చెలిం నా నడుమంతరంబునఁ + గడఁక విడక
జ్ఞానుల తలఁపు + దందముగా గురు మతి నిశ్చలత్వ మే + మఱక గలిగి
బ్రహ్మంబుభారి జ + ర్మంపుఁ జక్షువులకు నిటిటిదిని నుంత + యెఱుఁగ రాక

తే॥ పైఁడి కల్లముల్ మొగముట + పట్టు జీను పిగిలి కుచ్చులుమున్నగు + సొగసులొప్పు
నురుగు లాడ్చుచు నె డ్దెఁ + బరుగువాలు పెట్టెవారువము గాంచి + మెచ్చిచనుమ

ఉ॥ తాచిన యా చెలున్ వడపు + రాయని విండ్లు శరీముఖ ధ్వనుల్
మోచిన నీ కుండలము + లాక నులి కౌనులు దాచ్చి యొప్పుడున్
నైచిన రిందు నీగి మజి + సౌధ గవాక్షముండు సొంపుగాఁ
దొచిన వంద్ర బింబము + దూకొని కాంచీరి వార లత్తజీన్

కవీరాజ॥ రింబు గిన్నెలఁ దాచిన క్రొత్త పు + వాన వీరెడు తేట కడన్
దింబునఁ ద్రాచి పయ్యుచు పప్పునఁ + దీరు అచంబు ఎక్కున్
స్ఫుటములు వాఁగని నెయ్యిలు ట్కును + పొయ్యిగఁ దెప్పెడి చుట్కి వగల్
పటువగు కైపు వెలార్చు బెడంగగు + సద్మనికాయము గాంచి రొగిన్

మానిని॥ కాయ ముంబు సమంబుగఁ జెందియుఁ + గాముక పాళి విమోహితులన్
జేయును డై వెలయుం గొను వేశ్య + చిత్త మనన్ స్పటికం బుఁగా

నా యెలనాగల కాటుక చూపుల , నచ్చము నల్లనివై కయిఁ గెం
జాయఁ దనర్చుచు రంగుల మార్పుల , జానగు బంతులఁ గాంచి రొగిన్.

కవిరాజ॥ కడియము యంగరముల్ మణి చేరులు , కమ్మలు వీణలు వస్త్రములున్
బడలుగఁ బందెము యంచి సువాసిక , పాశము లూఁగఁగఁ గుక్క మొగం
బడరెడు స్పాటిక శారులు రక్తిమ , నందఁ గరంబులఁ బట్టుచు ను
క్కడచుగు నీఁచెలఁ బోలిన కన్నుక , కన్నెక లాడుటఁ గాంచి రొగిన్.

చ॥ సరిసము లుత్పలంబులును , నాచును తీవీయ లాకు లెఱునౌ
ఫలములు నైకతంబులును , వాలుగ బేడిస మీలుఁ గోకముల్
వెలవెల పోవఁగా దమకు , వేణువమల్ తగలేని యంగముల్
గల చెలు రీడు దీగ్గియలఁ , గాంచిరి పెక్కులు వార లత్తఱిన్

చ॥ అతి చపల స్వభావమయి , యచ్చటి కిచ్చటి కీడ్చు నింద్రియ
ప్రతీతికి లోఁగి పర్చులిడు , భావము భాతిఁ జలించి వింతలౌ
గతులఁ జరించి మై నలఁడు , గందపుఁ బూత రవంతయేని సం
చ్యుతి గననీక కత్తు లను , వొందఁగఁ ద్రిప్పెడి వారిఁ గాంచుచున్.

చ॥ ఇన నమ తేజులన్ గొతుక , కిచ్చెడి వారల భర్త కంటి ని
పునఁ బడి లక్కయై కరఁగి , పోవని మారుల విల్లు దాల్చు శై
ఱుని కరముల్ గలారి నుడు , రాజ విభాస్యల యల్కఁ దీర్చు ప
ట్టనఁ గడు నెఱునౌ తల ము , డుల్ గల వారలఁ గాంచి రంతటన్

ఉ॥ చక్కెర పాగుఁ బోలిన వ , చప్పులు చిల్కలతోడఁ బల్కుచున్
మిక్కిలి సిగ్గు నొంది దివి , మెల్తులు వెల్వెలఁ బాట సూనముల్
చక్కటిఁ గోయు కేకి మయి , చాయలతాంగుల కంచ లోడి లో
స్రుక్కఁగఁ జూచి తేటి గమి , క్రోచ్చు వనంబులఁ గాంచి రొక్కెడన్

చ॥ అమరులకున్ వసింపఁ దగు , హారి హిరణ్మయ సౌధపాళి య
చ్చమరిన నీడలో దివము , నందము నచ్చటఁ జూపి గంగ చం
దమున గభీరమై యరి వి , దారుని యంతిపురంబు చుట్టు కు
డ్యముఁ బరి గొన్న కందకము , నంతటఁ గాంచిరి వారు డాయుచున్

ఉ॥ పూవుల శావి మేల్ సవురు , పొన్ను మెఱుంగును తేనె తీపు సం
భావిత సత్కవిత్వ పరి , పక్క రసం బుపమిల్లు రాజ క
న్యాపలి యున్న యోవరుల , హంసలు గుంపులుగా నటంప సొం
పై విలసిల్లు ముంగిళ్ల , నంతటఁ గాచిరి వారు డాయుచున్

సీతారాముల పరస్పర వీక్షణము

చ॥ పొగడఁ దొడంగుచో బలుకు , బోటి మగండగు బ్రహ్మయాదిగా
మిగిలిన సత్కపింద్రులు , మించి వచించెడు లక్ష్మియే స్వయం
బుగ విజయంబు చేయఁ దన , పోణిమిఁ బల్కఁగ నామె దక్క వే
ఱుగ నుపమాన మారపియె , ఱుంగఁ దరంబె? నుతింప సాధ్యమే?

మ॥ గిరిజాద్యుత్తమ సాధ్వలుఁ దలలు తే , లీలించి మ్రొక్కంగఁ ద
గ్గ రహిన్ నదుజరాశియో జనక రా , బ్బన్యా విలాసంబు ని
రర వర్జ్యులకించి సౌరు పొలిమే , రం గాంచఁగాంక్షించియే
తెఱగంఁజెతిమి రెండు కన్నులును బ్రా , తిం గానలేవండ్రు మా

పీ॥ హరిజంబుఁ గూల్చి పే , రందిన కుంతంబు, కొత యలవదైన , యలుగు వాలు
వెనుదీయ వాలుగల్ , వెఱిగొందఁ జలియించు, కను లొందు జానకీ , కవ్వపు మల
తిరుగఁ గోయని యార్చు , వర దుగ వార్తిలోఁ, గాక యా కుద్ధాంత , కాంత లచటఁ
గాంచిన యమృతంబు , కరణి నొప్పినయది, యిక్కన్యఁ బోలు వే , తొక్క కన్య

తే॥ నొనరుపు మటించు సురలు వె , దినను బ్రహ్మ, వలన నికనైన నృష్టింప వలమవడునొ?
అమృతభుక్తులు బతిమాల , నల్దియేని, యిచ్చు సుధ దక్క వేతెది , యాయఁజాలు?

తే॥ వలచి వేల్పులు తడవు న , ప్పరన లెల్ల, సీత మేనియందముఁగాంచి , సిగ్గుపడుచుఁ
గంది కుందిరి వారి మొ , గంబు లనెడి, యబ్జ మండలములకు నె , ల్లపుడు పగరె

తే॥ ఇమ్మగువ పంకజమునుండి , యిలకు రాఁగ, హెర తపమాభరించిన , వారు సురలో?
జగమొ? విప్రలో? స్వర్గమో? , తగవో? యెదియో, దీని నిజము నిజంబుగ , దెలియలేము

చ॥ ఆరయఁగ వేఱు వేఱు పను , లందని సుందరు లండ నిల్చి యో
వర మృగనేత్రః తల్లి మధు , వా యరుదౌ నమృతంబు యంచు నం
బరమున దూరపుం బువులఁ , బజ్జను హర్షుగఁ జల్లి నిల్వన
వ్విరులపయిన్ గమించు నలి , వేణి సుఖంబుగ మెల్ల మెల్లనన్

చ॥ మృదులపదంబులఁ బిడి , మించులు గజ్జలు దాల్చి కొనునన్
వదులుగ మేఖలన్ మెడను , నాఁడెపుఁజేరులు పూల మాలలున్
ముదితలు కూర్చి కాంచ మెఱు , ముల్ శతకోటులు సేవ సేయ నొ
ప్పదముగ మించు రాణి ప్రభ , విందె ననం దగి సీత యొప్పెడున్

ఉ॥ చంపెడి కుంతమున్ శమను , జక్కఁగఁ గెల్పును గెల్పునంచు బీ
రంపు సుదుల్ వచింపఁ దగు , రాణ వెలింగెడి కన్నులొందె వ
ర్జింపఁగ పీలు కాని వని , నిల్వనఁ గాంచిన పర్వతంబులున్
బెంపగు గుండ్లు గోడలును , పిల్లుఁ గరంగి ద్రవంబుగా నగు

కా॥ ప్రేమానందముగూర్చు నేప్రమలకున్ • వీక్షింపఁగాఁ బండువై
యామోఁగులును పెంప నెల్లరు జలే • జాతుల్ గనం గొఱురం
వీమాద్రికిం గలిగించుటన్ జెయికి • యింపా సుధం బోట కాం
రామల్లరికి నురామునికి • నే రాత్పయముం గూర్చునో?

ఉ॥ భూషలు కుండలాదు లవి • మున్నె సువన్నముఁ బోలి శైవ్యముం
బొడవ చేయు చూపు గు • పొట్టతో నుండ వైస నీ
యోషుల వాఁరినుల • యిప్పురిన్ సు హృదులైన
గూర్పులు మేలు భూషణము • బొంది వై చికిర్య నెందున్

తే॥ ఓహ యెదై సొంబయి • మొందు నది రోడ్డు నిదాప నిర్మలమున్ను • లరిసియొకిట
గలిపి యిప్పుల చెలువలు • పంపి గాచె రాముడు నెందు • గాంచె నతని

చ॥ జలజ మాచు మాపులను • కాచ విఘటన కుంత యుగ్మరా
ఘు బలదైని రాము ఘజ • కొండముక దగ వ్రాలె ననన్
ధ్వనిగొను పేర మద్దియలు • దాచ్చిన రాముని మాపుదేవ వ్రా
లెను సజాతి నెల్ల లప • లీ లలితాగి ముఖంబుజంబుపై

చ॥ వల్ల వహించు చూపు లను • పా ముచే నిరు మానె మున్
బుమగ లో గి లాగఁబడ • భాను కులాంబుధి సోము మానం
బు జనకాత్మజాత యెద • యందు వెనంచెను నల మానం
బు సమురామచంద్రు నెద • యందు దగుల్కొనెఁ జిర్రవై ఖరిన్

చ॥ కన నడు మింత లేని జన • కిందు పుత్రియు శుద్ధ మాన
దాముడు రాముడుం గలిసి • యుచితమైన తను ద్యయమునం
దునిచిన యొక్క ప్రాణమన • నొప్పిరి మున్ను సుధాబ్ధి శేష శ
య్యను జల వీడి యిప్పుడరు • వందిగఁ జేయటఁ దెప్ప క్యమే?

ఉ॥ అంచము లెని సుందరత • నందిన రాముని గూడలేని హృ
చ్చిలను గుంది సీత యొక • చిర్ర టంబును పోలి యుండెఁ బే
ర్వంతఁ దలంపు బెట్టు చెలు • వంబును దార్ధ్యము వెన్నదన్ మహీ
కాంతుని ఎత్తుగడుక దపసి • కొలికు వెంటఁజనెన్ ముఖంగుగాన్

సీ తా సంతాపము

తే॥ అట్లు వనమాలి కనుమఱు • గై నయంత నెడదయను మదద్విందంబు • దృఢత యనెడి
యంకు ముఁద్రోచివై చె స్వే • చ్చానువృత్తి సీత యాడుదనం బెట్టి • స్థితి భజించె?

చ॥ తనకు రహస్యముం దెదురు • దార్కొన సీత మనంబు మేను ప
ల్పనిదగు పోగు వంటి తన • జానగు కొనును పోలె నూగ గాఁ

దమకుచుఁ గాల్వవంటి కను • దమ్ముల త్రోవను లోనికేగివ
ర్యెను మరుబాధ దుగ్ధమున • వీడిన చేమిరి పర్వతై వడిన్

ఉ॥ నొచ్చును రామరాను గడు • సూక్ష్మాని వర్ధిలు కామవేదనం
బచ్చుగఁ జెప్పలేక యెద • యందెరుదంచి కలంగ, మారుడున్
హెచ్చుగ మండు కుండమున • వింధనముల్ మఱి వైచు పోలికన్
గ్రుచ్చెను వాడి పూవుములు • కుల్ ధరజాత మనంబు గాఁడఁగన్.

తే॥ నేయి పూయక విప్పన • నేయకుండు, వాడి యీఁజెను పోలి శ్ర • వములఁ దాఁకు
కనులు గల సీత కురులతో • మనసు జాఱ, వహ్నిఁ బడిన పూలతవోలె • వాడిపోయె

తే॥ ఉలియు మేఖలను ధృతిని • వలయములను, వాడు మనసును తెలివిని • వపువువన్నెఁ
దొరఁగి జానకి, వేల్పులు • తరవఁగలిమి, విడిచినట్టి కడలిఁ బోలి • పేద యయ్యె

చ॥ నగలునువీడ నాజెమగు • నానయుగూడ నొయార మందముం
దొగడుగఁ బూఁడ మారు విరి • తూపు స్తనాంతర ముందుగాఁడఁ దీ
పగు ననువుల్ తపించి యురి • యాడ మొగంబును వాడఁ గాంచి వే
మగువలు జానకిం గొని శ్ర • మంపడి లోనికి నేగి రంతటన్

ఉ॥ కమ్మలఁ బట్టి మ్రింగు గమ • కంబున వచ్చిన మీలఁ బోలు నే
త్రమ్ములు గల్గు జానకి వ • దమ్ములఁ గేలను పో ల్చివుళ్ళ మొ
త్తమ్ముల నొత్తుగాఁ బఱపి • దండిగ గొజ్జఁగి వీరు చల్లి తె
త్య మ్మొకదొట్టు పానుపున • నల్లనఁజేరిచి రంత మైదిలిన్

చ॥ గిరిసెనఁ బోలి మంచునకుఁ • గీడ్చడు తూండ్లు గలట్టి క్రొత్త తా
మర కొలఁతున్, గటారి కెన • మాఱని రాహువు మ్రింగినట్టి చం
దురు సరి పోల్పుఁగాఁ దగిన • తోయలి మైథిలి తావి విచ్చు క్రొ
వ్విరి తలిమంబునం దొడలు • వేసటఁ జేర్చెను వెచ్చ సూర్యుచున్

చ॥ చినుకులు పర్వతాగ్రమునఁ • జిందిన నంచునఁ జూచుకద్యయిన్
గనుఁగవనుండి ముత్తైముల • కై వడి బొట్లుగ నశ్రు బిందువుల్
చినికెను; వింటి కోపు లలిఁ • జెన్నగు నెన్నుదుటన్ జెమర్చి క్రొ
గు నెనటినుండి లేచు పొగ • కోవగు సూర్యుల మాసెఁ బిమ్మటన్

చ॥ నిలుకడయై బలిషమగు • నెమ్మది గలియు వేఁటకాని తూ
పుల నిలఁ గూలు నమ్మిలిని పోలిన యాయమ క్రొగుచున్న లో
పలి మదనాగ్నిమండి పొగ • వాఱఁగ మిక్కిలి వాడి వత్తలై
మలఁగెడు పూ లతంబలె శ్ర • మంబునఁగ్రుంగి యొఱుంగెఁ బాన్పుపై.

పాంశరముర్ మహోష్ఠమని • యవ్వలఁ ద్రోయును రత్న దీపముర్
పాంశముగా నిసిం బవలు • పోలికగా నొనరించి రా నఖుర్.

చం ద్రో ద య ము.

చ॥ పలమగు మందరంబు వణి • పాశమునన్ బిగియించి సంద్రమున్
జలుకఁగ లేచు రత్నములు • చిన్నులా రిక్కలకంటె మిక్కిలిన్
వెలుగ సురాసురుల్ తరచు • వేళ సుధామయ హేమ పాత్ర వే
వెలనిన లీలఁ దోచెఁ గడు • వెల్లని జాబిలి నల్లయంబుదిన

చ॥ అజఁ దొక తేటియై చడువు • లంగముతోఁ బరియంప విచ్చె నం
బుజ మొకఁ డద్ది మున్ను వట • భూజ దళంబున బండి యాకటన్
గజబిజి గొన్న కై వడి జ • గంబుల లోఁగొను వాని నాభియం
దు జనన మందె నంచుఁ బగఁ • దోయది యజ్ఞుని గాంచె నాడగెన్

ఉ॥ చుక్కల గుర్తు యంచు క్రియఁ • జుక్కలు మిక్కిలి పిక్కటిల్లె న
ద్దిక్కులఁ గ్రమ్ము నిర్లఁ గబ • శించిన వెన్నెల గుంపు లచ్చు తొ
ల్చుక్కి వెనంగు వెండి కల • శంబున ప్రక్కను పోక పాళ నా
నిక్కెను సీత కియ్యదియు • నెంజిలి నెంతగఁ గూర్చునో కదా

తే॥ రక్త గల నంజ యను చేయి • రమణ జూచి, యిరుల మ్రింగివెన్నెలలెల్ల • యెడలఁ బర్యే
• దళిత పాపుడై నిరతాన్న • దాతయైన, విభుని విలసిత నత్మీర్తి • విధము నంది

చ॥ కడలి తరంగలం బొడము • కల్వల జేఁ డను శిల్పి వెల్గులన్
పొడవగు తేలు సాచి మును • పోషణ చేసెడు వెన్నునాభిలోఁ
బొడమిన యండగోళములు • పోయెను ప్రాతగ నంచు జ్యోత్స్న యన్
దడమగు వెల్ల వేయు క్రియఁ • దార్కొనె నెల్లడఁ గొముదీ తతుర్

చ॥ విడక వసించు లక్ష్మీయును • పే రులిపుం గల తేంట్లు వీడఁగా
ముడిఁగెను వాడి జేతులును • మూత వడంగ సరోజ షండముల్
విడిగెఁ దొగల్ మహా ప్రభువు • పృద్వి నయంబుగ నేలీ స్వర్గముం
బడసిన యంత నల్ప నర • పాలకు లొడల లెత్తు కై వడిన్.

తే॥ ఇరులుగా వచ్చి లోకంబు • లెల్ల మ్రింగి, వజ్రలు నల్ల నిప్పున లేచు • బాడబంబి •
మాయయగు వనమాలి మై • చాయకోడి, యడలు కడలికి నాకును • చెడుగవై తే

తే॥ కడలిలోఁ బుట్టితివి చెరు • గరివి కావ, అంబుజాలయతో నమ్మ • తంబు తోడ
జనన మొందితి వెవరిని • చంపకుండి, నన్ను కాల్చువే యని సోలె • నలిననేత్ర.

* తిరు వెణ్ణెమ్ నల్లారి జటప్ప కీర్తింబోలె అని మూలము.

తే॥ వెన్నెలనెడి నమ్మెట నీల • వేణుచనుల, మైబడగ వేడి విప్పునఁ • బడిన హంస
వోలె నోర్వక చెందమ్మి • పూల పాన్పు, మీదఁ బడి పొరలుచు నుండె • మోదము చెడి

తే॥ దొందడిగఁ గ్రమ్ము వెన్నెలల్ • తూటి తాఁకఁ, దల్లడిల్లి యుడికి పొమ్మ • సిల్లెఁ బాన్పు
వాడి చెందమ్మి తేకులు • మాడిపోయెఁ, గీరవాణ దేహము చాల • మాటిపోయె.

తే॥ చెలులు చలి కలవంబు పైఁ • జేర్చునంత, నీత మఱి యింత యుడుకునుఁ • జీదఱ గొనె
వీవ వీవఁ గుచంబుల • వేడి యెక్కె; మదిని మదన వేదన కేది • మందు మహివి.

తే॥ ఒడలి నుడికించి కామాగ్ని • యుబుకుమండఁ, గిసలయములు పుప్పొడి చిందు •
వేసివాడఁగా వానిని • ఓసివైచి, మార్చుచుండిరి తల్లి ప్రే • మంపుఁ జెలులు, ప్రసవములును

తే॥ నుందరంబైన శుద్ధాంత • మందు విరుల, శయ్యపై నీత యారీతి • శ్రమల నొందఁ
గలికి మిమ్మ మైనంచును • గాంచినట్టి, రాముఁడెలులుండెఁజాత్రము • రండుపొదము

తే॥ అటువారు మువ్వరు చని • యధిపుఁగాంచ, నతఁడు సత్కృతు లొనరించి • యమరవాఘ
సదనముం బోలు చాంపేయ • సాధమందు, విడిచి చూసఁగ మదముతో • విడిసిరచట

తే॥ అపటి కేలేంచె నతి బలుఁ • డైన రాము, పాదదూశిచేఁ దొలిరూపు • వడసి నట్టి
మడఁతుక యహల్యకొడుకున • మస్త తపము, లొక్కరూపొందెనని చెప్ప • నొప్పవాఁడు

అ॥ కానిపించు మునిని • గని మహోదారుండు, మ్రొక్క సుగుణధనుఁడు • పెక్కుశుభము
లొనరన్ దీవనలు న • మున్నతిఁగావించి, గాదిజనకు నెఱఁగి • గారవమున.

క॥ గౌతమ పుత్రుఁడు కౌశికుఁ, గౌతుకమునఁ గాంచి మీరు • కడఁక విటకు
నే తపము చేసె నీపురి, నా తరమా తెలుప మోని • నాథా! యనఁగన్.

క॥ చల్లని పద్మాసనమున, నుల్లసిలు పితామహుండె • యుపమకుఁ దగి రా
జిల్లు తానందుని ముని, తల్ల జాడగు కౌశికుఁడు ము • దంబునఁ బలికెన్.

క॥ ధీరచరితః వినుము • మహో, దారుండీ దారకుండె • తాటక యునుఱుల్
పేరుగ నా యాగము పెం, పారఁగ నీతల్లి శాప • మరిదిగఁ దీర్చెన్.

క॥ అరసి యిటు పల్కు కౌశికు, నరసి శతానందుఁడిట్టు • లను మునివంద్రా!
అరుదగు నీదయ గలుగఁగ, నరు డెయ్యది విజయ శీలుఁ • డగు రామునకున్.

తే॥ కడలి నీలంబు మబ్బుల • గమియు వల్ల, గలువ లుపమగా నొప్పిన • కప్పుటొడలు
గలుగు రాముని వదన మం • డలముఁగాంచి, యిట్టులను నహల్యా పుత్రుఁ • డింపునింప.

విశ్వామిత్ర చరిత్రము.

క॥ వనమాలీ! యిమ్ముని మును, జనపాలుండగుచు పెక్కు • సంవత్సరముల్
మును నీతి దప్ప కేలెను, దన కెదు రెద్దియును లేని • తాత్పర్యమునన్.

చ॥ పొటుకునఁ బాన్పు క్రొవ్వెరులు బొందివి గ్రుచ్చుకొనెం జులుక్కునన్
జిటవటఁ దత్కల్పమునుఁ బిట్టి మిడుంగులు బట్ట నాలె ను
త్కట మదనాగ్నిచే నర్తులఁ దారమా శాశి తెగెం బటాటనన్
బొటపొట నశ్రువుల్ చెదరఁ బొగులె యయ్యెఁ బ్రహసన దామముల.

తే॥ దాదులును తల్లులును జెలుల్ శ్రోధరులును మిగులఁ జింతించి మనసులుఁ నొగుల నేమి
వేంద్ర మిది యని తెలియకఁ బిరి వసంత, మునస్సుదృష్టి తీసిరి, మీఝ, మొనసి కట్టి.

క॥ అలావస్తమున వినదు, గాలియుఁ గ్రాస్తాగ్నివృద్ధిఁ గౌంఠింపఁగఁ బూ
షాలి ఫినిసర్దులు మూఁతగ్గ, బాలికయుం గరఁడు పైడి, ప్రతిమం బొలెన్

చ॥ ఫిరిభక్షమున్ ధరించి విరి విం గొను చీకటి కాన యొక్కొకఁ నుం
దర్శనం మైన స్తంభముల్, తద్బుజ యుగ్మమో కాతయున్న పెన్
మరకత పర్వతంబులొకఁ మంజుల పద్మయుగంబొకఁ కన్నులోఁ
యరువు వహించి విల్లు గొని, యుర్వికి దిగిన మేఘమో యనున్

అ॥ మదిని చొచ్చి దిటవు, మానినీతవంబును, కరఁచి జీవములనుఁ గలఁదు వాని
మలల మాటు మనలఁ గలఁ భుజంబున నొప్పు, విల్లు చూడఁ జెఱకు, విల్లుకాదు

అ॥ శ్రీ స్వభావమైనఁ సిగ్గు నందంబు నా మనసులోని తెలివి, మఱిగి పోయెఁ
గట్ల నొవ్వ నేలఁ గదలిన్ యాతఁడు, కనుల క్రోవఁ బొచ్చు, కన్నగాఁడు

తే॥ ఇంద్రనీలంబులంబోలి, యరులు గ్రమ్మి, కురులు నాశానుభావపుల్ కొమ్మడుమోము
కప్పు తాల భుజములే, కావుఁ స్మితము, మొనసి నాజీవములలాగి, కొనుచుబోయె

తే॥ చూచు వారల యనులులఁ జూటలాడు, పరభవక్షమ్య నడుగుదా మరలెకావు,
మదవు చేన్గ వోలె జనిన మంద గతులె, నాయెడఁదఁబొచ్చినెలవు కొ, న్నవి నిజంబు

తే॥ అరసి పలుకువో ననిమేఘఁ దత్తఁడు కాఁడు, విరేయుచెందమి కన్నులు, కిటుకువాఁడు
కట్లు గల విల్లు దాల్చిన, పున భుజండు, జన్మిదమ్ముండే నిజము రా, జన్మసృతుడె.

తే॥ సహజ సద్గుణములుదీమ, సంబుద్ధధర, యంత్రముటగాఁగఁ దిరుగు క, స్వాత్మమనెడి
ప్రహరిఁబడఁ గూల్చుచుందర, బాహువులను, మరలజీవముల్ విడుమున్నె, యరయఁ

సూర్యాస్తమయము.

తే॥ అనుచు నిటువంటి వేపెక్క అనుచునిదిగొ, యెడుటఁదో తెంచెవదిగొ పో, యెనెయటంచు
ఉడుకు మదిని వలపుచేత, నొకటిగాక, పెక్కుదలఁచుచు మలయుచు, వేగుచుండ.

అ॥ హంసయాన కై న, యంగజ శాపాగ్ని, తన్ను గాల్చి నోర్వఁ, దలఁకుకరణి
పొడవు కరము లిడఁగ, ముడిచి వేడి వెలుంగు, పరుగుఁవాటి మునిగె, బల్లిమాల్చి

చ॥ విరిసిన పూలపైఁ బడుచు , వీచెడు హయ్యత్రాడు, సంజయం
బరమును నెట్ల వెండ్రుకలు + మైకము రేపు స్వరాగ్నిలోపలన్
బెరుగఁగఁ జేయు మబ్బినెడి + పేరిన నల్పుమెయిన్ వహించి యు
ద్ధుగతి రాత్రియన్ జముఁడు తోచె విదేహ నృపాల కన్యకున్

ఉ॥ పైని ధ్వనించు పజ్జలర , వంజులు వాద్యముగాఁగ మోషముం
బూనిన యబ్బియే యడుగు , మువ్వలుగా నెఱ మిన్నె రక్తపుం
జానముగాఁగఁ జీకటియే , ప్రబ్బిన కంచెలగాఁగ సంజ యన్
చాన మహోద్ధతిం బరఁగు , శాకిని భూతము వోలె వర్ధిలెన్

పీ॥ కొలఁతు లనెడి యగ్ని , కుండంబులంబడి, విరియు పువ్వలనుండి , వినము గొనుచుఁ
బచరించు దక్షిణ , పవనుండు మారుండు ప్రయ్యనేయఁగ నైన , ప్రణమలందు
తూటి లో నేగఁగా , దూపిల్లు తెలివియు, మెలైన శ్రీతవ్వంబు + నేలఁ గలియే
సంభ్రమించెడు సీత , సంజను గని యిది యా మన్నిగోన వచ్చు , యముని రూపుఁ

తే॥ కదలియోఁ కాలమేమమోఁ కప్పి మలయొ యెడరు గలిగించెన్నెల , నేడిపించీ
యావిదీయు మతేదియో , యనుచునామె ముయ నసురవన్నియ ముని , మాపువచ్చె

పీ॥ గగన సీమిమయు ఋ , జ్జములను విషదంష్ట్ర, బును తెమ్మెరఁగు నూర్పు యను విశాం
మగు జేవు తాకన , మను విషధృతి యొప్పు జగ నోరు గలిగిన , సంజ పామఁ
నాలుకతో లాగి , జాలిఁ బూన్చుట యేలఁ అమ్మేయు నించు వీ , ల్లమరువాఁడు
కొంచెమైనను చేయి , క్రిందికి దింపఁడ ఉన్నది నా కొక్క , యునుతే మమ్ము

తే॥ తప్పిబ్రదుకఁగ నేనుండ , గొప్పరట్టు పూన్చి యిట్టులు నన్నాడి , పోసికొనఁగ
నేమి యవరాధ మొదవె నా , యెడఁ నిదేల షెర భావంబు నన్వలవంత వఱుపఁ

ఉ॥ క్రమ్మిన మబ్బురూపు నిటు , గైకొని హాలహంబు పొంగెనో
యిమ్మెయి నబ్బిపొంగెనో ర , మేళ్వరు మేని హోరంగు నెల్ల వా
రిమ్ముగ నెంచుచుంట నది , యే యిటువర్వెనో కాలునల్పు తో
రమ్ముగఁ గాటుకన్ మెడిసి , రాచిరొ మింటికి మంటి కెవ్వరేన్

చ॥ అరుదుగఁ గానవచ్చి నతఁ , డా మఱుగై చనె నడ్డు పెట్ట నొ
క్కరును గనంగ లేర యొక , కన్నెక యెల్లద మైన దంచు లో
నరయక మబ్బున న్నిలిచి , యమ్ములనేయు ననంగుఁ డిట్లు నీ
కిరవుగ నేర్పెనో యిదియు , నే నొనరించిన పాప రూపమోఁ

ఉ॥ అంకిలి నొంది సీత యిటు , లంగడఁ గ్రుంగుచు వెమ్మఁ గాంచ న
భ్రంకష సౌధమందు నెల , తా జగ తిన్నియచుట్టు శాబ్ద డీ -

తే॥ ధర్మ మార్గానుసారయై , ధరణి నేలు, చుండి యొకనాడు వేటాడ , నుల్ల మందు
కడఁగ జనియింప దట్టంపు , టడవీ కేగి, పూజ్యమగు వసిష్ఠాశ్రమ , మునకుఁ జనియె

పీ॥ అమ్మని యంత న , తృధికాదరంబున నాత్మియ మొఁగి జ , నాధినాదఁ
ఇవట నెఱిగి వసి , యింపు మనఁగ నీతఁ , డట్లే యనుడు నాతఁ , డలరి సుఖఁ
బిలిచి యిప్పుడు రావ , వీరుల కింపైన, యమ్మతముం బొలు నా , హార వస్తు
నిదయంబుఁ బిడుకుము , నివస నియమంబు , నిదయు నవ్వారిగా , నేపుడ యరిస

తే॥ షడ్రుచులతోడి యొరెంబు , సైన్య సమితి
తోడఁ దృప్తిమైఁ గొనుము మ , స్నేహఁ యనిన
నందఱు భుజించి విరిసరుల్ , చందనంబు
తమ్ములముఁగొని శ్రమదీక్ష , తనిసియుండ

పీ॥ కౌశికుండు వసిష్ఠఁ , గాంచి యుట్ల ను ముని, జనగణా నీవు లే , చినది లేద
యా దేనువే మాకు , నెల్ల సైన్యములకు, నిష్ఠ మృష్టాన్నంబు , లిచ్చు కతన
కలుష దూరులు కాత్రి , కర్తలు మును శరత్స , హారీతు పారివ , యనుట కతన
నీ కామదేనువు , నీకుఁ దగ్గది కూడు, నా కిమ్మనవుడు మో , నంబుఁ గొనుచు

తే॥ షణ్ణమ సేవుండి యమ్మని , చంద్రుడనియె, దారుణ కృపాణ దీర్ఘ హ , స్తాః తపస్వి
వల్కలిని పేద నే నీయ , వలఁతిఁ గాను ఈవ కొనిపొమ్ము వచ్చు న , క్లేని దీని

తే॥ అనినఁ గౌశికుఁ డట్లులే , యనుచు లేచి వసిని బిందించి యాడన్ , న ప్పశువు కట్లు
త్రెంచికొని మునిఁ జేరి న , న్నుపవరునకు, నిచ్చినాడవే యన నతఁ , డిట్లు లనియె

పీ॥ నేన యొనంగలే , దీ నరపతి జయ చృత్రంబు గలవాడు , సరభనమున
బలిమిమైఁ గొనిపోవు , వా డన నందిని, యిళిని బలంబు నే , నిపుడ చెఱుకు
నని కోమలన దేహ , మల్లార్ప రోమ కూ , పంబుల జోయలు , బర్హరులును
చీనులు జోనకుల్ , వేనవేలుగఁ బుట్టి జననాధు బలము నా , శంబు సేయ

తే॥ రాజపుత్రులు మునిరాజుఁ , గ్రమ్మి కినుకఁ, బకుబలమ్ము గాదిది వీని , వందనమై
పొదువుడని యార్జనాముషి , పుంగవుండు, నుజిమిచూడ వారలు మండి , యుర్విఁబడిరి

మ॥ తన పుత్రుల్ మధియంగఁ గౌశికుఁడు శ్రు , ధృస్సూర్తి దుర్వీక్ష్యుడై
దనువుం గొంచు గుణంబుఁ గూర్చి శరముల్ , దంభోళి దోస్సారతన్
మునిపై నేయ వసిష్ఠమౌనియును వే , భూపాలుపై వైచెఁ జే
తను దాఁ దాల్చిన బ్రహ్మదండమును త , ధాత్రీకుఁడు న్నవ్వఁగన్

మ॥ వర దివ్యాత్మచయంబుఁ దొట్టి తని య , భ్యాన ప్రపుష్టంబు లౌ
శరముల్ వీడుచుండ దండము మహా , శ్చర్యక్రియన్ మ్రింగ భూ

వరుడంతం గనక్కాది ధ్వవిధి ఘడిం , బ్రాహ్మిణిగా మెచ్చి యూ
స్మరకక్రమం-గౌరవగెన్ పరేంద్రువ కసా , సూన్యంబులొ నత్తముల్

చ॥ అతఁ డవి యేనె నప్ప డమ్మ , తాంధను అవ్వడి సూచి లోకముల్
హతవహ నోటఁ బడ్డవని , యుత్త లమేది వడంకి రెప్పటిన్
యతివతి హమ్మటం చతని , యత్తము లెల్లను మ్రింగి యుగ్ర తే
జిత తనుఁడయ్యె విట్లు శిశి , శేఖరు నత్తము లెల్ల వమ్ముగాన్

చ॥ కశికసుతుండు కాంచుచు న , కుంభితేజము సత్తపస్వికే
వశమగుఁగాని తక్కుఁగల , వారికి నుండుట కల్ల లోకముల్
యశమున నేలు శక్తి యది , యచ్చపు సత్త్వము గాద యంచు దొ
ర్దికకుఁ జనెన్ మహా ఆవము , తేఱకువఁ జల్చి వినిశ్చితాత్మఁడై

ఉ॥ రాజగు కౌశికుండు ముని , రాజు వసిష్ఠ జయంబు తీరు తా
నోజఁ దలంచి యంతఁగడు , సుగ్రముగాఁ దవేయించి నిష్ఠమై
రాజిత శక్తి నొంద నను , రావతి నాడుఁ డెదన్ భయంబునన్
* దేజు దొఱంగి యచ్చులఁ దేలు , తిలోత్తమ నంపె బెంపునన్

చ॥ నృపతి తిలోత్తమాతను వి , నిర్మల సౌష్ఠవ మొప్పఁ గాంచి తాఁ
జుల మనస్కుఁడై మరుని , సాయముకల్ హృదయానఁ గాఁడఁగాఁ
దపము కృశింపఁజాలెరికి , దద్ద వకుండయి చాలకాల ము
ట్లు వలన మేలెఱిగి వెగ , టుం గొని నవ్వె మనంబులోపలన్

తే॥ ఇంద్రు వంచన మిదియని , యెఱిగి కినుక, నవని మానసివై పుట్టు , మనుచు దానిఁ
దిట్టి యచ్చోటు పీడుచు , ది గధివతుల, సత్త్వవంతుఁడొ జముదెన , సరగఁజేరె

తే॥ ఇచ్చమెయి నటఁ దపము వ , హింబుచుండ, శక్తి మదయోధ్యయందు త్రి శంకువనెడు
ప్రభువు పాలించుచుండి త , ద్వంశ గురుని ముని వసిష్ఠుని గాంచె యి , ట్లనుచు నడిగె

మ॥ మయితో స్వర్గముఁజేరఁ గాంక్ష వొడమెన్ , మన్నించి యిక్కార్కవై
మొయి నై నం బొనరింపుఁ డన్ననెడఁడన్ , మేకోమియుం గాంచి యా
పయి నేనెవ్వరిచేతనైన నొనరిం , పం జూతు నన్నంతనే
ఫయిఁజూకవచారముం దఱచి యా , చార్యుం బరుం దెత్తువే;

ఉ॥ ఆలము చేసేయిట్లు మఱి , యాదఁదొఱంగితి గాన నీవు చం
దాధాఁడవొడు వండు ముని , నాడుడు తిట్టుడు సూర్యుఁడుం బ్రకా
శ్శాధి రహింప హేతువగు , నట్టి నృపాలక తేజ మ్మాటఁజూ
గేగి యొనర్చఁగాఁ దగిన , కీడ్పడు రూపము జేనికేర్పడెన్

* తిలోత్తమ యని మూలము

ఉ॥ హాసములుం గిరీటమును , హరి విభూషణ లోహభూషణై
జారు పటంబులున్ మెడను , జందెము తోళ్లగ మాతీ దేహమున్
పేరిననల్ల నై చెడఁగ , వీడవి చింత నృపాలుఁ డింటికిన్
జేరఁగ నెల్లవా రచట , సీయని రోయఁగఁ ఖోయెఁ గానకున్

తే॥ ఒక్కనాఁడు విశ్వామిత్రుఁ , దురు తపంబొ, నర్చు పనమున కేగఁ జం , చాలుడవగు
నీవెనంద విటకువచ్చి , తేలయన్న మునికిఁ దన వృత్తమెల్ల భూ , పుఁడు వచించె

చ॥ అదివిని గాధిపుత్తుఁ డిది , యా కథః యంచ హసించి యజ్ఞమున్
వదలక చేసి పంపెదను , స్వర్చువికంచు వచించి మౌనులన్
ముదమునఁ బ్రియనంప భయ , ముంగొని వచ్చిరి వారలెల్లరున్
బదరి వసిష్ఠ సూను లిటు , పల్కిరి గర్వము కంఠశింపఁగన్ ,

ఉ॥ మాలఁడు యజ్ఞయంటఁ మతీ , మాల పురోహితుడంట రాజుఁ చా
ల్పాలును సమ్మతింప మన , సన్నుతి కౌశికుఁ డంత నుగ్రుండై
యాలముచేయు కట్టిడి దు , రాత్తులు నీచపథానువర్తులై
మాలుదు రంచు శాపమిడి , మానక యాగము పూర్తి చేయుచున్

ఉ॥ వేలుపు లారఁ రండనుచుఁ , బిల్వఁగ వారలు మింట నిల్చి యీ
మాలని కగ్ని కార్యము క్ర , మంబుగఁజేయుచు మమ్మ పిల్చునీ
శీలము వోలదంచుఁ బ్రహఁ , సింపఁగ ామ్మని కిస్కనూని దా
మేలితపంబుచే నెమర , మేదినిఁ జేరుచు యంచుఁ బంపఁగన్

చ॥ మనుజునిభుండు వే చని వి , మానమునన్ దివి జేర నిరరుల్
చను మిటరాకు మాలఁడవు , చక్కటియే యిది యంచుఁడ్రోవ, నో
మునివరఁ కావుకావు మని , భూపుఁ డథోముఖుడై పడంగ రా
ముని నిలునిల్వమం చశనిఁ , బోలె నొనర్చె మహాట్టహాసమున్

పే॥ నన్ను లెక్కింప కి , ట్లన్నత గర్వలై , యవమతి గావించు , నమరవరుల
పెనునైభవముకంటెఁ , జేరిమిగాఁగ రెం, డవ త్రిదివంబు క , డంగి యిపుడ
కావించుఁ గమలాస్త , కమలారులును ఋక్ష తతియును గ్రహములు , తవిలి పొడవు
వలదెన యందును , వడకడఁ గ్రుంతును గలిగి సంచారంబు , గాంచుఁగాక

తే॥ అనుచు నానతి యొసఁగి తా , నంతఁబోక, సురల దిక్పతులను చరా , చర విశాస
ములను సృష్టింపఁ బూనె ని , మృనివరుండు భువన సముదయములు భీతిఁ , జొందివడఁ

పే॥ కల్పకవనమునఁ , గాంక్షమై విహరించు నెఱదంట నలువయు , నీలగతుఁడు
తక్కునిలింపులు , తండంబులైవచ్చి శాంతింపు మునివరాఁ పైఁపు మిపుడు

శరణ మందినవాని, కరము చీడక కాచు, తగవు నీకమరుట , మిగులతెప్ప
ఈశ్రీశంకుండు న , క్షత్రసంఘము తోడ, నుప్పరంబునఁగూడి , యుండుఁగాక

తే॥ ఐదుర్క్కులు వలదెస , యందునిలిచి, నీమహా మహిమను చాటి , నెగడుమండు
నీవురాజురీ వై యెప్పు , దిది మొదలుగ, ననుచు వారలు నెలవుల , కరుగు సంత

అ స శ్శే పు ని వృ త్తాం త ము

సీ॥ కడలి రాయనిదెక , నడరు సడవిలేగి, కౌశికముని సల్పె , ఘనతపంబు
ఆకాలమునఁ జతు , రంగ బలాదిపు , డంబరీసంధను , సవని విడుడు
ప్రాణివర్గములకుఁ , బ్రాణసమానుండు సుధఁబోలు పలుకుల , చొప్పువాడు
కొలచేసి జన్మంబు , సరిపెరు సరమేధ, మొనరింపఁబిన్నవాఁ , దొనరకునికి

తే॥ నరయునుంటోయి ఋచికుని , యాశ్రమంబు, చొచ్చియడుగంగ మువ్వరు , సుతులలోనఁ
బిన్న నీజాల ననియెను , కన్నవల్లి, తనకు జ్యేష్ఠుండు కూర్చువాఁ , డనియెఁదండ్రీ.

తే॥ మధ్యము యుద్వి విధుఁగాంచి , బూపేల్ల, ప్రేమఁగని యెత్తివించిన , పితరులొందు
పేదలపివోప డ్రవ్యము , చేసెనెంత , యెప్పుడు పారలకుమొక్కి , యెక్కెఁదేరు.

తే॥ ఇనుడు నడుంబడికెక్కంగ , మనుజునాడు దొక్కచోటమాఘాహ్నిక , మొనరుపంగ
నిలువ నాకునశ్శేపుడు , నియత కృత్య ముండు దీర్ఘఁగ మచియెర , తెలని కరిగి

ఉ॥ అచ్చట సమ్మనీంద్రుఁ గుళి , కాశ్యపఁగాంచి యడల్ గడల్కొనన్
బెచ్చెర పాదపద్మముల , శీర్షము జేరిది మ్రొక్కి యేడ్వఁగా
ముచ్చట సక్కుమారుఁగని , మూడిన యాపద చెప్పుచున్న వాఁ
డచ్చముగాఁగఁ బెల్పెనన , యమ్మయు సయ్యయు జేయుకాఁకమున్.

తే॥ అక్కయును బాపయును సుచు , నమ్మికొనుట, దెలిసి చింతించియతఁడు చిం , తింపవలదు
నీదుప్రాణముల్ గాదెద , నేనటంచుఁ , డనకుమారుల సతనికై , చనఁగఁ బనుప

చ॥ కొడుకులు సమ్మతించుకొని , గోపమునం గను లెట్టజేసి దుం
దుడుకుల రోమకూపముల , దూతఁగఁ బ్రొప్పుట విన్నులింగముల్
వెడమతులారా నానెడు , వెడ్డటికంబు పీచినారు మీ
రడవులలోఁ బులిండులయి , యారట మందు డి యంచుఁ దిట్టచున్

చ॥ మునుపు వసిషు కోపమున , బ్రుంగని నల్వరు శాపయుక్తులై
చనఁ డనయల్లనే పిలిచి , చక్కన నేరిపి రెండు మంత్రముల్
మొనసి పఠించితేనియుఁ ద్రి , మూర్తులు వేల్పులువచ్చిజన్మమున్
మనుకురు నిన్నుగాతురని , మన్ననతోడుత నంపెనాతనిన్.

చ॥ ముని పచియించిన బ్లతఁడు , మున్నోని మంత్రములం బరింపఁగా
వనజజ విష్ణుశంభులు ను , పద్మలతో నటకేగి యక్కుమా
రుని యనువుల్, విధిక్రమత , రూఢిగఁజల్పిన రాజువేలిమిన్
గొనకొనఁ గాచి రంతఁ జనెఁ , గోరిక గాధిసుతుం డుదీచిన్.

పీ॥ అచట విశ్వామిత్రుఁ , డధిక నిష్ఠను హస్త, పద్మాంగుళుల ముక్కు , పైని నిలిపి
ఇడను పింగళతోడ , నెనయించి మనమునఁ , బ్రణవజపము బహు , వత్సరములు
నియతిమై నొనరించి , నిశ్చయఁడై నిల్వ, మూలాగ్నివలనఁ గ , పాల మంత
భేదిల్లి తమనంబు , విరిసిన యనువున, ధూమంబు లోకముల్ , తూలునట్లు

తే॥ త్రిపురదహనుండు గజము వ , ధించితోలు, గప్పకొన్న చెన్నున మొగుల్ , క్రమ్మురహిఁ
జగములం బర్వ బానుతే , జంబు మాపె, దిగిభ దిక్పాల నేత్రముల్ , మొగిచికొనియె

తే॥ మొగులు నిండు గగనమెల్లఁ , బొగలునిండ, జంగమ స్థావరంబులు , సంచలించె
దిక్కు లెల్లఁడ గావులు , తివిరి కప్పె, దివ్యులును వెలగందిరి , తేఱిచూడ.

తే॥ పద్మజఁడు పద్మనేత్రుండు , పద్మబాణ, వైరి కులిశియుఁ దక్కు గీ , ర్వాణసమితి
యచ్చటికి వేఱు వేఱుగా , వచ్చిచేరి, ఘన తపోధనుఁ గొళికు , గలిసికొనిరి.

తే॥ చంద్రమౌళియు వనమాలి , జలజభవుఁడు, గాదిజం గాంచి పరమ త , పోదనాద్యః
వేదపారగుల్ నిను మించి , వేఱు లేర, అని వచించిరి యెద నంది , యమ్ము లేక.

తే॥ అన్నుడువుల వీనులువిచ్చి , విన్న యతఁడు, శిరమువంచి కేల్ మొగిచివాం , చితఫలమ్ము
లొనరి నేటికి నేను ధ , న్యుండ నైతి, నమడు వారు స్వస్థలముల , కరిగినారు.

క॥ గతమైన చరిత్రంబిది, యితనికి సములైన తపసు , లిలలేరు మహా
న్నత నియతుఁ డితని కనికర, మతులితముగఁ బడయు మీకు , నరిదియుఁ గలదే,

క॥ అని గౌతమ పుత్తుఁడు చె, ప్పిన రాఘవు లచ్చెరవును , వేడ్కయుఁ గొని య
మ్ముడికిం బ్రణమిల్లఁగ దీ, వనలిడి మరలెన్ స్వకీయ , భవనంబునకుఁ,

క॥ మునియుం దమ్ముఁడుఁ దమతమ, కనువగు సెజ్జలఁ బరుండి , రంత నిరులు పం
డును పోలు రాముఁడును రే, యును శశియును దాను సీత , యునుగా నొప్పెన్.

క॥ జీమాతంబును వీడిన, యామెఱపే యిట్లు నెలఁత , యంగముఁ గొనెనో;
యేమో? యెఱుగఁగఁ రాదిది, నామదిఁ గన్నులనుదాని , నపురే తోఁచెన్.

క॥ విమలౌదార్య కరాజ్ఞము, లమరిన వెన్నుఁడు పరుండు , పబ్బి నెనయు నే
త్రములు గల రమణి నాహ్వా, తక్మలంబున నిలిచెఁగానఁ , గమలయె యగునో

చ॥ నెన రెద లేని దయ్యుఁ దమి , నెక్కొనఁగా గడుబేడిదంపు వే
దన మిడు నంజగల్లు కను , దమ్ములచే నను లోఁగొనంగ నా

కనులకుఁ గానవచ్చెడు జ , గంబునఁ గల్గు చరాచరంబు లె
ల్లను వనితా సువర్ణమయ , లాలిత సుందర రూపమే గొనెన్ .

చ॥ పరవి నగల్ చలింపఁదగు , బంగరుకుండలు పేర్కొలేని నా
యురమున నాటకుండినను , జ్యోత్స్న నుపొలిస మందహాసమున్
బొరపలు మోవి దొండయును , భూషణగాఁ బెనుపొందు నా మనో
హరి ముఖచంద్రమండలము , నారయ వింకొకసారి గల్గినే ?

ఉ॥ అంచిత మేఖలంగలుగు , న్యందనమొక్కటి వాలుఁబోలు నే
త్రాంచల యుగ్మమున్ గమల , కబ్బిని పీనుకుదవ్వయంబు లోఁ
గ్రుంచెడు మందహాసము న , కురితరీతి వహించుచుండు లె
క్కించఁగ నిన్నికావలయు , నే సమవ ర్తి నాయుధావళుల్ ?

తే॥ తావిగల పైఁడిబొమ్మయౌ , తలిరుఁబోడిఁ, దలఁచు మాత్ర నాపైనించు , విలుకుఁడిట్లు
బాణవర్షంబుఁ గురియించి , పఱిచె ననఁగ, బలమనెడి యాగుణంబేరి , వలన నిలుచు ?

తే॥ పుడమిఁ గొల్లపెట్టుటకయ , పొంగిలేమ, పాలకడలి వెల్లువవోలెఁ , బరపు చంద్ర
కాంతి నాయునులులఁ దీయఁ , గడఁగు కతనఁ, దెలి విసంబొందు కదలను , తీరుదోఁచు.

క॥ చరియింపఁదగని త్రోవను, జరుగదు నామనము విజము , చక్కెర పలుకుల్
పరఁగునది పడుచెయగునని, పరితాపం బగ్గలముగఁ , బడుచుండు నెడన్ .

తే॥ చెల్లఁ గాలంబు రేణిని , తెల్లగొడుగు, పడుటఁబోలెఁ బిల్చు దిశా , వనిత నొసల
నడరు గుండ్రని పతకంబు , వడిన లీలఁ, జంద్రమండల మంత న , స్తమయ మందె

తే॥ ప్రేమపతి చంద్రుడేగ నా , శామ్మగాఱు, లెల్ల వల్లభుఁ డలఁదిన , తెల్లకలవ
మునుమనోవ్యధఁడుడిచిరో , యనఁగ మున్ను, పరవియుండిన వెన్నెలల్ , ములుగుపడియె

పీ॥ పొడవైన తోమాల , పొలుపుగాఁ దాల్చిన, రాముఁ డివ్విధమునఁ , గాముబాధ
నివ్వటిలఁగ నొచ్చి , నిద్దుర లేకయె, సంశాప మొందుచు , జరపె రాత్రి
చెడరిన మదిలోనఁ , జింతించు చెందామ, రలను చెల్వల మొగ , ముక్తులు చెలంగ
విరివిగాఁ దఱుచుగాఁ , బరవిన యిరులును, గుహలకుఁ జేరి మై , కుదురుకొనఁగ

తే॥ ఎఱ్ఱుక్కల మొగమొప్పు , నేనుచర్మ, మొనరఁగప్పిన యుదయాద్రి , యనెడురుద్రు
నొసటిపై నన్నిమయమయి , యెనక మెనఁగు, మూఁడవదియగు కన్ను నా , మొలచె నినుఁడు

పీ॥ వడియు నత్తముగల్గు , పచ్చనిగుఱాల, గిట్టల తాఁకునఁ , గెరలుదూఁ
విప్రుల యర్హ్యంపు , విరులఁగూడిన నీటి, చేదెమ్మగాఁ బూర్వ , శిఖి మీఁదఁ
బూర్వదిగ్గంతి మో , మున నుంచు సిందూర, తిలకంబు నా నొప్పె , జలజహితుఁడు
పద్మువేళఁదెలిపి , పగఱపై నేగిన, ప్రియులు కేరెక్కి రాఁ , బ్రతిఁగాంచు

తే॥ చిహ్నహంగలు క్రొత్తడి • తరుణలముఖ, శవలములు విచ్చక్రియనువి • కానమందె
సరసిజాకర ముఖనరో • బింబులెల్ల, సూర్యకీరణంబు లెల్లడె • జొచ్చినిండ .

సీ॥ కిన్నరుల్ గానంబు • తిన్నగాఁ గావింప, జనములు భక్తిమై • సంస్తుతించు
మునులు విప్రులువేలు • పులు కరముల మోడ్చి , గడలియు మద్దెఁ • గా ధ్వనించ
గగనరంగమునఁ • దగిలి నర్తించు ధా, స్కరుఁడను రుద్రు బం • గారు జడలు
విరిసి భూరలమునఁ • బరవిస యవిపోలెఁ, కిరణ జాలంబు క్రి • క్కిటిసి పరవ

రే॥ విల్లుపుని చక్రంబుచే • విడిచి నలఁడు, పాలకడలి వీడి విచార • వనధి మునిగి
తిరిడి రేఁగంబులఁ బాద • తలము లొత్త, రాత్రియను వార్ధితీరంబు • రమణనొందె.

ఉ॥ చిల్పము దోరినట్లు భోక • కైవడి రాతిరి యేగ దంతి నాఁ
దల్పము వీడి ప్రాత రుచి • చక్రియల న్నెఱవేర్చి మేటి సం
చిల్పముతో ముసీంద్రునకుఁ • గై ముకుళించి యనుంగుదఁముతోఁ
బొల్బుగఁజేరె నాజనకు • పుష్కసుపేటికి యజ్ఞ వాటికిఁ .

ఉ॥ అద్భుధిలాధినాథుఁ డట • యజ్ఞము సాంగముగా ముగించి క
ర్ణములు దిమ్మలెత్తు భుభ • రావముల్పొంగ రర్చనంబున
పొమ్మగఁజేరి యింద్రుని వ • హిన్ మునితో ననుజనుతోడ వి
ల్లములుదాల్చి మేటి నుగు • జాకరుఁడున్ పసియింప నొప్పుచున్

మర్త॥ కూరుమండిన రాజుమారుఁ • గూర్మియోమల యంద మిం
పారఁగ్రోయి పోక్కిఁగాంచి దు • హస్తః యెవ్వరు పీఠఁన్
వీరు శ్రీమథమున్ గిలీళు నఁ • చేర్చు చావము జూడఁగాఁ
గోరి నచ్చిరి మేరుధీరులు • కోనలేంద్రు కుమారకుర .

11. చుళచుళిచుళు చుళు చుళుము. (26)

సీ॥ బంజా ప్రభుఁడంటి • లొలి చక్రబ ర్తియో, మనుపు నెఱుంగని • బనులు మనులె ?
ప్రాచీనర్షము గొడ • పడి చెడకుండఁ బృ, ధ్వం బిడికిన పృథు • వినవె నీవు ?
వ్యాసాచార్యఁ • డ్రుఁ బాటలు మాఁడఁగ, చెడరాంబు త • పించి శేష
యను చెలుఁగు రూపు • జనురెల్లఁ గాంప శ్రీ, రంగవిమానము • స్వరకుఁడెచ్చు

తే॥ ప్రభువు నివ్వెకు నెఱుంగని • వారలెరు? ఇంద్రుఁడెవ్వఁ తనుమోప • నేగి యనుర
వరుని రంగఁబ్రుంచి స్వర్గంబు • బలవిరోధి, కొనఁగినక్షిప్తుఁడెలియని • యొకఁడు గలఁడె

తే॥ నుపు ముడుతలు పృథ్వీత్వ • మరణములును, వజలకుండ శ్రీరాబ్ధిని • తరచి మధమ
వేలులు కొనంగి తనకీర్తి • విక్రమముగఁ, బరపి నాతఁడీ వంశసం • భవుడొకండు.

చ॥ కదనమునందు గెల్చి యెఱుఁగి • గాంచెడి ఖడ్గముఁదాల్చుభూపః యొ
ప్పదముగ మూఁడులోకములు • వీరత నేరిన సద్గుణాకరుల్
పొదలిన వీరివంశమున • భూవుఁడె జింకలు బెబ్బలుల్ పగల్
వదలుచు నొక్క రేవుననె • పానము సేయఁగ నేరె నొక్కటన్

చ॥ అరి నరపాల పూజిత ప • దాబ్బః సురాసురు లొక్క యపు సం
గం మొనరింప నాకులకు • ఖడ్గము విల్లును దాల్చి పాడి దే
వరవరె బాసత్తె నిలిచి • పట్టుగ రక్కసున్ జయించి యా
సురపురిఁ గాచినాఁ డతఁడె • సూ ముచికుండు డు వీరివంశ్యుఁడే

చ॥ మెఱపును నవ్వు కాంతిగల • మేటి నరాజుని దాల్చురాజః కా
శ్లాఱసెడు వీరిమద్దియల • నూచిన సూర్యకులంబువారు పెన్
దెఱకువ జీవరాసులకుఁ • దియ్యని జీవమువోరె నేలి ర
త్తెఱుగు శిబింద్రుఁ డందజముఁ • దేకువఁ గావ శరీర మీయఁడే;

చ॥ రిపుల శరీరముల్ దొలువ • రేఁగు కరాసి ధరించుభూపః యీ
విపులకులంబువారు ప్పుది • వీధరముల్ కొనకాలఁద్రోయు చి
ప్పవగిది దొర్లఁజేసి మఖ • వాజికినై జలరాశిఁద్రవ్వి ర
న్నపు డిఁకఁ జెప్పఁగావలెనె • యాన్యపవర్ణుల వీర్యనంపదల్

చ॥ పగఱ దశల్ గ్రహించు కర • వాఱము గల్గినజే డః శేషుఁడే
తగ వివరింపలే డక్కఁ బ • దంపడి నేఁ బలుకన్ వలంతినే ?
సిగముడి రేఱుల నెఱఁ • జేర్చిన శంభునిపొందు నిర్జరా
పగ నిల కానయించిన న్న • పాలుఁడు వీరల వంశజుండెకాః

ఉ॥ కుండెటి మచ్చలేని నెఱ • కున్ సరివచ్చెడి యెల్లి గల్గు రా
జేందుఁడః వీరిపూర్వుఁడొకఁ • డేదెఱ వారిసరీత భూతలం
బంది జయేందీరఁ గరత • లామంకంబుగఁ జేసికొంచుఁ బే
రొందఁగ నశ్వమేధ శత • మూని యొనర్చె సురేంద్రుఁ డంజంగన్

ఉ॥ చందురు గెల్చి నాతఁడును • శర్వు జయించినవాఁడు దూపుచే
దుండువుఁ గూల్చి నాతఁడును • తోచిన బాస్కర వంశమందె పు
ట్టొంది రఘుండు దేవవిభు • నోరిచి యెగ్గిది దిక్కులన్ జయం
బంది యనర్గళంబగు ప • రాక్రమ మొప్పఁగ నేరె లోకమున్

చ॥ ధనువను మందరంబుఁగొని • దర్పిత శాత్రవ రాజులకా సుధా
వననిధిఁ ద్రచ్చి జ్యోతి మయ • బంధుర సుందర మందహాసముల్

ననుచునుండు నిందుమతి , నాజను నిందిరఁగాంచి పద్యనా
దునిదిలెఁ దద్దుటాఁ నజ , భూవతి భూషగఁ దాల్చెఁ బెంపుమై ;

చ॥ మంగళ రావముల్ సతము , మానుగ మ్రోగ నజార మొప్పు భూ
పాంగఁ జగంబునన్ దళర , థావని నాధు నెఱుంగకుండు వా
రుంగలరేమి? వారి కొమ , రుల్ గుణపీరులు-వీరి నేరు పా,
రంగ వచిప నల్వకుఁ ద రంబె? యెఱింగిన యంత వల్కెదన్ .

చ॥ సిరుగులు లేక ప్రాచీ తతి , శ్రేయము లొంది భువికా సుఖింప వే
వెలుఁ గివముంబలెన్ విమత , వీరులఁదూల్చి జగంబుఁ గాను వాఁ
డిల మనువు న్నయంబున జ , యించినవాడు ధనుస్సహాయుడు
జ్వలితి సుధర్మవర్ముఁ డజా , పట్టి కుమారులు లేని చింతచే.

సీ॥ వింటికోపుల వంటి , వెడఁద నొసళ్ళను, తొక్కువల్కులఁ బోలి , నిక్కునుదులు
నింజైన బిందార , రంబులు నీలవి, కాల నేత్రంబులు , సంకుమెడలు
నులియు మధ్యంబులు , వెలకిచ్చు భోగంబు, లలరు పఞ్చశ్రీల , శరసి కుచము
లను కొమ్ములను గల్గు , నడవిమెకంబులు, గానెంచి వారితోఁ , గదలివచ్చు

తే॥ ఋశ్యశృంగునిచే చింత , లీఁగఁడలచిఁ, దుర్గుండ నాకుఁగొమరులు , దోచరైరి
నేల మొత్తము నావెన్క , నేలఁదగిన, తనయుల నొసంగుమనుచు నా , తనికిమొక్కె.

తే॥ మొక్కనమ్ముని యుత్సాహ , మున వచించె, భూమిమాత్రమే యననేల , భువనమెల్ల
నేలుపుత్త్రుల నీకిత్తు , వేలిమికిని, వలయు వానిని సమకూర్పు , పార్థివేంద్ర!

తే॥ అనుదు వస్తువుల్ సమకూర్పు , ననముఁడంతఁబుత్త్రుఁడేమి పొగించి , పూర్తిచేసెఁ
గనక కలశంబునన్ సుధా , కల్పమైన, యన్నముంగొని భూతమొం , డందు వెడరె

తే॥ అన్నముం గొని మునివరు , ననుమతమున, తన్నుతాఁబోలు దళరథ , ధరణిధవుఁడు
మువ్వ రఁదేందు నిటలల , మదముతోడఁ, బిలిచి నాలుగుసాళ్ళు గా , వించి యిచ్చె.

కా॥ పండంబాటి పగుళ్లు పుట్టిన మహా , పాపక్రియాసిద్ధిచే
నిండంబాటిన వేదచోదిత లన , స్మితిక్రియాసిద్ధిచే
దొండంబోలిన నోరుగల్గిన సదా తుష్టాత్మ కౌసల్య యీ
దండ న్నిచ్చు నరేభ్యసుందరు జగ , త్కల్యాణ దాయం గనెన్ .

చ॥ త్రోయఁగరాని నీతులను , తోరపు టెఱులు వచ్చిచేర బోఁ
తై యలరారు సద్గుణచ , యంబును నబ్ధి ననింద్య సత్తమా
మేయ ఘనోహరత్వముల , మేలుగ నీతనిఁబోలు పుత్త్రుఁడై
తేయి గనెన్ మహామృదుల , కీర్తిరతున్ భరతున్ సుధీపాతున్ .

చ॥ అరుదగు చేవచే గెలుపు, నందుచు ధర్మము పొదొనర్చునే
 ర్పరులగు దానవేంద్రుల౪ , రంబగు భీతివిముచు శూరులన్
 వరధనువుల్ ధరించి విలు , గనకాద్రిని రౌద్రకైలమున్
 స్ఫురణకుఁదెచ్చువారి విరు , జొచ్చెలఁగాంచె దగన్ సుమిత్రయున్.

మానిని॥ నాలుగువేదములంబలె నొప్పిన , వ్రల్లురుపుత్తులు సూక్ష్మమతిన్
 జాలి సరస్వతికిం బయివారయి , చక్కటిసాలవ వేదమొగిఁ
 దాళక లొంగిన శాత్రవుకై వడి , దాస్యముసేయఁగఁ బూర్ణ విశా
 పాలుఁదుపుట్ట ద్వనించుచుఁ బొంగెడు , వార్ధులకై వడి వర్ధిలఁగా

పీ॥ ఒఱలోనె నిద్రించు , చుండెడు ఖడ్గంబు, గల మిదిలాధీశః , తెలియ వినుము
 కాన్కలతోఁ గూడఁ , కడఁగి రాజన్యులు, వచ్చిమొక్కలిడఁగఁ , బాత్రమగుచు
 వీరమద్దియలచే , వెలుగొందు పాద ప, దృంబు లొప్పారిన , దశరథేశు
 కొడుకు లనెడు పేరొ , కొండు మాత్రమె యుప, నయనంబుగావించి , నయమునేర్చి

తే॥ శ్రుతులు చదివించి శాస్త్రసం , తతులఁదెలిపి, యెల్ల కర్ణంబు లెల్లప్పు , దెల్లవిధుల
 జరపిపోషించి నాతఁడు , గురుతపస్వి, చూళిబ్రహ్మనిభుఁడు వన్ , ఘండె చుమ్మె.

ఉ॥ వీనొనరించు జన్మము న , హింపక పొదొనరించు క్రూరులన్
 బానికతో వధించు తలఁ , పుం గొని యీసుకుమార పాదులన్
 దోనడపించుకొంచు గుణ , తోయధిః నాననమందు చేరితిన్
 బానితిఁ బానిపూనకయె , ముందుగఁ దాటక మమ్ము దార్కొనెన్

చ॥ జడనిదిఁబోలు రాఘవుని , శౌర్యము సుస్థిర శీల మందమై
 పౌడవగు దోర్మగంబు బల , మున్ గనఁ జాలెడుగాకఁ యమ్మొకం
 డడరుచు మండుకన్నగప , నారెచ్చెడు తాటకఱొమ్ముఁదొల్చి వెన్
 దొడరి మహావ్రముల్ తరులు , దొల్చుచు దూతెను భూమిలోపలన్.

చ॥ ఎఱుపగు మిన్ను తన్నెయ్యి , యేరుపుఁబోలిన కేశమూర్ధముల్
 గుఱికిని గుప్పతిప్పలుగఁ , గూరి నొకమ్మునఁ గాలుప్రోలికిన్
 బలచే సుబాహు, వింకొకఁడు , పద్మనలం బె యెఱుంగ వేలిమిం
 గొఱతలులేక తేసికొని , కూరిమితో నిటకేగుదెంచితిన్.

చ॥ నృపవరః బ్రహ్మయేనెఱుంగ , నేరని రాము మహత్త్వ సత్త్వమీ
 విపుడె గ్రహింతుగాకః జగ , మెల్లను కాలిది బూదిసేయన్ నే
 రుపుఁగలఁతావులన్ మునుపు , రూఢతపంబునఁ బొందియిచ్చు నేఁ
 ద్రవగొన నయ్యవీతనికి , దాస్యముచేయుచునుండె నిచ్చుచున్.

ఉ॥ ఈతని వీరమదైలు ప , హించిన పాదసరోజు ధూళియే
గౌతమువత్తికిన్ మొదలి , కాంతిని రూపము నిచ్చెఁ బ్రేమ పం
గాతము మెండు ప్రాణముల , కంబెఱు రామునియందు నాకు ను
ర్వీతలాభః యంచతని , వృత్తము వీనుల విందుచేయఁగన్.

12. కార్ముకపటలము. (52)

చ॥ ఉరుతర చిత్ర కార్ముకము , నుంకువ చేయుటచేఁ దలంపు పెం
పొరయ ఫలింప కుండఁగ మ , తొండు వచింపఁగ నేని యుండుఁ నీ
వరగుణుఁ డీకు చాపమును , వారక యెక్కిడి లాగెనేని నా
వరము ఫలింపు జానకి త , పంబు ఫలంబు కరంబు నింబగుఁ.

శివధనువును గని పలువురు పలువిధములఁ దలఁచుట

శ॥ అనిపరికి మునియు సీకాన , జనకుఁడు తన భటులఁగాంచి , శంకరు ధనువున్
గొని తెండు వేగ పొండన , ధను ర్గృహము చొచ్చివారు , దానిం గనుచున్.

చ॥ కలభముఁ బోలు దొడ్ దృఢ , కాయలు కొండలఁ బోలు జాహువుల్
వెలి మెలి వడ్త వారయిదు , వేల జనంబులు మధ్య మధ్య దం
దెం నెలకొల్పి క్రిందుగ వ , దీన్ భుజ మూర్ధము లాన్ని మోచి పా
టల గతి తప్ప కడ్గులు త , డంబడకుండఁగఁ దెచ్చుచుండఁగన్.

పీ॥ విపులయౌ ధర తన , వీఁపు నొప్పిని మాన, మేరువు లజ్జను , మించి పూన
వచ్చుచుండఁగ వార్తి , వంటి విశాలయౌ, పురమున జనులు గుం , పులుగఁ గూడి
కలకలమంచు లో , కంబున వారలుచోటు లేదన వచ్చి , చొచ్చి చూచి
శంఖ చక్రమ్ములు , జానుగఁ దాలిచి, మగ సింగముం బోలు , మాధవుండు

తే॥ గాఢ వేతెవ్వరీ వింటిఁ , దాఁకు వారు, నేఁడు రాముఁడీ ధనువు గు , జీకృతంబు
చేసెనేని కుభాంతమై , సీతపెండ్లి, పొనరు నని యొక రొకరితో , ననెడివారు

పీ॥ కార్ముకం బనుకెల్లఁ , గైతవమే యగుఁ, గనకపర్వత మిది , యనెడివారు
దాత చేతుల తోడఁ , దాకి చేయఁగలేదు, మన తపోబలముచే , ననెడివారు
మును దీని నెక్కిడి , తన కుసయోగించు, కొనినవాఁ డెట్టిఁడో , యనెడువారు
మేరువునే యిట్లు , మెదిపి చేసిరొ వార్తి, మునుచిల్చు కొండయౌ , యనెడువారు.

తీ॥ చిలువతోఁ డిది యంచు ప , చించువారు; వారిదమునుండి యింద్ర చా , పంబు జాతీ
వడెనొ మేదిని పయి నని , పలుకువారు, పడుచు చూచెనే యిదియని , నొడువువారు.

పీ॥ పెను వింటి నిటకుఁ దె , ప్పింపుఁ డనుచుఁ బ్రభుఁ, డాజ్ఞ యెందులకిచ్చె , ననెడివారు
మతి చెడి వచ్చిన , మన్నీం ద్రెవంద్రే , కలరె యించని వగఁ , బలుకువారు

పూర్వ తపఃఫలం • బున నైన నొకవేళ, కూడదో? యనుచు వా • క్రుచ్చువారు
ఏత ధనుర్విము, క్తేషువునకు లక్ష్మ్య, మై యమరున దేదో • యనెడువారు

తే॥ సీత పెండ్లి కె దీనిని • చేసిరనుచుఁ, జక్రిఁ బోలిన రాముడు • చారు తనుడు
వీఁగ కెక్కిడునే యని • విధివిధించు, చెడుగుల్లిట్టివే యని జనుల్ • నొడుపుచుండ

తే॥ భటులు హరువిల్లుగొనిపోయి • ప్రభునియెదుటఁ, బుడమి వీపు నెటుక్కున • నడఁగి పల్ల
మదర నుంచి రా చాపంబు • నరసి నృపులు, తెచ్చిరే యని కేలు వి • దిర్చి కొనిరి.

చ॥ కలభముఁ బోలు రాఘవుని • కాయము నందము గాంచి వేదనన్
గొలిపెడు వింటిఁ గాంచి తన • కూతు నదృష్ట మెడందఁ గాంచు రా
ట్టిలకునిగాంచి గౌతమ జ • టి ప్రభు పుత్రుఁడు మండపంబునం
గల నృపరాజిఁ గాంచి నయ • గారపుఁ బిల్లల మించి యిట్లున్.

పీ॥ మేరువు విల్లుగా • మెఱయు శంభుఁడు తన, సామేన వసియించు • నతికిఁ దండ్రి
యవమతి యొనరించె • నను కారణమున ను, ప్పొంగి లేచెడు కిన్నఁ • బూని యప్పు
డీ విల్లు గొని వెన • నేగి దక్షని యాగ, శాలఁ జేరంగ న • చ్చటఁ గలట్టి
కొందఱ పండ్లూడె • గొందఱ కరములు, విజిగె వేలుపులును • విచ్చి పాత

తే॥ పోవరానిచోటుల తెల్లఁ • బోయి దాఁగి, రగ్గులునశించె ముక్కంటి • యరుకతొలఁగఁ
దనదు విల్లి చెప్పి నీవంశ • మున జనించు, దేవరాతున కమ్మహా • దేవుఁడపుడు

తే॥ నేను శివ ధనుర్వలము వ • ర్తింప వలెనె? చంద్రమౌళిఁ బోలిన ముని • చంద్రః నీవ
తెలియఁ దగు వాడ వింక నీ • కలికి సీత, జనన వృత్తాంతమును విను • సాంగముగను

సీత వృత్తాంతము.

పీ॥ ఇనుముఁ బోలిన దీర్ఘ • శృంగముల్ బలితంపు, టిట్టులు గలకోడె • లమరఁ బూన్చి
బంగారు మడకకు • వజ్రంపుఁగట్టును, రత్నాల నొగయును • రంజిలంగ
సృటికంపుఁ గాడి యొ • ప్పుగఁ గూర్చి జన్మంబు, నకు సమవస్తువంగ • నొకపొలంబు
మును దున్నఁగాఁ గట్టు • మొననుండి బాలభా, స్కరుఁ బోలు కాంతులు • గలిగిభూమి

తే॥ దేవి వెలువడె నన నొప్పి • తేజరిల్లి, పాల కడలిలో నుధతోడఁ • దేలినట్టి
సిరియు దీనయై యెదుఁగు మే • ల్పెలుపు గలుగు, కలుకులకు రాజి యీ సీత • గానిపించె

పీ॥ రమణి గుండంబుల • రమణ యేమన నగుః నవియ తమంతఁ ద • స్వంగిఁ జేరి
మేలుపడఁగఁగోరి • మీదుమీదుగఁద్రోచి, కొనివచ్చియొండొండు • పెనఁగుచుండు
తెలుపు నెలపు గోరి • బలు తపంబొనరించి, పూఁబోడి నెమ్మేని • బొందినయచి
బలుపు కమ్మల కొమ్మ • ప్రభవించినది మొదల్, మిగిలిన చుగువలు • మేల్మి తఱిగి

తే॥ వేల్పుచే టుప్పరమునుండి • వృధివిజేరఁ, దక్కు నదులెల్లఁ బెంపునఁ • దఱిగినట్లు
• రైరనఁగఁ జాలదే యెక్కు • వైతి యగునె • మౌని సక్షత్రగజరాజః మహిత తేజః

తే॥ విమల కర్తవ్య విజిత • విధి కృతంబు, వేటుగా నుండ లక్ష్మిని • వేల్పులెల్లఁ
గోరినట్లు సీతను నృపుర • గోరినారు, దీని బోలిన చిత్రమెం • దేని గలదె

చ॥ గురు మద దంతిబోల్పువులు • హెషముఁగొల్పు చమూ సముద్రులై
యురవడి వచ్చి పెండ్లి పలు • కొప్పగఁ బల్కిన యెల్లవారి కీ
సరణి వచించి నార మల • శర్యుడు పోరున నెత్తు వింటి నే
పురుషుఁడు వంచువాఁ డతఁడె • పో వరుఁ డయ్యెడు సీత కియ్యెడన్.

ఉ॥ కావ శరంబుచే జగముఁ • జక్కుగఁ జేయ వలంతి యైన యో
తావనవర్యః యాధనువుఁ • దాఁకఁగ లేక స్రుమాన సాయకం
బోవఁగలేక పర్యత న • మున్నత చాపముతోడ వచ్చు సీ
తా పరికుద్ద మూర్తి గని • తత్పరతన్ నృపరాజి పోరఁగన్.

తే॥ అంరుకీర్తి గోరునుదారు • కలిమి పోల్కి, జనకు సైన్యంబు తఱిగియుఁ • బెనుపుమిగిలె
భ్రమరయుతనుమవేణివై • భ్రమవహించు, ప్రభుల సైన్యంబుతమ యాస • వలెనెవిటిగె

చ॥ విమల పథాను వర్తులగు • వేల్పులు సత్త్వచరిష్ఠుఁ డుగ్ర చా
పము తన పట్టి కుంకువగఁ • బిల్కుటచే నగు పోరఁ గ్రుంగుచుం
ట మదిఁ దలంచి సేవల రు • టంబుగ నంపుట గాంచి రేయి ఘూ
కముఁ గని పాటు కాకముల • కై వడిఁ బాటిరి సేనతో నరుర్.

ఉ॥ అప్పటినుండి నేటివఱ • కప్పుడు పాఠిన వారలేని వే
తెప్పడమీకులేనియు ను • మేళుని చాపము దాసినారు కా
రెప్పటికేని పెండ్లి యగు • లేర్పడదా యని యుంటి మీతఁ డిం
పొప్పగ నెక్కు వెట్టిన న • హో విత చెందదు సీత యందముకా.

ఉ॥ అమ్మని పల్కావార్త మది • నారసి కెంజడ లాడఁ గొళికుం
డిమ్మగ మూర్త మూచి యని • కేదైఱఁ బూనెడు కోడె మాడ్కి బీ
రమ్మనఁ గానవచ్చు రఘు రాముని మోమును గాంచెఁ జిత్ర రూ
పమ్మను పోలు మేను గల • పార్థివ పుత్తుఁడు గాంచె సింగిణిన్.

రాముఁడు శివధనువు కడ కేగుట.

తే॥ నేయి పోయఁగ నట నుండి • నింగి నంటఁ, బొంగి లేచెడు జ్వలితాగ్నిఁ • బోలె లేచె
విఠిగె హర ధను వని వేల్పు • లఱచినారు, విజితకమాది రిపులు దీ • వించినారు.

తే॥ విమల సత్తపోధనునిచేఁ , త్రేరితుఁ డగు, రాముఁ డా వింటినారిఁగూ , రప్పంగమున్నె
సుందరుల మనముల నేయ , మాన బాణుఁ, కెక్కు పెట్టెను పూన్కిమైఁ , బెక్కువిండ్లు

పీ॥ కనఁబడు పెనువిల్లు , కాలి బలిమిఁబోలు, నని యగ్గ లికఁ బల్కు , లాడువారు
సిగ్గరియౌ సీత , చెలువంపుఁ గెంగేలు, రాము కెంగేలుఁగూ , రప్పఁబడదేని
పుట్టువుల్ సఫలతఁ , బొంద వనెడివారు, నినకులుఁ డిప్పు డె , క్కిడఁడయేని
అలివేణి సీతతో , నలఁతలేక మనము, నగ్నిఁ బ్రవేశింతు , మనెడివారు

తే॥ దాతయౌ మిదిలేకుండు , సీత పెండ్లి, చేయఁ గోరువోఁ గొను మని , యాయకుండ
భవుని విలు దెచ్చి యాపిన్న , వానిముందు, నునుచు పెంతయు సనివేక , మనెడివారు

తే॥ మునికి లజ్జ లేదనువారు , జనకుకంటె, గ్రూరుఁ డొక్కఁడు లేఁడను , వారు రాముఁ
డీ ధనువు వంప లేఁడేని , యింతి జీవి, తంబు ధరణిపైఁ జాల వ్య , ర్థ మనువారు.

తే॥ నెమలి మైచాయ మగువ లీ , రమణఁ బలుక, సాధువులు వొంగ విబుధులు , సంతసించఁ
బైఁడికొండ యేనుఁగు పెను , కోడె సిగ్గు, వడఁగ రామచంద్రుఁడు వింటి , కడకు నడచె.

తే॥ కనక కంకణములు నంకు , గాజా లొప్పి, పొంద నరుదైన రత్నంబుఁ , బోని సీత
మెడను వైవ నెత్తిన విరి , వడ మనంగ, నెత్తె రాముఁడు మేరువు , నెనయు విల్లు.

ఉ॥ తోరపు విఘ్నముల్ నలుపు , తొంగలి తొప్పల వల్పుకే సభా
స్తారులు చూచుచుండినను , సభ్యుల నొక్కఁడునేని చాపమున్
వారక కాలఁద్రొక్కుటయు , నారి తగుల్పుటఁ గానరైరి చే
నారఁగఁ జూచి రంత విని , రావ మా విలు తుని కూలుటల్ .

చ॥ అమరు లజాండ గోళమె ర , యంబున ప్రీతె నిఁకేరి మర్వ వొ
త్త మని వడంకినా రనఁగ , ధారణి వాసుల ఓతు చెప్ప వ్య
ర్థమ యగుఁ దల్లివేరువలె , ధాత్రిని మోయుచున్న శేష నా
గము తన నెత్తిపైఁ బిడుగు , గాటముగాఁ బడె నంచుఁ బెల్లుఁజెన్ .

చ॥ గురు భయ దాసిచే జయముఁ , గొన్న విదేహ మహీశు పుత్రా మి
ప్పరుసునఁ బండె నంచు విరి , వాన ఘరల్ గురియించి రంబుధుల్
గురిపెను రత్నముల్ మిగుల మోషము పేయుచు నంబుదంబులున్
గురిసెఁ బిండి వాన ముని , కూటము దీవన లిచ్చెఁ బ్రేమమై.

పీ॥ అమృతంబుకంటె నిం , పైన వివిధ వాద్య, ములునిండి యెల్లఁడ , మ్రోగుచుండ
విరుల నరంబు లా , భరణముల్ చందనమును గండవొడియును, పునుఁగు కడలి
ముత్తె ముల్ రత్నముల్ , పొన్నును సన్నని, వలువ లొందొరులపై , పైచికొనఁగ
నగరంబు పర్వంబు , నన్ వారిరాళి మో, పించుట వోలె మో , పించు చుండె

తే॥ మేఘములఁ గని పొంగు నె . మిళ్ళ మాడ్కి, నలరి తరుణులు మకర వీణలనుపూని
యూలిపు తేనెలు గురియఁ గుం . డలములూఁగ, నగలుతేళకళమెఱయంగ . నెగడిరవు!

ఉ॥ బమ్మెరఁగొల్పు నానవము . పానము చేసినవారిఁ బోలె నే
త్రమ్ముల కెంపు గల్గు పని . తామణు లంగడ నీఁగి భర్తలం
గ్రమ్మి కవుంగిరించి రల . కంది జలంబును ద్రావు మమ్మ నా
నిమ్ముగ వారుకొంచుఁ జని రెద్దడి . బీదలు రాజు ద్రవ్యమున్.

తే॥ వైడికులయు నటకుయు . వైణుకులయు, మధుర గీతంబులను చెవి . మాఁగ వినిన
దేవ మనుజు దేహము లొక్క . తీరుఁగాఁగఁ, జిత్ర సమముగ విరిచె వి . చిత్ర గతిని.

ఉ॥ రామ ధను ర్విఖండన వి . రావము విన్న సుపర్వ భామినుర్
ప్రేమను లచ్చుజంబులను . వీక్షణ సేయఁగఁ గోరి వచ్చి భూ
భామల రూప చేష్టలను . పాటల నాటల భిన్నతర్ గనం
గామిని కౌఁగిలిండుకొని . కన్నుల నార్ప భ్రమించి రవ్వలన్.

మీ॥ దశరథ పుత్రుఁ డి . తం డను వారును, కమలాక్షుఁ డనువారు . కారు మేఘ
మనువారు పువువంటి . తను వను వారును, మనుజుఁ డీతండు కాఁ . డనెడువారు
వొఱమీలు దిరుగాడు . వర కలకాబ్ధిలోఁ, బండు విష్ణుండని . పలుకు వారు
మనుజు దేహం డంట . మరులెవో యనువారు, నవని తనము చేసె . ననెడువారు

తే॥ మేని యందముఁ గనుఁగొన . మెలఁత కింక, వేయి గన్నులు వలయు న . బ్బాయతాక్షి
పౌరుఁగన నాతనికి నల్లె . వీరి నిటకుఁ, దెచ్చు మునికి మ్రొక్కుండని . తెలుపువారు.

తే॥ అతనిఁ గన్నెల్లెయూతని . యనుజుఁ గాంచుఁ, డనుచు నుండ నచ్చట సీత . యవలఁజూడ
గోరు నానచే నునుటులు . కొంత నిలువఁ, బొరలుచుండెను పరితాప . మునఁ బగంట.

సీత చింతనము

మీ॥ ఉష్ణాఁత లూఁగెడు . నునులులతో వసి, వాకిన పానుపు . వీడి చెలులు
ప్రమ్మిరాఁ బద్మాక . రము దరి న్నటిక హ, ర్మ్యంబున నెలకాల . యరుగుమీఁదఁ
బిన్నీరు చల్లిన . పానుపుఁ జేరి యీ, తెఱఁగున ననుఁ దమ్మి . తీఁగలారా!
అబల కిటులు గల్గె . నని యెంచి దయయుంచి, తన మేనివన్నె ప . త్రములఁ జూప

తే॥ మ్లాసతను వీడు చుంటిఁ బ . ల్ల వముఁబోలు. నా యెడలి రంగు గొనిపోవు . నంటుకాని
కనుల రంగు మీ విరులచే . గానఁ జేసి, నాడు ప్రాణముర్ దీయఁ బూ . నంగఁదగునె ?

మీ॥ తన భుజంబులఁ గాంచి . తా టి సిగ్గిలు మేరు, పును పోలు విలుదాల్చి . గొనముతదవు
దోస్తంభ యుగ్మంబు . తూణంబు వెన్నెల, పగిది జన్మిదమును . నై జయంతి

పొరలెడు వక్షంబు , మరలఁ గాంతునయేని, కాన నోపుదు నాడు , ప్రాణములను
గగన సంచారి యో , తొగల రాయని తోడ , మధువముల్ రొడవేయు , మాలలుగల

తే॥ క్రొమ్మడియుఁ గల్గి పెనువిల్లు గూడఁ దాల్చి , రెండుకన్నులు గల మబ్బొ , కండు నాడు
ప్రాణ జీవనముల ముంచి , త్రావివైచె, నది యెడఁద నిపుడున్న దె , ల్లపుడు నుండు

ఉ॥ తుంటరి మన్నధుండు నను , దూదిని గాల్చెడు సగ్నివోలె తొ
మృంబగ వేడి తూపుల ర , యంబునఁ గాల్చుఁగఁ జంచలింబు నా
వంటి సుకాసికిన్ బ్రదుకు , పద్ధతి వచ్చి “భయంబు మాను నే
నుంటి” నటంచు దాపు గన , నొప్పుని దెవ్విధి పొరుషంబొకో;

మ॥ అడఁగంబాజుని యో శయోధరము లా , రాఁ పైపయిం బొంగి యి
వ్వడువై యేమి యొనర్చి నార లిక నే , పాడైన వే పొంది యె
క్కిడఁగా రాని ధనుస్సుఁ దాలిచిన దా , శ్రీకాను వక్షంబు నే
ర్పడ నాటం గయికూడు నేని తప మొ , స్పృం జేయుట వేదెదన్

చ॥ అదరును నామదిం గు య , నంగుఁడు వైచిన సాయకంబుచేఁ
బొడమిన చింత పర్చెలుచు , బోసె నురోజ యుగంబుపై చినం
దెడవక యాతఁ దెవ్వఁ డిటు , రేచెడు రాత్రులఁ బీడ సేయు వం
ద్రు డొ? నడుమం గలంకమును , తోవదు వేదెట నుండి వచ్చెనో;

మ॥ మనమా! భావజుఁ దెత్తి వచ్చి యెడ దన్ , మాడించి నాటించు తూ
పను నంజెంతో కలంపఁ గ్రాంగక యెటో , యాపై బయల్దేజీ న
ల్లని మత్తేభముఁ బోలు వాని పదముల్ , పట్టింపుగాఁ బట్టి యా
తని వెన్నాడిన ప్రాణముల్ చురలి పం , తం గుండ రా నేరొకో;

ఉ॥ మింటను తోచు పెన్నొగులు , మించులతో దిగి వచ్చె నన్న తీ
రొంటిన తొమ్మునన్ మెజయ , నొప్పెడు ముప్పిరి నూలితోడ మా
యింటిని దాయ రాకొమరుఁ , దెవ్వఁ డటం చెఱుఁగంగ నైతి నా
కంటఁ జరించు సెప్పడును , కారణ మేమొ యెఱుంగనయ్యెదన్

ఉ॥ పెక్కు రొసంగి దాత యని , పేరు వహించిన పాలవెల్లిలోఁ
జొక్కుముగాఁజనించి యొక , చో మఱి పుట్టని మండు పొందికకా
జిక్కిన హేమకుంభమును , చేకొనకుండెడు మూఢభంగినా
చక్కనివానిఁ జేవిడిచి , జాలిని పొందెద మాట లేటికిన్.

చ॥ మనసునఁ దూలి తూలి యిటు , మానిని కుండుచు వెచ్చ నూళ్ళుచున్
పనరుచు నుండఁ జల్లని స్వ , భావము నల్లని కన్ను లొప్పు భా

మిని యొక చేటి రాట్నభను • మేరు నిభంబగు విల్లు కున్నట్ల
గని రిసలోని వేడ్కనడ • కంబుగ మంచ గలేక చెచ్చెరన్

— మాలిని యను సఖి సీతకు హర ధనుర్బంగ వృత్తాంతము తెలుపుట —

తే॥ కలువనంటి మాలిని యను • కాంత తనదు హామలు కుండలంబు లిం • వ్రాయుధంబు
వోలె పెలుగంగ • వస్త్రమూర్ మాలికలును చూర పెలుపుకీగియ వత్తె • బరసిపాటె

తే॥ మొగసి వచ్చి మైథిలి కట • మ్రొక్కికుండ, నలవి మీసిన కుతుకాన • నాడుచుండ
నేమి హేతువే దీనికి • నెఱుంగఁ బలుకు మనిన సీతకుఁ జెలి యిట్లు • లనియె దుదకు

సీ॥ చతురంగ బలములు • చాలఁ గలుగువాడు, సర్వ విద్యావేది • చతుర గుణుడు
మొగులు నాఁ గురిసెడు • పొడవు చేతులవాడు, దశరథుఁ డనెడు భూ • దారవరుడు
తత్తనయుండు • మదను కంటె సుఖిగుండు, సీలమేఘచ్చాయ • నెగడు వాడు
వైకుంఠుఁ డనుశంకి పదలరీయనివాడు శ్రీరాముఁ డనుపేర • జెలఁగువాడు

తే॥ రిముక్తోడఁ గొళికుడను • తపసితోడ మనవురికి శివ ధనువును • గనఁగ వచ్చి
యమ్మునీంద్ర నాపతిని చా • పమ్ము డాసి తేలికగ నెత్తె నాతఁడు • లీల ఫెయిని

చ॥ క్షణమున వింటి నొక్కకొనఁ • గాలను ద్రొక్కఁ జివుక్కుమంచు సిం
గిణి యటు లేవఁ బట్టికొని • కేలను ము స్ఫులవాటువద్ద దీ
త్రిజయను చాప మం చచటి • ప్రేక్షికు లాడఁగ నెక్కు వెట్టి త
దుఃఖమును లాగుడున్ విఠిగె • దోరపుఁ జాపము ధాత్రి దద్దఱన్

చ॥ అనిమిషు లెల్ల రుం టొగడి • రాడిరి పూవులు చల్లినార లో
జనకిజః యంచుఁ బల్కు విని • సన్నుని వెండిడు మేఘమంచుఁ దొ
ల్ల నెవలఁ బంకజాక్షిఁ డనఁ • దాపముఁ గూర్చి వాడె యంచుఁ గా
మిని మది శంకి వీడెఁ డెగె • మేఖలయున్ జఘనంబు లుబ్బి గన్

చ॥ కలదని లేచటంచుఁ బలు • కం దగు కౌసును గోమలంబులై
బలియు పిఱుందులుం గలుగు • బంధుర దేహము బూరటిల్ల నా
లలాయుఁ జేటి చెప్పిన వి • లక్షణమూర్ గమనించి నిక్కమా
లలితుడె కానిచో ననువు • లం దొలగించెద నంచు నెంచుచున్

తే॥ జానకి తపించుచుండ నా • జనకరాజు వేల్పు శిల్పి నిర్మించిని • విల్లు విఱుగు
న్నలివు విని మేర మీసిన • యుబ్బు గలిగి కౌశికునితోడ నొక్కవా • క్యంబు పలికె.

ఉ॥ ఓమునివర్యః ప్రేమ చిగు • రొత్తఁగ నీ వెనుపెంట వచ్చు శ్రీ
హేముని పెండ్లి యిప్పుడె త్వ • రన్ నెఱవేర్చుట మీకు నిష్టమా;

యీ మహిఁ జాటి యా దశర , దేశునకున్ వినిపించి యందఱున్
 బ్రేమను గూడి చేయుదమ? , వే వివరింపవె యన్న నాతఁడున్

తే॥ దశరథుఁడు వచ్చి చేరుట , తగు నటంచు, దెలుప జనకుండు నానంద , జలది మునిఁగి
 నడచు వృత్తాంత మెల్లఁ దె , ద్బుడి యటంచు, దూతలం బంపె శుభలేఖ , కోడనపుడు

13 ప్రయాణ పటలము. 78

చ॥ పఠిఁ జనఁజాలు దూతలును , పాద బలంబున గారి పోలికన్
 నడచి మృదంగ కాహళి ని , నాదము రెచ్చు నయోధ్యఁ జేరి య
 ప్పడమి నృపాలు దర్శనము , పొందక రాజ్యుకుటంబు లెల్ల రా
 పిడి పెడుచుండు తన్నగరి , పీఠులఁ గాంచుచుఁ బోయి యయ్యెడన్

చ॥ ధరణిపు నాజ్ఞ నొంది యుచి , తం బగు రీతిని లోనఁ జొచ్చి భూ
 పెరు చద వారిజంబులకు , వారని భక్తిని మ్రొక్కి రాజశే
 ఖరః భవదీయ పుత్ర కులు , కౌశకు వెంటను పోవు టాదిగా
 జరిగిన వృత్త మిద్ది యని , సంతస మారఁగఁ బల్కి యవ్వలన్

తే॥ అమిత సుగుణ భూషణః యిది , యదియ యనుచుఁ
 జదువ నియమింపఁబడిన వి , ద్వ దవతంసు
 చేతి కొనఁగంగ లేఖఁ బు , చ్చిక్కిని యతఁడు
 చదివె నెల్లరు విన రాజు , ముదల నొంది

ఉ॥ వీనుల నగ్ర పుత్రు విలు , విద్వే సమర్థత యన్ సుధారసం
 బావిన యంత రాజునకు , నంగదముల్ వదనంబు విచ్చి బీఁ
 టుని ధరిత్రి వ్రాలు క్రియ , సున్నత వజ్ర భుజంబు లుడౌము
 న్నూనిన యాగ సత్సంఘము , వూర్తి భుజించు తెలుంగు దోషఁగన్

తే॥ ఖండవరకుపు దక్షయా , గంబు వేళ, నేడు లోకాల వారి జ , యించినట్టి
 బలితపు న్విల్లు రాముచే , భగ్నుమైర ధ్వనియకా నెంతు మన మపు , విన రవము.

తే॥ ఎప్పు దెప్పు దెల్లెట్టుల , నెసఁగె ననుచు, నడుగుచుండు వసిష్ఠాదు , యరయఁ బలుకు
 దూతలకుఁ గయకొండని , దోర్బలుండు, నగలు నుడుపులు మఱి మఱి , తగ నొసఁగె

చ॥ మునుఁటి సూర్య వంశజు , పుష్యాఫలంబునఁ బుట్టినట్టి య
 మృనఃపిఠామూర్తి యున్న పుర , మార్గముఁ బట్టి దశంబు రాజులున్
 మును నడపుండు బంధు హిం ప్రహులు రండని యేను దెక్కి ప
 త్త నమునఁ జూటఁ జేయుఁడని , దారణి నాడుఁ డనుజ్ఞ చేయఁగన్

చ॥ జగముల నెల్లఁ గొల్వ మును • చక్రీ త్రివిద్రముఁ దెనవేళ నీ
జగతికిఁ దద్విదం బరయ • శంభుఁడు దెల్పిన యట్లు వారువం
పు గమి కడఁగు గల్గు పుర • భూమి సుధాంబుది చుట్టి వార లే
నుఁగుల పయి స్నానముల ధ్వనుల్ ఁలఁగన్ పడిఁ జాచి రంతటన్.

కి॥ చాటింపు వినుఁ మున్నే, పాటించి కుమారశతి, ప్ర • భింజుఁడు పెడిన్
చాటించిన జలనిధి విట, తాటం బగునట్లు పురము • తడఁబడఁ దిరిగెన్.

తే॥ అపనిఁ జోటు రవంతలే • దనగఁ నిండి, వృషభ గంభీర యానుని • వీర సమితి
విలయ వాయువు వీవఁగా • జలధికలఁగి, పొంగి పొరలిన చందానఁ • బొలిచి నడచె

తే॥ జగము చిన్నదె యనఁదగి • నృందఃసములు, వెలిగెఁ బ్రభులచే భానులఁ • గలవి పోలే
రత్నముఖ పట కాంతి ద్వి • రద చయంబు, వెలసె నీంద్ర ధనుర్ముక్త • జలద భాతి.

డి॥ అంచలు పాలవంటి తమ • యచ్చపు తెక్కల విచ్చి విన్ను పై
నించిన చంద్రులై విరిసి • నిండెను కాఁడలతోడి చుట్టుపుల్
మించిన కేతనావళియు • మిన్ను సమస్తము చర్మ మెల్లఁ గా
న్పించిన సంచునన్ వెలసి • నిండె నభస్మల మెల్లఁ బర్యుచున్.

తే॥ దానధారలు గాఱు మా • తంగములను, కడలి యని యెంచి యెల్లెడఁ • గప్పి నీరు
త్రావ దిగు శరన్నేమ సం • తతులఁ జోరెఁ, బరవి చలియించెఁ దెల్లని • ధ్వజపటములు.

చ॥ తొడుగులు చాల్చియుండునెడ • దోరని వెన్నెల గాయు వెన్నెలల్
గొడుగుల నీడలం జెఱచి • గుబ్బిల్లియన్ మఱి యధి మేఘపుం
దెడఁగు చెడంగఁ బై విరిసి • పేరిమి నెల్లెడ నిండు, మబ్బులుగా
విడిపడి వోవ దుండుటల • భీకర రావము మీఱి మోఁగెడున్.

చ॥ గరితల మోచికొంచు జను • గజైఁ గుజ్జము లంచపిండ్లులన్
వెంపున మోచు నాపగల • విన్ననువొందుఁ; బసిండి సౌఘ్ములున్
బిరుదు కుంబు లల్లికల • వేణులు గల్గిన ప్రియ మించనన్
ఎఱులఁగ వారి మోచు మద • వారముల్ జలదాఁ నాఁ జనున్.

తే॥ పరుచు లేచుచు నిలుకుట • చలన రాలు, సఖుల వక్షజ కుంకుమ • సంకుమదము
యవకు లలఁగిన చందన • మొరసి రాలి, నడచు త్రోవయు మెత్తని • పడకఁ జోరె.

చ॥ మృదు మధురోక్తు లొప్పెనఁగు • మెల్లల పైఁటలో మఱింగి క్రొ
వ్విడమయి మిత్తిఁ జోరెఁ జెడు • వేదనఁగూర్చెడు చన్నుదోయిపైఁ
బొదలెడు తారహారములు • పొచ్చుగ వెన్నెల గాయుఁ రత్నముల్
పొదిగిన భూషణంబులు న • మున్నతి వీచును లేత యెండలన్.

ఉ॥ దోసములేని మానిసులు • దొడ్డు భుజంబులు గల్గువారు సం
వాసిలు క్రొమ్మడుల్ గలుగు • వారలు ధన్యులు ఖడ్గధారులై
భాసిలు రాట్కూమారకులు • భార్యల వెంటడిఁ జోవుచుండ్రీ సం
తోసము తోడుతం బిడుల • తోఁ జను గంధ గజా? కై వడిన్.

చ॥ మలసిన తావి క్రొవ్విరులు • మణ్ణులలో ధరియించినట్లు కొ
ప్పులఁ దగిలించు కాలునుల • ముద్దుల మోములు కాసవచ్చుటన్
బెరుచనఁ బూర్వ చంద్రములు • పెక్కురు పోవు విమానసంఘముం
బలెఁ జెలు రెక్కు చల్లకులు • భాసిలువలనఁ బోయె నత్త తీన్.

చ॥ పరవి మిదంబు కాట పెగు • పంకమునం గయిసేత గల్గు పెన్
ద్విరదము లంబుధిం బరెరు • తిం బొసరించెడు నాసికాగ్రముల్
పరగు కరంబు లెత్తికొని • పట్టుగఁ బోవుట చూడ నొప్పెది
క్కరుల మదంబుచే నెదురఁ • గా జతపంబునఁ బోవు కై వడిన్.

ఉ॥ పంబెడి కింకిణీ రుతికి • బ్రావ పడన్ లయ దప్పకుండఁ బా
దంబులు వైచుచున్ ధరజీఁ • దాకియుఁ దా కక రోవెలంది చి
త్తంబు గతిన్ సుపర్వుల వి • ధంబున మింటన పోవుచుండె పా
ర్వంబులు గ్రద్దనన్ గనిన • వారలు దేవ హయంబులో యనన్.

తే॥ ప్రణయకోపంబుగల వ్రీయ • రమణు లొకటఁ, జూచిచూడక బొమ్ముడి • చూపువిడక
యూర్పుచలరులు క్రొవ్వెద • నుంచుకొనక, ప్రియులయునులులెయనరాసి • వెలలుచుండ్రీ

మ॥ యుర సంకాశ చుదప్రవాహ తటముల్ • సర్వ తృణీ నామ సం
స్మరణామరకముల్ మదావళ తతుల్ • స్ఫుర్తిర్వ చింతారతిన్
దరులన్ మోది మహా తరూత్కరములన్ • దాటించుచున్ గూల్చుచున్
విలుగం ద్రోయుచుఁ బోవుచుండెఁ దడిసి • వేగోద్ధర ప్రక్రియన్

చ॥ అనదల కూతఁ యో వినకు • లాఘ్యుడు కాలు గదల్చఁ దంకలో
నన నుపుగింజ వైవ భువ • నంబునఁ జోటు గనంగ లేకహో
మునుచను సైన్యమందు గల • ముందటి భాగము పోయి చేరె నా
జనకుని కేతనాచిత వి • శాల విదేహ పురంబు చేరువన్.

తే॥ పలు వగల నలంకృతమురై • వెలలు బండ్లు, చూచు వారల మనముఁ • జూజలాడు
నీలవేణుల ముఖముల • లీలచేత, నడచు చెందమ్మి కొలఁకులు • నాగ నొప్పె

తే॥ శకట మెక్కిన యొక బోటి • చరపు వలన, వెంటఁబడు నంటకానిఁ గ్రీఁ • గంటఁ జూ
నా కటాక్షంబునందలి • యుజనంబె, యతవి కమృతంబు వొరె పొ • ఖ్యంబుఁ గూర్చె

౪॥ హరిణాశీం దెడఁదాసిన, తరుణుం దొకఁ డేగుచుండు • దారిం బద్దా
 కరిమున నేదక్కం దిరిగెడి, వరటా మిధునమ్ముఁ గాంచి • వనటం బడియెన్

౫॥ చిందములు లేరు లబ్ధము, చందమ్మున నులియ లేరయ్య • చామరములచే
 తం దెలి గొడుగుచేరిన్, మందాకినిఁ బోలె దఁడు • మలసిక తలములే

౬॥ ఇంపు పలు రాదు వారు ని, లింప నకులఁ బోలు వారు • లికువ కువలు చూ
 పంపఁ బురుషుల యెద నొ, ప్పింపఁగ నది సమరభూమి • విధమై తోఁచెన్.

౭॥ నెల నె స్తంభంబులంబోలు • నెటి భుజములు, మెఱసె నాయుధ కాంతులు • మెఱపులట్లు
 విరిసెఁ దాద సంతకులు తా • మరల కరణి, బెరసెఁ గాల్చు మచటఁ గే • సరులవరణి

౮॥ చెలుప పయోధుములపైఁ, గొలిపిన కను లల్లె యుండ • గ్రుడ్డియ పోలెన్
 జెలుపుఁ దొండు చని చని యొక, కలభము డీకొనియే జనులు • కలకల నవ్వన్.

౯॥ ఎల జారి తుంగ • ఎకటఁ, గెరలి వఱవ నిలువలేక • క్రిందఁ బడెడు తా
 ముపాడి నొండు చేతుల, ధర దింపక బెరర కనుచుఁ దడవుచు నిలిచెన్.

౧౦॥ పద్మ యుగళంబు నొవ్వ వెం • బడిన వచ్చి, కంటి తూపు నొప్పించు • కలువకంటిఁ
 గూర్చి పీన సుందర కుచ • కుంభిఁ గట్టఁ, దనకుఁ దగిన స్థలంబు లే • దనియె నొకఁడు

౧౧॥ తుఱుముక్రామ్ముడిమధుపంబు • లబడుచుండ, నడకమదపుచేనుఁగుబోలు • నందొకండు
 వనితకన్నులఁగనివాల • వాడిగలవి, యనుచుఁ దన యీఁత నొకకంటఁ, గనుచునుండె

చ॥ అలలను పోలు వంకరలు • నందము దీర్ఘములై న కేశముల్
 జలజముఁ బోలు పాదములు • జాఘగఁగుంతముఁ బోలు చూపులున్
 గుం చెలిఁ గాంచి యొక్కరుఁడు • కప్ర పయోధరలారా మిరు మీ
 యులిసెడి కొనులన్ మఱచి • యుంచితి రెచ్చటఁ జెప్పరే యనెన్.

౧౨॥ తీక్ష్ణ పృష్ఠులఁ ఎక్కువా • తెఱఁ గదిల్చి, పలుక కేగెటి ఫడఁతితో • బలుకు నొకరుఁ
 డిందిఁ బిగి యింద యున్న ని న్నేటిసీటఁ, జేతులం బట్టి దాటించు • శీలి యెవఁడో

౧౩॥ దింపఁగా రాని బరువు నె • త్తికొని పోవు, నొంటి యింపగు చివుకులఁ • దింట పీడి
 వేసె మున్నగు వానిని • వెదక సాగెఁ, బాలు విడిచి కల్త్రావు న • ప్రాజ్ఞు నట్లు.

౧౪॥ ఎఱ్ఱని రినులు సెల్లని • యిరులఁ బోలు, మేను లొప్పు బర్పరులు న • మ్రోటలు పాఱ
 లాని ప్రోచలుననుముచే • యుచునుమూపు, లందుగావళ్ళ మోయుచు • సరుగుచుండ్రు

౧౫॥ పిచ్చి పట్టిన యేను గు • పెఁగి కరిణి, పైని తుండ మూనఁగ దాని • పైని తరుణు
 లదరి పను మూయఁ జేతుల • కణఁగరుంట, మనసు క్రుంగ దుఃఖంబున • మఱిఁగిరపుడు

౧౬॥ రంపి మేఖలా యుత్తరై న • రమణులకెడఁ, జారునద్య దుత్తుల్లకం • జవనమందు
 కమరముల మీది గోఁదురు • కప్ప లనగఁ, హస్తములపైన కుఱుచవాం • ద్రగిగినారు

తే॥ మద గజము వెంబడింపంగ , మావాకండు, పాదములు వంచి నవన జ , వంబుతోడఁ
బాటుచుంటఁ జూడఁగ నీమె , పాకవైరి కర్ణులాలని కొనిపోవు , నట్లు దోచె

తే॥ తండ్రి శ్రీరాముచే శివ , ధనువు దునిఁగె ననుచుజనులాడవినిన తో , యలులు పరుగు
లిడిరి జడల విరులురాల , ముడుచుకొనక తెగిన మొలమాలచిందఁగాఁ , దెలిసికొనక

తే॥ కుండికలు గొడుగులు చేతఁ , గూర్చి యట్టి ముక్కుమూసిన వ్రేళ్ళులై , మొగిదియుండఁ
గరులతోఁ గామినులతోడ , జరుగ నిష్ట పడని మునివరుల్ మెల్లన , నడచినారు

తే॥ తావి పూవులు తుఱిమిన , చరుణులు తమ కనుల నశ్రువు యరల న , ల్కొ గొనిచన్న
ప్రియులు గానరా వ చ్చుట , చేడ్కయేని వచి కేరెక్కుఁ డని నన్న , లిచ్చవారు

తే॥ అంగమైన శతాంగ మా , తంగముల తు రంగముల మురజాదుల , రావ మెల్ల
యెడల నిండి పర్వతంగ నట , నెవ్వరేది నుడువ విసలేక మూకయై , నడచె జనము

తే॥ సాలె పురుగులు నేసిన , నూలు నేత , వంటి ఎన్నని వలువలఁ , బడఁతు యిదిచి
యందుకావములతోడ , నరుగుతుటుము కలకలఁగూయు పులుఁగు , కొలఁతుఁబోరె

క॥ కెరటములు తెరలు కలకాం బురాశి జనియించు లక్ష్మీ , బోలు మృగాజ్ఞిల్
తేలీనుండి చూడఁగఁ బురుషుల కను లల్లల్లి , పొలుపుగ నార్చున్

క॥ నెఱఁకులఁ దాకఁగ నాబెడు కఱి కన్నుల సకుల యందు , కంబలు మంద్ర
స్వరము ధ్వనించు దోడుగ భరువుల నకిలింత లొప్పు , మన గర్జ లలిన్

క॥ ధర పులకరిం నరిగెడు తరుణుల కాంతి గల మోము , దమ్ము నిందిం
దిరము లనఁ బ్రియుల చూడుకు లిరవుకొనియెఁ గాంఁ నురుడు , నెడ ముదఁచుందన్

తే॥ అగడదని కొను పగడంబు , సగిది నోరు వ వంటి లలుకులు , గలుగుచెలుల
కోల యెలనీటికాయల , బోలు చనుల నుం , రాలు గందవోడియె , యుక్తివెఱసె

క॥ తలఁపె నరుడైన చిత్రం బులు గల యరదములనెక్కి , పురుషులు శ్రీయన్
బలువురు దారి నెరసి పే రులిపునఁ జనుదెంచుచుండి , హిప్పారంగన్

తే॥ వారువంబులు తేరులు , వీరపరులు నేల నడవఁగ నెగసిన , ధూళి నెరసి
మొగులునీరు వెల్వడు ద్వార , ములనుగప్పె గప్పె దిగ్గజ దాన మా , ర్గములఁగూడ

సీ॥ కాలియందెలు ఘల్లు , ఘల్లున నడ తెంచ చిలుల కొలుకుం , జెలువు గనుచు
దాలు దాలిచియున్న , దాకేల వాడియై తళ తళలాడు , యిత్తుల ధరించి
రితన్న కంకణములు , రాజిల్లు చలకేలఁ , దరుణు చ్చుడువుగాఁ , దవిలిపట్టి
మదగల ధారల , పదనుచేఁ డడిస పం , కంబై నయోత్రోపఁ , గడవలేక

తే॥ చేల యొక్కింట పైకొనఁ , గేలఁబట్టి, నదను శమవారి మెలన , నదపు కొనుచుఁ
బెండ్లి నదకల వప్పుడే , వేడ్కఁజూపు, కరణి జతలుగాఁ బురుషులు , కదలుచుండ్రీ.

తే॥ పొంములందు మడుగులందు , కొలఁతులందు విఁయు రకరకములగు తా , మఁలు తొవలు
పదన కర నయనాదుఁ , పదురు చూడఁ, గోసి యిండని కొందఱు , కోసినారు

ఉ॥ చూపుచు కొప్పు గుఱముల , జోటులు దిగుచునుండి కుంజరం
బేపున దాపెనంచు నగ , లెల్లెడ రాలఁగఁ గేశపాశముల్
పీఱునవేల వస్త్రములు , వ్రేలఁగఁ బ్రాణము మానమేఁదఁగా
దాపలి కేలఁ బట్టికొని , తాటిరి పాటిరి కేకులంబలెన్.

చ॥ గొడుగులు నేనుఁగుల్ పిరిలి , కుచ్చులుఁ దెక్కిపు గుంపు తొత్తుగం
దొడరికఁ బర్వి యెల్లయెడఁ , దోరపుఁ జీకటి విండఁజేయఁగాఁ
దొడవుల నాయుధంబులను , దోచిన యాటపు పెండ గాయ న
య్యెడ నొకవేళ యందొకట , నేర్పడె వింతగ రేయియుం బవల్.

తే॥ వదన కంజంబులందున్న , వాడియలుఁగు లెడఁదఁజొచ్చి యుచ్చుకొలంగు , దెడగనను డి
దొలఁగ కేతెంచు కుంభస్త , సులకుఁదొలఁగి, తాఱుదురు సూర్యకేజులొ శూరవరులె.

పీ॥ తొలఁగ శక్తిముకాని , త్రోవలో నిలుకుచేఁ, జిక్కితునిఁగి గ్రకా , శించుచుండు
రత్నముల్ ముత్తైముల్ , రాలిగుచ్చుకొని వా , లఁగ బాడవెల్లుగఁ , లాపములను
దాలిని నట్టి నుం , దరుల పాదరంబుల, యందెలు దురపల్లు , నట్లు బలియఁ
దడఁబడి కోమలు , లడుగిడలేక యం, వంద నిలుచుచుండి , రవలఁబోక

తే॥ ఉత్కటంబుగ వాచ్యంబు , బలియ నులికి, బుద్ధమెట్లు వానలుపాఱు , బరుగులిడును
భారములు పాశములు వీడి , పడుచునుండ, మౌనలంబోలె నవియు గ్ర , మంబు నీఁగె.

చ॥ కొలఁతులగన్న యేనుఁగులు , కూరిమితో దిగి మావటీండ్ర యుం
దల గణియించ కంగనల , దంబగు గుబ్బలఁబోలు కుంభముల్
బలుపు రదంబులుం దెలియ , బాల సముద్రమునం జనించు నా
వెలిగవురుంబలెన్నిలిచె , వేరిట మెక్కకి నీటిలోపలన్.

తే॥ సొరుమీసిన గాయనీ , జనముతోడ, వైచికులు మాపులెక్కిత్రా , వ్యముగ మేఘ
రంజితంబు పాడుచు నను , రాగమెనఁగఁ, దరలి నారలు కిన్నర , వంపకు లన.

చ॥ విమరిన యంకుశంబునకు , నిరరశైలముఁబోలు నేనుఁగుల్
క్రమముతొలంగి పర్విదఁగఁ , గాతరులై జనముల్ తొలంగ నీ
లిమగల జెక్కలొప్పు మడు , లిట్టులు తత్ఫలినుండి లేచి స్త్రీ
ల ముదులఁ జేరి యొలఁ బిడు , లంబడి పోవుచునుండి వింతగన్.

రాజపత్నుల ప్రయాణము.

ఉ॥ పున్నమ చందమామ తగఁ బుట్టఁగ మ్రోగు సముద్రమట్టులు
దశ న్యయవాద్యముల్ మొరయి • దారి శతాంగ తురంగముల్ కరుల్
మున్నుగ నేగ రక్తకణ • ముల్ గల కుంతముఁ బోలు కన్నులొ
పున్నవలల్ చనంగ గరు • వంబున లేచిరి రాటకశత్రుముల్

తే॥ అరయ విరిదమ్మి కొలఁకున • హంసి యనఁగఁ, గైక వేవురు వెలయాండ్రు • గలిసికొలువ
వేల్పుటిల్లాండ్రు సిగ్గిల • వెడలసాగె, చెన్నుమీసిన రత్నాల • శిబికనెక్కి.

పీ॥ కారణ రహితమై • కనులెఱుగు చెయిల్, కంచుకులు వేత్ర • కరులు గూడి
యాశ్వికులై నేల • నరుగువారయి తడఁ, బడు నొడువులుగల • వారలగుఁ
బట్టంపు దేవుల • పాదము లొలుచుచు, వినయ ముట్టిపడఁగ • వెడలుచుండ
వేసడంబులనెక్కి • విరిబోండ్లు పలువురు, కొలిచిరాఁ గవల పి • లలను గన్న

తే॥ యలసుమిత్ర కార్మాయిలున • వెలయు మెఱుపు, నాఁగ నీలముల్ చెక్కిన • నాడెమైన
శిబికయందు గూర్చుండి వి • శిష్టమైన, వీణగానంబు చెవులార • వినుచువెడలె.

తే॥ సప్త సాగర వేష్టిత జగతియందు, నవల లికరే రనఁగఁజెయిల్ • నమలి హంస
చిలుక గొరవంక ప్రతిమలు • చేధరించి, చామరలు వీచు చంచల • జరుగుచుండె.

చ॥ తెలి రదనాశితోఁ గళలఁ • దేసిన మోమును గాంచి చంద్రుడం
చెలమిని ఋక్షసంఘములు • సేవలు సేయఁగఁ జేరెనన్న చె
న్నలరిన రత్నసంఘటిత • మౌ శిబిక రమురాముతల్లి వే
ల్పులు నుతియింపఁగా వెడలెఁ • బొల్పుగ గాణలు పాడుచుం జనన్.

తే॥ గూనుముట్టి కాకులవారు • కుఱుచవారు, మగువలెక్కిన తెల్లని • మావు లపుడు
హంసలం బోలి నడవఁగ • సలరుఁబోలు, లోలి నిరుదెడల బిడినడఁ • బోలి చనిరి.

తే॥ మొగ్గ చనుగుబ్బి లదరిన • ముగుడ లబ్ధినిలయకంటెను సుందరుల్ • నీటుగాఁగ
పలు వగల మణుల్ పొదిగిన • బండ్లనెక్కి, ప్రతిమలం బోలి కొనల్య • బలసి చనిరి.

పీ॥ బ్రహ్మకే నొచ్చెంబు • పలుకఁజాలిన వారు, బహుళ శాస్త్రాన్యుత • పాయలైన
వారు త్రివిష్ట • వాసులు జిహ్వల, తోఁ గొను హవ్యముల్ • తుష్టిగాఁగ
జేతులతో మంత్ర • పూతంబుగా నిచ్చు, విప్రోత్తములు కొన్ని • వేలమంది
తనచుట్టుఁ గొలిచిరా • ముని పరివేష్టిత, బ్రహ్మ గౌరవమునఁ • బరిధవిల్లి

తే॥ నెలవెలుగాయ గొడుగుల • నీడలోనఁ, గొలులు ముత్యాల శిబికలోఁ • గూరుచుండి
వేదపార రవంబులు • వేడ్కవినుచు, సతి యరుంధతితో వసి • వ్యముని కదలె

సీ॥ మెందొడ్డి పోరాడు, కుండల యూధముల్, వాయవేగంబొప్పు, వారువములు
దేవ విమాన దీ, దికులొప్పు తేరులు, వీరమద్దెలు దాల్చు, వీరవరులు
సాగరం బొకమహా, శైలంబుఁజుట్టిన, వడువునఁ దము చుట్టి, వచ్చుచుండ
జయలక్ష్మి నిలుచు వ, శంబులు గలవారు, దివ్యాంబకంబులు, దివ్యధనుష

తే॥ లమరు కరములుగలవార, లతిరధులగు, భరత శత్రుఘ్ను లమ్ముని, వరు వసిష్ఠ
వెంటఁజనిరి విశ్వామిత్ర, వెంటఁజన్న, రామలక్ష్మణులందోలు, రాణయొప్ప

సీ॥ ముర్యాల రత్నాల, భూషణొప్పిన రాజు, నిత్యకృత్యంబులు, నియతిఁదీర్చి
నారాయణునిపాద, నలినంబులకు మ్రొక్కి, విప్రోత్తములకు నం, ప్రీతితోడ
భూరి హిరణ్య గో, భూ రత్న దానమ్ము, లొనరించి భవ్యము, హూర్తమందు
బ్రాహ్మణుల్ రత్నకుం, భములఁజేదాల్చి ప్రాఁ, బలుకులు చదివి దీ, వన లొనర్చి

తే॥ గణికతో సీరుప్రోక్షింప, గరిమమ్రొక్కి, రత్నమేఖలల్ దాల్చిన, రమణులెపు
పల్కులను వంశగీతముల్, పాడుచుండఁ, బ్రభుఁడు దశరథస్వపమోః, బయలుదేతె

సీ॥ మురజ శంఖాదులు, మ్రోఁగుచుండెడినంచుఁ, బ్రస్తాన భేరీ ర, వంబిటంచు
భూజానివెడలెఁ గాఁ, బోలు నన్ వారలై, బంసిన రాజులు, ప్రబ్బివచ్చి
మముచూడలేదని, మముగాంచె నంచును, కుండలంబులు జాతీ, క్రుంగె ననుచు
వికరాజుడాయట, యెట్లాకోయనుచు నొం, దొరుఁ ద్రోసికొనుచు ముం, దరకు జరగి

తే॥ గెలుపు నొందిన ఖడముల్, వెలయుచుండు, భూపకరములన్ కెందమ్మి, మొగ్గలెల్ల
మొగుడ మణుల కేర్పికియా, భూవిభుండు, ప్రభల రెండవయనుఁడునా, బయలువెడలె

తే॥ పైఁడిగాజుల చెలు లెక్కు, పసిఁడిగజ్జె, బలియు తేజులు చుట్టును, బలసికదల
జలజములు వికసించిన, జలధియలల, తోడఁగదలిన చందంబు, దోఁచెనపుడు

తే॥ దుమ్ము మినుదాఁకె దిక్కులఁ, దూతీమూసెఁ, గన్నులగపడకుండఁగఁ, గ్రమ్మె నంతఁ
బోక సాగరవైరంబు, పూనె ననఁగ, కడలిలోఁజొచ్చి జలముల, నడుసుచేసె

సీ॥ పణవ కాహళ శంఖ, పటహ భేరీ మహా, రావంబు లశని వ, ర్షముల నడచ
నాలవట్టంబులు, పీలి జాలరులు చ, శ్రంబు లాదిత్యుని, ప్రభలఁ గప్ప
ధవళాతప త్తంబు, తనరుటఁగాంచి జ, క్కవగంగ నిగ్గిలి, యవలికరుగ
నమరుల యెదలు ది, గృహమనొంద దేవేంద్ర, విభవుండు దశరథ, విభుఁడు విప్ర

తే॥ సామ గానంబు లాశీర్వ, చన రవంబు, వంది మాగధకీర్తనల్, వరున మీఱ
వేత్రహస్తల సందరుల్, విరియ గీత, హేషలును దెనల్పిండఁగా, నేగుదెంచె.

తే॥ తాను గాంచు దిక్కులనెల్లఁ, దన్నెకాంచు, సరవరులు విరికేలు దా, మరలా మోడ్పఁ
బొంగి యెందొందారయ చతు, రంగబలము, నెగవ రజమున మిన్నును, న్నుగనొనర్చె

ఉ॥ తేరులు వీరులుం గరులు • తేజులు విడిచిన సేన నిల్వఁగాఁ
దీరగు చోటులేద మఱి • తెల్పుగ వేతొక భూమి లేదుతత్
భారణి వీపువంగి దిట • ద్రచ్చి నెటుక్కుమనెన్ నృపాలు చే
భారణి భారమీఁగెనవి • తద్యముగా వచియింప నెట్లగున్?

చ॥ ఇనుఁ డట రెండు యోజనము • లేగి పథమ్మునఁ జంద్రశైలముఁ
గని గిరిక్రిందఁ దా విడిసెఁ • గంతుని దంతియుఁ బూలతూపులున్
వనితల గబ్బిగుబ్బలును • బాలసమీరము వందనంబు భూ
పుని పెనసేనయుం దిగియెఁ • బ్రొద్దును పోయెను పశ్చిమాద్రికిఁ.

14. చంద్రశైల పటలము రిరి

పీ॥ మేరువు నోడంగ • మెందొడ్డి నిలుచున, వునులులఁ దీయంగ • నునలు నవియు
మరునకు నిరవుగా • నెరయునవియు ముత్తె, ముల సరుల్ గలవియో • మొగ్గవసులు
గొరవంక పల్కులు • కొమరొందు నబలలు. ప్రియుల భుజంబులఁ • బెనఁగవై వ
సుస్వరం బందుచు • నుందెడు వటకాఖ, లిలను విఱిగికూల • నిలుచునవియు

తే॥ సరసులం గోరు నవియు మేల్ • చాప ధరులఁ, గంతుఁ గేరెడు వీరులఁ • గలవియైన
దంతు లట దేవదారు చం • దన్మమహీజ, ములకుఁ గట్టంగఁబడియె శృం • ఖలల తోడ

ఉ॥ పేర్చి యడంపరాని యరి • వీరుని నీతిబలంబుచేతఁ బెం
పార్చి జయింప నొనను న • రాధిపు యోచన వోలె నేనుఁగొం
ఞార్జును మేఘమండలము • నంటిన రెమ్మలతోడ సాలముం
జేర్చి యగల్పికొంచు నడ • చెన్ వడి నొక్క గిరింద్రముంబలెన్.

చ॥ బటువగు కాండముల్ బలుపు • వాఱిన కొమ్మలుగల్గు ముద్దు లొ
క్కట మొదలంబఁ గూల పెను • కం బడి దొర్లుచు వచ్చు తోటితోఁ
దటపటఁదోగు కృష్ణక్రియ • దంతి యొకం డిరు దేవ దారువుల్
కటపెటఁ గూల మధ్యఁజనెఁ • గట్టిన గూటము ప్రిలి వెంటరాన్.

తే॥ కినుక యడఁగ మచ్చిక బుజ్జ • గించినశము, పఱచుకొనఁజూచు పరికాఁడు • ప్రగడఁబోలె
మంత్రి హితమువదేశింప • మదినిగొనక, స్వేచ్ఛవ ర్తించు నృపుఁడోలె • నిభముకండు

చ॥ పగఁగని నట్లు గొప్ప విర • వం బొనరించుచు మేఘముం బలెన్
నెగడు మదేభ మొక్కఁడు సృ • ణం గణియింప కరణ్య హస్తముం
దుగఁజను త్రోవ వెంబడిని • దొమ్మిగ గ్రద్దలు వో మరుద్గతిన్
దెగటునఁబోయె మున్నుచను • తెన్నున వెల్లువ వోవుకై వడిఁ

చ॥ కరిఘట, లొక్క చోటుననె • గట్టఁగ లేచు మదంపు వాసనల్
పొరయఁగ నొక్క దంతి సిడి • పో టసి వోవఁగ మీఱిరేగి యా

తెరువునఁ బాటి యొక్క వడిఁ , ద్రెంచుచు ముందటి కాళ్ళ రాచుమన్
సురుముగఁజేసి వైచె నొక , సుందరపాలము పాల వృక్షమున్.

ఉ॥ లెక్క యిడంగరాక యవ , లేడము నొందిన్ వాంఠంబులు
బిక్కిని చెంద్రము న్నుడుటఁ , జేరిచి దిద్దిన హస్తినీ తతుల్
మిక్కిలి గున్నయన్ గలిగి , మీజిన తద్వనయూధమట్లు పెం
పెక్కఁ దదీయ చంద్రగిరి , యేసగు యూధపుఁబోలె నయ్యెడన్.

తే॥ పెద్దలగుదారు పిన్నల , యొద్దఁజేర , వారి చెడుపద్ధతులు మార్పు , వారలనుట
నిజము రథముల బంగారు , నేమి దొరలి, నల్లతాళ్ళకు తనదు వర్జంబు నొసఁగె.

తే॥ ఇంద్ర గోపంబులను కవ్వి , యెలయుననుచు, దొండపండుఁబోల్ నోళ్ళను , తొడరిచూచి
హరిణ నేత్రల మైయంద , మరయు పూన్కి, బ్రమయచందానఁదిరిగెను , నెమకులచట.

తే॥ అశ్వముల నుండి దిగి చెలుల్ , హంస లట్లు, నడచి లేఁజెట్ల నీడకు , బడలి చేర
వారినగలడ్డ తళతళ , ల్యాటుచుండ, పూచి యున్న లతలఁబోలి , పోలిచి రచట.

తే॥ మాలికల నున్నకేంట్లు తా , మరలటంచు, కలికిపదముల మొగములఁ , గ్రమ్ముకొనఁగ
నటులు నిక్కంపు బొడలికై , సంక నొందఁ, బటిక బండలపై వారు , పండినారు.

చ॥ మెఱుములతోడి మేఘములు , మేదినిఁ జేరఁగ నున్నవంచుఁ జూ
పటు దలఁపంగ హస్తముల , పైఁగల రాములు డిగ్గి ధక్కనా
నిటు కగు మధ్య ముల్ చెలఁగ , నిందిర తామర వీడి భూమిపై
వజరిన మాడ్కి నూపుర ర , వంబు చెలంగఁగఁ గూడి రచ్చటన్

చ॥ పలు విషయంబులందు గొనఁ , బడ్డవి వన్నెలు చిన్నెలొప్పి పే
రలుతును గూర్పు హేషలు గ , లట్టివియున్ గయి నేతయున్ మహా
బలము జవంబు పొల్పెనఁగు , వార్వములం దగు మేతవెట్టి భూ
లలన యరః కలాపమన , లాయము గట్టిరి పంక్తి పంక్తిగాన్.

చ॥ కరఁగల్గ విల్పు పొల్పునను , దందడిగాఁ దెరలెత్తి కట్టి రా
కరధులఁ గూర్పు మచ్చునఁ బ , సారపు పీదు లమర్చి నారు పెన్
కరద చయంబు చేర్చులలి , సామజ పంక్తులఁ దీర్చినార
క్కరువలి బారు నిల్పు వహి , గత్తలన్ కహినిల్చి రత్తలికా

తే॥ నటన మొనరుచు నెమికు ల , నంగఁ దగిన, హరిణ నేత్రలు వీరులు , సట్టు నిట్టు
లరసి ధ్వజములవలన భ , ద్రారవముల, వలన నెఱిఁగి డాసిరి తమ , ప్రభుల విడిది.

తే॥ పాలనురుగుబోలినసన్న , చలువలఁగొని, యువకులొడలిసంటిన దుమ్ము , నూడ్చితురువఁ
జిత్రకారుండు చిత్రముల్ , చికిలిచేసి, యుంచుక్రియ నుల్లసిల్లిరి , యువతు లచట

తే॥ రా కుమారులు బున్నత శిఖర హరులు, మొగిని దిగినట్లు దంతుల , దిగి విరిసిన
పాళలంబోలు చాచురల్ , పరవ నేగి, చేరి రందమై వెలసిన , శిఖరములను. " "

తే॥ చెక్కెములుగల తెల్ల కు , బీరములను, పద్మ గంధుల మొగములు , పరిధవిల్లె
విమల చంద్ర బింబము లల , లలరు తేట, నీటదోచిన కై వడి , నీటుగాఁగ.

తే॥ పొరలి లేచి నల్లని ధూళి , యురల దులిపి, తెల్ల తావిరజం బొక్క , దెసను చాల్చి
కాళి సామేన ధరియించు , కాలకంఠ, మాడ్కి నొప్పారె నటనొక , మదగజంబు

తే॥ దుష్ట జనులతో ప్నేహించు , శిష్ట జనులు, వారి స్థితిగాంచి విమృట , వదలు నట్లు
తురగములు నన్న దుమ్మునఁ , బొరలిలేచి, చెదర విదలించి కొనుచు వి , ల్చినవి పిదప

త రు ణీ త రు ణు ల వి హా ర ము.

పీ॥ అన్నాన మన్నాన , పొన్నాన, యవియెదు, ముప్పురి త్రాటివి , మొదలఁద్రెంచి
ధ్యానబలంచే , దమ్ము కామేశిఁగి యి, య్యలఁగాంచి కిర్తవ్య , మెఱుక పడఁగ
నత్పదంబునఁ జను, సాధుల చందానఁ, దత్తడుల్ ముప్పురి , త్రాటిఁద్రెంచి
చేష్టాబలంబుచే , జేతలఁ దెలిసి య, నంతర మిలఁగాంచి , యడఁగి మరతె

తే॥ కలదిదాచక యొనఁగు దా , తలనుపొలి, నదులు వెల్లువ లడఁగియు , వదలకొనఁగెఁ
దోడఁగాఁ దోడఁగా లోనఁ , దోచుతేట, వీరు కొంచెకొంచెమ్ముగ , వారికొదవ.

తే॥ మంచుబోలిన తెరలు చ , లించునపుడు, లోన నచ్చనగండ్లాడు , చానల కను
లరయ సరసుల యలలలోఁ , బొరలు వాలు, మీలనఁగ నొప్ప మినమిన , మినుకుచుండు

చ॥ నెఱయు శిరోజముల్ విరిసి , నిప్పులతో మెఱపుల్ చరించు న
ట్లురమున రత్నహారముల , నొప్పిన పీరులు క్రొత్తవాననల్
పరపు గుఱారులందు చొరఁ , బాటిరి దీరక సింగముల్ గుహం
తరమునఁ జొచ్చులీల సము , దగ్రభుజోన్నతి వెల్లడించుచున్.

పీ॥ మత్తసారంగముల్ , మావటిండ్లు తెలుపు, సూచవల్ గ్రహించు , చొప్పప్పిడి
చుట్టుపట్టులనున్న , చుట్టంపుఁతేనుగుల్, చేరఁగఁ దీరంబు , చేరఁజొక
పెద్దలు చెప్పిన , బుద్ధివిసక చుట్ట, పక్కంబు లదలింప , తెక్కగొనక
వెలయాండ్ర కలయిక , కలువాటుపడిన ముం, డల మార్గఁబోలె వి , డంబనమున

తే॥ నెట్టవెండ్రుకల్ కోటలు , నెట్ట నొనలు, నీఁటెలును గంబరొదలొప్పు , నిభవయంబు
వెల్లువలఁ గాడుపజీచె మున్ , విడక కలశ, జలధిఁ గలఁచిన మధుకైట , భులును పోలి.

తే॥ ప్రిలు పురుషులు రవికాంతి , తెలియరాక, ప్రొవుల నుండు నగురుకట్ట , పొగలుగ్రమ్మ
గర్జనములేవి మొగురులు , కడఁకదిగిన, పఱపుకడలివి పోలె నా , బయలిచోటు.

ఉ॥ భూధర కందరంబులకు , భూషణ లీల వసించుచున్న వి
ద్యాధరులెల్లఁ దమ్ముఁడను , యక్కఱము పక్కఱము విస్మరించి జ్ఞో
జీధవు వర్గముంగనుచు , నిశ్చలులై రది దేవలోకమే
యాధరఁ దప్పిచారి పసి , యించె ననందగె వైభవోన్నతిన్.

చ॥ రేమణులు మున్నుగానె దిగి , రంజిలు తత్త్రియపాశియొద్ద బిం
కము నపు రింపు నింపు నలు , కన్ బికముంగని ముచ్చటించుచున్
బ్రమదముతోఁ బ్రతిధ్వనులు , వల్కెడి కొండలతోడఁ బల్కుచున్
సమిఖల లీలఁగ్రుమ్మరిరి , నేమైయి చాయల నెల్లఁ గప్పచున్.

చ॥ పురుషులు, వీరమద్దియలు , మ్రోయఁగ మాలికలందు తుమ్మెదల్
విరుత మొనర్చు బద్ధరుచి , వింతగఁగ్రేవవెలుంగ నంగద
స్ఫురె దురురత్నకాంతి మెలు , పుల్ మెఱయన్ దను కేవంటి య
గ్గిరిగల యొప్పదంబుఁ బరి , కించిరి సింగములట్టులేగుచున్.

తే॥ వనది మేరువుఁగవియఁ జూట్టినవిధమున, జ్ఞోజీధవుసేన శైలంబుఁ , జుట్టివిడిసె
భూషణును రాణులును వారి , పుత్ర కులును, నేఱయఁజుండ్రశైలముదర్శ , నీయమయ్యె

తే॥ తేంట్లుగ్రమ్మిన కల్పక , దీర్ఘ శాఖి, కలను తాటిఁప్రూకుంటోలు , కరముసాచి
చివురులంద్రుంచి ప్రాణంబు , పవిదినుండు, కరిణుల నందియిచ్చెను , కరిచయంబు.

తే॥ క్రొమరు గల్గిన యచ్చటి , కొఱవతలకుఁ, చెలువుగాఁ బురోహితవృత్తి , చేయు వేగి
పూల వినుగొందు భ్రమరముల్ , పొన్నగుత్తు, లనుచు రిక్కలపై వ్రాలు , నప్పడప్పుడు.

పీ॥ ఋక్షంబులనెడి క , రేణువులం గూడి, వఱలు రేరా జను , వారణంబు
వంపైన క్రొన్నెల , వంకయన్ దంతాగ్ర, మున మిన్ను గ్రుమ్మఁగా, పొదలిపాటు
తేనియ మడవలఁ , ద్రిప్పి మాఱిచికట్టి, కొఱచేల్గాచెడు , కొఱవ లపుడు
చదలేటి నీరు వి , చ్చలవిడి పాటించి. పరిపై రు పెంతు ర, వ్వారిగాఁగ

ఆ॥ తొలఁగి పోవలేక , నిలిచిన చందురు, నొక్కప్రక్క నచటి , యువతులు గని
తమ యలంకృతులను , దగదిదికొండ్రు రం, భాదు లవలిప్రక్క , నట్లెకాండ్రు.

తే॥ కొరిమిఁబడక నేయి చిలుము, గొనకయునులు, బూడ్చు బల్లెంబనేడికను , లొప్పుచెలుల
నొసఱులంగూర్చియర్దేండుఁ , బొసఁగఁగొలిచి, పోలికలఁగనుఁగొందును , పురుషులచట.

తే॥ సింగపుంబిల్ల లేన్చు ని , సుంగు లచటి, ముంగికులఁ జెఱలాడును , ముదముమీఱ
వంగగలిగిన లేనెల , వాంఛతోడఁ, గొఱవ పిల్లలతోఁగూడి , తిరుగులాడు.

మ॥ వర నీలద్యుతులుల్లసిల్లు శిఖర , ప్రాంతములన్ గిన్నేరే

కంబరామాయము

గరియూధంబులఁ జంపు సింహవిత్తుల్ , గాళ్లంచు నంకంబులన్
దరుణీ లక్ష్మక యుక్త సిక్త పదచి , హ్నుంబుల్ ప్రకాశించెడున్

పీ॥ వాలుగలంబోలు , వాలిక కన్నులు, చెవులవఱకునేగి , చిందుగొనక
వెలిదంత కాంతులు , వెన్నెలకాయక గ్రొమ్ముడుల్ విడి యెడల్ , గ్రమ్ముకొనక
రంగారు కనుబొమల్ , రాణించి విక్రమ కరరవమును కంఠ , వర రవంబు
వరఁగనొక్కటిచేసి , నరములమీటి య మృతమూర రమణులు , కృతులుపాడ

తే॥ వినిన కిన్నర పక్షలే , వెఱఁగుపడును, వారి కుంకుమ వంకమొ , ప్పూరు పటిక
దొనలు కల్లునించిన కెంపు , మణులగన్న లట్లు విలసిల్లుచుండు నం , దన్నియెడల

చ॥ పోలయలుకన్ వహించు పువుఁ , బోణులు కాటుకతోడికన్నులన్
నులుముచు నంటు కాండ్రురు మ , నోవ్యధ హెచ్చఁగ దత్తఁటింపఁగన్
వెలలుచుఁ గ్రొవ్వెదల్ తిగిచి , విచ్చి చెదర్చఁగ రానినట్టి పూ
వులు వసివాడకుండ మధు , వున్విడకొప్పెడి నచ్చటచ్చున్

ఉ॥ మావిచిపుళ్ళ రంగదరి , మై మెఱుఁగెక్కిన చెండుకన్నెకల్
పూవడమూల్ ధరించి తమ , పోలికచూతురు వేల్పుటాండ్రతో
దేవనఖీనుణుల్ మణుల , దీధికు లొప్పి న గాజులాడ్చి మేల్
తావులుగల్గు మాలికలఁ , చాలిచి పోలికగాండ్రు వారికొ

ఉ॥ అమ్ముగలట్టి వింటి నెన , యంగల కంటిబొమల్ నటింప గా
నమ్ములు వీణతోఁజలిప , నమ్ములతోఁ దగ నాట్యమాడి న్వ
ర్గమ్మున మేనికాదు లటఁ , గ్గాంఠిని వీడిన హారసంచయం
బిమ్ముగ వాసరాలి ధరి , యింప ముదంపడు నాఁడుకోతులున్

ఉ॥ చందనవృక్షమూల్ పెరుఁగు , సానువులం గల కావితాల రా
పుం దగఁగొన్న హస్తినులు , పోటను కుంకుమ లిప్త దేహాలన్
పొందికఁ బద్యరాగ రుచి , పూరిము గప్పఁగ నాకసంబు కెం
పుందనమంది సంజయను , పొందికి నొప్పును సర్వకాలమున్

తే॥ భూమిదేవికిఁ దొడవగు , ముత్తియములు చెదరి హరుమీదఁ బడు వియ , న్నదిని పోల
హేమముంజేరి పడునెల , యేళ్ళ వరుస యలత్రివిక్రము నుత్తరీ , యంబుఁబొలు

ఉ॥ పొన్న లవంగ పూవుల న , మున్నతిఁగూరిచి తాల్పువారలుం
గ్రన్నన దేంట్లఁదోలి మక , రందిము పొందికఁద్రావు వారై
కిన్నరపక్షిలందు దిగి , కిన్నరవోరె రిహించి పాడఁగాఁ
గిన్నరు లుగ్ధదీపి తమ , కించి చరింతుట గాంచి రయ్యెడన్

ఓ॥ యువకుల తొమ్ముతాతెడు ప , యోదర యుగ్మముఁబోలు కర్ణి కా
రివితిలి చెంతఁ గొనుల తె , అంగున నూఁగెడు కొమ్మలందునం
దవిలి పసిండు పెంట్లు తమ , దట్టపుఁ గ్రొమ్మడిఁ గండుఁ దేటులున్
గవగొని క్రొత్తి పెండ్లి పని , గాంచుట గాంచిరి వార లయ్యెడన్

చ॥ పటితి దొనల్ గనంబడిఁగ , బండలె యంచు భ్రమించి సుందరుల్
రిటుకునఁ బోవ వత్తములు , దావణులుం దడియంగ రత్నయు
ల్కటకములొప్పు హస్తముల , గట్టిగఁదట్టుచు పీరమద్దియల్
బటువుగఁగాళ్ళదాల్చు నెఱ , బంటులు నవ్విరి కేకవెట్టుచున్

సీ॥ చూచిరి పెక్కింటి , సొంపుపూఁబాన్పుల, బంగరు నరుల నా , రంగఁగనిరి
గాంచిరి విరిహగ్ని , గ్రాఁగి మాఁడిన కిస, లయములు గలుగు త , ల్పములుకొన్ని
కని రింద్రగోపంబు , లనుబోలు తంబల బారాజి యంటిని , పటితారలఁ
జిదిమి సరులుగూర్చి , చెదరవైచిన వాని నొరపిడిచేఁ దావి , పొరయు తరుఁ

తే॥ బసయె లేచనివెలయాంధ్రు , వదలువిటులఁ, బోలె సుందరుల్ మితిమీరి , పుష్పరసము
త్రావి పాటవైవఁగఁ బడి , క్రాలుచుండు కమ్ర మధుపాత్రములు పెక్కు , గాంచరచట

సీ॥ కలువలఁబోలు క , న్నులు మిక్కిలివలినఁ, బగదంపు నోటఁ జి , ర్నగవు తొలఁక
కనుదోయి కింపైన , చనుదోయిపైఁ దార హారముల్ లేచుచుఁ , దారుచుండ
ముఖచంద్రుఁ గబళింప , మొనయు రాహువనంగ, వేణియు వెన్నంటి , వీఁగియాడఁ
గుండల యుగళముల్ , గునినియాడఁగ వేల్పు గరితి బుయ్యాల బూఁ , గంగఁగనిరి

తే॥ నినులు పగలుగ మార్చెడి , నేర్పుగలుగు, పటికిబండలపై మరు , పనులుపూని
బడలి నిర్జరకాంతలు , విడిచినట్టి కిల్పమాలికల్ తొడవులు , గాంచి రచట

సీ॥ కరతలంబు ఎలె వి , కాస మొంచెడు కుట్టు, లాంగ మలరు నాగ , లింగముఁగని
పడగపామని మ్రమ , పడి శూలములవోలు, కనులనుముకుళింబు , కొనెడువారు
మగతారలో నీడఁ , దగఁగాననగు పూలఁ గోసియిండని ప్రేమఁ , గొనరువారు
కంగేలి చిగురులఁ , గెంగేల గోళులఁ జిదిమి వక్షముల నుం , చికొనువారు

తే॥ విరులఁ దమకించి కోయంగఁ , బఱి ఎవారు, వివిధ వర్ణముల్ సవరల్చి , విలతి వలన
నడరు మలయందు ముయుచు , నందలట్లు మొనసిద్ధాద్ధదొనలలోన , మునుఁగువారు

ఉ॥ కాంతః చలింపవెల్లు సహ , కార సువర్ణదళంబు లన్నియుం
గాంతివలింపవెల్లు సహ , కార సువర్ణదళంబులే యగున్
సంతత మంజులవ్రసవ , సౌరభ సీమలె కొమ్మలయ్యెడన్
సంతత మంజులవ్రసవ , సౌరభ సీమలె కొమ్మలయ్యెడన్

క॥ శుకవాణీ కలకంఠీ, వికరధ్వని విని భుజంగ, నివహము లేవన్
శుకవాణీ కలకంఠీ, వికరధ్వని విని భుజంగ, నివహము లేచున్

క॥ తావుల గోరంట కొమలు, తావుల గోరంట కొమలు, తనివి చెలంగన్
మావుల మురువైన పరువు, మావుల మురువైన పరువు, మన్నించి రొగిన్.

తే॥ రాజ ముఖ దర్శనంబునఁ, దేజు మాసి, పుండరీక చయంబుల, పొలుపు లడఁగ
రాజముఖ దర్శనంబునఁ, దేజు మాసి, పుండరీక చయంబుల, పొలుపు లడఁగ

క॥ తిన్నని యామోద మలరఁ, బున్నాగ చయంబు లచటఁ, బొలుపుగ వెలయన్
దిన్నని యామోద మలరఁ, బున్నాగ చయంబు లచటఁ, పొలుపుగ వెలసెన్.

ఉ॥ శ్రీరమణీయ నీతి మహి, పీయతి, స్యందన వాహి నీంద్ర భూ
దార విహార భాసుర ము, దస్థితి చామర ఖడ్గభాతి వం
శీరుతి యూధ సంహతి వి, శేషక భాతు చరాగర్హి సౌం
పారు ద్విజస్మరీతిఁ గన, నవ్వని పోల్చె నృపాలు వీడునాన్.

క॥ విలసిత గణికాతతి నర, సుల సుమనో మోద గరిమ, సురుచిర మయ్యెన్
విలసిత గణికాతతి, నర, సులసుమనోమోద గరిమ, సురుచిర మయ్యెన్.

క॥ భోగి హరి నాగ సద్విజ, పూగమ్ముల నొప్ప రాజ, భూభృద్వర్షరతున్
భోగి హరి నాగ సద్విజ, పూగమ్ముల నొప్ప రాజ, భూభృద్వర్షరమున్

తే॥ భవ్యసురపాలములు వర, పలములొసఁగు, కతన నందన సరణిఁ బ, ర్వతమువెలయు
శీత లాంఘనీకర యురీ, శీతకంబు, నగుచు హరకపర్దమువోలె, నందమొందు.

తే॥ పొంగుచున్న తేనెనుద్రావఁ, బువులలోన, ముసరు మధుపంబులంతోలి, మూఁగి ప్రిలు
పురుపులుం గూడి యా గిరి, చరియలండు, వీడ మదిరాక క్రీడించి, రాడిపాడి

తే॥ దిగుట దలఁచిన గొప్ప పీ, రగను దోడ, దాని మాని యా గిరి వీడి, తరలెత్తిరి
స్వర్గ సుఖమును గోరు న, జ్ఞులవలెఁ ద, దేక మానసులై వీడి, రెడర చింత.

తే॥ మొగుతున్నప్పునస్తాత్రి యే, మొగునుపోలె, గమలమిత్రుండదుముకుం, గమునుపోలె
గజవిరోధి క్రుమ్ముటచేతఁ గాఱునెత్తు, కరణి నాకనమెఱునై కానిపించె.

తే॥ మావి ప్రాతలెఱుని కాంతి, మలయనొప్పె, గొఱతలేక క్రొంకిగుపలు, కొఱలుసరణి
తన యొడలు మొత్తమా కాంతి, తనరకతన, రత్నఖచితమౌరహిని, ర్వచముమెఱుసె

తే॥ కనుల పండువౌతద్వృశ్య, రాంతివలన, వెలుగు శిరముల్ వెక్కులు, కిలిగియుంటఁ
జందనం బురంబు పయ న, లంది నట్టి, వెన్ను చందాన నమ్ముల, వెలసె నచ్చడు

“కాంతః చలింప” అను పద్యమునుండి పనిమిది పద్యములు మూలమునను కేవల పాదాలం
ధానములై యుండుటంజేసి అనువదిం పఁచడక స్వతంత్రించినవి.

తే॥ ఒడలు ప్రాణంబులట్లు లొం , దొరులు ప్రేమ, గలుగువారలు సింగముల్ , గజములేణ
ములును తమతమ పెంటులఁ , గలిపి నెడలు, విధమునన్ వచ్చి మలక్రింద , విడిసిరంత.

డి॥ వేడి మయాభ జాలమును , విస్తృత కేసరముల్ జ్వలింపఁగాఁ
బోడిమి నొప్పు క్రుద్ధ హరి , ముఖ్యుడు నాఁ జను నొంటికల్లు తే
రేడు గుణాల జోడు పగ , లేలిక క్రంకుడుగట్టు చేర నా
జాడ యెఱింగి దంతులన , సాగి బయ్యడె ముబ్బు తెట్టువల్

పీ॥ పంధారమును మించు మకరంద గంధంబు, పరపు దామముదాల్చు , ప్రభువరేణ్యు
వాహిని యను పెను , వారాశి యందెల్లఁ, జెందామరలు పూచు , చంద మొంది
దీపముల్ వెలిగె నిం , పే పార జనముల, మనముల రంజించు , గొనము తోడ
యచ్చంపు టిసుకలో , నాణిముత్తై మురీని, శంఖంబు చరియించు , సరణి నమరి

తే॥ శీతలాబ్ధిలో బిందువుల్ , చెదరఁజేయు, నలల నడుమను వెలువడి , చలువజోతి
వేల్పుమూఁకల విందు వి , స్వీడిదోఁచెఁ, జుక్కలెల్లను గొలుచునుఁ , జుట్టియుండ.

తే॥ పొలనునీచు వీచెడినల్ల , జలది తెల్ల, చంద్రుఁ గాంచఁగ నది యోర్వఁ , జాలనట్లు
భూఁవాహిని మానినీ , ముఖములనెడి, విమల చంద్రులఁ గాంచెను , వేలకొలది

చ॥ వెడలిచి రత్నహారముల , వేడుకఁదాలిచి తాఁహారముల్
నడిలిచి కేశపాశములు , చక్కనితావి పొగల్ దగిల్చి మున్
ముడిచిన చల్లఁదేనెగల , మొల్లసరంబుల నిచ్చలేమిచే
గడిచి మృగాక్షులంతఁ దమ , వేణులఁ దాల్చిరి జాజిమాలికల్

పీ॥ నటకులు నటియించు , నర్తన స్థలముల, వెలలు మృదంగ గుం , డిల రవమ్ము
నలిపల పాటల , నలరు స్వరంబును, బిగినరంబులఁ దోచు , విమల రవము
లయవైచు కరతాళ , లలితనినాదమ్ము, పిల్లనగ్రోవి పొం , పిరి రుతమ్ము
క్రొత్తగాఁ బదములు , గూర్చి పాడెడుధ్వను, లమరులు వెఱఁగంద , నతిశయిలై

తే॥ త్రావు వారల తొట్రు శ , బ్ధములు నరుల, కమరు రొదలును కరులగీఁ , కలును హరుల
హేషలును గూడి యేదియు , నెఱుఁగరాక, కలకలంబు లా గుంపులఁ , గలయఁ బర్వె.

పీ॥ పొలుగఁ బూర్వంబు , భుజియింపఁ బడని ను, ధంబోలు మదనశా , శ్రువిషయంబు
లనుధవ విక్షాన , మొనరుట చేతను, దొరకక దొరకక , దొరకినట్టి
యచ్చురంబుఁబోలు ల , తాంగుల హృదయంబు, నం బుట్టు ప్రణయకో , పంబు వోవఁ
బలు పాట్లుపడి యూట , డిల.జేయు చేతలన్, గ్రొత్తమట్టులఁగొని , కూర్చుపదము

తే॥ పాడుఁ దనుచు వెలందుల , వేడికొనుచు, వారు పాడఁగఁ జెవి చవు , లార వినుచుఁ
దత్తము గ్రహించి కనుల న , ర్తనముచేసి, రంజిలుటచేతఁ దెలియక , రాత్రి కదచె

15 పుష్పాపచయ పటలము 38

చ॥ రిక్కలు పండ్లుగాఁజెలఁగు , రేయను రాక్షసరాజుఁగూర్పుఁగా
వెక్కసమైన వెల్గులను , వెయికరంబులు మిఱఁజూచి ప్రా
గ్దిక్కుధరం బనం జను ను , దీర్ఘ కహారమునందు దోఁచెఁ జెం
పెక్కఁగ భాను డన్ నర మ్మ , గేంద్రుఁడు నర్వజగంబు మేల్కొనన్

మ॥ ఇని రాజన్య విశిష్టఁడౌ దశరథుం , డింపారఁ గాల్గొంబున్
బొనరం దీరిచి తిన్ను చుట్టి జనముల్ , భూపాలురుం గొల్వ న్నం
దనమందెక్కి వనంబులుం దొరుపులుం , దన్నొందఁగా నొప్పుశో
జనదిం జేరె దినేశ్వరుండు నడు మిం , బన్ జేరె నవ్వేశకున్

తే॥ రాజులును రాకుమారులు , రాజువయును తమ వరాంగుతోఁ గూడి , తనియఁదిరిగి
సుమములం గోయ మనములు , తుక్కుత నొంద సొంపుపెంపారువనములఁ , జొచ్చిరంత

చ॥ బొమ్మలు శరాసంఘులుగఁ , బూనిచి చూపుల తూపు లేసి గా
యము లొనరింతు రింఱు జను , నంగమునం , జనె బర్హి సంఘముల్
ప్రమదల పల్కలన్ విని త్ర , ఎం గొని చిల్క లొదింగెఁ గొన్నడన్
బ్రమసి విడెంబు నొందు క్రియఁ , బాటుచు నుండె మరాళ సంఘముల్

తే॥ కుండలంబులు మెఱయంగ , నిండ ముసరు తుమ్మెదలురొదసేయ నీఁ , దుటలుచూచి
హేతులు శతులు లతాంగుల , లతలనుండి యెఱుంగలేక మిఱకరించి , రెంతో సేపు

ఉ॥ కోయిల లయ్యెడన్ మణులు , గూర్చిన మాషముల్ ధరించి రా
గాయత వాక్యమర్చిత్తుల , నందిన యక్కలకంఠు లుబ్బుచున్
కోయని యార్వ బెగడిలి , కూయక యుండఁగ లేదు సిగ్గుచే
వాయి గదల్చ వల్పులు ను , వక్తల నన్నధి వా మెదిల్తురే

తరువోజ॥ వినముకంటెను మించు , వెడఁది కిన్నవ వేడ్క సమృతమనఁ , శ్రేమించిచూచి
యొనరల్ కెల్లమ్మి , నొందఁగ వం నున్నతంబులయి పూ , లొప్పిన లఱలు
కుసుమ కోమలములౌ , కొమం పాచములఁ గూరిమిఁ బువ్వులు , గురిసియడంగెఁ
గొనరక సుమలతాం , సుకడ సుమీది త్రింగ సమ్రులుగాక , కొలులువారెవరౌ

ఉ॥ ఇందిరిఁ బోలు నిందులులు , లిమ్మిగఁ దాకఁగఁ గేలు దమ్మలన్
సుందర పీన వక్షములు , శొభిలు విక్రమ సింహ దోగ్గిరిల్
చెందిన యున్నతిం గుదిసి , చిక్కి వినప్రము లొచు నుండ న
న్నందన మొందు పూలరిలు , నల్లము లొటఁ దలం నబ్రహ్మే

చ॥ సరసులలోనఁ బూవని ప్ర , శస్త్ర జనేజ కవాలయంబులన్
దిరవడిఁ జంద్రవంక గల , శీ లు పూఁగఁ గాంచి తుమ్మెదల్

పెరవున వచ్చి మూఁగి నుతి , వేసరి తోలిసఁ జోవకుండెఁ గ్రొ
త్త రుదులఁ గోరువా రొకట , దక్కన వానిని వీడువారలే ?

చ॥ శిలసఁజెల్లి చేవమెయిఁ , జెన్నలరారు భుజంబు లొప్పు వీ
రుల కడఁ జేరు కేకి నపు , రుం గల చామలఁబోలెఁ గొన్ని పు
ష్పలతలు కోమలంబులయి , పంగి యడంకువ నొప్పెఁ గొన్ని తీ
వలు మఱి చేతికందవును , పంగపు కిన్నెడు వారికై వడిన్.

౪॥ పూవులు కోయఁగా లతలు , పోడిమి మాయటఁ గాంచి బొమ్మలన్
తైవడి నొప్పు కప్పురపు , గండులు కాంతుల కివ్వి యెవ్విధిన్
మైవడిఁ గూర్చునంచు మఱి , మండనముల్ కయిసేసి సన్ననొ
తీవలఁ గాంచుచుండి రటఁ , దేకువఁ జల్లిని తూపు చూపులన్.

ఉత్పాహ॥ అలరు విరులఁ దేనెఁద్రావు , నకులు వికచ పుష్ప మా
లలను వదలి వట్టి వగు వె , లందుల జడఁ జేరి మున్
వలచు పువులఁ దలఁప , వయ్యెఁ బ్రాజ్ఞ వరులు సంగదం
బులు పొసంగు చోట నుభము , పొందువారలే గదా ?

౬॥ అందముచేత నిందిరకు , నాభరణం బని చెప్ప నొప్పు రా
కేందు నిభాస్య కంజము క , యిం గదియించి పలుంగు బండ నీ
దం దన బింబముం గని యె , దంద తడంబడ నీరు గార్చె నీ
చందనగంధి నా ప్రియు ని , జంబుగ లోఁగొనె నంచు నేంచుచున్

చ॥ పొలుపుగఁ దాల్చియున్న విరి పూసరముం గొని యొక్క భూపుఁ డి
మ్ములఁ బ్రియురాలి కంఠమునఁ , బూస్పఁగఁ గాంచిన చెల్వ యొర్తు పే
రలుకను మోము వాడె నయ , నాశ్రులు ముత్తైము లట్లు గల్చి గు
ల్బుల పయిఁ జింద నేడ్చెను; స , పత్నుల మేలిమి నోర్తురే చెలుల్ ?

చ॥ ప్రియుఁడగు నొక్క రాజు తన , ప్రేముడి కాంత మయార లీలల న్
గయికొని రాఁగ నామె మదిఁ , గానఁగ నొక్కలతా నికుంజముం
బయికొని డాఁగ రామ చొరఁ , బాటి మనోహరుఁ గానలేమికిన్
మయి తన ప్రాణమున్ వెదకు , మాడ్కి మఱింగె సురింగెఁ జెంగటన్.

ఉత్పాహ॥ కాటుక గల కఱ్ఱ కనులఁ , గావి రంగు గానరా
మీటి యీఁదెఁ దాల్చి యున్న , మేటి పైని యీసునన్
జోటి యొకతె యందకుండు , సుమముఁ గాంచి కోయుమా
మాటి కొందు ననుచుఁ గేలు , మడిచి వేఁడెఁ గోకిలన్.

తే॥ పెద్ద యెడ నీటి కాయను , ప్రియుడు గాంచి, పడతి గుబ్బలఁ బోలునీ , ఫల మనంగ
నే పడతి గుబ్బలని మది , యెరియ నేడ్చె, వెక్కి వెలవెల పోయెను , వెలది యొకతె.

తే॥ ఆల మన్నంతఁ బెల్లబ్బు , నద్రీ భుజని, పుష్పములఁగోయ స్రవనిభు , బూవుఁబోణి
నీలవేణి కోకిలవాణి , కేల గనులు, మూసి, యెవరన నిట్కూర్చె , మోము వాడ్చి.

తే॥ బురదఁ బుట్టని తమ్ములఁ , బోలు కేలు, చాచి పూలు గోరిన తన , సకులఁ గాంచి
ననల నొనఁగక యొక్కండు , నదుమ నిలిచె, చాచ కీయకుండెడు లోభి , దంభియట్లు.

తే॥ ప్రియుడు పౌరపడి వేతొక , పేరఁ బిలువ, నూడఁ దీసిన మరియ నా , నుజిమిచూచి
పరువు తలవంపఁ బూవుతో , వైచెనొకతి, అదియు నిట్కూర్చుచే నల్ల , నయ్యె మాడి.

తే॥ కులసతులు విరిదమిమో , ముల వెలుంగు, కచికినులఁ గాంచి కాంక్షతో , గలయఁ దిరుగ
మదజలముద్రావమధుసముల్ , మలయఁ దిరుగు, మవపుటేనుగుఁ బోలెను , మన్నెఁదొకఁడు.

ఉ॥ పొచ్చెము లేని హాసు గల , భూవరుఁ డొక్కఁడు సంజఁ దోచు రే
నెచ్చెలి వంక వంటి నయ , నెన్నుదు రొప్పు లకాంగికిన్ మదిన్
మెచ్చినరించు వేలు చెలి , దున్నకు సాముగఁ బంచ పుష్పలన్
జెచ్చెరఁ జిమ్మి పోయి రటఁ , జీ దఱతోడఁ గలాపపాశితో.

సీ॥ నైజ గంధమునొంది , నలుపుగా విరిసిన, తులుము నెప్పటి యట్ల , తులుముకొనక
జాతీన పయ్యంట , నపదరింక శ్రోవఁ , జెడరిన ముత్యాల , చింతఁ గొనక
తాను వెదకునది , తనలోని ప్రాణమో , యేదో యనఁగ నెల్ల , యెడలఁ దిరిగి
మకరంద బిందువుల్ , రకముగఁ జిందు క్రొం, దలిరుల వెనకె సుం , దరి యొకర్లు

తే॥ ప్రియుడు ముదమున పచ్చవో , బిట్ట బిగిసి, చలుక కాతఁడు వేసరి , తొలఁగు పిదపఁ
దహతహంపడి దయితుని , చారి నిలువఁ , జిలుక నంపి తానును వెంట , వెలకె నోర్తు.

తే॥ విరుం నరములుదాల్చిన , పేరురమున, విరుల శరములు విరివిగా , విచ్చి తూజఁ
గృత్యమెఱుంగక మాధవీఁ యాయఁగలవో, మంచిమందారసుమముని , మనఁజనొకఁడు

తే॥ అగడు కల్పించుకొని కో , మాట కేడ్చి, పెదకి చేర్చి కూర్చిన లాని , విరి నరంబుఁ
దాల్చి యద్దంబు గని భర్త , తడవి యుష్కి, కడలుగొని చిడిముడిపడె , మడతె యొకతె

చ॥ యమునకు నోరె మిచ్చు గుఱ , మంచిన కుంతముఁ దాల్చు నాస్త్రియుం
డమిత ముదంబు నెందు నె , నానను ద్వాంగలే దలంక్రితుల్
తమి గొని యీ శరీరమున , దాల్చును జీవము లంచు భూషణన్
గ్రమమున నూడ్చియిచ్చె నొక , కామిని కోర్తి వియోగ వేదనన్.

ఉ॥ చెంగటి యాటమందు తన , చిల్క యడంగుట గాంచి కంచెలన్
లొంగక బూరటిల్లిన వ , లుండ చనుంగవ మోవలేమికిం

గ్రుంగి వడంకు నెన్నడుము, కూడని నొవ్వివహింపఁ జెచ్చెరన్
బంగరు గిన్నెఁ బట్టికొని, పర్విడు నొక్కవరాంగి కుందుచున్.

ఉ॥ అంచను గాంచి దాని నడ, యందముఁ గాంచి సహాయ లీల నే
తెంచుటఁగాంచి మైత్రి కరు, దెంచె నటంచుఁ తలంచెఁ దోడు గా
నెంచెను నిన్ను గాంచు జను, లెంచరె యందము లేని దంచు నీ
కించెడి భూష లిత్తు ధరి, యింపుమ యంచొక ముద్దరా లనెన్

చ॥ విమల శిరోమణిం గదిసి, వ్రేలెడి కీలదఁ గాంచి పెన్ భుజం
గమ మని కాటి నెమ్మి వెను, కం బొడువం గని సుందరాంగి యో
ర్తమిత భయంబునం బఱచి, యప్పటి కుండిన కిన్న పీడి మో
దము వలకాని కెచ్చిరిలఁ, దాతె ననుంగు నొడిం దటాలునన్.

చ॥ అనదృశ సుందరాంగి యొక, యర్మిలి కాంతను పైఁడిబొమ్మఁ యిం
పెనఁగు మరందమా! ప్రియన, భీ! నను గన్నాను మంచుఁ గన్నులన్
బొసఁగఁ గమాసి కోయఁదగు, పుష్పలరా నికటంబు చేరి యో
హాసపరి! రోసి కాంచు మని, యుబ్బున నవ్వెను గేలి గొట్టుచున్.

తే॥ వింటి నారి లవంగ తీ, వియలఁ జాట్టి, పంకజముఁ దాల్చి యువక ద, ర్పకుఁ చొకండు
వీలవేణుల వదన వ, నేజములకు, నుదయ రాగ భాస్కరుఁ బోలె, నొప్పు మిగిలె.

తే॥ చెఱకువిలుకాఁడుసిగ్గిలు, చెలువ మమరు, మగలు కొండఱు తరితీపు, లెగయఁగొలుపు
చెలుల కలికి పల్కులకు వి, శేష ఫణితి, శాస్త్రములకు వలెన్ వ్యాఖ్య, నలుపువారు

తే॥ భ్రమర గీతముల్ వంశ ర, వమ్ముగాఁగ, నసమ శరుఁడనువ్రేఁడు ల, త్వమ్ముచూపఁ
గడుపు నడుమను కోడెలు, గదలు కరణి, గలువ కంటులు చుట్టిరాఁ, గదలువారు

తే॥ మదిఁ గడంకచే మునులు చు, నృధుని వింటి, గెలుతు రనుకొంట పట్టి మా, టలె నిజంబు
చిన్నిలరలఁ బ్రసూనముల్, చిదుము నీమె, కనుబొమలెవారిలొంగిం, గలవుచూడు.

క॥ పొన్న తరు వెక్కిన ప్రియుని, యెన్నికలో నెక్కినిలిచె, నిందువదనయే
యెన్నఁదగు జ్ఞానులేనిం, దిన్నగ గురు కుచల గెలిచి, తిరుగం గురే,

తే॥ దేవతలచేతనేని చి, త్రింపరాని, సుషమ యంద తలంపును, చూపు నిలిపి
పుష్పశాఖపై నుండిన, పురుషుఁ దొకడు, మొగ్గులును చిగురులుగోసి, ముగుడకొనఁగె

తే॥ గదను బొలిస భుజములు, గల యొకండు, ప్రియనభిని గాంచె నాయలి, వేణి బింబ
ఫలముఁబోలునోటదుడుకు, పలుకువలుకఁ, గనలు గొనె నని మదిజాలఁ, గలఁతనొందె

క॥ అను నిట్టి చెయ్యలం గల, వనితలు పురుషులును గూడి, వనమున విరులకా
దనియఁగఁ గోసిరి వేసట, గొనె జలముల నాడ నిచ్చ, గొనిరి మనములన్.

19. జలక్రీడావటలము 31

చ॥ లలితులు దివ్యమూర్తులక , లంకులు దేవ గణంబు సిగ్గిలన్
బొలసి శరీముఖంబులు స్రవ , పుల్ల సరస్సులనుండి రుంక్మితుల్
సలపుచు మూగి లేవ విల , న ద్విసవాటలనుండి పెంటులం
గలిసి మదేవులు చనుర , కంబున నేగిరి శ్రీలతో దుతన్.

తే॥ కొలకులం దిగి క్రీడింప , వెలయు లీల, మునుపు దుర్వాసుఁ డింద్రుని , గనలి తిట్ట
నలని సంపద యప్పర , స్పృతులతోడ, గడలిఁ జేరిన దృశ్య మ , య్యెడలఁ దోచె.

చ॥ కలుకుల కన్నులం బలెనె , కల్వలు పూచెను కల్వలంబలెన్
జెలువల కన్నుదోయి విక , సింఛెను కోకనదంబులెల్ల న
వ్వెలఁదుల మోముదమ్మి వలె , విచ్చె వరాంగుల మోములెల్ల నా
జలజము లుల్ల సిల్ల క్రియ , జానుగఁ బొందె వికాస సంపదన్.

ఉ॥ ఇందిరఁ బోలి కొందఱు ని , జేకుల తొమ్ములఁ జేరినారు వే
కొందఱు వారి కేలు జత , గూర్చి జయేందీర నాగ సుంద్రీ పైఁ
గొందఱు పాళ విచ్చక్రియ , గొట్టములం గొని నీరు చిమ్మి రం
దందుల మీలు త్రుళ్ళ భయ , మందరి చేరిరి వారి కౌగిలిన్

తే॥ గందవాడినొందొరులుచల్లఁ , గడఁగువారు, విమలజలమునోకులఁ బట్టి , యుమియువారు
అంజలులఁ దోయములు చల్ల , లాడువారు, కుచములంబవిరులు వడఁ , గుండువారు.

తే॥ మెఱుపుఁబోలిన మధ్యమూర్ , మెఱయువారు, పెదురుఁ బోలినఘజముల , వెలయువారు
విరియు కేశముల్ మొగముల , మఱుఁగుపఱువఁ జేరి క్రీడింప నంచలఁ , జీరువారు.

పీ॥ వగదంబు దంబు బిం , బంబు రాగంబు వ, దృంబు నింబారు మొ , గంబు లలర
కువలయ నయనముల్ , చప్పలింను నింపు సం, మన మింపు మించిన , సుందరాంగు
లదరి జడమ్ముల , నడుమను నడయాడు, వాలుగ మీలను , లీలఁ గనుచు
నీ తటాకంబుల , కెల్లను కన్నులు, కలవె యంచు హేతులఁ , బలుకువారు

తే॥ తమిని విభుల భుజంబులఁ , దడవు పూన్కిఁ, దరుల నున్న మయాహరముల్ , విరిసిపాటఁ
గుండనపుఁ గుండలమ్ములు , గునిసి యాడ, దరులఁ జేరువారలు నైరి , తరులు లచ్చడు

తే॥ నిర్జరాంగనఁ బోలిన , నెలఁత యొకత, నీటఁ బ్రతిబింబితం బైన , నీడఁ గాంచి
నేను నవ్వ నవ్వనది నా , నెచ్చెలి యని, గచ్చి గుబ్బల సర మీయఁ , గడఁగెఁ క్రీతి.

తే॥ అవటఁ బొసఁగిన దొసఁగేదొ , యరయరామ, మీలఁబోలియెఱునిచాట , బాలుకనుఁ
నెఱఁజేసి పంకజములం , డిండి నిలుచఁ, జెలువమొగమేర్పఱువ శంక , చెందెఁబ్రయుఁడు.

చ॥ శరీరులవంటి హస్తములఁ , దాల్చిన కంకణముల్ శరీముఖం
బుల రొడతోడ నార్ప జల , పూరమునం జొరఁజాబి హేమమే
ఖలలు తునింగి కాళ్ళఁ బెనఁ , గన్ భుజగంబులు చుట్టె నంచు వె
ల్వెల గొస కంప మొందిరి వి , భీత మృగాజీలు కొందఁ బత్తజీన్.

చ॥ తొలి కిలకాబ్దిఁ ద్రచ్చునెడ , దుర్బటమౌ సుధతోడఁ దోచు వే
ల్పుల జవరాండ్రు చుట్టుకొనఁ , బొల్పుగు ముండచుట్టు లంగదం
బులు కడియంబులున్ వెలయు , పుష్ప భుజందగు నొక్క రాజు తన్
గలుకులు చుట్టి నిల్వ జల , కంబుల నాదుచుండె వేడ్కెమ్మె

ఉ॥ కంకణముల్ ధరించు కర , కంజములున్ జిలునవ్వు కవ్వ రా
గాంకితమైన మోవులు ధ్వ , జాంచల్యంఁ జలించు మధ్యముల్
పొంకముగాఁగ నొప్పు పువుఁ , బోడులలోనఁ జెలంగు రాజు మీ
నాంకుడు తోచె విప్రుశిశి , హస్తీనులం గు హస్తైవదీన్.

ఉ॥ చారు నెమిళ్ళ క్రొవ్వులకఁ , గం దగు చాయలు గల్గి మబ్బులం
గేదెన కేఁ పాశములు , గీల్కొను చిల్కల కొల్కి కూటముం
జేరిన యొక్క తేడు విల , సిల్లె సురావగ తీరమందు పెం
పారిన ఋక్ష సంవయ స , మాశ్రిత పూర్ణ శశాంకుకై వదీన్

చ॥ అరుదగు తుంట వింటి యన , మాస్తునకున్ వల పొందె కాక యం
పజయు నొసంగు దృష్టి గల , మానవి యొర్తు నభీ జనం బలం
కరణము గూర్పుఁ జెల్వల స , కాయమునన్ వెలసెన్ మనోజ్ఞయై
విరుల తటాకమందు కడుఁ , బెద్ద జలేజము విచ్చు మచ్చునన్

తే॥ చెలులు పలువురు తన చుట్టు , సలిచియుండఁ , బ్రమద యొక్కర్తు విరిసె , ప్రసవనికర
వల్ల లొకికొన్న యెలయఁగాఁ , జాల వెల్లిఁ , దొడమినట్టి కల్పకవల్లి , పొడవు సూపె.

సీ॥ గురు పండుల నుండి , కొన్న సంచరిమూర్ , కొబ్బరి ప్రాకులఁ , గొన్న కుచము
లేరి యెవడు గొన , నేరస యనవద్య , సొందర్య మొప్పారు , నన్ను తాంగి
కంచెలలోన ది , గించిన వక్షజ , ములును వెలికి దూడ , ముసీగెందర
విమల పండులఁ , చెలుగు రాకా చంద్రు , ప్రలిఖించున మోము , పరిధవిల్లె

తే॥ పలుచు పజములు పలువల , వెలికి నలుకు , నుజిడిపిలుదులుకుంభవ , యోధరమ్మ
లొందొకటి మీది క్రమ్ముచు , నుండఁ జేసి , వెల్లువలు కలముల మీది , విరియఁజాతె

తే॥ ఎల్ల నేట వెల్లఁగ గను , లెట్టగాఁగఁ , దావి గందము లొంగ వ , ప్రములు నలఁగ
జలజ పవనలు మునిగిన , కొలఁకు చూడఁ , బ్రేమ మీఱఁగఁ గవిసి , ప్రియునిపోరె.

౯॥ మాన్యులంగూడితిరుగు సా , మాన్యులేని మాన్యులొట యుక్తమకదా , మత్స్యములును
దరుణుల యొడగ్గ తావుల , బరిమళించె , దెర నీడల్లన పొక దీని , కరియ వలెనె

౧॥ యులుల చందనములతో , దరుణుల కుంకుమము గలిసి , కగ నిండిన యా
సరిసి నొకచోట నీలపు , శరదమ్మున నెట్ల మొగులు , చంద మ్మయ్యెన్.

౨॥ అలదిని యొడలి యగురుతో , గలిసిన కలపంబు నీట , గడుగం బడఁగా
దులకంచు మెఱుఁగుఁబోయిలు , విలసిల్లి సానఁ దేటు , వెను ములు లనఁగన్.

౩॥ చెలువుని భజమున నంగన , చెలువుగ గందమున వ్రాయు , చిత్రము సరసి
జలముల దుడువ బడుట తా , దెలియక కను లెట్ల జేసి , తీక్షణఁ జూచెన్.

తే॥ వలుద పిలుదులు దర్పక , జ్వరము కలుగు , నతివ యొక్కతె కలపంబు , అలరు దేనే
క్రొవ్విరులు పుట్టిడియఁ గొల , కున జలంబు , తోడ సలసలుడికెను , ధామ మెగయ

౪॥ వనజ నివాసిని బ్రాతిని , దన కరమున జలక మార్పు , దంతిం బోలెన్
వనమాలా భుజా దొక్కఁడు , తన కరముల నీర మెత్తి , తరుణిం దడిపెన్.

తే॥ మెల్లని నడక నోడింప , మెలఁత లంచు , మృదు పదముల బోలిన వన , నెదలఁ గనలి
క్రొక్కులాడుచున్నవియన , దొట్రకొనియె , నలినములమీడియంచపి , ల్లలు నయారె

తే॥ చందనము వోవఁ దేటయె , సొరు గొనుచు , హేమ కుంభంబులంబోలి , యెసకమెసఁగు
గబ్బి గుబ్బలఁ గని దర్ప , క జ్వరమున , నడలు కాముకు లెందతో , నుడువఁదరమె

౫॥ వీలిక విరిసిన తామర , బోలిన కేల్పాచి జాడ , పొలపము దెలువన్
లోలాక్షి చేటి కన్నుల , మూలముగఁ గటాక్ష సంజ్ఞ , బోడిమిఁ జేసెన్.

తే॥ అలలు త్రోయుచుఁ బరువిడి , యలముకొనఁగ , నురలు నీట మునుంగు ర , క్రొత్తలములు
హరిజనేశ్రల మోమంద , మందలేమి , మదిని సిగ్గిలి డాగిన , మాడ్కి నొప్పె.

౬॥ ఈరీతిం గ్రీడించిన , వీరులు మానినులు సరసి , వీరుచు దరులం
జేరుచు దువ్వలువ లలం , కారంబులు డాల్చి లెల్ల , గాంచిన తనివెన్

౭॥ కోరిన వట్టు నీరముల , గ్రుంకి పదంపడి వీడినట్టి కా
సారము లొప్పె రిక్కలును , చంద్రుఁడు వీడిన మిన్నువోలె నిం
దారగ విచ్చియున్న జల , జావళి యెల్ల దొలంగి దోపు వో
గారము దక్క కుండి మది , గండి యలందురు పేద చందమై

౮॥ హరిణాక్షలతోఁ బురుషులు , బెరసి జలము లాడుచుంట , వీక్షించిన యా
తరణి యట్లులాడఁ గోరిన , కరణిం జని చాయతోడ , గడలిఁ గ్రుంకెన్.

౯॥ బ్రహ్మానుఁ డనుచు నోడియఁ , జలమున మఱి యరులపైకి , జను నృపుఁ బోచెన్
వెలందుల మొగముల కోడిన , నెలయు మరలఁ బైకి నెక్కి , నెలకొను ఓడిమిన్

మధుపానపటలము 67

ఉ॥ తెల్లని కల్లు వెల్లువనఁ , దేటగు పాటలు రూపుతో నిటుల్
చెల్లె ననంగ నుల్ల మునఁ , జిక్కని మోహము నిండిపోర్తి యీ
వెల్లువ యయ్యె నా వెలసి , పెల్లగ వెన్నెల రెల్ల నేత్రముల్
చల్లన గాఁగ నెల్లడల , సాంద్రముగాఁ బరవెన్ జగంబునన్

చ॥ కలిసినవారి చేతలకుఁ , గల్లునుపోలి వియోగ మొందు వా
రల యును జూను దుర్విషవ , రంబయి నెయ్యపు బల్కఁ బూను క
య్యలకును గూర్పు దూతియయి , గొప్పగ విప్పగ వెన్నెలల్ జగం
బులఁ బరవెన్ మరుండు తన , పూనికి బాసట గోర వచ్చె నాన్

అ॥ నదులు గంగలయ్యె , నుదరులు పాల నం దరములయ్యెఁ బరవ , తంబులెల్ల
వెండి కొండలయ్యె వెన్నెల పెల్లద మంగవించు తేమ , నంగవచ్చు:

ఉ॥ ఎల్లరు నెల్ల దిజ్జీచయ , మెల్ల పదార్థము బుల్లసిల్లి క్రొం
దెల్లవి వొటచేత జగ , తీ తల మెల్ల వెలింగె దొల్లి యు
త్పల్ల సరోజ బాణుడిలఁ , బుట్టిన నాడు రమా సుమాంగి లో
వెల్లగఁ బాణు నమ్ముదము , పేరిమిఁ గప్పిన వెల్ల యెల్లె నాన్

మ॥ పొలఁతుల్ చేరిరి చుక్కలక్లెనఁగు మే , బృత్కాల పండిళ్ళు
దల నంచార పయోదముల్ దిగెడు ద , ట్టంబో వనాంతంబులన్
జెలమం దేటిన నీరువోలు స్పటిక , స్పీత స్ఫుర ద్వేదికా
స్థలంబు బుష్పిత కాయమానముల ని , ప్తాగోష్ఠిఁ గ్రీడింపఁగన్

తే॥ పుష్పవేణులతోఁ గూడి , పూల సెజ్జ లందు కాలంబు వుచ్చెడు , నానఁ బురుషు
లమృతముంబోలి తేటయై , యలరు మధువు, హైమచక్షకంబులం గొని , యానిరపుడు.

తే॥ అమర గంధర్వ విద్యుద , రాజ్ఞముబులఁ గేరు సౌష్ఠవ మొప్పు న , కీర్తిరవాణు
లరులం దేంట్లు తేనియ , లాను లీలఁ జప్పరించి రాసవమును , చవులు వాట

తే॥ చంద్రికను పాలఁబోలిన , చషక మూను, చేతికాంతిచే జెలువారి , జేగుటయ్యె
సుదతి యాదిన సుర రాగ , సుధను పోలె, నింతి కనుఁగవ యప్పుడ , యెట్టఁబాతె

తే॥ అగురుపొగగ్రమ్ము క్రొమ్ముడి , యవళుళిందు మగువ వ్రావిన తెల్లని , మధువువహ్ని
కుండమున నెయివోసన , కుదురుదాల్చి యుల్లమున నున్న కామాగ్ని , నొలుకఁజేసె
చ॥ విసిత పాల యైన యలి , వేడి యొకర్తుక వైడిగిన్నెలో
పలఁ దన నీడఁ గాంచి చెలు వా మధు వానుడు రమ్మ యంచు వే

పిలిచె, వినంబుఁ బోల్కనుల , పేడిమి వాక్కుల నబ్ధి పెన్నయున్
వెలయు మనోజ్ఞురాండ్ర యవి , వేకపు దీటు మతోండు గల్గువే .

చ॥ అలుకఁగఁ దగ్గ కౌను గల , యంగన యాసవ పాత్ర మందు వే
నలియును కెంపు మోవి చిటు , నవ్వు విష స్ఫురితాగ్ర కుంత వీ
క్షలు గల నీడఁ గాంచి వెఱి , చానరొ యేమి యొనర్తు వద్ది యెం
గిలి యదిక్రాత్త త్రావు మని , కేరెను కుట్టల దంత కాంతితో

ఉ॥ నూత్న విధంపు హింసలను , నూల్కొనఁ జేసెడి చూపులాడి మేర్
రత్నపు గిన్నెఁ గొముది చొ , రంబడఁ గల్గిని సంభ్రమించి వే
యత్నముతోడ నానునెడ , నంగన లెల్లరు కేరి కామిని
రత్నముఁ గాంచి నవ్వ నల , రామయు శీరము వంచి సిగ్గిలెన్ .

ఉ॥ వీణకుఁ బిల్లఁగ్రోవి కొద , వించెను శ్రావ్యత యీమె యంచు వి
న్నాణముగా వచింపఁదగు , నారి యొక్కర్తుక కల్ప తావి కర్
నాచెప్పఁ బాత్రఁ బట్టి నయ , నంబు నీడను గాంచి యంత సిం
గాణి బొమర్ వెలుంగఁ దొలఁ , గన్ వడి నూఁదె ద్విరేఫమున్ భ్రమన్

తే॥ కైపు మిక్కిల మూర్జిల్లు , కనులతోడఁ, గల్లునం దిందు బింబంబుఁ , గాంచి యొకతె
యీవురాహుభయంబున , విచటదాగి యుండు? యడలకు మభయంబు , నొసఁగితి నను

క॥ సుడియే యనఁదగు పొక్కిలి, యడరు వడఁతి పూల వంది , రందలి జ్యోత్స్నన్
సుడియు మతిచేత మధువని, తొడిఁబడి గిన్నియకుఁ బట్టఁ , దొడఁగెం దోడ్తోన్

తే॥ మించు సంచునఁ జలియించు , నింబుఁబోడి సుధను పోలిన వలుకుల , చొప్పుచెడఁగ
రళన చూడివి విరుల న , రంబు చుట్టె శిరసునం గుట్టె బంగారు , సరిగ చీర

తే॥ కల్లుపాత్రలోఁ దనమోముఁ , గాంచి యొకతె నిందుఁ దానఁగ వచ్చెనం , చెడఁ దలంచి
చంద్రః పొలయల్క వేళలఁ , జల్ల నగదు వేని యీ కల్లునీ కిపు , డిత్తు ననియె

తే॥ ఒక్క తిలనాన ముంజేయి , త్రొక్కులాడ నానమువయి నొలికించి , యానవంబు
మైకమున నెఱుంగక మఱి , చురువు నాన గిండి కెమ్మోవిపై బోర , గించె మరల

చ॥ పినిని ధనంబుకై యరిగి , వేచిన యాచకు లట్లు తుమ్మెదర్
ముసరి రవాళి సేయ నొక , ముగ్గు ముఖాబ్జము విచ్చి యాసవం
బెనరఁగ నాన నానగొని , యింబుగఁ గోరను నానవైదు నా
బిసమున జుట్టసాగె నలి , వేణులు వింతగఁ గాంచుచుండఁగన్

ఉ॥ వాలుగ మీలు బెట్టు చెడి , పాట నొఱుక వెలివాటు కత్తి నా
వాలికలైన కన్నులును , వాల్చడయుకా మద బర్హి చాయయున్

గ్రాలు లరాంత కోమల యో , కర్తు ప్రియుండు సురన్ గ్రహింపఁడన్
మేలి గుణంబుతో నదియు , మేకొన దానఁగ నుత్సహింపదున్ :

తే॥ ఒకతె కోపాధిపయ మూను , నొలుపు దోషఁ, గన్ను లెఱుపొందనొసలు వ , క్రతభవింపఁ
బండ్లు గొలుకుచు సులలిత , పల్లవముల, తిమ్మ చిదఁచు కర తలములఁ ద్రిప్పుచుండె

చ॥ చలనమునొందు మోవియను , జానగు నెఱుని దొండపంటిపైఁ
దెలి నెల రాతులంగినిసి , తేజిన తెల్లని పండ్ల నొక్కుచున్
దొరఁకుచు శత్రు రక్తమునఁ , దోఁగిన ప్రాసముఁ బోలు కన్నులన్
జిలుకర చూచు చెల్వ మయిఁ , జెమ్మట గ్రమ్మెను చిందు కల్లనాన్

ఉ॥ పండిన మోవి దొండపయి , భాసిలు రక్తిమ రెండుకన్నులన్
నిండఁ, చలంచు బొక్కటియు , నేర్పునఁ బెల్లకట యొక్కఁజైన యా
యండఁబాస మో మనెడి , యబ్జములొఁ గల కన్నుబొమ్మ కో
దండము పంగెఁ గంపనము , దాల్చెఁ జెమర్చెను భాలచంద్రుఁడున్

ఉ॥ బూరుగపూవు రీవి గల , మోవి మెఱుంగునువీడఁ బండ్లయం
దూరిన నీరు తేనెవలె , నొల్కఁగ, తొమ్మున తైకతోడుతన్
జీరయు జాఱ, వేనలియుఁ , జిక్కయి జీరుకులాడ గేలి న
వ్వారఁ బ్రియాభిషంగమము , నానవ సేవయు నొప్పె సామ్యమై

తే॥ అనమశరునిచే వలవంత , నందుచున్న, చొర్తి ప్రియుఁ దేరఁ జేటిక , నొగిని పంప
నెంచియొచ్చెల్లి! నీవునా , యెడఁదవలెనె, యచటనేయుండొ! మరలుదొ! యనుభుఁబలి

క॥ హరిజాక్షి యొకతె తనప్రియ, వరుఁ బిలువగఁ జెలులనెల్ల + వరునగఁబెన్
దరువాత వారివెంటనె , తరలె నొకర్తుకయె తాను , దయకుని కడకున్

క॥ వలచు విరి నెఱ్ఱపై చరి, దెలియని మోహాబ్ధి మునుగు , తెఱవ యొకతె తీ
పొలయఁగ వల్ల భు పేరుల, బలుకు చిలుకఁ గొఁగిలిందెఁ బ్రాతి , తొలంకన్

క॥ వనజాక్షి యొకతె శయ్యను, దస తోడగు చిలుక నలమి , దయతుఁ బిలువ తే
మనియెదుఁ జిక్కవతో నీ, వును తాపము గూర్తె + యనుచు , బోరున నేడ్చెన్

క॥ తన సవతి పేర దయతుఁడు, తను పిలువఁగ నవ్వ వచ్చెఁ , దరలాక్షికి వెం
టనె కినులెనుండి పలవల, మని బాష్పకటంబు బారలె , వలుకయుఁ దొలకన్ .

తే॥ మునుపు దొనఁగుచేయప్రియుండు , నెనరుదోషఁ, బిలుఁడుమొలనూలిపైఁ గేలు , వెట్టు
దరుణికిన్నులనశ్రుము , క్తములునేల, జిందెఁదెగుమేఖలామణుల్ చెదరుమున్నె

చ॥ అలుగుదునా ప్రియుం డిటకు , నచ్చిక బుచ్చిక సేయ వచ్చినన్
కలియదునా యెదం గలుగు , కంతుని వంత తొలంగు నట్లుగా

పలుకుదునా మనోహరు స్వ, భావ విశిష్టత పీఠ మీటుచున్
దెలుపుదునా మనోవ్యధను, తేటగ నందొక యంతి చింతితెన్

క॥ ఒకరిత తన పొలయల్కను, నకులకుఁ దెలుపకయె వీఱ, చయ్యనిఁగొని హ
స్త కమల మెఱుగెన యగునటు, నుకముగఁ దన మదిని గలది, చొక్కగఁ బాడెన్

క॥ కాంచును శకునం బొకనతి, కాంచిన యపు డెల్ల ననువు, గానని వగచే
నించు విలుతు నేటుల నును, అంచితముగ వెడలఁ బాటు, నన నిటూర్చున్.

తే॥ కందుకుమన కందం బిడు, సుందర కర, ప్రియుని పిలువఁగా జోటిసం, పినది యంతి
లోన వచ్చె నన్నంతఁ ద, యలను మూసె, నామె తలఁపేము యెఱుఁగఁత, క్రింబుగాదు

క॥ అమరిచిన పానువునఁ జెలి, యమరముఁ దొలంచు త్రోవ, యరయని దయతున్
విమలాంగి కల్ల సోమరి, తిమురున నీలుగుచు నడిగెఁ, దిన్నగ గడియల్

క॥ పదరి యొకతె లత్తుక గల, పదమునఁ దావఁగఁను నిండు, వపువను చేనన్
వెద వేయఁగ వల మొలకలు, పొదలె ననన్ గగురుపాటు, పుఠైఁ బ్రియునకున్

తే॥ పగలు నోరిచి మరలిన, బంతొకండు, సుందరీ స్తనములు కృశిం, చుటను గాంచి
పొంగి తన్ను మించిన ము, దంబున మొగంబు, తేటనొంద భుజంబులు, మీటనిలిచె

తే॥ లలిత సుందరుఁ దొకఁడు త, ల్పంబుఁ జేరి, కంతు సంపతి యెల్లదఁ, గప్పి యున్న
పగదినొప్పు పానువు మీది, వల్లవములు, మాఁడుటం గంటఁగని దిగ్భ్ర, మంబునొందె.

తే॥ కలవ ముడుకు తావము గల, కదనవిజయ, వరునకుంబ్రియురాలిబొం, గరపుఁజనులు
తనకు నభిషేక మొనరింప, ఘనులు విలుపు, కనకపూర్ణకుంభములను, గరిమఁగాంచె

ఆ॥ కనక లలిక ప్రియుని, కడఁజేర నుంకించి గజ్జియలును రశన, కంకణములు
దొలఁగఁజేసి పొరపు, గల చందరుని మదిఁ, గనలి యుత్తిమి చూచి, కడఁక మానె.

క॥ నవ మదనున కొక్కర్తుక, తవిలి పువులు కోసి చుట్టి, తార్చిన సరికిన్
బవి భుజ యుగళము లొంగెను, బువు సరము బలంబు నేము, పొగడం దరమే;

తే॥ కుటిలకుంతల తనలోని, కుములు దెలుప, మన్మధుని గాంచి తన చెలిన్, మరలఁగాంచె
నింతియుద్దేశమునుగ్రహి, యించినభియు, సుందరుఁడువను త్రోవను, చూడఁదొడఁగె

తే॥ రాజపీఠుని కడ కొక, రమణి వెల్లె, నాతిఁబిలిచిన దూత మ, నంబుఁ గలఁడు
మధువా? మాకుతమో? మాపొ? మరుఁదొ? యేమో? ఆరసిపలుకంగనేరికి, నయితిగాదు

తే॥ పొంగినట్టి మోహమునకు, లొంగి వాన, వంటి చల్లని కనులబా, ప్సములు రాల
నేమి మూఁదెనె యని హితుం, దెదుర నవ్వ, నవ్వి సిగ్గు వీడిన దెల, నాఁగయోర్తు.

తే॥ లేమి నెలవగు కటిగల, లేమ కనలు, ప్రబలఁ దడవిన చేతి న, వ్వలికఁ ద్రోచె
ద్రోచునాచేష్టయాప్రియు, తొమ్మునందు, కుంతముం గ్రుచ్చుటంబోలె, గుములఁజేసె

అ॥ చెలిమి కలిమి గలుగు , చెలి చేయి దడవుచు , జెలుపు, బిలుపుమంచు , జెప్పఁబూను
దన యెడంద సిగ్గు , తలయెత్తఁ జెప్పకో, రంతఁబ్రొద్దు నిలిచి , యలమటించు

అ॥ సుడిసి వలపు పైకి , బొడుచుచుండ నొకర్తు . బయలి ప్రాణమై , వలపుకాని
చేష్టరెల్ల సఖికి , జెప్పంగ నుంకించి, బిడియమంది వేటు , నుడువులాడె.

తే॥ ఒక డెయ్యల్లముల్ ప్రాణము , లొకఁబెనిందు, ప్రేమయొకపాటిదేయైన , ప్రియుడుఁబ్రియము
నొడకు లొకటి చేయఁగఁ జోలు , నొత్తిబిగియఁ, గొఁగిలించికొనిరివారు , కాంక్ష లూట

క॥ సుందరుఁ డెదురగుడు పునసు, ముందేగె మనంబుఁ జోలు , మొగమును మ్రొక్కె
సుందరునకు నది క్రొత్తగు, చందముగా సిగ్గు పూచె , జానకుఁ జోలెన్.

చ॥ పొలయలుకం జనించు వల , పుం గొని దత్తుల మూహ సేయు చా
పలమతి యొర్తి కొంటిమెయి , వల్లభుఁడేరక రేయివోలెఁ గ
ర్వలివలె జేటి చేరఁజని , బంధురదేహః యిదేటి తీరుఁ పైఁ
జాలుకఁదనమ్ముగాదెఁ యని , సూక్తులు పల్కిను తల్లి పోలికన్.

తే॥ సంజదయ్యము దాఁకిన , సరణి నొప్పు, వలసరి యొకర్తు తల యెత్తు , నిలుచుఁ జూచుఁ
బిలుకునదియేమొయెఱుఁగడు , చెలువుఁబిలువఁ, బంపుదూతితోఁదనతెల్వి , సంపెనేమొ?

తే॥ జననమరణవక్రమువోలె , సంపలింపు, మనసుతో మొయిలునఁ దోచి , పురలమఱుఁగు
మించువలె బయటికి వచ్చి , కాంచుఁ బిదప, నేగుచుండు లోనికినొక , యింపుఁబోతే.

తే॥ మకరికాయోగ్యమౌ చను , మలల మీద, కంకురూపులు తొలిచిన , గాయములను
కేల నడుము నేడుచు నవ్వుఁ, గినుకఁ జింత, వెల్లడించుఁ బొమ్మని దూతి , వేడు నొకతె

తే॥ సంభవము నార్తినెఱిగిన , జనులయొద్ద, చెప్పికొనుటలు వృధయని , చెమ్మరించి
యుడికి కృశియించి పడకపైఁ, బడుచు నోర్తు, ప్రక్కనిలిచిన చేటిని , పాఱ జూచె.

తే॥ లికుచకుచలగు కన్యకా , లికిని మించి, బ్రమయుచున్నాడు మదులందు , పచ్చెకాని
కరణి జొచ్చివారలుద్రావు , కల్లకేటఁ, ద్రావెఁగాఁబోలుఁబూనిఁగం , దర్పుఁడిపుడు.

తే॥ తరుణులం గూడ రసన లం , బరములూడ్చి, తొలఁగఁజేసిరి వల్లభున్ , తుడుమువంటి
వారలెనియు పెలి వఱు , పంగఁదగని, చెయ్యలొప్పార దగ్గఱఁ, జేరఁదగునె?

తే॥ బయలి మేఖలన్ వలువలు , వదలఁజేయు, టబ్రమేఁ యొర్తు బిడియంబునవలఁద్రోచె
నాప ప లంబు గలుగు పన్నాస్యి వలెనె, తన్నుపన్న్యసింపుటయు ని , త్రాచిని గలదు

తే॥ తరుణుఁడొకఁడొక తరుణి కం , దర్పకదన, పుండు సమురైరి హెచ్చుత , గ్గరయరాక
యరువుర తలంపులాపిరు , లేక మయ్య, నన్నచో నెవ్వరందు గె , ల్బుందువారు

తే॥ ఒక్కరుఁడుకరమునఁదన , యురముమాయ, నెదనువసీయించుప్రాణనా , యికకుఁబోటు
గలుగు నని వంచనమ్మునఁ , గరతలమున, మూయుచున్నావనుచు నొక , ముదిత కసరె.

తే॥ పగడపు మోవి వక్షోజ , పర్వతములు, మృదుల హస్తముల్ భల్లంబు , నెనయుకనులు
గలుగు నతియోర్తు వలపుల , కడలియైన, ప్రియున కట రంభవలె మేటి , ప్రేమ నొనఁగె.

తే॥ వలపు కానీ యసత్యవా , క్కులఁ దలంచి, మేరలేని కోపముగొని , చూర కదన
మందు మగపోడిమింజేసి , యడఁగి యున్న, యీసయేగెల్పు నొకచామ , యతిశయిల్లె

తే॥ హింస్ర సాధనములు రూర , మెనసీనట్లు, మెఱయు కన్నుల చెలి తన , యొఱపుకాని
నలమి గుబ్బలి గెలుచు గు , బ్బలు కడింది, విభు నురము దూర చనెనని , వీఁపుచాచె.

చ॥ చెలువల క్రొత్త వలపులను, వలకాండ్రు భజింప గంధ , పంక మురలె వే
నలు లూదె గాజులందెలు, గలగల మనె నంచలించె , గడి సూత్రంబుల్.

క॥ కలువల దాయ యివము వలె, వలపు కినుకఁ దోల నొకతె , వడి నొడికముతో
బలు కల్ల నిద్దురం గొని, కల సాకున నొరిమకాని , గోఁగిటఁ జేర్చెన్.

తే॥ ఇందు బింబాస్యయును తన , హితుఁడుజేరు, తరుణమబ్బుఁటచేదాని , దలఁగఁ ద్రోవ
కొడలి నొడలితోఁజెనవైచి , యెడయికనెద, నరయరైరి యురయమౌట , యరయరైఁ

ఆ॥ కాంక్షిలూఱునుత్సు , కత వరులకు, వక్ర, కుంతలలకు రతులఁ , గూర్పు రేయి
వలుఁద చనుల మోయు , బలిమిఁ గాంచని మధ్య, ములను పోలి కార్క్య , మునుభజించె

ఉ॥ పున్నెపుఁ గరముల్ తొడఁగి , పూర్తి యొనర్పని వారి సంపదల్
చెన్నుగ మధ్య వచ్చుచు న , శించెడురీతి విధుండు క్రుంకెఁ బై
వెన్నుని తొమ్మునం బరిధ , విల్గెడి కౌస్తుభ రత్న లీల వా
రాన్నిధియందు దోచె గ్రహ , రాజు జగంబులు తెల్వినొందఁగన్

18 ఎదురుకోలు పటలము. 31

పీ॥ చెడు నీతి త్రోవలఁ , జెల్లక ధర్మ కా, సానుగుఙ్గంబుగ , నరుగు నెఱుక
నయము దప్పని పాల , నము గల్గ దళిద, చక్రవర్తియు గొప్ప , సాదుజముల
మద జల ధారల , నదులు పాటుచునున్న, పేనా సముద్రంబు , చేరి కొలువ
నాగలోకంబును , బాగుగాఁ గనఁబడు, పరిభుద్ధ వై కల , ప్రభలు గలుగు

తే॥ త్రిపదగం జేరఁగా నాయు , దీయమైన, సైన్య వారాశి తజ్జల , నమితిఁ గ్రోలె
దానిఁ గాంచిన యుష్టు సం , ద్రంబు గూడఁ, దేట నీరు ద్రావెడు నాన , దీటుకొనఁగ

తే॥ వృదుల కేదార వేష్టిత , మిథిలఁ జేరు, నంత దళరథు రాకకు , నలరి జనక
వల్లభుఁడు మహోదారుండు , వార్ధి వలెనె, పొంగి యెదురుకోల్పచ్చెన్చి , భుతవెలుంగ

ప॥ ప్రబలోత్సాహము చెంగలింప మద నా , రం గంబులున్ దేరులున్
విమధశ్రేణి తురంగపాళి బలయన్ , వీరావళి గొల్వ న
వ్విబుదేంద్ర ప్రతిమానుఁ గోసల విభున్ , వీక్షించి తోడ్పెర దీ
ర బలుండో జనకుండు వోయె రవిఁ జే , రం బోవు చంద్రుండు నాన్ .

క॥ గంగా ప్రావిర భూ విభూత్త ము చమూ , కాండంబు షడ్వారిధుర్
తుంగోద్వీచుల శంఖ నాదములతోఁ , దోతేర శ్రీ లక్ష్మీ నా
లంగం గాంచు సుధాద్ధి సంతసమునన్ , బ్రహ్మధమింబై న జో
కం గన్యామణి సీతఁ గాంచు జనక , జ్ఞాపాలుఁ దేగెన్ వడిన్ .

తే॥ పరఁగ నశ్వత్థ దళ రూప , భల్ల నమితి, యడరు దళరధుసేనకు , నద్ది సప్త
కంబు చతురంగ బల రూప , గరిమ నొంది, జగము పరవంగ నదియ బో , సాటియగును

తే॥ జారులు జాచారు ము , త్యాళ గొడుగు, లోలి పీలి కుచ్చులు గప్ప , సుస్పృంబుఁ
బగలు మఱిగి యిరులు గ్రమ్మఁ , బ్రభుని పేన, రంగు పూవుల వద్రాక , రంబుబోలె

మ॥ కమలాదేవికిఁ గాజయాచి విపుల , జ్ఞాపాలు తెక్కిందో ? వ
క్షమొ ? కోటీరమో? నిస్తురీ క్విత వళ , క్ష చ్చక్రమో ? సత్కుం
క్రమ సంపాదిత రాజ్యమో? బహుళ సం , ఖ్యం బొల్పు నైన్యంబో? బల్
శ్రమలం జెందియు నిర్ణయించి పలుకన్ , శక్యందె యెవ్వారికిన్ ?

సీ॥ కంచు కాపూరకు , చాంచితోరస్కల, నీలవేణికలందు , నిడుతేంట్ల
ధ్వనులనే పోలు నా , దస్యర సప్తస్వ, రాదావములు బహు , వ్యాప్తి గనియె
రధనేమి రవము వా , రాశి హోషముఁ బోలె, గజ ఘంకృతులు మేఘ , గర్జఁ బోలె
జగతి పరిభ్రమైన , జలధి మెరకగాఁగఁ, బెంఝాని నిండి యా , పిదపఁ బైని

లే॥ యేడు లోకంబులను ముంచి , యెనఁక, మొనఁగె, ననుట తేలిక మాటయో , నసుర వైరి
జగములం గొల్పు పాదము , చన్న త్రోవ, నేగి యావలి లోకంబు , లెల్లఁ బ్రాకె.

లే॥ ఎరవు గొడుగులవరుసలు , పురముగప్పఁ, గలుగునిరులఁ దొలండుట , సులభమె యగు
మణి విభూషణు వెన్నెల , మరపుదెచ్చఁ, గొరడువైచనెండయుఁగాయు , మెలుపుమెలుయు

లే॥ కోనలేకుండు రా జన , కుండు గరిమ, నెదురు పచ్చు వధము లెల్ల , హేమరజము
గందవాడీయుఁ బుట్టి పచ్చ , కప్పరంబు, పెక్కు వగల తావుల భూళి , బెరసియుండె

తే॥ పునుగు కస్తురి కుంకుమ , పువ్వునగురు, కలిపి చల్లఁగా నై న పం , కంబుతోడఁ
గరుల మద జలధారలు , గలిసి పాట, నై న బురదలే వీధుల , యందు నిండె.

తే॥ నీడ లన్నియుఁ బరిమళ , నీల కచల, కనక రత్న భూషణ కాంతిఁ , గలుగు నవియు
విజయ చిహ్న పతాకాలు , విరియు మేలు, కట్లు గొడుగులు గప్పఁగాఁ , గలుగునవియు.

- ॥ దశరథుని సేనతోడ ను , తక్కురమెఱుని, జనకు సేనయుఁ గలిపె ఘో , షణ్ణమునిండు
పున తరంగాకులాదావ , కంధియందు, నదులు చేరఁగా జరుగు వి , న్నాణమొప్ప.
- ॥ జనకుఁ డుత్సాహమున లోక , జనకుఁడనఁగఁ, దగిన దశరథు రథమును , దాయవచ్చె
రధికవరులతోఁ దన మనో , రథమువంటి, రథముపై నానఁ బోలిన , రయము మెఱయ
- ॥ దాని తేరు డిగ్గి , మీసరంబగు సేన, వెనుక నిలువ మున్ను , వెడలు నతని
దశరథుండు తేలు , తగఁజూచి యరథ మె, క్కించికొనియెఁగొఁగి , లించికొనియె
- ॥ పులియెడుటి సింగముం బోలి , పురుషవరుఁడు, చెలిమి బంధు మిత్రాదుల , సేమమడిగి
ముందు జరుగు నిమ్మన ముద , మంది యెల్ల, వారు ముధిలాపురంబును , చేరినారు.
- ॥ ఇట్టలంపుపెంప , నిరువు రేగుచునుండ, తన్ను దాన పోలు , దన్య గుణుఁడు
భిషిని ధనువు విఱుచు , శ్రీరామచంద్రుండు. జనకు జనకు నెదురు , కొనఁగ వచ్చె
- ॥ విబుధ మనుజ నాగ , వినుతుండు రాముండు, బలసి వీరవరులు , గొలిచి రాఁగఁ
ధమ్ముతోడఁ దాను , తపనీయ రథమెక్కి, వచ్చిచేరెఁ దండ్రి , వాంచవోలె
- ॥ దశరథేకు వెదుర్కొనఁ , దరులుసేన, లోన నేనుఁగులోఁ పిడు , లోఁ హయములొఁ
లెక్కపెట్టంగ మానంబు లేకయున్న, యా సమృద్ధిని పలుక శ , క్యంబె తెలిసిఁ
- నీలోత్పలమ్ముఁ ద , మాల పుష్పముఁ బోలి, చిత్రసౌందర్యంబు , చెడఁగ నొప్పి
యమర వినుతమైన , యదుగుఁడమ్ములు గల, పిన్నవాఁడగు రామ , విభుఁడు మున్ను
వదలిన ముఖ్య జీ , నమ్ము పిదప వచ్చి, చేరిన కరణిని , చేరి యంతఁ
దక్కు వారు తనకు , మ్రొక్కుచుండఁగఁ దన, కన్న జనకు పాద , కమలములకు
వినతుఁ డగుచు లేవ , మనువనఁ దగు దశ, రథుఁడు గాఢముగ ను , రమ్ముఁ జేర్చి
యలమికొనియెదుఱు , విలుద్రుంప మున్నేగు. మహితభాహు గిరులు , మఱుఁగువడఁగ
- తొలఁగ వీలుకాని , దుఃఖమ్ము మొత్తమ్ము, మాయ మైన యంత , జ్వేలిభుండు
లలిత రీతి మ్రొక్కు , లక్ష్మణుఁగ్రుచ్చిక, వుంగిలింపకొనెఁగ , రంగుఁడేమ.
- భిషిని ధనువు ద్రుంబు , నవ మన్మథుండంత, మరలి తల్లెలకు న , మన్మరించె
వారి యెడఁదఁ బొడమి , పారమ్మమీతిన, సంతనంబు దెలుప , శక్తు లెవరు?
- మేటి భక్తి యతిశయించి , తేట యైన, కరణిఁ గన్నీటి కణముల , సరము బురల
మ్రొక్కు భరతుని తను తండ్రి , మున్నుతడవు, పగిదినురమున, జేర్చె జీ , వములఁబో.
- కా॥ శ్యామాకారునితోడ వచ్చు మనుఁడో , సౌమిత్రయున్ విస్ఫుర
శ్రేష్ఠాకారునితోడ వచ్చు గుణవ , ద్వీరుండు శత్రుమ్ముఁడున్
ప్రేమ శ్యామల రూప భూషణములై , పెంపారు పాదాబ్జముల్
మోముల్ చేరిచి మ్రొక్కుఁ జేర్చికొని రా , మోదంబుతో వక్షముల్

తే॥ నీతికరుణలే విభుని వి • భ్యాత ధనము, లని యెఱింగిన తమ తండ్రి • ననుగమించి
యనుప మాగమోక్త, క్రమ • మనుసరించు, సుతులునలుపురుచూపఱు • చూడ్కిగొనిరి

ఆ॥ సాక్షి యనఁగఁ దగ్గ • సత్పరిపాలన, మడవఁ దల్లి బోలె • నమరువాడు
దశరథుండు పిదపఁ • దనయని వీక్షించి, వై భవంబుతోడఁ • బదమ యనియె

తే॥ కరులఁ బోరిన యవ్వీర • వరుల ప్రేమ, మెంతదో వారికొతుర • మెంత పొడవో
కనఁగలేము కమారులు • కదలుసంతఁ, బరిణ నోర్సాహ మాతండ్రి • పగిది బోలె.

తే॥ ప్రేమమయులగు తమ్ములు • ప్రేవలందు, సమ్రులై వేడ్కతోఁ దురం • గములమీద
రాగ నున్నత రథముపై • రాముఁ దేగె, భేరి మున్నగు వాద్యముల్ • బోరు కొనఁగ

తే॥ పఱవి యభ్రంక పోవుంగ • భర్మ హర్యు, ములను చిత్రాకృతులఁబోలు • పౌలఁతిగముల
వినము నిండిన ట్లుండిన • వీక్షణములు, పుష్ప పర్వ మె యన నొప్పఁ • బురము పొచ్చె.

పీ॥ అందంపు మేడల • యందెల్ల కర కంక, ఇంబులు మొరయ వే • నలులు విరియఁ
జెందమ్మి పాదమ్ము • లం దాల్చు నందె లా, గమ పద్మతుల తాళ • గతులు దెయవ
కుంభి కుంభంబు • దర్భంబు చెడ డంబు, నింబారు వక్షోరు • హంబు లొప్ప
సన్నుతాంగులు గల • పౌధంబు లెల్లను, నర్తకాల లే • నాడుఁ గాపు

తే॥ దేవదేవుండు శ్రీరామ • భూవరుండు, దరియ నా బాలికా ప్రౌఢ • మరసిమరుఁడు
ప్రేరణము సేయ వారు గా • విండు చేత, లెఱిమి నవధరింపఁగ, గుతూ • హలులుగండు.

19 విహారపటలము. 48

పీ॥ పూలచేఁ దరియు క్రొ • మ్ముడు లొప్పు పడఁతులు, జింకలగుంపులు • చేరు పగిది
బర్హి సంఘంబులు • బ్రహ్మియించుటం బోలి, ఋక్ష బృందము తేజ • రిల్లు కరణి
మెఱుపుల రాసులు • మెఱసిన కై వడిఁ, దుమ్మెదల్ జుమ్మని • క్రమ్మి యార్వ
జాతిన క్రొమ్ముదుల్ • సవరించుకొనకయు, మొలనూలు తెగుటయు • దెలియకుండ

తే॥ పైఁటలుంజాఱినవదరిం • పకయుఁగొను, బులియలెక్కింపకయువాసి • తొలఁగుతొలఁగుఁ
డనుచు మధువు గ్రోలఁగ వచ్చు • నకులయట్లు, నరభనంబున ముసరి రు • త్సాహ గరిమ

పీ॥ కనులతోనే ప్రేమ • యను వస్తు రూపంబు, గాంతము గాక యో • కాంతలార!
ఈ నాతి జన్మంబు • చే నొందఁ దగు ఫలం, బీ నాఁడె కందమో • యింతులార!
రాకిఁ దొలిరావు • రమణఁ గావించిన, పదములఁ జూతమో • పడతులార!
కను బరువైన శ్రీ • కంరు విల్విడిచిన, కరము లీక్షింతమో • కలుకులార!

తే॥ అనుచు నీటి యెద్దడి నొచ్చు • హరిజ చయము, విమల జల పూరముం గన్న • విధినిపల్ల
మునకుఁ బాటు జలముఁ బోలి • మనసు పఱవఁ, బట్టఁ బరుగిడు చందానఁ • బరుగు లిడిరి.

ఉ॥ మానుగఁ దేరిపై నగర , మార్గమునం జను రాముఁ డపు త
న్నే నయనంబు లార్చక ర , హించి కనుంగొనుచున్న యట్టి కాం
తా నికరంబు కన్నులనె , దప్ప తెఱుంగఁగ జేసె నుత్తమ
జానులు రన్ను కృష్ణఁ డను , నాచుమునం గల యర్థ మంతయున్

చ॥ తిలపును పించి యాతని రి , ధంబు రియంబునఁ జోవ కిచ్చటన్
నిలుచునుగాక యంచుఁ డరు , జీ మణు తెల్లఁ దపించుచుండఁగా
నిలను దివంబుఁ గొల్పిన ర , మేరుని రామపు నెపు గంటి తె
ప్పల కటు దాఁటినీకి సలు , పం దగు మానిని యెంత ధన్యయో ?

చ॥ వలఁతి యొక్కర్తు శ్రీతిష్ఠమను , వల్వయుఁ జిన్నెలు భూషణంబులున్
దెలివి తెఱుంగు తేటయును , కేజము లజ్జయు మాననంబు న
త్కులము బంబు గౌరవము , గోలతినంబును గాత్రమున్ స్వజీ
వ లవము చక్కఁ డక్కినవి , పాయఁగ నిల్చెను పుత్రికాకృతిఁ

తే॥ కమ్మలందఁటి వెలుగొందు , కినుంయందు మబ్బువోల నీరొడియంగ , మరుశరమ్ము
లెడము లే కెడ గా డఁగ , పడఁకె నొకతె మొగులు లేని మించనఁదగు , మొలనుపోలి

మ॥ అలిసీలాలక లెల్ల తెప్ప లిడకా , శ్యామాంగు మై యందముం
గలయం గాంచుటఁజేసి నీలిమము నా , కప్పుర్ తగం జొందెనే
కలుకుర్ కాటుక కన్నులన్ విరిసి యు , తక్కురన్ విలోకించుటన్
నలుపై యొప్పునో రాము మేను తెలియం , గా రాదు సుంకేనియున్

మ॥ చిగురుం బోడులు రాముపై విరులు వ , రింపంగఁ గందర్పుఁదా
ఁగిదిన్ వారలమిఁదఁ బుష్ప శరముర్ , వరింప నొక్కర్తు నున్
జగతినాధుని చంద శా నము ని , శ్యామాంగు చిత్తోన్నతిన్
దగవు న్నేక భీత నేత్రుకు జా , ధం గూర్పు వీఁ డెవ్వడే

చ॥ లలిత పరాంగి యొక్కతె య , లంకరణంబులు వీడి రాలఁగా
పలువ యొకండు మాత్ర కర , పల్లవ మందుని జిక్కఁబట్టుచున్
మల గురు నిల్చె శిల్పకు డు , మాటలఁ బ్రేమల దా టి సల్పు పెన్
వలపునె ముద్దచేసి చెలు , వంబుగఁ దీర్చిక చిత్రమో యనన్

అ॥ గెలుపు హింస గలుగు , క్రీఁగంటి చూపుల చెలువ యొర్తు చొనలు , చెమ్మరింప
మనసు సొక్క నిలిచి , మతి యొంచు గానక రాము దొంటి యున్నె , చాచుఁ యనియె

అ॥ మనసు కరఁగి యున్న , మగువ యొక్కర్తు యా చంచకుం డెడదం , వచ్చి చొచ్చె
వెనుక కేగకుండఁ , గను త్రోవ మాసితి నెజ్జ గదికిఁ బోదు చేటిఁ యనియె

౮॥ త్రిమండోలు నతివ , రతిపతి శరములు గణన గొనక రీశన , కించుకంట
ప్రిల పచ్చి నిలిచి , ప్రేమమైరాము మై, యొప్పుగాంచు వారి , మఱిమి చూచి.

తే॥ ఉత్సుకతతోడ నేతెంచి , యవతి యొకతె, దీరవపల నేత్రంబుల , దేటిచూచి
తృప్తివడి ప్రేమగొని యెడ , తెఱపి లేని, లోని సంతాప మడరంగ , లోనికేగె.

ఉ॥ తోపపు గేశపాశములు , దొడ్డుకుంచులు బల్ పిలుందులున్
చూఱగనీతి దట్టమయి , లోపగ గన్నుల జూడలేక య
వీరుని సొరు గాంచు రమి , ప్రేరచ నేయ కుభాంగి యొర్తి యిం
పారగ వారి కొనుల బి , యల్లనె వంగుచు గాంచె నత్తటికా.

చ॥ మిదనుని సూన బాహములు , మానసముల్ గలవంగ వీధులం
జెదరిన భూషణావళులు , చిందిన గండము జాటు మేళులల్
కొదరిన తాకహారములు , క్రొమ్మడి జాతిన పూసరంబులున్
దొదలిన చోట్లు దక్క మఱి , పుట్టుదు వేఱగు తా వొకింతయున్.

పీ॥ భుజముల గనువారు , భుజములే కాంచిరి, పదముల గనువారు , పదులె గనిరి
ఆజాను బాహుల , యందంబు గనువారు, వానినే తెప్పవా , ల్వుకయె కనిరి
వాడి కన్నులు గల , వారిలో రూపంబు, పూర్తిగా గాంచిన , పుణ్యు లెవరో ?
తిమ మతానుషాన , ధర్మంబు చొప్పున జెప్పంగ బడు మహా , చిద్విలాసు

తే॥ పెక్కురూపులుతోపనొ , కొక్కురూప, మొనరనద్విక్తిగాంచునొ , కొక్కుమతము
వారి బోలిరి వీక్షించు , వారలెల్ల, జారుతరమూర్తి రామ వి , హారవేళ

క॥ తనుమధ్య యొకతె బ్రతుకుట, కనువుగా నతడామె యెడఁద నడగె జగమున్
చన కుక్షి నడంగించిన, పువాసున విధాంగుకంటె , పుమలెవ్వారల్ ?

కి॥ వెలి యొకతె తేర్చి కొడినవి, గలగల మనఁ బూవు రెమ్మ , కరణీ నరిగి యా
వల వలవల నేడ్చుచుజె, ల్వలచేతులోన మరలె , భవనంబునకున్

కి॥ గిరి నిభ ధనువును విఱచిన, కరణీ జెఱకు విల్లు విఱచిన , కావగఁ దగదే ?
పరివీరః దానినియెన్, విరుసు మనము గల యొకర్లు , బింకము చెడఁగన్.

కి॥ వెలి యొకరుక యనియెఁ దవక, ఫల మనఁదగు రాఘవుండు , బండిం దిగి క
న్నుల యెదుట విజుకు శ్రోవ, నిల్చిచిన యాచేత కలయొక , నిజమొక , కపటమోక

క॥ కనకాంగి యొకత మదినే, తవ దూతిగఁ గొనుచు నుమఱు , తలరెడి చింతకా
వనజాక్షి జనకపందిని, మును పున తపములమ చేసె , బూనిక వనియెన్.

కి॥ పొచ్చెంబు లేని చిత్రపు, ఉచ్చనఁదగు పడఁతి యొకతి , యడలి బడలుచున్
విచ్చెలి: యాద్యశ్యము మరు, దచ్చముగా వ్రాసి యుంచ , నగునే? యనియెన్

క॥ హరిబాహు యోర్తి యారయ నరునకు నీ లక్షణములు , నలువొందునె? శ్రీ
ఎరుఁ డితఁడు విక్కమియ్యది యరయఁగలరు కన్నులం , ననియెఁ జెబులతో

కి॥ ఎఱబాహు తొడవు యాడఁగ మనసు కంఠగ వాడి యితిఁడు , మర పుమురకుం
జనుడెంచుట తొలిఁ జేసిన జనకు తపఃఫలమె యంచుఁ , జక్కనఁ బలికెన్

క॥ కిను లఘులు రాల్పు నొకతె తన యొడ లోడికింబు వీడఁ , దఱియించి యిం
దనుఁగులు మునులును విడివడ వనట దొలఁగిఁ గలనునేని , వచ్చునె యనియెన్

కి॥ జలదమ్మఁ గాంచుమరియు నె మలిబోలెం గనక లలికి , మది వెల దాచం
దలఁచె నది మారుఁ డెఱిఁగెను తలఁపుల మది దాచినట్లు , దాచునె మోమున్

ఆ॥ వాలుగంటి యొకతి , పూల పానుపుఁ జేరి పిడుగుఁ మోత విన్న , వడగిదారి
చాడ్పు మిట్ట యిటుకు , చన్నులు చెమరింప బుద్ధి చెడఁగ నూర్పు , పుచ్చుచుండె

తే॥ చెంగలువఁ బొలి యమ్మకంబు , చెంగలించు నధుదించి లిట్టులు లోన , నలయుచుండ్ర
సీత చేసెన వ్రతములు , చేయకుండు వార లెటు బుండఁ గు రార్తి , వడయకుండ

తే॥ ఒడలు చెమరించి ప్రాశంబు , బుడుకు నొకతె విమల దగురాముడింతేని , ప్రేమతోడ
నొకరిఁ జూడఁడ తలఁపడ , యుబ్బు గొనఁడ పలపుసుతేని మదిచేని , వాడొ యనియె

చ॥ పురిమనఁ గల్గి పైదలులొ , పూర్తి గీ లెక్కకు మించినారు దా
శరధి శరీర సౌఖ్యవము , చాగురెఁ యెల్లయె లేనిదయ్యె నె
చ్చిరి చిరి రౌతు మాత్ర మిఁక , జేయునదేమి ? కంబునందు పూ
శంములు వట్టిపో వయిచె , జయ్యన మొగ్గ కటారి దూయుచున్

తే॥ భువిని వెలఁదులకె గాకి , దివిని గలుగు నారుకుఁ గూడఁ గుంగెను , మారు పోరు
లిచట నుండిన మన ముద్ది , మెఱుంగ లేని ఇదట విడిచి రిమ్మ , యెఱుఁగ దాకె

తే॥ మోహమునఁ జిక్కి భ్రమియించు , ముగుడలింద జుండనొకతెనేని గొంబు , యెప్పుడె
ఇతఁడు సన్న్యాసియొ కాడు , సకుంపాలి చెడుగుకొలఁడనుచునొకి , చెలువపలికె

తే॥ మెఱుగు తాపము గల తను , మధ్య యొకతె కాలు పెత్తులు పూఁగా , సోలి పడియె
కినిన వార లయ్యో పాప , మనుచు బ్రదుకుఁ గా యనిపించిచిరి మిత్తి , తాకెనునుచు

తే॥ యువతియొక్కతెయుయ్యెల , యూరి వోలెఁ గాళ్ళకాయలుగాయ నె , ఎక్కడున్నేఁడ్రు
వెంటఁడి కొంత దవ్వేగి , ఎడవములి చేరె నింటి రిద్వెయ్యరు , చెయ్యు చరు

తే॥ ఉత్కటంపు మనోభ్రమ , మెల్ల మెల్ల లందఱు బడియెక గోల సరసియచట
నా మనముఁగూడఁగాంచిలే , నాతి యనియెఁపుటతిమిఁగెడంగు , నిలుచునెను

కి॥ ఇన కులఘు వారు శంకం బనఁ గాచిన వా లొసఁగి , యడవులనెనిన్
వనితల యనుబులఁ గొనుటే తని కెట్లబ్బె ననియెక్క , ఎఱి పించెన్

అ॥ సిగ్గుచేత నెలవు , చెడిన చంద్రానన, హరుని ధనువునితఁడు , విఱుచుటెన్న
సీతకొటకుఁ గాదు , చేపడు విలువిదై, వలఁతి తనము చూప , వలచి యనియె

అ॥ మేలి ప్రాణ వితతి , తూలునొక్కర్తుకి ఘోర ధనువు దాల్చు , వీరు నెదుట
మారుఁడిట్లు మమ్ము , మారాము సేసెడి, నెంత బల్లిదుందె , యీతఁడనియె

అ॥ వనిత లెల్ల రిట్లు , వలవంత పాలుగా విమల మానసుండు , వినుతి గుఱుఁడు
చేరెఁ గొఱుఁడు ప , సిప్పుడు నృపవరుల్ , కూడియున్న కొలుపు , కూటమందు

అ॥ రాముఁడంత మెఱపు , భ్రమియించు తీరున హార వితతి చలన , మందు చుండ
కాలమేమ మొందు , నేల వ్రాలు కరణి, చాఁగి శిరము వంచె , సన్మనులకు

తే॥ ధర్మమును గావఁ బుట్టిన , తాటకారి, మ్రొక్కదీనించి వారుకూ , రుప్పుడు మనఁగఁ
బుష్పశిల్పంబు గల యొక , పొన్ను గద్దె, దమ్ము లిరుగడ నిల్వమ , ధ్యముననొప్పె

క॥ నక్షత్రములు భజింపఁగ, ఋక్షేఱుఁడు మిన్ను వెలుఁగ , నేతెంచు క్రియన్
బక్షముల విభులు గొలువ న, పేక్షన్ మండపము దళర , ధేకుఁడు చేరెన్

ఉ॥ చేరి మునుల పదంబులు , కోరి మ్రొక్కి భూసురాశీపదములతోఁ , బుష్పవృష్టి
గురియ నుచితాననంబునఁ , గూరుచుండె, నగవిభేదియు సిగ్గలి , మొగము వ్రాల్చు

సీ॥ గంగరాజులును కా , శింగులు వంగులు, సంగభూపులును కు , శింగవరులుఁ
బొండ్యులు చోకు లా , వంతికుల్ చేరులు మాళవుల్ మాత్స్యలు , మాగధులును
శకులు కొంకణులు సో , మకులుచినులుపుశిం దులుతురుప్పులును చై , ద్యులునుపౌర
పులు కఱినాటిన్య , పులు తెల్లదొంగులును యాదవుల్ నేపాలు , రాదిగ్గఁగ

తే॥ నాదిభూతంబుచేఁ గవి , యంగఁబడిన కడఁపటిది యగు పృథివిపైఁ , గల సమస్త
రాజు లెల్లఁ గిరీటవి , బ్రాజమాను లగుచు వచ్చిరి పెండిలి , కలవి లేక

ఉ॥ చక్కెరబోండ్లు పీచు వెలి , చామరముల్ భువనంబు లెల్లెడన్
నిక్కిన కీర్తి వృక్షమున , నెక్కిను పల్లవ పంక్తియో యనన్
మిక్కిలియు న్వెలింగె బహు , మేదుర వంశ రుతంబుఁ బోలి పెం
పెక్కిన వంశగీతు లెల , యించిరి ముగ్ధులు తత్పథాన్తలిఁ

క॥ తన వంశంబునఁబుట్టిన జనకజ పెండిలిని సంత , సంబునఁ గాంచం
జనుదెంచు చంద్రుఁడో యనఁ, దనరెన్ దళిరుధుని గొడుగు , ధవళిమ మీఱన్

అ॥ ఉన్నచోటనుండి , యొడుగంగ స్థలము లే కునికిఁ జేస గొప్ప , యుదధిఁ బోలి
జనము చేరి నిలువ , జనకు రాజ్యంబొక్క పట్టనందె యైన , పగిది నొప్పె

సకరాజి కౌతుకమున , సంపదలను, చల్లి సంతసించిన ప్రేమ , జానకి యెడ
మునెడ బీదలందును , రాజులందు, యశమునందును సమముగా , వ్యాప్తి నొంది.

20 అలంకార పటలము. 41

చ॥ ప్రతిమలు ప్రాణముం గొనిన , పాటిగఁ గ్రేవల రాణు లొప్ప నా
తత విభవేంద్రుడౌ దశరథ , ధక్షిపాలుడు సంతసించు నా
తతిని వసిష్ఠుఁ డారసి ను , ధా మధురోక్షుల నిట్లు వల్కె- నీ
సుత నిఁకఁ బిల్వనంపుము య , శోనయశౌర్యధనాధ్యుఁ మైదిలా :

నవుడుఁ బ్రియ మానందము, తొనఁకఁగ జనకుండు చెలుల , తోఁ బృథ్వీజుం
ని తెండన వారలు వడి, జని దాదుల కత్తెఱంగు , జానుగఁ దెలువన్.

ఉ॥ ఆరుచు టెప్ప లజ్జలకు , నందము గూర్చు నొనర్పఁబడ్డ యా
తీరున భూషణులు లవి , తేటగో రూపముఁ గవ్వనంచుఁ దా
మారయలేక తీయఁదన , మంబుడి వెన్నుకుఁ గూర్చు కైవడిఁ
సొరుకు సొరు గూర్చిరి; వ , సుంధర యజ్ఞత గొన్నదే కదా

మచంద్రుని మై వన్నె , రామ యెడఁద, నెరసి తీగలువాటి పై , విరిపె ననఁగ
పప్పు కప్పుఁ గొప్పనఁ బూవు , లొందఁ జెరివి, రంబుదంబున మందరా , యందమంద,

కక్క- లెల్లను తొగఁజేని , జుట్టినట్లు, నెత్తి నిండఁ బాపటబొట్టు , నెత్తి కట్టి
జుట్టఁ దనుఁద్రేపుఁగన్నను , బృన్దేవతలు, చాచునాల్కానాఁగఁ దురాయి , ననదరించి

మ॥ హర కోదండ విభండనుం డయిన వీ , రాగ్రేసరుం డౌనె? ము
న్నరవౌ ప్రాణములున్ దపింప వలచే , సుట్టూట లూరించి నా
తరుణీత్వంబు గ్రహించువాఁడని యెడం , దం జింత గావించు నుం
దరికిం దాల్చిరి యూఁగునట్టి మది చం , దం బిందు తాటంకముల్.

మ॥ జలజాతాక్షుల కెల్ల భవ్యమగు ల , జుం గల్లు కంఠంబులం
దిలకంబై తగు నీమె కంఠమునకున్ , దీప్త ప్రభా భూషణులం
గలవే? మాపతి దాల్చు శంఖమె యిటం , గల్కాణ రూపంబుతో
నలెరి న్నాఁ జను కంఠమం దిడి రమూ , ల్యంబైన హారావళుల్

ఉ॥ పన్నుగ మింటి రిక్కలను , ప్రావగఁ గూర్చిన కోవ యందమా ?
వెన్నెల టేనిఁ జీల్చి తఱి , వెట్టి కుదిర్చిన మాల యంచమా ?
చెన్నగు లజ్జతో నెనఁగు , చిర్నవు వెన్నెల వర్షె నందమా ?
యెన్నఁగ దారహారము న , యించిన బొందిక నేమనందుమో?

ఉ॥ చిన్ని పదంబులన్ మఱుగు, చేరినలమ్మికి రాగ మిచ్చు నా
యన్నలమిన్న మేనగల, యందము చందము సొరు మీటి పే
రెన్నికఁ గన్న చన్నుల న, యిందగు వారము దాల్చినంతి నే
మున్ను పెళ్ళవై పరఁగు, ముత్తెము లెఱ్ఱని యయ్యె నయ్యెడన్

తే॥ లంగడంబు దాల్చిన, హస్తములకు తెప్పలల్లావ మిలుముట్లు, గప్పు పద్య
రాగములు ముత్తెములు గూర్చి, గ్రాణానట్టి వెదురు గల్గిన సమితి నొ, న్న కొనెచ్చు

ఉ॥ రాగపుఁ గేలుదమ్మి రము, రాము భుజంబులఁ దాఁకి నోచి త
ద్రాగము నొందఁ బాత్రపయి, రాత్రులలో ముకుళింపించు బా
గోగు నెంచి చంద్రములు, తొందగ మానికముల్ ఖండితుటన్
జేగులు మీఱు గాజులను, చెల్లుగఁ దార్చిరి సీల కంతటన్

చ॥ నెలఁత కుచద్వయం బనెడి, వీలమఱుల్ గల కూడనంపుఁ గుం
దల పయి బువ్వవల్లి రిలి, నాయకు చాపము నేనాభిసం
కలితముగా లిఖించి కడఁ, కం బరహార్దమఁబోలే శంకిచే
గలదవి లేదనం దగిన, కొనును నొవ్వఁగఁ జీసి రెల్లరున్

తే॥ శంగు లీనెడు పట్టు ప, త్రుంబు గట్టి రల్లు రుల్లరుల్ గల మొ, త్రాడు పట్టి
వివిధ కాంతు లొడలి నుండి, వీచుచుండ, చెలరె వ్రమియించి ఎలిచి రీ, క్షింపలేక.

తే॥ కత్తి కము లేకయే రాగ, లహరి వీచు పదములు శరీషములకంటె, మృదువులగును
వావి యందిడునందెలు, వరుసమ్రోయు మృదువులే మృదువులే మఱి, మృదువులే యవి

చ॥ సొరిది విషంబు మధ్యమైన, జాటు సుధం గొవి పిర్రమాలముల్
దొససియు పంచుల్వమును, దొంగటికంబును లేక గోముగా,
దెలిగిన కన్నుదోయి నలి, వేణులు విచిని యంజనందొ, శ్రీ
పరుఁ డిగు రాము మేవి మను, వన్నెయొకంబఁగలేము నల్లనన్.

స॥ అందమై విరిసె, పెందమ్మిలోన విం, దీపరద్యయ మున్న, తిల్లనేని
చాపిపైఁ గ్రొవ్వెల, పెంక విల్చినయేని, తన్మధ్యమునఁ జిక్కి, తనరునేని
మైన యగు నని ఎచి, యింపంగఁజెన్నారి త్రిపువన కన్యకా, లిలి మైన
ఎనికె పిన్ద సుదుట, జానైన ఎత్తారి చింతంబు దిద్దిరా, తెలుప లంచ

తే॥ వివిధ ముఱు పో మురిసిన, వివిధ పెర్ల కుసుము నివయంబు మూలిల్, గూర్చియంద
బడిమి వెలివిరి మెత్తిరి, మురుపుగాఁగఁ, జొన్న అప్పెడిఁ బోలిన, పొన్ను ధాఁ

తే॥ కేతి దీపంబు పట్టి ప, న్నిరు పువులు, పల్లి కుల దేవలల మ్రొక్కె, రెల్ల యాప
దొరి కొరట నుంచి యారలి, బడిసి వెచి రక్షి కటిరి పిలం, రాజ ముఖలు.

తే॥ చిల్కలకుఁ బిల్కలను నేర్పు • సీత చెలువ, మకులవలె, నాని చెలువలే • వలపుగొనిరి
ఏమి చెప్పదు నావిత • యెంచి చూడ, యువతులకు యువకుల కుల్ల • మొందె కాదె;

చ॥ చెలువలు జానకీ రమణి • చెల్వను పున్నమ చంద్రునట్లు క
న్నులఁ గని సొక్కి సోలిరి జ • సుల్ పరికింపఁగ వాంఛ నీయమై
పొలఁతుల కొక్కొక్కంగమె వ్ర • పూర్ణ మనోహర రీతి నొప్ప నా
చెలువములెల్ల నొక్కి యేడఁ • జేరఁగఁ గాంచి భరింప శక్యమే ?

ఉ॥ సంకు ధరించియున్ గమల • నదృము నొందియు నెల్లవారి హృ
త్పంకజమందు చిత్రగతిఁ • బర్హి తలంచిన యెల్ల చోటులం
బొంకముగాఁగఁ గానఁబడి • పూరుష వర్మని రాముఁ బోలె నా
సాంకవగంధి సీత యిఁకఁ • జక్కఁగ వర్ణన చేయు బెట్లగున్ ?

చ॥ పరవిన మేఖలల్ పసిఁడి • పాఁప పటంబు మొగంపు టందియల్
కరములఁ గంకణంబులు ర • కంబుగ మ్రోగఁగఁ గీరవాణు ల
ప్సరసలఁ బోలు సుందరులు • సారసగంధులు పెక్కుమంది ని
ర్మర కుతుంబు లో జనక • రాజ కుమారిని గొల్చి చుట్టి రాన్

తే॥ గుఱులును గూనివారు న • ఖలును బలయ, మణుల మేల్కొట్టునీడ నా • మగువమిన్న
చుక్కలందునఁ జందురు • సొంపు దాల్చి నవయకుండు జోతిం బోలె • నడవసాఁగె

తే॥ తన్ను గన్న భూదేవి యా • తన్వి మృదుల, పాదములు నొచ్చునని నేలఁ • బఱచినట్టి
ననలు నా నొప్ప తన మేటి • నగల దాలు, ముందు పరవఁగ సీత జా • నొంద నడచె.

తే॥ వినుతి కెక్కిన తన యాన • మునకు నోడి, పడుచు లేచుచుఁ జను తెలి • పక్షుల వలె
నిరు గెలంకుల వెల్లె చా • మరము లొలయ, బర్హ కాంతికోఁ జను బర్హి • భాతి నడచె

తే॥ ఎల్ల లోకంబులందలి • యిగురుఁ బోండ్ల కంటి పావయై యొప్పు నీ • కన్య హువును
చూడ రామ వంశాద్యుండు • సూర్యుడె దిగె నాఁగఁజనువిరానము నీడ • నడచివచ్చె

తే॥ మణి కలాపంబు చుట్టును • మలసి వెలుగ, నడుమ దేహకాంతి విగుల • నొరుచూప
మండలాకృతి వెలయంగఁ • గుండలములు, కౌను చలియింప నడచె న • క్కలికి మిన్న

తే॥ విరుల తావియు బంగారు • మెఱుపు కాంతి చందనపుఁ జల్లఁదనమును • పొందియంచ
లచ్చరలు సుధ సిగ్గిల • నవని పతులు వఱులు రత్న ఖచిత మండ • పమునఁ జొచ్చె

తే॥ కల్పనాకర్త లేని యా • గమ మనంగఁ దగిన వలుద పాలింద్లోప్పు • మగువఁ గాంచి
ప్రీతి పురుషు లెల్లరు వట్టి • చిత్రములను పోలి రార్పక యూర్పక • తూల పోక

తే॥ ఆమెయో కాదో యని శంక • నందుచున్న ఇనకులేశ నందను దామె • నెడుటఁగాంచె
విసము పుట్ట విర్రేడించి • వెనుక నమ్మత, ముద్దు విల్ల హర్షిలు పురు • హూతు రీతి

తే॥ ముదురు చవి సుధఁ బెరిగిన , పుష్కలమె నాఁగఁ దగిన బింబాధర , నా యెడంద
యందిరా వల్పలను పెం , పొంద నున్న యదియొ; యని తలపోసె ని , లాభితనుఁడు

తే॥ ఎలమి మా చేయు గురు తపః , ఘము వలన మహిని రాముఁడై పుట్టెను మాధవుఁడు
అరని వ్రేముడి పత్తియో , నట్టనిలయ సిత యని వసిష్ఠుఁడు సంత , సింఁచె మదిని

తే॥ కోసలేకుండు జానకి , కొమరు గాంచి యేడు దీవుల నేలిన , వాడ నైన
నేఁడు లచ్చిల రూపంబు , నియతితోడ దైవ మొనఁగెనం చమిత మో , దంబునొందె

ఉ॥ నై వళవీణఁ బోలు బయ , నాజెపుఁ బల్కులు గల్గు సిత యా
త్రోవను పోవఁగా దళర , ధుండు మహర్షులు తక్కిఁ దక్కు వా
రా వనితావణిం గనిన , యంతన మ్రొక్కిరి వారి డెందముల్
దైవమ యంచు నెంచెఁ దను , ధర్మ మెదందకు లోఁకువే కదా;

చ॥ విసివి సరోజమున్ విడిచి , వేడ్క విదేహ గృహంబుచేరు నా
వసుమతి పుత్రి మౌనులకు , భక్తి ని వందన మాచరించి పెం
పెనఁగఁగఁ గోనలేంద్రునకు , నిచ్చును మ్రొక్కి యనంతరంబు సం
తనమున బాష్పముల్ వదలు , తండ్రికడఁ వసియించె గద్దయన్

తే॥ ఈమె లక్ష్మియే యగు నిజ , మితఁడు గిరికు వర శరాసన మననేల ? వలయునేని
యేడు కొండల విలువంగ , లేఁడె యనుచు నిరుకు వంటి వసిష్ఠ ము , సింద్రుఁడెంచె

ఉ॥ వేదుక వింటి నేక్కిఁడుట , విరుట్ట చెప్పఁగ నాలకించియున్
బోఁడిమి యందె సందియము పొందిన సుందరి శంక వీడి లో
వీడని రూపమున్ గనుచు , వెల్పులి రూపము కింకణంబులన్
వాడుకచేఁ గుదిర్చెడు నె , పంబునఁ గాంచెఁ గటాక్షవిక్షిలన్

తే॥ లీలఁ గ్రే గంటి చూపుల , డాలు వోయి బ్రాతి రాముఁడన్ జలధి జీ , వనముగొనియె
దక్కుసుధ పూర్తిగాఁ దానె , త్రావినట్టు లొడలుపొంగారె మెల్లన , నూర్చువెడలె

చ॥ తన మది నున్న వంచకుఁడె , తధ్యము చాపముఁ ద్రుంచె నంచు నా
జనకజ లోని దుఃఖమును , చయ్యన వీడెను జన్మ దుఃఖ కా
రణ మగు మాయఁ దోలి తగు , జ్ఞానముచేఁ దనలోనఁ దన్నుగాం
చిన జని ముక్తి నొందు క్రియఁ , జెందె నొకానొక ముక్తి నామెయున్

తే॥ విమలకీర్తి యొ దళుంధ , విభుఁడు వేసి విదుని కౌశికుఁ గాంచి యో , విమతచరిత
జానకీ రాముంకుఁ బెండ్లి , జరుగఁదగిన శుభ ముహూర్త మదెప్పుడో , చూడుఁడనఁగ

సీ॥ వాలుగల్ విడియుచు , బాఱఁగ్రమ్ముటచేత శిఖరి మత్స్యంబులు , చేరి దుముక
నెనుముల మెదడును , ష్టమూల్ ప్రీలంగ కొఱమీలు పాళలు , విరియ దుముక

చుండు సుక్షేత్రముల్ , దండిగా, గలిగిన కోసల జననాథ; కొఱతలేని
 కుభ ముహూర్తము లేపె , సొంపారు నని గాధి తనయుండు పల్కెఁగాఁ , దగు నటంచు
 తే॥ జేడు లెల్లరు మ్రొక్కఁగాఁ , వీడుకొలిపి భూరి వాద్య ధ్వనులు భువి , బోరు కొలుప
 మునులకున్ మ్రొక్కి వారల , యనుమతిఁ గొని, దశరథుఁడు లేచి విడిదికిఁ , దరలెనంత
 అ॥ అంచయాన సీత , యరుడగా నెడఁబాయ హేమ పాదమునకు , రాముఁడరిగె
 విభులు మునులు వారి , విడుదుఁ కెగిరి మేరువున మఱింగె , సూరుఁడంత

21 కల్యాణపటలము 97

క॥ స్థిరయశు డు విదిల నాయకుఁ డరు దారఁగ నుపచరించ , నాబాల ధరా
 వర మొడలితోడ నిర్జర, పురిఁ జేరిన బాతి మోద , ముం బొందె నటన్

సీ త త హ త హ

క॥ భరియింపరానివెరవున విరివిగ దగ గొన్నవారు , వెడకి జలేజా
 కరము గని శ్రోవ లేమిన్ సురుఁగు దశం బొందె సీత , సుడివడు మదితోన్
 క॥ కొలమీఱు రాతిరీఁ యబ లల వంచన నేఁచు వారి , లం గలరొక్కోర్
 తెలవాఱఁ బ్రియుఁడు రాఁదో; తెలవాఱుము దుఃఖ జలధిఁ , దేర్చుము నన్నున్
 క॥ మనితోడఁగూడి చను రా మువితోడింటియి మరలఁ , బొడగానవ యా
 తనితో వత్తువై మనమా; మనుతోడున్ వదలియుంట , మరియాదయొక్కో
 క॥ తాడివయి చక్రవాకీ; యేడు సముద్రముఁ బోలు , నీరాతిరి నా
 కీడునఁ జనదే; యాటడిఁ గూడుదువే యెంటిఁ బఱిచి , కొఱమాలి యయో;
 క॥ వాడిమి కొడిమల పోడిమి వేడిమితో నగ్గలించు , వెన్నెల; దొసఁగే
 నాడు గన కార్తించే నా నాడుం గృళియించు వారి , నలఁచుట తగవే;
 క॥ తావికిఁ జల్లఁదనమునకుఁ దావలమగు మలయ గుహను , తారు పయిర యన్
 మూవన్నె మెకమ యెరకై వే వచ్చితె; కోఱ లనెడి , వెన్నెల విరియన్
 క॥ తెరువునఁ దిరుగుచు నొకరుఁడు నెరవిన పెను కాల మెఱు , నిభ దేహుఁడు నన్
 బఱిచె నిసి పగలు వీడక వర వంశ్యులు కన్నెల కడ , వజరుట తగవే;
 క॥ ఎడ నమ్మఁదగని పనులన్ దుడుకుఁడు నిర్దయుఁడు వాని , దోర్మగళంబున్
 దడవఁ జనఁ దగదు నల్లని కడలి యపారంబు రాత్రి , కడచను నొక్కో;
 తే॥ పాటులా తగ్గుటయె లెదు , పగలు రాదు కూరుకా లేదు విసి వోడు , కోర్కివిడదు
 సుల్లముననొవ్వినదలదు , నుసుఱుచనదు నిట్లు కుందుట విధియేమొ , యెఱుఁగరాదు

తే॥ అమలజలధిః నీవును కంక , ఇములు జాఱు, బడుచు లేచుచుఁ గార్వ్యంబు , సడనియెల్ల
వేళలందు నిద్దుర లేక , వేఁగుచుండు, కన్యవో నీవు ? మరునిదేఁ , గలఁగినావో ?

రామునియుత్కంఠ

క॥ అని యీ విధమగు పలవర, మున నొగులుచు పొమ్మనిలుచు , ముగుద యటుందన్
ఘన నిభుఁడగు రాముఁడు తన, మనమునఁ దలపోసె నిట్లు , మల్లడి గొనుచున్.

తే॥ మున్నె కాంచి వీడక రెండు , కన్నులనెడి, వ్రాత కలములు నామదిన్ , వ్రాసె; మరఁ
గనియు సుషమాంబునిధి దరి , గాననై తి, మించుఁగనువారు మఱియొందు , గాంచుకెట్లు?

తే॥ జానకీ ముఖమే యైన , చలువ తేఁడఁ, కామ బీజంబుఁ బండించు , కలువ తేఁడఁ
యేమి యీకార్య పద్ధతి? , యింత యెఱుఁగ, వేల? నాయెడ బంధువై , యెసఁగరాదో?

తే॥ ప్రాణముల వెలువడ నీడ్చు , రామ కనుల, కరణి నిరులును పరవెను , కొఱతవడక
విభుఁడు రణభూమి మరణింప , విఠిగి పాటు, వీరవరుని యవభ్యాతి , విధము దోపఁ.

చ॥ వన హరిణంబుఁ జోలువర , వర్ణినితోఁ జను మానసంబి పో
యిన యదె పోక యంచుఁజని , యెంచవదేలొకొ? దారిదవ్వా? మ
న్నన గల చోట నిల్చుటలు , న్యాయమె కాని యనాదరంబు గాం
చిన యెడ నిల్చు చెల్లదము , చెల్లనె నన్నట విస్మరించుటల్.

ఉ॥ కన్నులనుండి నిప్పుకలు , గ్రక్కు భుజంగము కోఱలన్ విషం
బెన్నఁగ నుంట నిక్కమది , యెల్లెడఁ దెల్లమ మున్నె యిట్టి నా
కన్నుల చూపులందు నెన , కంబుగ మానసమందుఁ బర్వీ నన్
బన్నుగ నేఁచుచుండునది , బామిని కన్నుల చూపులోనిదే.

కా॥ రీలోద్యానములున్ బ్రకల్పిత గిరుల్ , క్రీడా విరామ స్థలల్
కేళాకూటలు చంద్రశాలలును రె , క్కింపంగఁ బెంపారి హే
లా లోలాక్షి చరింప నుండినను వా , ల్లభ్యంబుతో నామదిన్
వాలాయంబు వసించుచున్నది మఱి , వస్త్రంబు నిచ్చింపదున్.

తే॥ రాముఁ డిట్లు బుల్లమున వి , రాళిఁ గొనుచు, నుండ సీతా వివాహము , హోత్సవంబు
రేపె నగరమెల్ల నలంక , రింపుఁ డనుచు, రీవి భేరీ రవములఁ జా , టింపఁ బడియె.

పురాంకరణము.

అ॥ హెషణంబు వినుచు , గుములయి పెద్దలు, పిన్నవారు ప్తీలు , వేగిరవడి
ఁబగువాలువారు , పనిచేయువారునై , యపుడు పురము కడలి , ననుకరించె

అ॥ రామవిభుఁడు జనక , రాజపుత్రిని పెండ్లి, యాడు బెఱిగి చూడ , సరుగుదెంచె
ననఁగ నిరుల తెరను , మొనస గెంటుచు నినుం, దేకవక్ర రథము , నెక్కి వచ్చె.

సీ॥ తోరణస్తంభముల్ , తొం నాటువారును. వానికిఁ గైసేయఁ , బూనువారు
మంగళ పూర్ణ కుం , భంబు లెల్లెడ నిల్చి, వెలువలు నవరించి , యలరువారు
మందిరాంగణములఁ , జందనాదులు చల్లి, కవచముల్ కై సేయఁ , దివురువారు
విప్ర దీనానాధ , వితతికిఁ బెట్టంగఁ , జెలఁగుచు వంటలు , సేయువారు

తే॥ ముత్తైములభూషణుదాల్చి , మురియువారు. మణులతోడవులధరియించి , మలయువారు
పైడి సొమ్ముల వహించు , పడుచువారు, పూలచే నలంకారముల్ , పూనువారు.

సీ॥ చందనంబు నగురు , గందంబు వీధులఁ , జల్లుచు నంచంద , జరుగువారు
విరులఁ జల్లుచు వేడల్కఁ , దిరిగెడువారును, సామ్రాజి పొగవేయ , సాగువారు
ముత్యాల జాలరుల్ , ముంగిళ్లఁగట్టువా, రనఁటి స్రాకులఁ గట్టి , నలరువారు
వివిధ వాద్యంబులు , వినఁగ మూఁగెడువారు, మణిదీపములఁ గాంచ , మలయువారు

తే॥ తిన్నియల రత్నపాలికలు , దిద్దువారు, రిక్కలట్లు పందిట మణుల్ , చెక్కువారు
మించుఁ తోలు. దీపంబుల , నుంచువారు, దీపములకుఁ గై సేయంగఁ , దివురువారు.

ఆ॥ వజ్రమణులు వెలుగు , పచ్చల మేడలఁ , దెక్కిములను వెలయఁ , జెక్కువారు
బండ్లపైన విరులు , పల్లవంబులు పండ్లు, నిండఁ గొంచుఁ దెచ్చి , నింపువారు

సీ॥ కలపంబులను మేన , నలఁదుకొనెడువారు, విలువయో పలువల , వెదకువారు
తులుములందు విరులు , తులుముకొనెడివారు, తిలకముల్ నొసకుల , దిద్దువారు
మాలికల్ మేడలందు , తాల్చుచువారు, నధరంబులకుఁ గావి , యద్దువారు
కనులకు పొగసుగాఁ , గాటుక యిడువారు, లత్తుక పదముల , కట్టవారు

తే॥ కుండలము, లెండగాయఁగా , గొఱవ యాట, లాడువారును కై సేయు , నపుడుఁ బ్రాయ
కోపముం గొను వేళలఁ , గొడరీ-విద్రుచు, వానిఁగొని వీధులం బాట , వైచువారు.

తే॥ ఏనుగులకుఁ గై సేయంగ , నెలయువారు, తేజాలకు బాగు సేయంగఁ , దివురువారు
స్వందనంబుల కందంబు , నలుపువారు, చిరుక చిహ్నంబులం దాల్చి , తిరుగువారు.

తే॥ వైభవంబులతో నృపుల్ , వజరువారు, వేద ఘోషల విప్రులు , వెలయువారు
వైణికుల గాన నుధఁ గ్రోల , శ్రేణులైన, వారు వెల వెలందుల యాట , గోరువారు

తే॥ రాజ మకుట ఖచిత రత్న , రాజులొరసి, కంఠ తారహారంబులు , గదిసి రాలు
మణుల పొంఠాళి యచ్చటి , మండపముల, నగరి వాకిటఁ గుప్పలై , నెగడుచుండె.

ఆ॥ అరిగ లెండగాయ , ననులు వెన్నెల గాయ, ద్విరదములను పోలి , తిరుగువారు
చెలులు నటన లభ్య , సింహువాల్చిఱునవ్వు, చేత జీవములను , చిద్రుచువారు.

తే॥ అమిత కాంతుల నగపడు , నవియుఁగానఁ , బడక ప్రతిఫలించుటఁజేసి , పుడమిజనులు
నమరులుంగూడసురపురి , యదియె యదియె , యనుచు శ్రమగొని దిక్కుల , నరయువారు

డి॥ తేరుమీద బండ్లవయి , దేజులపై వణి దీప్తు లొప్పునం
బారు లోనఁ గాల్చుడను , బల్లకులందు జనంబు లెక్కకున్
మీటి నరాజనేత్రులు న, మృద్ధ సుధాధరలున్ సుమధ్యలున్
సారవతోవిలాసములు , సామజ యానలు చేరి రొక్కెడన్

తే॥ భారహరముల్ ధరియించు , వారు రత్న హారముల్ విచ్చివినరెడు , వారు పూలు
పెక్కు వగల జడలఁగ్రుచ్చి , పెక్కువగల చీరలం గట్టు వారలు , నైరి ప్తీలు

తే॥ ఓడిల నిండిన సంపద , మేదినిపయ నొక్కచోఁ గంచ గా నిట్టు , లొప్పుటరిది
పాకిశానను ఎట్టాది , షేక వేళ, నమరపురిఁ జోరె నొప్పారె , నప్పరంబు

దశరథాదులు వివాహ మండపము చేరుట

తే॥ ఎల్లయెఱుంగంగ నరుడలు , హిమగిరివలె నున్నతంబయి మైదిలి , యుద్వహమున
తెల్ల సామగ్రి నిండిన , హేమ రత్న రచిత మండపంబును దశ , రథుడు చేరె

తే॥ నిండి తెల్లని గొడుగు వె , నైలలు గానె, నిండు మించు నగల రాసు , లెండగానెఁ
దేట్లగములు గీరిమ్ములు , తివిరి పాడెఁ దురగ ఖరధూళి యెగసి యం , బరము గప్పె

తే॥ నీరదమువోరె మంగళ , భేరు లులిసె శంఖములు మ్రోసెఁ గాహళ , సమితి మొరసెఁ
బ్రాజదువుల హేషణములు , రాత్రివేళఁ, గొఱలుచుండు పారావార , హేషమీతె

తే॥ కరి తుంగ రథ నికరముల్ , పరునదీరి, నడచుచుండఁగ సామంతు , లెడములేక
నిరతముం గొల్చువారలు , నియతి నరుగ నింద్రుపేవించు వేల్పుల , యెనక మెనసె

తే॥ అట్లు చేరవచ్చిన కోస లాదివుండు రత్నమయ హేమ వీరిపై , రమణ నొప్పె
మునులు నృపులు గూర్చుండీరి , జనకుడపుడు బంధు వర్గంబుతో మంట , పంబుచేరె

క॥ నృపులును మనివరులును వే లుపులు జనులు హంసయాన , లును నెఱయంగా
నపుడా పెండిలికూటము విప్పుంబగు మేరుశైల , విధమున నొప్పెన్

తే॥ మేఘములుగ్రహభారకల్ , మెఱుములుఱుము లొకటమండలయుగళంబు , నొప్పుమిగిలి
బమ్మచేసి యండగో , శమ్ము నెనసె మయనినిర్మిత తన్మణి , మండపమ్ము

క॥ మునులును నృపులును విబుధులు జనములు నడఁగంగ నచటి , సభ బ్రహ్మాండం
బును లోఁగొని యడఁచిన విష్ణుని నల్లని కడుపువోరెఁ , జూడఁగ నొప్పెన్

క॥ జగములె ప్రేరేపఁగ నిం బుగఁ జేరె జనంబు లనఁగఁ , జొగడఁగ నగునే?
జగములు వేడుటవలన భు జగ శయనము వీడు నతని , చరితము వినుడి

రాముఁ డలంకరించు కొనుట

తే॥ సప్త సాగరములనుండి , సప్తనదుల నుండి తెచ్చిన నీటి శా , స్తోక్త విధిని
మంగళ స్నాన మొనరించి , మహిత రీతిఁ బీత చీన వస్త్రము రామ , విభుడు తాల్చె

లే॥ అజుడు మొదలగు దృఢమున • ర్ముతమెల్ల జీవులు దవులుపెన్నాయఁ • జీర్ణియవల
మరిలిరాకుండువరమున్ • దొరయజేయు తనదుతిరునామమునుదుటఁ • దానుదాల్చె

5॥ యతివరులకు నాకర్ణ యతనేత్రం నొసఁగి పెండ్లి • యమరిచి తపముల్
స్తుతమతిఁజేసిన యిసుకుల పతులు గొలుచు మొదటి వెలుగు • భక్తిన్ మొక్కిన్

క॥ పొనుగువడు తపము ధర్మము పునరుద్ధరింపమనెయఁ • బొడమిన కరుణా
తనుడు తన మేన జలదము నెనసిన వెన్నెలనఁ కంప • మింపుగ నల దెన్

తే॥ కదలి మంగళ కర పూర్ణ • కళలు గలుగు తొగలతేనిఁ బూచిన దనఁ • దగిన పగిది
సిగను క్రొవ్విరుల్ చుట్టి వ • సిండి నరులు, పూలమాలిక లెనకంబు • పొసఁగఁబెట్టె

5॥ రేయిం బగటం బడు మరు దాయము గని యిందుఁడినుడు • దౌత్యము గొని యా
తోయలి తోయము చెవులం బోయి తెలుపు చెలుపు నెనయు • పోగులఁ దాల్చెన్

తే॥ శ్రీగణుడు పెనుజడయందు • చిన్నచంద్ర కలనుధరియించె నదియేటి • కార్యమనుష్య
పూర్ణ దివ్యకాంతినమితి • పొలుపు మిగుల దిద్దెనన పీఠపట్టంబు • తిలకమానె

తే॥ చక్రమును వెను దవిలిన • శంఖ మనఁగఁ దగిన కిరమునందు ము • త్యాం నరులు
సీత మందహాస రుచులు • చేరి మదిని వెలికి నుబికిన వన నొప్పి • వెలయుచుండె

తే॥ వజ్రములు మచ్చ లట్టులు • వజరుచుండ, పద్మరాగ దీప్తులు వహ్ని • వరె వెలుంగ
నంగదంబులు మును మంద • రాద్రిఁ జాట్టి కవ్వపుఁ దరిత్రాటి • ననుకరించె

తే॥ ఆటి ముత్యాల ముప్పేట • హారమొప్పె జగము రక్షించు ధీర్వభు • జముల నడుమ
ముజ్జగంబుల కితఁ దాది • మూర్తియనుట కొప్పినట్టి యభిజ్ఞాన • ముంచురీతి

తే॥ వచ్చి వేడిన వారికి • నిచ్చుకొఱకు గల్పకంబు కాంచన రత్న • కంకణములఁ
బూవుఁ గొమ్మల నుంచిన • పొందు దోచి దర్శనీయములైన హ • స్తములు వెలిఁగె

౨॥ కమల నిలయ లచ్చి • కాజాచియగు నురోం, తరమునందు మెఱయు • నరులచయము
మెఱుము లదర కొప్పు • మేఘంబు నడుమను దోచు వింధ్ర ధనువు • తోయచుండె

౩॥ చేరుటకుం దొలంగుటకుఁ • జెల్లిన విజ్ఞుల తెల్వి పోల్కిఁ బైఁ
జేరిన యుత్తరీయ మెదఁ • జిందు దయాకృతి కంఠమందు సౌం
పారిన శారహార విభ • మంది వెలార్చిన కాంతిఁ బోలి వి
స్తారముగాఁగ లక్ష్మీకి వ • శంభుగు తొమ్మునఁ దోచెఁ బేరిమిన్

లే॥ చెనయరాని ప్రభావరు • చెన్నుదాల్చి యన్న తొమ్మున ముప్పేటఁ • జన్నిదంబు
త్రిదళులును దెల్పలేని మా • త్రిత్రయంబు రూపమిదియెఱుఁగుండని • తోవనొప్పె

ఉ॥ అక్కము పక్కమున్ ఎగుం , నంగగు బంగరు రంగు లీనఁగా
నక్కటి రత్న బంధనము , నందలి మేరువు ప్రజ్వలించె వే
తోక్క జగంబు దాని కజఁ , దొక్కఁడు వెల్వడ నాభియందు న
మృక్కునకొంబుజంబు పోలు , పందఁగఁ బూచిన దన్న సంచునన్

అ॥ అలవి దెలువఁ గాక , యమిత గంభీరమౌ నీల వారి రాశి , గేయ సాచి
పాల కదలి యలమి , పట్టిన విధమునఁ దెల్ల పట్టు పలువ , తెలియఁ గప్పె

తే॥ ముత్తెముల నీలముల కాంతి , మురువుసూపఁ , బసిడికాసియిలోగత్తి , పరఁగఁజెక్కి
ముత్తెనరముం గుత్తులు , కత్తిప్రక్కి , బాల భాను కాంతుల నీన , వ్రేల విడిచె

తే॥ రత్నకాంతులు కాంచు నే , శ్రముల కాంతి నిండఁగ, ననూనశిల్పము , నెరయుమకిర
ముఖముగల దంతపుంబిడి , మొనసిమెలుపు, లలినిమెఱసిదిక్కులయెల్లఁ , గొలిచిచూపె

చ॥ పరవిన రూపముం గలిగి , పవృజు నండము గొల్చు టింక నె
ట్లురవగు నంచు నొక్కొకటి , యుం దగ విప్పుము గూర్చు పోలికఁ
మొరయుచు నేరు నారసి క , మంగొన శక్యము గాని శిల్పముం
బొరసిన వీరమద్దియలు , పొందగు నందెలు కాళ్ళ శోభితెన్

తె॥ వేయి మాణిక్యదీపముల్ , వెలు గు భుజగ రాజు సెజ్జను యోగని , ద్రను సురా
వేడ పీడిన రాముఁ డి , విధము తన్నె, వాలు నొక యలంకారంబు , పూనె నవుడు

మ॥ ఆరవిండానన ముఖ్య మూర్తులకు నా , ద్యంబై ముసేంద్రాకిం
బరమ ప్రాపకమై జగజ్జనకమై , భవ్యంబు సేవ్యంబునై
నిరతా వంద మయంబునై యెనఁగు నా , విశ్వాత్మయే వచ్చి యీ
నర రూపంబునలంకరించి కొన న , న్నాఁ తెచ్చ శక్యంబొకొ ?

తే॥ అమిత గో భూ హిరణ్య దా , నాదికములు సజ్జనులకు బీదలకును , సరసులకును
విరివిగా నొనరించుచు , వేద ధనులు వినుతి సేయ రాఘవుఁడు న్యం , దనమునెక్కె

తె॥ గుండు బంగరు టిరుసును , వెండి చక్ర ములును వజ్ర మయంబులై , వెలయునడిమి
భాగమును చుట్టు రత్నముల్ , ప్రజ్వలిన రాము రధము మార్తండుని , రధముఁబోలె

తే॥ మంచి లక్షాములు సూక్ష్మ , మతిని తెలియఁ దగుజవంబుబలంబునం , దముమెంకు
వొలయఁబురుష్ఠాములఁబోలి , వెలయుతురగ ములు జగత్ప్రభుశేరికి , బూన్పఁబడియె

తే॥ అరుణ కై వడి నొగలపై , భరతుఁ డెక్కి, మోద బాష్పాంబుమిశ్రిత , ముఖముతోడ
కళను చేకొని రథ చోద , కత్వ మూనె నిరు దెనల నిల్చి శవలు చా , మరలు వీవ

చ॥ ఆమరిన పొందికంగలుగు , నందముచే నటు లయ్యెనేమొ ? శాం

శ మనసుచే దలంచుటను , తప్పక యప్పదు రొప్పె నేమొ ? న

త్యము నెఱుంగంగ లేము తగి • నట్టుల యయ్యెడు గాక: యయ్యెడం
దట గొని చూడ నెల్లరు న • దా యనిమేషత దాల్చి రిమ్మగన్.

తే॥ జగములను హింస సేసి నా • శంబు గనక, యున్నపొల సుదిండులపాటు • లొబ్బిడయ్యె
నేఁడె యని వేల్చు కూటంబు • నిండు వేడ్క, నచ్చరలఁ గూడినటియించె • విచ్చకొలది

తే॥ పుర పురంధ్రులు విరులను • గురిసినారు, పసిడి వలువలు రత్నముల్ • విసరినారు
రాము చెలువంపు సుదఁజ్రేమఁ • ద్రావిరేమొ? వారి చేతకు వేఱేడి • కారణంబు?

ఆ॥ తమకుఁ గల వాసంగి • తాల్చినవియు నిచ్చు, వారి తీరుగాను • దారుఁగన్న
నారు లమిత మొనఁగి • నార లందపు మేనఁ, గలుగు సొమ్ములూర • నిలిచినారు.

ఆ॥ నృపులు మద కరీంద్ర • వివయంబువలెఁ జుట్టి, నిలువ దశరథుండు • నెలపుకొన్న
కూటమండు చేరె • గోదండపాణి మే, రువును చేరు సూర్య • రూపుదోష.

చ॥ వరదుఁడు కేరినుండి దిగి • స్రక్కలలో నిరుగేలు ప్రేమమై
భరతుఁడు లక్ష్మణుండు దయ • వాఱుగొనన్ సముదీర్ఘులౌ మునీ
శ్వరుల తెఱంగి తండ్రి వద • సుంకజముల్ దల సోక మ్రొక్కి యం
దఱకును మేని యందము ను • దారిత విందులు సేయుచుండఁగన్.

సీ॥ పై నొక్క ధనువును • వాలుగలను క్రిందఁ గలిగి పూర్ణేందు మం • దలముఁ దాల్చు
నెఱుని సుమలత • యింపైన నకుటక, లములతోఁ దరిపై • సమరి తూర్పు
దెసఁ బుట్టినదివోరె • దేజులిల్లెడు సిత, తొల్ల సుధాంబుధి • దోచి మరల
ధరణి నవతరించి • తరువాత నొకమల, యొద్దఁ బుట్టిన దన • నొప్పి పెండ్లి

తే॥ మండపము చేర వేల్పులు • మగువఁ గాంచి, మరల రాముని గని సుధా • మధన వేళఁ
బొడము లక్ష్మి పెన్నుని మెడఁ • బూల మాల, వైచునాటికంచెనుసొంపు • వజరె సనిరి

తే॥ జగతి జనములకంచె ని • రరులకంచె, నాగలోక వాసులకంచె • నాజె మొంది
వెలుగు జానకి పెండిలి • విభవ మెల్ల, వాత్సలికినైన వర్ణింప • వలను పడునె ?

తే॥ ఇంద్రుఁ డింద్రాణితో మింటి • కేగుదెంచె, భవుఁడు చనుదెంచెఁ దవిలి • భవానితోడ
బ్రహ్మయేతెంచె బ్రాహ్మితోఁ • బ్రమదమంది, జానకి రాముల వివాహ • సరణిచూడ

క॥ వడుగులు వై దికులును పెను, కడలి కరణిఁ జుట్టి రాఁగఁ • గార్వంబును ప్రా
వడుపున నడవ వసిష్ఠుఁడు, వడి సువకరణములతోడ • వచ్చె ముదమునన్.

ఆ॥ తండులములు పఱపి • దర్బల నుంచి స్థా, సమును శాస్త్రవిధుల • సమరఁజేసి
పుష్పములను చల్లి • పూజించి హోమాగ్ని, నిరవురొల్పి కార్య • మెల్ల జరసె.

ఆ॥ పెండ్లి వేదియందు • ప్రేమంపుఁ దోడగు, భూమిజాతతోడ • రామ విభుఁడు
కూరుచుండ వారు • కొమరొందఁ గలిసిన, భోగ యోగములను • పోలియుండ్రె

తే॥ శ్రీమదులక్ష్మితో, దోరె, జలగి నీవు సీతతో, గూడి భువి చిరం, జీవి వగుచు
నను నెఱుండు ననుభవం, పుమ యటంచు జనకిరాజు రామునిచేల, జలము విడిచె

౨॥ విప్రాశిరామములు వ రి స్రమాదా విజయ గీత, రవములు రాజేం
ద్రుప్రపంచండ్కులగు విజు ధ స్రుకిరాశీస్సుతోడ, దరములు మొరసెన్

తే॥ పేలుపులు కురియించిన, పూలవాన పుడమివతులు చల్లిన పైడి, పూలవాన
రిక్కువారిలు వినరు ము, త్యాగవాన గలిసి యాహుమి గగనంబు, కిరణి దోచె

తే॥ రాము, దప్పుడు క్రద్ధ మం, క్రమము పరించి యగ్ని కాహతిగాగ నా, జ్యంబు విడిచి
నానకీ మృదు కీలం హ, న్తంబు రిసదు దీర్ఘబాహువు చాచి మో, దించి పద్మె

తే॥ తివిరి హోమకార్యము తీర్పు, దీర్ఘ భుజుని వెంట నగ్నిని వలగొను, వేళ గోల
సీత మఱు పుట్టువునయందు, జీవమును శ రీర మనుగమించిన యట్టి, క్రియను దోచె

చ॥ మురువగు కంకణంబు క్రియ, ముప్పురి రక్ష ధరించి యున్న య
గ్నిరి భుజుడున్ విదేహ జన, కీర్తిత కన్యయు హోమకార్యముల్
హరువుగ దీర్చుజానకీ న, యంబుగఁ ద్రొక్కుచు నన్నెక్కంటి నం
దిరువుగఁ బూజుం గొని రి, హించు నరుంధతిఁ గాంచె మ్రొక్కుచున్

తే॥ చేయఁదగువానిఁ బూర్తిగా, జేసి సంత నంబు నొందిన మునులకు, జాగి తెలచి
దళరథుని పదంబులకు న, దృక్తిమొక్కి సీతతోడ శ్రీరాముడు, చేరె మేడ

తే॥ చిందములుమ్రోసె, భేరులు, చెలఁగె వేద గోష్ఠి వెలసె శాస్త్రములు పె, క్కులు పఠింప
బడియె వందిమాగధనుతి, బలిసె సురల కలకలంబులుమిన్నందె, గడలి పొంగె

తే॥ కన్నతల్లి ప్రేమముకిందె, గడు బ్రియమునఁ దన్నుగాంచు కై కేయి పా, దముల తెఱఁగి
జనని చరణంబుల శిరంబు, చాచి మ్రొక్కి విమలమతి సుమిత్రకడను, వినతుడైన

తే॥ ముగుసి పాద ఎద్యంబులు, మూర్ధమునకు భూషణంబులుగా సీత, మ్రొక్కునంత
వారిఁ గని వార యబ్బి రీ, వారిజాస్య రామునకు మేటి తొడవుగా, గ్రాలు ననుచు

౩॥ కొమిరెను గొఁగిలి గొనితమ కొమరునకుం దగిన దార, కువలయమున నీ
యమ దక్కఁ గలదె యనుచు దమ మనములు కనులు దనియె, దడవిరి ప్రేమన్

౪॥ అలవి యట నిష్కములు వలు వలు దానిజనము నగలు, వర దేశంబుల్
వెలఁదల దేవత యగు నీ యలితేని పొందుఁగాక, యని యిచ్చి రొగిన

కా॥ నీలాంబోవిధిఁ బోలు నొక్క కరుణో, నిన్ద్రాబ్ధి శాస్త్రాంబుధిన్
వేలం గాంచని విజ్ఞ వాక్యమమునన్, భ్రేమాంబుధిన్ గొంచు నా
శ్రీలక్ష్మీం గల పూర్వపుం గలశవా, రిన్ శేషశయ్యాభిమా
లిలా తల్ప గృహంబు చేరెఁ బెను బా, శిన్ సంభ్ర మోత్కంఠతోన్

తే॥ మీ మానంబునం దుత్త , రానుషంగ దినమునందు సహస్రాభి , ధేయ సుహా
పెండ్లి నడవ వసిస్తుండు , వేద విధిప మంగళంబు వర్తిలు హో , మంబు చేపె

తే॥ నెంమలేని విజయశీలి , స్వవవరుండు నాడు తమ్ముని బిడ్డల , మోద మరల
రాము తమ్ముల కిత్తు మా , రాములేక యనుచు నడిగినప్పుడ విశ్వ , యంబుచేసె

తే॥ జనకుడు కుశధ్వజుడు ప్రేమ , ముస నొసంగ శుక్లశ్యామ్యుడూర్మికను కె , ట్టెట్టెభర
దువ్వహం బాడె మాండవి , నుత్పిహించి కొనియె శ్రుతకీర్తి శత్రుఘ్నుడను , గుడమగ

తే॥ అన్ని పెండ్లిండ్లు జరిగిన , యవల దళు భుండు కూర్చియుంచిన కీర్తి , యెండుచక్క
దక్కు రూపవస్తువులెల్ల , ధారవోసెఁ గోరువారు కోరిన వాని , గోరినంత

చ॥ నరిపతి యిట్లు దానము లొ , నర్చి యమేయ ముదబ్ధి ముని యే
ర్పజచిన శాస్త్ర విశ్రుతియు , బాధతపంబును గల్గు సన్మునీ
శ్వరులఁ గుమారులం గలిసి , బాంధవ ధర్మముతోడ నుండె న
పురమున మెల్ల మెల్లఁగన , పోయెను గొన్ని దినంబు లచ్చటన్

22 పలకురామ పటలము 50

తే॥ సీతయునురాముడును సము , చితసుఖంబు లొందుచుండఁ గోళికముని , దెంద మలరఁ
గని యమోఘ వాక్యముల దీ , వన లొసంగి కృత మనోరధుడై హిమ , గిరిని చేరె

క॥ ఒకనాడు దళుండుకొ తుకమునఁ బురి కేగఁదలంచి , తోడనె సేనా
వికరమున కాజ్ఞ యిడి రా జకులము సేవించ బయలు , సాగె రథమునన్

చ॥ బిలియుడు కోసలేశ్వరుడు , బంధుర బాహు చతుష్టయంబు నా
నలుపురు పుత్రులుం దమ జ , నంబుతోఁ బరిపాట సంఘముల్
గొలుచుచు రా విదేహ జన , కూటము ప్రాణము వీడు దేహమం
బలె ఘన దుఃఖవార్ధిఁ బడు , మార్గము వట్టెఁ గుతాహలంబుతో

తే॥ తండ్రి ముందేగ జను దెం , దంబు లెల్లఁ దన్ను వెన్నంట నడుచును , తన్ను పోలు
ననుజులుం జేరి రా మించు , నంద మొందు జానకిం గూడి రాముడు , చనుచునుండె

చ॥ నడవఁగ నెమ్మి మున్నగు వ , న ద్విజముల్ కుడివ్రక్క వచ్చె న
టడమను ముందుగాఁ జనుచు , నెడమ వచ్చెను వాయనాదు ల
వ్వడుపు గ్రహించి దారి నొకి , పాట్లనిరోధము గల్గినందు భూ
పుడు తన యున్నతంపు రథ , ము న్నిలువన్ సెలవిచ్చి యత్తటిన్

తే॥ ఒక్క దైవజ్ఞుడొందించి , యున్న రూపు నొత్తి పలుకు మనంగ నై , మెత్తి కుండు
భూవరేణ్య నట్టాక కొండ , వోలె వచ్చి మంచువలె వీడి శుభమగు , నంచుఁ బలికె

చ॥ ఇరులను పాటదోలు జిగి • నెట్టజడల్ గలవాడు గొడలిన్
గరములఁ గలువాడు నడ • కల్ గల మేరువుఁ బోలువాడు చి
మ్మలలు కనుల్లలాఁ డళని • యొప్పుగు పల్కులవాడు మేలి బం
గరు మయమైన వింటి నెన • కంబుగ మూపునఁ గల్గు నాతఁడున్

తే॥ ఉదధిలోఁ బ్రధింపని హతి • సురలు కలము, పగిది జగములు గడగడ • వడఁక దిగ్గ
జమ్మ లట్టలే న్తంధించి • పొమ్మసిల్లి, జలధి లోలో నుడికి పొంగి • నిలుక దప్ప.

చ॥ సురలు కళావికర్ వడ వ • సుంధర నింగికిఁ బై న నిల్చునో?
ధరణి సమస్త జీవులను • దండధ రాననమందు చొన్ననో?
ద్యురుసున నింగిఁ గూల్చునొకొ? • దొడ్డ ప్రణంబు ముఖంబు వ్రేల నె
త్తురు క్రియఁ గన్నులం గనలు • దోచి వెలింబడ హేతు వేమొకొ?

చ॥ సమరమె ముఖ్యవృత్తి గ భు • జన్మలిఁ గ్రాలు పరశ్వత్థాగ్రదూ
మము చినుగప్ప భాస్కరు డు • మార్గమెటుంగక రిచ్చవోవ సం
ద్రమునఁ గలట్టి బాడబ ము • దగ్రత మప్పర మంట లేచి లో
కములను బూది పేయు గమ • కంబున వేడి వెలుంగు పర్యఁగన్.

ఉ॥ జానువు లంటు బాహువులు • చాగి దిశ లొలువన్ వలంకులం
దాని తులుంగలించెడు జ • టాగ్రము మిన్నున చెంగలింప న
చ్చో నెలయున్ గనంబడ వ • సుంధర తో యము పహ్నిగాలి వి
న్నానములై నశింపఁ బ్రళ • యోద్ధత రుద్రుని భంగిఁ బొంగుచున్.

మ॥ చతు రంధోది పకీత భూతల మహా • సామ్రాజ్యఁ దొలేయుఁదొ
కృతవీర్యాత్మజాఁ డన్ పృథూత్కఱ తరు • శ్రేష్ఠం బుదంచదుర్బలా
యత సాహస్ర సుశాఖమున్ విదళన • వ్యాపారముం జేయు నా
తత విభ్యాత కురారమున్ గురు భుజ • న్తంభంబునం బూసుచున్.

తే॥ నింద నొందిన భూలోక • నృపకులంబు, నిరువదొకమాటు ఖండించి • నియతిఁ బాడి
పొలమునందలి కలుపును • దోలచి రక్త, నదుల నొంటిమై మును గుడె • ట్టదప్పజెట్టి

ఉ॥ ఓరుపు రూపుగొన్న క్రియ • నొప్పు తపంబును మండు నగ్ని నా
సీరవ గల్గువాడు తన • యెద్దెదుర్న్ బుయిలోడి ప్రక్కకున్
దాటు కుమారుపైఁ గనలి • దర్పితుడై విహగా? యిమ్ముగఁ
దూఱెడు నట్లు కొంచమలఁ • దొల్చిన ముల్కులెఱింగి నట్టిడున్.

తే॥ భరణధరములు క్రుంగ సం • ద్రములు పొంగఁ, జేయు వలఁతి భార్గవుఁ డటఁ • జేరునంత
నరుడుగా రాముఁ గన్న య • న్నరవరుండు, కఠిను రాకకుఁ గత మెటుం గక తపించె.

తే॥ సేన భయపడి తడఁబడి • చెదరి పటవ, బొమలు ముడివడఁ గనుల ని • ప్పుకలు రాలఁ
బిడుగువోలె గర్జించి గం • వీరు డైన రాము చెంతకు వచ్చె బా • రవుడు కడఁక.

చ॥ అతులిత భక్తి సంక్రమ న • యంబులు తొల్కొంగ జామదగ్న్యు నా
క్షితిపతి యాతిధేయము ర • చింపంగ దాసి తదీయ పాద సం
గతముగ శీరమూన్చినది • గంబడ కుగ్ర లయాగ్నిఁ గ్రక్కుచున్
దత భయద స్థితిన్ సుగుణ • ధాముని రాముని గాంచి యిట్లనున్.

చ॥ ఎఱుంగదు భగ్నమైన గిరి • జేతుని చాచ బలంబు పూర్వమే;
యెఱుంగఁగఁ గోరి వచ్చితి మ • హీశ్వరపుత్ర కః యంగదంబులన్
మెఱసెడు నీ భుజంబు బలి • మిన్ మనుష్యత్రియ కంఠనాళమున్
తఱిగిన మద్భుజంబులఁ దొ • లంగదు తీటయు రాఁ గతం బిడె.

చ॥ అనవుడు భూపుఁ డిట్లను భ • యంబున నుల్లము గ్రుంగ ధారణీన్
మునుమిడి గెల్చి తిచ్చితివి • పొందుగఁ గశ్యపమాని కో మహా
మునివరః 'నీకు లెక్క యె త్రి • మూర్తులు, పుర్వలనంగ నెంత ? ఈ
తనయుడు నాడు జీవములు • దప్పక ని న్నభయంబు వేఁడెడున్.

చ॥ చెడుమతిఁ బాపకర్మములు • చేసిన దుష్టులు వధ్యు లౌదు రీ
బురుత ముదాతిరేకమున • బుద్ధి చెడం గొఱగామి చేసెనే;
పుడమి బలిష్ఠతోఁ దవిలి • పోరినఁ గీర్తి లభించుఁ గాక యీ
బిడుగుతోడఁ బోర బల • వంతుల చేవ ఫలంబు గాంచునే.

ఉ॥ కొమ్మని భూమి కశ్యపున • కుం దయచేసి జగత్రప్తపాలక
త్వమ్ముభరింప వీడిన కృ • పాకరః పీడుమ యిట్టిచేత నే
మమ్మున మానవావళిని • మానుగఁ గాచెడు తేండ్లపల్లఁ గో
పమ్మును మాని తీవు పిద • పన్ వహించుట పాడి యానొక్కో.

చ॥ పలువురు గేలిసేయ నొక • పక్షము నూని గురుత్వ మొందు నా
బలము ఫలం బొసంగునొకొ • పాడియె యయ్యది? ధర్మసద్ధతిన్
నిలిచి వహించు నయ్యశమె • నిర్మల సత్త్వ మనంగ నొస్స, కూ
రు లనఁగఁ దగ్గ వార లొక • రున్ బల ముదురె దీని నెయ్యెడన్.

చ॥ వగతుడు కాఁడు వీఁ డితని • ప్రాణము వోయినఁ జుట్ట పక్కముల్
వగగొని పొరులున్ మిగుల • వందురి యెల్లరు వెంబడింప నే
నెగులున జీవముల్ విడుతు • నిక్కముకింకరు నన్ను నాకులం
బగులక కావు మార్గవరః • యంజలితో శరణంబు వేఁడెడున్

చ॥ అని యిటు వేడు కోసల జ , నాధిపు పల్కులు లెక్క సేయకే
కనుల మిడుంగులున్ చెదరఁ , గట్టలుకన్ వడిఁదేజీ చూచి రా
ముని కడ కేగఁ బ్రాణములు , మొత్తము రావులు దప్ప మించుఁ గాం
చిన భుజగమ్ము రేవఁ బతి , చేయున దెయ్యది లేక యుండఁగన్.

తే॥ మాని యగు దళరధుఁ డిట్లు , మతిచెడంగఁ, చనికు నాగతి చానుట , దలఁప లేక
హర ధనువు బలహీనత , నందు చరిత, పల్కుచొవఁగె రామునితోడ భాగ్యవుండు.

తే॥ మేరు సారంబు దినకరుఁ , గేరు కాంతి, పాటవము దైర్ఘ్యమును విలు , వంగరాని
చేవ గల రెండు విండ్లను , చేసె మున్ను, తేర్చి విశ్వకర్మ యనెడు , దేవ శిల్పి.

తే॥ ఒక్కచాప ముమాపతి , యొగి గ్రహించె, రెండవది త్రివిక్రముఁడు వ , రించికొనియె
నేయ దా రెంట మిగుల బ , లీయ మనుచు, ప్రిదళులందఱు చేరి వి , రించి నడుగ

క॥ జలజాసనుఁడును వేల్పుల, తలఁపు ఘనంబునుఁ దలఁచి , తగ వొక్కటి వా
రలకుఁ బొడమించి యాడను, వులఁ గొని కడు నలుకఁ బెద్ద , పోరఁగఁ జేసెన్.

తే॥ ఇరువురును రెండు చాపంబు , లెక్కు వెట్టి, జగములెల్ల నిలుక దప్పి , బెగడుగుడువ
బవర మొనరించుచుండఁ గ , పర్ది విల్లు, చేవ చెడుటయుఁ గని మది , శివుఁడు కినుక .

తే॥ మరలఁ గలనికిఁ గడఁగ ని , రరులు నడుమ, నిలిచి వారించి రంతట , నీలగళుఁడు
తన శరాసన మింద్రహ , స్తమున నునిచె, ఋచిక ముని కిచ్చెఁ దనవిల్లు , శ్రీవరుండు

తే॥ ఋచికుఁ దొసఁగె మా తండ్రికి , ప్రియమతోడ, నతఁడు నాకిచ్చె నీవింటి , నమర నీవు
వంచిలేని నీ నదృకు లె , వ్వరును లేర, నేను నీతోడి యుద్ధంబు , మాను వాడ.

చ॥ మొదటనె చేవ వో యినది , మూలను పడ్డది త్రువ్వు వట్టి ప
ట్టు దొలఁగి యున్న దానిని పు , టుక్కున. ద్రుండుట దొడ్డ చేతయే?
పదరక దీని నెక్కిడుము , పాయదు ప్రాత చలంబు నామదిన్
మదిమది నున్న శాంతనిది , మజ్జనకుం బొరిమాల్పు దుష్కృతిన్.

చ॥ ఇరువది యొక్క మాటులు మ , హీతల మెల్లను చుట్టి రాజుల
దరమిడి గొడ్డట న్నుటకి , తద్రుదిరమ్మున శాస్త్ర పద్ధతిన్
జరపి పితృక్రయల్ పిదప , శాంతి వహించితి నీడ్చి కొల్వ మా
యురె పిడి దక్కు వాడు, మది , సుత్తల పెట్టితి విట్లు బాఁకా;

చ॥ కలఁకుల గెల్చి యిమ్ముహిని , కశ్యపమౌని కొనంగితిన్ విరో
ధుల కుల మార్చితిన్ గొలఁది , దోఁపని పెండ మాచరించితిన్
బలువిడి శూలి చాపమును , భగ్న మొనర్చిన మ్రోత నా శ్రవం
బులఁ జొరఁ గిన్న వచ్చితిని , పోటరివే నిది పంచుపోరెదన్.

చ॥ అనుటయు మందహాస రుదు • లానన మందొక శోభఁ గూర్చు నీ
య్యనకుల వీరుఁ డిమ్మనుచు • శ్రీశుని ధర్మముఁ గొంచు జామద
గ్నుని హృదయంబు భీతిమెయిఁ • గ్రుంగ స్వదోర్బల మొప్పు వనిచి కో
పనుఁ డగు మౌనిఁగాంచుచు న • పార కృపారస ధాముఁడిట్లనున్

ఉ॥ రాచకులంబు మాలిని • లక్ష్మిని వై నును మేటి బోడకుం
దోచి తపస్వి వేషమును • దొడ్గితి గానఁ దింపఁబూన నా
రాచము నాకరంబునఁ దొ • లంగిన నూరక పోవ దింక నీ
వే చెప్పమా బిరాన గుణి • యెయ్యది దీనికిఁ జూపుమా యనన్

చ॥ ఎఱుంగ కొర్రు దోషము నే • హింపుము కాపుము దేవదేవుఁడం
చెటిఁగితి నెల్లప్రాణులకు • నీకు డ వాది ఎనాదివైన నీ
కుఱపుఁగ నిందుమౌళి ధను • పుంకువ నెయఁగ నెత్తునంతలో
నిఱుగుట యబ్బుఁరింటి? యది • వెడుకఁ బట్టుట కేని చాలునే ?

తే॥ పురుష మోహనః నీవిటు • భువన రక్ష, పొంతె నవతరించుకతనఁ • బొందె జగము
నెమ్మదిన్ నే నొసంగిన • నీదు విట్లు నీ బలంబున కుఱపు గా • నిదియె సుమ్ము

తే॥ కూర్చు నాకుగమ్మునకు నా • గొప్ప తపము నాహతిగ నొసంగితి నన • నపుడుచేయి
వదులు విడువ నత్తం బేగి • పరశురాము తపముపూర్తివారుకొని య • త్రతిన మరలె

తే॥ నీల జీమూత నిభ గాత్ర • నిగమ విసుత పాత్రఁ పరిభర్త సుగుణ చ • రిత్రఁ నీవు
ఁలెను కర్యంబునొనఁగూడఁ • గలవునాకు సెంపెయనిభార్గవుఁడు మ్రొక్కి • తలఁగెనచట

తే॥ అంత రామండు పంచేంద్రి • యక్రియాలి తొఱుగి సోలిన తన తండ్రీఁ • దటిసి తడవి
మ్రొక్కి దుఃఖ సాగరమున • మునిగియున్న యతనికిం జూపె సమ్మోడ • మనెడు వేల

అ॥ తెలిసి తేటి వంతి • దొలఁగ నిచ్చుచును నుబ్బు గలిగి లేచి • యుర్వివిభుఁడు
అరిది దుఃఖ జలది • దరి జేరి దరిచేసి మోద వార్తిలోన • మునిగిపోయె

అ॥ కటికి పంకురాము • కాయకంబును గొస యతని నోర్చి నిలుచు • నపు విరాము
రాము నుపికిని శి • లంబు మార్చొని నమ్ము దాశ్ర కుంభ వారి • నాడఁ జేసె

చ॥ నయమునఁ బిన్ననాటె యె • సర్పిని యద్యుత పౌరుషోచిత
క్రియల ఒగఁత్రయం బొకఁ • రిం గమకించిన జేయఁగూడునే •
అయమనయంబులం జలుపు • ప్రాణులకుం దగినట్లు లీతఁడి
మ్మయి మఱుమై యొసంగెడు ర • మావతియే యని యెంచె నెమ్మదిన్

తే॥ విరుల వానతో వచ్చిన • విబుధుఁడు పెరుణు గని క్రూర మౌన చా • వంబుగాఁచు
చుండుమని యిచ్చి తన వార • లుచ్చహించి బయ రాముఁ డయోధ్యకు • వచ్చిచేరే

తే॥ చేరి ప్రేమంబుతోడ వ • సింహుడు, దశరథుం దొకనాడు మో • దమున భరతుఁ
గాంచి దై వవశమున ఘ • టించినట్టి, విషయ మొక్కటి దాఁ దెలి • పింపఁదొడఁగె.

తే॥ తనయ! నీ తాత కేకయ • ధరణి ధవుఁడు, నిన్ను చూడఁ గోరినవాడు • నెమ్మితోడ
పోయి రమ్మని యానతి • పేయ నతఁడు, మంచిదని తండ్రి చరణ వ • ద్యముల కెఱఁగి.

తే॥ మొనసి రాము పాదములకు • మ్రొక్కి యతని, కన్న వేలు ప్రాణంబు లే • కున్నకతన
ప్రాణముల వీడి గాత్ర మ • వ్యరికిఁ బోవు, విధిని భరతుండు రాముని • వీడిచనియె

తే॥ మేనమామతో భరతుఁడు • మేనితోడి, నీడవంటి శత్రుఘ్నుండు • తోడ రాఁగ
న్యందనం బెక్కి యేడు వా • సరము లరిగి, యరయ సొంపైన కేకయ • పురము చేరె.

చ॥ భరతుఁడు చన్న పిమ్మట నృ • పాలుఁడు ధన్యుడంబునన్ జనుల్
జరుగఁగ దగ్గ వద్దతిని • సత్పరిపాలన సల్పుచుండఁగా
సురల మహా తపః ఫలము • చోద్యము గావున మిక్కుటంబుగా
జరిగిన దెల్లఁ దెల్పెదము • శ్రద్ధమెయిన్ వినుఁడీ మహాత్మకుల్.

బాలకాండము సంపూర్ణము.

(శ్రీ) రామచంద్రార్పణమస్తు.

అ యో ధ్యా కాం డ ము.

1. మంత్ర పటలము 93.

సీ॥ గ్రాణ రెండవ భార్య , రాముని పినతల్లి, కుబ్జయౌ మందర , కొడిమ సేయ
రాజ్యంబు వీడి య , రణ్యంబు సేరి స, ముద్రంబు దాటి స , న్ముని సురేంద్ర
మానవావళి యిడు , మలు తీర్పు శ్రీపాద, ములు గల శ్రీరామ , భూవరుండె
మూలవ్రక్కతిఁ దోచి , భువనంబులందు వ్యా, ప్తిబొందు పాంచబౌ , తికములైన

తే॥ జంగమ స్థావర వద్దార్ద , నమితి యందు, మేను ప్రాణముల్ ప్రాణవి , జ్ఞానములును
గూడియున్నట్లులోవెలిఁ , గూడియుండు, నాత్మయనివల్కుచుండ్రు మ , హాత్ములెప్పుడు

తే॥ రాజవరః సీవు భూమి పు , త్ర్యకున కొనఁగి, దుష్కరతపంబుసేయంగఁ , దొడఁగఁదగిన
కాల మిదియని చెవిజేరి , లీలఁ దెలుపు, కరణి జెవిమూలమున నర , గాన నయ్యె.

తే॥ ప్రాణికంటకుడైన రా , వణ్ణుడు సేయు, పాపపల మృత్యు వలితమై , వచ్చిచేరె
ననఁగ నరసిన నరపు న , రాధివరుడు, ముకుర మందున నొకనాఁడు , మొనసీకాంచె

ఆ॥ శంఖ కాహాది , శబ్దంబులంబోద, లీల మొరయఁ జామ , రాలు జెరయ
మానవేశ్వరుండు , మంత్రాంగ సభ తేగె, మనము నంచలించి , మలఁగుచుండ.

ఆ॥ ఏఁగి పీదప నృపుల , నెనలేని చుట్టల, సంగడింద్రఁ బ్రేమ , సాగనంపి
యొనర జగముఁగావ , యోగనిద్రవహించు, విషువనఁగ నొంటి , వెలసియుండె.

ఆ॥ పూర్ణచంద్రుఁబోలు , ముక్తాకవత్ర మా, కనమునంట విభుతఁ , గ్రాలుభూపుఁ
దమర గురునిబోలు , ననదృశ మంత్ర వృ , ద్ధులను సభకునంతఁ , బిలువఁబనిచె.

తే॥ అవని విభునకు రక్షచే , నాజ్ఞ చేత, దైవమనుచు భావింపంగఁ , దగిన వాఁడు
మూర్తులందున నాలవ , మూర్తియనఁగఁ, దగు వసిష్ఠుఁడు రాజ స , దస్సుచేరె.

సీ॥ వంశమూలంబైన , ప్రాతదనంబును, విద్యానవద్యత , వెలయువారు
కార్యపలంబును , కడు చెడు గొనరిన, మాధ్యస్థస్వప్తి నే , మఱినివారు
కోసాదులందెగఁ , గోసి కడిందియౌ, సద్ధర్మ పద్ధతి , జరగు వారు
జరిగిన యదిగొని , జరిగెడు దాని నూ, హము సేయఁజాలు కు , శాగ్ర మతులు

తే॥ అదియుఁ గర్మానుగుణముగా , నైనదైన, మార్పఁదగు పట్టుదలగల , మాన్యగుణులు
కులమునకు ననురూపమౌ , గుణముగలరు, *చమరమృగమును పోలుమా, నముగలారు.

* ఒక వెండ్రుకయూడినను ప్రాణము విడుచునది చమరమృగము.

సీ॥ తరుణులు నలము సా , ధనమును చదివిన, మన్నేనీతి యెఱింగి , మనలు వారు
దైవాను కూల్యులుః తగు సూక్ష్మమతిచేత, నెఱిగి ధర్మపు వృద్ధి , పరచు వారు
సత్సద్భావంబు య , శస్కరకార్యంబు, గలిగి రాడ్పాగంబుః , దెలుపు వారు
రాజు కోపించినఁ , బ్రాణంబునకుఁ దెగి, కష్టమొరిచి నీతిఁ , గజపువారు

తే॥ సత్పథంబు తొలంగని , స్వచ్ఛగుణులు, తెలియఁ దగ్గ త్రికాలమూర్త , తెలియువారు
నాయకునకు మేర్పిరుల , పాయలరసి, నైద్యుఁడోలె హితంబునే , పలచువారు,

తే॥ మించినెఱిచి ప్రభు సంక్ర , మించినపుడు, మొదలి పుణ్యఫలముఁడోలి , యొదవువారు
వేలకొలది వారైనను , విభుని హితము, పట్లనై కమత్యంబునఁ , బరఁగు వారు.

తే॥ మాటయెన్నఁడుఁ దప్పని , మహిత మతులు, తొలఁకుచుండు సంపదవృద్ధి , కలుగువారు
పొరలుచుండు నలలు గల , శరధివోలె, వచ్చి చేరిరి మంత్రాంగ , భవనమునకు.

తే॥ చేరి విమల విజ్ఞాని వ , సిద్ధ మునికి, జోతయొనరించి తమ భూట , జునకు మ్రొక్కి
తగిన గద్దెపై గ్రమం , బుగ వసించి, యుచిత వాక్యజ్ఞు కనికర , మొంది రంత

అ॥ అజి వారి మోము , లనువొంద నీక్షించి, చెప్పఁదలఁచు నరిది , చెయిది గలదు
నాడు బుద్ధిఁడోలు , నయగుజ విదులారః వినుఁడిసావధాన , మున నొకింత.

అ॥ ఇన కులంబు వారి , యింపైన నడవడి, వింతుకేవి కొఱఁత , గాంచకుండ
మీనహాయశక్తి , మేదిని నఱువది, వేలయేండ్లు మెఱసి , యేలినాఁడ

తే॥ కొమిరెండు నేల్లఁ దొడవగు , క్రొత్తది తన, మమరఁజ్రేమ యొప్పార ధ , ర్మము దలిర్ప
జీవకోటికి హితమునే , చేయుచుంటి, నింక నా జన్మమున కిత , వెంచినాఁడ.

ఉ॥ కోరితంబుకై తెరువుఁ , గూరుచు ముప్పును గన్నయేను భూ
భారము సర్పరాజ కుల , పర్వత దిగ్గజమూర్త విరామ మిం
పారఁగ నొంద మోచితి న , యంబున నవ్విధి, మూవఁజాల మా
వారలు పోయినట్టి పెను , బాటనె పోయెద మోక్షమందఁగన్.

చ॥ అమల మనస్కులై జగతి , వంతయు నేలిన మాకులంబు దీ
పములగు పెద్ద లిప్పుడమి , భారము పుత్రులు మోవ వీడి దు
ర్గమ విష యేషణంబులు తొ, అంగి నశింపఁగ ముక్తి నొంది రా
క్రమమునే యేను పూనుకొనఁ , గాఁ దంపెట్టితి నిక్కువంబుగాన్.

తే॥ త్రిజగముఁ గల యరుల డో , రించినయేను, దొంగలం బెరి దాఁగి యొ , దుంగు కామ
ముఖ మనశ్శత్రువులకు నీ , ముదిమి యుండి, వెఱచి నడ పీను కరణి జీ , వింపఁగలనే?

తే॥ అరుణ కిసలయ మృదుపద , యైనకై క, కోలగొన దశాసుర , రదికులను కూల్చు
నాకు మానస భూతంబు , నడపునైదు, తేరులను గెల్చుటన దొడ్డ , దియే తలంపః

మ॥ చతురింగ ప్రతిపీఠ సైన్యమనిలోఁ , జక్కాదుచుం జావరే
నతుల జానము నొందరే నఖిల సౌ , ఖ్యాంబుల్ విచారింప శా
శ్వతముల్ గావని వీడరే నమల వి , ద్వద్వాసులం జేరి సం
సృతి విధ్వాంతము లుటలేని యగునే , చేరంగఁ గైవల్యమున్;

తే॥ ఎన్న 'జాతస్య హిద్రువో , మృత్యు' వనెడి నుడిని మఱచుట కంటెను , చెడుగు గలదె?
యొనర సన్నాస మనుతెప్ప , యొప్పదేని, జననమను మహాంబుధి దాట , శక్యమగునె?

తే॥ మహిత సన్నాసము తదీయ , మార్గమందు బంధువగు నెఱుకయు నను , పక్షయుగము
దొరయునేని జనన మను , దొడ్డచెఱుగు కడచు కంటె నింపగుగొప్ప , కార్యమేది

చ॥ అరుదగు మేలనం దొడరి , యవ్వల నెవ్వగ నించు నింద్రియా
వరణ సుఖంబులైన నయ , వంచక శాస్త్రవవర్గ దుష్కృతుల్
వెరవున నీగి మోక్ష రమఁ , బెంపునఁ బొందఁగఁదృష్టజేసి తొం
దరపడు డెందమందున హి , తం బగునే యిల నెండమావులున్;

ఉ॥ వీరితి మీరు తోడువడ , నిర్ధరఁ బద్ధతితోడ సత్కృతుల్
పోలఁగఁ జేసితిన్ యశము , బొందితి నీజననంబునందు నా
కీ లలి సాయవడ సుహృత్ , నీకులు మీరలు భాం జన్మసౌ
భ్యానికి నీట్లులే తగ న , హాయిలు గండిదె మిము , వేడెదన్

చ॥ నెగడిన పాపముల్ తొలఁగ , నీగు తలం పనుకంప వింపు పెం
పగు తపమొప్పుగాఁ జలుప , నయ్యెడునేని యమర్చియుంచు తీ
పగు నమృతంబు వీడి విన , మర్మిలిద్రావుట పోలు నొక్కొ బల్
వెగటుగఁ దోచె నాకుఁబృథి , వీభర సౌఖ్యము లుల్లమందునన్

తా॥ భద్ర గజము మీఁద , బరవు చికిలి పీలి కుచ్చు లమరు వెల్ల , గొడుగు నీడ
సతము గాదనంగ , సహాయించునే చాల కాల మనుభవించి , క్రిక్కుకూడు

తే॥ చిర మపుత్రక చింతము , చ్చిరుచు-నుంటి రాముఁడాచింత దొలఁగించె , బ్రాతి నించి
యింక నాతండు కష్టంప , నేను జీవ యాత్రఁగదతేర్చుకొనుమార్గ , మరయువాడ

తే॥ రణమునన్ మరణంపడు , రాము తండ్రి వార్తకం బొందియును ధర్మ , పథమునుండి
సన్న్యసింపఁడన్ వార్తసం , జనన మొందు పిదపఁ బుట్టలే రనుకంటె , వేఱెయగునె?

చ॥ ఇరవుగ జ్యేష్ఠపుత్రుఁ డుద , యించెను జానకి యన్ రమా సతీ
వరణము కన్నులారఁ గని , బంధుర మోదము నొందినట్టి యే
సురవుగ మానినీత్వమున , నొప్పిన భూ వనితా వివాహమున్
జరపి మదంతరంగమున , సంతసమెంతయు నొంద నెంచితిన్

తే॥ భూమిదేవియు శ్రీదేవి , ప్రేమతోడఁ జేరఁ గోరు నాయకుని వి • శిష్ట మైన
ప్రాణముఁ దోరఁ దొందు త • పః పుంబుఁ దామసింపఁ జేయుట నాకుఁ • దగవుకాదు

ఉ॥ కాస సమస్త రాజ్యమును , గ్రచ్చట రామున కొప్పగించి య
జ్ఞానము వీడమిన్ విడని • జన్మ పరంపర వీడఁగోరి నేఁ
గానకుఁ దోఁదలించితిని • గాఢ తపంతొనరింప నింక మీ
మానితి ధావముర్ దెలుప • మక్కువతోడ వివంగఁ గోరెదన్

తే॥ దశరథుం దీట్లు వల్కఁ జి • త్తముల నుండి పొంగి పొరలిన యుత్సాహ • పూర్ణలయ్య
మంత్రు లవనిపు నెడఁబాటు • మదిఁ గలంపఁ గ్రేపు జంట కడలు గోవు • క్రియ నలంగి

తే॥ అట్లు ఁంది వేచేదియు • నధిపు హితము లేమి భూమిఁ బ్రాణితతికి • రాముఁబోలు
నుత్తములులేమి నిధి బలం • బుల్లములను వంచ నెట్ల కేలకు నమ్మ • తించినారు

తే॥ నలువ కొడుకు వసిష్ఠుండు • కుల హితుండు, సచివుల తలంపు పుత్ర వి • శ్వానము గల
తండ్రి తలపును లోక హి • తంబుఁదలంచి, తాఁడటన్లుడై యుల్లని • తనియఁ బలికె

ఉ॥ తొల్లిటి నీదువంశ గుణ • ధూర్వహ లందున రామువంటి న
త్తల్లఱఁ గన్నవారెవరు ? • తదృజ్ఞాఁడ నీకిది యుక్తకార్యమే
యుల్లమునందు మిక్కిలిగ • యోచన చేసియె విశ్చయించి తీ
వెల్ల విధంబులం దలఁప • నియ్యదె చేయఁగఁ దగ్గ దియ్యెడన్

ఉ॥ పున్నెముఁ గూర్పు జన్మములు • పూర్తి గఁ జేసిన రాజచంద్రమాః
యెన్నఁ దపంబు సేయఁదగు • దే దైట నీవిఁక నీదు పుత్రుఁడున్
నిన్ను దొఱంగఁ గాంచి ధర • జీ తరుణీ మణి యందులారు కా
చన్న తెఱంగునన్ బృథివి • నంతయు నేల నమర్తుడే చుమీ

చ॥ తగవొక రూపుదాల్చి యవ • తారము నొందిన దంఱకంబె వే
ఱుగి నొకయర్థమెత్తి యను • రూపముగా వచియింపఁ గల్గినే ?
పొగడిత కెక్కు వీవిజయ • భూషణుఁడెల్ల సృజించి కాచి శ్రుం
గఁగ నొనరించు నమ్ముగుర • కార్యములన్ సరిదిద్దు వాఁడగున్

చ॥ స్థిరగుఱ దీరః లక్ష్మీయగు • సీతయు భూమియు నింక సీతఁడే
యుంపగు ప్రాణపంచకము • నొప్పిన తోడని యెంచు రాఘవుం
దింపుగ స్వీయ జీవముల • కిష్టుఁడ యంట వృధా సలాప మె
ల్లంకుఁ ద్రియుండు తన్నుగని • లాలన చేసిన నీకునుంబలెన్

ఉ॥ రాజపరేఞ్ఞః రాముని తి • రంబగు నామము ప్రాణికోటికిన్
దేజముఁగూర్చి దుఃఖములఁ • దీర్చుకతంబున విప్రలాదిగా

భూజనముల్ దలంతు తమ , పొందిన ధర్మబలంబి యంచు వి
బ్రాజిత కేర్తికాలిపయి, బ్రాతిని గూరిచి యేల చెప్పగన్?

పీ॥ కీర్తిమీశన జాన , కీ దేవి యంటి మా, భూదేవి కంటెను , పొడువుగలది
కలుముల జవరాలి , కంటఁ గాత్యాయని, కంటె పరస్వతి , కంటె దొడ్డ
శ్రీరాముఁ డంటిమా , సీతా కటాక్ష వీ, క్షణముల కంటెను , శాంతపరుఁడు
నేర్పిన వారలు , నేర్వని వారు త్రా, వెడు సీటికంటె జీ , వితము కంటె

తే॥ మించి నీజ్యేష్ఠ సుతున ప్రే , మించు వారు, సర సురారుల యిహము ల , ఇంచి కాదు
వారు రాముకంటెను గొప్ప , వారు లేరు, కాన నీకుఁ దవముగాక , కలదె వేఱు?

తే॥ అనుమునీంద్ర పల్కులు విని , సంతఁ డండ్రీ, కన్న నాటికంటె భవుని , కార్యకంబు
విలుచు నాటి కంటెను భృగు , పీరు గెలుచు, నాటి కంటెను గొప్పయా , నంద మొందె

పీ॥ అట్టి సంతోషంబు , నందిన సరళి, కనుల నానందాశ్రు , కణము లొలుక
నమ్మని పాద వ , దృఢముల తెఱఁగి మౌ, నీంద్ర యింపుగ వచి , యించితయ్య
మీదయచేతనే , యాదాసుఁ డీభూమి, దాల్చె రామున'కది , తగకయున్నె?
యత్సాహమున హిత , ముపదేశ మొనరింప, మద్వంశ్యులగు పూర్వ , మనుజపతులు

తే॥ అఖిల కకుబంత విశ్రాంత , యశముఁగనిరి, వేదములు లెక్కకును మీశీ , వేల్చినారు
గురుతరంబగు తమదయ , గొంటి మింటి, మింటినంటితి ధన్యత , గంటి ననియె.

తే॥ అంత నెంతయు సంతయు , మంతు సలువఁ, జాల్మ మంతులు మొగముల , జాడవ్రాసి
చూప నింగితజ్ఞుండు రా , జునకుఁ దగు ను, మంత్రుఁ డిట్లని పలికె న , మస్కరించి.

ఆ॥ రాముఁడొందె రాజ్య , రమ యను ముదము మీ, సన్న్యసింపు వార్త , సమయఁజేసెఁ
దలఁగఁ దగదు పూర్వ , ధర్మ వద్దకు లిఁకఁ, దగవు కంటెఁ జెప్పగు , ధరణిఁ గలదె?

ఆ॥ పోరులకును రాజ , వరులకు ముఱుకుఁ, మంత్రులకును భేరి , మది ధ్వనింప
జ్యేష్ఠ పుత్రరాజు , జేసి నీమఱు జన్మ, హితము చూచికొనుము , స్వశశశాంక!

తే॥ అను సుమంత్రుని పలుకుల , కతఁడు మెచ్చి, రామ పట్టాభిషేకపూ , ర్వకము గాఁగఁ
దక్కినవి యొనరింపుఁడి , తరుణ మంద, యావ వడినేగి రావువు , నిటకుఁ దెమ్ము.

క॥ అని దశరథుఁ డాడఁగ నా, తని పదముల తెఱఁగి విమల , తత్పరుఁడై యా
తని మదిబోలెన్ వైశమ, కనక రథముఁ గొనుచు రాము కడం జనియెన్.

శా॥ లోకంబుల్ వశమైన చందమునఁ బొ , ల్పించి గాంచి యుప్పొంగి య
స్తోకామోదముతో సుమంత్రుడు వడిన్ , జొరైచి సౌధంబునన్
భూకన్యా మణితోఁ బ్రియానుజునితో , బొంగర భాషించు రా
మాకారామృత మానె నేత్రములతో , నానంద సంపూర్ణుడై.

మ॥ కిని కై మోడ్చి రమూత్తమా! కలదు వే , గం గార్య మొక్కందు ర
మృని మీతండ్రి ముదంబతోఁ బిలువ న , న్నంపంగ నేతెంచితిన్
జనుదెడలెను వచింప రాముఁడు వడిన్ , సద్భక్తిమై లేచి స్వం
దన మెక్కెన్ జెను మేను మొందు కుదరేం , ద్రం బెక్కు చందంబునన్

చ॥ తొడిగి దుందుభు లొరయఁ , దోయజ నేత్రల కంకిణంబులున్
నదలి ద్వనింప గోరికలు , సాగె నటంచు సుపర్వు లార్చిఁ బూ
ముడిఁ గల చంచరీకములు , మూఁగుచు సందడి సేయఁ దేరిపై
పడిపడి నేగె రామపుఁడు , వారనిప్రేమము తొల్కరింపఁగన్

ఉ॥ నిందెను వాద్య హేషములు , నిందెను మంగళ గేయ నాదముల్
నిందెను మారు తూపులును , నిందెను శింజీని మ్రోత పెల్లుగా
నిందెఁ దలంపుల న్నిదులు , నిబ్బరపుష్పది యానకట్టగా
నిందెను సిగ్గు వీడి హరి , జీ తతి నా దరుజీ విశాసముల్

ఉ॥ కుండల కాంతితో విరియు , క్రొవ్వెద తోడుతఁ జంద్రకాలిన్
మండిత గేహాళీ తతులు , మానిత రీతిని వూచెఁ దామరల్
గందెలు రక్తసిక్తమగు , కత్తులు కుంతములున్ ద్వితీయముల్
నిండి భ్రమించి నిర్వి జిగి , నెక్కొనఁ బూచె గవాక్ష మంతులున్

తే॥ నిండు జాబిల్లి వెలుగొందు , నీరదంబు వంటి రాముఁడొప్పున విరి , పడమునందు
విద్రుమోపుల స్థైర్యంబు , విదెముతోడ వాలుగలు మధువములతో , ఎరుసఁ బొరలె.

ఉ॥ చిందెను కొన్ని పూవులు శ , శివ్రభ తోడ మొయిళ్లు జాబుటన్
చిందెను కొన్ని ముత్తైములఁ , జెందొవఁబోలినవొ కటాక్షముల్
చిందెను కొన్ని చందనము , జిక్కని చన్నులు వేడిఁ దాల్చుటన్
చిందెను కొన్ని పుష్పముల , శ్రీ కర మందిర చంద్రకాలిన్

చ॥ తొలుక యొఱన్ దిగన్విడిచి , తుంపెనలాడు నరాళి వంటియా
జలజవిరోధి మోచికొని , చంచల మందెడి పైఁడితీవలం
గల యెల నీటి కాయలది , కంబుగ నన్నని మంచు మొగ్గలన్
సులియఁగ రాల్చు నొక్కయెడ , నువ్వుల పేలలవంటి పొంతొడిన్

తే॥ తెరువునం జేష్ట లట్లుగా , బురుపు లెల్లఁ దల్లిఁ దలఁచు శ్రేష్టు వలెఁ , దమిని నిలువ
విమలుడగు తమ్ముతో రామ , విభుఁడు కడచి చేరెన్నపతి యతనిఁ బ్రతి , షింబు నెడకు

తే॥ తొలుతఁ దమ కులగురునకు , దెలచి పిదపఁ దండ్రి వరజ్ఞాములు వం , దన మొనర్చ
రాజ్యంక్షికి నిరవైన , రాము నురము నలము కొనియె భూపరుడు ము , దశ్రుతొలుక

చ॥ తనయుని కొఁగిలిచె నని , తక్కువగా వచియింప నేలఁ మే
దిని వహియింపఁగాఁ దగు స్థ , తిన్ గ్రహియింపఁ దలంచి దోర్మగం
బును వనమాలకున్ నిరికి , ముఖ్య గృహంబు విశాల వక్షమున్
దన భుజవక్షముల్ పఱపి , ధారణి నాథుఁడు కొల్పె నేర్పదన్

ఉ॥ అంత మహా మదంబున హృ , దబ్బ మెలర్ప గఁ జెంత నుంచి కొం
చెంతయుఁ బ్రేమ నిట్లను న , హీనకురారక రాము కీర్తి య
త్యంతము క్రుంగఁజేసిన మ , హాభుజః నిన్ గని పెంచినట్టి యే
నింతగ వేడి పొందదఁగి , యేర్పడె నొక్కటి విన్ను పర్మదన్

తే॥ కష్ట మొందితి ముదిమియుఁ , గదిరె నొడల మోవఁగాలేక దుఃఖించు , భూమిభార
మనెడి చెఱవీడి సత్పద , మునఁ జనంగ నెంచి నీదగు సాయ మ , ర్థించువాఁడ

చ॥ స్పృహ గొని పుత్రులం గనుట , చెందిన దుర్దమ దుఃఖ మీఁగఁగా
నిహవరసౌఖ్యముల్ వడయ , నే యని చెప్పట పెద్దవారికిఁ
సహజము ధర్మదేవత య , నం దగు నిన్ గని యిట్లలంగు టి
మృహిఁదగవేఁ యొడంబడుమ , మానుగ నేఁ గడతేట విష్ణుమే

చ॥ మన మహిమాన్వవాయమున , మానవ నాథులు పూర్వులెందఱో
తనయులు భూమి భారమును , శాల్పఁగ నింద్రియ పంచకంబుచే
మొననెడి దొడ్డ ముప్పగమ , మూలము ముట్టఁగఁ ద్రుంచి విష్ణుమైఁ
జనఁ దమ జీవితంబులఁ బ్ర , శాంతముగాఁ గడతేర్చి రిద్దరన్

ఉ॥ తొల్లిటి జన్మ పుష్కముల , దొడ్డ ఫలంబున నీభవంబునన్
గొల్లఁగఁజేయు యాగములఁ , గూడిన భాగ్యముచేతఁ బేర్చి రం
జిల్లఁగ నిన్ను గాంచియును , చెందిన లాభమదేది? ముప్పనన్
జెల్లని రాజ్యచింతను ము , నింగి యలందురుచుంటి నేనియున్

మ॥ ఒక వక్షంబునఁ గుంటి వేఱుదెన యం , దుద్దందమౌ బర్వు నో
పక యల్లాడు వృషంబు భంగి నలఁచెన్ , వార్దక్యమున్ రాజ్యమున్
వికటించెన్ భువి భోగముల్ మనమునన్ , వేపారితిన్ మోక్ష రూ
పక సామ్రాజ్య సుఖంబుఁగోరితిని త్రో , వన్ దోడుగా వేఁదెదన్

చ॥ మును మనవారు సద్గతులు , పొందు దశల్ చెడి బ్రుంగ వారికిన్
మనుమఁడు పంశదైవమగు , మాధవు పజ్జుజంబు నుండి పు
ట్టిన యమరాపగన్ బలు క , డింది తపంబునఁదెచ్చి యవ్వలన్
జననము లేని మోక్షమును , చక్కనఁ గూర్పఁడె యాఽతాళ్ళకుఁ ?

ఉ॥ వారక వీడఁదగ్గపెను , వంతల వీడిన వారు రాజులా
కారు సుధాంకు భోజనులు , కారు సురేంద్రుని పోలు వారలా
కారు శపిందనాధ్యులును , కారు వ్రతంబులు చేయువారలా
కా రెవరన్న మాట వినఁ , గాంచిన పుత్రులఁ గన్నవారలే

తే॥ వన జనకుడు వంచింది , యార్తి ధరముఁ గూర్చె నావయి నని కయి , కొనఁగ వఁడు
రత్న మకుటంబుఁ దాల్చి ధ , ర్మమును కాపు తండ్రి నీ యెడఁ బొందంగఁ , దగిన

మ॥ జనకుం డివ్విరిఁ బల్క రాముఁడెద న , స్వం బింత లేకున్న మా
అని వాఁడై విదియంచుఁ దండ్రి మది నా , రం జూచి బొందించ నా
పని యేదై నను మాటుపల్కకొనరిం , పం బానుచే నీతి పు
త్రుని కంచూఘాముచేసి యొప్పికొన , ను దోగించె వల్లే యనెన్

ఉ॥ రాము తలం పెఱింగిన ధ , రావరుఁ దాదట నావరంబు నీ
వోమితె యంచుఁ బ్రాణముల , నొంటఁగఁ జేరిచి వేదసన్నిభుల్
ప్రేముడి మంత్రపుంగవులు , వెంటిదిరా విభవానుభావుఁడై
హేమ మహీధరోన్నత మ , హీశ్వరసౌధముఁ జేరె వేడుకన్

ఉ॥ ఉత్తమ విప్రులున్ విభవ , యుక్తులు రాజులు స్త్రీలు పూరుషుల్
చిత్తము రంజిలకా వెనుకఁ జేతి ప్రమోద భరంబు తోడ రా
నొత్తి మెలుల్ వహించి పెను , బొందిన సుందర దోద్యుగుండు తే
ర్యైత్తన నెక్కి యేగెఁ దన , మేడకు భేరులు బోరు కొల్పఁగన్

పీ॥ జయ శీరుగు న్నవ , జనముల రండని బంగారు తేకు , పైనివ్రాసి
గరుడ ముద్రను వైచి , గరువంబుతోఁబంపు, కులగురు నీక్షించి , కువలయేకుఁ
దానిక నను భగ , వానువాఁ మకుటాబి పేక సామగ్రిని , సేకరింపఁ
దగు నన నఱిఁడును , తపసికూటముతోడ వెడలుడు సామంత , విభులఁగాంచి

తే॥ రాజ ధర్మాను సారంబు , రామ విభున కిమ్మహీతల మొనఁగంగ , నియ్యకొంటి
ననిన యవ్వాక్య మైరేయ , మాని క్రమము దప్పి మోదాబ్ధిమునిఁగిరా , ధరణీపతులు

చ॥ ఎడఁగల కొతుకం బుబికి , యేపున రోమ బింబులందు వె
ల్పుడఁ దమిఁబొంది తోడుతనె , స్వర్గముఁ జేరినవారిఁబోలి యొ
క్కెడఁగ గలారలై తమకె , యియ్యిల దక్కిన యట్టులుబ్బి యు
ప్పుడమి పరేణ్ణు భక్తి మెయి , మ్రొక్కివచ్చించిరి వార లివ్వధిన్

ఉ॥ ఇర్వదియొక్క మాటు చరి , యించి నృపాలర యన్వవాయమల్
గుర్వుగ గొడ్డట స్పృటి , కూల్చిన యొక్కటి జామదగ్నువు దు

ర్గర్వమడంచి మాకులముఁ , గాచిన యాజగదేక పీరుఁడీ
యుర్వర నేలఁగాఁ డగును , యుక్తమ సీహనరించి నాడవున్

అ॥ మాటువడక న్నివకు , మారువావిధిఁబల్కు వినిన విభుఁడు మదిని , వేడ్కనడఁచి
కొనుచు మఱియు నొక్క , గురు హేతు భూతమో వ్యామిట్లుపక్కె , వారితోడ

ఆ॥ పుత్ర మోహమును , బుద్ధి నశింపి వార్త నుడువ మీరు , ఎలికి నట్టి
పయకు మనసునిండఁ , బలికినవో? లేక నన్నె యనుఁచియు , బన్నినదియో?

ఆ॥ అనుచుఁ బ్రశ్నపేయ , నానక రాజులు , నిండు గుణముగలుగు , సీదుతనయు
పైనిగలుగు ప్రేమ , బహు దేశవారుల పలుకు లిచ్చి యుచుఁ , బలికినారు

ఉ॥ దానము ధర్మముం దగవు , లిద్జుల శీమము నభ్యసించు వి
జ్ఞానము లోకమందుగల , నదుణ వుంజములెల్ల నిండె న
మృనితరీత రాజ్యరమ , మన్నన లొందఁగఁ జేరఁదగ్గ నీ
మానుని దైర్యశౌర్యములు , చొప్పెడఁజాయకయుండు నవ్వులన్

క॥ ఉపయుక్త రహనాదఁగ మవమోగ కజంబు వంద , నొగి మొగికుల వా
న పడంగ మళ్ళ వెల్లువ , లు ఎలవ నడ్డుకొను వార , లుం గలకొక్కో ?

క॥ భూమీశః నిన్ను మిక్కిలి ప్రేమించెడు ప్రజలఁటల్ల , బ్రియ మెట్లుండున్
రామునకు నట్టిప్రేమయె , రామునియెడ నుండు నిజము , ప్రజ కెల్లపుడున్

క॥ అని పలుకఁ గోసలేకుఁడు మనమున నానందవార్ధి , మగున్ నందగుచున్
దనినెను చింతల వీఁగెను , కనుల ముదత్రువులు రాలఁ , గడ కిట్లనియెన్

క॥ నడియునికి తగవు చెడుగుల యెడఁ గరినత గలుగు శీం , నపువలారా యీ
తఁడు నాకొడుకెల్లగు మీ కొడుకగు నిల్లడగ వీనిఁ , గొనుఁడం చవలన్

క॥ రాజసభసంపి కోసల రాజన్యుఁడు శుభదినమున , రాజిలు లగ్నం
బోజఁ గన జోస్యులంగొని యోజింపఁగ నొక్కచవిక , కొందఁగఁ జనియెన్

క॥ మడఁతులు నలుపురుప్రేముడి దొడఁకఁ బిగులు నన్నుకట్టు , గలిగిన వారల్
పొడవు జడ గలిగి నన్నని నడుములు గలవారు పరుగు , నం జనువారల్

క॥ అడుచు నొడలి వివశతం బాడుచుఁ జేడియల మీదఁ , బడుచుఁబ్రియమునం
గూడుచు వారలకుం గై మోడుమచుం బఱచి డాయఁ , బోయిరి పడిగాన్

తే॥ కాలజీమాత దేహాని , కన్నతల్లి వారి చేష్టలఁ గని చంద్ర , వదనలారా
పట్టరానట్టి సంతోష , వార్తయొండు గలిగినటు దోఁచెఁ గలదేని , ఎలుకుఁడనఁగ

తే॥ ధరణిపులు వీరకటక పా , దములుగొలువ నింపుమైభూమిఁ జిరము పా , లింపుమనుచు
నీదు జ్యేష్ఠ పుత్రునకు భూ , నేత ప్రాత మకుటమం గూర్చునున్నాడు , మంత్రకమున

తే॥ రామునకు రాజ్యసంపద , బ్రాతె ననుచు, మునమునం దోచు నానంద , వనది గురుత
నవనిపుడు సన్నసింపెడు , ననెడి భయము, బాడబముఁ బోలె చట్టి పో , వంగఁ జేసె

అ॥ అట్టిదయ్య నామె , యరుదైన మణిహార, వితతి ద్రివ్యరాశి , వేడ్కనొసఁగి
మైత్రి పాత్రమగు ను , మిత్రతో నేతెంచెఁ, జత్రపాడి యమరు , సదనమునకు.

అ॥ చేరి భక్తిమొక్కె , శ్రీదేవి భూదేవి, తో ననదియగుచు , దోచి యమరు
వరులకెల్ల మేటి , ప్రాచంబు జ్ఞానంబు, నగు ముకుందు శ్రీప , దాబ్దములకు.

తే॥ లోకముల గొప్పయుదరంబు , లోనడంచు, కొన్న విశ్వేశ! వరద! నా , కొడుకుఁగాచు
చెల్ల నీయదీనంబని , యుల్లమంద, యడఁగు తపమొప్పు కొనల్య , యర్థిఁ బలికి.

తే॥ పోడకోపచారంబుగ , శ్రుతి హితముగ, నాదిదేవు నారాధన , మావరించి
యచటనున్న తపస్సుల , నాదరించి, వత్సయుత భేను వితతుల , వారి కొనఁగె.

అ॥ భూసురులకు మణులు , భూములు కన్యకల్, చందనంబు పసిఁడి , నన్న వలువ
లన్నమును విభూష , లరుదైన గేహముల్, విరివి గొంగ నొసఁగె , వేడ్క యెసఁగ

తే॥ ఒసఁగి శ్రీవరు పదముల , కొనర నెఱఁగి, పొగడి సేవించి వలగొని , నగరి కరిగి
ప్రాత వ్రతముల నన్నింటి , నూత గొవియె, రామునకు మంగళంబులు , రాజిలంగ

2 మంథర బోధని పటలము. 86

క॥ భూమీకుడు జ్యోతిషికుల, మోములు వికసింపఁ గాంచి , ముదితుండై శ్రీ
రామాభిషేక మక్షల, కామెతగాఁ దగిన లగ్న , మరయుఁడి యనినన్.

తే॥ భవ్య లగ్నంబు రేపె రే , పకడ నున్న, దనుచు మోహూర్తికులు వల్క , మనుజువిభుఁడు
విని యనింద్య తపో గ్రణి , విమల సుగుణ, గణ్యుఁడు వసిష్ఠఁ డిటువచ్చు , గాకయనియె

తే॥ దేవపీఠాష మట్లరు , దెంచు మోని, గాంచి శుభ ముహూర్తము రేపె , గాన మీరు
శ్రేయములు గూర్చు విధు లాచ , రించి రాఘ, వునకు వలయు నీతులను తె , య్పొడియనం!

తే॥ తమియుఁదానుగా ముందేగి , తపసి వరుఁడు, రాము సుందరోన్నతమంది , రంబుఁదఱియ
మోని రాకయెఱింగి నం , భ్రమము దొలఁక, నెదురు వచ్చి లోనికిఁగొని , యేగె నతఁడు

క॥ నేరువఁ దగు కాత్తంబులఁ, గూరిమి విని తనివినొందు , కొమరుని గని యో
వీరాగ్రగణ్య! రేపే, భూరమణుఁడు నీకుఁ బట్ట , ముం గట్టుఁ జూపి

క॥ ఉన్నవి నుడువఁగఁ దగినవి, మన్నీనికి సావధాన , మతివై విను మీ
విన్నవి మటువక మనమున, నెన్నికఁ గొని యటు నడవు , మిదఁ చరిత్రా!

అ యో ధ్యా కాం డ ము

- క॥ హరి హర ధాతల కంటెను ధరాది భూతముల కంటెఁ , దధ్యము కంటెన్
స్థిర విబుధులున్నతులు త, త్వర మతివై సలుపు తత్స , పర్యలు వత్సా!
- క॥ అలిగి చెఱువఁ గరుణించియుఁ గవిమి నిలువఁ గందువంబు గల వారలు వే
ల్పులె నొచ్చి విచ్చిరన నా ర్యల మహిమం గొలుచు బద్ధ , యున్నదె? వత్సా!
- క॥ క్రూర గుణములకు మిక్కిలి దూరుఁ చరణములు శిరము , తొట్టఁ దెలిచి యిం
పారఁగ మాటాడుము నుడి వారల దూషణము సేత , వదలుము వవత్సా!
- క॥ పొడలను మ్రొదులను వారల ముదలఁ గొనియె విధియు నడచు , మొగి నన నిఁక నె
య్యది గలదు పూజ్య పూజకు సదృశం బిరు మెయికి నెరయఁ , జను నిడి వత్సా!
- క॥ పలుకు నుడివాలు శూలము గలిగి వలఁతులైన ముగురు , కర్తలకును ని
శ్చలత దయ తగవు లేదే, నలవడునే మేల్మి యిండు , కంతయు వత్సా!
- క॥ వసుధఁ జెలి యాచి నప్త వ్యసనంబులు నీకు లేని , వగు నైన నవే
కసటుల కెల్లను కడుదొలు కసెము లనుచు హృదయమందు , కాంచుము వత్సా!
- క॥ సమరన భావము గలిగిన సమరమ్ములు గలుగ వసము , స్రగ్గడు సేనల్
సమయపు తత్సృష్టితస్థితి యమరినఁ జెడఁగోర వలెనె? యరులను వత్సా!
- క॥ తనియఁగ నింద్రియములు కలి మిని నిత్యము పెనిచి పాడి , మిగులంగ దిటం
బున నేలున దేల్పడి య, ప్పని యసిధారా వ్రతంబు , పాటిది వత్సా!
- క॥ హరి హర హిరణ్య గర్భులు, పొరసిన భుజ బలము పెంపు , పొందిన యేవిన్
ను వరులు సచివ బల మాను సరించుట బలీయమైన , చుక్కటి వత్సా!
- క॥ నరుల కమరులకు బలితపు బరులగు నక్షముల నిగ్గ , హము-చేయుటచేఁ
బెరుగునె సంపద జగముల నరుదగు వ్రేడుంబు మిగుల , నడరక వత్సా!
- క॥ జనములె జీవముగాఁ దాఁ దనువుగ నొప్పారు ధరణి , ధవునకుఁ దగవున్
నెనును సేచలముగ ని ల్పినచో జన్మంబు లేల , చేయ గ? వత్సా!
- క॥ క్రియ వాక్యజ్ఞత యాగియు జయము విమల గుణము శుద్ధి , జతసము లిగవున్
దయయుఁ బరామర్శము గల నయ విదులం జేటు లలమి , నలఁచునె? వత్సా!
- క॥ సీలు గులఁ దొలఁచుచుఁ ద్రానున ములు హగ్గిర దటస్థుడైన , భూవరునకు మం
త్రుల లక్ష్మ సమీక్ష యొనరఁ గల కాలము గాక కనులు , గలవే? వత్సా!
- క॥ ధర ధూమకేతు లనఁదగు తరుణుల వలలోనఁ జిక్కి , తపియింపఁడయేన్
నెరగున పేరును గలుగదు నరకంబును లేదతనికి , నమ్ముము వత్సా!

తే॥ తగ విమర్శింప నెడలేని , తగవుపనులు, కోటగాఁగల ప్రాజ్ఞవా , క్కులకు లొంగి
తెరువు దప్పని విధియు వ , ర్తించు వారి, కరుణ వదలు నదియ మేటి , తెరువు వత్తు

తే॥ తత్త్వవిదుఁడిట్లు పెక్కు వి , ధాల నయము, భువన గర్భన కుండేత , ముం బొనర్చి
యరయికును వెలిగించి స , హస్ర శీర్ష, నాయంబున కెఱచె , నలని తోడ

తే॥ శేష శయనుఁ డౌ లక్ష్మీకు , జేరికొలిచి, పేద పూఁ జలంబుచే , పేగ జ
మార్చి నద్విదుల్ చక్కఁగా , దీర్చి తెల్ల, దప్పలఁ బఱచి రామునా , స్తనిని నిలిపి

ఆ॥ రామచంద్రుఁ డందు , రంజిల్ల నుపవసించి, పఁగ పశిపుఁ డేగి , ప్రభున కద్ది
తెలువ నతఁడు సేవ , కులకు నాజ్ఞాపించె, లలిత రీతిఁ బురమ , లంకరింప

తే॥ రామచంద్రుండు రేపు భూ , రమణుఁడగుచు, బట్టముం గట్టుకొన నుండె , బొరులారః
పురముఁగై సేయుఁడని తల , వరులు పూన్చి, భేరున్ మొరయించిరి , వేల్పులర.

ఆ॥ గేయమాన విమల , కీర్తిరాముఁడురేపె, ప్రాధవంబు తోడ , రత్న ముకుట
మును ధరించు నన్న , మోదవాక్కులు వారి, కమృత మద్ది నట్లు , లయ్యెవినఁగ.

క॥ జనములు కోలాహలముగ, ధ్వని చేసిరి తనిసి రాడి , పాడిరి పులకల్
తనరఁగఁ బూరించిరి తే , నిని పొగడిరి తలవరులకు , వినిచి రుపదలన్.

ఆ॥ ప్రేమతోడఁ బ్రజయు , వేవెలుంగును కొస్తు, భిముసు సానవట్టు , పగిదిరొప్పి
మునుపె యంద మగుచు , మొనసిన నగరంబు, సందుగా నలంక , రించి నారు.

క॥ పలు రంగుల వెలయు పతా, కలు చూడన్ రాము కలిమి , గాంచెడు వేద్యన్
బలు వన్నెల పులుగులు పరు, సలుగానప్పురము చేరు , సరణిం దోఁచెన్.

చ॥ వనితల నిద్దమౌ తొడల , వంటి యనంబులు వారి గొంతులం
జెనసిన పోక మ్రాఁతులును , చెన్నగు వారి ఁదాఁబోయి సం
తనగల తారహారములు , తక్కుచ సామ్య మహిష్ట తస్త కాం
చన కలశంబులున్ నగరి , జానుగఁ గానఁగ నయ్యె నెల్లెడన్.

ఉ॥ అంబుది సంభవుం దగులు , నట్టి విమాతన తోరణంపుఁ గం
బంబులు వెల్లు గోపురపు , ద్వారము లందలి చాలు సుప్రభా
వాంబుజ మిత్రకాంతి వడ , నగ్గలికంబుగఁ గ్రొత్త చంద మం
దంబుగ నొందియొప్పె గను , దమ్ములకున్ మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్

తే॥ దవళ కవచ రత్నస్తంభ , తతులు భూతి, గలుగు నరనారీశ్వరు , కైపు దోచె
విద్రుమ స్తంభములుమంచు , విరియమఱిగి, యలరుమార్తాండురూఁగంబు , ననుకరించె.

ఉ॥ ముత్తియముల్ మనోహరత , బూర్ణశళాంకుని కాంతి పీవ సం
పత్తమ పద్మరాగమును , ప్రాగుదయార్క గభస్తు లీవ న

త్యుత్తమ నీల రత్న తతు , లుల్కట గాఢ తమంబు నింపఁగాఁ
గ్రోత్తగు వీధు లొప్పె గణ , కుల్దెలిపించు దినంభులం బలెన్.

ఉ॥ సృత్యము సేయు రధ్యముల , నేరిచి కట్టిన తేరు లొప్పె సాం
గత్యము సేయ భూజగము , గాన నెరంగు విమాన పంక్తి నా
నిత్య లలాట పట్టములు , నచ్చలు శోభిలు దంతు లొప్పెనా
దిత్యునితోడ నాన నరు , దెంచెడు పూర్వదిగద్రులో యనన్.

తే॥ పటిక గోడలఁ జేరిన , వరుసలందు, సింధు కెంపులు చీకట్లు , నీఁగఁ జేయ
నచట నేనాడు నెడఁబాటు , నరయ కుండ, జక్కవలు మది నెమ్మది , సంతసిల్లు.

తే॥ పూలజడి నీటిజడి గండ , పొడుల జడియు, నాణి ముత్యాల జడి యొర , యంగరాలు
నగల గ్గ గరుజడి చేరి , నెగడి జడిగఁ, దుఱఁగలిచె మిక్కిలి యాప్ర , తోకలను

తే॥ గంధగజములు కవచులు , కటకదులు, నై న వీరులకై వడి , నరుగు చుండె
వ్రేలు రళనా నితంజముల్ , వెలయు పకుల, క్రియను కరిణులు నడచెఁ గిం , కిణులతోడ

ఉ॥ పైపయి వృద్ధి నొందు విభ , వంబు సుఖంబు మనోజ్వరత్వమున్
లోపము లేమిఁ గాంచి యిహ , లోకముఁజేరిన వేల్పు లేమియుం
దోష కయోధ్యఁ జేరియును , దూరము వచ్చియు స్వర్గలోకముం
దే పరిగొంచు నుంటి మని , యెంతయుఁ జింశిలుచుండి రచ్చటన్.

మ॥ వడిగై సేసిన యప్పురోత్తమము భ , వ్యంబై సురొకంబుకై
వడి నొప్పార దళాననుం బలెనొన , ర్చుంగా నసాధ్యంబులొ
కొడిమల్ పూనిచరించు మందర పురిన్ , గోలాహల ధ్వజముల్
కడు వేదింపఁగ వీధి జేరి కనియెన్ , గార్యంబులున్ హేతువున్,

సీ॥ కాంచి మందర తగు , కారణం బూహించి, తత్తటమందు చి , త్తంబు తోడ
వేదనతోఁగోప , వీక్షణంబుల తోడి, వడిచేతఁ దడఁబడు , నుడులతోడ
ద్రుజగంబులకు నన , దృశ పీడ యొనరించు, కడఁచతోఁ దొల్లి రా , మవుని వలన
కార్ముక ముక్తమృ , త్కణ బాధితాంగయో, కతముఁదలఁచి పెను , కనలు తోడ

తే॥ మణులతోఁగూడి విరియు తా , మరలు గల్గు, పాల కడలి వీచికలఁ బ్ర , వాళ లతిక
నాఁగటాక్షముల్ పరవ మం , చమునఁ బండి, యున్న కై కేయి కడకేగె , సుగ్రగతిని

తే॥ మృదుల నికరపద్మములు నో , చిన వ్రతముల, వలన సుహమానశం బొంది , వెలయునఁ
కై క బంగరు పదముల , కడ వసించి, తడవె మెల్లనఁ గూరుకు , తలఁగునట్లు.

తే॥ తడవ నుత్తమ సతి కై క , తన విశాల, నేత్రముల నుండి పూర్తిగా , నిద్ర విడమిఁ
గాంచి కట్టారడిం బొందు , కలుచ రేచఁ, బలికె నిట్టులు విచ్చంద , ఫణితిఁ గుట్టి

తే॥ చెడుగు సేయవారునుపోలి , చిలుముగలుగు రాహుకబింబువఱకుమా , అనిమ్మగాంక
బింబముంబరె వెల్లెన , విధినిరెచ్చు దుఃఖములు నమిసింప ని , ద్దుర వహింశే;

అ॥ కొడిమ వినముఁ బోలు , చెడుగరి గుజ్జట్లు పలుకఁగైక వాప , పాణు లగుచు
నాకుమార వరులు , నలి నున్న వారు ద ర్శనము దలఁగరెట్లు , మలయుఁగిడు?

అ॥ పొగడఁ దగిన సుతులఁ , బొందిన జనములు కీడ దొలఁగి పోను , ఖింఠ్రు నిజము
శ్రుతులఁ బోలు రాము , సొంపారఁగను నాకు నాపదయును కలదె , యవని యందు?

తే॥ గారమను నబ్ది మునిఁగిన , కైక యిట్లు పలుక వంకిరపాపంబు , పగిది నొప్పు
కుబ్బయనుఁ దూర మేలిమి , కూరె సిరియు నేర్పు చేతఁ గౌసల్య య , న్నియు గడించె

తే॥ అనుడుఁగైకయిట్లునుభర్త , యధిపుఁడగుడు పొగడఁదగుగుణిభరతుండు , పుత్త్రుఁడగుడు
నింత కంటెను కౌన్యు , కేమి కోరఁ దగిన సుఖ జీవితం బింక , ధరణిఁ గలదు?

తే॥ వీరులు హసింప మగపాడిం , దూఱువడఁగఁ దాటకంజంపురాముఁడు , శ్వాహియగుచు
నేల్లి రాజ్యాభిషేకంబు , నెనయఁగలఁడు , కిడకుఁ గౌసల్యగాంచు ను , ఖంబు నిదియ

తే॥ అనుచు మఁధర యవ్వార్త , వినుచు నంతఁ గైక కౌసల్యల యెడంద , లేకమగుచు
భేదముంబొందకుండె భూ , విభుఁడుదశర థుండుకై కేయమదిఁజొచ్చి , యుండఁబోలు

చ॥ కలిగిన గొప్ప ప్రేమ గను కింది విరావము తోడనుబ్బఁగఁ
గలఁరని నిండు చందురుని , కైవడి నొప్పు మొగంబు తేటయై
వెలయఁగఁ గైక యల్లమున , వేడుక యెల్లను మీట మూఁడు వ
హ్నులకు శిరో విహాష యన , నొప్పిన రత్న సరం బొసంగఁగన్

ఉ॥ వంచక దాసి నేత్రముల్ , వహ్ని కఠంబులు రాఁ జూచె గాం
డ్రించె నదలైఁ దిలె బెద , రించె రదంబులు గీఁలె భూషణం
ద్రెంచెను నెత్తి గొట్టు కొనె , ద్రెళ్లెను బోరున నేర్చె వెక్కెఁ గో
పించెను రత్నహారమును , వ్రేసెను మేదిని పల్లమేర్పడన్

ఉ॥ వేసటఁ జూచి చూచి యవి , వేకిని వింత యెఱుంగలేవు పె
నోసము లేమి నింకఁజెడి , పోయెడు పుత్రుని తోడ నీవు నా
కోసలరాజ పుత్రి తన , కోరిక నొందెను నీ సవత్సికిన్
దాసు కింక నేఁ జిరము , దాస్యము సేయెఁగఁ జాల నోర్పుమై

తే॥ అవనిజయు రావుఁడు నున్న , తానసములఁ గ్రాల నీపట్టి యట నిల్చి , కేలు మోడ్చి
పనుపు సేయ నీవొందు నం , బర మదేది? దీనఁ బొందిన నీమన , స్థిరతయెద్ది?

మ॥ తన మేలున్ మది నెన్నఁడున్ మఱవ దా , తంత్రజ్ఞ కౌసల్య త
త్తనయుండో తన తండ్రి రాజ్య రమఁ దా , దక్కించు కొన్నాఁడు నీ

తనయుం దెల్లను నీగెఁ జచ్చి నతఁడొకఁ , దక్కిమియుం గాఁడ, యే
మని నీదుఃఖముఁదీర్చి కొందు భరతున్ , హా! నీవు కన్నావాకో!

చ॥ ధరణిని రాముఁడే యతని , తమ్ముడు లక్ష్మణు లోడ నేలుదో
భరతుఁడు వాని తమ్ముఁడును , భారపు జీవిత కాల మంతయున్
దొరలఁగ రాజ్యము విప్పడిచి , దుర్గము కానన సీమలఁడు దు
ష్కర లపముల్ వ్రతంబులును , చప్పఁగఁ బంపుట మేలు చూడఁగన్

తే॥ రథ గజాదులఁ గల్గి భూ , రమణి వలచు నంత సుందరుఁడై రాజు , లందు లెక్క
పెట్టఁ దగినట్లు భరతుఁడు , పుట్ట లేదు కాన గిట్టుటయే మేలు , కాదే తలఁప

తే॥ పుణ్యహీనుని భఁడుని , మున్నె తండ్రి యాజ్ఞ యొనఁగి కారదవి ద , వ్యరుగు నట్లు
వడిగఁ బంపిన హేతు వి , చ్చట్ల నాకుఁ దెల్ల మయ్యెఁ బట్ట వగట , దీప మేలఁ

తే॥ భేద బుద్ధి మనంబునఁ , బెట్టి యిట్లు రాజ్య మాతని కీర్పు కా , రణము వలన
తండ్రి క్రూరుఁడు తల్లియు , దైత్యురాలు చిన్ని భరత! నీవే మిఁకఁ , జేయు దయ్య

ఉ॥ రాజ కులంబునం బొడఁబ , రాజ గృహంబుననే పెరింగి పై
రాజ గృహంబు పొచ్చి మఱి , రాజ కళత్రము వైతి వయ్యు నీ
వోజను వేల గానని మ , హోగ్ర విపజ్జల రాశిలోఁ బడం
గాఁ జనుచుంటి చెప్పినను , కానవు నీకును లేదు బుద్ధియున్

ఉ॥ విద్యయు యౌవనంబు నల , విం గనరాని బలంబు మేల్ ధను
ర్విద్యయుఁ జేర్చి యందమును , వీర్యము శీలము సద్గుణంబులున్
హృద్యముగాఁగ నీనుతున , కేర్పడి యుండుట శాద్వలంబుపై
నుద్యమ మొప్ప దేవ సుధ , కొల్పఁగఁ జేసిన చందమయ్యె గాఁ

తే॥ నల్కఁ చేదగు నట్లుమం , ధర వచింపు చెడుగు పలుకులు మందెడు , చిచ్చునందు
ప్రాజ్యముం బోసినట్లు కో , పంబుఁ బెంపఁ గనులు కెంపుగదురఁ బల్కె , గైకయట్లు

చ॥ దినమణి యాదిగాఁగఁ గుల , ధీరులు ప్రాణ ధనంబు లూడినన్
దఁచిన నీతి మార్గమును , తప్పుచు కేకయ వంక విశ్రుతుల్
మనుకుల మాటు దూటువెడు , మార్గము దెల్పెడెఁ త్రొవ్వరాని యే
మని వచింయించి తిట్టులిక , నాడకు జీవము లింత తీపయేన్

చ॥ తినియఁనాకు మేల్పులు పు , దానవు కావిక నాదు పటికం
జనువున శ్రేయముం బొనరఁ , జల్పెడు దానవు కావు రావ పా
డిని గిమవింప నీకును ఘ , టిండులగు వివేకహీన విన్
గొని లుషంబు దుర్విధియు , గోరిక నార్చుగ నాడి తివ్వినన్

ఉ॥ పుట్టిన గిట్టిన గ్నరులు , పొందుట విడుటకీర్తియే యనఁ
జుటలు వీడినన్ గుణము , చూడిన నీతి విపర్యయ స్థితిం
బట్టిన వీరక దప్పినను , పాడి తపంబులు మాటు పొందినం
బుట్టిన వంశ ధర్మమును , పో విడువం దగునే నరాశిని;

చ॥ నిలువక పొమ్ము నాయెదుట , నిల్చి చ్చుపము లచ్చవాక్యముల్
పలికిన నీదు నాలుకను , సచ్చడి సేయక యోర్చి మానితిన్
బలుకకు మిద్ది యొడ్లు విన , బాప ఫలంబును తప్ప కొందెదో
పలువ; దురార్మురాల; యట , వాగకు మూయుము నోరి వింకనేన్

చ॥ వినమును తీసివై చినను , వీడక ప్రాణిని కష్టపెట్టు న
లైనఁగి తదియవాక్యముల , కించుక జంకక కుల్లి యొర్పు మై
గుసుముతా మద్రయమ , కొంచక వెక్కనమైవ నీకు మే
లొనఁగు హితోక్తులన్ విడువ , నోవ నటంచును పైఁ బాదముల్

తే॥ జ్యేష్ఠునకె రాజ్యభారంబు , చెల్లునన్న , దండ్రి కంటె రాముఁడు పిన్న , తండె కాదె
తేదె దీనికి నంగీక , రించె ననఁగ భరతుఁడను నీయ సక్రమ , భంగ మగునె;

ఉ॥ ధర్మము నిందు ప్రేమగల , తాపన వర్మలకైన రాధ్రమా
శర్మము నొందు నాపదపఁ , జయ్యన మాటు స్వభావ ముల్లస
త్కర్మలై యెయ్యు నింతవడి , కష్టము గూర్చని వారు మిఁద దు
ష్కర్మపు లాచరింతు మదిఁ , గాతీయ పెందుమఁ గ్రుంగుచట్లుగన్

తే॥ సూనుఁ డేలికయై నన , సూయ యెడఁదఁ గలుగు కౌనల్య కిత్యంత , బలము గలుగు
నీకు నీకొడుకున కామె , నెనరు చేసి యిచ్చున్పుంబు గాక వే , తేమి గలదు;

ఉ॥ ప్రేరణ సేయు కష్టమును , బీదణికింబును దొట్టి నివ్వ ని
న్నోరిన వారికిన్ సవతిఁ , గోరి యొసంగెదో; సిగ్గు నొందెదో;
మాటని సంకటంబునను , మాఁడెదో; యూరక పొమ్మటందువో;
యేరిహి జీవితంబు భరి , యించెదో; కుందెదో; క్రుంగికూలెదో;

ఉ॥ ఏమి యొనర్చ నీయెడఁద , నెంచితి వింకను కొన్ని నాళ్ళ లో
లేమిని దీనతన్ మది వ , లింపఁగ నిన్నను తల్లి దండ్రులో
ప్రేముడి చుట్ట పక్కములొ , వేఁడగ వచ్చినవారొ కాంచుటల్
నిమహిమ మొఱు నీవతి , నిక్కపు సంపదయో వచింపుమా;

చ॥ చఁపును చూపు నీతికి , జంకియె నిక్కము సుమ్ము జానకీ
జనకుఁడు రాము మామ చని , జక్కుగఁ జేయ గలేకపోయె నీ

జనకుని యింక నాతనికి , సౌఖ్యమయంబగు జీవితంబు గ

ల్లునె? నిసువోలె నాటడిని , కుందఁగఁబుట్టిరె యేరు వీటిఁడి!

తే॥ క్రూర శాత్రువుల్ తండ్రి మా , రొక్కనినవేళ, వీర రెంఠమాత్రముతోడు , గారుగాన
జయ మదెట్లబ్బు? నీవు నీ . జనుల తోడఁ, జెడఁగ దుఃఖాబ్ధిఁబడ సాహ , సింది తిట్లు
క॥ నీ ముద్దు కొమరుఁ జెఱచితి, వీ మహి తొలుదొల్త నబ్బు , నెవని కతని గా
రాము సుతుల కయ్యెడు నా, పై మాఱక యట్లె వారి , వారికి నబ్బున్.

ఆ॥ పలువ దాసి యిట్లు , పఠక దివ్యుల మాయ, వలన వారు పొందు , వరబలమున
ఘనులు చేయు తపము , కతమునఁ గై కేయి, నిమల మనము మాఱి , వెడఁగునొందె

తే॥ సురవిరోధుల క్రౌర్యంబు , సురల తప్తము, పండి ప్రేరేపఁగ మధుర , వాణి కరుణ
వీడుటన్ గదా రాముని , విసుర కీర్తి , సుధను ద్రావుచున్నారలు . సుజన వరులు

తే॥ అట్టి కై కేయి మందర , నలరఁ జూచి, నన్ను ప్రేమించి నా పుత్రు , నకు నయంబు
సేయుదానవు ముకుటాభి , షేకమతఁడు, పొందువిధమది పొనఁగఁడె, ల్పుమ యటన్న

తే॥ దాసి యిట్లను కై మోడ్చి , దై న్యమింక, నీకుఁగల్గునె? నావాక్య , నియతి విడక
జరుగుదే నయోధ్యయేకాదు , జగములెల్ల, సంతరింతు నీసుతునకుఁ , జదురు రాలి

తే॥ అరసి చెరిగి గాలించి వా , కర్ణం బొకఁడు, పలికెదను విను మున్ను శం , బరుని కలన
గెలుచు నాదొసఁగిన వర , ములను రెంటి, నిపుడు పడయుము విడక ప్రా , జేకునొద్ద

తే॥ ఒకట మేదినిఁగాని చుఱి , యొకట నవతి, కొడుకు రాష్ట్రంబు త్యయించి , ఘోరకాన
నముల నలయ నంపుమునను , స్త ముఫలించు, నని యెనొడలియల్లెడవంక , యమరుకుబ్జ.

తే॥ దాసియారీతిఁబల్కనం తనమునొంది, యలమిక్కినుచుఁగై కయమూల్య , హారమమిత
ధనమొసంగి నాసుతునకు , ధరణియెల్ల, నిచ్చితిక రాజమాతవు , నీవ సుమ్ము.

తే॥ మంచి వెరవు బోధించితి , పంచితముగఁ, జొట్టివారికి బుట్టెడు , బుద్ధులనుట
నిజము; నేఁడు నాకోరికల్ , నెగ్గుటొ పతి, కడన జీవముల్ వదలుటొ , గదుగుఁ బొమ్ము

మ॥ అనుచుం దాసిని సాగనంపి సుమళ , య్యం డిగ్గి నీలంపుఁ గొ
ప్పును విప్పెన్ విరులన్ విదిచ్చెను శిరో , భూషల్ త్యజించెన్ మహా
ఘన జీమాతమునన్ మఱింగిన సన , క్షత్రు న్నిశానాధు లై
లునకుం దీసిన లీలఁ దేవియ కళ , ల్యాఁగన్ రొదల్పెయుచున్.

చ॥ పెరిగెడు కీర్తి వలికను , వేరులతోఁడెఁగ్రుంచె నాఁగ బం
ధుర లనదంగమౌ రళనఁ , ద్రుంచి విదుర్పుచుఁ గాలి యందెలన్
వర కటకంబులం దిగిచి , వైచి శళాంకు కలంకుఁదుడ్చు వై
ఖరి సుదుటన్ రహించు తిల , కంబును పోఁదుడిచెం దఱుక్కునన్.

చ॥ తొడవుల నొక్కొకండుగను , త్రుంచి చెదర్చి ధరాతలంబుపైఁ
 తొడవగు వెండ్రుతిల్ వలపు , పొంపిరి వోవంగ విప్పి కన్నులం
 దిదివిన యంజనంబు ఎడి , ధారలుగాఁ గరంగంగ నేర్పుచుం
 బుడమిని పొర్లుచుండె నటఁ , బువ్వులు రాలిన తీగపోలికన్

ద॥ పెచ్చగు రామొంది వృధి , వింబడు జింకను పోలి నృత్యమన్
 మచ్చిఁ జేయు నెమ్మి పురి , మచ్చి యడంగిన భాతి పీత యన్
 లచ్చి యయోధ్య వీడుటఁ ద , లంచి ముదంబున నామె యక్కయం
 దిచ్చుగఁ జేరినట్లు పడి , యాటట నొందుచు నుండెఁగైక దాన్

౩ కైకేయీ పటలము 96

తే॥ అర్ధరాత్ర మరుగునంత , నవని విభుడు కార్యనిర్వాహకులగు భూ , కాంతు రెల్లఁ
 గొలువ వీడాధ్వనియులోనఁ , గుండఁదగిన మధురవాణి కైకేయి వే , శృమునకరిగె

అ॥ వెంట వచ్చిన రాజులు , వినతులగుచు వాకిటను నిల్వ దశరథ , పార్థివుండు
 పరిజనంబులతోడ లో , పలికి నేగి పడక వీడిన కైకేయి , కడకు నరిగి

తే॥ కాంచి చలియించి కలఁగిన , కత మదేది యనుచుఁ జింతించి పిడియేనుఁ , గునవహించు
 పనగఁజంట్లు కైకను , తన కరములఁ గ్రుచ్చి లేవంగ నెత్తెన , కూర్మితేఁడు

తే॥ కాంతు ప్రాణములం బోలు , కైక తన్ను తడవియెత్తిన దీర్ఘహ , స్తములఁద్రోచి
 వైచి చలియించు మించు నా , వఱలి నేలఁ, బడి పలుకకుండ నూర్పులు , విడువసాగె

చ॥ అదిగని రాజు బిట్టలికి , యంగద యెయ్యది సంఘటింఁచెఁ నీ
 యెడకుఁ గలంకఁగూర్చు జను , లేడు జగంబుల నున్నఁ జాపు వొం
 దుడు రెటువంటి వారయినఁ , దోయలిఁ యొందిన దేదోతెల్పి యా
 పిదప గ్రహింతుగాక పృధి , వీవతి కార్యము లంచుఁ బల్కఁగన్

తే॥ విభుఁడు పలికిన పలుకులు , విన్నకైక మొగులుఁ బోలు కనుల బాష్ప , ములు తొనంగి
 స్తన గిరులు నిండ నాయెడ , నెనరు గలుగు నేని నాఁడిప్పు వాని నేఁ , డిమ్మనంగ

తే॥ ఆమెయృద్ధేశమెఱుఁగని , యవనివిభుఁడు మెఱపుతెఱుగున నవ్వెయో , మెలఁతవినుము
 నీ ఖమారుఁడు శ్రీరాము , ని పయి నాన వరము లిత్తు నించుకయ లో , పంబుసేయ

తే॥ అని పలుకఁగైక నామది , నడరు చింతఁ దీర్తువేని వేల్పురె సాక్షి , తేట పడఁగ
 నాడు రణ రంగమున మెచ్చి , నాకొసంగు రెండు వరముల నేఁడు గోరెద ఫలింప

తే॥ దృఢమస్కయౌ కైకేయి యెడఁదఁగనక వరముగొన నింతతడఁబాటు , వనటవలదు
 నాదిరువు తగ్గనిత్తు నీ , నాఁడెకొనుము తెలుపుమదియేదో యని రాజ , తింకుఁడనియె

ఉ॥ క్రూరుల లోనఁగ్రూర తని , కోరిన రెండిట నొక్కదానిచే
ధారణి నాతనూజనకుఁ , దప్పక పట్టుము గట్ట నొక్కచిన్
నారలు గట్టి దుర్గమ వ , సంబు-లోఁ బదు నాలు గేండ్లు నీ
తారమణుండు చేర నని , ధైర్యము మీఱ వచించె రాజతోన్

తే॥ నాగముం బోలు కై కేయి , నాల్గునుండి తాప కర వాగ్విషంబు తన్ , దాఁకునంత
వడఁకి యొడలెల్ల నుడుక భూ , వరుఁడు పోలి పొగ రడంగు నేనుఁగు వలె , భూమిఁగూరె

తే॥ ఉర్విపై బడి పొరలిన , సార్వ భౌము నధికి దుఃఖముఁ చెల్పు నమర్దు , లెవరుః
ఉమ్మతిక వడి మదురంగ , నుడికి యుడికి కొలిమి నిప్పుఁ బోత నూ , ర్పులను విడిచె

ఉ॥ నాలుకి వాడి యెందెను మ , సంబు చలించెను కుంది ప్రాణము
య్యాల నూఁగె నేత్రయుగ , మచ్చుగ రక్తము లొల్కె నక్షమల్
తూలెను చేయఁదగ్గదియె , లోచక చంచలతన్ భజించె మూ
గ్గాలనతన్ నమస్తము ర , యంబున లేనిద యయ్యె నంతలో

తే॥ పదరి జీవముల్ తపియింపఁ , భార్గవుం దొ కింత తెలివొందుఁ గుములఁగ , నేడ్చు నిల్వ
యత్న మొనరించి మఱి కూలు , నాని యడఁగఁ జిత్రముం బోలెఁ జూచును , చేష్టదక్కు

ఉ॥ పాపినిబట్టి కొట్ట మది , భావన సేయు మదంతి యంచు రా
నోపిన సిందకున్ బిడియ , మొందు ప్రణంబున్ బలెముం జొరం
జోపిన నొచ్చి కూలు కరి , చొప్పునఁ దల్ల డ మందు లోని పెం
దాపముతోడ నూర్చు కను , దమ్ములు పోయిన యట్లు దూపిలున్

ఉ॥ ప్తంభమునందు గట్టువడు , సామజముం బలె భూవరుండు సం
రంభము దక్కి దూపటిలి , ప్రజ్ఞవొలంగి యలంగుమండఁగా
జంభ విరోధి ముఖ్యులును , జంకి వడంకిరి లోక విప్లవా
రంభము దోచె నై నను క , రంగదు కై క మనంబు సుంతయున్

తే॥ భర్తచింతను గని భయ , వడఁగ లేదు మనసు కరఁగదు బిడియంబు , గొనదటంచుఁ
బలుక సిగ్గుఁ బెద్దలు , వంచనంబె యువద జన్మమందురు దాని , కూత యనరు

తే॥ అట్టిస్థితి నున్న కై కేయి , నట్టెమాచి నీవు బ్రమసితివా లేక , నేర్పినట్టి
వంచకుల బోధ కలదొ నా , పై ని యాన నిజము వచియింపుమని పంక్తి , నృపవరుండు

క॥ నాథా! నే భ్రమియింపను బోధించిన దింతలేదు , మున్నొసఁగిన వే
సాధింతు నీయవేనిన్ వేధింపఁగ నింద విన్ను , విడుతు ననువులన్

తే॥ రాముడే ప్రాణమగు దళ , రధ విభుండు, వెలది పల్కునగము విని . వినక మున్నె
చూడు బొబ్బపై బల్లెంబు , గాడి నట్టు లైనఁ దపియించి యుటవచ్చి , యవనివ్రాతె

చ॥ త్రిజగము లందు గెల్పుగొని , తేతిన దీరుడు, కాలకూటమా,
భుజగమః మృత్యువాః యనును , మూలుగు మూలుగు విహ్వలించు మై
గజగజలాద నేలఁబడుఁ , గ్రమ్మట లేచును సత్యవాక్యమే
నిజముగ నన్ను చంపెనను , నెంజిలి ధర్మవె చెడ్డదొననున్

తే॥ వీరవరుల వీర్యంబులు , బీజు వోవఁ, జెనకి నాతఁడు జగమున , స్త్రీకముగను
వాడి వాలున బండించి , వైచియేను, నధము లొందు దుర్గతిఁగొందు , ననుచుఁగనలు

తే॥ సత్యకీర్తియౌ దశరథ , చక్రవర్తి, కేలు మోఁడు నొడుగులుకుఁ , గీడెయ్యె
సత్యమున ననుఁ గంపించు , పంఠపించు, నిప్పుపై పుతమట్లు గుం , డెయుఁగరంగ

సీ॥ సత్యవార్యంబుర , క్షణము త్యజించి శి, క్షించినఁ జెడుగె యి , చ్చినను చెడుగె
కలదని యొర్పుట , కంటెనుతన పట్టు, వదలని పాపినీ , పదముకంటె
యాచించుచే కార్య , మని లేచి కట్టుగం, బముల లాగెడు మద , వారణముల
బలము గలట్టి రా , జులు ముందు తొడరి పూ, జించెడు చరణ రా , జీవ యుగళ

తే॥ మమరు దశరథుఁ డంత దో , సములఁ ద్రోవఁదలంచు వారలఁ బోలి రాఁ , గలుగుమేలు
కలదయేని శాంతము కావఁ , గలదె యంచుఁ, దలంచి భూతి కైక పా , దములవ్రాతె.

క॥ నీకొడుకు రాజ్య సంపద, గైకొనఁ డటు కొనిన జగము , కైకొనదెపుడున్
లోకమునఁ గేర్తినిలువదు, నీ కగునది నింద యొకటె , నిక్కము పడఁతీ!

సీ॥ త్రిదళులు నంగీక , రింపరు మర్త్యులు, ప్రాణము బిడ్డుతురు , పంకజాక్షిః
తక్కువారల కధ , తడవంగనేల? నీ, వెవ్వరిఁ గొనిరాజ్య , మేలు దాన
వేను చిల్కుట వల్ల , నే నమ్మతించిన, రాముండు నీదు పు , త్రకున కటులె
తప్పక యొసఁగు; వ , దాన్యు కేకయుని పు, త్త్రి! నాదు కన్ను ల , ర్థింతువేని

తే॥ యిపుడ యొనఁగెద జీవంబు , లింతువేని, నీవళమ కావె వరము లే , నియును ధరణి
మాత్రముగొనుమువేతొందు , మఱపుమబల, నావయిం దయయింకైనఁ , జూపఁదగవె:

సీ॥ ఇచ్చితి ననిపల్కి , యింకఁ దప్పఁగాఁజాలఁ, జెను వగముంచి త , పింపఁజేసి
నొందకు మిట్లు యా , చించినఁ గ్రూర పి, శాప మేనియుఁ దల్లి , చాయనిచ్చు
నిన్ను మిక్కిలి వేడు , నీ మగనికి దీని, నొసఁగిన దొనఁగులు , పొసఁగు నేమి
యని భర్తతను వేడఁ , దనసాటి తానెయ్యె, పిడుగుల ముద్దయౌ , చెడుగుకై క

తే॥ మున్నెవరము లొసఁగి యిపు , పొక్కియొట, గొనఁగ నేముండు? నిఁకసత్య , మునుభరింప
నెచు గల వారలోభువి , నెఱుఁగనైతి, ననుచు మది సుంత కరఁగని , దైవచిందె.

సీ॥ కల్లలాడుట యెఱుం , గని నిత్యశీలిభూ, పాలుఁదా వాక్యంబు , నాలకించి
జీవంబు బుడుక మూర్ఖిల్లుచు నోర్పుమై, నీవనితారూప , మెంచిచూడఁ

జిలుమును చిన్నును , గలిపి చేసినయది, యనును లజ్జించును , నావిలేని
మనుజు వైఖరి నుండి , మరల నిట్టార్పులు, విడిచి దీనత దోచ , వేడికొనుచు

లే॥ నీకొడుకె రాజ్యమేలును , గాఢ నీవు, స్వేచ్ఛనధికారమును జర , పింతు గాక
యింత వశమగుగాక పా , లింతుగాక, యొనఁగితిని తప్పి దనికై , విసుగనేను.

సీ॥ నాప్రాణములను నా , నయనంబులంబోలి, భువిఁబ్రాణి తతికెల్లఁ , బుత్తుఁ బోలి
సడఁచు నాకొమరుఁ డీ , పుడమి వీడక యుండు, మాత్రంబు కరుణింపు , మకురువిడుము
రెలియ నత్యమె వేరు , తెగఁగోయు కా , మౌ, టకు నిట్లు వండువాఁ , డను మృగావీ
నాల్కపిడుచగట్టె , నాకుమారుఁడు కిన్ను , మఱుఁగగునేని నే , మఱిఁగి చత్తు

తె॥ నాదు జీవముల్ నిను శర , ఇంబు వేడు, చున్న వని యామె పదముల , నొఱుగఁ గైక
యిచ్చి యడుగుచు మనుట నీ , కెట్లు పాడి, యనుచుఁ ద్రోపాదె నిందయు , నగడుఁగొనక

లే॥ కిరిన పాషాణహృదయ యో , కైకయట్లు, పలుకఁగొమరుండు కానకు , వెలయుమున్నె
నేను జీవముల్ నీఁగుట , నిజమటంచుఁ, బిడుగుపడు కొండవలెరాజ , పృథివిఁద్రెక్కి

లే॥ క్రెళ్లి క్రూర దుఃఖాంబుది , దిగిమునింగె, మునిఁగి దరి గానకావ్యాళ , ముఖి కరోర
వాక్కు గుండెల నగలింపఁ , బాపచరిత వీచతకు సహింపక పడి , నేలఁ బొరలె.

చ॥ సకులిల జీవితేశ్వరులు , చాపక మున్నె సుఖంబు రోయుచున్
బ్రతుకు త్యజించి రా యః ము , బ్రాతిగఁ గోరక యింతదాక ద
తృతుల వధించు నారులను , దారణిఁ గానము వంశ నానీః
పతి నిటు నీకరంబునె , పాపపుఁ జిత్రవధం బొనర్తువే?

ఉ॥ పాపము లెక్కలేదు కుల , పదతి మాడ్చితి ధర్మ వెంచవున్
దాపము నొందవున్ గరుణఁ , దాన్కొని చంపితి వాక్పరాగ్నిచే
వేపుచుఁ డీపి ప్రాణముల , వెంపర లాడి వధించి తింక నే
పాప మెఱుంగ కుండు ప్రజ , ప్రాణములం గొన నాన చేసితే?

చ॥ ముగుడతనంబు జంకు బిడె , మున్ నెఱి భూషణగాఁ గలారలే
మగువలు; క్షీర్తికై బిడెము , మన్నన నేయుట లోక ధర్మమా
తగవు గణింపరేని వని , తల్ మగవారల లోనఁ జేరఁగాఁ
దగుఁ జెలి రూపుఁబట్టి వని , తాతతిఁ జేర్చుట యెట్లు పొందగున్?.

క॥ బలమున బుద్ధిని రాజుల, గెలిచితి దేతవలవటకు , గీమున నొక ప్తీ
వలఁదవిలి చెడితి ననియెడు, బలు నిందం బొంద వివుడు , పాలైతిఁ గదే!

ఁ॥ మేరుగిరి వేఱు మేరువు,తో రాజులు కరణి వెలయు , దోర్మగళుండో
భూరమఱుఁ డగలుఁ బొగులున్, దూఱుఁ బొరలు లేచుఁ జూచు , దూపిల్లు వెతన్,

- అ॥ ఒలలి యొలలి ధూళి , నెఱయఁ బొరలు రాజు, వరుని గాంచి కైక , పదరి పలికె
వరము లిత్తువా? భ , వ తప్పిది నె యిప్పు, ప్రాణములఁ ద్యజింతు , నా? వదింపు
- అ॥ విరిసి యెరిసి జీవ , వితతిఁ ద్రావెడు వహ్ని, వంటి కైక మణియుఁ , బలుకు నిట్లు
ఒక్కరాజు సత్య , మొగిఁ గావ నొడలిని, కోసియొడె? యిచ్చి , కుంద ఫలమె ?

ఉ॥ చచ్చునదే యటంచు మఱి , చచ్చియు ప్రి కొల చుట్టునంచు తేఁ
డిచ్చితి నిచ్చితిం గొమరుఁ , డేలఁగ దుర్గమ కాననంబు నేఁ
జచ్చి దివంబు నేరుదును , చావక నెత్తిని గట్టు కొంచు నీ
విచ్చను రాజ్యమన్ జలది . నీడి దరిం గనలేక క్రుంగుమా.

చ॥ పలుక దొడంగు మున్నెనగ , పాలు కొలన్ ముగియించు కత్తి నాఁ.
జెలఁగు మనో వ్యథం గుదురు , చెందని వాడయి చేష్ట దక్కితేఁ
డిలఁ బడి యట్లుపల్కె మది , నెంచిన దట్లు గడించి కైక పే
రలరున లోన నుబ్బుచు ర , యంబున పెజ్జకుఁ జేర నెమ్మదిన్.

చ॥ అతిశయమైన నాళ్ళనొక , ప్రాణముఁ బోలిన మేటి కార్య సం
తకు లొనరించి వెండి పరి , శాపమునొందిన భర్త గాంచి యీ
యతివ రవంతయైన నడ , లందడు నవ్వెడి దీనిగాంచి యే
గతిఁ దలయెత్త నొనని వ , గన్ జనెఁ జల్లని రేవెలందియున్.

తే॥ కైకవలనఁ దద్వరునకుఁ , గలుగు చెడుగు, గని కలఁగి తెక్కలనియెడు , కరములఁ గొ
కడుపు మోడి కొనుచు నేర్పు , కరణిఁ దోచె, కొక్రొకోయనుకడజాము , కోళ్ళకూత.

తే॥ మదవతులకాలియందెల , రొదలఁబోలి, కొలఁకులందుఁ ప్రాఁకులయందుఁ , గూడికూయ
పజ్జలరుతంబు కై కేయి , పరుసుగాంచి, మండి లోలోనఁ దిట్టెడు , మాడ్కి నుండె.

తే॥ మఱవఁ జాలని భద్ర నా , మంబు గలుగు, రాముఁ దడవికి జానకీ , రమణి తోడఁ
బోవ నేము దేశము వీడి , పోదు మనుచు, లేచు కరణి కాలలనుండి , లేచెఁ గరులు.

చ॥ ప్రభగల పద్మనేత్రుడగు , రాము బలిష్ఠ మదేభహస్త న
న్నిభ కరమందు కంకణము , నిండఁగఁ గట్టకమున్నె చల్లనొ
నభమున రిక్కి కూటువలు , నాశి తెల్లన యయ్యె నీడగా
గ భువికి వైచు పందిరి య , గల్ప బటాబయలైన కై వడిన్.

ఉ॥ పూవిలు పోరు గల్గి నిసి , పోయెను వచ్చెను వచ్చె నేటికిఁ
శ్రీవరుఁ గొల్పు పండువని , చెల్వగ లేపుచు మ్రోగె భేరులా
రావము కొండపై జలధ , రంబుల మ్రోతను పోలఁగా మయా
రావలిఁబోలి లేచిరి ము , ఖాంబుజముల్ వికసింప సంగనల్

ఉ॥ కొందలు పెక్కురొ విరుల , గుత్తులపైఁ బడి మందచారియా
గంధవహండు మేలలలఁ , గాంచన వత్తములన్ జెదర్పఁగాఁ
గుండిరి తాపముల్ సురుగఁ , గొందలు వల్లభులన్ ముదంబునన్
సందిటఁ గొన్న కైతవపు , స్వప్నము లాట నలంగి రొక్కెడన్

చ॥ ఇలువడి సున్న చేసి కుల , మెగ్గు తొగ్గుగా నొనర్చి ని
శ్చలమగు నింద చేకొని య , శంబును చూటలు పుచ్చి సిగ్గున్
నిలిచిన కైక చేష్టలను , నివ్వెఱఁ గ్రొత్త డుల్లెఁ గాంచి మో
ము ముకుళించి రిట్లనఁగ , మోడ్చెఁ గవాలయముల్ మొగంబులన్

చ॥ కుతుకము నిండ నాలుకలు , గ్రోసెడు మారుని వాఁడిహుపులున్
మతికరి మందమారుతము , మాడ్చెడు వెన్నెల మేనిఁ గోయ జీ
వితముల రోయుచున్న యు , రుభీతమృగాజు కష్ట మేలు కొ
ల్పు తెఱఁగు త్రాచుఁ బాము చెవి , లోఁ జొరఁబాటిన చందమేర్పడెన్

పీ॥ చక్రియా శ్రీరామ , చంద్రుని వట్టాల్లి పేకంబునకు నెడ , సేయు చెడుగు
రాత్రి యుగాంత స , రజః బెద్దదె యుండు చేలోకోయని పంక , జాలయమును
భూతవికలితోడ , మాతోడఁ దపము చే నిన నయనంబులు , చిత్త ములును
సఫలత్వ మొందంగ , సమయ మిదేయని మేలుకనిరి యాగి , మేలువారు

తే॥ కనులు తెఱచి పండువుగరా , పువుఁడుమకుట ధరియగుచునారేగఁగాం , తమయటంచు
విరుల పాస్సుల నుసలిరె , చిరి కడంక నలరుఁదేటులు తోడ భ , మ్మనుచు లేవ

తే॥ కుసుమకోముల్ దిట్లంపుఁ , గోపమొంది యదయందుడుభుల్ మ్రోఁగంగ , నులికినఁ
చెదర నడుము లల్ల నాడఁ , జింత గొన్న చెలువు లింపొందఁగాఁ గటా , క్షింపరై రి

ఉ॥ క్రాలెను పీలి గుప్పములు , క్రాలె వికాసిత పుష్పమాలికల్
క్రాలెను దుండుభుల్ నగలు , గ్రాలెను పక్షిలు క్రాలె వీణియల్
క్రాలె మదేభముల్ హరులు గ్రాలె రధంబులు క్రాలెఁ జిత్తముల్
క్రాలెను ముక్తమాలికలు , క్రాలెను క్రాలె ముదాళు రెల్లెడన్

ఉ॥ ఏడు జగ్గాతోడ మఱి , యేడు జగంబులు జీవ పాళితోఁ
గూడ విహాయితంబు లోనఁ , గూర్చిన భూవర మోఁ చింతచే
వేడుక దక్కి యంగములు , వెల్వెల వోయి కృశించి నట్టి మై
చారుపునన్ వికాసములు , న్నగ్గి మినుక్కునుచుండె దీపముల్

ఉ॥ మ్రోఁగెను కహళాది రవ , ముల్ మధుపాళి నినాద వైచరిన్
మేఁగెను దీపనల్ మఱియు మీఱెను మేలగు మేలుకొల్పులు

వాగెను వాద్యరావములు , ప్రబ్బె దర ప్రకరాం లవంబులున్
రేగెను క్రోవి నాదములు , రెచ్చె హితంబుగ సామ గీతముల్.

ఉ॥ ధూపముపోలికన్ ముదురు , దొడ్డ తమంబను వైరి వీరిలన్
దీపము లెల్ల దేజములు , దీలుపడం దన వంశజుండు సం
తాపము నొంది క్రుంగ దురి , తం బొనరించిన క్రూర కైకపైఁ
గోపము నొందె నాగఁ దొలి , కొండను భానుఁడు దోచె నెఱునై

తే॥ మూఁడు మూర్తులై వారికి , మొదలు నైన, విశ్వరూపుని విశ్వేశు , విల్లు విలుచు
వాని యభిషేకముం గను , వాంఛ నున్న, మగువల మొగంబులట్లు , చ్ఛములుచిరిసె

ఉ॥ ఆ సమయంబునందు గల , యంబుడు లొక్కట లేచె నాఁ బురీ
వాసులు నేఁడు రామునకుఁ , బట్ట మహోత్సవ మంచుఁ గాంత మం
చాసను లేచు కలక , లారవ వైఖరిఁ దెల్పు నేరి కూ
హ సముదీరతల్ గలుగు , నంచుఁ దలంచి రాకొక్క రయ్యెదన్

తే॥ వీరుల మనస్సులను లాగు , వెలఁదుఁ, లెల్లఁ, బాదములకు లత్తుక యిడు , వారు సంకు
గాజు లిడువారు కన్నులం , కాటు కిదెడు, వారు క్రొవ్విరుల్ కుఱిమెడు , వారు నైరి

తే॥ మోద బాష్ప ధారలు గల , మోము లందు, కల్లుద్రావువాలుగఁబోలు , కనులచెలుల
గండ పంకంబు తొమ్ములఁ , గలుగువారు, పొదలు నుబ్బిన లక్ష్మణు , బోలెనైరి

తే॥ సతులు కొనర్యఁ బోలిరి , జన్ని గట్టు, లల వసిష్ఠఁ బోలిరి తక్కు , లలన లెల్ల
పీతఁ బోలిరి జానకి , సిరిని పోలెఁ, బ్రభుని దళితఁడుఁ బోలిరి , పొరు లెల్ల

ఉ॥ రాముఁడు గద్దె నెక్కునని , రాజ సమాహము వచ్చి చేరి న
య్యామనిఁ గాంచు వేడ్క హృద , యంబులఁ బ్రేరణ సేయ మున్నె యెం
తో మది నానరేఁప విలు , ధుల్ సుధతై గుమి గూడు లాగునన్
భూమి నయోధ్య తక్కఁ బెర , భూములు శూన్యము లయ్యెనో యనన్.

సీ॥ చక్కెరఁ బోలులు , పైకత శ్రోణులు, విద్రుమాధరలును , పీన కుచలు
గుమలయి పురుపుల , గుంపులతోఁ గూడి, నదవుఁడు నదవుఁడు , నదవుఁడనుచుఁ
బలుమరు పలుకుచుఁ , దొలి నున్న చోటనె, నిలుకురు వెడలెడు , తలపు విదరు
ప్రభువుల కూటమే , ప్రబల మనెడు వారు, యౌవతంజే పెద్ద , దనెడు వారు

తే॥ యోధ వారమే గొప్పది , యువక సమితి, దొడ్డదను వారు వచ్చిన , స్తోమ మెక్కు
దనెడువారు వచ్చెడుగుంపె , యధిక మనెడు, వారు మొత్తము నెఱిగిన వార , తెవరు

తే॥ అనుచు నీలోత్పలంబుల , యంద చంద, మీఁచెల దొసంగులం జేర్చి , కాటుక యను
విసము చంద్రు నందుంచిన , ధైర్యగు కనులు, గలుగు సుందరుల్ నెఱుఁకుల , సరసి జనిరి

తే॥ చాల వాసిండు నవ వన , మాలికాభి. రాముడగు రాముడటరాజ్య , రమసుపొందు
భాగ్యమునుచూడరాకుండు , వారులంక , గలుగువారును గిరులు ది , క్కరుతెయగును

తే॥ ఇంద్రుఁడోలిన రాజులు , చంద్రులనగ, నొప్పు ముక్తాఽపత్తము , లుప్పురమును
కప్పు నంచల గమి యన , విప్పు గలుగు, చామరల తోడ వచ్చిరి , చవిక కడకు.

తే॥ విమల తపమున ఫలమొందు , వేదవిదులు, తాము కనిపెంచు ముద్దుల , తనయు పెండ్లి
నడవు లలి వచ్చిచేరి రా , నందమునను, రాద్రమా రామ కలాణ , రంగమునకు

క॥ నించిరి సుర లంబరమును, నించిరి దిక్కులను మేది , నిం గల జనముల్
నించెఁ బసిఁడి జడి జలధుల , నించెఁ జెవుల బహుళభద్ర , నినదారభటుల్.

ఉ॥ దీపవుఁ గాంతి మించిన యు , దీర్ఘస్థపాల కిరీట కాంతులు
ద్వీపిత భాను మండలము , తేజముఁగప్పె వరాంగనా విభూ
షావృథుకాంతులొప్పె భువి , జయ్యన గెల్పితి మింక నాకమి
ప్లేవున గెల్తున్ వహి సు , రేఖలకున్ మిఱుమిల్లు గొల్పుచున్.

తే॥ వలయువరికరములు వస్తువులునుగొనుచు, మునులు శ్రుతులుపరించుచు , మొనసిరాగ
ద్వార్పితలు సంభ్రమంబున , చారి దొలఁగఁ, గులగురుండు వసిస్థుడా , స్థలికి వచ్చె

తే॥ ఆమర వాహిని మొదలు క , న్యాకుమారి, వజరుఁ గల తీర్థములు వార్తి , వారియుంచె
వేర్తివస్తువులును సింహ , పీఠతోడ, వలయు నన్నింటి నట సిద్ధ , పఱచియుంచె,

తే॥ జ్యోతిషికులు లగ్నము డాసె , నని వచింప, జ్ఞాన దగ్ధ కర్ముడు వసి , స్థముని యా
శిరమునం దాల్చి రాజేంద్రు , శీఘ్ర గతిని, తోడి తేర నెమ్మిని సుమం త్రుండు చనియె

సీ॥ ఆభ్రంకన్నం బగు , సంతఃపురీ సౌధ, మన సార్వభౌముని , గనక యచడి
వారి విచారించి , వడిఁగైకమందిర, ద్వారంబు చేరి కాం , తా జనంబుఁ
గాంచి కార్యము దెల్పఁ , గా వడివడిఁ జని, చేటికల్ తైకకుఁ , జెప్పినంత
యముఁ టోలు నయ్యమ , యాతనిఁగని రాము, వడిదోడితెమ్మని , పనుచునంత

తే॥ బొంగి బంగరు మండప , ములు చెలంగు, వీధులం జని తనలోన , వేడకతోడి
దన్నుదాఁ దలఁచుచున్న , దనుజరిపుని, మ్రొక్కి యిట్లను వదనంబు , మూఁగొనుచు

చ॥ ధరణిపులున్ మునీంద్రులును , తక్కు జగంబున వారు తండ్రి లీ
రరితి వహించి నిల్చి రర , యం బినతల్లియు మిమ్ము దోడితే
నిరవుగ నన్ను పంపె వడి , నెక్కు శతాంగము బొమ్మిడికమున్
శిరమునఁ దాల్చి గాక యనఁ , జెచ్చెర నప్పుడ లేచె నాతఁడున్

కా॥ దీరోదాత్తుఁడుదారుఁ డుత్తమ గుణ , స్తేమండు వారాశి గం
వీరుం డంత సహస్ర శీరునకుఁ గే , లేవేమోద్చి సామంత భూ

దార శ్రేణులు చుట్టిరా విబుధ బృం , దంబుల్ సుగీతంబు లిం
పారం బాద విలాసినుల్ గన శతాం , గారూఢుఁ డయ్యెన్.

చ॥ బొమిడికమున్ ధరించుటకుఁ బోయెడి నం చుబలాట మొంది జీ
వము లటనెల్ల వారికొక , వైఖరినై రధమెక్కి యేగు రా
ము మొగము గన్నవారివలె , బొందికఁ జూడనివారుగూడ మో
డము దయవాయ గొప్ప నిన , దంబున మూఁగిరి రెండు ప్రక్కలన్

చ॥ బెడిదపుఁ గై కవాక్యమున , వీరుఁడు పట్టము భూమి మాసి కా
రిదవుల కేగు మున్నె హరి , జాజీల హస్తములన్ కరీరముల్
నిడువగు వాయుచాపులను , నేజము లెల్లెడ నిండి యున్న పే
రిదవిని చొచ్చె భాస్కర కు , లాంబుది సోముఁడు రాముఁడత్తరిన్.

సీ॥ గంధింబు పుష్పముల్ , చందన్తం బవరంజి, తొడవులు చెదర్లంగఁ , దొందర వడి
గాజులు రాల మే , ఖలలు వ్రీలంగ నా, లీలను లజ్జను , కోదవోయి
కిందర్ప శరములు , గాఢి గాయంబయి, యుబ్బిన పీన వ , యోధరములఁ
గామాగ్నిచే వెచ్చఁ , గ్రాగిన కన్నీటఁ గలుకులు కొందఱు , కడుగువారు

తే॥ జారి లేచి యాతఁడు నేల , నేలఁ దగిన, యతఁడె? యనువారు పుండరీ , కాక్షములును
నిల్లయొడలును న్యందనం , బెల్లయొడల, నరయఁ బడె రాము లెందఱో , యనెడు వారు

సీ॥ అంగన లెల్ల ని , ట్లాడుచుఁ గూటువ, లై నిండఁ బోరులు , మోని వరులు
యువకులు రాముని , యొప్పుఁ గాంచుచుఁ బ్రేమ, కెల్లముగానక హృదయమందు
నీరొక మిఁక సుఖి , యించు ననెడి వారు, జన్నముల్ క్రిమముగా , జరుగు ననెడి
వారు మా యాయువు , బడసి చిరాయువు, గరిగి వెలయు మంచు , బలుకువారు

తే॥ ఇంద్రియము లైదిటిని గిృశి , యింపఁ జేసి, పొందిన తపః ఫలంబు ని , న్నొందుఁ గాక
యనెడు వారు మాపుశ్యా ఫ , లాతి శయము, నీకె లభియించుఁ గాకని , నిలుచువారు

సీ॥ కిరుప యేపారిన , కన్నులఁ బోలంగ, నబ్జంబు లేమి పు , జ్యం బొనరై
పేని రంగును పోల , మేఘము తూన్చెట్టి, నోము నోచెనాయంచు , సుడుపువారు
బహు తపంబులు సేసి , భాగ్య దేవతఁబోలు, రామునిచ్చిన దళ , రథుఁ నకరయ
నీడుగాఁబ్రత్యుప , కృతియేది చేయంగ, ననువగునని ప్రేమ , ననెడు వారు

తే॥ రాము ననుకంప వారణ , రాజుఁగాచు, హరికరుణఁ బోలు నంచుఁబ , ల్కాడువారు
శ్రుత్యతీతు సుత్రము మేని , సౌబగుఁ గాంచి, కారణములేక ముద్వారి , గార్చు వారు

సీ॥ నీల మేఘశ్యాము , నిండు బుద్ధియు శీల, మొరుల కెవ్వరి కేని , యరయఁ గలదె?
ఘన తపంబులు పెద్ద , కాల మొనర్చియు, గణుతింప రానట్లి , ప్రణవమూర్తి

యమరులలో నొక్కఁ • దేగునెయ్యటని యంత, వఱకుఁ జెడితి మని • పలుకువారు
జలధిఁ ద్రవ్విన సాగ • రెలకు స్వర్గరంగను, నేలకుఁ దెచ్చిన • విపుణులకును

తే॥ సురల కొఱకు దై త్యులఁ ద్రుంచు • శూరులకును, పేరుగల వన్నెతోడి వి • స్తారకీర్తి
నిశ్చలం బొట యీతని • నెఱి భుజములు, కూర్పు కీర్తిచే ననుచు వా • క్రుచ్చువారు.

సీ॥ ఇదె చందనపుగండ • మిదె చెందిరం బియ్య, దియె మంచి యాణి ము • ముత్తైముల రాశి
ఇయ్యవె మణి భూష • లియ్యవె మదకరు, లియ్యవె హరులివ్వి • హేమ సమితి
ద్రవ్యంబు లేని పే • దల కొనంగుమ యని, చేతి కందిక గాఁగఁ • జేర్చువారు
తన దూడ దుముకు చు • ధ్వాహంబుతో రాఁగఁ, గూర్మిఁ గరఁగి కాండు • గోవుకరణి

తే॥ మెఱపుఁ బోలిన తేరిపై • మెఱసిన వచ్చు, రాము మనసారఁగని శరీ • రంబు కరఁగి
మనసు నీరుగాఁ బ్రవహింప • మచ్చిక మెయి, చిత్రరూపంబు కై వడిఁ • జెలఁగువారు

ఉ॥ చక్రము చల్లనీడ నిడ • నైన్యము తో బహు శక్త సంతతుల్
చిక్రముగా వెలుంగ నెడఁ • జిందెడు నెమ్మిని దాత్రి మేల్మికిం
జాత్రము గాఁగ నేలు నర • పాలురు రాపువుఁగాంచి యర్మిలిన
బుత్తులఁగాంచు టింక సరీ • పోలదు పో యని నిల్చు వారలున్.

తే॥ కారుమొగులు సౌదామినిఁ • జేరు నట్లు, రాముఁడి త్రోవ వడివడి • రధము మీఁద
నేగునేమె యీ వీధిని • హేమ రత్న, సమితి ప్రోగు పోయుఁడి యని • చల్లువారు.

చ॥ పెరుఁగఁడు తల్లి చేతులను • పెద్దగ రాముఁడు కైక చేతులం
బెరిఁగెఁ దపః ఫలాధికతఁ • జెంచిన యయ్యమ మోద మంది యీ
ధరణి నొసంగ నెంచినది • తానుగ నాతని కామె సంతసం
బిరవుగఁ జెప్ప శక్యమగు • నే యని లోన నుతింపు వారలున్.

సీ॥ పాప సందోహము • ల్పహుజన్మ దుఃఖముల్, మొదలంబఁ దెగునని • మురియువారు
భూమండలము నేఁడు • రామునకే కాద, యెల్లర కొనని • యెలయు వారు
భువనకంఠకులైన • దివిజనిరోధులఁ, బరిహార్పు నితఁడిని • పలుకు వారు
రాము నాజ్ఞలఁ దీర్చు • రాజు లేతపమైన, రించిరో యని సంత • సింపు వారు

తే॥ పలు విధంబుల నీలీలఁ • బలుకుచుండ, జవన తురగ స్రక్తిర్జక • న్యుండనమున
పౌధపాకులు విలసిల్లు • వీడిఁగడచి, రాచ నగరు స్రవేశంబె • రామవిభుఁడు.

తే॥ మందయానలు చేరి చా • మరలు వీవఁ, గ్రొత్త యానంద మంది ర • ము స్రవీరుఁ
దతిశయ ప్రేమ నచ్చట • నరసి తండ్రి, గద్దెపైఁ గొలు వుండుట • గాన లేమి.

చ॥ క్రతులు సమస్త శాస్త్రములు • చొప్పుడ నారసి తేలు యోగి హృ
ద్రత మయి పూచు • రూపములఁ • గాంచిన రాముడు మౌనులు న్మహా
పతులును మోదమందఁ బొల • పం బయి నిత్యయశో విశేష సం
గత మగు కూటముం గడచి • కైక గృహంబును చొచ్చె నెమ్మిమై.

చ॥ అటు చనుచుండు రాముఁగని • యందఱు సీతఁడు యుక్త కార్యమే
పటుతర రీతిఁ జేసెఁ దగు • పద్ధతితోఁ దన తండ్రి పాదముల్
నిటలము సో క మ్రొక్కి యవ • వీవతి యాయ దినేళు నుండి వి
స్ఫుట గతి వచ్చు సీతకము • పొందిక నొందఁ దలంచినాఁడహో.

చ॥ అనుచు వచించుచుండ నుగు • జాలయుఁ డచ్చట సొమ్మసిల్లి తే
అని స్థితి నున్న తండ్రిఁ గన • రాఁ బృథివీ పతి దీని నోడితో
వినుచుటకుం దెగింపఁ డిది • విన్నెద నేనని కన్న తల్లిగా
మనమున నెంచు రాముఁ గనె • మారణ దేవతఁ బోయి కై కయన్.

తే॥ తేమ ఁడఁదల్లి జేరిన • క్రేపుఁబోయి రాముఁ డామె పాదములకుఁ • బ్రజాతి సేసి
యొక్క చేఁబ్రావాణాస్యంబు • నొనర మూసి యొక్కచే వల్లనవరించు • చొడిఁగినిలిచె

చ॥ యముఁడను పేరులేక యమ • యాతన గూర్చెడు లోహ మానసం
బమరిన కైక యట్లు విన • యంబున విల్చిన పుత్రుఁగాంచి యు
క్తమ గుణరత్నమాఁ నువిశ • దంబుగ నీ జనకుండు నీకు ని
క్కిముగ వచింపఁ గోరినది • కద్దది కోరెద వేని తెల్పెదన్.

చ॥ అప్పుడు రాముఁ డామెఁ గని • యమ్మరొఁ తండ్రి విధింపఁ దల్లి వీ
వనఁగల దొందు గల్గినఁ గృ • తార్థఁడనైతిఁ దపంబు పండె నా
జననము దన్యమయ్యెఁ గెల • పంబు పవిత్రతఁ గాంచె నింత కం
దెను మతి గల్గునే వలుకుఁ • డీ తలమోచి యొనర్తు నేననన్.

చ॥ భరతుఁడు రాజ్యమేలగ ద • వస్వి వరెన్ జడలాని వల్కలాం
బరములు పూని పాలనము • మాని భయంకర కాననంబులన్
బోరిఁ బరునాలుగేండ్లు చనఁ • బుచ్చి పదంపడి రమ్ము నేఁడె యా
పురమును వీడి పొమ్మనుచు • భూపతి యజ్ఞ యొనంగె నాపుడున్.

చ॥ వినుతి యొనర్ప నాలుకకు • వీలుపొనంగని మేరలేని మే
లొనముల ప్రోకయైన రము • కుంజరు చెన్నగు మోము నన్ను పో

*ఆ రూపము లైదుసరత్వము, పూహము, విభవము, అంతర్యామిత్యము, అర్చావ శారము, త్విము = వైకుంఠ వాసుఁడై యుండుట. పూహము = పాలకదలిని శేషశయనముపై యోగనిద్ర, షము = శ్రీరామార్ధ్యవశారములు. అంతర్యామిత్యము = భక్త హృదయకమలమందుండుట అర్చావ ము = దేవాలయములందు వేంచేసియుండుట.

న వెడఁగుల్ పచింప మొద , లే యను వొందదు, మున్ను కంజమున్
జెనయు మొగంబు పూర్తి విక , సింఛిన వద్యము గెల్చె నయ్యెడన్

౨॥ అమల మనస్కుడైన ప్రభు , నాజ్ఞను మీఱఁగ యజ్ఞ లో
కమును ఖరించి కావఁగొను , కష్టము యుగ్యము కాడిక్రింది కే
గు మెయిని నమ్మతించి యన , ఘండోపః కవ్వలఁ గాడి విప్ప మో
దమునఁ దొలంగిపోయిన వి , ధంబున వీడెను రాముఁ ఁత్తఱిన్

౩॥ అమ్మరొ: తండ్రియేల? భవ , దాజ్ఞను నెనొనరింప నందునె;
తమ్ముడు పొందు భాగ్యమది , లభ్యము నాయది కాదో యింత కం
ఁబెమ్మటి యేది నాకొనరు , రేవ? భవద్వచనమ్ము నాదు శీ
ర్షమునఁ దాల్చితిన్ పెలవె , చయ్యుర చెల్లెద నేడె కానకున్

4 గ్రంథ పిమ్మిక్తి పటలము 211

తే॥ జానకీజాని యారీతి , చనవు తోడఁ బలికి తల్లి పాదములకుఁ , బ్రజాతి సేసి
తండ్రి యున్న దిక్కునకు వం , దన మొనర్చి సరగ వెడలెను కౌసల్య , సదనమున

చ॥ మొగుతులు గప్పియ్యు నగ , మంబలె నొప్పిన రాఘవుండు మే
ల్లిగి గల బొమ్మిడికమును , శీరమునం ధరియించి రాచ రీ
వి గలిగి వచ్చు నంచు చుది , వేడ్క వహించిన తల్లియొద్దకున్
వగ విధి ముందు గాఁగఁ దన , ధర్మము వెన్నఁగ వచ్చె కొంటి మై

చ॥ బొమ్మిడికఁ దాల్చలేదు బహు , పుష్కలంబుల చేత సార్ద్ర శీ
ర్షము గనరాదు చిత్రమని , శంక యొనర్చెడు తల్లికిం బ్రమో
దమున నమస్కరించు గుణ , భాముని దీవన చేసె యామె ప
ట్టమనకు నడ్డపాఁబెదియు , డాయమగా యని శ్రీశ్నచేయ గన్

క॥ మాతా: నీప్రయ తనయుడు నాతమ్ముడు ని మ్మిచుండు , నయగునవరితుం
దాతతమతి భరతుండీ భూతల మిఁకనేని ననుచు , బుత్తుం దనుదున్

చ॥ నలుపుర నిష్కలంకమగు , సర్వలిఁ జూచుటయందు ధైర్యముం
దెలియని కోసలేంద్రసుత , దీరుని కిట్లను రాజ నీతికిన్
వెలితి యొకండు గాక గుఱ , విశ్రుతుడౌ భుతుండు సీరు నే
వలనునఁ దీసిపో డు భువి , భారము పూనఁగ నర్హుడే చుమీ

చ॥ మఱియొక టాకింపుము కు , మారక: భూవిభు నాజ్ఞ యియ్యెడన్
నెఱ నెనొ లేదో యంచు గమ , నింపక యొప్పుట నీకు ధర్మమౌ

బెరిమను నీడు తమ్మునకుఁ , బృథ్వి నొసంగి పొసంగి వానితోఁ
జిరలరి భోగ భాగ్యముఁ , జెందుచునుండుము దీర్ఘ కామున్

చ॥ అనుటయుఁ బూతమాననము , నం దకలంక ముదంబు నొందు న
త్త నయుఁడు తల్లి కిట్టునుఁ , దండిరి సత్రప్రదితుండు నాకు ని
చ్చిన దొకయాజ్ఞ యున్నదట , చెప్పెనే బదునలుగేఁడు కా
ననముల సంచరి చి తద , నంతర మిచ్చు కేగుడెంచెదన్

తే॥ అనుచు రాముఁడాడిన వార్త , యనెడి చిచ్చు చెవుఁబడియు బడకమున్నె , చింతచేగ్గు
శించె భ్రమియించె గుండె శో , పిల్లలె బరి త, పించె బువించె గొసల్య , పృథివిఁగూడె

సీ॥ తనయ నీవీ భూమి , స్తంభము వలె నిల్చి కాతుగా కను మాట , కైతవంబో
అంత ద్విషమో నాడు , ప్రాణముల్ చలియించె బ్రదుకంగఁ జాలదు , రృరమటంఁ
జేరిని చేతితోఁ , జేరిని నలఁచును వట కిసలయమన , వఱలు తనయు
నుదరంబుఁ గరమున , నూరక తడవుఁ బొ గలు లేవ నూర్చు లోఁ , గలఁత నొందు

తే॥ చక్రవర్తి కరుణ చాల , సౌమ్య మయ్యె ననుచు నవ్వు నాయక యొప్పు , డడవి కేగు
దనుచు లేచు నేనును వత్తుఁ , జనుద ముచు మించి పలవించు రోదించు , మిగుల నొచ్చు

క॥ మరణాంత వేళ యాతన బెరసిన గతిఁ దల్ల డిల్లు , విడిముడి జాఱన్
నిరుపేద వంచి మొగమును కరముఁ గప్పికొని యేడ్చు , కరణిని వగచున్

ఉ॥ హా యను ధర్మమింకఁ గల , దా యను దైవమ యిట్టి పాటు లా
నే యను దప్పెకండు గల , దే యను నెక్కరణిన్ భరింప నా
నో యను పూర్వ కర్మఫల , మో యను సుత్తమ పూర్వకర్మ శీ
లాః యను నక్కటా యను న , హా యను లోకము లేనిదే యనున్

కా॥ క్రేపుం బాసి తపించు ధేనువు క్రియన్ , గీడ్పాటు మైఁ జింత త
న్నేషన్ మూర్ఖుని నేల వ్రాలు జననిన్ , హృద్యంబులున్ ధర్మముల్
చే పట్టందగు వాక్య సంతతుచే , శ్రీరామ చంద్రుండు సం
తాపం బూడ్చి దిటంబుఁగొల్పు మదిఁ జిం , తంజేసి తానిట్లున్

కా॥ తల్లి! మేటి సఠీమతల్లి వయి సా , ధారణ్య కాంతం బలెన్
జెల్లం బోలునె? చిత్త ముండు తగవుం , జింతింపు మీయాజ్ఞ నే
సుల్లంఘింపఁగఁ బోలునమ్మ! విభు న , తోడ్పాడుగాఁ జేయఁగా
నొల్లంబాటు వహించువే? యిదియు నీ , యల్లంఘనం దోవదే?

కా॥ నాకంచెం గడు సుత్త ముండు సుగుణా , నందుండు తమ్ముండు తా
నీకుం గాదిలి పట్టియో భరతుఁ డీ , నేలం బ్రపాలింపఁగఁ

గీ కారణ్యములన్ ఎచించి పితృ వాక్ , క్షేత్రంబుఁ ఒండించు నా
యొకార్యంబునకంచెఁ బుత్తునకు మే , లేదీ ప్రపంచంబునన్ ?

తే॥ మిన్ను మన్ను నముద్రమున్ , మిగులువంచ భూతములు నమస్తంబును , పొలియుఁగాక
తండ్రియాజ్ఞను జవదాటఁ , దగునె తల్లిఁ దీసితై నీవు చింతింపఁ , దేఁకు వగునె ?

తే॥ అనుడునామెయిట్లనుఁగుమా , రాఁ యటైన జనకునాజ్ఞదాటఁగఁ బల్క , సాహసింప
నిన్ను విడిచి యాజీవముల్ , నిలుపఁజాల నన్నునీతోడఁగొనిపోమ్ము , న్యాయ్యమనిన

చ॥ తనయుఁడు రాజ్యము న్నుడఁపఁ , దండ్రి తపం బొనరింప నేగుచో
వనముల కేగి భర్త నెడఁ , బాయక నోములు నోకుగాకిటన్
నను విడనాడి కుండు జన , నాడున కూటటఁగూర్చ కిట్లు నా
వెనుబడి రాఁదలంపఁ దగ , వే? మది ధర్మపథంబు నెంచవే ?

అ॥ ఎద కలంగ హేతు , వెయ్యిని? సురలును మహిత తపము వలన , మహిమఁ గనిరి
వనులఁ దనయుఁడుండ , వలసిన దినములు పదియు నాలుగంచుఁ , బదిల పదుము

అ॥ మునుపు గాది తనయు , కనికరిమునఁగొన్న విద్య యవలఁ గల్గు , విభవమెల్ల
వీడె నేమి? వారు , విధియించుకార్యమ్ము లొనరిఁజేతఁ మేల్మి , యొదవు కొఱితె

చ॥ మునులకు సేవ చేసి గురు , జోధము గైకొని కడు లేని వి
ద్యను గొని వారి దీవనల , నంతము లేని బలంబు నొంది పెం
పెనయఁగ దేవతాహితము , నిచ్చును చేయుచు వారి వీడుకోల్
గొని యిట కేగు దేరఁ బెను , కూరిమిఁ గాంతువు గాక తల్లియో!

క॥ దాత్రిం ద్రవ్వి నగరుని పుత్తులు తమ తండ్రియాజ్ఞ , పొనఁగించుటకై
గాత్రములు వీడు కతమునఁ బాత్రములై యొప్పె నుతికి , వారల కీర్తుల్

క॥ శివు గద ధరియించిన భా ర్గవు డు జనకు నాజ్ఞ దాటఁ , కయ తన తల్లిన్
దివిరి తెగనేసె మనకున్ ధవు నాజ్ఞం దాటుచెన్నఁ , దగునే? తల్లి!

క॥ అని యిట్లు పలు విధంబులఁ దనతల్లిని యూటించు , తనయుని పలుకుల్
విని యతఁడెట్లును రాజ్యం బును విడుచున యనుచు నిట్లు , మొగి నూహించెన్

తే॥ భరతునకె రాజ్యపాలన , పరఁగుఁ గాక రాష్ట్రమును వీడి దుర్జమా , రణ్యముంకుఁ
దపము సేయ రాముని పోక , అడయొరప్ప నవని విభువేడియే తీర్తు , ననుచు వెడరె

తే॥ వెడలునున్న కౌసల్యకు , విసతి చేసి తల్లిసూరార్చి వసరెడు , తండ్రిఁ దేప్పఁ
దగినది సుమిత్రయేయని , తలఁచి యామె సౌధమునకు శ్రీరాము డు , సరగనడచె

తే॥ నడచి కౌసల్యకై కేయి , నగరు సొచ్చి, వివశతం బడి యున్నట్టి , విభుని గాంచి
దేహికిం బ్రాణములు బయ , లేఱువేళ, దనువు కూలు నట్లులు తెల్వి , దప్పిపడియె
సీ॥ చాలసేపటి కొక్క , చందానఁ దెలివొంది, హానాధ! యనును పా , యంగఁ దగని
వారల నెడఁబాయఁ , గారణ మేమను, నిదిసీతియే? యను , హితమో యనును
సేవకు రాండ్రమా , స్థితి చలంపవె యనుఁ, బాడియే యిది మహి , పాల! యనును
అనదల బాగదేయమ! యనుఁ గంటివే, యను మదియూశ్రయ , మా! నృపాల

తే॥ 'నాధ నాథా! యనును లోక' , నయవిశాలి, కర్ణమే యను లెమ్మనుఁ , గష్టమనును
అవని నాడివితం బింక , వ్యర్థమనును, ఇట్లు లోకకుఁ గారణ , మెమొ యనును.

చ॥ ఇరులను పోవఁ దోలెడు ది , నేకునకున్ సమమైన యానతిన్
జరపుటచేత నెమ్మదిగ , సాగుచున్న జగంబు కీడు పా
బొరసి లయంబు నొందు నటు , బుల్లమునం దలపోసియో యిటుల్
కరుణ తొలంగి యుండుటకుఁ , గారణమయ్యె జగచ్చరణ్యమా!

ఉ॥ వారిధి మేఖలా సుజన , భవ్యతపః ఫల సంభవా! మహా
వీర! దయానముద్ర! నయ , విశ్రు! వేద శిరోర్ధ్వ నన్నిభా!
శ్రీరమకున్ విశేషరసు , చేర్చునుదార! యెదల్ ద్రవింప నీ
తీరునఁ గుండుచున్న మము , దేర్పక యూరక యుంట పాడియే ?

చ॥ నిలుకడ చెందు మించువలె , నీటగు దేహము దేహి లే! డనఁ
దలఁపగ రాని దుఃఖమునఁ , దద్దయు ముగ్ధి నరేశ్వరుండు చే
ష్టలు విడి తెల్వి దప్పె నిది , చక్కటి నాఁ దివమిత్థమంచు నూ
హల కెఱుంగంగరాదు రన , యా! నిభుదుస్థితిఁ జూడ రమ్మికన్.

చ॥ ఇటు పలవించు రామ జన , యిత్రి కలధ్వని విన్న రాజులున్
జటిలు లమంగళంబు వినఁ , జాలము దీనికి హేతు వెద్దియో
తటుకునఁ గాంచి రండనుడుఁ , దత్తరతోడ వసిష్ఠుడేగి సం
కటపడి తేని దుస్థితిని , గాంచి సమాప్తి యెదంచుఁ జింతిలెన్

సీ॥ మనుజుల శీలంబు , మార్పడు విధములు, పరులకు నెఱుంగ సు , కరముగాదు
నృప వరుడో మర , జించి నాతఁడు కాఁడు, కాఁడన్న బ్రతికెడు , వాఁడుఁగాఁడు
కౌసల్యయో వగఁ , గ్రాగి క్రుంగుచు నుండె. నడిగినఁ జూడదు , నుడువఁబోదు
పతి వివశుండయి , పడియుండ నించుక, యేని చింతింపద , యెడఁగ పదిల

తే॥ మూనె నియ్యమ దెల్పునం , చూహ సేసి, యెదుటఁగేలుమోడుపుఘటి , యించినిలుచు
కైకఁగని యిది యేమనఁ , గడచువృత్త, మెల్ల వివరించె నద్దేవి , పల్లటిలక

పీ॥ పలికిన కై కేయి , పలుకు చుండంగ వ, సిఘండు దళిరధుఁ , జేయి సాచి
రేవంగనెత్తి యో , భూవర నీ విట్లు. లజ్జాని కై వడి , నడల నగునె?

తై కేయి గుణ మీపు , కానని దొక్కొక్క : యా, యనుయే రామునకు రా , జ్యంబొసంగు
విది యెట్టి కార్యంబు , మది చింతి వీడి లే లేమ్మంచుఁ దాళ వృం , తమ్ము తోడ

తే॥ విసరి వన్నీరు చల్లిదు , రిష్టముఁ బోలు వెలది వాక్కుల మించుక , వెనుక నదల
రామ రామ యటంచు నా , క్రిందనంబు సేయు ధరణీకు ప్రాణమూర్ , చెలఁగి కాంచె

పీ॥ కాంచి రాజేంద్ర! నీ , కట దుఃఖమును మాను పురుషోత్త ముండెయ్యి ఘామిఁగాచు
దానికి విఘ్నముల్ , తనరారు నెమి , న మంజన మందని , యట్టి పలుకు
లాడు తై కేయియే , యవని నొసంగును, నీల దేహుఁడె నేల , నేం కుండ
వసుల కేగెన యేని , మర విట నుందుమే యను వసిష్ఠని పల్కె , లాలకించి

తే॥ గురు వరేణ్య! యీస్థితి నేను , కూలు మున్నె పట్టముం గట్టి రాము డు , వసులకేగు
తలఁపు మాన్చి నావాక్యముల్ , దబ్బుగాక యుండరక్షింపవేయని , యొడయఁడనుడు

చ॥ మొనసిన పాప రూపమగు , మూర్ఖ మెగంబును గాంచి శ్రీరమన్
జెనసిన దానవమ్మ యిటఁ , జెప్పఁగ నెయ్యది గల్గు నీకు; నీ
తనయున కీ ధరాస్థలి ము , దంబున నిచ్చి భవ న్యనోహరుం
దనువుము ప్రాణమిచ్చి విశ , దంబగు కీర్తి భరింపు మీవిధిన్

చ॥ పొలువగు ద్వంద్వ కర్మముల , మూలము ముట్ట నడంచి యున్నతుం
డలఘుఁడు నైన వంశ గురుఁ డవిధిఁ బల్కుచునుండఁ గైక భూ
తలపతి సత్య వాక్యమును , తప్పిన నే ననుఱుల్ దొలంతు నా
పలుకులు నే దె నిక్క పలు , పం గల నంబునె యేడ్చె వెక్కుచున్

చ॥ పతి గతియించు నంచు జను , వారము సమ్మతి సేయ దంచు నిం
దితి మగునంచుఁ బాపమును , దెప్పరమం గలదంచు డెంద మం
దతివ తలండున్ జల మొ , కంతయు వీడదు నే వచింపఁగా
హిత మెది గల్గు నంచు మది , నెంచి వసిష్ఠుఁడు పాడి గాదనెన్

మ॥ తగు మోమోటమి లేక కుండి పతి యం , తంబొందు సంచెంచకే
తగులుం గానక పుంటిలోఁ జొనుపు దు , ర్దాహగ్నియో; నంజొ; నాఁ
దగి వాక్రుచ్చుచు నున్న నీవు చెలివో; దావాగ్నివో; భూత మో;
మగ డిం కేటికి నీకు రద్దో; పలదో; , మన్నించు నిన్నిందుపై

చ॥ నరపతి నోటితో నుతు న , నింబుల కంపఁగఁ బల్కు మున్నె ని
బ్బరమునఁ బల్కితీవ రఘు , పర్యుఁడొ దుర్గమ కాననంబులన్
దిరుగుటొ పొందుటో విడఁడు , దీపిత కీర్త్యనువుల్ దహించు నో
శరనిధి బాదబంబి మఱి , సాటి యెసంగరు నీకు భూస్థలిన్

తే॥ నిష్కలంకుడమ్మనియిట్లు నియతినుడవ, నృపుడువినినాల్కవిసమున్ను • నెలఁతఁగాంచి
పాపిని! వసమలకు నా • ప్రాణములను, నీవపంపితివే? యతఁ • దేగినాఁడె?

కా॥ నీ యుద్ధేశము బాగుగా నెఱిగితిన్ • నీజిహ్వకాదుర్విషం
బే యెంతో కుడిపించి త్రిప్పుదసువుల్ • హేలం గొనం జూతుకై
కేయా! కాకిని! నిన్ను వహ్నియెడుటం • గేల్వట్టఁగా లేదు నా
యాయుర్రావతముఁదీయ మృత్యువునె యి • ల్లాలంచుఁ జేపట్టితిన్

సీ॥ కొడుకు గాకొక దృష్టి • పడయని నాకన్నుఁ, బొడిచెదవేల యో • పొలసు దిండి;
అతఁడు గాకొక ప్రాణ • మరయంగలేని నన్, జంపంగ నెంచితే • అంపెలాడి;
సుతుఁడు గాకొక నాల్క • హితపడ కుండునా, జిహ్వను కాల్చెదే • చిచ్చు పిడుగ;
వంశాంకురంబును • వసులలోఁ గ్రాఁగింప, నెంచితే రవివంశ • మృత్యుమూర్తి;

తే॥ హృద్విదారిణిః సిగ్గిడిః • హెచ్చు లేల ? నీమెడం గట్టు సూత్రంబు • నీసుతునకు
భరతునకుఁ బట్టముం గట్టు • పట్టునందు, ననవు గాఁగ రజజబంధ • మగునుగాక.

చ॥ ముని కుల చంద్రః యీచెడుగు • భూతము నానతిగాదు నేఁడె దీ
నిని మనసార వీడితిని • నిక్క మయోధ్యకు భర్త దీని కిం
దనయుఁడు నాకు కుమారకుఁడె • తక్కిఁగుమారుకుఁడొనె యాతఁడో
జను మఱి యౌర్ధ్వదై హికము • సల్పఁగ నర్హుఁడు కాఁడు సుమ్మికన్.

చ॥ అని మఱి కోసలేంద్ర తన • యం గని ప్రాణపదంబు నన్నిటన్
గనని విధాన నిన్నునటఁ • గానకయే వనవాటి కేగనే;
యని పలవింప నయ్యమయు • నచ్చట నైన విధం బెఱింగి వ
చ్చిన తలఁపున మనంబుననె • చెచ్చెర వీడుచు వ్రాలె నేలపై.

మ॥ ఇది కై కేయి కుచేష్టితం బనియు భూ • మీకుండు కై కేయికిన్
ముద మందన్ వరమిచ్చి తత్ఫలముగా • మూర్ఖిల్లి నంతాపమున్
మదిఁ గొన్నాఁడని లోన నూరడిలి రా • మా! తండ్రి వాక్యంబు నె
ల్లదముం జేయక కాన కేగుమని ప • ల్కెన్ లేచి కొనల్య తాన్.

సీ॥ పతి పలవింపంగఁ • బలవింప నందింప, నందించు నద్దేవి • నాధుఁగాంచి
యో మహనీయ! యి • ట్లుడుకంగ నేల? న, త్యంబునయందు సు • స్తైర్యమతివి
అకలంకమైన నీ • యౌదార్యమున కిప్పు, డించుక కలఁకఁ గ • ల్పించెదేని
సుస్థిరగుడి యగు • సుతునెడఁ గట్ట వ్యా, మోహంబుచే వగఁ • బొగిలెదేని

తే॥ జగము వార లీవద్దతి • సమ్మతింప, రట్లుగావునఁ బుత్తుపై • నడరుప్రేమ
నడఁచి యడవుల కాసుతు • నంపి సత్య, వాక్యఁడవు గమ్మయశముఁగా • పాడుకొనుము.

ఉ॥ నందనుఁ దేగకుండఁ డిఁక • నాధుఁడొ జీవము నిల్పఁడంచుఁ దా
దెందమునందు కుంది వగ • డిందును భర్తృ యశంబుకై దపిం
చుం దనయుం గృపాకుతను • చూడుమ యంచును వేఁడఁబోవఁ దా
చందనగంధి యెట్టి చెడు • సంకటపాటునఁ జిక్కె దైవమా!

చ॥ సతి యటులాడు వార్తవిని • సత్యయశ స్కుఁడు భూమిభర్త నా
సుతుఁడిఁక మేదినిం గొనఁడు • సూటిగ సింహ మదేభ భల్ల సం
తతులు చరించు కానలకె • దప్పక యేగున యంచెఱిగి సం
తత పరితాప మంది వసు • ధం బదె రాఘవ! యంచు తోలుచున్.

మ॥ తనయా! కిన్నులు నీరుగాఁగ నసువుల్ • సానంబులం దప్పఁ జా
వనె యున్నాఁడను విప్రులగ్ని యెదుటన్ • భవ్యాభిషేకంబు నీ
కొనరింపం గొని యంచు తోయముల నా • కూర్వక్రియ ల్పల్చి కా
ననముం జేరు మసంతరంబు నను గా • సం జాల వా మీఁదటన్.

ఉ॥ రాజులఁ బెక్కుమాటులు ప • రశ్వధముం గొనిసంహరించు వి
బ్రాజిత సత్త్వకాలియగు • భార్గవరాముని వింటి చేత ను
త్తేజ మడఁచు ధీరః కుల • దీపక! సంతతి వారికెల్లఁ బే
రొజను వచ్చు శీర్షకము • నుంచెద నంచని యిచ్చితిన్ జటర్,

ఉ॥ నీల వలాహ కాభ శుభ • నిర్మలదేహ! మనోవచః క్రియా
శీలః కృపాల వాలః శశి • శేఖర చాప విభంజనాః సుధీ
కాలి హృదబ్జరంజనకృ • శత్రుము నొందెడు నొంటి వృద్ధుని
ప్లేల పరిత్యజించి తిఁక • నేనును నిల్వఁగ నోప భూమిపై.

సీ॥ అపరంజి కపరంజి • ఖ్యాతికివిఖ్యాతి, నీగుణంబులును నీ • నియత చరిత
సత్యంబులకు నిత్య • సత్యరూపంబి! నా, కంచెను ముందీవు • కాన కేగ
నే! బసివాడనే? • నీకంచె ముందుగా, దేవలోకముఁ జేరఁ • దివురువాడఁ
బ్రేమచేఁగరఁగెడు • పెనుపారు హృదయంబు, ప్రేమచేఁబ్రాణము • ల్విడుచు నొడలు

తే॥ వడసి యున్ననే నీవంటి • వాడఁగాను, పరమ పావని సీతఁ జే • పట్టవచ్చు
నిన్నుగాంచిన యీకంట • నీవువనులఁ, జేర వీక్షింపజాల వీ • క్షింపజాల.

సీ॥ జగము నీ విరహంబు • సహియించు నేనియు. దేవతావళియుఁ జిం • తింప దేని
నాతండ్రి! నాయన్న! • నా జీవితంపు న, ర్వ స్వమా! నిను గన్న • వాడ నైన
యే నెఱుంగుదు నీ మ • హిమ వాస్థితిం గూర్చి. యేమని వచియింతు • నిహము నొల్ల
నాల్గు వారిధులకు • నడిమి భూతలమును, తఱుంగక యెలరారు • ద్రవ్యసమితి

తే॥ రథగజాదీములు రిరన్న • రాజి తోడఁ, గీరికాముడ వగుచుఁ గై • కేయి కొనఁగు
నీ యుదాతయే నిట్ట • నిలుపుగాఁగ, నాడు ప్రాణంబులం దీసె • నయ గుణాధ్యః

చ॥ సర సుర నాగ యక్ష కుల • నాథుల యందును నిన్ను పోలు శ్రీ
ఓరగుఱాలి విక్రమఁ దొ • కండు గలాఁదొకొ? ముద్దుహను యా
పంతువు చేరఁ బట్టు బల • వంతుఁడు గర్వముచే నెదుర్చ నొ
ఓరువుఁడ నీల్చి మార్కొను చు • గండు జగంబునఁ గల్గ నేర్చునే?

చ॥ అవపుల కీపుపోవ విని • ప్రాణము తోదుర నుండినంగదా
పుడమి జనంబు లెల్ల సను • ప్రవృత్తఁగఁ దిట్టెడువార లిట్లు నీ
వడపుల నుండఁగాఁ గొడిమె • లాఁడి గృహంబునఁ దీపి దేహ మే
నెడపట యుంటినేని బ్రదు • తెల్లవమోఁ గదః నల్గుణాకరా:

చ॥ స్థిర రస మాచరించి భవ • దీయ బలిష్ఠ విశాల వక్షమున్
మురువుగఁ గొఁగిలిందికొనఁ • బూనిన లక్ష్మీయు భూమి దేవియున్
ధర మనఁజాల రంతియ క • దా? మఱి యేనును నిన్నుపాసి యు
ర్వరఁ దగ నుండుచోఁ గయిక • వంటి దురాత్ముడనే నిజంబుగన్.

ఉ॥ కాంతులు గుల్కఱుహషలు జ • గా మకుటంబు వసిండి గద్దె ము
క్తాంతరితాతపత్ర ముర • మందున లక్ష్మి వెలుంగఁ జూడఁగాఁ
ణింతిలుచుండు నే ముదుక • చీర మృగాజినమున్ ధరించు టా
వంతయుఁ జూచు మున్నె మృతి • నందుట యెన్న సుకర్మమే కదా?

ఉ॥ పుత్ర విమోహ మిట్లు మది • బొంగఁగ తాలు కరంగనేర్చు రా
ణీప్రుఁడు ప్రాణములరల • నీఁగు స్థితిన్ గృకతన్ భజింప లో
కత్రయ పూజ్యుడైన ముని • కాంతుఁడు భూపతిఁగాంచి రాముఁడీ
చాత్రిని వీడకే నిలిపె • దన్ దృతిఁ బూనుమ యోర్పుమా యనన్

ఉ॥ పాపనుడైన మౌని యిటు • చల్కఁగ వేదన నొందుచున్న పృ
థ్వీవరుఁ డీమహాత్మకుఁడు • వెళ్ళి వచించిన రామవంద్రుఁడుం
బోవక నిల్చునందుఁ దల • పోసి యొకించుక తేలి వెండి చిం
తావిల మానసుండగుచు • నందఱు హాసనఁగూలె ధారణీన్

చ॥ తలఁపును ప్రాణముల్ మఱచె • ధారణీ నాథుఁ డటలచు డెందముం
గలఁగఁగ రాముతల్లి, కొడు • కా? యిట రాజ్యముతోడ మమ్మిటుల్
దొలఁచితె? యంచు, నాథ! పెను • దుఃఖమున స్వము వీడి మీరలుం
దొంగుట ధర్మమా? యనుచుఁ • దూలుచు సోలుచుఁ గూలె వెక్కుచున్.

తే॥ మనసు నిలువక, మీరిట్లు , మలగుచుండ, లోకమెల్లను పెను చింత , లో మునుంగు
వచ్చినను ముని తోడి రా , వచ్చు గొడుకు, తెరలకుండని పతిపేద , దేర్ప బూని,

తే॥ పతి మొగంబును మేవిని , పాద యుగము, తన మృదుల హస్తయుగళావః , దదవుచుండ,
దెలివి దప్పిన నరపతి , తేజీ మెల్ల, వచ్చునే వచ్చునే యని , వార కవియె.

ఉ॥ కుటిల మనస్కకైక తన , కుబ్జ కుబోధముచే వరంబులన్
దటుకున నాడు ప్రాణములఁ , దప్పుక తీయఁగ లోన నిశ్చయం
చుటయును గాక యామె ప్రియ , సూనుడు భూతల మెల్ల నేలఁగ
లుటయును గాక రాము వని , లోఁ జొరఁ జొమ్మని చెప్పెఁగాఁకటా;

దశరథుడు కౌసల్యకుఁ దనపూర్వ శాపముం దెచ్చుట.

మ॥ వనితా! రాముడు కాన కేగుటయ ద , ప్పం బోడు నాప్రాణముల్
మును మున్నేచను తెంతయున్నిజము నే , బూర్వంబు నందొక్క న
స్మరి శాపంబును పొందినాడ నది యం , భోజాక్షి! చూడంగ నేఁ
డను భావ్యంబగు నట్టులుండె వినుమా , యాచ్యంత మాగాధయున్.

మ॥ మృగయా కౌతుక మొక్కనాడు మదిలో , మేంద్రింప నైన్యంబుతోఁ
దగురీతిన్ వన భూములం దిరిగి భూ , దార ద్విప శ్రేణులన్
మృగ రాజాదులఁ గూల్చుచుం గడచుచుం , దృప్తి గనం బోక యా
పగ తీరంబునఁ బొంచి యుంటివిధి నన్ , బాధింపఁ బెన్జికటిన్.

మ॥ ఒక జాత్యంధుడు భార్యతోడ సుతుఁడే , యొప్పుడు పెన్నూతగా
నికటంబందు తపంబు సేయు నెడలన్ , నీరంబు గొంపోవ దా
రకుఁడాయేటికి చచ్చి కుండికను నీ , రం బందు ముంపంగ నే
నిక రావంబని యేయఁగా శరము వా , నిం గూల్చె, దీరంబునన్.

మ॥ ఉదకం బాను మదేభ శబ్దమని యే , నూహించి యాశ్రోవనే
ప్రదరం బేసితి శబ్దవేధిఁగొని త , రావతం బ్రలాపింప న
య్యది మానుష్య రవంబ యం చులికి య , త్యావేగమున్ దుఃఖమున్
గదురం బాటితి విప్ర బాలు కడకున్ , గాధాంధకారంబునన్.

ఉ॥ కుండికతోఁ గరంబు తెగి , కూల ధరం బడి పొర్లుచున్న యా
కొండికఁ గాంచి లోకములె , కూలిన యట్లు దలంచి వేతి కో
దండము జాతి మై వివః , త న్మహిఁగూలి తపించి కుఱ్ఱ యె
వ్వండవు తెల్పుమా యన న , బద్ధ మెఱుంగని యాతఁ డీట్లనెన్.

తే॥ మత్స్య మూర్తి యౌ శ్రీరమా , మహిళ భర్త, నాభి బుట్టిన పరమేష్ఠి , నాల్గవేద
ములను పల్కిన నాలు జా , తులను మొదటి, జాతిలో మమ్ము పుట్టించె , జగతియందు

లే॥ అజాని పుత్రుడు కశ్యపుఁ • దతని సూనుఁ, డవని వృత్తేఁగుఁ డనఁజను • నతనికొడుకు
వై దికుఁడు జంఢోజి నాఁ • బరఁగు మౌని, యతని పట్టి సురోచనుఁ • డనెడు వాఁడ,

మత్త॥ దల్లిదండ్రులు పుట్టు గ్రుడ్డులు • త్రావ నీరముఁ దెమ్మనన్
పల్లె యంచుట వచ్చియిచ్చట • బాణ విద్దుఁడనైతి నా
కొల్లి పర్యవలాన దీనికి • దుఃఖ మందఁకు మేనుఁగం
చుల్లమందు దలంచి యేసితి • వొంద దియ్యెడఁ దోసమున్.

మత్త॥ దప్పిచేఁ దపించు నా తలి • దండ్రు లాన జలంబులన్
గొప్ప బుద్ధి నొసంగి యవ్వలఁ • గూర్మిపట్టి గతింబుటల్
చెప్పి స్వర్గముఁ జేర నంజలి • చేసె నంచు వచింపు మా
యప్ప! యంచు దివంబు చేరె సు • రాళి వేడఁగ నెదుర్కొనన్.

చ॥ తనయుని రాకతై యెదలఁ • దత్తజ మందెడు వారి చోటి కా
తనయుని తోడ నీరుఁగొని • దాయఁగ వారు కుమార! యింత సే
పెనయమికిన్ విచారపడి • యెయ్యదొ ముప్పెనఁ గూడెనంచు మా
మనము తపించుచుండె నిక • మమ్ము కవుంగిలి సేయ రమ్మనన్.

చ॥ మునిజనవంద్యః కోసల వి • భుండను వేఁటకు వచ్చి సామజం
బును వడి నేయ న్రేటు గొని • పోయిన దానికిఁబొంచి యేటి గ
ట్టన మొగి నుండి యాతఁడు బు • దుంగునఁ గుండిక ముంచు చప్పుడున్
విని కరియంచు నేసితిని • వీక్షణ సేయను దొడ్ద చీకటిన్.

చ॥ శిరిమొగిఁ దాఁకఁ గూయిడిన • శబ్దముచేఁ గరి కాదటంచు నేఁ
బరుగికి కాంచి నీవెవరి • బాలుఁడ వన్న నతండు సర్వమున్
దెఱుఁగు పడంగఁ జెప్పి పెన • దివ్యపదంబున కేగెనంత నే
సురవడి బాలకుం జలము • నొయ్యనఁ దెచ్చితిఁ దాపసోత్తమా!.

చ॥ కొడుకును చంపు క్రూరుఁడని • కోపము సేయక చూడుఁదీ కృపన్
బుడ బుడమన్న శబ్దమున • బుద్ధి కలంగి యొనర్చి నాఁడ మీ
కొడుకు బరెన్ సమ స్తమును • కూర్చెద సేవ యొనర్చెదన్ సదా
విదువక యొందెదన్ వనట • వీడుఁడి యంచు వచించు నంతటన్.

సీ॥ పడిరి మూర్ఖుల్లిరి, పనవిరి పొరలిరి, వగదిరి తపియించి, వనరినారు
పల్లటిల్లిరి తల్ల, డిల్లిరి కుమిలిరి, కుందిరి కృశియించి, కూరినారు
నేఁదె మా కమ్ములు, నీఁగితి మనీరి మా, మనసుఁ బగిల్చితే • యనిరి సీవు
స్వర్గమందుండ ని, చచ్చట మేము వసియింప, మిదె వత్తు మీమీఁద, బ్రదుకమనిరి

తే॥ కంటి పాపను పోలు మా , కందుఁగోలు, పోయి యైహిక సుఖములఁ , బొందుచుంటి
మేని రోకు లాటడి వెట్టి , రే కుమారఁ నిన్ననుసరింతు మని వెండి , నన్నుగాంచి

తే॥ అభయమంటివి క్షమియింపు , మంటిగానఁ, బొమ్మనకె నిన్ను పాసిన , పుత్రు కొఱకు
నేడ్చి మావలె సురపురి , తేగుదనుచుఁ, జెప్పి వారలు త్రిదివంబుఁ , జేరినారు.

ఉ॥ వెవ్వగ యింతు కే మది గ , జింపక పుత్రులు లేని నాకు వీ
రి వ్వర మిచ్చి రంచు ముద , మేదైట నొంది పురంబు చేరితిన్
గ్రొవ్వరిఁబోణిఁ యా పలుకు , గూడెను రాముఁ డరణ్య మేగుట
నెవ్వడి నేను కుంది మర , జించుట యెట్లులుఁ దప్ప దిత్త తీన్.

తే॥ భూమి పతి యిట్లు పల్క న , తీ మతల్లి, రాము తల్లి వినుచు నేల , వ్రాలెఁ గలఁగి
అల వసిపుడు విడి బలి , యం బటంచు, నెడ తెగని దుఃఖములఁ గని , యెడ తపింప

తే॥ భువన విక్రతు కీర్తి యో , భూపు మేడ, ముందు చుంగళ వాద్యముల్ , బోరు కొనఁగ
రాము నభిషేకముం జూడ , రాజ చయము, మూఁగి యున్న నభంజేరె , మునివరుండు

క॥ వచ్చిన ముని మొగముం గని, చెచ్చెరఁ బ్రత్యూహ మేమి , చేతుతె దుఃఖం
బచ్చటఁ బుట్టం గారణ, మచ్చుపడం దెలుపుఁ డనుచు , నవనిపు లడుగన్.

ఉ॥ శంబరు తోడ భూవరుడు , సంగరముం బొనరించు నాడు నే
మంబునఁ గైక గైకొనియె , మానుగ రెండు వరాలు, మూని వె
షంబున రాముఁ డుగ్ర వన , సంచరణం బొనరించు నట్లు లా
యంబనుతుండు రాజ్య భర , జార్హాడు గా వరియించె నిత్త తీన్.

తే॥ సత్యవాక్యఁ దాముని పల్కు , శ్రవణములను, చేరి చేరక మున్నె య , శేష జనము
ప్రీతి పురుషులు హాః యని , చెడితి మంచు, దశరథుం బోలె విలపించి , ధరణిఁ బడిరి.

చ॥ ప్రణమున నిప్పు చొన్ను క్రియ , వాని వేదన నొంది కుంది ధా
రణిఁబడి యెల్ల దేహములు , రంజన దక్కుచుఁ బొరె నెత్రవాః
కణములు కాఱి కాల్యలయి , కంధిని పోలిన దట్టివో నవా
రణమగు రోదన ధ్వని భ , రంబయి నాకము సంఘెఁ జెలుగన్.

పీ॥ సుడి గాలి వడి వీవ , సుడిసెడు సుమలతఁ, బోలిన కోమలుల్ , బేల లగుచు
వెలలేని భూషణ , వితతులు రాలంగ, మంగళ హారముల్ , త్రుంగి పడఁగ
కొప్పులు వీడంగఁ , గుచ కుట్టలముల్పై, వేడి బాష్పంబులు , వెల్లి గొనఁగ
వెక్కుచుఁ బురపురఁ , బొక్కుచు సురసుర, స్రుక్కుచు నేలపై , సోలినారు.

తే॥ అక్కటా! తేఁడు కరుణ లేఁ , డయ్యెనేమి, ధర్మమిఁక వదలితి మని , తలరి నృపులు
గాలిఁగూలిన తరువులఁ , బోలి పడిరి, కడుపు చేవెట్టి కలఁచిన , కరణి గాఁగ.

ఉ॥ భూరి వేదాన్యుడైన రఘు , పుంగవుఁ డేగునె యంచు కారికా
 కీరము లేద్యసాగె నట , గీములలో వసియించుచుండు మా
 రామ లేడైన రామ విభు , చందమెఱుంగని హసలేడైన సం
 సారము లేడైన నేడ్చినవి , సౌధము లార్యులఁ జెప్ప నేలొకో?

ఉ॥ బింబము వంటి నోట బలు , వెల్లని మొల్లలఁ బోలు పండ్లు గా
 నంబడఁ జిన్నుదోయి వయి , నాజెపు ముత్తెపు నాను తెల్వి చిం
 దం బడు చందమొప్పుఁ గను , దమ్ముల నశ్రు కణంబు లుల్లగా
 టంబుగఁ దొక్కు పల్కుల ప , డంతులు రోదన సేసి రయ్యెడన్.

ఉ॥ ఏదైన తల్లిబోలెఁ బతు , బృందము శ్రేపులు నేడైన వారణా
 లేడైన తేరులేడైన హరు , లేడైన గూఁడుల నున్న పక్షి గుం
 పేడైన నాడు పూచు పుపు , లేడైన తేనియఁగార్చు నందనా
 లేడైన వీడులేడైన మఱి , యేడ్వక యుండిన దెద్ది యప్పరిన్?

చ॥ బ్రదుకఁడు నాధుఁడంచు మది , భావన సేయక రాముఁగాన కం
 గద గొని-పోవునట్లదగు , కైకయుఁ గ్రూర చరిత్రయైన యా
 ముదునలి కుబ్జ దక్క మఱి , ప్రోచిన నేడ్వకయుండు వార లె
 ప్పదురున వారు? నీరె యయి , పాఱఁ దొడంగిన వెల్ల దేహముల్.

తే॥ తోరములగు తేరులు పాఱ , ధూళిఁబిక్కి, యైన వీధు లశ్రు ప్రవా , హంబులయ్యె
 వారలుచ్చావచంబుగ , వనరు చున్న, వారి యెదలు బిన్నంబులై , వరఁగ కుండె

సీ॥ భూదేవి చేసిన , పూర్వపాపపు రాశి, బలుదొడ్డదగునంచు , బలుకువారు
 (శ్రీ)దేవి యొనరించు , చెడుగులంతకు మించి, పొడవైనవే యని , నుడువువారు
 జగము వారల కనుల్ , సలిపిన పాపంబు, వనది కంటెను గొప్ప , దనెడువారు
 దుర్విధి మన యెదల్ , దొలిచి పుండుగఁ జేసె, గోడుగా ననుచు వా , క్రుచ్చువారు

తే॥ భరతుఁడిల యేలునే యని , వనరు వారు, మరలఁదో రాముఁడిక నని మ , టుఁగువా
 పట్టమే మన యముఁడని , పనవువారు, విధి బలీయమనుచు నెంచి , వెగచువారు.

సీ॥ అతివ పై మోహన , మతిచెడి వరముల, నిచ్చె రాజని లోన , నొచ్చువారు
 ఇంత వినియుఁ జాన , కిల నున్న మనకంటె , గరిను లెవ్వారని , కలఁగు వారు
 మనము రాముని తోడ , వనుల కేగుదము కా, దే నగ్గిఁజొత్త మం , చెన్నువారు
 ధరణి హస్తంబుల , దడవుచు వెల్లియొ, కన్నీటి తోడను , కలుపువారు

ధరణి హస్తంబుల , దడవుచు వెల్లియొ, కన్నీటి తోడను , కలుపువారి
 తండ్రి మరణించునే యని , తలరువారు, కైకయే సాకె గడెయని , కనరువారు.

చ॥ కొడుకునకున్ మహితలము , గోరె సరే రఘురాముఁ గానకుం
గడవఁగ హేతువెయ్యదియుఁ , గానమ నిందను గొంట దక్క నా
గడుసరి వేఁగివావలయుఁ , గావుననే మదిఁ బ్రేమలేక యి
టొడికముతో వలన్విసరి , యుర్వర లాగె వరంబు సాకునన్ .

చ॥ స్థిర తపమాచరించి మృతిఁ , జెందుటకోఁ జగమందు జీవులన్
దరమిడి చంపఁ జూచుటకొఁ , ధారణీ నాధుఁడు వూని యిచ్చె నీ
వరముల మేలు మేలు ధర , వారలె యేలఁగ నిమ్ము కాన తె
ల్లరమును పోవ మయ్యదక , లంక పురంబగుఁ గొన్నినాళ్లలో .

చ॥ అనదృశుఁడైన జేష్ఠ సుతు , నందట ముందరఁ బిల్చి రాజవై
వసుమతి నేలుమా యని న , భాస్థలిలో వచియించి కైక కై
వసమయి యామెపుత్తునకుఁ , బట్టము నిచ్చిన సత్యమెంతయున్
బొనఁగునె? యింతయేల? పతి , బుద్ధి విపర్యయ మయ్యెఁజెల్లరే!

తే॥ రామునకు నొసంగిన ధరా , రమణినొకిరు, వలనఁగా రాదు పీత యీ , వసుధ వీడ
నామె తోడనె వెళ్ళక , బూమెలాఁడి, తనయు నంగీకరించి ని , ల్చునొకొ లక్ష్యి?

॥ నేయి పోయక యెగనన , ద్రోయకుండ, గాలిచే నాడు దీపంబుఁ , బోలి స్త్రీలు
పుండరీకాక్షి నందంపు , మురుపు చూపు, పొలయ కున్న నేగతియని , యలయుచుండ

ల క్ష్మిణు ని కో ప ము.

తే॥ భార్య కైకేయి క్రౌర్య ము , త్యధికరింప, వసుధఁ గైకొనెఁ బతి నుండి , వర నిభమున
నన్న కడవుల నొనఁగె ని , ట్లగునె యనుచు. లక్ష్మిణుఁడు లయ కాలాగ్ని , లలిని లేచె

చ॥ కడు బెడిదంపు టూరుపులు , గ్రాల నొడల్ చెమటన్ మునుంగఁగాఁ
గడ కినులన్ విడుంగులులు , క్రాయ బొమ ల్బుడివొందఁ జండ భా
నుఁడు నడలాన నొడదర , నూల్కొను కోపము తోడ లక్ష్మిణుం
డడరె స్వకీయమైన తొలి , యాకృతి నప్పుడు గొన్నకైచదీన్

హరి కిశోరంబునకు నిడు , నామిషంబు, నొక్కఁఘ్రుక్కడి కుక్కకు , నొసఁగఁగోరె
మెలఁత తెలి విద్ది మేల్కొలు , మెచ్చవచ్చు, ననుచుఁ గేలెత్తె వికటాట్ట , హాసమొదవ

ంబులు చెక్కిన కత్తి , మధ్యంబునన్ వ్రేలఁ, గరమునఁ బెను కార్ము , కంబు గ్రాల
నల్లఁగ గల పాము , పుట్టలఁ బోలిన, తూణీరములు వెన్నఁ , దూఁగి యాడ
ంగారు కవచముల్ , రంగారు భుజముల, నెఱవైన యురమును , మఱుగు పలుప
దంబులందలి , పైఁడి యందుకములు, కడలి బిడియమందఁ , గా ధ్వనింప

తే॥ నారి టంకృతి లోక వి , నాశ కాల, మందు సస్త్ర సముద్ర తో , యములఁ ద్రావి
బెడిదపుం బిడుగులతోడ , నదరు కాల, జడద రావముకంటె ము , మృదుఁగుమ్రోగ

సీ॥ అంతంబు లేని భూ , మ్యాకాశములు మొద, లగు భూతములు తమ , యనువు దప్పి
త్రెళ్ల నేమో యని , దిగు లూని తాను న, న్నయుఁ దక్క సర్వ జ , నంబు బెదర
నాయోధనమునకు , నాయితం బిగు వారి, జగతి భారము నీ గఁ , జంపు వాడఁ
జంపి వారల దేహ , సఖితి లోకము నిండ, గుట్టలుగాఁ గుప్ప , గూర్చు వాడఁ

అ॥ బ్రకటితముగ నేఁడె , మకుటాబిషేకంబు, చేయఁ బూని నాడ , జ్యేష్ఠుడైన
రామవిభున కడ్డు , రాదలచిన వార, లున్న రండు వాంఛ , లుబ్ధు గొనఁగ
చ॥ సరి సుర యక్ష కింపురుష , నాగ నభిశ్చర సిద్ధ సాధ్యులున్
హరి హర భర్మ గర్భ లోక , పై నను మార్కొని పోరిరేనియున్
ధర నిక శ్రీ తలంపులకుఁ , దావు నొసంగ నటంచు రేఁగి మం
దరము సుదాబ్ధిఁ జాట్లిన వి , ధంబునఁ జాటె సయోధ్య మధ్యమున్.

ఉ॥ పాపమునన్ విశేషవిధి , భానిలుకై క యొనర్చు కీడుచేఁ
దాపము నొంది కుందు పిన , తల్లి సుమిత్ర గృహంబు చేరు నీ
తాపతి యొలకించెఁ దన , తమ్ముని కార్ముక మేఘ మండముల్
ప్రేపున బీట వాటు గుఱ , బీకర నిర్గత వజ్ర నాదమున్.

ఉ॥ మేటి విభూషణా వళులు , మిక్కిలి రాజిలఁ దారహారముల్
పాటిగ మించులీనఁ బెను , వాయువుచే నెసరేఁగు పాపకున్
నీటుగ నార్చు నొక్కకటి , నీరదముం బలె రామపుండు శృం
గాటక మందు చేరెఁ గడుఁ , గమ్మని పల్కుల సోన చిందఁగన్.

చ॥ మొఱపును పోలు కోవమన , మించిన బంగరు మేను మేఘముం
దటచుగ మీటు కేలుగల , తమ్ముని గాంచి యిదేమి నాయనా
యొరయ వొకింత యల్క మును , పొక్కపు డిప్పుడు విల్లుపూని పే
రజపున సంగరంబునకు , నాయితమైతి కతంబుఁ దెల్పుమా?

చ॥ నావుడు సత్యనాశము నొ , నర్చి భవత్పరిపాలనార్హ మా
భూవిభుతం దొలించిన స , ముద్దత కాటుక కంటె నల్లనొ
కావలురాలి మ్రోల నొగి , గర్జెదఁ బట్టము నీకునేఁడె వి
హ్ను వలి నేయువారు సుర , లైనను కాలెచ దూది నగ్నినాన్.

చ॥ ఘనమగు విల్లుచేఁ గలుగఁ , గా న్నపు లేమి సురాళులైన నొ
ప్పనిదని సాహసింప రటు , వచ్చిన మచ్చరదావపహ్ని కిం

ధనముగఁ జేసి నీకుఁ బడు • నాల్గు జగంబుల రాజలోకముం
గొనకొని కామకార్యము న • కుంఠిత రీతిని కొమ్మొసంగెదన్

ఉ॥ తమ్ముడిటు ల్వచింప గుణ • ధాముఁడు రాముఁడు మెల్లనిట్లనున్
సమ్మతి నీతి మార్గమున • సాగుచు నుండును నీమనమ్ము నేఁ
డమ్మెయి దప్పి కోపమున • కారర మీయని నీయెడంద ధ
ర్మమృదుగంట మాద్యెడు తె • ణుంగునఁ గిన్నయదెట్లు పుట్టెనో?

చ॥ లలిత మృదూక్తి నిట్టులన • లక్ష్మణుఁడుం జిఱు నవ్వు నవ్వి రా
త్తీలకుఁడు నీది రాజ్యమనఁ • దేఁకువ దానికి సమ్మతించి శ
క్రల వలనన్ ఎమ స్తమును • దోపిడి పోవఁగఁ గన కేగుదో
వలవని కోపమింక మఱి • వచ్చుట యెప్పుడో చెప్పుమా వెనన్

ఉ॥ నేఁ గను చుండఁగా నవని • నీకు నొసంగిన తండ్రి వెండి త్రీ
లోఁ గొన లేదు లేదనెడు • లోభిని పోలె భవద్విమాత నీ
పైఁ గడు నీను పూని పెను • వంచనఁ గానకు సంపె నింకిటన్
వేఁగుచు నెట్టులుందు నడ • పీనుఁగునై జగ మీనడింపఁగన్

ఉ॥ తమ్ముడు కోపముం గొను క • తమ్ములు దెల్పుచు నుండఁ గ్రేపుఁ బ్రే
మమ్మునఁ గాంచు దేనుపు క్ర • మమ్మునఁ గాంచుచు భూమిఁబుట్టు ప్రా
ణమ్ములఁ గౌచు నాజ్ఞయు పు • నమ్ముగు కార్ముక మూను పుష్టి హ
స్తమ్ములు మేటియౌమను య • శమ్మును గల్గిన రాముఁడిట్లనున్

ఉ॥ చిచ్చును భాస్కరున్ మెదిపి • చేసిన కైవడి దోఁచి మించుఁ బై
పెచ్చుగ గెల్పు వాలుగల • వీరః నృపాలుఁడు కొమ్మనంగ ముఁ
వచ్చెడు కీడు గాన కొడఁ • బద్ద నెపం బది నాది గాక యిం
దచ్చుగఁ దండ్రికిం గలదె • యాఱిడిఁ యింత యెఱుంగ వేలొకో?

తే॥ నీరు వట్టి పోక నదికి • విందకాదు తల్లి దండ్రుల కిది యట్లె • తప్పుగాదు
భరతు దోషమింతయులేదు • వత్సః దైవ కృతము దీనికై నీకింక • కినుకయేల?

ఉ॥ ఊదిన కొల్మి మంటవలె • సూర్యుచు మందెడు లక్ష్మణుం డనున్
భేదము గూర్పుకైక మతి • కిన్ మతిఁగూర్చి త్రిమూర్తు లేనియున్
భేదిలి దాఁటలేని విధి • పేర్మిని వైతము గెల్పు నాదు వి
ల్లాదటఁ జేయు కృత్యము ర • వంత యెఱింగెడు గాక రామవా!

ఉ॥ నావుడు రాముడిట్టులను • నాయనః నీకులు నేర్పు నోటితో
నీవిటులాడఁగాఁ దగునెఁ • యీ పని యూర్వృః సమ్ముఖంబునన్

మేవద నిల్వనేర్చునొకాఁ , మేదురఱుద్దిఁ దలంచి చూడుమాఁ
దావము పోలే మండి తలి , దండ్రుల నొంచుట యెట్టి కార్యమోఁ

ఉ॥ వారక దుద్రమూర్తి క్రియ , వర్ధిలు లక్ష్మణుఁ డంత నో మహా
దారఁ గురుండు నీవ మఱి , తల్లియుఁ దండ్రియు నీవ దైవమున్
దీర గుణాధ్యః నీవ తగు , తెన్నును నీవ యితః పరంబు నే
నేరనటంచు నెత్తె గర , నీరజముల్ ముకుళించి భక్తిమై

ఉ॥ రాసువుఁడంతి నిట్లను వ , రంబులు గైకొను తల్లి రాజ్యమున్
దా పుటియించు కొంట యది , ధర్మమయో జనయిత్రి పల్కాలన్
మోషము సెయకా భరత , పుత్రుఁడు గొంట నమంజసంబ నా
కీ పునవృత్తికంటెఁగన , నెయ్యది మేలగు నీవచెప్పుమాఁ

చ॥ కనఁగ నొకింతి కందు మదిఁ , గానక. సత్పథముంద యెప్పుడున్
జనఁ గల తోడు నీడ నను , జన్ముని చంపి జగంబు సన్నుతిం
చిన సుహనీయుఁ దండ్రి నృప , శేఖరుఁ జట్టలు చీటి యవ్వలగా
జననిని చంపియే కినుక , శాంతి వహించునో యేమోఁ తమ్ముఁడా!

చ॥ అనువగు పల్కాలన్ వలఁతి , యో తన యన్నను గాంచి తమ్ముఁ డి
ట్లనుఁ బిగఱు న్నుతించు యశ , మందివ యేను వినిష్ఠలంబుగా
పున గిరులంబిలెన్ భుజయు , గంబు ధరించి శరంబు విల్లు మో
చి నిలువఁ బుట్టితిన్; బెదవి , చేఱకదా భువి బేద కోపమున్;

తే॥ ద్రవిడ సంస్కృత శరదీ పా , రగుఁడు రాసు వుండు పల్కాలను మురిపంబు , పొదలనేటి
దనుకఁ గాచు తండ్రిని మీఱఁ , దగదునాకు, నల్లె నామాట దాఁట నీ , కగునదేమిఁ

తే॥ వేదముల కడుపఁక్కుని , విధిని లక్ష్మ, ణుండు జ్యేష్ఠున కదంబు , నుడువ జంకి
కదలి చెలియలి కట్టున , గదవకుండు, రహి నడంగి యూటఁ గాంచె , రామునాజ్ఞ

తే॥ పూని టుపి మొదల గనరాని , తానుశివుని, గొఁగిలించిన కరణి ల , క్షృణుని చేర్చి
పిదప వాఙ్మణ్ణ లాలగు , పిన్నతల్లి, గీము సొచ్చె రాముఁ దనుజ , కేలువట్టి.

చ॥ పసముల కేగ సిద్ధపడు , వారలు కన్నులఁ బోలు వారలున్
మునుకొని రాగఁ జూచి మది , పుండయి దుఃఖ మహాబ్ధి తీరమున్
గనక తపించు తల్లిపద , కంజములన్ శిరమూన మ్రొక్కి నొ
వ్వనియెడు శల్యమూడ్చి యెద , కాదట గొల్పఁగ రాముఁ డిట్లనున్.

చ॥ జుకుని సత్వవాక్కునిగఁ , జల్లుటకేఁ బదునాలుగేండ్లు కా
ననముల కేగి నెమ్మది న , సంతర మిచ్చటి శోకమున్

వనముల కేగినన్ విపుల • వారిధిఁ జొచ్చిన స్వర్గమేగినన్
నను నొకఁ డేవఁగాఁ గలఁడె? • నాకు సమస్త మయోధ్యయే యగున్.

చ॥ ఒడలు చలింపఁ బ్రాణములు • నుల్లల నాడ వివేకమున్ జెడన్
ముడుఁగకు మమ్మరో? యనుచు • ముచ్చిరు కల్గిన విప్పు నార్పు న
వ్వడువునఁ దేర్చుచుండ నట • వచ్చిరి తెచ్చిరి చెచ్చె లెప్పుడుం
జెడని కళంకు నొంది వగఁ • జెందని కైక యొసంగు నారలన్.

కా॥ కాలాంభోదముఁ బోలు రాముఁ గనుచోఁ • గన్నీరు మున్నీరుగా
జాకుల్వాటుట కంటె మున్ను మనముల్ • స్తంభించి తార్వాటులై
పోలంగాఁ బరదుఃఖముల్ గనియు న • శ్రుల్ రాని కై కైయి మా
కేలం బంపిన నార చీర లివిగో • క్షేమంకరా! కొమ్మనకా.

ఉ॥ సుందరు లీయ లక్ష్మణుఁడు • చూచి వసుంధర కడుగా నొన
ర్చుం దలపోసి కైక పను • పం దగు; నన్నియుఁ గై కొనంగ లోఁ
గందక యున్నవాఁ డీతడు; • కారుక మానియు వట్టి పంచనై
పొందుగ వాని నెల్లఁ గనఁ • బుట్టిన యేనును చూతు; నిండనెన్.

చ॥ చేడియ లీయ లక్ష్మణుఁడు • చేకొని యందని దుఃఖ మీఁగఁగన్
దోడనె పోదుగాక యని • త్రోవక కల్గిరా! యాజ్ఞముమ్మ నీ
వాడిన పల్కెఁఘాతయగు • సంప శీరంబునఁ దల్లిపాదముల్
గూడఁగ మ్రొక్కెనంతఁ దన • కుందును వీడుమఁ దల్లి యిట్లనెన్.

సీ॥ అవనమామియు • నీవేగఁ దగనిది, కాదు నాయనఁ యొందు • కలదు వినుము
అకానయే సుమ్ము • నీ కయోధ్యా పురి, నీమీద మాఱని • ప్రేమ గలుగు
రావవుండే దళ • రఘుఁడు మా జానకి. యే రాజ్యమును వీడి • యేగు పిదప
మని యుండు నీతల్లి, యను బుద్ధితోఁ బొమ్మ • నీవిక నిట నిల్వ • నీతి గాదు

తే॥ తమ్ముడని కాక రాముని • దాసుఁడ నని, సేవసేయ మీతఁడు మము • చేరవచ్చు
నేని తోడనె రమ్ము కా • దేనిమున్నె. ప్రాణములు వీడు మనుచు న • స్రముచురాలై

చ॥ ఇరువురు మ్రొక్కి నిల్వ జన • యిత్రియ దూడల వీడి గోవు వా
చఱచు విధమ్మునం గురరి • చందమునన్ విలపించె సామ్యముం
దొరయని యక్కుమారకులు • తోరపు దుస్తులఁ దీసివైచి యా
దరమున నార చీరలను • తాల్చిరి వచ్చిరి రాజ పీఠికిన్.

తే॥ తాను ధరియించు నారలు • తమ్ముఁడు దువ, గాంచి కాకుత్స్థవర్యుండు • కప్రప జీతి
శ్రద్ధ నీ యుత్త మోపదే • శంబు వినుము, లక్ష్మణా! యంచు నిట్లు ప • ల్కంగఁదొడఁగె.

ఉ॥ తల్లలు తండ్రియుం గనయ , థాస్థి లేరు మనంబు లెంతయుం
దల్ల డిలంగఁ గుంది కృశ , తన్ భజియించిరి నన్ను పాసి వా
ర్లొక ప్రాణముల్ మఱియు , నుత్కట శోకమునొందుచుండ్రు నీ
వెల్ల విధాల నాకొఱకు , విచ్ఛట సేవ యొనర్చుచుండుమా.

అ॥ అనఘఁ దట్లు వలుక , ననుజుండు భుజములు, వడఁక నులికి మరల , వచ్చు నొక్క
యునులు నడుమఁ గలఁగ , నుమ్మలించుచు నను, దానుఁ దేమి మీకుఁ , దప్పెనర్యె.

చ॥ భువనము లుండఁ దామరస , ముల్ కువలంబులు చేసె లుండెడున్
భువనము లుండఁ జీవతతి , పొందిక నుండును తీక్షణుఁ డీ
దివి వెలుగన్ సమస్తమును , దీపితమౌ నటు లేను సీతయున్
భువి నెవరుండ నుండుదుమె , పొల్చుగఁ దెల్పఁగదయ్య రామవాః

ఉ॥ గాజులు చేధరించు నొక , కాంతకు రోఁగి జగంబు వాడి యు
త్తేజము వాసి ప్రాణములు , తేఁకువ దప్పి చరింపఁ గానకుం
జాజరఁ ద్రోచియున్ బ్రదికు , సత్యధనుండగు చక్రవర్తికిన్
వాజ వహించు పుత్రుఁడని , పల్కివో యిటు జానకీపతిః

ఉ॥ దండక కీవు పోవుదని , బాల్చిన కోపము విచుకైన రే
కుండ నళింపఁ జేసి తపు , దొప్పక యిప్పుడు వెండి నన్ను వీ
డుండని యాజ్ఞ సేయుచు ని , టుల్ వచియింతుట దానికంటెఁ బై
మెండగు తైక్ష్యముం గలది , మేలిమిఁ జూడుము జానకీపతిః

తే॥ శాత్రవ ప్రేమ పాత్ర క , శత్ర నేత్ర, రంజ నాంజన భంజన , వ్యంజనాసి
దక్షిణకరః నీ పొందంగఁ , దగిన బాగ్య, మెల్ల విడిచి మమ్మును వీడి , యేగఁదలఁ తెః

తే॥ అనుజాఁ డీరీతి వచియింప , నగ్రజుండు, బదులు వలుకంగ నేమియుఁ , బాలు పోక
తమ్ము మొగము నీషించుచుఁ , దమ్మిఁబోలు, చక్షువుల బాష్పకణములు , జాఱనిలిచె

క॥ అంతట నృప సభ నుండి కొ, అంత గనవి తపము ప్రేమ , రాజులు మునియున్
జెంతకు రాఁగా మ్రొక్కిరి, వంత నతఁడు చూచి శోక , వారి మునింగెన్.

ఉ॥ అచిత సత్యముం గనివ , యమ్ముని వారల యాననంబులం
గాంచెను వారి దెందములఁ , గాంచెను కట్టిన వార చీరలం
గాంచెను వారి యత్నమును , గాంచెను చెప్పఁగనేమి లేమియుం
గాంచెను మించి నెంజిలియుఁ , గ్రమ్మఁగఁ దా మఱిచెన్ సమస్తమున్.

మ॥ అభిషేకంబునకున్ సమగ్రముగఁ గా , ర్యంబుల్ ప్రవర్తిల్ల వా
కుభ లగ్నంబుననే దురంత గతి న , స్తోకాత్త శోకంబులా

రభటిన్ లేవఁగ రాఘవుండు వడి నా , రలిగఁజె నా బ్రహ్మనే
నభవున్నేవి నొగుల్చుదుర్విదిసి త్రో , యన్ శక్యమే యేరికిన్;

సీ॥ కారాని యీపని , కై కేయి యొక్కతె, వలనఁ గలిగెనంచుఁ , దలఁప రాదు
చూడంగ రాని యీ గోడు యోచింపంగ, రామున కొదవ న , ర్హ మును గాదు
దేనిచే నై నదో , యీ నిర్భృతత్వ మిం, తెవ్వరి తలఁపొ పై , నెఱుఁగ నగును
అని మదిఁ దల పోసి , యారాఘవుని గాంచి, వత్స! నీపుర , వరము వదలి

తే॥ వసుల కేగిన నీతండ్రి , బ్రదుకఁడనిన, శేష శయనంబు పై నిద్ర , చేయు టుడిగి
భూమి నవతార మందు శ్రీ , రామ చంద్రుఁ, డిట్టలను గురువునకు న , హేతుకముగ.

తే॥ ప్రకృవర్తి యాజ్ఞను శిర , సా వహించి, నడచు తెన్న నావిధి ధరా , నాథుఁజేరి
కుండు వాని నెమ్మది నీవి , కుల గురుండ, వైన నీ విధి యిదియె ధ , ర్మ్యంబు ననిన.

తే॥ అడవిఁ జేరఁగ నీతండ్రి , యాజ్ఞ యిడఁడు, వగఱ బాణమువంటి య , వ్వార్త పలుకు
తైక కా వరముల ముందు , గాన కొనఁగె, నను వసివుని పలుకుల , నాలకించి.

చ॥ తగవును విల్చు కోస మవ , తారము నొందిన రామచంద్రుఁ డిం
పుగ నను నమ్మనీంద్ర! వర , ముల్ ప్రయమందఁగ విచ్చెఁ దండ్రి; నె
మ్మిగలుగు తల్లి కానల గ , మింపఁగ నాజ్ఞ యొనంగె; నట్ల యే
దగఁ జరియింపఁ బూనితిని , దానిని మీరలె యడ్డగింతురే;

తే॥ అనుడు నవ్వసింపుం దేమి , యనఁగ లేక, కంట నస్రముల్ దారగాఁ , గాఱ విలిచె
నమ్మహా భూఁడగు రాముఁ , డతని తెఱఁగి, నగరి వాకిటి యొద్దకు , నడచె నంత.

పు ర జ ను లి యు ఖ ము.

తే॥ తనర వల్కలములు దాల్చి , తమ్ము తోడఁ, దమ్మికంటెను తేటయై , నెమ్మొగంబు
కొతుకం బొందు రాముని , కడఁక యెఱిఁగి, పుర జనంబులు మిక్కిలి , పొక్కినారు

తే॥ విప్రులును మనిషకులుఁ బృ , ధ్వీ వరులును, వనట యేనాఁడెఱుంగని , పౌర జనము
దేశవాసులుఁ గొనుచింతఁ , దెలువఁ దరమె, కలఁగి కోరర సురలు రాఁ , గల శుభంబు

తే॥ దేవకన్యలఁబోలిన , తీవఁబోండు, రాముఁ జూచిన యంతనే , తామర పయి
వ్రాలు తేఱుల లేఁగొమ్మఁ , బట్టి తోలు, పోల్కిఁ జేతులతోఁగనుల్ , మూసికొనిరి.

చ॥ కొఱవడ తెచ్చు ప్రేమమునఁ , గొందఱు దేహము బెండగిల్ల ను
ర్వరఁ బదీనాకముం గొనిరి , రాముని తండ్రి కంటె మున్నుగాఁ
దఱుచగు ద్వంద్వ కర్మములఁ , దక్కక మూలముఁద్రుండు చేతనో
యుఱవగు ప్రాణముల్ మరల , కుదుట చేతనొ కానమేమిటన్.

డి॥ కొందఱు నేలపైఁ బడిరి , కొందఱు క్రుంగిరి సొక్కిసోలుచున్.
 గొందఱు లోననే కుమిలి , కుండిరి దయ్యము సోఁకు చల్లదముం
 గొందఱు పొందినారు మఱి , కొందఱు ముగ్ధిరి బాష్పవాహినిన్
 గొందఱు విహ్వలించి రెల , కుంజము మంటను గూలు కైవడిన్.

తే॥ దురుల నిప్పుంటు కొని నట్లు , పరుగు వాఱి, తల్లితిరి కొండలు , ముల్లె కొల్ల
 వోవు మీద విధమ్మునఁ , బొగిలినారు, తోచకెమియు ధుఁబడి . దొరలినారు

సీ॥ కొందఱు కన్నీరు , కురియక యినుస గుం, దీయ నాగ మ్రాన్నడి , నిలిచినారు
 రాయమూర్ తడఁబడి , కంపించె జీవముల్, చలియించె నిక్కంపు , నెలవుదప్పి
 మరులు గలంగెను , చుననులు దిగఁ బాటె, ప్రణముల నెత్తురు , వచ్చునట్లు
 కనుల నీర్వహింప , క్తంబు న్రవించెను గగ్గోలు పడియె న , కృతక మెల్ల

తే॥ రెండు కుండముల్లుగు వే , దండ లీలఁ, బోలుచు వారు తెంపునఁ , దలలు దొల్ల
 నఱికి కొనినారు కొందఱు , చురికలఁగొని, పొక్కుగనలేక కన్నులఁ , బొడిచికొనిరి.

తే॥ చెదరెఁ దొడవులు మొల నూళ్లు , చిందె రత్న , నమితిరాలెను తెగియెఁబూ , సరముల్లెల్ల
 జెలుల నెప్పుల కాంతులు , చెడియె వారి, సుందరాననములు చెంగెఁ , జందురునకు.

తే॥ నిష్కలంక పతివ్రతల్ , నృపతిసతులు, రాణు లఱువది లేవురు , రాము కడకు
 వచ్చి పొంగు నుమ్మలిక మా , పంగ లేక, వా విడిచి గోల పెట్టిరి , వార్ధివోరె.

డి॥ రాముడు తక్కువేతొకతి , రంబగు ప్రాణముఁబోలు పుత్రకున్
 నోమని రామలా యెడరు , నొవ్వి సహింపక కేక హంసకా
 స్త్రోమము తెక్కలూడ నిల , సోలుచు వ్రాలు విధంబునన్ మన
 స్త్రేమము తక్కినేంబడి , చిక్కిరి ప్రక్కిరి పొక్కిరొక్కటన్.

సీ॥ ఆ రాజ కాంతల , యమృతంబు కంటె నిం, పైన వాక్కులు మితి , లేని చింతఁ
 గడలేని యూర్పులఁ , గ్రాది గడ్గిరితఁ, దెరలి వాడిచి రో , దించు కతన
 సుషిర వాహులుగ , పొంపైన పిల్లనఁ, గ్రోవి మున్నగు వాని , రావములకుఁ
 దంఢ్రీయులంబులై , తనరిన సారంగ, వీణాది సవ్వన , వితతికొగ్గె

తే॥ వనులఁ జేరుద మని తన , యునకు వగచు, చెలుల ముఖములచేఁ బ్రహ , రులు గలట్టి
 నగరులొప్పెను చెందోవల్ , పగటి పూట, చెలఁగి వెలుఁగొందు నొక వన , క్షేత్రమనఁగ

చ॥ కనుల కలంగి వెల్వడిన , కాల్వలు కుంకుమ పంకమందు నం
 దును మొగి వండగాఁగ నిడి , తోరపు హారములం బెనగు చు
 బ్బిన స్తనకైల శీర్షమున , బిందు సరస్వతి జాఱి మేఖలా
 గుణ కటి తీర వారిధి వి , గూఢ గతిం జని చొచ్చెఁ జెచ్చరన్.

- తే॥ దశరథేశ సతీముఖ, తామరసము, లను దినేకుండు గాంచె నా, దినము నందు
నమర పతికై నఁ జెడువేళ, యమరెనేని, యెట్టి దుర్దశ కాకుండు, నెంచి చూడ?
- తే॥ తల్లులును ప్రేమబంధులు, తదితరులును, మట్ట ప్రక్కంబులును విప్పు, సోఁకఁ బరి త
పించు కరణిఁ దపించుచు, వెదుకఁ జాఁచి, ముఱిగుల నందు లేకుండ, మూఁగినారు.
- తే॥ గోల పెట్టుచు వారాళి, కూడవచ్చు. పగిది నడవ రాముఁడు వారిఁ, బనుచు తెరువు
నెఱుంగ కూఱడించెడి శ్రీవ, యరయలేక, వడిగ, దన మేడ వంకకు, నడవసాగె.
- తే॥ ఉన్నతంపుఁ గిరీటంబు, నొగి ధరింప, రత్న మయమైన కాంచన, రథము నందు
వెడలి నట్టి శ్రీరాముఁ డా, ఓధి నిపుడు, నారలం జుట్టి కల్పిండు, నడవ సాగె,

ఉ॥ నల్లని మేను గల్గు రఘు, నాధున కిట్టి కడింది పాటు పా
టిల్లఁగఁ గాంచెయున్ సురిఁగి, డింకని ప్రాణము గుండెకంటె మేల్
చెల్లె రెఁ గట్టి దయ్యో నిఁకఁ, జెప్పఁగ నేటికిఁ దొల్లి బామునన్
నల్లవోఁ చేయు నోము లని, సంజానకంబెను బెట్టిదంబులొ.

ఉ॥ పట్టము మోమునన్ వెలయ, వచ్చున యంచుఁ బ్రతీక్ష సేయు ని
పట్టన నెండ లొక్క మిడి, వాడఁగఁ జేయు వనంబు చేరు రా
పట్టిని చూచుటా? యొక య, పాత్ర వివాళము సేయు దేశ ము
దిట్టులు కన్ను లొంది జని, యించుట వై పము వై ప మక్కటా!.

ఉ॥ అందఱలోనఁ బెద్దయ్య, యర్హ బలంబు గుఱంబు గల్గు నీ
సుందర దేహఁ దొప్పికొని, చొచ్చుటయా బహు దుష్ట సత్త్వములే
క్రందుగ నున్న కానలను, కానల కేగుటఁగాంచి మేనితో
నిందుల నిబ్బటా? నిలిచి, యేడ్చుటయా? యిది మంచిప్రేమమే!.

చ॥ బలము చెడంగ బుద్ధియును, భ్రష్టత నొందిన రాజుకై మన
శృలసము నొంది ధర్మమును, జాఱఁగ నిచ్చుట నియమేని రా
కొలము నశింపఁ జేయు పెను, గొడటి వాని నడంచు రాముఁ గా
నలకుఁ దొలించి నట్టి కుల, నాశిని కైకను పోలు వారమే!

చ॥ మురువగు మేన వల్కలము, పొందుగఁ దాల్చిన వాడు రాముకై
హరువుగఁ బంచ వాయువుల, నర్పణ సేయు ప్రతిజ్ఞ వాడు జో
దొరయని శోక దారుణత, యల్లమునం గలవాఁడు తిమ్మఁ దొ
క్కరుఁడె యొకో రఘు ప్రవరు, గాదిలి చుట్టము పట్టాంబునన్.

సీ॥ పెను బండకంటెఁ గ, రిన మైన మనసును, గడలతోఁ బగుల మో, దుదమయంచుఁ
బగులులు వాఱి శ్రో, వసుభాష్ప పంకంబు, లం జాఱి పడుచుఁ గ, లంగు వారు

రంగారు బంగారు , రిత్నాలసొమ్ములు చెడఁ దెగి పడఁ దీసి • చెదర వైచి
మించును మించిన , మేన వన్నెల వలు వల నూర్చి ప్రాతవి , వలచు వారు

తే॥ దండిపుత్త్రుల లోనఁ గ్రూ , రుండొ కండు చావఁబ్రాణముల్ విడుతురు • జనకు లెందు
వంశ మందను వనిపింపి , పలుకుఁగావ మనిన తండ్రి గుండీయ యిను • మనెడివారు

ఉ॥ శ్రీరఃకుండున్ మదీ జన వ • శీ కరుఁడున్ గరుణాకరుండు మే
మాకృతిగల్గు రాముఁడు మ , హాఽవిఁ జేరఁగ వానితోడనే
లోకులు పోవఁ బాడు పడి , లోకువయైన ధరిత్రఁ బుత్త్రుఁడున్
గై కియు నెత్తిగట్టుకొని , కాతురు గావలయున్ ముదంబునన్

తే॥ క్రుంగు నడుములనొప్పించు • కుచములొప్పు, నతులు మస్తములందు హ • స్తములుచేర్చి
రోదన స్వరిములఁ జాల , ఖేద మంది విరుల లతకూన లట్లు కం • పించినారు

చ॥ సిగరములన్ నిశాకరుఁడు • చిక్కులఁబొందెడు పెద్ద మేడలన్
మగువలు పయ్యెదల్ దడియ , మ్రుందిరి కొండ నెమిళ్ళ కై పడిన్
బొగిలిరి పంజరంబులను , పొందిన చిల్కల పోల్కిఁ గల్గు లొ
ప్పఁగఁ గిటికీలఁ గాంచి రల , బాష్పము లంజన మిక్రితంబుగాన్

ఉ॥ అందములైన నేత్ర వల • యంబులనుండి స్రవించు నస్తముల్
బిందువు లొచు ధారలయి , పెద్దప్రవాహములొ కతంబునన్
నుందర సౌధముల్ మిగుల , స్రుక్కుఁచుఁ గన్నులు గుంటవాఱ నా
క్రందనముం బొనర్చు క్రియఁ , గ్రాలెను శ్రీరఘవర్యు పోకకై

క॥ తల్లల మఱచిరి తనయులు తల్లులు తమ సుతుల మఱచి , తలరి మరిగి కం
పిల్లి కుత్తుక లెండఁగఁ దల్లడిలిరి తండ్రు లెదలఁ , దద్రజ్జత కలఁగన్

క॥ ఇంపును మృదువును కాకలి సొంపుగలుగు పలుకు లొప్పు • సుదతులు వీధిన్
గుంపులు గూడఁగ మేడలు కంపిల్లఁగ సిరి తొలంగు , కమలముఁ బోలెన్

మ॥ తరణి వ్రాతము లీలఁ గుండలములు • ద్యత్కాంతు లీనంగ ని
రరిణి వ్రాతము రీతి నశ్రువులు గా • అన్ స్రస్తకై శిక్యమై
తరుణివారము బాణ విద్ధమయి సం • తాప ప్రమూర్ఛంబు లొ
హరిణివారము వోలె సంవలిత దే • హావస్తమై దూపిలెన్

మ॥ అడఁగెన్ గొండలఁబోలు మేడలఁ బాఠా • కాదుల్ మృదంగ స్వనం
బడఁగెన్ మంగళవాద్య మోషణముల • త్యంత ప్రమోదా రవం
బడఁగెన్ పీఠుల ధూళి ధూసరము బా • ష్పంబు ప్రకీర్తంబుగా
నడఁగెన్ భూసుర వేదమోషములు న • ర్యాః ప్రమోషంబుతోన్

ఉ॥ నీగెను వంటయిండ్లు పొగ , నీగెను మేడలు ధూప ధూమముల్
నీగెను దేహబుద్ధి కళల , నీగెను భాణములన్ హరుల్-కరుల్
నీగెను కీరపోతములు , నీటగు బంగరు పాలగిన్నెలన్
నీగెను మోదమున్ జనము , నీగిరి తల్లలు తొట్ల కూనలన్.

ఉ॥ వీడెను కాంతి ప్రాణముల , వీడిన వానిని పోలి యాస్యముల్
వీడెను వర్షముం గురియు , వేడ్క వినిల పయోద సంఘముల్
వీడెను వారుపంబు లట , విస్తృతమై తగు నశ్వశాలలఁ
వీడెను దంతి రాజి తని , వీన్ మధువుం గొను తేంట్ల కైవడిన్.

క॥ విడిచెను నీడల గొడుగులు , విడిచెను క్రొవ్వెడలు క్రొత్త , విరుల సరములన్
విడిచె మరుశరము వేడిమి , విడిచెను కటకముల మేటి , వీరుల పదముల్

క॥ వదలెను ధ్వనులను భేరులు , వదలెను కింకిణుల రొదలు , వార్షముల గముల్
వదలెను గీతల గజములు , వదలెను నేమీస్వనంబు , బంగరు రథముల్.

చ॥ కలుగవు మంగళ ధ్వనులు , కల్గవు విప్రుల వేదనాదముల్
కలుగవు పీఠావాసములు , కల్గవు కాకుల నందుకధ్వనుల్
కలుగవు మేఖలాధ్వనులు , కల్గవు కోకిల శారీకాధ్వనుల్
కలుగవు తేంట్ల శబ్దములు , గల్గవు పిట్టల శ్రావ్యగీతముల్.

క॥ మఱచెను నీటిం బొలములు , మఱచెను లేబొట్టియలను , మగువల కరముల్
మఱచెను నేతిని వహ్నులు , మఱచెను తత్త్వంబు జ్ఞాన , మాన్యుల మనముల్.

ఉ॥ కుందిరి గుంపు గుంపులుగ , గూడుచు నాడుచు నుండు వారలున్
వందిరి శ్రావ్యగీతముల , బాడుచు నుండిన వార లట్టులే
పొందిరి కొందలంపు రొద , పొంతుక లల్కులఁ గొన్నవారలున్
ప్రందిరి ప్రాణనాథులను , మానుగఁ బొందిన సుందరాంగులున్.

ఉ॥ చాపపు తొండము ల్గురులు , చాపపు నోతులు మేతకున్ హరుల్
చూపపు పోతసంతతికి , సూటిగఁ బఱచి తెచ్చు మేపులన్
చాపపు పాలు దూడలకు , చాయఁగ నీయపు ధేనుకా తతుల్
మేపపు గోవులం బిడుక , మే కొనవున్ దగ గోప వారముల్.

క॥ మగల వెడందయురమ్ములు , మగువల కుచమర్దనంబు , మఱచెను తోడ్తో
మగల సొగసై న సిగలును , మగువల విడువైన జడలు , మఱచెను విరులన్.

క॥ అందము నొల్లవు గజములు , పందెము నొల్లవును పరువు , వలచిన మా పుల్
గందము నొల్లవు వీధులు , చందము నొల్లవు నువర్ణ , సౌధ పతాకల్.

చ॥ సమముగ సౌఖ్య దుఃఖముల , సన్మతిఁ జూచెడు యోగులే మదిం
గుమిరి; తగ్గ చోటరసి , కూడిన దుష్కృత భాగ్యమంచుఁ దో
యముగఁ దలంచువారు లన , దంచిత కర్మఫలంబ యంచు దెం
దములఁ దలంచువారు నగు , తక్కటి వారల చింత యెట్టిదో:

ఁ॥ డిహములెల్ల వేడియగు , మార్పులతో నుసుఱుల్ చలించి సం
దేహమునొంద నందమును , దీప్తి చెడన్ మది ప్రకృతి నిక్ష సం
దోహము కాఱుమాఱగుచు , దుఃఖము నొందఁగ మేనులెల్లరా
దేహము వోలెఁ బ్రాణములు , తీఱుగతిన్ బురిఁ దోచె నెల్లెడన్.

రాముఁడు సీతయున్న మందిరమున కరుగుట.

ఉ॥ పౌరులు విహ్వలించుచోక , ప్రక్కకె దెందము లెల్ల వ్రాలఁగాఁ
గఱియనొంది కుంది వెను , కంబడి రా గణియింపరాని యా
కారములొప్పు దేహులకు , గాదిలి ప్రాణమొకండ నాఁగ నొ
ప్పొరిన రాఘవుం డరిగె , నయ్యెడ జానకి యున్న చోటికిన్.

ఉ॥ తల్లులు ధారణీ సురులు , తాపన వర్షులు నంగకంబులన్
తెల్లగ ధూనిండ దుర , పిల్లలు వచ్చుచునుండ రాజసం
బోల్లని నారఁ గట్టికొని , యొప్పుని తీరున వచ్చు నాథుఁ డా
నుల్లము వాడ గాంచి యొక , యూఁకున లేచెను సీత కొంతుచున్

ఉ॥ అగతి లేదు ధారణిజ , నత్తులు కాటుక కంటి నీటితోఁ
గొఁగిరిఁ జేర్చి తడ్పుచును , గడ్గదికంబున నొక్క పెట్టెఁ దా
మాఁగక యేడ్వఁ గాంచి జన , కాఽశ్రుజ వారలు దుఃఖముం గొనం
గాఁ గతమేదియో మదిని , కానఁగఁ జాలక కాంచె రాఘవున్.

తే॥ కాంచి మించునందునఁ జలి , యించు మేను, గలుగు వై దేహి యిట్లనుఁ , గాంతుతోడ
చక్రవర్తి కేదేనియు , సంభవించె, నేమి పల్కుఁడు జాగు న , హింప ననుడు.

చ॥ అనదృశ్యుడైన నాయనుజఁ , డక్కటికంబున ధర్మపద్ధతిన్
వసుమతినేలు వృద్ధజన , వాంచిత మిద్ది జగంబు నెమ్మదిం
బనఁగొనఁ గారణంబయిన , వారిదము ల్వసించుచు కానకున్
వెనఁ జని వత్తు నీవు మది , వేసట నొందక యుండు మిందనన్.

ఉ॥ కాంతుఁడు క్రూరశత్రుయిత , కానన భూమికి నేగునంచు భూ
కాంతుఁడు గాక పోయెన , కష్టము పెందక యింటనుండుమా

వంతను వీడు వేగ చవి • వత్తు నటన్న సుతీక్షణ వాక్కు లా
కాంత మనంబు మిక్కిలిగఁ • గాల్పదొడంగ వహించె వేదనన్.

మత్త॥ క్షీర సాగరమందు వీలగు • శేష తల్పముపై రహిన్
చేరికల్ విడి ధర్మ ముద్భృతి • సేయ భూస్థలిఁ బుట్టఁగా
వారిజాక్షియుఁ బుట్టి వీడక • వచ్చు తన్ను దొలంచు నా
దారుజారము వీనుల న్విసఁ • దన్వి కూటట కూరునే;

క॥ జననీ జనకుల యజ్ఞం, దనయుఁడు తలఁదాల్చు సేత • తగవే యగున
న్యనరంగ నిచటనె యుండుమ, యనఁ గారణమేమి యనుచు • నారట పడియెన్.

ఉ॥ రాముఁడు రామఁగాంచి యను • రాక్షసరూపముఁబోలు కొండలున్
భీమములౌ విభావరుల • వేడిమి తగ్గక యుండు ప్రస్తర
స్తోమము ముమ్మొనల్ గలిగి • త్రోవల నిండుగనుండి కాళులన్.
వేమలు బాధవెట్లు నలి • వేణి మరల్చుము నీయభీష్టమున్.

చ॥ అని తను గూర్చి పల్కు తన • యర్మిలి భర్తకు సేత యిట్లనున్
గనికర మింతలేక • మది గాటపుఁ బ్రేమయు లేక వీడి పో
వనె తలపోసి నాఁడ విడి • పద్ధతియే? లయకాల భానుఁడున్
ఘనమగు నీవియోగమున • కంటెను కల్చునె? ప్రాణ వల్లభా!

చ॥ నలువుగ రాముఁడామె వచ • నంబులు వింటయెకాక తన్నతిన్
దలకొను చింతయుం దెలిసి • తక్కక బాష్పపయోధి పొంగ నా
జలజ సుగంధిఁ బాయుటకు • సమ్మతి లేని సదంత రంగుఁడై
నిలిచెను కర్ణమిద్ది యన • నేరక నెవ్వగ నివ్వటిల్లఁగన్.

ఉ॥ అత్తతీ సేత విస్తృత గృ • హాంతర సీమకు నేగి డెంద మం
దత్తలపాటుతోడ మృదు • లాంబరము ల్విడనాడి సాహసం
బొత్తఁగ నార చీర నను • వాందఁగఁ దాలిచి వచ్చి రాము ను
ద్వృత్తభుజంబు వట్టికొని • యిమ్ముగనిల్పెఁ బ్రయాణపాటుకై.

మ॥ అబలా రత్నము గోలకోమలి యసూ • ర్యం పశ్య గావించు చె
య్ది బహుకేశముఁ గూర్పఁజావఁదగు పృ • థ్విన్ వ్రాలియున్ గాలుఁడున్
గబిఁగింపం డవు జీవితంపు దినముల్ • గల్గన్ శిరోగ్రంబునన్
బ్రదిలంబొ నొక గుండు వైచినను చా • వం బోవ దే ప్రాణియున్.

తే॥ చెయలు దాదులు దాన దా • నీ జనంబు, మంటలోఁ బడి తపియింపు • మాడ్కినైరి
రామచంద్రుఁ డుత్తమ సతి • రాజ వదన, యైన జానకీఁగని యిట్లు • లవియె మరల.

మ॥ సుదతీ! రాగల కష్టముల్లంఘన వో, సుంతైన నాతోడ రా¹
 ముద మొప్పారంగ నుంటి హెచ్చుగ శ్రమం, బుల్గార్తు వచ్చోననన్
 ముదమే కలుగు నన్ను వీడి చనఁగా, ముఖ్యంబుగా నేనె మీ
 ముదముం బాపఁగ నుంటి నోటఁ నిజమే, పో! యంచుఁ గోపింపఁగన్.

తే॥ మనసు కలఁగి ప్రతి స్థల, మనసు జనులు, పడుచు లేచుచు దుర్దశఁ, బడయుచుండు
 రాచ వీధిని మెల్లఁగా, రామ విభుఁడు, జానకిం దోడు కొనుచుఁ గ, వ్యమున నేగె.

తే॥ ముదిత వల్కలములు దాల్చి, ముందు వోవ, విల్లచేఁ బూని యనుజుండు, వెనుకనడవ
 నడుమ రాముఁడేగుట గాంచు, నాగరకుల, యడలు వర్జింప నాబోటి, కలవియగునె.

తే॥ అశుభముగ వెన్నె నెవ్వరు, నడల లేదు, తలరు మదితోడఁ జుట్టి సీ, తా హృదీకు
 కంటె మున్నుగఁ బోదము, కాన కనుచు, నడచి రెల్లరు పెనుగోల, యడరు నట్లు.

క॥ ఇనకుల జలనిధి సోముఁడు, జనకు నగరు దాని యంత, జనసులఁ గని యిం
 దునె యుండి తండ్రిఁ దేర్పుం, డన వారులు తల్లిడిలిరి, హాహా యనుచున్.

క॥ సుడియును నాచక తడఁబడ, వడఁకుచు నిలువేల్పులారా! ప్రార్థింతుము కా
 వుడు పీఠల నని తనయులఁ, బుడుకుచు దీవించి సితఁ, బొగడిరి మిగులన్.

తే॥ జనసులను వీడి కులగురు, చరణములకు, మ్రొక్కిరాముఁడు తన ప్రాణ, ములను పోలు
 తమ్ముతోడను సీతతోఁ, ద వ్రకనక, రథముపై నెక్కి వెడలెఁ బు, రంబె కలఁగ.

5 తెల్లగుప్తి పటలము. 83

చ॥ నిలిచిరి రాజులెల్ల ధర, జీవరు నెప్పుడు వీడియుండమిన్
 నిలిచెను భిత్తి చిత్రములు, నెక్కొను ప్రాణము లేకపోవుటన్
 దలఁపఁగ నెవ్వరిక నయ, ధాముని రాముని వెంటఁ బోక య
 న్నెలవున నిల్వినారలు గ, జించినచోఁ గలికానికేనియన్.

తే॥ కాంచన స్యందనంబు మా, ర్గమున యందు, వేడికన్నీటి కాల్యలు, వెల్లి విరియ
 మెల్లఁగా నేగుచుండ నా, మేటి పీరుఁ, డబ్బి విహరించు నాది పు, తస్యంబుఁ బోరె.

క॥ వనముల కరిగెడి రాముని, గనఁ జాల నటంచు నినుఁడు, కనికరమునఁ దా
 వనరాశి దూఁకెనో యనఁ, జని క్రుంకెం బసియు మరలి, చన మందలకున్.

క॥ నెలవంకఁ గొని యజుండే, కలిగించిన జిగి నొనఱు, గల కలుకుల మో
 ముల వలె సరసములు మో, ములు మోడిచె నశ్రు లురలి, మురుపుచెడఁగన్.

క॥ మునివాపున వేడిమి చెడ, మనమతి కై కేయి మదిని, కటు మందర బో
 ధనమను విస మలమిన రీ, తని తేటదనంబు వీడి, తిమిరము క్రమ్యెన్.

క॥ ఉడునమితి వెలుగు గగనము, కడఁకన్ గౌతమునిశాప , కారణమున గం
డ్గదరు వెయిగనుల వేలుపు, తొడయని దేహంబు వోలె , నొప్పెనలారెన్.

క॥ నగరి విడిచి రెండామడ, లోగిఁజని కాకుత్స్థవర్కుఁ , దొక్క వనమునన్
దిగి యచటి ప్రియస్నేహితు, లగు తాపన వరులఁ గలిసి , యలరి వసింపన్.

చ॥ వినుత గుణాధ్యు రామ విభు , వీడఁగఁ జాలక వెంటనేగు నా
జన నికురుంబ మవ్వనము , చక్కటి నామడ చుట్టి నూపు గిం
జను విడువం గలట్టి యెడ , సైతము పొందని రీతి నిండ న
వ్వన మొక కంచె కోటగల , వైఖరిఁ గనఁగనయ్యె నయ్యెడన్.

క॥ ఎదియును నోటం బెట్టక, నిదురింపక పరితపించు , నెంజిలిఁ దమసా
నది పులిస శాద్వలంబుల, నొదిఁగి పడిరి జనములెల్ల , నోర్వని చింతన్.

క॥ క్రొవ్విరి తామరలనఁ జను, మవ్వపు నయనములు గలుగు , చుడఁతులు పాలన్
నివ్వటిలు నురుగుఁ బోలిన, దువ్వలువలఁ బఱచికొని రొ , దుంగఁగ నచటన్.

తే॥ నిడుపు పగలెల్ల పిక్కిలి , యడలి యడలి, పరితపించి మొగ్గచనులు , కఱకుటలుఁగు
కనులు తీయని పలుకులు , గలపడుచులు, పెంచుతల్లుల యొడుల ని , ద్రించినారు.

ఉ॥ కాటుక మావిపిందెలకుఁ , గల్గిన యట్లు రహించు కన్నులన్
మాటి మొగిడ్చి నిద్రిలిరి , మానిను లందు కరేణులం బలెన్
మేటి కరాసి వీరులును , మేదుర గంధగజంబులం బలెన్
బోటులకున్ సమీపమునఁ , బొందిరి కూరుకులం గ్రమంబునన్.

చ॥ అతిశయ ధర్మముందవము , నందుట నున్నతి నొంది వల్లభ
ప్రతత కృపానురాగ రస , భారలు కొందఱు లే మయూర సం
తతులు ముడింగి వ్రాలు క్రియ , భరిణిపైఁ బడి తీవ్రతాప సం
గతలయి వ్రాలినారు కను , గందులు స్తన్యముఁ ద్రావుచుండఁగన్.

ఉ॥ కొందఱు మాధవీ కుసుమ , కురజములన్ హరినీల వేదులం
జెంది మయూరవారముల , చెన్నునఁ బండిరి సోలి వ్రాలుచున్
గొందఱు బంధుర క్రముక , కూటములన్ హ్రద తీర వైకృతం
బందు పరుండి కూర్చొరెల , యంచల పిండుల మించు సంచునన్.

క॥ వసమటి చంపక వనములఁ, గుసుమ లతలు వాడు క్రియను , కొందఱు గుమ్మరై
యనుక పఱపుపైఁ గొందఱు, మన చెడి నిద్రిలిరి విద్రు , మ లతల పగిదిన్.

ఉ॥ కొందఱు కుంకుమంబు నెఱిఁ గూడిన కొండను మంచు వ్రాలు పొ
ల్పొందఁగ తొమ్ములందు దవ , యొప్పుఁ బరుండిరి నేల సోలుచున్

గొందలు దిండుగాఁగఁ దమ , కోమల హస్తములం గడించి కూర్కొందిరి మోము, లంగు చెడి , యంబుజము ద్వికుళించుచాడువుగాన్.

ఉ॥ కొందలు బండలందు మఱి , కొందలు రాలిన యాకుకుప్పలన్
గొందలు కొంగులం బఱచి , కొందలు పల్లవము ల్లుటించుచున్
గొందలు వట్టి నేలవయిఁ , కొందలు భర్తల పాదసన్నిధిన్
గొందల మంది డెందములు , క్రుంగఁగ వ్రాలిరి సోలి నిద్రకున్.

తే॥ ఇట్లు మైవ్రాల్చి నిదురింప , నెల్లవారు, మైదిలీ భర్త యపుడు సు , మంత్రుఁ బిలిచి
పావన గుణ విరాసి! నీ , వలన మాకుఁ, గావలయు పని యొక్కటి , కలదు వినుము.

మ॥ అధిక ప్రేమము గల్గు నీ జనులఁ బో , నంపంగ లేనై తిని
వ్విధి వీరిం గొని పోవఁ జాలనయితిన్ , వే త్రిప్పి కొంపోవు నీ
రథ మార్గంబును కాంచి వీరు “పురమున్ , రాముండు చేరెన్ మనో
రథముల్ దీరె”నటంచుఁ గ్రమ్మ తెడు వా , రల్ దీనిఁ గావింపుమా.

మ॥ రథిక శ్రేష్ఠుఁడు రాముఁడిట్లు పలుకం , బ్రార్థించుచున్ మేటి సా
రథి వాక్రుచ్చును నిన్ను వీడియును నా , ప్రాణంబులన్ వీడ కీ
రథముం గొంచుఁ బురంబు చేరి కన నే , రన్ గోడు, కాంచంగ దు
ష్పథముం బొందిన తై కకున్ విధికి నే , బై చేయియే యాదుగా!

ఉ॥ తమ్ముఁడు దేవియుం గడు ము , దమ్మునఁ దో నరుదేర రాము నం
దమ్ములు చిందు నందన వ , నమ్మున వీడితి నంచుఁ జెప్పనా?
యిమ్ముగఁ దోడి తెచ్చిరి స , హింపుఁడి చూడు డి యంచుఁజెప్పనా?
యెమ్మెయి తాతిగుండె గొని , యేమని చెప్పుదు వారి కచ్చటన్?

తే॥ ప్రాతః మిత్రుఁడ నొక మచ్చ , పడని వాడ, మృదుల పుష్ప స్రక్త మౌ , మేదినివయిఁ
జెలఁగి నడవంగఁ దగిన యీ , సేత తోడఁ, దనయులం గాన నీఁగితి , ననఁగఁగలనె?

తే॥ ప్రబలముగు నింద్రియములు , రాతి గుండె, గలుగు నేమ శరీరంబు , కార్య మొంద
మది కలఁగి పరిదేవించు , మనుజు నాడు, కడకు యమ దూతవలెఁ బోవఁ , గలనెచెప్పు

తే॥ నగర వాసులు నీపుత్ర , నయముతోడఁ, బిలిచిని పత్తురని శాంతి , గొలుపుచుండ
నతని నిప్పుడు కట్టిడి , యముని పోలి, కరినవాక్కునఁ గొలచేయఁగలనె చెప్పుమ?

తే॥ అరుదుగాఁ గన్న పుత్ర సిం , హంబు లడవి, కేగనని తెల్పు బొడునే? యీ సునీతి
పలుకఁ బోయినే? యెఱైనఁ బార్థివునకుఁ, గైక యే మేలుచేయి నా , కంచె నరయ

తే॥ వజ్రపాతంబునకు నుత్కృ , ఫణి విధమున, వెల పెలం బాటి రామ భూ , విభుని చరణ
సరసిజంబుల వ్రాలి యా , సచివుఁ డిట్లు, పెక్కు విధములఁ బ్రార్థించె , వీడ లేఁ.

క॥ జ్ఞానేంద్రియముం కిందక జ్ఞానమునకు నెఱుంగనైన , శాశ్వతుఁడు రమా
జ్ఞాని సుమంత్రుని కరముల తో నెత్తుఁ దడవి నీరు , తుడుచుచు ననియెన్

క॥ పుట్టిన పిమ్మట రాదగు నట్టివి సంవృత్తముగనె , యరసిన నీపున్
గట్టిగ శ్రమ గలదనుచున్ ట్టును ధృఢంబు మది మ , జవ నాయంబే?

తే॥ జగతి నుత్తమ ధర్మంబు , జన నుఁడుగఁ జలిపి మరణించినను నిల్చి , స్వర్గమొనఁగు
నింపు గలదెని చేయు చ , నిష్ట మొనవ వీడు వాఁడెట్టి ధిరుఁడో , చూడు మీవ

తే॥ వాడికైదువు తొమ్మిద , గాఢ నోర్వఁ గలుగు తెన్నుంగ మీ , లక్షణము గాదు
మరణ మబ్బిననంపద , స్వాని పోవఁ దగవు ద్బుకుండు తె మగ , తనము నువ్వె

తే॥ శత్రుజేవపహరఁ ద , శత్రుభాని ఖడ్గహస్త వసుం కేగఁ , గవ్వమనుచు
మరలితిన యేని డివి యందు , చిరయశంబు గాంచు మావారి కది కలం , కంబుగాదె?

తే॥ సత్కులార్య పురుషుఁడు , సత్యమునకుఁ దనయు వసుం కంపు బతని , తపమయగును
అతని యాజ్ఞను తలఁదాల్చి , యదవి కరుగు బరయ నా మేటితపము నీ , వదలు చేల?

తే॥ మొదటఁగులగురునకునాదు , మ్రొక్కుగాఁగ వినయపూర్వకముగ , మ్రొక్కి , పిదపనతని
తోడ మాతండ్రిఁగాంచిపు , త్తుండు జోత , నలిపె నని చెప్పియవల నా , తలఁపుదెలుపు

చ॥ కులగురు నాజ్ఞ నొదలను , గూరిచి ధర్మిదాసు వర్తివై
నలుపుచు నుఁడుమా శుభమె , సజ్జన పాశికి దేవతాశికిన్
వలవని నా వియోగమున , వందురు తల్లలఁ దండ్రిఁదేర్చునీ
తలఁగని సత్రవృత్తిని , తమ్మునకుం దగ విన్నవింపుమా

ఉ॥ క్రూరుఁడు తండ్రి యిట్లు చెడు , గుర్ ఫటియించెన యంచు నీవు దు
ర్దారుణరీతి నెంచక ము , దంబున నాయెడఁ జూపు నుల్లస
త్కారుణికత్వముం దగు వి , ధంబున మార్దవ ఫక్కినాఁడో
దారపు చెందు నట్టులు ని , దానముగా వినిపింప వేఁడెదన్

తే॥ గురుమహాదేవుతో నంతి , పురికి నేగి మొదటఁ దండ్రి దుఃఖము దీర్చి , పిదప నతని
భరతుపై మీ యార కృ , డన్ ఘటింప వంయు వరము వేడితినని , వలుకు మయ్యె!

తే॥ అడవులం బడులునాలుగు , హోయనములు కిడపవచ్చి మీచుఁడ పం , కజముం కడఁ
జేరు నదలకుఁడనుచు వ , సిషమౌని వలనఁ జెప్పించి సాంత్యన , వలుపుమతని

చ॥ ననుగని పెంచు తల్లలకు , నానెఱి దప్పని ఎందనంబున్
వినతి మెయిం గడించి యను , వెండిముఁ దండ్రి యంతంబ దీర్చి యా
తని మది నావియోగమునఁ , దాటె యుండఁగ నూఱుడించుచున్
బనవక వీడకుండు డని , ప్రాప్తన చేరితి గంచుఁ దెల్పుమా

ఉ॥ సేవకు కింకరత్వ మది , చెందదు మార్పు సతం బటంచు సం
భావన చేసి యంతట ను , మంత్రుడు రాముని భద్రపాద రా
జీవములం భజించి భువి , జీవికిఁ దప్పని సౌఖ్య దుఃఖముల్
దైవ వశంబులంచు వని , రా మణి సీతకు మ్రొక్కి నిల్చుడున్.

ల॥ ఎందనముల్ వచించె నను , వత్సలతం గను మాచుగారికిన్
జిందెడు ప్రేమరోడ , నను చేరఁగఁ దీసెడు ముగ్గు రత్తలన్
దెంద మెల్ల మ్రొక్కెనను , తేఱుప ముద్దుల కీరి వారికిన్
ఎందిరి పెంచఁ గోరెనని , పల్కము గాదిలి చెల్లియండ్రకున్.

ఉ॥ సీత వచించు వార్తవిని , చింతయె కానని యామె కానలన్
జేతము స్రుక్కు నెంత వగ , చెందునో యంచుఁ దపించు మంత్ర వి
భ్యాతుని గాంచి రాముడనుఁ , గష్టము వచ్చినఁ దీర్పు నేర్పరుల్
భూతల మందు గల్గుచురె , పోవఁగఁ జూచినఁ టోనె ప్రాణముల్?

తే॥ సుస్థిర ప్రేమచే మది , స్రుక్కు మంత్రి, రాము వాక్కులఁ గొంత యూ , అటనుపొంది
ముదలఁగొనిమ్రొక్కి లక్ష్యణ , మోముగాంచి, యేమిసల్పెచ వనవచి , యించెనతఁడు

ఉ॥ నామనమున్ నమస్త సుగు , అంబుల చేత జయించు రాఘవ
స్వామికి బూట నిచ్చి యొక , చాన కుబుదికి లోఁగి పిమ్మటన్
రాముని కాన కంపి తన , రాజ్యము స్త్రీకి నొపంగు సత్య వా
క్యేముని రాజుగాఁ దలంచి , చెప్పఁగ నొక్కటి యేని యొప్పునే?

ఉ॥ కానల జ్యేష్ఠ పుత్రుఁడు , కాయలు దుంపలు దిన్ను నుండఁగాఁ
చాను సురేంద్ర ధోగములఁ , దప్పక పొందెడు సత్యశీలికిన్
చానికి మానినీ జిత వి , చానికి జీవము తోడ నుండి యిం
కేని దివంబుఁజేరఁజలి , యింపని స్త్రైముఁ జాటి పల్కమా

చ॥ అవనికి రాజు కాఁదగిన , యారని తోడను పుట్టలేదు నే
నవనికి నివ్వడేలి కగు , నాతని తోడను పుట్టలేదు నా
విపరజాఁడున్ భువిం గలుగఁ , దంబుజసంభవుచేత నాకు నేఁ
దవిలిన తోడఁగాఁగ వను , ధన్ జనియించిన యే బలిపుడన్.

తే॥ అనుచునిటు కోపమునఁబల్కు , ననుజుఁగాంచి, వత్స! యొప్పిదములుగాని , పలుకులనకు
మనుచు నాళ్వన మొనరింప , మనసు కుమిలి, చాఁగి మ్రొక్కి తేరి కదకు , సాగెమంత్ర

ఉ॥ తేరికిఁ బూన్పె గుఱ్ఱములఁ , దేకువఁ జేకొనెఁ గోలఁ గేల నా
చారి జనంబు లెల్ల విశ , దంబుగఁ గాంచెడు నట్లు చోదక

స్ఫూర విచక్షణత్వమున • సందడి యెక్కుడుగాక నిద్రకుం
గూరిన వారు మేలుకొనఁ • గూడని తీరునఁ దేరు తొలుడున్.

ఉ॥ సీత పతివ్రతాత్వమును • స్వీయ విశేష గుణంబులున్ లన
త్వాత యశంబు సత్యమును • ధర్మపు విజిత కార్ముకంబు సం
ప్రీతుఁడు తమ్ముఁడుఁ దనకు • వీడని తోడుగ నా నిశీధినిఁ
శ్రీతరుణీ మనోహరుఁడు • చేరె వనంబులకున్ మనో ధృతిన్.

చ॥ కుటిల మనస్కులౌ దనుజ • కుంజరవర్గముఁ గూడి లోక సం
కటమగు కృత్యము ల్పులుపు • కష్టల కార్యము లడ్డుకో విశం
కట గతి నొప్పి యెల్లెడలఁ • గాటుక రఁగు వెలార్పు చుండు చీఁ
కటిఁ దొలఁగించు వేలుపుల • కాగడ నా నుదయించెఁ జంద్రుఁడున్.

ఉ॥ మర్మముఁ దాఁకు పాపముల • మాయఁగఁ జేయ వలంతులై న న
ద్దర్మములన్ వహించి మహి • ధర్మము నిల్పి సహాయపడ యా
కర్మ ఫలంబు నెంచి కుతు • కంబునఁ గానఁగ వచ్చినట్టియా
యర్మిలి ధర్మదేవత ము • భాల్లి మనన్ శశి శాల్యైఁ దేజమున్.

మ॥ భయదావఙ్మములం జరించు నసి తా • బ్ది శ్యాము పే దర్మిఁ గాం
చి యెదల్ నొప్ప మొగంబు మోడ్చి నటు దోఁ • చెం గల్గి లంభోజ సం
చయముల్ గన్నడె జెట్టిపోతుల శిర • శ్చాయన్ మనో వేదనన్
లయమై నోరులు మూసి కొన్నపవి యే • లా చెప్ప నన్యంబులన్.

ఉ॥ అంజన శైల సుందరుఁడు • నట్టిఁడ మేలి పసిండి చాయమై
రంజిలు వాఁడు వింటికొన • రాజ నొసల్ల భూమి జాత మె
ల్లంజన వేఁటం గొనని • లాగున నేగుట కాను కూల్యమై
కంజ విరోధి వెన్నెలలు • గానెను మెత్తని దూచి వై చెనాన్

తే॥ మిగుల లేఁగొను సన లక్ష్మి • మెఱయు సీత, మృదు మృణాల సదంబుల • మెల్ల మెల్ల
వెంబడించె విమలమైన • ప్రేమకంటె, గురు తరంబగు ఎన్నపు • ధరణిఁ గలదె?

చ॥ ఇనుఁ డుదయాచలంబు శిర • మెక్కిండు మున్నె రఘూ చ్వహండు ద
క్కినముగ యోజన ద్వయము • కీడ్చడ కేగెను, మీఱి బాష్పములై
కను గవ వీడఁగా మనసు • కాతఱ తాపము నొంది కుందఁగా
మదికిత పాటు తోఁజని ను • మంత్రుఁడు చేరెఁ బురంబు చేరువన్.

ఉ॥ చేరి దినేంద్ర వంశగురు • శిష్టు పసిష్టునిగాంచి మ్రొక్కి కాం
తారము రాముపోకఁ బరి • తాపముతో విచరింప మాని ని

ట్టారుపు పుచ్చి కాగలది , యల్లమునం బరికించి యక్కటా;
భూరమణుండు తీతెఱ బుర , ముం గలగుండు వడెం గదా యనెన్.

తే॥ రాజు నిందకు జంకి మ , రల్పఁడయ్యె, ధర్మమును నిల్పినెంచి న , దాశరథియు
విసఁడ యంతయు నామాట , విడివి దాట, నగునె? యని యేగె నతనితో , నంతిపురికి

తే॥ దాశరథి వచ్చెననుచు ను , తక్కుంఁడమంత్రు , లిరి పరిధి చంద్రుంబోలె , నదిపుఁ జేరి
రాముఁగానక బాష్పవ , ర్షంబు గురియు, నాసుమంత్రుని గని చాల , నడలినారు.

తే॥ తేరుమరలినదని యెల్ల , వారు పలుక, రాముఁడేతెంచెనని దశ , రథు డు కనుచు
తెజచి నా జీవజీవ మే , తెంచెనె? యని, యడిగెఁ దనయెవ యుబలాట , పడుచులేవ.

తే॥ బదులు చెప్పఁజాలక మౌని , పరితపించెఁ, దపసి మొగమె భూపతికి ను , త్తరమొసంగె
నెడఁద పగిలి భూమీశ్వరుఁ , డిలకు వ్రాలె, గొవరు చూడఁ జాలకమౌని , యవలికేగె.

ఉ॥ దగ్గఱ నుండెనే సుతుఁడు , దవ్వల నుండెనే యంచు మెల్లనన్
త్రెగ్గడ నడ్డి యాతఁడు ద , వీయ వనంబుల కేగెఁ దమ్ముతో
సిగ్గరి సీతతో నని ప , చించి వచింపక మున్నె భూపరుం
దగ్గరిరంపుఁ బేర్మిఁదన , యా! యనిహా! యని వీడెఁ బ్రాణముల్.

చ॥ అప్పుడు పురందరాది సుర , లందఱు మాప్రభుతండ్రి వచ్చె నం
చుపగత మొద భావమున , నొక్కటియై శశిబోలె శీతలా
తపము వెలార్చు కేరివయి , దాకొని పుట్టెడి తంటలెల్ల లే
ఁ పొదలు పైజగంబునకుఁ , గైకొని పోయిరి సమ్మదంబునన్.

మ॥ కని సందేహమునన్ సతీ తిలకమౌ , కౌసల్య మైదాకి చ
ల్లనయై యావియు నాడ కుండుటలు పో , లం జూచి నాధుండు ప్రం
దెనకా నిశ్చయమంది గ్రీష్మరవి నం , దీప్త ప్రతాపంబుచేఁ
దనుకం జొచ్చిన యెమ్మలేని జని చం , దం బందుచుం దూపెలెన్.

సీ॥ కమల గర్భుండాది , గాఁగ నమస్తజ. గంబుల సృజించి , కాచు హరిని
శయ్యఁగాఁ బడయు ను , త్రమ తపం బొనరించి, నట్టియన్నులమిన్న , యత్తెకాలి
ఓయాశమును జూచి , ఓడి నందురు వారి, వలె మది మిక్కిలి , పరి తపించి
మణిఁగోలు పోయిన , ఫణి విధంబున నుల్ల, మల్ల లాడఁగఁబెల్ల , తల్లడిల్లి

తే॥ మగపులుఁడాసి , మనమున మఱుఁగునట్టి, కురరి భంగిని గడ్గద , స్వరముతోడ
నెన్నువలు పల్కి వినువారి , యెదలు కరగి ద్రవముగాఁ బ్రలాపించె రో , దనముతోడ

చ॥ వినుత మహాశయుండు సృప , పీరుఁడు ధన్వ యొకండు వ్యాధియున్
జెనకక శానుగాఁగ మృతిఁ , జెందెనె మమ్ము వియోగ దుఃఖ భా

జనముగఁ జేసి యంచు జల • సర్వము వట్టఁ దపించు మత్స్యదా
తని బలు తల్లడం గుడుచు • దేహముతోఁ బృథివీస్థలిం బడెన్.

పీ॥ ఈదేశమును గాచు • నృపతుకేరీతి, స్వర్గంబుఁ బాలించు • వారెకాదె;
పొలుపుగా మనిన స • పుత్ర కులకు గతు, లొక్కెడనేని లే • కుంట గలదె;
మత్స్యకుడేలెంచి • మదికి నూఱుట గొల్పు, కిటు తండ్రి మృతికిఁ దా • హేతువయ్యె
నను చింత యొక్కదే • నన్నాటటం పెద్దెఁ, గైదుపుపోటు రో • గంబు లేక

తే॥ ప్రాణములు వీరుగతికిఁ బా • ల్పడియె నకట, కన్నకొడుకులచే నిట్టి • గతియుఁ దగునె;
వెదురు కుత్తియరఁటియెండ్రి • విధమెయయ్యె, నీమహేంద్రబ్రహ్మకు భరి • యింపఁదరమె;

తే॥ మతి బలిమిచేత విభుబుద్ధి • మాడ్చివైచి, బదులు పలుకనీయని రీతి • వరముఁగొంటి
మగనఁ జంపుకొంటివి తృప్తి • నెగడుచుంటి, కైకః మిగిలియున్నదె చేయఁ • గలదియింక;

ఉ॥ దుర్జయుఁడైన శంబరుని • దోర్బలశక్తి నదంచు వీరః నీ
యూర్జిత శౌర్యసంపదనె • యొడక నెమ్మది నందుచున్న యా
నిర్జరపాశే యిపుడు • నెమ్మి గడించిన విందవైతివే
వర్జన సేయఁగాఁ దగునె • పార్థివః నమ్మిన మమ్ము దీనలన్;

చ॥ ననుగాని వేల్చి వేల్చిన మ • నః ప్రియః యిప్పుడు నన్నువీడి క్ర
న్నన నొకరుండ వే చనఁగ • నాయమె తత్ఫలముఁ భుజింపః స
త్యనయ ఫలంబు నానుటయు • ధర ఫలానుభవంబయేనియున్
జనునొకా సామి దేహమునఁ • జర్కనగా ననుభూతి నొందుటల్;

చ॥ గజ విభుఁ బాసి తాపమునఁ • గ్రాగు కరేణువు పోల్కి కోసలా
తృజ విభు తొమ్ముపై శిరము • దారిచి యిట్లు విలాస మొంది సో
లి జగతి చాల నంతి పురి • లేచు యరమ్ముల బాది కొంచు దుః
ఖ జనిత బాష్ప తోయములఁ • గ్రాగుచుఁ దోగుచు స్రుక్కి వెక్కుచున్.

చ॥ విషము కయంబుచేఁగుడిచి • విహ్వల మందుచు వ్రాలు కైవడిన్
దెసచెడి నేలఁగూలుచుఁ బ • తిన్ దివమందు భజింపఁ గోరి ని
ర్యసన మనస్కలౌచుఁబ్రతి • మాకృతిఁ దాల్చిరి ప్రేమకంటె ని
వ్వసమతి వేతొకండు చెడు • వస్తువు గల్గనె పోలఁ జూచినన్.

పీ॥ ఉన్నశంబుల తీర • మొప్పారు కడలిచే, బలసిన యీధరా • తలము నందు
దివమున యందుఁ బై • భువనమ్ములందును, కల కులసతుల వీ • రలను పోరా
నకలంక హృదయఁ లెం • దైనఁ గల్గుదురేమి, యనఁగనాస్పి యడవి • నదరువాఁక
గిరిఁ జుట్టి కవియ సు • స్థిరముగా నిలిచిన, కొండపై నెమికుల • కొమరు దాల్చి

తే॥ కొడుకుఁ డాసి దెందము వ్రీలు • నుడువుచేతఁ, జచ్చియును మరణాంతంబు • సత్యమందె
నిలుచు ప్రధునొడలిని వీడి • తొలఁగలేక, కిట్టి పలవించు చుండిరి • చుట్టు మూఁగి

చ॥ మనుజుల బంధహేతువగు • మాయ యనం జను చోట మీను చే
రిన జననాంబురాశిని త • రింపఁగఁ దారకమంత్రరాజ నౌ
కను గొను వారి పోల్కొఁబ్రదు • కామిను లర్వదివేలమందియున్
మనముని దావ్యమాని యన • మాన సునిశ్చలతన్ భజింపఁగన్.

తే॥ రాము తల్లి లక్ష్మణు లిల్లి • వ్రాలి సోలి, మఱుఁగు చుండ నోరుపని సు • మంత్రుఁ డేగి
జరిగినది తెల్పుఁగా రాజ • గురుఁడు వచ్చి, ప్రభుని మరణంబునకుఁ జాలఁ, బరితపించె.

తే॥ వరము లొసఁగి కుమారుని • వసుల కంపి, యార్యుఁడు గతించెనని మది • నడలి యడలి
యద్దిలోనాపి వ్రీల నా • యకుఁడు చావ, తీర్చవదు మాలిమిం బోలె • ఋషివరుండు

చ॥ జరుపఁగఁ దగ్గ సంస్క్రియలు • నల్పుఁగఁ బుత్తులయందు చెంత నౌ
క్కురుఁడును లేమికిం గురుఁడౌ • కానొక మార్గమునెంచి యంతటన్
భరితుఁడు వచ్చు పిమ్మటనె • షడ్దశిగానొనరింప రాట్కళే
బలమును తైలరాశి నన • పాయత గుప్తము చేసె నెవ్వడిన్

చ॥ పతి కిట సంస్కృతు ల్లరుపు • పట్టన మీరలు ధీరచిత్తై
చితిఁ జొరవచ్చుఁ బొండనుదుఁ, జెచ్చెర రాణుల సాగనంపి సం
గరముగ లేఖ వ్రాసి యిది • కైకొని కైక కుమారు రాజు నా
నతి యని వేగ తోడు కొని • నైపుణి రండని పంపె దూతలన్.

తే॥ సర్వసైన్యాధి పతియును • సారధియును, మంత్రముఖ్యుండు నైన సు • మంత్రుఁడలిచి
యవసరంబురా రాజ కా • ింబులెల్ల, జరుపుచుండును యనుచు నా • జ్ఞప్తియొసఁగె

చ॥ తన కుల దీపకుండయిన • ధారణి నాథుఁడు స్వర్గమేగెఁ ద
త్తనయులు చెంతలేరు నృప • ధర్మము నాశిల కంతఁ దాఁకఁ బ్ర
ద్విని తగఁగాతు నంచుఁ జను • దెంచిన కైవడి భాస్కరుండు చూ
ర్చున చుదయించె నిర్జరులు • పుణ్యులు మ్రొగ్గఁ బయోధి మ్రోఁగఁగన్

సీ॥ చింతింపఁ గూడని • చెన్నునఁ జింతించు, చుండిన వారలు • నొడలు మఱచి
కూర్కిన వారును • కోదండ పాణియు, నిటనె యున్నాఁడని • యెంచినారు
నగు జనంబులు లేచి • యంబుద శ్యాముని, గానక మనమున • గాసిచెంది
మూయని కన్నులు • మూసి మనల నిట్లు, చెఱువ నెంచిన వని • చుఱిగినారు

తే॥ ధరణిఁ బొరలిరి దెసలకుఁ • బరుగు లిడిరి, పడిరి లేచిరి కుందిరి • వందినారు
మనల దుఃఖసాగరమున • మునుఁగ విడిచి, జాతి పోయెను రహదారు • చంద్రుఁడనిరి.

సీ॥ చెడువని చేసె రా , ముఁడు తగునే యిది? దండక భువిలోనె , యుండదేమి?
వెడకి చేరక యున్న , నెదలోన నూటలు నందఁగాఁ గలమెర , వంత యేని?
అరదంపుఁ గండువ , యరయుదమా యని చని కొంత దూరంబు , గని జనములు
మరలె నయోధ్యకే , వన రాము లేరని పోయిన ప్రాణమూల్ , పొంక్షిసట్లు

తే॥ తలఁచి తలరిచి మేఘముల్ , జలధిఁ గలిసి మోష మొనరించు తీరునఁ , గూడి యార్చి
త్రాఁచు కటొంది పై నప్పు , తంబు చొరకి మరల జీవములాంచిన , కరణిచొంది

ఉ॥ త్రోవ తొలంగ కుండఁ బురి , త్రోవనె స్వంచన మెగుదెంబు నా
ప్రావసు గాంచి విందిని య , పా మదాన లయంబునఁడు లో
కవలిఁ గప్పి ముంచికొని , యవ్వలఁ జెల్లెలికట్ట లోనికిన్
లోపు ఁయోధిఁ బోలి జను , లుం దగఁజేరిరి పట్టాస్త్రున్

ఉ॥ చేరి ప్రభుండు నాకిమును , చేరెన యంచును రాఘవుండు కాం
తారమె చేరెంచు విని , తద్దయు దెందము కుంది క్రుళ్ళ కా
రిరము కీచు వోవఁ దల , రెకా సొలసెన్ జనమెల్లఁ గలవున్
మేర తొలంగదేని మర , ణించునె జీవి తపించుచుండినన్

సీ॥ ఉనులు లీఁగిన పతి , కొదవని వారును వనుల క్రేగిన రాఘ , పురకు నల్లె
దుఃఖమన్ చెఱయందు , చూలి తపించెడి వారలఁ గాంచి తా , పనవరుండు
నేనును తలఁపంగ , రాని వంతకుఁ జిక్కి యే చావకీ గోడు , చూచుచుంటి
నని సమాశ్వాసింప , నమ్ముని పల్కుల , నందలు బడబాగ్ని , కలికి వేల

తే॥ మీటకుండు కడలివోలె , నూటడిల్లి రట నుదారుఁడౌ భూదారు , నాజ్ఞ యనెడి
నాకుల తపఃఫలంబున , నట్టనడిమి రేయి వెళ్ళి నాతని విచా , రింత మింక

6 గం గా ప ట ల ము (69)

ఉ॥ కాటుక కొండయో? మరత , కస్తూరమో? జలపూర్ణ మేఘమో?
నీటి సమూహమో? యనఁగ , నిర్మల సుందర విగ్రహంబు మో
రాటవి త్రోవ మేని జిగి , యర్యమ కాంతిని గప్ప నేగె న
ప్పొటల గుంధితో ననుజ , వద్యునితోఁ జరితార్థ భావుఁడై

ఉ॥ లేదన నొప్పు కొను లవ , లీ లలితాంగము నీవేణీ షీ
రోచధివెన్నఁబోలిన మృ , దూక్తులు నిండుతపంబు వంటి శు
ద్ధోదము వంటి శీలమతి , వాప్పు మనోరమతోడ రాఘవుం
డాడటఁ గాంచె మత్తకల , హంసము హంసియుఁ గూడి యాడుటల్

అ॥ కాము బాణములను , రాము కోదండంబుఁ గొలిచి గెలుచు కనులు , గలుగు సీత
రాఘవేంద్రు చరణ , రాజీవములు హసి యించు పంకజముల , నంచుఁగాంచె

సీ॥ మకరందమును పరి , మళము గుప్పెడు వేణి, నెలవంక బోల్పొసల్ , గలుగునుదతి
జానకితో రామ , చంద్రుడు మేఘము, మెఱపుతో వచ్చెడు , తెఱగు దాల్చి
నాగంబు వీడితోడ , నడచు చందంబున, నడచుచు సుషిర ని , నాద సరణి
తంత్రి విరావామృ , తంబు కరణి దేనె, వలెను వక్కెరపాగు , పగిదినమరి

తే॥ చెలువమైన పల్కులు గల , చిలుకవంటి, సీత కన్నులఁబోలిన , చెంగలువల
మళ్లతో గల్గు తీనెడు , మగువ మిన్న, బూడ్చి కుప్పవై చుటగాంచె , నొప్పుమీఱ

అ॥ మద మరాళ యాన , హృదయంబు నందించు, కేనిగ్గాని యనుట , యెఱుంగ కుండ
విభునితోడఁ జనియె , విహరణ లీలల, నించు గానుగలను , కంచుఁద్రోవ.

సీ॥ చిందమ్మ లెక్కుడు , చిందించు నాణిము, త్వములు వెలుంగు ప , ద్వాకరముల
హంసలు నిద్రింప , ననువై న తోఁటల, సంకు పుర్వులుగల , పైకతముల
సుమము లొత్తుగరాలు , సుందర వనముల, వర హేమమును వెలి , వఱచు నదుల
వరివెన్నలను మేయు , వదనంబు లందు షీ, రంబులు గార్చు హే , రంబ సమితి

తే॥ తేనెఁ గ్రోలఁగ వ్రాలిన , తేంట్లలేవ, వారి దుముకుచు లేచెడు , వాలుగలను
హంస లట్లు చెలులు మున్న , ప్రాద చయములఁ, గనుచుఁ గోసల దేశంబుఁ , గడచివనిరి.

చ॥ పరిధి గలట్టి కాంతులను , భాసిలు భూషణ భూష్యతోడ న
స్పరుషులు మేటి క్షేత్రముల , పొల్పైన లారెడు కోసలంబు దాఁ
టి రయమెనంగ వేదము ప , రించి మహా త్వము నొందు శాపసే
శ్వరులు వసించు తీరములు , భాసిలు గంగను చేరి రంతటన్.

తే॥ ఆచటవసియించుమునులుమా, యఖిలవినుత, పాశ్రమగుసరమార్తంబు , వచ్చెననుచుఁ
గొతుకంబున వచ్చి య , క్కమల నేత్రుఁ, గాంచు వేడుక మూఁగిరి , కడఁకతోడ.

చ॥ మతిఁ దలఁవంగఁ బల్కునఱు , మాత్ర మడంగని ప్రేమరూపమున్
శ్రుతులకు దాటి వెల్గెపరి , శుద్ధ సుధామయ మూర్తినమ్ముని
ప్రతతులు చర్మ చక్షువుల , బిందుర మోదముతోడఁ గాంచి రం
దితర గృహస్థు లెయ్యడల , నేని వరాంగులఁ గాంచుకై వడిన్.

తే॥ వంశ ధరుగు మువి వరుల్ , పద్మనేత్రుఁ, బాల కడలి వెన్నను పోలె , బరిగణించి
కనులఁ ద్రావును నెడుటను , గంతు లిడుచు, నిఱచు పాటలతోడ స్తు , తించి నారు.

తే॥ ఇలు వీడిన కొడుకుల , నెల్లవేళఁ, దలఁచి తలరుచు వెదకుచో , దనయు లొకట
వచ్చిచేర సుతస్కంఠమై , వచ్చు తండ్రు, లం బలెన్ వచ్చి కనిరి ము , దంబు గొనిరి.

తే॥ అతఁడు నడచు మార్గాయాన , మఱ స్వనేత్ర, బాష్పశుద్ధ జలంబుతో , బరఁగనార్చి
మృదుమధుర వాక్య సుమముల , నెడ గదించి, చెడని ప్రేమామృతంబు భు , జింపఁజేసి

తే॥ పనము లందుండి యేర్పి తె , చ్చిన విశ్వు, కంద మూల ఫలంబులఁ , గాన్కలిడుమ
విమలతేజః కుటంగట , వెలయు గంగ, యందు నీరాడి వేల్చి ర , మూరగింప.

చ॥ తగ నిటు ప్రేమ పూర్ణులగు , తాపసు లాడఁగ రామ భద్రుఁడున్
మగువలలోన దీపమన , మాన్యత గన్న విదేహ కన్యతోఁ
బొగడఁగ దేవ సంఘములు , పూర్వము బ్రహ్మ కరంబుతోడ నిం
బుగఁదన పాదముం గడుగు , పూత జలంబుల మునె నత్తఱిన్.

ఉ॥ గంగయఁ గేలు మోడ్చి కడుఁ , గమ్ర మృదూక్తుల నిట్లు వల్కె శ్రీ
రంగ దురస్థులః ఘన త , రంబగు పాపము గల్గు వార లా
రంగ మువింగి పాప నిక , రంబుల నాయెడ వీడువారు న
న్నుంగను తండ్రి వీవిట ము , నుంగ భజించితి నేఁ బవిత్రతన్.

ఉ॥ నాగ కులేశ కంకణుఁడు , నాక నదీ జటిలుండు శైలపు
న్నాగ తనూజయు న్నిలిచి , నందన మండును గాంచుచుండ, నా
భోగ మనుష్యతం దెఱుఁ , బుట్టిన రాముఁడు ముని లేమ నా
బాగు రహించె గంగను క , పర్వమునన్ ధరియించు పోలికన్.

చ॥ జనకజితోడ ముని నృప , చంద్రుఁడు లేచుట చూడఁదొల్లి శ్రీ
వనిత కరంబు వట్టికొని , పన్నుగ వెండిని పోలు పాల వె
ల్లిని పణి తల్పమందు వవ , శింశను వీడి జగంబుఁగావ లే
చిన రహి దోచె బుజ్జు జన , సేవిత శైవలిని జలంబులఁ.

పీ॥ కొనును గాంచి తీఁ , గలు పుయి లోడంగ, ననుఁగు నడక కోడి , హంసలొడుఁగఁ
బదముల తెదవడి , పద్మముల్ తేలంగఁ , గనుల కలికి వాలు , గలు తొలంగఁ
బాలాణిచే నీరు , వన్నియ మీఱంగ, మృదుపదయుగ యగు , మెలఁత మిన్న
పతి భుజంబును కర , పంకజమునిఁ బట్టి, పూత తోయంబుల , మునిఁగి లేవ

తే॥ కూలి జటలోని జిల్లేడు , రేలపూల, గందముం బొంద నట్టి గం , గా జలంబు
కుసుమవేణి క్రొవ్వెదలోనఁ , బొసఁగు పుష్ప, వాననయుఁ గస్తురియుఁ గొని , పరిమళించె

చ॥ తరఁగలుపై నురుంగులఁ గ , దల్పుటచే నరవొందు వేణి కా
భరము గలట్టి పెద్ద మగు , పం బలెఁ గానఁగ వచ్చు గంగ సం
బరమున సీతఁ దృప్తి పఱు , పం గొని పెంపుడు తల్లి కైవడిన్

దరఁగ కరంబు చాచి ప్రమ , దంబునఁ దీర్థము లాచె నొయ్యనన్.

తే॥ సీత జడయను జీమూత , జాత మపుడు, విరిసి వ్రాలి నీటను మున్ను , విధము దోచె
గంగ నదుమను బ్రవహించు , కట్టియమున, యుదక మందున్న పెనుసుడుకొ కదలెననఁగ

తే॥ నుదులు వడుచు శబ్దించెడు , సుర పరిత్రు, కనులఁ బోలిన పెనువాలు , గలు చలించి
అముకు వెల్లవతో సేత , దోగి లేవఁ, బాం కడలి లేచిన లక్ష్మి , పగిదిఁ దోచె.

చ॥ తొలినొక పాదమే కడిగి , దోషము లెల్లఁ దొలించి కొంచు ని
ర్మలినతఁ జెంది పూర్ణ మహి , మంబు గడించిన గంగ యిప్పుడా
సలలిత దేహమెల్లఁ జెలు , చన్ స్పృశియింపఁగ నోచె నింక లో
కులు నరకంబుఁ బొందెదరొ , కో! తనయందు మునుంగ భక్తిమై;

తే॥ వార లీరితి రేవున , నీర మాడి, యాశ్రమము చేరి జ్ఞాన గ , మృగంబు పరమ
వస్తువుఁదలంచిహతవహా , భక్తిఁ గొలిచి, మునులప్రేమంపుటాతిద్య , మునుగ్రహించి

ఉ॥ వేసట కోర్చి తానె యొద , వించిన యయ్యమృతంబుఁ బ్రీతి స్వ
ర్యానులకున్ భుజింపుఁడని , రాజిల నిచ్చిన మేటి యిప్పు సం
తోసము లోడ మోనులిడు , దుంపల నాకులఁ దృప్తిగాంచె; నొ
వీసర వోవునే తనియు , పెద్దల కొందఁగఁ జేయు కృత్యముల్;

గుహఁడు రాముని గొనవచ్చుట.

పీ॥ అంత వే నావల , కథికారి దివ్యాప, గా తీరవాసి వి , లాక్కండ్ర మిన్న
కుధర భుజ యుగుండు , కుక్కలు గలవాడు, తమ్మటమును జోళ్లు , దాల్చువాడు
చీకట్లు గుంపులై , చేరెనన గ నొప్పు, మెఱుఁగారు నల్లని , మేని వాడు
తనవెంట సేన రా , రట్టంపు, గార్మోగు, శ్లోగి లేచి వచ్చెనా , నొప్పువాడు

తే॥ కొడుపుఁ గఱుతోడుండుభిఁ , గొట్టువాడు, పంబి పంబి వాయించునై , న్యంబుగలఁడు
తలిరుఁ బోలిన కెంపు తూ , పులుగలాడు, గజపుటలవంటిచుట్టముల్ , గలుగువాడు

తే॥ తొడల కంచంపు టరలాగు , దోడిఁగినాడు చుట్టు పులితోఁకలను వ్రేలఁ , జుట్టినాడు
తెల్ల నామంబు నుడుటను , దిద్దినాడు, భయకాటి నోష్టిపంబు , పరఁగువాడు

పీ॥ పండ్లు కూర్చిన లీలఁ , బరిధ విల్లెడు గవ్వ, లం గూర్చుహారము , లాల్చినాడు
తాళ్లు కూర్చిన రీతి , రవళించు నందియల్, పొలుపుగా గాళ్లుక , బూనినాడు
చీకట్లఁ గట్టిచే , ర్చినయట్లుచెన్నాడు, సిగయందు పెరివెన్ను , చెక్కినాడు
నూనియఁ ద్రావిన , జానున నొప్పారు, నిరుల వన్నియ మేనఁ , బొరసినాడు

తే॥ నిడువ కనుబొమల్ మిక్కిలి , వెడఁద తొమ్మి, గలుగువాడు కఱకు లాళ , కంటరములఁ
బోలు రోషముల్ ముంజేతఁ , బొందువాడు, ఎజ్రముం బోలు మధ్యంబు , ఎలుకవాడు

తే॥ పలుకు పొందిక లేకుండఁ , చిలుకు వాడు, చలువ కంచెను క్రూర దృ , పులు గలాడు
నల్ల చిన్నెల భునెగల , నడుము వాడు, జముడు నైతము వడఁకెడు , స్వరమువాడు

తే॥ బల మతిశయింప నెఱచి చేఁ , పలు భుజించు శంషుగలిగి నవ్వని నోడఁ గలుగువాఁడు

కినుక లేకున్న విప్రులు , తెరలునట్టి కిఱకు బెడిదంపుఁజూపులు , గలుగువాఁడు

అ॥ గంగ దరిని గలుగు , శృంగి బేరంబను, నగరమున వసించు , నాయకుండు

గుహఁడు రాముఁ ఁడఁ , గొనకొని తేవియల్ మీలు కాన్క- గొనుచు , తిలఁజేరె

క॥ ముదమున బంధులకడఁ దని , ప్రదరంబులు విల్లు వాలు , వధలి విమంబో

నెదయందు నెనరు నిందుగఁ , బొదలు గుహఁడు తపసి వాటి , పొంతను విలిచెన్

తే॥ వేఁటరుల నాయకుండెదఁ , బ్రేమనిండ గుక్కఁ బోలిన ని సేవ , కుండు వచ్చి

యాజ్ఞ నెఱవేర్చు నున్న వాఁ , డనపు చరితః కరుణ నేలు కొమ్మకుచు బి , గ్గఱగఁబిలిచె

తే॥ పిలువ విని లక్ష్యఁబుండట , వేగ వచ్చి యెవఁడ వీవు వచ్చిన వని , యేమి యనఁగం

గుర్కురము వంటి మీ సేవ , కుండు గుహఁడు పాద సందర్శనము చేయ , వచ్చెననిన

చ॥ ఇవటనె యుండు మంచు వచి , యించి పదంపడి లోని కేగి య

న్న చరణ వంకజంబులకు , నర్మిలి మ్రొక్కి విశుద్ధ మానసుం

డు చితుఁడు తల్లికంటె నెన , రొప్పిన వాఁడు గుహఁడు నావికా

నివయము గల్గువాఁడు నిను , నెమ్మిని చూడఁగ వచ్చి నాడనన్

ఉ॥ రాముఁడు సంతసించి కొని , రమ్మన రమ్మని లక్ష్యఁబుండు ప్రే

మామృత మొల్కుఁ బిల్వఁగగు , హాఘ్యఁడు రోనికి వచ్చి యాస నా

కోమలికంబుఁగాంచి తన , కుం గల కన్నులు ధన్యతఁగొనన్

నేమము తోడ మ్రొక్కియట , నిచ్చెఁ గరంబున నోరు మూయుచున్

మ॥ ఇటఁ గూర్చుండుమ దాసి యంసు రిము వం , శేకుండు వాక్రుచ్చు నం

తటఁ గూర్చుండక యెల్ల మీజీన స్రియాం , త ర్భూత భావాభ్యుదా

దట మీకోరెముఁదెచ్చినాడ మధు మ , తన్వంబుల్ గొనుండన్న మీఁ

దట రాముం డె నవ్వతో నను దిపో , ధన్యాత్ముం గాంచుచున్

ఉ॥ వీడని ప్రేమ ఎండి ప్రభ , వించిన భక్తి యె ముఖ్య హేతువై

సూదిదగాఁగఁ దెచ్చినను , చొప్పుడు తెన్నఁగ దుర్లభంబులొ

బోఁడబు కూర్మిచేత నవి , పూరిములొ సుధకింటె వింపులొ

వేడుకతోఁ గొనిం దగిన , వే సుజియించినవార మేకదాఁ

క॥ మాపివట నుండి రేపట రేపకడ సురాపగం ది , రింపఁగ వలె నీ

పీపాట వెళ్ళినావం జేవడఁ గొనితెమ్ము సాహ్య , చి త్రమునఁ జెల్సె

ఉ॥ శ్యామల దేహఁ డిట్లులు ల్ల , యంబునఁ బల్కు గుహాఘ్యఁ డిట్లునున్

భూషిని నర్వ నంపదలు , పొల్పుగ నీయవికావో నీడు తీ

రీమెయిఁ గాంచు కన్నుల న • హించిన క్విత్రిమ వేషి నేను నీ
బాములఁ జూచి నిన్ను విడు • వం గలనే? యిట సేవ చేసెదన్.

చ॥ విలుగల పీరులందు ఘన • విశ్రుతుఁడాతని పల్కావించుఁ దొ
య్యలి జనకాత్మజుం గని గు • జాకరు తమ్ముని మోముఁ గాంచి యీ
బలియుఁడు మేరదాఁటి చను • భక్తిగలాఁడని పల్కాచున్ దయా
విలసితనేత్రుఁ డాతనిని • పేరిమి మాఁడ నుండుమా యనెన్.

ఉ॥ నాపుడు రామ చంద్రునకు • నర్మిలిమొక్కి మునీంద్ర వాటికిన్
గావలియించి సైన్యమును • కార్ముకముం దగ నెక్కువెట్టి బా
జావలి చేరఁ బూని కటి • యందడిదంబు ఘటించి యంబుదా
రావముఁ బోలు కంఠమున • రాఘవుఁ బ్రస్తుతిసేసి నిల్చుచున్.

ఉ॥ రాజ్య సుఖంబు వీడి యిటు • రాఁ గతమేమన నర్వలోక సం
పూజ్యుని తమ్ముఁ డంతయును • పోలఁగఁ దెల్పఁగ ననిషాద సా
మ్రాజ్య విభుండు చింతిలిద • రారామ పెద్ద తపించియున్ పల
ప్రాజ్యత నొందకుండెనని • వందురెఁ గన్నుల నీరు చిప్పిలన్.

చ॥ పరవిన చీఁకులన్ పగఱఁ • జాఱఁగఁ దోలి దిశల్ జయించి యు
త్తరదిశ విల్చి పాలన ము • దంచిత లీల నొనర్చి కీర్తి సం
భరితముచేసి నర్వజన • మాన్యత పెల్లగడించి పెద్ద ని
ద్దురగాను నాజిక్తే వడినె • తోయజ మిత్రుఁడు క్రుంకె వెన్నెనన్.

చ॥ ఉరవడి సంజ కర్ణముల • నొప్పుగఁదీరిచి రాఘవేంద్రుఁడున్
సురసుధ వోలు సీతయు వ • సుందర వర్ణిలు శాద్వలంబునం
బొరసిరి నిద్ర కార్ముకము • పూని సుమిత్ర సుతుండు తెల్లవా
ర్వజకును కన్ను మూయక క • రంబు మెలకువ నిల్చెఁ గాపుగన్.

ఉ॥ ఎండలు కాయు హేమగిరి • యింబు చెడన్ విలసిల్లు ప్రాజ్యరుక్
షండము నీను వజ్ర మయ • కాంచన భూషణుఁ డర్కవంశ్య చం
ద్రుండు మృగేంద్ర సన్నిభ గ • తుండగు లక్ష్మణు వివ్రచేర నా
యంద కయోధ్యఁజేరు దిన • మందున రమ్మవి పల్కానామెయున్.

తే॥ వీరనిధి లక్ష్మణుని విధి • మీఱలేక, యతని పాదపద్మములకు • సతి యొనర్చి
యార్యః పీయాజ్ఞ తలఁదాల్చి • యల్లెవత్తు, ననుచు వెడలె నిద్రాదేవి • యచటి నుండి

చ॥ కమల వికేతనాఞ్జయగు • కాంత విదేహ నృపాత్మజాతతో
విమలుఁడు రామచంద్రుఁడట • విం బవళించుటఁ గాంచి యెట్టి గా

రములను పొందు నంచితఁడు , రక్కస రీతి విటం బరుండె హా :
యమవిధి యంచు లక్ష్మణుఁడు , నశ్రుతురాల్యుచు నిల్చె బొమ్మనాన్.

మ॥ పరికానిం గరియూధముల్ బలయు లే , వం జుట్టు చుట్టలతో
శరముం గూర్చిన వింటితో గుహఁడు ప , జన్ లక్షం జూచి ని
ద్దర గావించెడు రాముఁగాంచి మిగులన్ , దుఃఖించి కన్నీటితో
రురముల్ వెల్వడు శైల లీల నిలిచెన్ , సంతప్త సర్వాంగుడై .

చ॥ జననములేని భాస్కరుఁడు , స్వర్గ సుఖంబులు చావుపుట్టుకల్
దినగతి బోధసేసి కడ , లేటు పదంబును తెల్పఁబూని భూ
జనముల మేలు కొల్పుటకు , జయ్యన వచ్చిన వానిఁ బోలి తా
మునుపటి నాడదంగి మఱి , పుట్టెను పిమ్మటి నాడు తూర్పునన్.

తే॥ పంకజంబులు లేరిపై , బరఁగు భాను, మండలముఁగాంచి వికసించె, మఱియునొక్క
నల్ల సూర్యుఁడనందగు నాథుఁ గాంచి, సీత మోముఁ దమ్మియు విక , సించె నపుడు

చ॥ పగజకు భీకరం బయివ , బాహులకుం దగు కార్యకంబు నొ
ప్పుగ ధరియించు రాఘవుఁడు , పొల్పుగఁ దీరిచి కాల్యకృత్యముల్
మొగసలఁ జేరి నావికుల , ముఖ్య గుహంగని గంగ దాటఁగాఁ
దగు కలమొందు దెమ్మని ము , దంబున నానతి సేయ నంతటన్.

చ॥ మనమున వీడలేని ప్రియ , మండనుడైన గుహండు భక్తిమై
జనకజకుండ మాల సుమ , సాగర వీరద వీరరత్నవ
రునకు, బ్రణామముల్ సలిపి , నొచ్చి కనుల్ వెనఁ గ్రుమ్మరించు వాః
కణములు వెల్లువై పఱవఁ , గై ముకుళించి కడంక నిట్లనున్.

పీ॥ వనమాలి! విను మా ని , వాన మనత్య ప, ద్ధతిలేని శుద్ధ కాం , తార భూమి
అక్షిణి బలమున , నలరారుదుము మేము, భవదాజ్ఞ మిగుల న , ల్పంబ యైన
శిరసా వహించి చే , పెదము మమ్మెల్లర, నీ బంధువులు గాఁగ , నెమ్మి నెంచి
నీ వనవాంబు , మా వనంబునఁ గడ, పంగ నర్ధింతు మా , ప్రభుఁడ వగుచుఁ

తే॥ దేనె కొఱ్ఱలు దివు లఁర్థించు నెఱచి, కలవు తోడుగాఁ గుక్కల , కరణి నున్న
యల్పమైన మాప్రాణ చాయంబు గలదు, వసులు గలవు గంగయును దావుననెగలదు

పీ॥ పట్టఁ బోలిన చర్య , పట్టముల్ గలవు భు, జింప నింపగు పండ్లు , దుంపలుండు
నూఁగు లాడుటకు మే , య్యాలలంబోలు, కలముల పైభాగ , ములును గలవు
పరుగెత్తఁదగు కాళ్లు , బలువిండ్లు గల కేలు, గలవు దుస్పాదములును పువ్వు లేని
నంబర వీధి ను , న్నట్టి వస్తువునైన, గడియలోఁదెచ్చి యీ , గలము మేము

తే॥ విల్లకాంప్రాజ్ఞ నెఱవేర్చు , వేఁటరులును, బలియు రేఁబడి లక్షలు , కలరుమీర
 తొక్కదినమేని మాయాకుఁటిక్కయందు నిలిచి మము దన్యు లంజేయుఁడెలమితోడ

ఉ॥ ఆతని వేడికోలు విని , హర్షముతోఁ జిలునవ్వుతో హృద
 భారము నిండు పేర్చిమ రము , వర్యుఁడు పల్కును వీరశేఖరా;
 పూతములైన యావగల , పుణ్య జలంబులఁ గ్రుంకి పెద్దలం
 జేతము రంజిలన్ గొలుపు , చేసి యనంతర మిందు వచ్చెదన్

తే॥ అనుడు నిగితజ్ఞుండగు , నాగుహుండు వడివడిం జని యొకిపెద్ద , పడవఁదెచ్చె
 జలజనేతుగ్గిందు మానులఁసెలపుగొనుచుఁ దమ్ముతోఁ జంద్రభారతోఁ దరణినెక్కె

ఉ॥ ప్రాణముఁ బోలు రాముఁడు త, రంగిణిలో నడపింపు వే యనన్
 నాడెముతో మరాళ మటు , నావ తరింగములందు పోవ ని
 స్త్రాణ వహించి శాపసులు , సంకటమున్ భజియించి చింతమై
 బాణలి వైచు మిర్జిముల , భాతిని వాడిరి రాము పోకత్తె

ఉ॥ పాలను గెల్చు పల్కుల న్ను , పాల తిహాజయుఁ దమ్మి నెచ్చెలిం
 బోలిన రాముఁడున్ నదిని , పుణ్య జలంబుల మీలతోడుతన్
 బోలఁగఁ గేల వారుకొని , పొల్చుగఁ జల్లుచు నుండఁ దెగ్గతో
 మాలిమి నడ్చు నావ పటి , మం జనెఁ గర్కట మేగు కైవడిన్,

ఉ॥ చందన నైకతస్తని ప్ర , శస్త్ర సురావగ కాంతి పుంజముల్
 చిందుమణుల్ తళ తళలు , చెంద సుగంధ జలేజ రోచురె
 ట్టందన మొంది తేటగు త, రంగములన్ కరముల్బడించి తె
 చ్చెం దన దక్షిణంపుఁ దట , సీమకుఁ జేర్చిమ వయోధిఁ జేరుచున్

కా॥ ఆర్యుం దావలి తీర మెక్కి ప్రమదం , బారంగ నచ్చో సుహృ
 ద్వర్యుం గాంచుచుఁ జిత్ర కూటమునకున్ , దారిన్ వెసం జూపి నీ
 కార్యం బారయ నేగు మన్నఁ జెలిమిం , గావంగఁ బ్రాణంబులున్
 స్తైర్యం బొప్పగ నీయఁ దగ్గ గుహఁదా , సత్య స్థిరుం గాంచుచున్

ఉ॥ ఏనుసు వెంటవచ్చెడు న , దృష్టము పొందుదునేని రాహుఁ
 కాననమందు దారి వెలుఁ , గన్ వలఁతన్ మఱి పండ్లు దుంపలున్
 దేనెయు మీకు వేళకొగి , దెచ్చి యొసంగు పవన్ సమర్థుఁడన్
 జాను కుటీరముం జలువఁ , జాలిన ప్రోదను వెంట వచ్చెదన్

ఉ॥ దృష్ట మృగంబులన్ దిశఁ , దోయదు శుద్ధ వనస్థంబున్
 గష్టము లేక రోసి వెసఁ , గాంతును కోరిన వస్తు జాంముల్

మృష్టము గాఁగఁ దెత్తుఁ బని • మేకొని చేయుదు రేయి వేళ వి
స్పష్టముగాఁ జరింతు నెడఁ • జాయక యుండెద వెంట వచ్చెదన్.

చ॥ పలువగ దుంపలన్ శిఖరి • పై లభించినఁ గెల్లగించి తే
వలఁతిని చాలదవ్వు నడ • వన్ జలమెచ్చట నున్నరోసి శేఁ
గలుగుదు విల్లదాల్చి మిము • గాతును కంటిని తెప్పవోరె నే
నలుకను దేనికిన్ శ్రమము • నందను వీడక వెంట వచ్చెదన్.

చ॥ మురువగు వక్షముం గలుగు • మోహనరూపః యభీష్టమేని సం
బరమున నాబలంబుఁ గొని • వచ్చెదఁ గాచెద నొక్కవేళ ము
ష్కరు లెవరేని కాశ్రవము • నల్పి పయింబడిరేని తొల్ల నే
నిరవుగఁ దాకి ప్రాణముల • నిచ్చెద వేఁదెద వెంటవచ్చెదన్.

చ॥ అనుచు గుహండు భక్తిమెయిఁ • బ్రార్థన పేయఁగ రాముఁ దీట్లనున్
వినుము సుహృత్తమాః సుగుణ • విశ్రుతః ప్రాణముఁబోలు వాఁడ వీ
యనుజుఁడు నీకుఁ దమ్ముఁడు ల • తాంగి ధరాత్మజ నీకు మిత్రురా
లును భవదాక్ష కేను మఱి • లోఁగిన వాఁడ నొరుండ నొదనే?

చ॥ శ్రమముల నొందు నంతఁ గద • సౌఖ్యము గల్గును జీవకోటికిన్
వెనుక సుఖంబుకై నడుచు • వేధ వియోగముఁగూర్చెనంచు నీ
మనమున నెంచి చింతిలకు • మానుగ నల్వార ముంటి మయ
క్కొను మనమొప్పు సోదరులు • కూరిమి నైదుగు రైతి మియ్యెదన్.

ఉ॥ కాలవిపర్యయంబునను • కల్లు నిలుంగు ధరింపఁ దోడు కాఁ
జాలిన నీదు తమ్ముఁడు య • శస్కరుఁ దొక్కరుఁ డున్నవాఁడు నా
తేలలి నేరితో నయన • నేల పగల్ జనియించు? నీవు నీ
ప్రోలికిఁ బొమ్మ నే మరలి • పోయెడు నాటికి విన్ను గాంచెదన్.

ఉ॥ అచ్చటి బాంధవ వ్రతతి • నారయ నీ యనుజుండు గల్గెన
ట్లచ్చటి చుట్టలం గరుణ • నేలఁగ నేరు గలారు పల్కమా?
నచ్చిగ నీకు బంధువులు • నాకును బంధులు గారొ? వారలన్
బెచ్చగు దుఃఖ మొందఁ దగ • వే? మదన్ముజ్జను వారిఁ గాపుమా.

ఉ॥ అనతి మీఱలేక మది • నంగద వీడఁగలేక చూచు వా
రీ నరుఁడేదొ రోగవదె • నేమొ యనం జను శృంగిబేర భూ
జానియు వీడుకోల్వడనె • జానుగ భూషణు దాల్చుకేకిఁబోల్
జానకి లక్ష్మణుండు రఘు • చంద్రుఁడు పట్టి రరణ్య మార్గమున్

7. వనప్రవేశపటము. 45

చ॥ వెడఁగులు పోడిమిన్ వలచు , వేశ్యల డెందమువోలె జెమ్మ యొ
 క్కెడయును కడ్దొ లేదొ యని , యేర్పడ శంక వహించు నట్టుల
 పృథమియు నెందఁ బాటు మిడి , వొందుచు వేసఁగివచ్చువేశ రా
 ముడు చనుదేర మేఘములు , మూఁగెడు జాడల దోచె మింటిపై.

స॥ గ్రహపతి లేత వెన్నెలల , కైవడిఁ గాయఁ దరూత్కరం బను
 గ్రహమున నీడ లీన మన , కాండము సోన వెలార్ప గంధ సం
 గ్రహఁ డనుకూలుడై వెలయఁ , గైపున నెమ్మిగు లాడఁ జారు వి
 గ్రహ లెదఁ దావముం గొనక , కాననవీధిఁ దరించి రిమ్ముగన్.

మ॥ ధరణీజాతను గాంచి రాముడను డెం , దం బింపు సొంపార నో
 హరిణాక్షిఁ యిటు చూడు మింపయిన వ , స్త్రాగుల్ పుటంపించు మే
 ల్వరవుం జూపెడు నింద్రగోపములు ను , రివ్విన్ తేలపూరాసులున్
 ధరణీ దేవికి రత్నహార విధి ను , ద్యత్కాంతులం జిమ్మెడున్.

క॥ రోలంబంబులు పాడ మద్దెల మొగుల్ , మ్రోఁగింపఁ బింఛంబులన్
 లీలన్ విప్పినటించు నెమ్మిగులు నీ , నెమ్మైనసంఖ్యాక నే
 త్రాలం జూచుచు నీడు వేనలి క్రియన్ , రాజిల్లకుండంగఁ జే
 రీలన్ బర్హము ముచ్చుకొన్న వయినం , బింపారగాఁ జూచితే .

చ॥ పరవిన కాంతు బుల్లసీలు , వచ్చని మేనును రాగ వక్త్రమున్
 జొరపిన కీర వారములు , పోల శరీష లతాంత రాజిపై
 విరువుగఁ గూరుచుంట గణి , యించిన నీడు ప్రకోష్ఠమందు వ్రా
 లు రహిఁ జెలఁగుఁ గాంచితె వి , లోలవిళాల మృగాక్షిఁ యియ్యెడన్.

తే॥ ఆప్ర పల్లవ లలిత వ , ర్జాంగిఁ చూడు, నమలి పిల్లలు జింక కూ , నలును నీడు
 మేవివన్నియ చూపుల , మేర్మిఁగాంచి, తమకుఁ జుట్టంబియె యెంచి , దాయుచుండె.

తే॥ ప్రసవ రాశిలో నిద్రించి , వచ్చుకేకి, పింఛమునఁ దావి యుండుట , పెట్టగాంచి
 ప్రణయ కోపాన దానిఁజే , రంగనీక, తిరుగుచుండుట చూచితే , తెరవ మిన్న;

తే॥ వికచకంఠేరి నెట్టిని , విరుల యందు, గండుఁ దుమ్మెదల్ వ్రాం బం , గారునూడు
 బొగ్గులందున లేచుని , పృలను పోలి, వెలయుచుంట వీక్షించితే , విదు విభాస్య;

తే॥ నాగరింగ కలిక నొక , నమ్మిగాంచి, పాచువి తలంచి నోటితో , బట్టికొన్న
 నరణిఁగవి విరి మొల్లలు , నలుపు చుండు, మందహాసము గంటివే , మధుర వాణి;

ఉ॥ కోనల సంచరించు పులి , కూనలు చీకటి ముద్దలన్న చె
న్నునిన హస్తీ పోతములు , నొద్దిక గొల్లలయింటి క్రేపులన్
బానికఁ గూడి వైరమును , పొందక వీడెడు నిచ్చలేక మే
లానిక సంచరించి చెర , లాడుచునుండుట గాంచితే చెరీ.

చ॥ ముడువఁగఁదగ్గ పూలు పరి , పూర్తిగఁ బూచిన గుత్సనంతతుల్
దొడిగిన పెక్కుకొమ్మలు మ , దు ప్రసవంబులఁ దాల్చు కొమ్మలొ
క్కెడ దిగి నీరమాడు క్రియ , నింపగు తెల్లని పట్టువల్వకై
వడిఁ దగి తావులం జిలుకు , వారిని మున్నట చూచితే సఖీ.

ఉ॥ నీటగు వింటి కొప్పు లలి , నెన్నుదు రొప్పు వరాకున్న యీ
పాటలి మొగ్గలందు చొరఁ , బాటఁగ లే కెలదేంట్లు మిక్కిలికా
వాటము గాఁగ విచ్చు ప్రస , వంబుల పై తెగఁ బ్రాకి యుండుటల్
హాటకమందు నీల మణు , లంటిన చందము దోచుఁ గాంచితే

చ॥ పరిమితి మీటి త్రాగు మధు , పాయలు కన్నులు తెర్వలేక బ
మ్మెర గొని పొక్కి మార్గము గ , మింపఁగఁ గానక తూల నాడు బం
భరములు గాంచి ముందుగను , పాటలు పాడుచుఁ బోవ వెన్నెఁ జీఁ
కు రహిని నేగు దుండె నది , గో కినుఁగొంటివో యంబుజాననా.

చ॥ విరి కియినేత కన్యకలు , వే యలవాటొనరించు నట్లు బం
గరువు హారంగు రంగరువు , గల్గిన వేఁగిన కొమ్మ లిందు నీ
పరసితెఁ నీదు ముంగురుల , యందపు బాలము నంట సూటిగా
బెరయు వినూత్న పుష్పముల , వేడుకఁ జిందఁగఁజేయుచుండుటల్

ఉ॥ సుందిరి తార హారమును , సొంపుగఁ దాల్చు పయోధరంబుపై
నందు హరిద్ర లేవము క్రి , యన్ సుర తావులు విలఁ బుప్పెడుల్
క్రందుగ రాలపైఁ బడుచు , గప్పట చేత హిరణ్య ఖండముల్
పొందుగ వాఁగా విరిసి , భూస్థలి బద్ధ విధానఁ గన్నదున్

ఉ॥ నీ పదకంజముల్ కలఁగు , నే యని హర్షునఁ ద్రోవ నెల్లెడన్
మోపఁగ మెత్తనొ కిరణీ , బావుల రాల్చిన చెట్లఁ జూడు మీ
దాపలి పూవుఁ గొమ్మలు సు , రామయదేహః యుదక్కుఁబోలి మో
పోపని నీదు కొనునకు , నొప్పగ లేక చలించె వెల్లె

మీ॥ నీరజంబులఁ బోలు , నీ పాదముల నీదు, పాదంబులం బోలు , ఎల్లవముల
ముసరిన తేటి గుం , పులను గాంచెదెఁ చీక, టిం బొలు నీవేటి , రీవి యొప్పు

మొగుటలఁజూచెదేఁ భుజములఁ బోలిన, యెల పెదుళ్ళగుముల • లలినిగంచె;
 యోగీలంపాట • లాకేకి గమియాట, లీజింక చూపుల • హేల కంచె;

తే॥ కలిగలును సూనములు నిండఁ • గలుగు కొమలఁ, బిజ్జలటనటఁగూర్చుంటఁ, వర్ణి వ్రాయు
 పలు తెగల పూల పక్షిల • విసనంబు, వజలు తెర చీలం బోలు • వానిఁ గంచె.

చ॥ అనుగల మొందు జానకికి • నర్వమ పంక్తుఁ డిటుల్ వచించుచున్
 దనియు విహార పద్ధతిని • దారిని చాల సరిప్రమించుచున్
 దినమదే యస్త శైలమునఁ • దేరును నీలుట గాంచి రాఘవుం
 దెనసీతి మంచుఁ బెక్కిను ము • నీళ్ళర వాటముఁ జిత్రకూటమున్.

రాముఁడు భరద్వాజు నాశ్రమము చేరుట

పీ॥ మించు ప్రేమను మనసు పూ • రించువాఁడు, చిరము తిరముగ సిద్ధిక్తై • చేయతపము
 పలము గనుచెఱింగిన భరి • ద్వాజ మౌసీ, పూని భవరోగ వైద్యుని • గానవచ్చె.

క॥ గొడుగును దండము కుండిక, జడముడులును జింతతోలు • సంధించి వెనక
 దడఁబడక త్రోవఁగాంచుచు, నడచి యెదురు వచ్చె యోగి • నాథుం డటకున్.

పీ॥ నాలు వేదములు పు • న క్రమ పదరీతి, నటనంబు సలిపెడు • నాల్కవాఁడు
 నలున స్మరించు ప్రా • ణులు సమస్తం బొక, రూపునఁ గాంచు కా • రుణ్యమూర్తి
 యెల్ల లోకమ్ముల • స్పృష్టించు నేర్పున, హరినాథిఁబుటని • యపర భాత
 మునినాథ నికరంబు • మన శిరోమణి యగ్ని, పూజ తప్పక చేయు • పుణ్యమూర్తి

తే॥ రాఁగరాఘవేంద్రుఁడునుమాఁర్చనముచేసి, ముని పదములకుమమ్మాఱు, మ్రొక్కిలేవ
 నతని గాఢ పరిష్కంగ • మావరించి, తపసి వేషంబు గాంచు చిం • తయు వహించె

క॥ చిరము భరనేలఁదగు నీ, తరుణంబునఁ దపసి రూపు • దాలిచి పనులన్
 జరియింప వచ్చు కారణ, మునియఁ దగున యేని తెల్పు • మా? యని యడుగఁ

చ॥ జరిగిన వృత్త మాతవికి • స్పృషముగా వివరింప మౌని నీ
 వ్వెరగొని యిట్టి చెయ్యి ప్రభ • వించునె యీ యుగమందు నక్కటా;
 జరుగక తప్పనేమి విధి • చక్కటి; గొప్పతపంబు చేయదీ
 దరణి యటంచుఁ జాలఁ బరి • కాపము నొందెను దెండ్రుందునకా.

ఉ॥ పేళల కమ్ర వాక్య వర • బింబ సమోష్ణి విదేహ కన్యతో
 శ్రీ శనిభుండవౌ నిను మ • హిం బరిపాలన సేయు మంచు భూ
 మీకుఁడు నాహితుండు వచి • యింది యనంతర మిట్లు పంపి జీ
 వాళ గడించువాఁడు భువి • నాఱడిఁ బొందక యుండుఁ జెల్లరే;

చ॥ తొడరికి గాఁగ సౌఖ్యమును , దుఃఖము వచ్చుట సాజమేకదా
పుడమిని దేహి చేయు తన , పుణ్యము పాపము చేత నవ్యయం
దొడరును మిన్న కిక్కరణి , దుఃఖము నొంి ఫలంబె యంచుఁ దా
దడవుదు రాముదేహము ము , దంబుఁ దోకొని యేగె నింటికిన్

ఉ॥ పూతగుణుండు యోగికుల , పుంగవుఁడదటఁ దోడి తెచ్చి ప్ర
స్థిత తలంబు చూపి గుఱ , పేళల వాక్కుల నాతిదేయముల్
బ్రాతిగఁ జిల్పి కాయలను , పండ్లునొసంగి తనూజుం బలెన్
బ్రీతిగఁ జూడ రాఘవులు , వెడుక నిల్పిరి రేయి యచ్చటన్

తే॥ ఇతనితో మనమిట వస , యిండు కతన సుగతి గలదని తలపోసి , సుజనహితుని
రాముఁగని భరద్వాజుండు , ప్రేమతోడఁ, గలదు వచనీయమని యిట్లు, పలుకఁదొడఁగె

చ॥ కలవిట నిండుగా జలము , కాయలు పూవులు పండ్లు దుంపలున్
గలిగిన చింతలుం దొలఁగుఁ , గ్రవృత్తిఁ బుణ్యము వృద్ధి నొందెడున్
గలుగద యితకంచె మఱొ , కండు ప్రళాంత సుఖస్థలంబు మీ
రలు మమ్మగూడి యుండినఁ గ , రంబు కృతార్థు మౌదు మిమ్మహిన్

కా॥ అంతర్వాహినియౌ సరస్వతియు సూర్యాత్మీయసంజాత యీ
ప్రాంతంబందె సురావగం గలియు ది , వ్యతేత్ర మీతావు వా
క్కొంతుండిందు వసింపఁగా నెడఁద ను , తక్కిండు మా బోటికి
చెంతజేరఁగ దుర్బటంబు లభియిం , చెం బూర్వపుణ్యంబునకా

చ॥ అనియిటు పల్కు మౌనిఁగని , యంజలితో రఘరాముఁ డిట్లనున్
మునివరః కోసలంబునకుఁ , బుజ్యులంబిది దవ్వగాదు మా
జనములు గుంపు గుంపులుగఁ , జక్కిన వచ్చి వసించు రిందు మా
యునికి నెఱింగిరేని యది , యొప్పుదు మీరు గ్రహింపఁ జాలరే?

ఉ॥ నాపుడుఁ దాపసేంద్రుఁడను , నాయమ యిది నిజంబి యొప్పితిన్
వానిరి నీవనంబుఁ గడ , వన్ దళయోజన చూపమందునన్
దేవతలెల్ల బ్రాంజలి ను , తింపఁగ నొప్పిన చిత్రకూటమే
నీవు వసింపఁ దగ్గదది , విక్రము నాకముకంచె నింపగున్

తే॥ మురిపమున నిట్లును యతి , పరుసెఱిగి, మూపురును చని పిల్లన , గ్రోవులూడు
గొల్లపల్లె యపత్యక , లెల్లఁగదచి యమునఁ గాంచిరి కడఁక మ , ద్యుండినమున

కా॥ సారంగంబులు నీరుద్రావుటలు ధా , స్వద్వళ సింహంబు లా
పార్వతం గాంచి పవిత్ర వాహనికి హ , స్త్రాంబుల నోడ్చి వి

స్ఫూరంబైన ధరా పరాగము విడన్ • స్నానంబు గావించి కాం
తారాహరముఁ గొంచు నిల్చి రగ బృం • దచ్చాయ విశ్రాంతిక్తె .

ఉ॥ అవ్వల వాహిని గడచు • టారయుమా యన లక్ష్మణుండు తా
నవ్వనిఁ గలు వంశముల • నంటఁగఁ గట్టి కలంబు చేసి పై
జవ్వనియున్ రఘూత్తముఁడు • చయ్యన నెక్కఁగ రెండు చేతులున్
మవ్వపుఁ దెట్లుగా యుషముఁ • మాడ్కినిత్రోచుచు దాఁచె నన్నదిన్ .

తే॥ రాము తమ్ముని భుజ మంద • రంబు తిరుగ, నొక్కప్రక్కసీరంబు మా • రుప్పదదిజేరె
మిన్న జలములు పడమటి • మేరఁజేరె, దెప్పవైశంబి యావలి • దిక్కుఁజేరె .

ఉ॥ నారలు దాల్చియుం ద్రిభువ • న ప్రతిమారులు దంతివైరి గం
భీరులు తీరమెక్కియట • విం బహూహరము వోయి కొమ్మలున్
వేరులు మాఁడి ధారణయు • వేఁడిమి నొంది కనంగఁ జిత్తమున్
సీరుగఁ జేయునట్టి యొక • నిర్జల భూమిని గాంచి రయ్యెడన్

ఉ॥ జానకి యీభువిం గడవఁ • జాలదయంచు విభుండు చింతిలన్
భానుఁడు శీతభాను చెలు • వంబునఁ జందన శీతలత్వముం
బూనెను మాఁడి నల్లనగు • మ్రోడులు వెంటనె పల్లనింకె ఘో
రానల మంత నంబుజ వ • నాకృతి నొందె మనోహరంబుగన్

ఉ॥ వేచిన విత్తులట్టి కఱి • వేంద్రపు రాకులు కోసి మెత్తగా
వైచిన పూలఁ బోలినవి • వేఁగిన తీఁగలు నన్నెఁ గోఱలం
బూచిన చిల్లువోయి సుధ • వొంది భుజంగము లుఁడెఁ దృప్తిమైఁ
దోచిన మేఘముల్ గురిసెఁ • దుంపురులన్ భువనంబు చల్లఁగాన్ .

తే॥ హింద్రకులగు వేఁటరులు ఋ • షీంద్రులైరి, యాకలియె లేక పగవీడి • యల తడవు
పులుల కడఁ జేరి సారంగ • పోతకములు, పాలు ద్రావ సాగిన యవి, భయములేక

తే॥ కొండ చిలువలు క్రూరంపుఁ • గోపమీఁగి, నీటదిగినవి వోరె కాం • తినివహించె
వంశములుచిటపెటమండు • వరుసమాని, కుందరదనలదాహుల • కొమరుదాల్చె .

చ॥ కనవు పెరింగి పచ్చనగు • కంబళముం బఱపించి కట్టి సొం
పెసఁగె మయామరముల్ పురుల • నింబుగ విప్పుచు వేశ్యలంబలెన్
బొసఁగఁగ లాన్యముల్ నలిపెఁ • బోయెడు త్రోవల గండుఁ దుమ్మెదల్
దెసలను వైజీకాళి బలెఁ • దృప్తిగ గానముసేసె నయ్యెడన్ .

చ॥ పలము లకాలమయ్యుఁ బరి • పక్వములై యిల వ్రాలుచుండె దుం
పలు తమ వేళతోడ వెలి • వాఱి కనంబడె భూమియెల్లఁ బూ

పులఁ దరుజాలముల్ సొగసు • పూవివ చానలఁ బోలెఁ; బ్రేమ మ
గలముగఁ గూర్చు శీలమున • కంటెఁ దపం బొకరుండు గల్గునే;

తే॥ బోయ సల్లెయు మునివల్లె • యాయె గెంపు, వోలె నెడనెడ నారుద్ర • పురుగులొలసె
వృక్షములయందు చింతించు • పెంటులఁ గని, గండు కోయిలల్ ప్రియమున • గారవిందె.

చ॥ వెనుకకు వచ్చువేళ విని • పించిన నాథులఁగాంచి ప్రాణముల్
తనయఁగఁ గొగిలించుకొని • దాడికి నంపిన యావతంబు నె
మ్మనముల కై వడిం గుముల • మాడిన యమ్మరు భూమి, గెల్చి వ
చ్చిన ప్రియులం గనం జెలఁగు • చేతములం బరె నయ్యెఁ జల్లనై.

మ॥ మరుభూమిస్థలి దాటి మువ్వ రెల రే • మన్నీ డు గర్భంబునన్
మఱుగన్ గర్జిలు మేఘపాళిఁ గని నం • బ్రాంతాంతరంగంబుతోఁ
గరిణీవారముగాఁ దలంచి గజముల్ • కై సాచు నెత్తెన భూ
ధరముం గాంచిరి చిత్రకూటము మునీం • వ్ర ధ్యాన సంవాటమున్.

గీ చిత్ర కూట పటలము. 56

చ॥ వినుత సురాశీన్ మనకు • వేటిమి నొందక యొక్కయాకృతిన్
మొనసే వినిశ్చలం బయిన • పుణ్య పథంబునఁ బోవు రాఘవుం
డనఘుండు సీతకా శిఖరి • యందలి సుందర దృశ్య వీక్షచేఁ
బొనరు పదిశ్రమంబు మఱు • పుచ్చుచు నిట్లను నిండుపల్కులన్.

తే॥ అలరు బోడిఁ చూడుమ యుగ • త్యకతలముల, నేలకులకీవియలును త • మాలములును
నీరదములు వారణములు • వేలుపఱచి, కాంచరానట్టి కరణిని • కాననయ్యె.

తే॥ కువలయాక్షిరోఁ కాంచుము • కొండమీఁది, యురణములుమరకతరత్న • కిరణసమితి
బలయ భానుని పచ్చని • వారువములఁ, బోలి విరిసిల్లు చున్నవి • పూతచరితః

తే॥ మదగజంబు లడఁగు పెద్ద • యుదలములను, దొరయు పాములపొరలు వె • దుళ్లయందు
దగులు కొని కదలుచు నయో • ధ్యాపరమున, పౌధశీర ధ్వజము లనఁ • జాలెఁగంటె.

తే॥ పగడములు పొదిగినయట్లు • వ్రుధలు వెడలు, శైల పార్శ్వంబు లందెల్లఁ • బాలఁబోలు
చమర వాఁముల్ గడల వి • ద్రుమగ్రీడ్రి, జనితి నెడ్డిరిజేఁబోలు • చాయ గంటె.

తే॥ కవిత సింహ పాటిత గజ • కుంభములను, రాలుముత్తెముల్ మగువల • ప్రణయజనిత
కోవవేళను రాలు కుం • కుమ విలిప్త, మౌక్తికములన నొప్పారు • మగువ కంటె.

తే॥ శివ విడిదిగా నెత్తిన • చందమొప్పు, గొనబు కెంపు సొంపులు నింపు • కొండకొమ్ము
హర కపర్దము గాఁగ నం • దలరు యురము, లందు పెనియించు గంగ నా • నడరెఁగంటె.

తే॥ తలఁచి మానికములతోడఁ , దరలు పన్న, గములు చూడఁగా మదకరిం , ద్రములు కెంపు
ముఖ పటంబులతోఁ బోవు , మురువు దోచెఁ, గంటివే సుధామయి; కంటి కజవుదీఱ.

తే॥ రత్నపుటయు శమును దా , రంబు మోచు, ననువుఁ బోలు కొనొప్పుల , తాంగి; కంటె
ననుచు చందన పనములు , నభముగప్ప, నందు చొచ్చి పోయెడుక్రియ , నజ్జుఁదొప్పు

తే॥ లకురెమ్మలఁగొని మూఁగు , నకులఁదోలి, తేనియంగొని కరిణికి , నానఁ గరము
చేత నందిచ్చు నెలవంకఁ , జెనయుదంత , మునుగుల హస్తాఁగించితే , రక్షిరుదోజి;

చ॥ మనుష్య గర్తయైన హరి , మాయ నడంగి కనంగ రాకయు
న్నను విశరాజులైన ముని , నాథులకున్ బయలైన యట్టి బం
గిని తనయందు చాఁగి కొను , కింపురుషావళిఁ గానిపించు పొం
టను; వహించెఁ గాంచుమి వి , తర్దికలా పటికంపు బండలన్.

ఉ॥ ఆదెడు నెమ్మికంటెఁ గడు , నందము నొందిన కోకిల స్వరా;
మోడి యెడదంతోఁ బతుల , మోములఁ గాంచక యల్క నూను నా
చేదెలు తామె వల్లభులఁ , జేరఁ దపించుచు రోయునట్లుగాఁ
బాడెడి కిన్నరాంగనల , పాటల వైఖరి వింటె; యుగ్మహి:

ఉ॥ ఎక్కిడు విల్గవంద నుడు , రించుక పంచి కనుంగొనన్ వెదు
ళ్లక్కడ నక్కడన్ దగుల , నారఁగఁ గాఱు చురంప బిందువుల్
ఘక్కిలి, యందు వేఱురుచు , మేగలి దుంపలఁ ద్రవ్వబిందు ప
ల్లంగుం నిందెఁ జూచితె య , హీన సతీత్వ మహిష్ జీవమా;

తే॥ ఎలమియోఁ గుతుకంబుతో , జలకమాడు, నాఁడు కోఁతి స్థిర జుం , బలమి చల్ల
నెదుటి చరిఁజేరి గడ్డమై , మెసఁగు మొగులుఁ, గలఁచి చలులాడెను మగ , కపిని ఁటె;

తే॥ వల్లిలేనట్టి యమ్మల దీ , చంబ; యెండ, వెంచి రిసి కాంతులు నిర , త్వంబునొందు
కెంపు గుండులు వెవ్వేఱ , ప్రదికి దిగు, పెక్కురచి బింబముఁ బోలి , వెలిగెఁ గంటె;

తే॥ శీలమా యరుంధరికిని , చెప్పజాణ; ఇమ్మహావని వేఁగిని , కొమ్మలెల్ల
స్వస్థ ప్పమ్మలంబుం బల్లి , పాదములకు, నెఱఁగి లేచు వారిని పోలు , తెఱఁగుకంటె;

తే॥ తలియఁ బోటి; యుష్కరుఁడు , లడవు నిట్టి, శిఖరివైఁ గొఱచేల్గాచు , చెదవ లరసి
పిట్టలవోల నొడిపెనె , విసరుముణులు, మింటఁ జుక్కల మాచ్చిని , మెఱయుఁగంటె;

తే॥ ఎఱుకు లగురు రత్నలఁగాల్పఁకెగయు పొగయు, మునుల హామకుండమ్ములఁమొనయు పొగడ
గలిసి పెనుగిరి శిఖరంబు , కిరచిఁ బల్వ, రాజవదన; కంటివె యంబ , రంబు దెను.

చ॥ గుఱుగుమ గుప్పు వాసనలఁ , గూడిన దీర్ఘ విసీల కే; బా
రముఁ జలించు కొనుగ , రామ; వియన్నదిలోన ముఖ నం

మము వలె మీలు గాన నగు , కై వడి వట్టిన ని ర్బరంబులన్
గామరుగ రత్నముల్ వెలసి , కుప్పలుగాఁ గనిపించుఁ గాంచితే॥

తే॥ సజ్జ కెంపు బండలలోన , నిలుము కొనుచుఁ, బచ్చబండలలోఁగానఁబడుచునుండు
కినుకఁగొన్న విద్యాధరాం , గనల యదుగు లత్తుకల జాడఁగంటివే , లలితవార్యః

తే॥ జలకమాడు రంభాదుల , జడలనుండి విడిచివైచిన వినుమ్రాని , విరులతోడ
దొరిలినప్పు రత్నములతో , మెలపు పలపు గలిగి పాఱురురులఁగంచెఁ కలికిమిన్ను॥

తే॥ వే టరులు చేలఁగావంగఁ , బెట్టినట్టి శలకలెత్తి వాయించుకోఁ , తులను గంచెఁ
అందికొని చేత నెలవంకికిందుడుడుమ గొలయగు కొఱవతిఁజూచి , తేఁ లభాంగి

తే॥ మాధవీ నికుంజములందు , మగల బాసి వేల్పు మగువలుండిన జాడఁ, దెల్పుచుండ
నల్లనై మాఁడిచట్టి యీ , ననలతోడి తల్పములఁ గాంచితేఁ సహా, ధర్మచరిత

చ॥ తలచిన యట్టి దేవసుధ , తప్పక యానిన వారి మాడ్కిఁ బే
రెలమిని పొందు జానకిఁ ర , హింపఁగ నీపెను మ్రాఁకులందు దీ
వలఁ దగిలించి యుయ్యెలల , వారక యూఁగుచుఁజెంచువాండ్ర చె
ల్వలు రహిఁ బాడఁగా నకున , పజ్జలు వచ్చుచునుటఁగాంచితేః

తే॥ మేనకాదులు క్రీడించి , తానమాడ గల మును కుంకుమముఁగల్పు , కంబు లించు
మంగళ ద్రవ్యములు గలి , యంగ నీటి కంపురులు పరిమళముఁ, బొందుటను గంచె

తే॥ అడుకొని మాఁడు జాలకే , యదికమైన చల్లదనము పొం ధులకు నొ , సంగుచ్చు
శిఖరాంబు సూయ్యుండు , చేపేటి ముకుటముం దాల్చు తీరునఁ, బొలిచెఁగంచె

తే॥ మానికంపు బండల మీఁడఁమలసివెదురు పొదలు రాల్చిన ము త్తియఁములు వెలుంగ
నంజ మిన్నుంటఁ బర్వం , క్షేత్రనయితి కింటిఁగానంగ వెచ్చుట , గాంచుమబల

తే॥ విజిత వంశ వీణారావ , విసుల శు మః పూచు మోచుగు రెడనెడఁ , బొలుచుచుండ
వనము మంటుచు నుండెడు , శిధిదోచెఁ గాంచితే దూఁఖాగ్గిలు , కన్నులలర

ఉ॥ వెందొవలందు గాజులను , చెర్చిన చెన్నునఁ గానఁబచ్చితే
లొందిన జానకిఁ కల్ద , యూఁము మండము తోలునంచి గాఁ
బొంది జలంబు నింపకొని , పొయి లుండ్లు కుండికావనిం
గ్రుందుగ నింపుచుండుటలు , గాంచెయెచ్చటి చిత్రలీలన్

తే॥ పంపుతోకలు కూర్మికి , ఎంగు మనిసు గయగు కోఁతులు పృథ్వులఁ , గనులువెని
తాపనులఁ గట్టుంబట్టి , బారిహపు చుండు వేఱుకఁగాంచితే , యుచ్చులాఱిః

తే॥ ఎరులు విప్పిమయారముల్ , మునుఁబోచు కుండిములనగ్ని పెడిరాఁజు , కొనఁ ,
చుండుటలు చూడుచుంచెచ్చి , శోధరీ శ్ర శస్త్రయశుల మహిమనెన్నె , శక్యమగునె

చుండుటలు చూచుచుండు కృష్ణ, శోధరీ: ప్ర, శస్త్రయతుల మహిమనెన్న, శక్యమగునె
 తే॥ చెట్లఫలముల రాల్చెడు, చెడుగుజంబు: చెలగు కోతులు ప్రత్తిని, చిక్కుదీసి
 పోగుచేసి జుండెములకై, మునుల కొనగు, చుండుటలు కాంచుచుంటివే, యువిదమిన్న
 తే॥ మావి పసన యరటిచెట్ల, మంచి వండ్ల, దెచ్చి యిచ్చు కీశమ్ముల, దెఱవ, కంటె
 దుంపలం ద్రవ్వకొని భక్తి, తోడఁ దెచ్చు, కీటుల నిట, గంటవేసెడి, కీటాదొమ్మ;
 తే॥ కొండవరి జొన్న రాగి కం, కుడును పెదురు, వియ్యమనుములు నీ నన, చెయ్యివంటి
 నోళ్లగల కీరనికరమ్ము, మళ్ళ నుండి, తెచ్చి మునుల కిచ్చుటఁగంటె, మచ్చెకంటి;
 తే॥ దంఠములు తేజరిల్లు మ, దావళముల, నెత్తుకొని మ్రింగు భుజగంబు, లుత్తమజన
 భాతి వినతిమై జటిలులు, పడములూని, త్రొక్కు మెట్లగు టరసికీ, విక్కులాడి;
 తే॥ చపలనేత్ర: యీ కొండపై, దడముచేసి, కన్నుల ముద్రవులు కుండ, కరణిరాల్చు
 వారలకు ముక్తినియ దే, వశలు వచ్చు, మింటి తేరు లెండలఁ బోలె, మెఱవెఱజూడు

చ॥ తపనుని మ్రింగి యాజ్యమును, త్రావిన కుంతముఁ బోలి కాలుఁడున్
 విపుల భయంబు నొందు కడు, విప్పగు కాటుకకంటి: జానకీ;
 ఉపగల సూతికాప్రమము, నోర్వఁగ రేణువులన్ భరించి త
 ద్విషములు నొవ్వనీకొదవి, తేజీచి పట్టుచునుంటఁ గాంచితే;

తే॥ నీదు మైకాంతి మెఱువని, నిశ్చయించి, ఫణులు పుట్టలఁ దూఱుట, పడఁతి: కంటె
 జలద నాదంబు సింహ గ, ర్జనచయంచుఁ, గలఁగిపాటు వారజములఁ, గలికి: కంటె.

చ॥ అజని గృహస్థ దర్శమున, యందె తపంబును సత్యమున్ దిటం
 పఱచిన యాజి పుత్రులు, పైదలి కిట్టి వినోదముల్ ముదా
 కరముగఁ జూపుచుం జని సు, కర్ములు తాపను లందు కానరా
 నెఱఁగి మునీంద్రవర్యులకు, నెచ్చగు విందయి యుండె నవృటన్.

క॥ వెనఁగల నేమి నా:జను, నసురుని యుసుఱుల హరించి, యరుజంబయి యా
 కసమున వెలసిన చక్రము, పనదోచెం బిళ్ళిమాడ్రి, భానునితీరుల్

తే॥ చక్రదారిత దనుజ వి, స్తూరదేహ, గళితరక్తంబు నా నరిజ, కాశి పరవె
 వానినోర విఱుగు కోట, పల్లవోలె, నంద మొందెను మింటలే, జందమామ.

క॥ సుదతులకు ముఖ వికాసము, పొదలించుచు నలిస పుష్ప, ములు ముకుళించెఁ
 పడపడిగగనముఁ బోలిన, ప్రాదముల రిక్కలను పోలి, యరెం గలువల్

తే॥ ఆడు మగ కోతులఁట్రాఁకు, లరయుచేగెఁ, బిడులునంతులుసానువుల్, వెదక వెడలెఁ
 గాన పిట్టలు నీడముల్, గానఁ బోయెఁ జ్ఞాన వేద్యుఁడు సంజ కర్ణముల కరిగె

తే॥ కొన్నిపువ్వులు ముడిగెను, గొన్నివిడిగె, రామునకు లక్ష్మణునకు ను , ధామయి యగు
జానకికి హస్తనేత్ర కం , జంబు లవుడు, నీరజంబులకై వడి , నేముడింగె

ల క్ష్మ ణుఁ డు ప ర్జ శా ల ని ర్మిం చు ట.

క॥ ఉత్తముఁడు సుమిత్రాసుతుఁ, డత్తతీ తనుమధ్యతోడ , ననముం డండన్
జిత్తమున నెంచి యచ్చటఁ, డత్తమునఁ బర్వశా , తగ నిర్మించెన్.

పీ॥ పంగ కట్టల నాటి , పైన నడ్డంబుగాఁ, బొడవైన వెదురులఁ, బొందు పఱచి
నడుమ విట్రాదుల , నాటి పైవాసంబు, లమరించి పెండియ , లజగఁగట్టి
శాక పర్ణంబుల , జానుగాఁ గప్పిపై , బోద కనవువైచి , బొద్దుగాఁగఁ
బ్రక్కల వెదురుల , బ్రద్దల నల్లి మ, ట్టిని మెత్తి మణిగాన , మొనరఁజేసి

తే॥ జానకికి రామునకు వేఱు , స్థలము లుంచి, వాస్తు శాస్త్రోక్తముగ నెల్ల , పనులు తీర్చి
లోనఁ గుంకుమ పంకంబు , తోన యలికి, గోడలకు నదీ రత్నముల్ , కూర్చియంతు.

తే॥ బరిబర్హ విభానంబు , పరఁగఁగట్టి, కత్తిఁగొనివ్రేలు క్రచ్చులఁ, గత్తిరించి
చుట్టు వెలుగు వెదుళ్లతోఁ , గట్టి ననఁ, బఱచి కొవ్వెరుల్ చల్లి , తల్పం బమర్చె.

ఉ॥ ఈవిధి లక్ష్మణుండు ర , యించిన యొప్పగు పర్వశాలలో
దేవతలన్ భజించి జగ , తీపతి యంబుజగర్భునందు న
జ్ఞానశీ నన్ను బోఁటి జను , లందుఁ జరాచర కోటియందు నొ
క్కేవిధి నొప్పవాఁడు తన , యిందినిగూడి వసించె నచ్చటన్.

ఉ॥ మాయను సీఁగినట్టివగు , మానసముల్ శ్రుతులున్ సుధార్థియుం
బాయని తొల్లి తెంకయు న , మస్తము నియ్యదె యంచుఁ బల్కనొ
చాయను లక్ష్మణుండు కడు , చాతురిఁగట్టు కుటీరమందు సీ
తాయుతుడై రఘువ్రథుఁ డె , డం బరితృప్తివసించె నత్తతీన్.

తే॥ జానకీ సుమకోమల , చరణయుగళి, కట్టు శిలారల మార్గంబుఁ , గడవ నడచెఁ
డమ్ముకిరమలు గుడిసె నొం , డంగఁగట్టె, సాయమే లేని వారికీ , జగతిగలదె?

క॥ అని చింతించుచుఁ డమ్ముని, గనుఁగొని యాపర్ణశాలఁ , గట్టెడు పని యెం
డున నేర్పితి పని నిలువక, కను గొడుకుల నశ్రువులను , కార్చెను తోడ్దొన్.

చ॥ పొలుచును సంపదన్ భరణ , పుత్రున కిచ్చిన తంత్రి యానందన్
వెలలి వసంబు చేరి బహ , ఎశ్రుత ధర్మముఁ గాఁ భాస్కరుం
బలె వెలిఁగించు నన్నుతి ను , పార్జన చేసితి సంబంధు నా
కులతను నీకు మిక్కిలిగఁ , గూర్చితి సంబంధె యుక్తమౌ గదా?

చ॥ అనియిటు రాఘవుండనఁగ , నంతటఁ దమ్ముడెడందఁగుండి య
న్నను తగఁగాంచి యిట్టులను , నాయకః యన్నకు సేవసేఁజ్జై
యనుజుఁడు గల్గు నిక్కమిది , యారయఁ గష్ట ముఖంకురంబు నా
టనె యుదయించి కాటనె రు , టంబుగ నిల్చుటెఱుంగవేయనఁ.

ఉ॥ బన నటుండ నిమ్మ పరి , హారము దీనికి లేదు ధర్మమున్
మానుట కూడదంచుఁ దన , మానస మందు తలంచి సేవపైఁ
బూనికయుం గుతూహలము , పూర్తిగఁ గల్గిన తమ్ము చింతయున్
లోన నెఱింగి వాని యడ , లుం దొలఁగింపఁగ నెంచి యిట్లునున్.

తే॥ ఉర్వి సంపదలకుఁ దుది , యొందు గలదు, కావి సద్గతి యనెడి లాభంబుతోడి
ఆతుల సమ్మోద మరయ శాన్వితముగాన, దీనఁగొఱఁతయేమున్నది, తెలియుమయ్య

తే॥ తమ్ము రాఘవుఁ డిటు నమా , ధానపఱచి, యమరులు నుతింప వ్రతముల, నాచరించె
తదీసి యగు వసిష్ఠనియాజ్ఞఁ , దరలినట్టి, దూతలేమైరొ వారలఁ , జూత మింక.

9. ద హ న ప ట ల ము. (145)

తే॥ సత్య వాక్యలొ దూతలు , సరగ రేయిఁ. బవలు నిలువక నడచి యా , భరతుఁడుండు
హర్యముం గని తమరాక , యతని కెఱుక, పఱపుడని ద్వార్పితలతోడఁ, బలికినా

తే॥ భరతు నానతిఁ గొనుచు లో , పలికి వార, లరుగఁ గుతుకంబు మితిమీఱ, సతఁడుకాఁ
రాజరత్న కిరీట నీ , రాజితాంఘ్రి, యుగళఁడగు తండ్రి సుఖఁడయి , యొప్పున

ఉ॥ రాజు సుఖుండనంగ యవ , రాజును లక్ష్మణుఁడున్ సుఖాప్తికిన్
బాజనులే కదా? కుశల , వర్తినులే జనసుల్? తపోధనుం
దోజకు భద్రమే? యనుడు , సుత్తర మిచ్చుచు దూతలెల్ల వా
రోజు జెలంగు వారనుచు , నుంచిరి భూపతి శ్రీముఖం బటన్.

తే॥ మఱియు గల బంధువుల యనా, మయములడిగి, తండ్రి వంపిన లేఖ మ , స్తమన న
ముద్రగల చానిఁద్వరగ వి , ప్పచునె వారి, కిచ్చె న కంబు గా గ ధి , భీష్ట ధరము

తే॥ మొగమునందునఁ జిఱుఁనవ్వు , మొలకలెత్తఁ, బులకములకు శరీరంబు , కులకముఁ
నుబ్బి యగ్రజుఁగాంచనొ , నుత్పకతను, విరులవారిగాజలెను , భరతుఁడపుడు.

తే॥ అరుగఁ బరివార విఠలి , నాజ్ఞయొసఁగి, పెద్దల మ్రొక్కి వారి దీ , వెనలఁబొంది
యాయితంబై న తేస్తై , ననుజుతోడ, నెగడి తిధివారముల గమ , నింప కరిగె.

ప॥ ఏనుఁగుల్ ముందుగా , నేగెను రాజ కు, మారులు బారులు , తీరి చనిరి
సాయుధం బగు వీర , సైన్యము నాలుగు, ప్రక్కలఁగ్రమముగా , బలసి వెడతె

నొత్తిరి శంఖముల్ • మొత్తిరి భేరులు, వెలసెను ధ్వజములు • బలిసె ధ్వనులు
మెఱసెను గొడుగులు • బెరసె భూషణ కాంతి, మొరసె నేమి రవంబు • విరిసె సురఃటి

॥ మ్రోగె బిండ్లపై బహువాద్య • ములరవంబు, మూగెఁదేలులుక్రొవ్విరి • మొగములందు
రేఁగెమిన్ను మన్నలము భూ • రేణు చయము, సాగెభరతుండుమిక్కిలి • సంబరమున

తే॥ మించి నకిలించి తలల నా • డించునవియు, నింగికెగుగునునవేడ్క • నెగయునవియు
పోవఁ దగు వేళకేచేరఁ • తోవునవియు, మొగము వాచిన ఎ • నశ్వ • ములునుగదరె.

తే॥ విల్లుకాండ్రు రీఁపెలవారు • మల్లవరులు, చక్రతోమరాసి గదా స్ర • శస్త్ర హస్త
లనుభవం బున్న మావటీం • ద్రధిక విజయ, శీఘరగు వీరులును చుట్టి • చెంత నడవ.

తే॥ పోటులాడున్నలుకోడి • పుంజులునుపొ, చేళ్లకముఱులు మఱియుఁబూ • రేళ్లపెంచు
నట్టి వేఁటరుల్ మనముల • నలరివాని, వెరిటఁగొని వేడుకగ ముందు • వెడలినారు.

తే॥ ఉత్తములు కొందఱురముల • నొరసికొనుచు, జరగి చాల్చాలునని నిల్చి • జన్మమెత్తి
సురలు జ్ఞానులై యైహిక • సుఖము వీడి, పూర్వనాకలోకముఁ • గొన్న పోల్కినుండ్రె.

తే॥ మధువు చెవులకుఁ గుడిపిన • మాడ్కివజులు, మాగధుల కీర్తనధ్వనుల్ • మలసె దివిని
ఓడలికిని ప్రాణముం తోరె • నొప్పునట్టి, మద్దెల రవంబు లెల్లఁదఁ • దద్దచెలసె

క॥ భేరి రుతి మించి విప్రా, శీరవము చెలంగె మేటి • జెట్టుల పెను గ
రారవము మించి వండులు, పేరుకొని వచించు వినుతి • పెలుచం దాఁకెన్

భరతుఁడు కోసలముఁ జేరుట.

క॥ అడవుల నడులను గిరులను, కడచి చెఱుకు రసము మడవ • గనిమలఁద్రెప్పన్
'వడియు వలుఁద పొలములు గల, పుడమిని కోసలము నేడు • పూఁటలఁజేరెన్

క॥ పొలములు మడకల నీఁగెను, పొలముల పైరులను నీఁగి • పోయె జలంబుల్
జలజాసన జలజంబున, నిలువక యేగుటయె గాక • నీఁగె విషయమున్

క॥ పండిన ఫలముల పెటవడి, నిండి రసము దరుఁబాఱి • విష్పల మయ్యెన్
మెండగు పువ్వులు విరిసియు, నెండి దిగువ రాతి విఱగ • నెఱసెను చుంట్న్.

తే॥ పక్వకాలంబు నెఱుఁగు కా • వరులు లేక, పండి వరిపైరు తలవ్రాల్చి • పాఱుచున్న
మావిపండ్లరసము గని • మలను పొరల, మొదలు మురిసి ధాన్యంబులు • మొలకలెత్తె

తే॥ పక్షలాడు పొలంబులఁ • బనులు సేయు, తిల సుమంబులఁ దెగడు నా • నలు గలారు
పనులు సేయరు మడఁతులు • ప్రణయ కోప, మొంది నట్టులు కలుపు • సూర్యకుండ్రె

క॥ చిలుకలు పలుకులు నిలిపెను, పొలఁతులకున్ దూతి పనులఁ • బోవుట తొలఁగెన్
ఋతువు భేరులు పురవీ, ధులలో సుత్పవము లెందుఁ • దొడక యుండెన్.

- క॥ వేడవు శిరసులు పూవుల, నాడవు చెలిగములు నీట + నాట నెలవులన్
రాడవు పిల్లనఁ గ్రోవులు, కాడవు మాడువుల సువ్వి + కర్ణ బిలములన్
- తే॥ వెలయు మొగములు చిఱునవ్వు + వీడియుండె, మాడుగులు తావిపొగలను + మానియుండె
దీపములు ప్రకాశమలేక + త్రిక్కియుండె, మనవతుల జడల్ సుమములఁ ప్రదలియుండె
- క॥ పెరిగిసంపన్నుని మైపులు, చెఱువుల నుదకములు రామిఁ + జెడు లోభుల మం
దిరముల వాకిండ్లదన్, దిరిగెడు యాచకుల మోము + తీరున వాడెన్
- క॥ వేలుపులు దూపమేగఁగ, నాలుకతోఁ బలుకరాని + నయమున సుజ్ఞే
త్రాకులు పంటల వీడఁగ, నేలపొలుపు దక్కె నునుఱు + నీఁగు నొడలు నాన్.
- క॥ అటుపంటి కోసంబును, తటుకున భరతుండు చూచి + తన మదిలోఁ బే
రటమట పడి చెడుగేదో, యిట విన నగు నంచునూర్పు + రెచ్చుగఁ బుచ్చెన్.
- క॥ మఱి యేగి సత్య భూషుడు, తఱిమెడు నరదంబు కంటఁ + దద్దయుపడిగా
నెఱుకఁ బనిచి యాలో మెఱు, పొఱుయని సాకేతమును న + ముత్కృతఁ గాంచెన్.
- తే॥ వేవెలుఁగుఁగని యిబ్బుమివేలి యెల్లఁ దిరిగి యలసితి నిలుపుము + తిందు రమ్ము
వెనుకఁ బోవచ్చునని నిక్కి + పిలుచునట్లు, గాన నగు ధ్వజ పటములఁ గానఁదయ్యె.
- తే॥ ధర వర్తతి నాద్దించు + ధనము నెల్లఁ గోరు వారలు వచ్చికై + కొనుదటంచుఁ
గీర్తికాములు పిలిచెడు + కేకవంటి, మురజ నిస్వనములు మున్ను + మొనయ వినఁడు
- క॥ సదగుల నుండి యిభంబుల, నిధులను దొడ్దగొనువారి + వెఱిఁ గానుకలన్
బుధులును గాయకులును మా, గధులును కొనిపోవు బరఁడు + గానఁడు నగరిన్.
- క॥ ఆవుల మన వారణముల, మావులఁ బెన్నిరులఁ బడసి + మన్ననతో భూ
దేవతలు నడచుచుండుట, భూవిభునందనుఁడు కనఁడు + పుర వీధులలో.
- క॥ పురమున గాయను లిండ్లన్, ద్విరేఫములు వీడియలును + తీయని సప్త
స్వరములు వెలివఱువమి నుం, దరుల కురుల కరణి నొప్పెఁ + దార లహితమై
- క॥ కరులను పల్కంకి కలను, హరులను రథములను బండ్లఁ నరిగెడు వారె
స్వర లేక నగరవీధులు, శర విరహిత సకత సహిత + యురముం బోలెన్.
- క॥ ఉత్తరుగుజేయగు + ఉత్తతి నగరంబు కొంతి + యందము చెడుబల్
చిత్తమునఁ దల యను జాఁ, యత్తెఱుగున నుండెఁ జూచి + తే పురిఁ యరియె
- క॥ అరివీర భయదఁభుజులం, పుర సంస్థితి చూడఁ దఁ + బొలుపటి దామో
దరు సతి వీడిన కలశాం, బు రాళి గతి నొప్పుచుండె + బుద నుతః కంటె,

తే॥ రత్న భూమండు సింహ ప , రాక్రముండు, నైన శత్రుఘ్నుడిరుగేల , నంజలిగాని
యిపుడు గలిగిన దొక దొడ్ద , యెడరు సతము, చెడని పురమును పిరివీడు , చెన్నుదోచె

భరతుడు కైకగృహంబున కేగుట.

తే॥ అని పలుకుచున్నయంతలో , న్యందనంబు, నగరుచొర వేగ విడుతుండు , దిగి బిరబిర,
దండ్రీవసియించు నట్టి పౌ , ధంబుచేరె, మనమునందున శంకలు , మల్లడిగొన.

తే॥ ఉద్ధతభుజుడు తక్కురతో , నుర్విసాధుఁ, డెలమివాడుకవసించు , గృహముసాచ్చి
యెడటఁ గానక యిది యల్ప , హేతురంబు, గావటించు శంకించె మీ , కృపముగాఁగ

తే॥ జనకు వెదకి విరుద్ధ హ , స్తముల తోడ, వందనము సేయ నుంకించు , భరతుఁగాంచి
యొక్కచేటిక మీతల్లి , యుత్సవతను, పిలుచు చుండెను కందని , పిలుచుకంత.

తే॥ వచ్చి తల్లికి మ్రొక్కన , వ్యనిరతనయు, మనసు తనివొందఁ దడవుచుఁ, చనదుతల్లి
దండ్రీ సేమంబుండుగ నా , తండు వారు, భద్రయుతుని పలికి యా , వలనుకాంచి

కా॥ తల్లిప్రేమముపెల్లగిల్ల గనుచు , తండ్రీన్ వడిం గాంచ నా
యుల్లంబల్లల నాడుచున్నయది యెం , దున్నాదో నానేత్రముల్
చల్లంగాఁ గనువాడఁ డెప్పు గదెన్ర , శ్చిందిరఁ జాలింపు మే
నొల్లం దండ్రీని కాంచు పిమ్మటనె నా కుత్సాహ మొప్పారెడున్

అ॥ అట్లు తనయుఁ డడుగ , నావంత యుల్లమ్ము, నందు వలరేచి , చురవ తెగువఁ
బలికె ననుక బలము , నడఁచిన మీరండ్రీ, సురలెచ్చి చివము చొచ్చె , నెనుచు.

ఉ॥ భగవఁ గాల్చునట్టి చెడు , వార్త వెలిబడ నెత్తివెండ్రుకల్
దిగ్గన నగ్గిగాలుగఁ , దిక్కటి వజ్రమువేర రావి మ్రా
నెగ్గతిఁ గూలు నగ్గతిని , పృథ్విని గూలి చిరంబు శ్వామున్
మ్రొగ్గక తెల్విడిప్పి . ప , ముం బలె నుంచె జనంబు ఒంతఁగకా.

చ॥ మొగమున కాంతి మ్రగ్గ సర , మోడ్చిం కిన్నుల సక్రబిందువుల్
బుగులుకొనిన్ వెనం గొఱవి , పూర్తిగ వీనులఁ జొన్ను రీతి నీ
దగరము లాడ నిన్ను బలె , ఎక్కొరు రెవ్వరు దెండ్రుండు ప
ంకఁగఁ దంకొందురే యటులు , కర్కశ మానసు వెట్టురెలివో:

తే॥ గుహుని కంటె సుందరుడు స్రు , క్కుచునులేచి, పరితపించుచు మనెం , ప్రాసవగవి
వేడిగా నూర్చి వేదన , వెక్కనముగ, నేడ్చి యేడ్చి తుదిం గాంచ , కిట్లు లనియె.

తే॥ ధర్మ విరూపిణము చేసి , దయనుచంపి, శీతలోన్నత కరుణకు , జెలుపు చెఱచి
మరణ మొందితి వననీతి , మఱచి నాడ, వింతకంటె హెచ్చగు దోష , పెచ్చి తండ్రీ?

౪॥ కోపము ద్రోసి కామమును • గోసి యెడందను లోభసంహతిన్
 లోపము చేసి యున్నతిని • లోకము నేలునుదార; నీప్రజన్
 దాపము పాలుచేసి తగు • దారిని నీకయి చూచుకొంటయున్
 లోపము గాడె; యద్దయును • లోభముగాక యుదారమార్గమే.

తే॥ ఇనుడు మొదలుగా నీకుల • నృపుల చరిత, ములను క్రొత్తలు చేసిన • పూతచరిత,
 భర్తమేర్వంశమగు విల్లు • భంగపజుచు, ముద్దుకొడుకు నెల్లెడఁ • బాసిపోయి తిట్లు.

తే॥ అర్య; ధర్మచరిత్రఁ యీ • యవనియందు, వ్రుందు వార లేవంశము • నందులేమి
 స్వర్గమున మైత్రిగలవారు • చాలఁగలరు, పోదమని యెంచి యేగితే • భువనపంద్య;

తే॥ తదవు చల్లనై యున్న నీ • గొడుగు నీడ, వజ్రలు పలు జీవు లిప్పుడు • వాడినిలువఁ
 గల్పశీతలచ్చాయ నా, కాంక్షచేసి, వెడలి నాడివెసీవార • లిడుమఁ గుడువ;

క॥ శంబరుఁ జోలిన దనుజులు, వెంబడి మఱిముట్టిరేమి • విబుధులు కడగం
 ద్దంబడి పరుగిడి నీచర, జాంబుజములఁ బడిరె; దాన • సరిగితె చెప్పుమా;

౪॥ శాత్రవు లిచ్చినట్టి ధన • సంపద విప్రులకిచ్చి దివ్యులన్
 బాత్రముగా భజింపఁ దగు • పద్ధతిఁ జేసితి వశ్యమేధముల్
 పుత్రులఁ గంటి భక్తి శుచి • పూజ లొనర్పితి వట్టి పుణ్యదా
 రిత్రక; యిట్టి వెవ్వయు భ • రింపని నాకముఁ జేరఁ గోరితే;

తే॥ తండ్రి! రాముడు వట్టిహ • స్తములతోడ, నున్నవాడని నీచేత నున్నప్రభుత
 నతని కీయఁగఁ దలఁచి యే • బ్రతికియుండ. సమ్మతింపఁ డనుచు నిట్లు • జరిగితేమి;

చ॥ అరిది తపోబలంబు భువి • నందమి రామున కీవు మోద సం
 భరితముగాఁ గులక్రమ స • మారిత శీరకమున్ ధరింపఁ జే
 సి రహిమహోత్సవంబు విల • సిల్లఁగ నీదు విశాలనేత్రముల్
 గరువము నొందు బాగ్యమును • కాంచవు గావలయున్ సృష్టోత్తమా!

క॥ భరియింపలేని చింతను, భరతుం డీటు పనవి పనవి • బాష్పాకులిత
 స్ఫురితేక్షణుడై, యొకవై, ఖరిఁ దేజి పచించె నిట్లు • కైకం గనుచున్.

తే॥ తల్లియును తండ్రి గురువును • దైవతంబు, జ్యేష్ఠుఁడును మేరమీశిన • శ్రేష్ఠగుణుఁడు
 రాముడే కాన నతని పా • దమలాబ్ధి, ములకు మ్రొక్కక నామది • యలఁత వోదు.

క॥ అనిన న్నిని పిరుగుఁటో, లిన పలుకుల నారి తేఱు • లేమ కయిక నా
 తనయా; జానకితోఁ ద, మ్మునితో రాచువుఁడు వనికీఁ • టోయె ననంగన్.

క॥ అడవుల నున్నాడని తలి, నుడువఁగ శుచి మ్రింగు కరణి • నొగిలి మఱియు నే
 చెడుగులు నే వినఁదగినవి, కడమపడియెనో యటంచుఁ • గంపము నొందెన్.

ఉలికి వడంకి న్రూను వడి • యూర్పి యలందురి రాఘవుండు కా
నలకు గమింప దోసములొ • నరెన్నో? దై వము కోపగించెనో?
యల విధి దార్పె నేమి? మరి • యాద తొలంగెనో? దేని చేతన
కలక తొలంగఁ దెల్పుము క • కావికలయ్యె మదంతరంగమున్.

తే॥ చెడుగులే రాముఁ దొక్కెడఁ • జేయునేని, తల్లి కార్యంబు వోలే భుద్రదమయగును
తండ్రి మరజించు పిదపనే • దాశరథియు, వసుల కేగెనో? తెలుపవే • యనుడుఁ గైక

చ॥ గురువులఁ దిట్టి కాదు మఱి • కోపము చేతను కాదు దైవము
దొరయదు భానుఁడోలి తన • దొడ్ కులంబునఁ బట్టి నట్టి భూ
వరుఁడు సజీవుడై వెలయు • పట్టుననే యతఁడేగెఁ గానలన్
ధరణి తనూజితోడఁ దన • తమ్మునితోఁ జరియింపఁ బుత్రుకా;

చ॥ అని తన తల్లి వల్కుటయు • నాతఁడు దోసము లేద యేని యీ
సునఁ బగవారి కుట్రలును • చోపవయేని విధి ప్రకారమున్
బొనరక తండ్రి యుండఁగనె • పుత్రుఁ డరణ్యముఁ జేరుచేల? మా
జనకుఁడు పిమ్మటన్ విసివి • చావఁగ నేల? వచింపవే వెనన్.

చ॥ అనుటయుఁ గైక యిట్టులను • నయ్య వరంబుల నీయఁ గాంచి
వసులకు రాము నంపితిని • వారక రాజ్యము నీకుఁ గూర్చితిన్
దనయ వియోగమున్ మదిని • తాళఁగ లేక విభుండు స్వర్గముం
జెనసెను నీవు నా కనులు • శీతల మంద భువిం భరింపుమా

భరతుఁడు కై కను దూషించుట

ఉ॥ కైక కటాక్షి కర్ణములఁ • గాఁడక మున్నె శ్రవంబు మూసె వి
భ్రూకుటిఁదాల్చె నగ్ని వెలి • వుచ్చెను కన్నులఁ జిందె నెత్తురుల్
వాకొన మానె రోమములు • వహ్ని కణంబులఁ గ్రక్కెఁ జెక్కులన్
సోకె వడంకు కాళుల వ • సుంధర వ్రయ్యఁగ మోఁదె నార్పటిన్.

ఉ॥ కాళుల నేల గ్రుద్దుటయుఁ • గంపము నొందె జగంబు మేరువున్
గాలికి వారిధిన్ సుడియు • గంధ గజంబుల నావత్తె వడిన్
వేలుపులెల్ల భీతిలిరి • వెక్కన మందిరి దై త్యులయ్యెడన్
గాలుఁడు కన్నులన్ మొగిచెఁ • గల్వల సూడును క్రుంకె జంకునన్

చ॥ కలఁగిన క్రూరకోపమునఁ • గ్రాఁగిన యా భరతుండు పాప పం
కిలయగు నామె తల్లియని • గీల్కొను గారవముం ద్యజించి ని
ర్మలాఁడగు రామచంద్రుఁ డెద • మన్నన సేయఁడ యంచుఁ జంపఁగాఁ
దలఁపక యాసడించుచుఁ బ • దంపడి యిట్లనియెం గటాక్షులన్.

ఉ॥ రక్కసి పీపు నీ చెడు వ • రంబునఁ దండ్రీ గతించె నన్నయున్
దక్కన కాననంబులకుఁ • దారెఁ దపం బొగరింప నిట్లు నీ
చిక్కులఁగూర్చు జిహ్వాకను • చీల్చక నెమటై విన్న యే నిటన్
దక్కని యంచు రాజ్యమును • తాల్చిన వాఁడన కానె? పాపిని!

ఉ॥ ఈపును సిగ్గు లేకెడుట • నే నిలుచుంటివి క్రూరరాక్షసి!
నీవిటులాడ వా తెజవ • నే ఛురిం గొని క్రుక్కకుండితిఁ
ఘోషయింబుఁ గాచు సరి • పూర్వ గుణుండగు రాఘవుండు నన్
గాచిలుఁ దంచుఁ దిట్టునని • కాక క్షయింతునె తల్లి యంచెదన్?

ఉ॥ హృది వదన్నుచేఁ బ్రభుని • గూర్చితి వంపితి వన్నఁ గానకున్
గోరి మీట రాజ్యమును • కూర్చితి నాకయి మాయలాడి! యీ
తీర్థాఁ ధృమార్గమని • తేర్చెదొ? యిట్లగు నేని ధర్మమున్
గోరిక యందుఁ గాకః జన • కూటము కోరఁగ నిచ్చగించునే?

ఉ॥ వంచకురాలు తల్లి చెడు • పద్ధతిచేత సనాతనంబుగాఁ
గాంచిన వంక గౌరవముఁ • గాటికి మున్ భరతుండు పంపిఁ
దంచ జగంబు దూఱ బిడి • యంబున నా తలవంచి మానముం
ద్రెంచి చరించు పీనుఁగయి • త్రిమ్మరు కంటె మజేమి గాంతునో!

తే॥ తగు సతీర్థము ధర్మ వ • ద్ధతిని వీడు, నిన్ను చేపట్టు పతిని మ్రుం • దించి వరముఁ
గాంచు నీవాక పెనుభుజం • గ మవుకాక, కలికివే? మఱి యెవ్వరిఁ • గఱవ నుంటి?

చ॥ పరి యునుఱుల్ హరించితివి • వ్యాధివో? కావు పిసాచివీపు; జీ
విలము వహించు కంటె వడి • బిడ్డుట మేలటు దోరు; నన్ను గాం
చిరి స్తన మిచ్చి పెంచితివి • నింద దృఢంబుగఁ గూర్చితిం? నే
విఁమున నేమి గూర్చెదవో? • ప్రేముడి తల్లివి మిన్న కుందువే?

ఉ॥ సత్యము మీఱలేని జన • నన్నుట నీవిధు నావిద్రావి యీ
విఁక వింక్షణంబయిన • నిందను గాంచి ధరన్ హరించి సం
స్తుత్యముగా సుఖింతు మని • సొక్కిరి రాముఁడు వోవ ధేనుకా
పత్యము న్యాయముం జెనయు • పౌరులఁ గాంచియు బుద్ధిమాటవో?

ఉ॥ ఇచ్చిన మాటయం గొఱత • యెంచక తండ్రీ గతించె రాజ్యముం
జెచ్చెర యెచే తగవు • నేయుట యంచుఁ ద్యజించె రాఘవుం
దచ్చిగ వాని తమ్ముఁడగు • నాతఁడు తల్లి కుతంత్ర బుద్ధిచే
వచ్చిన రాజ్యమేలెనని • వాడెడు దూఱును నే భరింతునే?

చ॥ జనకుడు తద్వియోగమునఁ • జచ్చుటెఱుంగక తైక దెంద మీ
యనువున మాల్పు నొందఁగత • మక్కట నేనని యెంచి నెమ్మదిన్
జన పరిపాలనంబు కగఁ • జల్పఁ గలాఁడని నస్మి కానకుం
జనియెను గాక యొండయినఁ • జల్పునె రాఘవుడిట్టి పద్ధతిన్.

చ॥ తిరణికులాబ్ధిచంద్రుడగు • తండ్రి తలంపది యేదియైన నౌ
గురుత మదీయ సేదనము • కోరి యొనర్చుచు నుండినట్టి యీ
భరతుడె లోపలన్ గుటిల • భావము నూనెన యంచు రాఘవుం
దురవుగ నూహనేయ భవ • దుగ్రహరం బొకటైనఁ జాలదే?

చ॥ వనముల నగ్రజుండు కర • భాజనుడై ఫలమూల సంతతుల్
దిన నిట నేను జీవముం • దేకువ దాల్చి సువర్ణ పాత్ర మం
దున రుద్రులారు నోగింము • తుష్టిగ మెక్కుటఁగాంచి లోన నే
మని జల మెరచించు? నది • యర్హమె రామపదానుజన్మికిన్?

చ॥ అడివులఁ జేరె రాముడను • నంతనె తండ్రి గలించెఁ గీర్తితోఁ
గదలి వినంబు నా నడరు • తైక వచించిన యా క్షణంచె నే
విదువక ప్రాజముల్ చెడుగు • వ్రీల్చక కన్నుల నీరు గార్తుఁ బ్రే
ముడి గలవారి పోల్కి నిది • బూటక మంచు జగంబు పల్కదే?

చ॥ జగములు సమ్మతిం గొనునె? • చాపక యే సపనిందఁగాంతునే!
నగరము నందు లక్ష్మి చర • జం బిడి నిల్చునె? యేరి తోడ నీ
తగవు తలంచి చేసితివి • తప్పుడు శ్రోవల నేరుచాపి రి
ట్లగుడు గడించి పాడి మొవ • లంబఁగఁ ద్రుంచి యదేమి గొంటివే?

ఉ॥ నీ కౌల నోడిచే జనకు • నిల్వనఁ జంకితి నెల మాత్రమా?
లోకము నాడి పోయఁ బెను • బుద్ధితి నన్ని నాటఁ దోలితిన్
లోకము లేల నిచ్చితి వి • బరింత బుద్ధి నీకు దోసమున్
నీకడఁ గలుగనే? చెగడు • నీఁగెడుమార్గము నీకు గల్గినే?

ఉ॥ ఏనానరించు కార్యము • వింకను కొండలు నుల్లారఁగాఁ
గానఁగ నిమ్ము; నాయెడఁదఁ • గానక లోకము లట్లు చేయు; నే
జానున నన్న మోముఁగనఁ • జాలుదు; బలక వివాహిని? గరం
బానని వాని జంప దను • న్యాయము చెల్లెను నాదు మస్కికిన్.

ఉ॥ పాపిని వై న నీనరక • భాజనమౌ నుదర • జేరి నేఁ
దోషఁగ నై న పాతకము • ద్రోచి మనో • లెల్లఁ దీట నం

సాపిత ధర్మదేవతయే , సాక్షిగ లోకము చూచి మెచ్చ నేఁ
దాపసి వేష మూని బెడి , దంబగు కానఁ దపంబు పూనెదన్.

ఉ॥ జ్ఞానుఁ పల్కు నీతి వచ , నంబులె యాచితి నింతనైన నీ
ప్రాణము వీడితేని చెడు , పద్ధతి యోచన సేయలేక యే
పూనిని దానపున్ వినుత , పూత చరిత్ర పు ధన్యురాలపున్
మూనిని వౌదు దీని కీక , మార్గము పాచిత మొందు గలునే;

భరతుఁడు కౌసల్య గృహమున కేగుట.

చ॥ అని వచియించి యా భరతుఁ , దంతట నీ చెడు క్రూర కర్మముల్
వనిపడిపూని కాఁజలుపు , పాపిని యొద్ద వసింపఁజాల నా
కౌసరిన దుఃఖముల్ దొలఁగ , నుత్తమ శీలయుఁ గోసలేక నం
దనయగు తల్లి పాద నలి , నంబుల వ్రాలెద నంచుఁ జయ్యనన్

అ॥ వెడలి యవట రెండు , విధముల కౌసల్య, యడలుచుండ నామె , యడుగుల కడ
పుడమి పగులు పగిదిఁ బడుచు నమ్మా! యని, యవలఁ బలుక లేక , యడలెఁ బెలుచ,

ఉ॥ నాకులు సంపింపఁ గరు , ఇంబుగ నేడ్చుచుఁ బల్కుఁ, దండ్రి యే
లోకముఁ జేరె; సద్గుణ వి , లోలుభుడ గ్రజుఁ డెందు పోయె; నే
కాకినయైన యేను ఎడి , గాఁ జను దెంచుట గోడు చూడనే;
వ్యాకులపాటు దీర్చుడగు , వారలు మీరులు గాక యన్యులే;

అ॥ ధూి భుజములంట , దొరలుచు మాయన్న , చరః యుగళిఁ గాంచఁ , జాలనైతి
రాఘవుండు రాజ్యము వీడఁ దగువాడె, వలదు నాదు భవ్య , సలివినారు.

తే॥ పాపు లెల్లరు కులమును , పాదుసేయ, రేపు తద్వాక్యము నిశ్చ , యింపలేదు
చెడుగు కడుపునఁ బుట్టిన , చెనఁటి నౌట, మచిని తాపంబు చీలుగ , మ్రుందువాడ.

తే॥ వీకటలగొంగ మొదలుగాఁ, జెలఁగు శీఁ వంశమున నొక్క భరతుఁడు, దృవమునొంది
పూర్వగౌరవ మెల్లను , పొలియఁ జేసి, తారెనొక నింధ నాచంద్ర , తారకముగ

అ॥ తండ్రి దివిని చేరఁ , దనయుండు వనిజొర , గనులు లేని పగిది , గాంచి నాడు
పొర దుఃఖ జలధిఁగూలి తీరముగాన, కందె మునిగి మునిగి, యడలె ననుడు

తే॥ కులము నోర్పు సతీతవంబు , కుదురుకొన్న, కరుణరూపిణి కౌసల్య , భరతుఁ గాంచి
రాజ్యముం గోరఁడితఁడు నిఁకృతఁడటంచు, నిశ్చయించి యిట్లనియెను , నెగులుతోడ

తే॥ కలుష మింతయు లేని ని , స్కృపటి వీవు, కైక వంచన మెఱుగవు , గాద! యన్నఁ
గట్టువడిన సింగము వోలె , గర్జజేసి, భరతుఁడిట్లను ధర్మదే , వతయు నులుక.

భరతుడు శపథములు సేయుట

పీ॥ ధర్మంబు చెడఁబ్రయ • త్నము సేయు వాడును, కరుణసుంతయులేని • కటికివాడు
పరుల వాకిటనిల్చి • పరితపించెడు వాడు, పేదలయెడలఁగో • పించు వాడు
ప్రాణిహింస యొనర్చి • బ్రదుకు దుష్టాత్ముడు, చామలఁ గత్తితోఁ • జంపువాడు
సన్నాసులకుఁ గీడు • సాదించు వాడును, బవరాన వెన్నిచ్చి • పాటువాడు

తే॥ యాచనాధనమును గొన • నడరువాడు, హరిని వరమాతృ కాఁడను • నవగుణుడు
పోవు గతులకు నేనును • పోవువాడ, రామునకు నెగ్గదలచు దు • ర్మతిన యేని

పీ॥ తల్లి యాఁకలిగొని • తపియింపఁ దన పాడు, కడుపు నించుకొనెడు • కావరుండు
తన నాయకుడు రణ • స్థలినుండఁ జేపిడి, వెనుకకుఁ బాటిన • పిఠికిపంద
చరణంబులంబడి • శరణు వేడినవాని, శత్రుల కొప్పించు • స్వార్థపరుడు
యతి నిందకుండు ని • యతి దూషకుండును, తఱచుగా ధర్మంబు • మఱచువాడు

తే॥ సభను కూటసాక్ష్యమువల్కా • సాహసికుడు, నొచ్చువానిని మఱియునుఁ నొంచువాడు
పోవు దుర్గుతులకు నేను • పోవువాడ, రాఘునకు నెగ్గదలచు దు • ర్మతిన యేని.

తే॥ కలన భీతిల్ల మ్రాన్పడి • నిలుచువాడు, కొన్న శరణాంకమును లాగు, కొనెడువాడు
పోవు నరకంబులకు నేను • పోవువాడ, రామునకు నెగ్గదలచు దు • ర్మతినయేని.

పీ॥ అనఘుల యిండ్లకు • నగ్గియిడెడు వాడు, నినుఁగుల వదియించు • నీవగుణుడు
ప్రాడ్వివాకుండయి • వక్షపాతము పూను, చెనఁటి వేలుపు నింద • సేయువాడు
కేపు కృశింపంగ • క్షీరంబుఁగొనువాడు, నిల్లద గొని హరి • యించువాడు
తోడని వచ్చు పొ • ల్లకను దొంగలు బాధ, బెట్టఁ గాపాడక • వీడువాడు

తే॥ తోడివారలాకొనఁడినఁ • దొడఁగువాడు, కృతము మఱినిందించు దు • ష్కృతి పరుండు
పొందు పాపంబు లేనును • పొందువాడ, రాఘవున కెగ్గదలచు దు • ర్మతిన యేని.

పీ॥ ధర్మమార్గము తప్పి • దనహర్తయగుజేడు, నమ్మించి చెఱచు దు • ర్జయ పరుండు
తనకుల ధర్మంబుఁ దప్పియేగెడు వాడు చెల్లనచుచుఁ బీడ • సేయువాడు
శరణు చొచ్చిన తన • జనమును బాదించి, పాతిపోవఁగఁ జేయు • పాలసుండు
కన్యకం జెఱచిన • కడు కావరుండును, గురుపత్ని మోహించు • క్రూరకర్మి

తే॥ తగుదుని రణమాలను • తాల్చి శక్తి, కొరిది పోరక పాటు భూతల విభుండు
పోవు దుర్గుతులకు నేను • పోవువాడ, రామునకు నెగ్గదలచు దు • ర్మతినయేని.

పీ॥ మంచి వంటక మొంటి • మైఁ గుక్కవలెఁ దన, కడుపుచూచు కొనంగఁగతుకువాడు
క్షీబుఁదాయన సిగ్గు • తెరలించి తనకృత్య, ములను తొల్లిలి యట్ల • నలుపువాడు

పెద్దల పలుకులఁ బెడ చెవినిడువాడు, పరుల దోషమె వెలి • పలుచువాడు
నిర్దోషవంశంబు, దుర్దోషయుతమంచు, వ్యర్థకల్పనసేయ • నడరువాడు

తే॥ కలుపునఁ దీవలన్నంబు • చెఱచువాడు, జనుల నోరూర భక్ష్యముల్ • దినెడువాడు
పొందు దుర్గుతు లేనును, పొందువాడ, రామునకు నెగ్గులనుదు • కృతినయేని.

తే॥ అత్త త్త కార్యంబుల • వ్యర్థపఱచి, క్షణ విసర్గ శరీర • క్షణముగోరి
దయ దలచి యరులిచ్చు జీ • ద్రంపుఁదిండి, చిదు నాచిందుఁడెఱు • చనునాక

తే॥ రుయని పల్కింపియింపఁ • జేయకుండ, నున్నుంపి యిత్తునని చెప్పి • యిరు- యొకని
పలుమఱుల్ దిప్పి యుంబు, పాపిగతికి, దోపు వాడ రామునకెగ్గు • పూనియున్న.

తే॥ పగల గెలుచు భద్రము కేలఁ • దిట్టివెళ్ళి, సత్యరోగాన్వదంబయి • నీచులారు
నొడలిపై నాన నుడుతులు • తొడరి నవ్వఁ, బగల కడఁగు దుర్గుతులు నా • కిగునుగాక

తే॥ వసములును గుళ్లు పరిచుళ్లు • పఱవియుండు, తన విలాసిని పరాజా • లనుభవించ
సంకెలం పొడముల తోడి • క్రునెడుట, నిలుచు హీనగతులు నాకు • గలుగు గాక

తే॥ అదిచాచ కార్యంబులే • నరనియున్నఁ, గుక్కనైరోత కూచాని • కుప్పవొంది
చదిసి చత్తునగా స • జ్జనుల కడరు, గూర్చువాని గతులు నాకు • గొఱలుగాక.

చ॥ ఇటు లకలంక మానస మ • హీన గతి దెలిపించు వార్యముల్
పటుతర రీతిఁ బల్కు దన • పట్టి సుఖంబుల నీఁగి యేగి పి
మ్మటఁ జనుదేరఁ గాంచు గతి • మానిని తృప్తిపహించి యారనిన్
దలుకునఁ గొంగిరించెఁ బరి • తాపముఁగూర్చితి నంచుఁ బిచ్చుచున్

తే॥ నరమ పూర చేతమ్మఁదొ • భరతుఁడెయిది, కై క్రోధంబు కొరల్య • గవ్వయంత
స్తన యుగంబు దుగ్ధంబు • జాలువాఱ, శోక మోర్వ మోఘాద • ప్రుక్తిచేడె

తే॥ తలఁచఁ దలఁప మనసుఁద్రుంగి, తలరి కరఁగి, పసపు నాయును లుత్తమ • పాపేంద్రః
మీకుంబున నినువంటి, పేదగుణులు, పుట్టలేదని దీవించి యత్తె తడవె.

తే॥ చిన్నతమ్మఁడు మఱిచుచి • చివ్విది లేచు, శోకమున విక్లబ్ధుండయి • సురిగి తల్లి
చుంబుల ద్రాఁ గొనల్య, కరగనెత్తి, వల్సలత మీఱ నూరాత్మె • వానికుంచు

క॥ అత్తచి చసిఘఁదచటికి, జొత్తేరఁగఁ గాంచి తండ్రి • జూపంగది యో
నత్తమః యని పదముల బడఁ, జిత్తము లలరంగ భరతు • జేసెనుసమునన్

దశరథునకు శత్రుమ్ముండు దహన సంస్కారాలు సేయుట.

క॥ నాయనః మనయన చని, యాయెడ కీరేదుదినము, లేగెను పుత్రుల్
చేయంగఁ దగిన విధులం, జేయుదు గాక నుడు దల్లి • చేయుమ యనియెన్.

ఉ॥ అనతి యిచ్చు తల్లిచర , జాబ్బములన్ శిరమందు చేర్చి య
 మౌని కులేంద్రు వెంటఁ జని , మానుగ ధర్మముఁగావ జీవముల్
 దానముసేయు దీర విను , తంబు సనాతన ధర్మమూర్తి నా
 జానగు తండ్రి దేహమును , జాలి దగుల్వడఁ గాంచె నొక్కచోన్.

కని ధరఁబడి పొరలుచు రో, దన మొనరిచి యంతఁజిన్ని , దప్పుఁ జాయను పొం
 దిన మేనిని కన్నీటన్, మును ము న్నాడించి పూత , ముగఁగావించెన్.

వేద విదులు పెను చింతను, భూదారు కళేబరంబు , పొలుపగు రవముల్
 మేదురముగ మ్రోగఁగఁగొని, యాదట బంగరు విమాన , ముందుంచి రొగిన్.

భూరమణ సమూహంబొక, తీరమువలెఁ దోచి కుమిలి , తెరలుచు నుండన్
 బొరులు జలనిధి ఘోషము, తీరున రోదించుట్టు , తీరిరి గుములై .

సారథులు హితులు మంత్రులు, పీరులు సేనాధిపతులు , విరివిగఁ గనులన్
 నీరము గార్చ విమానము, వారఁ పృష్ఠమున నుంచి , పదిలించి రొగిన్.

భేరీకాహళ మురజా, ద్యౌరవములు జాలి వుట్ట , నడరుట చూడన్
 బొలాంగనాళి కన్నుల, వారక మోడి కొనియేడ్చు , వైనమ తోచెన్.

హరులు కరులు తేరులు భూ, సురులు స్వపులు నడవ రాజ , సుదతులు వెనురా
 పర విభుని ప్రేతముం గొని, సరయూ తీరంబు చేరె , జన సంచయముల్.

వేరి మహిసురులు తెలివిన, తీరునఁ గార్యంబు లెల్లఁ , దీరిచి భరతా;
 గారమ్ము జనకునకు సం, స్కారము లొనరింపు మనుడు , సంయమి యనియెన్.

నీతండ్రి తైకవలనన్, చేతము రోయంగఁ గలఁకఁ , జెంపి ప్రతిసమై
 పోడి వాని త్రొంచెను, ప్రేతక్రియఁదీర్చఁ దగవు , వీడుము వత్సాన్.

ఉ॥ నీవలనన్ గులాసుగుణ , నీతి విపర్యయ మందె నన్న యా
 భావము తెల్పునట్టి వహి , వానిని త్రొంచెన యన్న తోడనే
 తా వికలత్వ మొంది ధరఁ , దాటెను; రాజులు వల్కెనన్న దీ
 పాపన చిత్తముం దెలిసి , పాల్పరునే యిపు డట్టి బాసకున్;

చ॥ మిని యటు పల్కా మాటవిని , మూర్ఖులి కొందొక తేజి మేలు మే
 లని కడు నూర్చి వెక్కి మది , నాచఁగఁబూచిన నాఁగకుండఁ బొం
 గిన పెను వంతచేఁ గుమిలి , కీడ్చడి గడ్గదిక స్వరంబుతోఁ
 బసపుచు నెల్ల వారు వినఁ , బల్కెను రాలు కరంగు జాలితోన్.

చ॥ తుదకటఁ బ్రేత కృత్యములఁ , దూకొన నర్హుడఁగాని నీరుడన్
 బవపడి రాజనై ధరశి , పాలన కర్హుడ నైతిఁ జెల్లరే;

బొదలిన సూర్యవంశ్యులగు , పూర్వులలోనొకడుండ నావలెన్
గొదలిన యిట్టి కీర్తి గయి , కొన్న మహాత్ముడు కానవచ్చునే;

ల॥ సొరిది పచ్చ మావ , సుంధరాధ్యులు తమ, విమల ధర్మముననె , వేల్పులైరి
ఎన్న నేను పుట్టి , పిన్న నాదేనడ, పీను నైతిఁ దనువుఁ , బెంచి చెడితి.

ల॥ బాంచి పెంచు తల్లి , గాదిలిఁగూర్చిన, మేలు బలిరెఁ యెట్టి , మేల్మి గలదిః
డిందు లేక గాదు , పెంకాయ గెల గూబ, ద్రొక్కు కాయ రీతిఁ , దోచినాడ

తే॥ పెలు విభంబు నీరీతిఁ , బలుకు చడలు, భరతు నూటడఁ బల్కి త , ద్వంశ గురుడు
తదను జన్మని గొని చేయఁ , దగిన కృత్య, ములను క్రమముగా జరపించి , పూర్తిచేసె

చ॥ చలనము నొందు పూలతల , చందము నొందిన రాజులెల్ల భూ
షలును తదంగముల్ మెలయ , శైల మయూర చయంబు పత్త్రముల్
వెలయ నికుంజముల్ తులగ , లించు వనంబునఁ జొచ్చు కైవడికా
జ్వలనము నందు చొచ్చిరి వె , నన్ మనముల్ పరితృప్తిఁ జెందఁగన్

డి॥ రిమ్ముల వైఖరిన్ శశి వి , దమ్మున రాజుల మోము లంద చం
దిమ్ములు దోష వహ్నియు ము , దమ్మునఁ జందన శీలిగాఁగ డెం
దమ్ములఁ దృప్తిమైఁ బతి ప , దమ్ములతోడ గమించుప్రీతి చే
తమ్ములు చల్లగాఁ గొను ప , దమ్మును పొందిరి కాంక్ష తీరఁగన్.

తే॥ వారలకుఁ జేయఁదగు క్రియల్ , వరుసఁ జేసి, యరుగుదెంచెను శత్రుఘ్నుఁ , ధన్వకడకు
నాటుదూటను నాకుతా , యాద తావ, భరతుఁడింటికి నేఁగెఁ బె , న్వనట మునిగి.

తే॥ భరత శత్రుఘ్ను లంతటఁ , బది దినములు, యుగములుఁ ద్రోచిరట్లు , నొగిలి త్రోచి
పైతృకంబుల విద్యుక్త , భంగిఁ గొఱత, వడక పూర్తి గావించిరి , కడకఁ చెడక

చ॥ నియమితి పైతృకం బెదుట , నిల్చి యొనర్చు వసిష్ఠ మౌని య
వ్యయ గుణాలులైన ముని , వర్గముతో భరతుం గనం జనెన్
నయ విదులైన మంత్రులును , నాథుడు లేని విలాతి దుఃఖ సం
క్షయములఁ బొందు నంచతనిఁ , గానఁగ వచ్చిరి వృద్ధపాళితోన్.

10 ప్రయాణ పటలము. 58

క॥ కరుణానుస్థిర చిత్తులు, వరమంత్రులు మౌని జన వి , భావనుడు నభన్
బరఁగునని సంతసంబునఁ , బుర వృద్ధులతోడ వచ్చి , మ్రొక్కిరతనికిన్.

క॥ పిద్దులగు మునుల తోడఁ బ్ర, పిద్దులు పండితులు నృపులు , సేనాపతులున్
వృద్ధులు కవులును గాయకు, లిద్దగుణుని భరతు బలసి , యేర్పడ నుండన్.

క॥ మతిమంతుఁడగు సుమంత్రుఁడు తతమతి భరతునకుఁ దనదు • తలఁపు విశదమా
వితమగు ముఖ చిహ్నులులఁ బ్రతిభాశాలియగు గురుని • వదనముఁగాంచెన్

తే॥ మంత్రి సంజలను వసిష్ఠ • మౌని నోటఁ గాక సంజలతో బాగు • గా నెఱింగి
ధరణిఁ బాలింపు విదినీకు • ధర్మమనుచుఁ, దెలియునట్లుగ నిట్లని • పలుకఁ దొడఁగె

చ॥ అరయుము నావచస్సు సుగు • జాకర! విప్రులు వృద్ధులున్ మునుల్
సరపతు లాదిగాఁగల జ • నంబులు నీకడ కేగుదెంచుటల్
తిరముగ నీతియున్ దగవు • త్రైవ్యక నెక్కొనఁ జేయుకోసమే
విరివిగఁజెప్పనేల? యిది • విశ్రుత వద్దతి నీవెఱుంగవే:

చ॥ ధరణిని ధర్మమునైఱయఁ • దాల్చుట శ్త్రీయధర్మమంచు నీ
వరయవె నీమనంబునఁ న • మంజున రీతిగ దీజగంబునం
బరమున సౌఖ్యమిచ్చు నిది • పావన మానసులైన వారలే
జరవఁగఁ దగ్గకార్యమగు • సజ్జన సన్నత సదుజాన్వితా:

తే॥ అరసి చూడంగ రాజు లే • నట్టి భూమి నలినమిత్రుండు లేని ది • నంబు సరణి
కలువ చెలిలేని రాతిరి • కరణి జీవుఁ దెడలు నొడలి వడుపునగు • నృపకుమార:

తే॥ నాకలోకంబునను దైత్య • లోక మందు, నికను గల లోకములయందు • నెన్నఁదేని
జీవులను గావ నొకఁడేడు • చెలఁగఁడనుచు వివఁగరాదింత దాఁకనుఁవిమలచరిత:

చ॥ క్రమముగ సచ్చయించి మఱి • కాంచిన బ్రహ్మ సృజించినట్టి స్వ
ర్గమునను భూమియందును ను • ఖ స్థితిఁ బొందిన జీవరాశియున్
సమఁడెడు ప్రాణికోటి యగు • సర్వచరాచరముల్ విభుండు లే
కమరిక నుంట్ల యే జనులు • నారయ రప్పడు నిప్పు దెప్పుడున్

మ॥ హరినాథీ కమలోద్భవుండయిన బ్ర • హ్మాందొట్టి పుణ్యాత్ములె
ల్లరు కీర్తింబు యశంబుఁగాంచి సుజనో • ల్లానంబుగా నీ ధరా
తరుణిం జేకొని కాచిరింత దనుకన్ • ధన్యాత్మ! యీనాఁడు కా
పరుల న్నిగి పయోధిలోఁ బగులు నా • వంబోలి యల్లాడెడిన్

మ॥ తనయాః తండ్రి గతించె నన్నయును కాం • తారంబులం జేరె నీ
జనయశ్రీ వర సంగృహీత ధరణి • సామ్రాజ్య మిద్దాని నీ
వనుకంపణ గుణసంపదన్ మనువుమా • యక్షీః రిషెమతిన్
జనముల్ మంత్రులు మేముఁగోరిన యభీ • ష్టం బిద్దియే నావుడున్

తే॥ కనలనిండ బాష్పములు • గ్రమ్మనతఁడు, గరళముం దినుమంచు ని • క్కచ్చిపటుప
వదఁకు వానికంటెను గొప్ప • యడలుపుని, గదగద వదంకి పుడమిని • వడియె సురిఁగి

అ॥ పడఁగి పడఁగి నాల్గు , తడఁబడ నయనముల్, ముడు గ నాడువారి , మొగిని వగవి
ప్రాణములును వాడఁ , బడఁపడి తెలివొంది, రస తలంపు దెలియఁననియె నిట్లు.

అ॥ మూడు లోకములకు , మూల కారణమగు, జ్యేష్ఠుఁడుండ నేను , శీర్షకంబు
కొడుపుటరయ గురులు , నొడువు ధర్మంబుమై , చల్లి కార్యమందు, లక్ష్యగలదె?

అ॥ దుష్టరాలుకైత , దొనఁగు సమర్థించి, యురములగు మీరె , యొదవి సలుక
నడుమ రెండు యుగము , లెడలఁదుగఁపెప్పి, లియె వాసెననుచు, ఎఱుఁగునిపుడు

అ॥ రాజభను నిలుచు , రాజర గుణలార! , నలున మొదలు నేటి , నరులపఱకు
నన్న యుండఁ దమ్ము, డవని న్యాయంబున, నేనినారఁడుంచె , నేని చెప్పఁడ.

ఉ॥ నీలి తొలంగుండు పెను , నేమ మిదేయని మూచలించినన్
భూచలమున్ భరించుటకు , బూని యొడంబడు వాడనే? మహీ
నేతగ రామునే యిటకు , నేదొడి లెచ్చెద మట్కుం క్రమా
నీత కరీట మాలనికె , నెక్కొన నిచ్చెవఁ జూడు' దిందఱున్.

క॥ నాచే నయ్యది కాదయేని వనిన , న్నం గూడి పద్నాలు గేం
ద్లా చందబున నాలున్ జగలునొ , య్యుండొచ్చి తృప్తి దడః
శ్రీచెన్నారఁ జరింతు నడులు మఱి , రీతిం బ్రశంసించుచున్
మీచెంతం ద్యజియించు జీవములఁజు, డీ యంచు వాక్రుష్ణగన్.

చ॥ భరతుని పల్కులన్ వినిన , భాసదులెల్ల నెఱాను! మేదిని
వరుఁడట మున్నెరామునకు , బటముఁ గట్టగ సమ్మతించెఁడం
డిరి సురభూషణేశర పగ , డింది ధరారముఁ ద్రోచిపైచి తు
ర్వం విసు వోరె మీకుల యు , ఎ ప్రపంచాకరుండు గల్గెనే?

తే॥ పుడమిఁ జారించి ధర్మంబు , బ్రోచి జన్మి, ములను కావించి పెంచంగఁగలయునేమి?
ఈ చతుర్దశ భువనంబు, లెడలి చనిన, నీదుకీర్తి సుస్థిరమయి , నెగడుఁ గాక.

తే॥ అనుడు భరతుండు చనినమ్ము, పుష్కరించి, రాజవయోగ్యుడైన శ్రీ, రాముఁడోడి
తేర నరిగెన మని వాటి , ఛేరి మ్రోగఁ, దేసి నైవ్యంబు వచునింపఁ , జెప్పు మనియె.

క॥ శ్రీకరుఁడు భరతునాజ్ఞ గు, జాతర శత్రుమ్ముఁడందఁ , సరయంతేయన్
శోకమునఁ బడిన గ్రుక్క , వా కిమ్మలఁజుఁజొల లేచె , బటు మోషంబుల్

ఉ॥ ఇంద్రియ నిగ్రహాత్ములు ము , న్నివ్వరు లాదిగ భూమిఁ గల్గు రా
జేంద్రులు వీరులున్ జనులు , నెల్లరు రాముఁడు రాజులంచు ని
స్తంభ విమోషణంబు విని, చిద్దయు నార్చిరి మోర సంభృతిన్
సాంధ్ర నివాద ముద్ది శ్రవ , ఇంబుల జాణు సురాహృతం బొకో?

మ॥ భరతుం డన్నమ కేతనాంచల పటు , ప్రాంచస్మహాభోగ సుం
దరమా నీ పుటభేదసంజనకు మో , దంబారఁ దో ద్దేరఁగాఁ
దురగ స్యందన దంతి వీర భట సం , దోహంబు వే లెమ్మనన్
బుర పాథోనిధి కట్టి చాటు చెనసెం , బూర్జేందు జన్మంబు నాన్

ఉ॥ ఎన్న యుగాంత కాలమునఁ , నేడైత లేచు వయోధి సప్తకం
బన్న యటుల్ చమూ సమితి , యానము సేయుచునుండఁ గాంచుడున్
మున్నుగఁ గైక యాస చెడి , మూలము ముట్టఁగఁ బెల్లగిల్లె; నా
మన్నవి యందు పౌరులకు , మక్కువ పొంగఁ దొలంగె నంగదల్.

తే॥ కరులు తేరులు తురగముల్ , ధరణిఁగప్పె, ఘన పతాకలు గగనంబుఁ , గప్పివైచె
వాహినీ పాద పుట్టనన్ , వడిగలేచు, రజము సరసిజాసనుని నే , త్రములఁగప్పె

తే॥ రుద్రుఁడీశోకములనెల్ల , రుత్త చేయు, దినమునం దోచుద్వనికంఠెఁ , దివిరెమోఁత
రాముఁగాంచు నుత్సాహంబు , ప్రబలమైన, యాసకంఠెను వైస్యమ , త్యధికమయ్యె

తే॥ రాజ్యమును వీడినట్లె పు , రంబు వీడి, వృక్ష సంకీర్ణమగు మహా , వివినమునకు
చాయనుమించుతోఁ జను , రామమేఘ, మిదియ యనఁ గరేణువులతో , నేగెఁగరులు

మ॥ అరవిందంబుల యందముం దెగడు నఁ , మృక్పాదలై నట్టి సుం
దరులన్ వెహిని కరేలు శంకరులు చే , నందంబులన్ వీడి యా
తగుణి యూఁ బిలాస పుష్పకంఠుఁ , పుష్పంబుగా దోచి చుం
గరి బండెంబునై పుష్పంబు శరణిఁ , పుష్పంబు పుష్పంబున్.

తే॥ వేదనం గూర్పు భాస్కరు , వేఁడినార్పు, జలవ శీతరంబుల వడిఁ , జల్లుచుఁ జను
తటచు ద్వజ పటావళులు కో , దండ పాణిఁ, గనక, చిందించు కాంతల , గతిఁజరించె

ఉ॥ ఉన్నత మూర్తియైన రవి , యొక్కటఁ బెక్కగు రూపు దొంది పైఁ
దిన్నగఁ బూర్ణచంద్రు లరు , దేరఁగఁ గంధర సంఘ మురి పైఁ
బ్రన్ననఁ బరికి యొక్కమొగి , బంధుర రీతిఁ జరించె నన్న యా
చెన్నున వెళ్లినారు నృప , శేఖరు లెల్ల మదేభపాళిపై.

మ॥ ఒక పాథోనిధి తేర్లపై వెదలె వేటా , క్కం దిభఃశ్రేణిపై
నొక నీలాంబుది వాజి సంవయముపై , నొక్కబ్బి యిద్దాత్రిపై
నకలంక స్థితిఁ బోవఁ గాహళ మృదం గాది ప్రణాదంబు మూ
ర్ఘ కదంబంబునఁ బండితాళి కరణిన్ , రాణించె మౌనంబునన్.

చ॥ సురుచిర లజ్జయున్ గుణము , సొమ్ముగ సొమ్ములు చాల్చు పొంచె వే
సరి ధరియింపమిన్ సహజ , చారుత వేలుపులున్ పురు ల్గా

దెరసిన పుందర్యాన లట , విం గొను రాముని చూడఁ బోవు సం
బరమున నేగినారు కుసు , మంబులు రాలిన వల్లలో యన్

మ॥ చతురంబోధి పరీత ఘోరల మహా , చక్రంబుఁ బాలించు ధూ
పరి పంకాను గరారపత్తము పయిన్ , భాసిల్లమిం జేసి యా
పృథివా వాఙ్మునందు పిన్నగొడుగుల్ , వే వర్ష సక్షత్ర సం
రచు నొప్పార విధుండు లేని నిసి నాఁ , దాల్చెం బ్రభాహీనతన్

చ॥ చను సుడిచేత దిక్కులును , చాలిన విస్తృతి లేనివంపుఁ దె
ల్పిన గురు సేననే యచల , లీల వహించిన దన్నచోఁ జతు
ర్వననిధి వేషితం బగుచు , వర్తిలు ధారణి నొక్క చానయం
చు సబల యంచుఁ బల్కు మను , జుల్ నిజమాయ సత్యవంతులే

తే॥ గంద మగురువు కుంకుమ , కలవములును, శారహారములేక లే , తయును వలుద
యైన కుదములు వేలు భూ , పాలిలేమి, నబ్బి డెలనీరుకాయల , యంద మొందె

తే॥ తరుణి కుదలేపమైన చం , దనము చేత, విరుల సరులచే మటుఁగయి, పరఁగకుంట
గుములు పొవలును లేనట్టి , కొండలవలె, వీరుల బలిష్ఠ భుజములు, వెలసె నచట

ఉ॥ రావి పొగల్ గుబుల్కొనని , తంబము నొంచెడు వేణులారు నే
జీ విమలాక్షులయ్యెడ గ , జీంప కలంక్రియలెల్ల మానగా
మేవిన యంజనం బదిగ , మింపని కన్నులు, గెల్చి యావలన్
బోవిడఁ చాటలం గడుగఁ , బొల్చు కురారముఁ బోలి రాజిలెన్ .

తే॥ రణిత కింకిణీ విరహిత , రథములట్లు, సఖుల పిలుదుల మేఖలా , స్వనములేడు
మధువ రుచిలేని వికచ ప , దృఢములీతి, చివురు టిడువుల నందెల , రవములేడు.

తే॥ తాల్పచగిం హారాదులఁ , చాల్చుకుంటఁ , దలరు నడుము లూపిరి విడఁదరుఁడమబ్బె
తైక పాదు వరంబు లీ , కలువ కంట, నడుములకు మాత్రమే మేలు , తొడరఁబోలు

తే॥ రాఘవు డు వీక్షి చనుటచే , రవణచెడిన, పిరియుఁ దప మొనర్చుగ దవ్వుఁచెందెనఁగ
మరుఁడు డు స్తర దుఃఖాద్ధి , మఖిఁగె ననఁగ, లెక్క లేని సేనహారంగు , దక్కియుండె

క॥ దివి భువి దిశలను ముంపఁగఁ , దవిలి యుబుకు నుదధి యుపమ , దగునన నెట్లోఁ
దివిరి నడచు చమువు స్వయం, భువు కనులను మనసు మించి , పొలిచెన్ దారిన్ .

క॥ కదలి జలముఁద్రావుచు , బుడమి తిరముగాఁగ నిలుపఁ , బూనుటచే గ
ట్టఁచుటచే నైస్యముద్రా, విడ భాషా స్రవ్ణఁబోలి , విలసిల్లఁ గడున్ .

తే॥ వెడలు నా బాల గోపాలఁ మదదు జనము, సిరియు వీడుటచే పొంపు, చెడి యయోధ్య
లల యగస్త్యుడు జలమెల్ల , నాని విడువ, సురిఁగి చేడ్పడి యుండిన , శరధిఁ బోలె

క॥ వనముల సుఖేత్రంబులఁ, జెను ప్రాంతల నదుల • బృథివిం • గనుచుం
జను సేన త్రోవ నెఱి సే యని నాకేతంబు వీధి • యనఁ దగి యుండెన్

క॥ పున గజముల మదజల వా, ననఁ దక్కఁగ విరులొ సరులొ • చందఁమో మేల్
పునుఁగో కస్తురియో కూ, ర్చిన కలవ మొ లావి విరియఁ, జెందదు సేనన్

క॥ మనుజులు కల మెక్కి చనెడి వననిధికంబెను విశాల • వాహిని యందా
వనితల మధ్యము దక్కిన్, పున తాటంకాది కాంతి • గప్పదు కనులన్

తే॥ మురజ కాహ శాదికములు • మ్రోగఁజునికి నరుగుచున్న చమూనూ • హమ్మచూడఁ
బృథుల కుడ్యంబువైనఁ జి • త్రింపఁబడిన ప్రభు బలంబును పోలి యప్పట్లనుండె

చ॥ అడవుల రామచంద్రుడు • రంత మనఃక్లమ మొందె నంచుఁ బూల్
ముదన కలంకృతులొనని • ముగ్ధుల కిన్నుల నుండి వాడిమిన్
విడిచిన యమ్మలా యువక • విస్తృత వక్షములందు గాఁడి నె
వ్వడి సుసుతాన లేదు మఱి • వజ్ర తనుత్రములయ్యె వారికిన్

చ॥ మదనుని పంచ బాణముల • మానక మున్ను తపించు డెందముల్
నుదతుల చన్ను దోయి వయి • సూటిగ వ్రాలి రమింప వయ్యెదన్
హృదయములందు కైక యెడ • హెచ్చిరు కోప దవాగ్ని మండఁగా
మదమఱి యవ్వ మోడునని • మానెను కావలయున్ నిజంబుగఁ

తే॥ ఇట్లు పెను సేన నడవఁగా నిద్ద గుణుడు భుతుఁడును నారలు ధరించి • ప్రక్కవచ్చు
తమ్ముతోడ శతాంగంబు • దఱిసియెక్కి, పొడవు కొన్న నెవ్వగ తోడఁబోవుచుండె

తే॥ తల్లులును తపోధనులు • తండ్రీబోలు, మంత్రులును బంధుగులును సామంతవరులు
బ్రాహ్మణులు తొడరిక గాఁగ • బలసి రాఁగ నగరి పెద్ద వాకిలి దాటి, రడచెనతఁడు

తే॥ మంథర యను మృత్యువుజనుల్ • మలయుచుండఁ ద్రోసికొనిపోవుచుంట • సత్రుమ్ముడ
మండి పరుగిడి గర్జించి • మగువఁబట్టి త్రొక్కి నింగితెగురవెయఁ, దొడఁగునంత

చ॥ భరతుడు చేయి వట్టికొని • పావనః పూర్వి నృపాల పద్మతుల్
వజ్రదను గల్పి యిట్టి చెడు • పాప మొనర్చిన కైక దేహమున్
నజకియె యుందుఁ గింకయఱ • నజ్జగ నజ్జగఁ గాని రాముఁడీ
కఱకుఁడనంబు వైఁపఁడని • కాక తలంతునె తల్లి యంచెచన్?

తే॥ కాన నీతిజః యంతము • లేని చింత, మనకు నెల్లరకును కూర్పు • మంథర పయి
నలుప పూసంగఁ దగదన్నః • యన్న కినియు ననుచునారార్పితోద్ధొని • యరిగెనవల

క॥ జనములు సేనయుఁగ్రమముగఁ, జని చెంతనె చుట్టి నిలిచి • సంధ్రము చంద
మ్ముననుండఁ రాఘవుడు తొలి, దినముని దిగు వనము నందె • దగియొనకండుఁ

కా॥ ఆ రేయంరయు నిద్రలేక నయ నా • నంతాశ్రుపూరంబు నం
 చాం దోగి వనంబులందో రికు కా • యల్ కూరలన్ మెక్కి యా
 శ్రీరాముండు పరుండినట్టి పృథు లో • ద్విన్ బర్హ తల్పంబుపైఁ
 సేరెం చిమ్ము డు చెంతనుండి తెరలన్ • శింతాకుల స్వాంతుడై

తే॥ రాముఁడట నుండి నన్ను మా • ర్గమున నడచె, ను శతాంగ తురంగ సా • రంగములను
 వెంట రాఁబంచి భరతుండు • వినుగు లేక, చాలి పడకతోఁ జనియె నా • కారు టడవి.

11 గుహ పటలము. 63

క॥ కావేరి ఏరానని, కైవడిఁ గేదార ఫలము • పున కోసలమున్
 వేచే చిది చని చిరి, స్థాపరములు వగవ గ గ • దరిఁ దారసిలెన్.

తే॥ విరివియై జలపూర్ణమై • వెలయునదిని, చిరి మదా బుపూరంబులు • గలియు కతన
 నకుండుచిక్కిరాఁపను • జలక మాడ నొడిచియ్యె నత్తఱిని గం • గోదకంబు

తే॥ తుంగ ఖుర ఘట్ట నోదూత • ధూళి వరవి, దివిజ శీర్షము లలముట • దెలియరాదు
 కాని, జలమాను టేదుట • కడఁకఁబొరలు, పెచటఁ గాంచినఁ గాననై • యేపుమీతె

క॥ గంగా వాహిని యమృతపు, రంగునఁ దొలియట్లు తోయ • రాళిఁ గలియఁ జే
 రం గాంచ వచట దగ యా, అంగం ద్రావిరవి కత్త • అంబున సేనల్.

క॥ కాసల కేగిన రాముని, గాన భరతు వెంటఁ జనిన • క్రందగు జనముల్
 సేనలు రెక్కించినచో, నానిక నార్పదుల వేం • యజ్ఞహిమతా.

క॥ జనములు గంగాతీరము, ననువుగఁ జేరుటను కాంచి • యంబుధి జలముం
 గొను మొగులుఁ బోలు శ్రీరా, ముని మీఁదికి వచ్చెననుచు • మొగిఁ గుపితుండై.

తే॥ కాలియ్యుండు భీవర • పాలకుండు, గుహుండు కనులెఱ్ఱఁజేసి భూ • కుటీ ముడించి
 నాసికాంధ్రముల పొగల్ • ధూసరిల్ల, నట్టహాసముచేసి వి • ల్లముత్తలు గొని

సీ॥ కెరిపాపుం, జంపఁ • గేల శూంముఁగొన్న, దుద్రమూర్తియె పెక్కు • రూపులొందె
 ననఁ బ్రాచీ భీకర • మైయొప్పు వైన్యంబు, గుహుండు బలువిల్లు • గలుగు వాడు
 సురియఁ జెలివి యాడు • గజదురుఁ బరుగుతో, గ్రుద్ధనేత్రముల మి • ధ్గుబులు రాల
 నలుకతోఁ గాంచి నే • చాలంబు గలిగెన, కాయని భుజముల • గల్గికఁ బొంగ

తే॥ మొగిసి యుచుదెంచు నీ చమా • మూషికములఁ, గాలభుజగమనై యావి • గాలిమ్రుంగి
 కాదుగాఁ జేయు వాడ నీ • కదనతలము, ననుచుఁ గలు వీర వాక్యంబు • లాచికొనుచు

తే॥ పంచ నఖముల కైవడిఁ • బరఁగుసేన, విలయ కాలాబ్ధి నిర్భూత • విధుల నార్చి
 నప్త జలదులు పొంగిన • సరణిలేచి, తన్ను బలసి రానది వల • దరినిచేరి

న్యముగని భరతునితో, జన్యం బొనరించి సేనఁ , జంపి శమన రా
న్యపురి కంపి రాజ్యము, మాన్యర రామునకు నొసగఁ , మది గుటిగొంటిన్.

రలును సమ్మతింపుడు, భేరులు మొరయింపుఁ డరులు , వెడలక యుండన్
సులు రేవులు చెఱుపుడు, తీరపు నావలను నీట , దింపకుఁ డెరగన్.

ఉ॥ ప్రాణహితుండు రాఘవుడు , ప్రాయిడిగా భువినేల నీక ని
ప్రాణునిగా నొనర్చి మహి , సంపద వంచనఁ గొన్న భూవుఁ డ
క్షీణ బలంబుతో వనులఁ , జేరిక యన్నను నొంప వచ్చె మ
ద్యాఘ పరంపరన్ రిపుల , భగ్నము చేసెదఁ జింతనూర్చెదన్.

ఉ॥ వీరలఁ గూల్చినేని వృధి , వీ తలమే నను గేలి చేయదే;
వీరలు గంగ దాఁటుదురె; , భీతిఁ జలింతునె వీరి ఛాటికిన్;
గూరిమి తమ్ముడంచు నను , గొప్పగఁ జూచిన రాఘవేంద్రుకై
పోరిని జీవము బిడ్డుడఁ , బోలదె; యింతకు నేను చాలనే;

ఉ॥ అగ్రజుడంచు నుంత హృద , యంబున నెంచఁడు వేఁగివంటి న
త్యాగ్రహఁడైన తమ్ముడొకఁ , డండు గలాడని రెక్క సేయఁ డ
వ్యగ్ర హితాత్ముడై గుహఁడ , వక్ర పరాక్రమశాలి మల్ల భూ
పాగ్ర సరుండు గల్గనని , యైన మదిం దలపోయఁ దేలొకో;

ఉ॥ దోసము పాదుగా నడరు , దూఱును మిత్రులు వీరు శత్రు లీ
వేసమువారలంచుఁ బృథి , వీ పతులెందును చర్చ సేయరో;
చేసిననేమి; చేయమిని , చేపెడిదేమి; గుహండు జీవముల్
పాసిన పిమ్మటం గద న్న , పాలుఁడు రామునిపైకిఁ బోవుటల్;

ఉ॥ రాముఁడు నాడు పోవిడి య , రక్షాములం దపియించుచుండ నీ
ప్రామిడి రాజ్యమేలుటయె; , ప్రాణము నాకు / సుధాసమంబొకో;
నేమహిఁ గీర్తి స్పర్శి మర , జింపఁగ లేనె; యనుంగుతో వనీ
భూమికి నేగకుండుటయుఁ , బోలెను నానెఱి నేడె తీర్చెదన్

మ॥ మదమాతంగ తురంగ నదృట కడం , బంబుల్ నదిం దాఁటుచోఁ
బిదపం జూతము మీది కార్య మిపుడే , వే పోయి నొకాకతీన్
నదిలో నిల్చుక తెండు పొండు సమరా , నందంబు దెందంబులం
బొదలం జేయుఁడు మిత్రుకంటె నసువుల్ , ముస్విడఁగా నొప్పదే;

మ॥ మన వీరావలి కొక్కనాటి యనికై , మాతొడ్డఁగా లేని యీ
మొన మీరేల సురాలి తాకినను నా , పొల్పారు , కై నున్న యీ

ఘన కోదండ ఘనాఘన ప్రస్థత ని • ప్రాంత ప్రభావారమా
ర్గణ వర్షంబునఁ బ్రేత భూమిగ నొన • ర్పం జాలనే వ్రేల్చిడిన్?

మ॥ ఎరమో దారుఁడు రామ భూవిభునికుం • బట్టాభిషేక్తా వే
శ రహన్ వల్కలముల్ ధరింప నిడు కా • లవ్యాశ సంకాశకున్
వరిపుత్తుగ్గిందగు పీని సైన్యముల మ • ద్వాణ ప్రమాతంబులన్
మురియల్ సేయ శంకులన్ జలనిధిన్ • ముయ్యేణు చొప్పింపదే?

చ॥ రమున పీరులం దునిమి • రాముఁడు ప్రాకట ధర్మమూర్తి ధా
రణిఁ దగనేలనిచ్చి యమ • రంబగు కీర్తివహింపుఁ డీరు స
ద్గుణఁడయి రాజ్యముం దనకుఁ • గొంకక వీడిన యామహాత్ము డు
ర్గుణుఁడయి కాన నుండుటకుఁ • గూడ సహింపక యెత్తెఁజెల్లరే!

చ॥ యతులకుఁజుట్టమై యడవు • లందు వసించు మదగ్రజుండు స
న్మతి మది నొచ్చునో యనుమ • నాయెద జంకెడిఁగాని లేచిచో
శిత విశిఖాగ్నిచే నివురఁ • జేయనె సైన్యసముద్ర సప్తకం
బిరవగు లేత పైరు పసి • కిమ్ముగ నబ్బిన చంద మేర్పడన్?

తే॥ జెట్టివిలుకాఁడురాముని • చెలిమికాఁడు గుహఁడుమూకతోనిట్లు వా • క్రుచ్చుచుండఁ
గని సుమంక్రుండు పింహసం • హసను భరతుఁ, జేరి మెల్లన నిట్లని • చెప్పఁబొడఁగె

పీ॥ ఈగంగ యిరుదరు • లెలమి నేలేడివాడు, మగయేనుఁగుంబోలు • మాబిలుండు
లెక్కయిడఁగ రాని • పెక్కునావలవాడు, రామ చంద్రున కతి • ప్రా హితుఁడు
సాయుధ వానినీ • జలరాశిగలవాడు గుహఁడను విఖ్యాతి • కుడురు వాడు
తైలబిలుండు కరు • జాబుండు చీకటి ముద్దఁ బోలినమేరి • మరువువాడు

తే॥ నీవు చనుదారికెదురయి • నిలిచినాడు నిన్నుచూడఁ దలఁచినాడు • నిల్చితాత్మః
బలము నందెల్లఁ గాంచిన • బాహువులును నీసీరద తనుకాంతి • వెగడు సుభగః

తే॥ పితృసముని సుమంక్రునివల్కు • విన్నయంత నలరి యనఘుండు గాఁచి • యంతరంగ
హితుఁడ యగునేని ననుచూడ • నేగుదెంచ మనుపె నేఁబోయి కాంచె • ననుచులేచి

తే॥ తమ్ముతో మది నులుకు ప్రే • మమ్ముతోడి, వెలలి సురనది దరిఁజేరి • నిలుచుభరతు
గుహఁడు గని వానివేషంబు • గూడఁగాంచి, చెన్నుచెడిన మోమురని • శ్చేష్టుఁడయ్యె

ఉ॥ నారలఁగాంచి తత్తనవు • నం గడు విండిన ధూళిఁ గాంచిపై •
జారు తర్వా బింబము కృ • శత్రుమునన్ జిగి పోకఁగాంచి యా
తీరు నిజంబుగాఁ గరుడ • దేవత రూపును పోలఁగాంచి మె
పారిన విల్లుజాఱి పడ • నట్టులెనిచ్చెను జాతి బొమ్మనాన్

చ॥ పురుష వరేణ్యుఁడౌ భరత , భూవిభుఁడున్ రఘరాము పోలికన్
బరఁగుచు నున్న వాఁడతని , ప్రక్కనె నిల్చెను తమ్ము లక్ష్యమం
దొరసిన వాడు వెక్కనపు , దుఃఖ భరంబున కంతులేదు ॥
ధరణీజ భర్త తమ్ములును , తప్పు లొనర్చు దలంప బోదురే;

తావము నొందువాఁడు మది , దానిని ప్రేమగలాఁడు రాముఁ బో
ల్తావని . యెం దనర , చాలిన వాఁడగు కైక పుత్రుని మ
ద్దీపిత బాహు మణి , తే. డం గని వత్తు నుండుఁడీ
యోవికఁ ద్రోవఁ గాచి య యోధుల కాజ్ఞయొసంగి యంతటన్.

చ॥ కల మొకఁడెక్కివచ్చి రఘు , కాంతుని దిక్కు నమస్కరించు నా
యలఘుని చేరి మ్రొక్కనన , మాత్ముల శీర్ష హృదంతరంబులం
జెలఁగు యశస్కుఁడున్ విధియు , జేతులు మోడ్చఁగఁ దగ్గ యాతఁడున్
దలిరిచి కొఁగిలింపికొనె , దండ్రికి మించిన కూర్మి తోడుతన్

తే॥ భరతుఁ గాంచి గుహండు నీవచ్చు హేతు, వేమి యన నతండను మా మహీశధర్మ
మందు నుండి తొలంగె మా , యయ్యదాని, బావ రాముఁ దోడ్పొనిపోవ , వత్తుననుడు

తే॥ ఒనరునవ్వార్త వినిగుహం , దూర్పువుచ్చి, యుత్సుకత పొంగఁ బూరించి , యుర్వివ్రాలి
మరల భరతుని యడుగు చా , మరలఁ దనదు, హస్తములఁ బట్టియిట్లని , ప్రస్తుతించె.

చ॥ విమల యశోవిశాలః తలి , వేఁడఁగఁ దండ్రి యొసంగఁ బావ కా
ర్యము వలె రాజ్యమున్ విడిచి , యాననమందున దైన్యమంది యీ
క్రమమున రాముఁ దోడుకొని , క్రమమట నేగఁగ వచ్చు సీమ శీ
లముఁగన వేయి రాములు తొ , లంకిన నీ సము లొదురే మహిన్;

ఉ॥ ఉత్తమశీలమే భుజ బ , లోన్నతి గాఁగల దీరః నీమహా
చిత్తవికుద్ధి బోయ తెగఁ , జెందిన నే వినుతింప నొనె రా
ట్నత్తమ సంస్తులంబగు , శస్త్ర దినేశ కులేక కీర్తు లొ
క్కెత్తున మ్రింగి నాఁడవు గ్ర , హేళుఁడు తక్కటి కాంతులంబలెన్.

మ॥ అని పల్కాడి గుహండు కైక సుతుపై , నత్యంత సౌహార్దముం
గొనియెన్ ధారణి నెవ్వరాతని యెడం , గూర్మిం బ్రమోదించి యుం
చని వారల్; మది నూహతే యరిది యౌ , నచ్చీలమే హేతువై
చనుఁగాదా? యట రాముపై గుహనకున్ , సంగతమున్ వర్తిలెన్.

ఉ॥ కరుణాశీలుఁడు కైకపట్టి యతనిన్ , గౌరవ్య బావంబుతో
నిరవారంగని యన్న యీస్థలమునం , దెచ్చట నాఁడుండె నే

కరణీన్ నిల్చె వచింపుమా? యనుడు నో • కాకుత్స్థ వర్యా! యిదే
యరయన్ రమ్మని తోడి తెచ్చె గుహుడ • త్యంత ప్రమోదంబునఁ.

మ॥ భరతుం డయ్యెడఁ బండపై నఁ దృణ త • ల్పంబంది యారేయి భా
స్కర వంశాంబుధి చంద్రముండు నిదురం • గావించుటం గాంచి డు
ర్భర దుఃఖంబునఁ దత్తఱించి ధరపై • వ్రాలెఁ మహా భూజ ము
ద్ధర వారాహతిఁ గూలు చందమునఁదా • దోదూయ మానాంగుడై.

కా॥ రః పాపాత్ముఁడు పుట్టు హేతువున నీ • కీపాటు కై కేయిదే
నాపాదిల్లిన దంచు విన్నపుడు కా • యల్ మూలముల్ మెక్కిని
శ్వాపల్యంబున నిండు కూరుకుట లే • చం గాంచుచో నిప్పుడున్
దీపా ప్రాణము పీడకుంటి నిఁకఁ బృ • థ్వీ భారముం దాల్చినో?

తే॥ తమ్ముఁడా! అన్న నిద్రించు • తలమిదైనఁ, గూర్చిచే బోగ భాగ్యము • ల్గూలఁ ద్రోచి
వెంట వచ్చిన యూర్మిశా • విభుఁడు రాత్రి, గడపె నెచ్చటఁ గాన్పింపఁ • గదవెయనుడు.

తే॥ పీతయును రాముఁడిచట వ • సించి నిద్ర, సేయ నచ్చట విలు దాల్చు • చేతితోడ
వేడినిట్టార్చుతో తెప్ప • వేయకుండ, నిలిచి తెలవాటు దాఁకదా • నలఁగుచుండె

చ॥ అన విని మాండవీ పతి గు • హాఖ్యున కిట్లను తమ్ములంచుఁ బు
ట్టిన ముగురందు నొక్కఁడ మ • టించితి నంతము లేని సేగి నా
యనుజుఁడు దానిఁ దీర్చి స్వసు • ఖావలి వీడుచు వెంటనేగె భూ
విని కడుఁ ప్రేమకుల గలదె • మేరయఁ నాట్రుడు కేల కాల్చినో?

చ॥ అని యట నాఁడు భూళివయ • నంగముఁ జేర్చి పుకిందరాజు! ది
వ్యనదిని దాటఁ జేసిన న • నంత నిరంతర చింతఁ దీర్చి రా
ముని కడఁ జేర్చి యాతదను • పూర్తిగఁ బాపిన పుణ్యమూర్తివో
దని భరతుండు కోరుటయు • నాతఁడు సమ్మతిఁ జూపి యంతటన్

చ॥ సరియని బోయఁజేడు తన • నంగడికాండ్రను చేరఁ జీరి మీ
రురవడి నేగి యోడల మ • హోన్నతి నాయిత పర్వితెండనన్
హరు ధజశాద్రి రామ విభు • హస్త విభంజిత మేరు శైలమున్
నర తురగేంద్రు పుష్పకము • నాఁ బలు రూపుల నొప్పు నావలున్

చ॥ ఆవలి వారి సీవలికి • నావలి కీవలి వారిఁ జేర్చుటన్
దేవ మహీతలంబులకుఁ • దేకువ జీవుల జేర్చు పుణ్యపా
పావలి నాఁగఁ జెల్వల యొ • యారపు యానముఁ బోలి యొత్తుగా
నావలు చేరె నందముగ • నాకనదీ జలమెల్ల నాడుచున్.

క॥ భరతుని గని గుహాఢిట్లను, నరవరః లెక్కకును మీఱు , నౌకలు వచ్చెన్
బరికింపుఁడన్న నతఁడును, త్వర నెక్కింపుఁడని తన ప్ర , దానికిఁ దెలుపన్

ఉ॥ ఏవగు నాజ్ఞ నొదల వ , హించి సుమంత్రుఁడు గుంపు గుంపుగా
నోపిన పద్ధతిం జలిపి , యోడలఁ జేర్చ రదాశ్వు దంతి సే
నా పరివారముల్ మనుజు , నాధులు బంధులు నెల్లవారు వీ
చీ పడిపాటి రత్నములు , చిందు సురావగ దాఁటి రయ్యెడన్

మ॥ విల యాంలంబున మేఘముల్ గదియఁగా , వేలేచి గదాఁతో
జలముల్ పూర్తిగఁ ద్రావఁ దోయధిని వ్రా , ల్బందంబునం దొందికన్
గలముల్ పెందెర కంబము లొనరి శీ , ఘంటేగు నంగంబునన్
గలభంబుల్ పయితైత్తి హస్తముల గం , గా వారి సేదె న్నడిన్

ఉ॥ సామజముల్ జలంబులను , చప్పడెసంగఁగ సీదు మంద ము
క్తామణులున్ దరంబులు ను , దగ్రయుషంబులు లేవఁ ద్రోవఁ ద్రో
ద్భీమ మహాబ్ధి తోయమును , దివ్యనదింజొర దేవ గంగయున్
రాముని చూచు కౌతుక భ , రంబుననో పడి దాఁచెఁ గూఁమున్

చ॥ ఘనమగు తేరులందలి యు , గంధర చక్ర యుగానుకరముల్
పనివడి యత్త మాదిగ న , వస్కరముల్ విడఁదీసి వానికొ
బనుపడఁ బూన్పు గుఱ్ఱములఁ , బటుగ నావలఁ బంపినారు చ
చ్చిన పిదపన్ శరీరములఁ , జేర్చెఱు కిర్మములం బెరి న్నడిన్

తే॥ పాలముద్ది శరీరముల్ , భియము ముద్ద మనసు, కిరువలి ముద్ద కా , క్లును గలట్టి
పవన జవన తురంగముల్ , బయలుదేఱె, నడకఁ జొఱ ముద్ద నాదగు , నావలందు

తే॥ కలుకు లెదురెదు రయి యొత్తు , గాఁగఁజేరి కానవచ్చుటచే భద్ర , గజ చయంబు
లొందొకటిఁ గ్రుమ్మనిలువఁగా , నొప్పుమీఱు దంతములభంగినుల్చె, సనములొప్పె

తే॥ ఉత్తరీయములం బోలి , యొత్తుగాఁగ నలులేవ దిగిన మద , హస్తీరర
శిరములం గుంభ వరములు , చెలఁగెఁ జూడ జాహ్నువీ వ్రసము దొలి , జానుమీఱి

చ॥ ఉరవడి నావలేగు నెడ , నొక్కటి నొక్కటి దాఁకఁ గోముల్
కరము మనః కలంకమునఁ , గాతరలై యిరువంకఁజూడ దు
ర్భరమగు విభ్రమంబున, శ , రంబులు క్రోవఁ జలించి ఓతిమై
నులుకుచుఁద్రుక్ల వాలుగల , యొప్పు వహించెను వారి చూడుకు

చ॥ చెరచెర రెండు ప్రక్కలను , వేరికఁ దెల్లఁ గదల్చు లెచు రుం
పరలు వరాంగనా మృదుల , వత్తములం దడుపంగఁ దోపింపు

దిబుదుల కాంతు లుట్టి పడి • వెల్వడ, దెండములందు కుంది ము
చ్చిరి రల వ్రాల్చు పీరులకుఁ • జింత రవంత తొలంగె నత్తతీన్

క॥ ఈ తీరింబునఁగల్గు వాహినులఁ బై • నెక్కించి కొంపోయి వే
యారీరంబున దించి క్రమ్మజేలు కూ • న్యంబైన నౌకావళుల్
దాత్పర్యం బిటవోక యచ్చి మఱియున్ • దానంబు సేయంగ సం
ప్రీతిన్ రత్న నివాసుఁ జేరెడి మన • శ్రేణిన్ విడఁబించెడిన్.

డి॥ సమ్మిలి యీరలందనరి • నల్లని ధూపము వోలె నాడు పొం
కమ్మగు కాఁడ లయ్యెడలఁ • గంబములం బలె నిల్వ నాణి ము
త్యమ్ముల జంపు లుల్లసిల • నల్లల నాడెడి నల్ల బెక్కిముల్
ప్రమ్మిన చావలంబలె ని • రాజిల నావలు వోయె నల్లనన్.

పీ॥ గంగ యాశాంబు • గాఁగఁ జిందిన ముత్తై, ములు విరాజిలు ఋక్ష • ములుగ నొప్ప
జెందమ్ములం బోలు • నందంపు మోముల, మించుఁబోఁడులు పయ • వించునావ
రెలమి జలము లాడి • బృందారకాంగనల్, గమనించు సుర విమా • నములఁ బోలె
తుంపురుల్ లేవఁగాఁ • ద్రోచు తెడ్లడుగుల, వలెఁ గానరాఁ జెల్వ • లలరు నొక

తే॥ వారిపాదంబులును వెలి • వచ్చితోచ, ప్రాణములు పొంది నడచెడు • పగిది నొప్పె
సేనలును పొరవరులును • చేడియలును, గంగ వెనుకఁ బడఁగ నట్లు • కడచినారు

డి॥ లక్ష్మవ జాతిచేత మటి • తంబయి త్రోవఁగఁ బూను నావపై
నెక్కిక కామ వేగమున • నేవున మింబనె మౌనివర్గముల్
చక్కన నేగె, విక్రముగ • సత్పుల మిచ్చెడు కృత్యమొక్కఁడే
నెక్కడ నేరియుం గలదె • యిద్ద తపంబుర కంటె నిద్దరన్.

చ॥ సుడులు గల్టి వెల్లువలఁ • జొప్పలు గంగను దాటి యెల్లరుకా
దొడరికఁ దీరముం గదియ • దుర్దన వాంఛలు వంచనంబులున్
విడిచి ప్రభుత్వముం జరపు • పీరుల కీర్తులఁ గ్రిందు చేసి యీ
పుడమి మహోన్నత స్థితిని • పొందిన యా భరతుండు చెచ్చెరన్.

తే॥ అనుపమగుణిఁ బ్రుమ్ముడు • జననులును ను, మంత్రుఁడును గుహఁదెక్కఁగా • మాన్యుఁ
భరతుఁడెక్కిన యంతనా • పడవ నడవ, సాగెఁదెడ్లను కాళ్లతో • సర్వీరమున.

పీ॥ బాంధవుల్ దేవతల్ • ప్రజతులై సేవించు • కోసలేంద్రాత్మజన్, గుహఁడు గాంచి
యీమె యెవ్వరి తల్లి • యెఱిఁగింపఁ చగునన, భరతుఁడిట్లును వేని • వాకిలికడ
రాజులు మనవికై • రహిఁగాచి యుందురా, దశరథేశ్వరు ఙ్గేష • దార యీమె
కమలజ నాభిని • గన్నమహాత్ముని, మన తనుఁ గడుపారఁ • గన్నతల్లి

తే॥ భువన భారకమగు రామ • భూరిఫలము, కడఁక జగముల కొనఁగిన • కల్పతరువు
అతనిఁ గనుటచే నొందు భా • గ్యంబిదెల్ల, నేను జనియించుకతమున • నీఁగికొనియె.

తే॥ అనుడు గుహఁడామె యడుగుల • నడలిపడఁగ, వత్సముంజాయు గోవునా • పనరు దేవి
యీతఁడెవఁడనమాయన్న • హితుఁడుమాకు, నన్న గుహఁడని భరతుఁడా • యమకుఁడె

చ॥ నాయనలార! దుఃఖము న • జంపుడు సత్య పరాక్రముండు భో
గాయతనంబు రాజ్యరమ • నందక కానకు నేగు తెన్న మే
లే యొనరం గతంబయిన • దింక మహామతిఁ గూడి యేవుర
త్యాయత భూమి నేలు కొనుఁ • డర్థిలి నొద్దికఁ జాలకాలమున్

చ॥ అనుడు సుమిత్రఁగాంచి గుహఁ • డల్లన నిటనుఁ బ్రేమపూర్ణ యీ
జననిని గూర్చి పల్కు మనఁ • జక్కటి పీడని చక్రవర్తి కొ
ప్పిన కడగొట్టు భార్య రము • పీరుని నన్నిది పాయకుండు నా
యనుజని కన్నతల్లి సుగు • జాలయ యంచు నతండు దెల్పుఁగన్.

చ॥ తనపతిఁ గాటికంపి కువ • ధంబునఁ బుత్తుఁడు దుఃఖ వార్తిలో
మునుఁగఁగ రామపుండు వన • ముం జొర విష్ణువు గొల్చు రోకములో
తనమది నున్న కౌర్యమునఁ • దక్కఁగఁగొల్పిన కైకఁ జూపి యీ
జననిని గూర్చి పల్కుమనఁ • జయ్యన నా భరత వ్రభుం డనున్.

ఉ॥ దొడ్డుగు నెంజిలిన్ భువికిఁ • దుందుడు కొప్పఁగఁ గూర్చి నిందయన్
బిడ్డను పెంచుతల్లి పృథి • పీసలి ప్రాణములేని పోల్కిఁ బే
దెడఁ దపించుచుండ లవ • మేని యలందురు చిన్నె లేని యీ
వెడలి యెవ్వరో యెఱుఁగ • వే ననుగన్న మహాత్ములొకఁగున్.

చ॥ అనియతఁ డాడు పల్కువని • యగు హఁదంఠట వారికిం గ్రుమం
బునఁ దనమేల్మి కేల్మిగిచి • మ్రొక్కెను హంసి యొకండు తెక్కలన్
గొనక జలంబు నీడి దరి • గొన్న వితంబున ద్రోణియం దరిన్
గొనకాని చేర జాహ్నువికిఁ • గూరిమిఁ జేతులు మోడ్చి చంచలున్.

తే॥ దిగిన జనసులు మువ్వురు • తీరమందు, పల్లకి నెక్కిచవఁగ నా • భరతుఁడపుడు
కౌశ్రత కన్నీటి వెల్వలఁ • జిత్తభార, మడఁగఁ గాల్చుక గుహానితో • నడచి నడచి

తే॥ కర్మ భరము జ్ఞానాగ్నిచే • గాల్చివైచు, పరజలుండగు మునిభర • ద్వాజావనము
చేరె నమ్ముని వారల • తీరుగాంచి, వృద్ధయతులతో నక్కడ • కెదురు పచ్చె.

12 పాదుకా పటలము (135)

క॥ అరు దెంచిన యెతివరుఁగని, భరతుఁడు తండ్రివలె నెంచి • ప్రణతియొసర్పన్
హరుఁ బోలిన యమ్మునియును, భరతుని దీవించెఁ బుత్ర • పాత్యులమునన్.

౪॥ భరణః నీకుం జేరిన, భరణిః గిరీటము ధరించి • తాత్పర్యమునఁ
భరియింపవ నారలు జడ, లిరవుగ భరియించి రాఁగ • నేమి కతంబొ?

౫॥ అనుడు మన మెరియఁగినునను, మునివరుఁగని ప్రాజ్ఞలిలకః మొట్ట మొదట ని
ట్లునవగు పనియొనరువలే, దనుటయు మిము బోఁటివారి • కర్తవ్యమె చెప్పఁదీ.

మ॥ శ్రుతి శీర్ష ప్రతిపాదితాంఘ్రియుగ్మదై • శోభిల్లు శ్రీరామ భూ
పరికిం దిమ్ముఁడనై నెటిన్ విడిచి ఁ • భారంబుఁ గైకొందునే
యతిఁదే వెన్నకు వచ్చి రాజ్యము ప్రియం • బాంస గొనందేని ని
శ్చిత బుద్ధిన్ వనులంద యన్నకదని • శ్చింతం బ్రవర్తించెదన్.

౬॥ ఆ పలుకు భిరుఁ డాడఁగఁ, దాసన వరతనువు లుబ్బెఁ, దన్యాననముల్
ప్రాపిత హరించవన కృత, లేపమునఁబోరె మోద, లీలలఁదేరెన్.

౭॥ మునుకొను నెనిరున భరతుని, తన శుద్ధ కుటీరమునకుఁ • దతమతిఁ గొని య
మ్ముని సేనకు విండులు పం, బిన వేడ్కి నొనర్తు ననుచు, వేలిమి చేసెన్.

౮॥ తలఁచిన యంతన దివియును, లలిత గతి స్ఫిలిచెఁజనము • లకు వేతొక వు
ట్టిలినన గతి తమ ముందటి, నెలపు మజప సుఖ జలధి ము • నింగిరి వారల్.

తే॥ చెడిని ధర్మ ఫలంబులఁ • బడయువార, లంచు రంభాదు లెదు రేగు • దెంచి పొగడి
యిందు మండలములఁ బోలి • యెసక మెనఁగు, పొదములకుఁ గొంపోయిరి • సకలజనుల

తే॥ గండవాడి మేనఁగూర్చిన • లందినారు, విన్ను వాకలో మున్ను గా • విందినారు
శిరములం గల్ప సుమములఁ • జెరివినారు, సుమములంబోలు వర్షులఁ • జుట్టినారు

తే॥ కనుమ లత కూసలం బలెఁ • గునిసి నిలిచి, సుందరాంగులు నగలిచ్చి • సొగసుచేసి
యొనర దేవ రాజాను పీ • యూష కల్ప, మైన యోగిరములు వెట్టి • యలరఁజేసి

తే॥ హంస కేకి తూలిక లెట్లు • నైన పత్తి, తెల్లదూది బూరుగదూది • తీర్చిచేయు
పట్టుసెట్టల హరిణుల • పగిది దేవ, వనితలు పరుండ నెల్లరు • కునికినారు.

తే॥ ఏలిరు మొదలుగఁ బల్ల • కీలు మోచు, వారివలకు గ్రమంబుగా • గారవమున
మహిమ నొందిన విబుధుల • చూడ్కినునచ, రించి వారి యెడఁద లల • రించినారు.

తే॥ అటులు రంభాదులై న బిం • బాధరలును, వారి యాజ్ఞల దాసుల • పలె నొనర్చ
భరతుతో వచ్చు కాంతలు • భవ్యమైన, చివ్య భోగంబులంది న • త్తిప్తిఁగొనిరి.

తే॥ సందసవన నవ ప్రసూ • నములతావిఁ, గొనుచు నంధులు కేలాఁత • గొని చరించు
కరణి నచ్చటి ప్లిలై • మ్రోరలు పొలపె, సకలజనముల మనములు • సంతసింప.

తే॥ ఓద్ర మెక్కువ కలిపిన • కబళములను, లేత వరియాకురాసిఁగ • ల్పించి కల్ప
కంబు లొనఁగ భుజించెను • గజచయంబు, మదజలముఁ ద్రావిమధుసము • ల్మదముగొనఁగ

తే॥ నరక బాధలఁ దొలఁగించు , గురుతగులుగు. నీరముల వారణంబు లింపారఁద్రావె
వచ్చజ్ఞా లేత కాంతులు , పరిధవిల్లఁ, బెరుగు కనవుఁదురంగముల్ , వేడక్క మేసె.

క॥ అందఱు నారీతిగ బలు, విందుల సురభోగ మనుభ , వించిరి భరతుం
దందలి కాయల దుంపలఁ, బొంది యొడలు ధూళి నునివి , పోగడపె నిసిన

తే॥ తెలివిగలుగుచో పీడెడుకలయుఁ బోలె, నమ్మహాభోగములు పూర్తియగుడుఁబుజ్య
ఫలము పొందిన జీవి క , ప్వలి విధాప్తి, కరణి నిరులు తొలంగఁగఁ , దరణి పుట్టె

తే॥ త్రికర జైక్యంబుగాఁ బాడి , తివిరి చేయ, కుండు జీవికి వలె భోగ , యుక్తిమాతె
సుర పదచ్యుతులై భువిఁ జొచ్చువారి, వలెనె వారలు పూర్వభావములఁగనిరి

తే॥ నాటి యుదయానఁ బెనుతో వ, నడచుసేనఁ, గాంచి దివ్యులు వననిది , గాదు భరతు
నైన్యమని యెన్ననయ్యది , శైలవనము, రెల్లదుక్కిగా మరుభూమి, యెల్లజేరె

క॥ పెరిగిన రజమున మఱిగిర, తరణియు శీతకరుఁడగుచుఁ , దాపము పీడెన్
కరుల మదజలము నడవం, దొరయని రొంపియెయి యెడరు , పొలముగమాటెన్.

క॥ రాజుల తెల్లని గొడుగులు, రాజిలె గురుతరుల నీడ , ప్రావిన కరణిన్
రాజుకొను గులక రాల్గల, యాజగ మరు భూమి పంది, రై యొప్పెనఁగెన్

తే॥ అధికరాజ్య సంపదఁ నుగొను , మంచుజనని, పలుక నొందిన కినుక య , గ్గముగాఁగ
మొగ మెఱపు మేనునల్లనఁపుణ్యుఁగాంచి, ప్రేమఁ గరఁగి యెండిన తరువితతి ననిచె

తే॥ జీవముల కంటె గొప్పది , శీమనుచు, సత్యవాక్కుకై మరణించు , జన వరోయ్య
దడము క్రూరమౌనెడరుఁ గే , దారమట్లు, దాటి చిత్రకూట శిఖరిఁవడిసె నంత.

భరతుని నెన్యమును కని లక్ష్మణుఁడు కోపించుట

పీ॥ అధిక భూరజము న , శ్వాదులు రథములు, కోపానఁ జెరే గు , కుంభవయము
కలిగించు రథమును, కాల్చుంబుఁకల, కలమును విని గొప్ప , బుడె యనుచు
నేల యుదికి లేచు , పోలికఁజనుకొక్క, శైలాగ్ర మెక్కిల, శ్మణు డు చూచి
యిల కాశ్వతంబుగా , నేల నిచ్చించి దు, రాశచే దుచ్చుచి , యడర నిల్లు

తే॥ భరతుఁడే కూర్చుకొని సేన , పరశురాము, గెలుచు జోదుపై దాడి సా , గించెననుచుఁ
గ్రుద్దుఁడై శిఖరంబు ను , గుగను ద్రొక్కి, దుమికి వడి నన్న యొత్తకుఁ , దొవరివచ్చి

చ॥ భరతుఁడు తోడఁబుటువను , పాటియు నెంచక గొప్ప సేనతో
సుర వడి దాక వచ్చెనని , యొత్తిన కిన్కఁ గడారి చెక్కి తొం
దొరగ ధనస్సు నెత్తికొని , తూతముఁ దాలిచి యన్న పాద పం
కరుహములన్ భజించి పలు , కం దొడఁగెన్ మది తత్తడింపఁగన్.

చ॥ ఇహపర సౌఖ్యముల్ విడిచిన • యీ భరతోద్ధర బాహుశక్తియున్
సహచరనైన్య సత్త్వమును • సత్యపరాక్రమ! నీదు తమ్మును
తృహస మహా సహాయ బల • సంపదయున్ ముదమారఁ జూడుదు
స్సహతర కష్టముల్లోఁగి • సంతన మందెడు నేడు రాఘవా!

ఉ॥ పీనుగు పెంట చేసి యిటఁ • బేర్చిన తుంగ మతంగజంబులన్
జాను తొంటిగి పద్మ రథ • సంఘముఁ శ్రేవులు చిందఁగూలు నీ
సేనల నుడుగుడ్చి తెగి • చిందఱవందఱమైన లేజున్
మానగు రక్త వాహనుల • మానక చూచెడు గాక రాఘవా!

చ॥ తళతళ లొప్పు తూపు లడి • దంబుల చేతుల బొందడంబులం
దళమగు తొమ్ములం దొలిచి • దద్దఱు ప్రాణముతోడ వీపునం
గళచెడ దుస్సిరక్తము ము • ఖంబుల నొప్పక వెల్గెదిక్కురుల్
కళవళ మంద నేమటలు • గాంచెడు గాక ప్రసన్నరాఘవా!

చ॥ జవన తురంగముల్ కెరల • స్యందన హాటక శృంగ పంక్తులం
దవిరళమై పిశాచముల • హంకృతి నార్పుచు వ్రీలు కేడెముల్
దవిలి ధరించి హస్తములు • దట్టుచుఁ బాటలు పాడు చాడునున్
జవి గొన నల్లఁద్రావి కడు • జంపునఁ ద్రేన్పుట చూడు రాఘవా!

తే॥ భరతు సేనా మహీజంబు • పాదుతోడఁ, ద్రుటిని పేరు లేకుండఁగఁ • ద్రుంచి వైవ
స్వర్గ పృష్ఠంబు విఱుగ స్వ • భార మీఁగ, ధాత్రి యూఱుట గొనుటయుఁ • దవిలి కను

చ॥ ఎనసిన రక్త వాహనుల • నీఁడుటచే నొడలెఱునైన శా
కినులును ప్రేత భూత తతి • గిట్టి కబంధములున్ సమస్త ప
ట్టనములు నీకరంబుల న • డంగిన వంచు సురావళిం బలెన్
గని మనమందు సంతసిలి • గంతుట గాంచెడు గాక రాఘవా!

క॥ కరులు హరులు బలియురు తెగ, నురవడిఁ బ్రవహించు రక్త • ముదధిం గలియన్
శరధులు రక్త శరధులై • మొరయుటగని మనమునందు • మోదింతు నృపా.

చ॥ విఱుగ శతాంగముల్ రథిక • వీరులు చావఁగఁ గైదువుల్ చెడన్
దఱిగిన దంతి వాజి భట • తండ శీరమ్ములు సంఘ్రు లూరువుల్
బరులు కరంబు లొందొకటిఁ • బాసి రణస్థలి హెరఘామిగాఁ
బఱపు మదీయ బాణముల • పద్ధతిఁగాంచెడుగాక రాఘవా!

చ॥ మురువగు తెక్కలున్ గనక • పుంఖములుం గు మచ్చరంబుల
య్యిరువుర తొమ్ములం దొలిచి • యిచ్చమెయిన్ గగన స్థలంబునన్

దిరిగెడు కంక గృధ్రములఁ , దీయని విందొనరింపఁ బిల్వఁగాఁ

దొరతొరఁ బృష్ఠభాగమున , దుయ్యుట గాంచెడు గాక రాఘవాఁ

చ॥ ఒక సకియందు మోహమున , నుర్వర నొందిన రాజు నాజ్ఞచే

వికలుఁడు పొందినట్టి పృథి , వీసలి నేలుట వీడి యివ్వెధిన్

బ్రకటిత రీతి నన్నపయి , వైరముతో నిట వచ్చినాఁడు నా

రకమున కేగు వాడిపుడు , క్రన్నన నావలన్ రఘూత్తమాఁ

మివీడి కాననములఁ , బొందునీకుఁ, గలుగు నాపదఁగని నిన్ను , కన్నతల్లి
యెటం గాంచి మోదించి , నట్టికైక నేలఁబడి పొరియేడ్చుట , నేడుగనుము.

కృత్రుటిలోనె యీ బల , ముక్కడంచి, త్రిపురముల దహించిన , మృదుని భంగి
ంవాడ నటంచు లఁక్ష్యణుఁడు పలుక, నల్ల నిట్లను జానకీ , వల్లభుండు.

॥ తమ్ముడఁ నీ తలంపులకుఁ , దగ్గ విధంబున సర్వలోక జా
లమ్ముఁ గలంగఁ జేయఁగఁ ద , లంచితి విప్పుడు దానినాఁప
క్యమొక్కొ? దానిఁగూర్చి యిఁక , నాడుట కేమియు లేదు సావధా
నమ్మున విందుగాక యొక , జ్ఞాన వికాస విధాన కార్యమున్.

॥ జగముబలంబు మెల్చిన భు , జంబులు గల్గిన వీరఁ సుస్థిరం
బుగ మనవంశ జాతుంగు , పుణ్యుల లెక్కిడ శక్యమౌనె? యా
సుగుణుల నొక్కరేని తమ , సూన్యత ధర్మములం ద్యజించిరే?
నిగమ హిత ప్రకారములు , నేర్చిన యాభరతుండు దుష్టఁడే;

॥ హితమతి సత్యవాక్యుడగు , నీతఁడొనర్చు సమస్త కార్యముల్
శ్రుతి హితముల్; విరుద్ధములు , చొచ్చుటగానమ; నీవు నాయెడన్
మతి చెడనుంచు ప్రేమమున , మించి పరామరిసింపకుంటి వె
వ్వితమునఁ జర్చ సేయుఁ గ్రుధ , వెంచిన దెందము సత్కృతమ్ములన్?

॥ అడికవోవ నన్నయను , సర్మిలి నాయెడ కేగుదెంచుచు
న్నాఁడు సమస్తభూతలము , నాకొనఁగన్ మది నిశ్చయించి యు
న్నాడిది నీ వెఱుంగక మ , నంబుగఁ బోరఁగ నెత్తినచ్చుచు
న్నాడని యెంచుటల్ మతి కొ , సందగు పద్ధతి యౌనె? తమ్ముఁడాఁ

॥ యు నేలను సేనల, సిరి నొనఁగి శ్రమాపణంబు , సేయఁగఁగోరన్
తి వచ్చెననుట విడి, యరుపుగఁ బోరంగ ననుచు , నెంచుట తగునె?

మహా సద్గుణంబును , తేరి చీల. ధర్మమూర్తి భరతు నిట్లు , తలఁపఁదగునె?
టికి నన్ను చూడనే , వచ్చువాడు, పిదపఁ డెలియంగఁ గలవిడి , వినుతసుగుణాఁ

భరతుడు రాముని డాయ వచ్చుట.

తే॥ రాముడిట్లు తమ్ము మా • రార్పుచుండ. భరతుడచ్చట సేనన • వ్వలనె నిలిపి
తన్ను వీడని యనుజాతో • దగ్గజించి. యన్నస్థితిఁ గాంచె నుమ్మలముధికరింప.

ఉ॥ దోయలి గూర్చు హస్తముల • తో వసివాడి కృశించు మేనితోఁ
భాయని దుఃఖవేధ జిగి • వాసిని కన్నులతో జటాలితో
వ్రాయఁగ రాని దుఃఖమయ • భావముచో నొక నారచీరతో
దాయఁగ వచ్చునా భరతుఁ • దప్పక రాముడు కాంచె బూర్తిగన్.

తే॥ లక్ష్మణాః యిటు రమ్మ బ • లంబు గలుగు. భరతు సంగర యోగ్య రూ • పంబుఁ గం
యనుడుఁ దమ్ముడు నాతని • నబ్బి చూచి, వ్రాసుపడి నిర్వైఁ గన్పిటి • వానతోడ.

తే॥ తాను నిందించు పలుకులు • రనదు కినుక, నెంచి సిగ్గిలి దెందంబు • సంపలించ
వింటితో వేడి బాష్పముల్ • పృథివిదొరఁగ, వాడిన మొగంబుతో జీచ్చ • వడుచునిలిచె

ఉ॥ న్యూనత లేకయుండఁ దప • మున్నతిఁ జేసి ఫలంబు పొందుచో
భాను కులేశుడౌ మగనిఁ • దాసి శుభంబులఁ బాసి శోకముం
బూని కృశించు రాజ్యరసు • పూనిక నంపిన దూతవోర మె
డ్పానిన కేలుచో భరతుఁ • దుచ్చిట దుఃఖము తోడ దగ్గఱన్.

తే॥ తఱసి • దిగిరి, నిరఁబు, రాచి లగ్నము, • పీడి
నీతి మానిత ఎన్ను • మై, నెంపు లెప్పు, పానములఁగెఁ బా • లెన్నులోలమున

తే॥ ఉసులు బున్నవౌ లేవౌ యం • చూహసేయఁ, దగినతీరునఁ గృశియించుఁ తమ్ముఁగాం
నేత్ర కంజముల్ విడుచు క • న్నిరు భరతు, జడల నించి పొరలి కాట • జడిమ నిలిచె

తే॥ అదిదేవుడు ధర్మంబు • సలముఁగిది, నెల్ల సేతుల కిల్లయి • యెనఁగు రామ
వరుడు నిట్టాపుపుచ్చి బాష్పములు వీపునం బడఁగఁ దమ్మునాలింగనంజొనర్చె

క॥ అరిమికొని యతని వేషము, పలుమలు గమనించి యరసి • వత్సాః జనకుం
దెలిమిని సుఖముం బొందునె • యిల నేలునె? దుఃఖ మొంద • నేలా? యనుడున్.

తే॥ అన్నః నీవియోగ వ్యాధి • యలము కొనఁగఁ, గన్న కైక వరంబను • కాలవలనఁ
దనకుఁ దగిన సత్యంబను • ధరణి నిలిపి, స్వర్గలోకంబు చేరెను • జనకుఁ డనఁగ.

మ॥ పరలోకంబునఁ జేరె నన్న పలుకుల్ • బల్లెంబుఁగాయంబులోఁ
జొర దూటించిన యట్టులె చెవులలోఁ • జొత్తెంచు మున్నే వెనన్
సురలోకోపరిలోక మేలఁదగు ను • శ్లోకుండు హృన్నేత్రముల్.
సురుఁగం గాలిపటంబు చుట్టు కరణిం • జుట్టెఁ ధరన్ వ్రాచున్.

తే॥ మొదలు నటకీన భూజంబు , పుడమి వ్రాలు, సరణిఁ బడి పిడుగున కల్గు , సర్పమువలె
తెలివి దప్పి యొకింతకుఁ , దేఱి యూర్పు, పుచ్చి తపియించి యాటక , పొగిలెనొగిలె

సీ॥ ఆటని భాను కు , లాలయ దీపమా; నిర్వాణజ గురు ధర్మ , నిలయ; తండ్రి;
అరిమద గజసింహ , మా; దయాలోల; యిం, తెవ్వరు సత్యంబు , నేలు వారు;
మాకు దిక్కెవ్వరు? , మఱి తేర్చువారేరు? మరణించితే యిట్లు , మమ్ముపాసి
యెవ్వరి నింకఁ డం , డ్రీ; యని పిల్లము, తగునె యిందట వీడి , తరల నీకు

తే॥ మేటి ఋశ్యశృంగునిచేత , మేల్మి మేల్మి, యెనరఁ గావించి ననుగాంచి , యుర్వియందు
కన్న గొప్ప చంబేడి? కడకుమమ్ము , వీడి యింపైన ప్రాణమూ? , వీడుదొక్కా;

తే॥ ప్రాణులకు మేలు నేయు దా , ర్థంబు గలుగు, భూమి భారము నేఁదాల్చుఁ , బొడమువిప్పు
హేతు విదియొక్కో? నీయావి , యెగుఁగొట్టు, కాలుదై పుట్టితిని జగ , మేలుకొటకు;

తే॥ శంఖరుం జంపి వజ్రికి , స్వర్గమిచ్చు, పార్థివేంద్ర! పాలనము మా , వశము చేసి
యింద్రియములు స్వవశముగా , నెనఁగఁజేసి, తపము చేసిన విధమిదే , తండ్రినీవు;

ఉ॥ కోరఁగఁ దగ్గ పాలనము , కోరిక నెల్లరు వేఁడఁ బూని యీ
దారణి కెల్ల దుఃఖమును , దార్చిన యెల్లుడ నైతి మృత్యువుం
గోరుట దక్కఁ బ్రాణములఁ , గూరిమి వీడని మేను వెంచి యే
నేరి మొగంబుఁగాంచుటకు , నింకిను మేదిని నుండఁ గోరుటలో?

తే॥ కోసలము వీడి యడవి నీ , కొడుకు చేరె, ననుచు విన్నంతనే దివి , కరిగితి వఁట
తండ్రి! నీమృతి వినియను , తలరి తలరి, బ్రతికియే యున్న వాడను , బ్రదుకుగోరి

ఉ॥ జానుగఁ బూర్వ చంద్రునకుఁ , జల్లఁదనంబు నొసంగు లో కన
మూర సితారల త్రస్త్రస్థ; మానము దివ్యుల లేని మాన్వఁగా
రాని బలం బుదారక తి , రంబగు సత్యము నీతి ధర్మమున్
దోన యడంబు కొంచు నిటు , తూటిలె యెల్లర వీడి స్వర్గముకా?

తే॥ ఇట్లు పలువిధముల నెల , గెత్తి యేడ్చు, రామ చంద్రుని తమ్ములు , రాజ వరులు
చేరి లేపి పట్టుకొనెనె , సిఘ్రఁడండ, హిత మితోక్తుల నోదార్ప , నెంచుటయును.

తే॥ తాపన శ్రేష్ఠులగు భర , ద్వాజుఁదావి, మునులు నేడు దీవుల లోని , మనుజవరులు
మంత్రులును నై న్యవతులు రా , మ విభుఁజేర, వచ్చిరి మనంబులారట , పడుచునుండ

తే॥ మఱియురాఁడుగు నెల్లరు , మంపి పచ్చి, నిలునఁ బరితపించుచున్న , నృపకుమారు
మోముఁగని బ్రహ్మసముఁడగు , మునిచరుండు, వాక్యకోవిదుఁడీరీలి , పలుకఁదొడఁగె.
చ॥ తతమతి సన్ననించుటయు , భర్తమొనర్చుట దక్కనెమ్మదిన్
బ్రతుకఁగఁ గోరు పుణ్యులకుఁ , బ్రాపగు పాయమొకండు గల్గునే;

మృత్యును పుట్టువున్ సహ , జమే కదఁ ప్రాణుల కెల్ల భూమిపై .
శ్రుతి హితపారగుండవు వి , శుద్ధ చరిత్రుడవున్ సరింపవే.

తే॥ స్థిరములేని జన్మంబులు , దెలువనేలఁ కోట్లకొలదియొనవి కామ , కోపమోహ
దుఃఖసౌక్యమొందు నీ , తోయమెఱిగి, యముడుదాక్షిణ్యముతుడని , యనఁగదగునె

ఉ॥ పుట్టక మున్నె జీవములు , పోవ జనించుట చూచుచుండమే;
పట్టు విద్యకల్పి భువి , భారము నర్పదివేల యేడులి
ట్టు చలింప కోర్చి నెల , వారిస ధర్మము కీర్తి వించి యే
లిట్ల గలింప నిట్లు వగఁ , దీర్చుడఁ బాడియెఁ రుజనందనా;

తే॥ శీలమును ధర్మమును భువి , జెడక సిలిపి, శూలమును చక్రమును వాణి , లీలఁదాల్చి
మూల పురుషులై వెలయు ము , మూర్తులకును, కాలమను వలఁబడకుండఁ , గావశంబె;

తే॥ ఇంద్రియంబుల కెఱుకయై , యిలను వెలయు, నన్నిటికిని మూలంబులై , యమరు పంచ
భూతములు నొక్కయప్పుడు , పొలియు నవియె, యనఁగదీనికిఁ జింతింప , నగునెచెప్పుమ;

తే॥ పూజ్యమగు పుణ్యమను నేయి , పోసి కాల, మనెడి వత్తిడి విధియను , నగ్గచేత
జీవితమను దీపము నుద్దె , సింది నిలువఁ, గారణములు రెండును తీఱ , నాటుటరుదె;

తే॥ ఈజగంబున దుఃఖమం , దేమునింగి, యాజగంబున నరకంబు , నందె మునిగి
మరల జిన్నించి చిక్కుల , మలఁగుచుండు, పెక్కు వగల జీవుల లెక్క , పెట్టనగునె;

తే॥ వినుత సద్గుణాకరః తంద్రి , యనెడు కతన, సృష్టికర్తయౌ బ్రహ్మకం , జెందరాని
విష్ణులోకంబు నందున , వెలుఁగు చుండె, నతనికీపు గావించు సా , యంబిఁకేడి;

ఉ॥ అతని పోకతై మది ర , వంతయుఁ జింత యొనర్పరాదు పై
నాతని కింతకంచె నర , యం గడ తేఱు పధంబు లేదు నీ
వాతని కింకఁ జేయఁదగు , నయ్యవి యున్నవి శ్రద్ధతోడ నీ
చేతులతో నొనర్చు మది , చిత్తము శాంతిలఁ గారణంబగున్.

ఉ॥ వాన పదంగ నీటివడి , భాసిలు బుద్బుద పంక్తిఁబోలు నీ
మేనులఁ గూర్చించింత మది , మీఱుట వేఱిఁడి లక్షణంబగున్
మానక బాష్పముల్విడిచి , మానిసి గాంచు ఫలంబు గానమున్
గాన జలాంజలి నివ్విడుము , గాదిలి తంద్రికి జానకీస్వరా;

తే॥ అనుడు శ్రీరాముడును చింత , నవలఁద్రోచి, యాచతుర్వేద వేది మ , హాతపస్వి
యగు వసిష్ఠతో గంగకు నరుగు దెంచి , చేయఁదగు కృత్యముల భక్తి , జేయఁబాసె

తే॥ సకల జీవాత్మలకు నొకే , చందమొప్పి, యెఱుక నొనఁగు మహాత్ముడ , యేటమునిగి
గురుఁడు తెలివిన విధులెల్ల , గొఱుతలేక, నలిపి ముమ్మాట తర్పణ , జలము వడరె.

తే॥ చేయదగుక్రియలనుపూర్తి , చేసియవల, మాన్యులగుమంత్రులనునప్పూర్ , మౌనివరులు
తక్కువారలు తను చుట్టి , తరలిరాగ, జానకి వసించు నప్పర్ణ , శాలజేరె.

తే॥ చేరునంతలో భరతుండు , సీతయున్న, పర్ణశాలను గని యొంటి , బరఃగుచుంట
గని కరంబులతో మోది , కొనుచుగనుల, రోదనముతోడఁ బడె నామె , పాదములను

తే॥ ఇంద్రియములలో జలనిధు , లేడునున్న, వనఁగ నెట్టనొ కన్నులఁ , బనవి పనవి
పెక్కిపెక్కి బాష్పంబువుల్ , వెల్లుఁదగ, విడుచుచుండెను భరతభూ , విభుఁడు వెలికి

క॥ పెను దుఃఖంబున మునిఁగిన, యనఱని తన పొడవుచేతు , లమరిచి రాముం
డనువుగ నెత్తుచు సీతను, గని జనకుఁడు చునలపిడి , కడచనె ననుడున్.

క॥ పడఁకును నెడఁదతోడన్, బుడమింబడి యడలి యడలి , పొక్కుచుఁబెలుచన్
గడలికవ యనఁగఁ గనుఁగవ, యెడవక బాష్పములు విడిచె , నెన్నువతోడన్.

త॥ కలకంఠంబున వనరెడు, జలజాషికి భర్తవెంటఁ , జనిన యడవియున్
విలసిల్లెఁ బ్రోలుగానిపు, దలరాజ్యుతి దుఃఖ జలధి , నడుగుల నిలిపెన్.

క॥ ముని పత్నులు తల్లల వలె, జనక సుతను డాసి హస్త , సరసిజములతోఁ
గొని విమల జలములందున, మునిచి యడలు పోవఁ బలికి , మోదించి రొగిన్.

క॥ నలుపురు రాజ కుమారులఁ, బొలుపుగఁ, గన్ పూజ్యులాండ్రు , మువ్వరతో వృ
ద్ధుల తోడ సుమంత్రుం డిన, తల జలనిధి విధుని కడకుఁ , గుములుచు వచ్చెన్.

తే॥ మొదటి పాదగు నలువకు , మొదటిపాడు, తండ్రి పీడి వచ్చితిరియో , తల్లులారఁ
యనుచుఁ దచ్చరజాబ్జ చ , యంబు లధిదు, వ్రాలి కన్నీటి కాల్వతోఁ , బరితపించె.

త॥ వారలు నొక్కట రాముని, వారక కౌశ్ఠిని చేర్చి , వనట యుబుకఁగా
బోరున రోదించిరి యం, గారమ్మున నేయి కరఁగు , కరణిఁ గరఁగుచున్.

తే॥ అవల నవ్వీరులంగన్న , యవ్వలనటి, తీయని యెడంద గలుగువై , దేహిజేరి
చెలువకబ్బిన యప్పటి , స్థితినిగాంచి, కడుపు మండి కట్టుకొని పె , ల్లడలినారు.

తే॥ యెడవరు లయోధ్యంగల , యోగ్యజనము, రాజబంధువుల్ తక్కిన , ప్రజయువచ్చి
క్రిత మానసములతోడఁ , గిట్టిరాము, వేషమును స్థితిగని చాల , వెగచినారు.

చ॥ పడగల నీడఁబాచ దణి , పాన్పునఁ బండుట మాని ధాత్రిపైఁ
బొడమిన లోక నాయకుఁడు , పొందిన తత్కుల నాడుఁ దొటచే
నడరిన యంటు వోమునిఁగి , యర్హ విధు లొప్పనరింప నేగనఁ
బడమటి వార్ధిలోమునిఁగె , బాన్పురుఁ డంతట లోక కాంతై .

భరతుఁడు రాముం బ్రార్థించుట

పీ॥ ఆనాడు కడవఁగా , నవసీవతులు రాజు, బాంధవుల్ మునులును , బలసియుండ
శ్రీరామ చంద్రుండు , చెంతనెయున్న భ. రతుఁ గాంచి వత్స! యీ , హితమువినుము
జనకుఁ డవ్యయ పదం , బునకేగె నతనియా, జ్ఞానుసారముగ రా , జ్యంబు నీదె
మకుటంబు ధరియించి , మహి నేలకీలీలఁ, దపసి వేసము నూనఁ, దగునె? యనుడు

తే॥ నీవు కాజడపులఁ జేరి , యిట్లులుండ, ధృతిమూర్తు లెవ్వరు? పురి , ధర్మమేది?
పాడి నీకంటె మున్నెయీ , పనము చేరె, దానిఁబడసి కొంబోవంగఁ , బూనినాడ.

తే॥ మనసు సమృద్ధింపని వర , ముననెనిన్ను, తగని స్థితి నిల్పియంతట , మగనిఁ జంపి
నట్టి కైకేయి కన్నట్టి , పట్టిగాన, నాకు నీవేషముచిత మ , న్యంబు తగునె?.

చ॥ జగములు సంతపింప బలు , జాలిని గూర్చిన దుష్టురాలి కిం
బుగ జనియించు పాపగుణ , పూర్ణుడఁ గావున నాకుఁ జావఁగాఁ
దెగువయుఁ గల్గె లే దొడలి , తీపియుఁబోదు తపంబు సేయఁగన్
దెగడికనుండి తప్పి కడ , తేజెద నింత యనుగ్రహింపవే.

తే॥ కొలముపాడి వీడిన సతి , గుణము , నోర్చు వరఁగకుండు తపంబును, కరుణవిడిన
ధర్మమును, పూర్వ వంశ వ , ద్ధతులు నీఁగు, పాలనము కంటె మేలయి , క్రాంతిమీ;

చ॥ జననము లోడ నీకుఁగల , స్వామ్యము, వీడఁగ రానిదౌననా
తన కులధర్మమౌ పదవిఁ , దప్పఁగఁ ద్రోసి తపంబు పూనె దీ
వనునెడఁ బట్టుపట్టి నయ , మాటిచి ధర్మముఁ ద్రెంచి మ్రింగువా
రిని బలె రాజ్యపాలన వ , రించి చరింతునె నీకుఁ దమ్ముడన్?

ఉ॥ మేర యిడంగరాని పెను , మేలిమి కూరిమితండ్రి చావఁగాఁ
గారడవిం జరియించుచును , కాయలు మెక్కుచు నీవు పోవఁగా
వేటిమికోడ వంచనము , వెంచి ధరాస్థలిఁ గవ్వకొంటకున్
బేరిమి క్రుంగి యున్న తఱి , బేరిచి నాచుకొనంగ వైరినే?

మ॥ భువనాధీశ్వర! తండ్రి చేయు పొరపున్ , బోరామి లోకాలకున్
దవులం జేసిన కైక కీడు భువిఁజెం , దన్ రాక రక్షింపఁ బ్రా
భవ సామ్రాజ్యము నేల రమ్ము జగముల్ , భవ్యంబులం బొంద మా
భవ బంధంబులు డింద నంచు నిటు వి , స్పష్టంబుగా నాడఁగన్.

తే॥ భరతు పల్కులు విని వాని , భావమెఱిగి, చింతనము చేసియతని నీ , క్షించి వత్స!
నాడు పలుకొండు కలదు వి , సంగఁదగును, చాల యోచింప ధర్మనూ , క్ష్యంబుదెలియు

అ ర జ్య కాం ద ము

ఉ॥ శీలము సత్యమున్ దగవు , చెల్మియు నీతియు వాంఛనీయమా
మేలిమి మున్నుగాఁగలుగు , మెచ్చగు సత్పథవృత్తులెల్ల భూ
పాలుర శాసనంబులకు , బద్ధములై భువి నిల్చుచుండు నీ
శీల మనంబు నందు పది , లించి తలంపుము సద్గుణాకరా;

ఉ॥ ఉత్తమ శాస్త్రముల్ విమట , యుత్తమ బుద్ధి గడించు చుండుటల్
ఉత్తమశీలముం గొనుట , యుత్తమవృత్తుల సభ్యసించుటల్
చిత్తము దేవుపై నిడుట , శాంతిన సేయఁగఁ బెద్దవారె కా
సత్తమ మార్గ దర్శకులు , సత్యము నీవుఁ దలంచి చూడుమా.

తే॥ ఆమహాత్ము లెవ్వారని , యడుగ వల తె? యెల్లవిధముల మనసున , నెంచిచూడ
తల్లిదండ్రుల దక్క నీ , ధరిణీయందు, వేతెవరు లేరు నిక్కంబు , విమలచరితః.

మ॥ జను లభ్యాసము సేయు శాస్త్రముల వై , శారద్యముం గొన్న పా
వన చారిత్రక; తండ్రి యాజ్ఞఁగొని సం , బావ్యాన్వయో చిత్త్యభా
వనతో దానిని సమ్మతించితిని నీ , ప్రార్థించుటజేసి నీ
దినచో నయ్యది సద్గుణం బగునె? పా , టింపంగ లేవే మదిన్.

క॥ తనయులు తలిదండ్రులకున్ , మనకీర్తిని కూర్చుటకొ? య , మంబగు నిందం
బెనుచుటకొ నీవచెప్పుమా? జనియించిన ఫలము సుజన , సన్నుత చరితా;

ఉ॥ ఏను దురాశచే జనకు , నీభవమందునఁ గల్గ రీనిగాఁ
బూనిని రౌరవంబున గు , భుల్లనఁ ద్రోచి విసోదపౌఖ్యసం
దానక రాజ్య టోగములఁ , దాల్చిని పొంది రహింపనేర్తునే?
మానవుడైన వాని కిహమాత్ర సుఖంబులు సుస్థిరంబులే;

చ॥ ధరణి నొసంగి సత్యమునఁ , దప్పక నిల్చిన తండ్రి పల్కచే
భరతః ధరిత్రీ నీదెయగుఁ , బాలన సేయఁగఁ దగ్గ సత్త్వముం
బొరసిన నీదెయో మహిఁ బ్ర , భుత్వపు టర్హత నీకెయున్న దిం
కరమర లేల? యేలుకొను , మయ్య జనంబులు పంతపిల్లఁగన్.

తే॥ అనుదుభరతుఁడిట్లను జ్యేష్ఠఁ , దగుచుఁబట్టి, మూఁడు లోకంబులనుసాటి , మొనయకుం
వీవ నాదిరాజ్యంబని , యెంచికేని, నీక యొసఁగితి రమ్మమఁగిన్నించి మమ్ము.

ఉ॥ భూమి సమ స్తముం గలఁగి , ముచ్చిరు చుండఁగఁ జూచి చూచి పై
నీమనమందు దోచు లలి , నే యొనరింతె? కలంకదేహఁగాఁ
త్రేముడి వచ్చి మమ్ముకయి , వీడక ప్రోవుమ యంచు దీనతన్
రామ పదాంబుజంబులు క , రంబులఁ బాయక పద్మఁ బట్టుదున్.

భరతుఁడు రాముం బ్రార్థించుట

పీ॥ అనాదు కడవఁగా , నవసీపరులు రాజు, బాంధవుల్ మునులును , బలసియుండ
శ్రీరామ పంధ్రుండు , చెంతనెయున్న భ, రతుఁ గాంచి వత్స! యీ , హితమువినుము
జనకుఁ డవ్యయ పదం , బునకేగె నతనియా, జ్ఞాసుసారముగ రా , జ్యంబు నీదె
మకుటంబు ధరియించి , మహి నేలకీలీలఁ, దపసి వేసము నూనఁ , దగునె? యనుడు

తే॥ నీవు కాజడపులఁ జేరి , యిట్లులుండ, ధృమ్మూర్తు లెవ్వరు? పురి , ధర్మమేది?
పాడి నీకంటె మున్నెయీ , వనము చేరె, దానిఁబడసి కొంబోవంగఁ , బూనినాడ.

తే॥ మనసు సమృథింపని వర , ముననెనిన్ను, తగని స్థితి నిల్పియంచట , మగనిఁ జంపి
నట్టి కైకేయి కన్నట్టి , పట్టిగాన, నాకు నీవేషముచిత మ , న్యంబు తగునె?.

చ॥ జగములు సంతపింప బలు , జాలిని గూర్చిన దుష్టురాలి కిం
బుగ జనియించు పాపగుణ , పూర్ణుడఁ గావున నాకుఁ జావఁగాఁ
దెగువయుఁ గల్గి రే దొడలి , తీపియుఁబోదు తపంబు పేయఁగన్
దెగడికనుండి తప్పి కడ , తేజెద నింత యనుగ్రహింపవే.

తే॥ కొలముపాడి వీడిన సతి , గుణము , నోర్చు పరఁగకుండు తపంబును, కరుణవిడిన
ధర్మమును, పూర్వ వంశ వ , ద్దతులు నీఁగు, పాలనము కంటె మేలయి , క్రాంతమి;

చ॥ జననము తోడ నీకుఁగల , స్వామ్యము, వీడఁగ రానిదొననా
తన కులధర్మమౌ పదవిఁ , దప్పఁగఁ ద్రోసి తపంబు పూనె దీ
వనునెడఁ బట్టుపట్టి నయ , మాటిచి ధర్మముఁ ద్రెంచి మ్రింగువా
రిని బలె రాజ్యపాలన వ , రించి చరింతునె నీకుఁ దమ్ముఁడన్?

ఉ॥ మేర యిదంగరాని పెను , మేలిమి కూరిమితండ్రీ చావఁగాఁ
గారదనిం జరియించుచును , కాయలు మెక్కుచు నీవు పోవఁగా
వేటిమితోడ వంచనము , వెంచి ధరాస్థలిఁ గవ్వకొంటకున్
బేరిమి క్రుంగి యున్న తఱి , బేరిచి నాచుకొనంగ వైరినే?

మ॥ భువనాధీశ్వర! తండ్రీ చేయు పొరపున్ , బోరామి లోకాలకున్
దవులం జేసిన కైక కీడు భువిఁజెం , దన్ రాక రక్షింపఁ బ్రా
భవ సామ్రాజ్యము నేల రమ్ము జగముల్ , భవ్యంబులం బొంద మా
భవ బంధంబులు డింద నంచు నిటు వి , స్పష్టంబుగా నాడఁగన్.

తే॥ భరతు పల్కులు విని బాని , బావమెఱిగి, చింతనము చేసియతని నీ , క్షించి వత్స!
నాదు పలుకొందు కలదు వి , నంగఁడగును, చాల యోచింప ధర్మసూ , క్ష్యంబుదెలియు

ఉ॥ శీలము సత్యమున్ దగవు , చెల్మియు నీతియు వాంఛనీయమా
మేలిమి మున్నుగాగలుగు , మెచ్చగు సత్పదవృత్తులెల్ల భూ
పాదర కాసనంబులకు , బద్ధములై భువి నిల్చుచుండు ని
లీల మనంబు నందు పది , లించి తలంపుము సద్గుణాకరా;

ఉ॥ ఉత్తమ శాస్త్రముల్ వినుట , యుత్తమ బుద్ధి గడించు చుండుటల్
ఉత్తమశీలముం గొనుట , యుత్తమవృత్తుల నభ్యసించుటల్
చిత్తము దేవుపై నిడుట , మన సేయగఁ బెద్దవారె కా
సత్తమ మార్గ దర్శకులు , సత్యము నీవుఁ దలంచి చూడుమా

తే॥ అమహాత్ము లెవ్వారని , యడుగు వల తెఱ యెల్లవిధముల మనసున , నెంచిచూడ
తల్లిదండ్రులు దక్క నీ , ధరిణియందు వేతనరు లేరు నిక్కంబు , విమలచరితః

మ॥ జను లభ్యాసము సేయు శాస్త్రముల వై , శారద్యముం గొన్న పా
వన చారిత్రకః తండ్రి యాజ్ఞఁగొని సం , భావ్యాన్వయో చిత్తభా
వనతో దానిని సమ్మతించితిని నీ , ప్రార్థించుటజేసి నీ
డినచో నయ్యది సద్గుణం బగునెఁ పా , టింపంగ లేవే మదిన్;

క॥ తవయులు తలిదండ్రుకున్ పునకీర్తిని కూర్చుటకొఁ య , ఘంబగు నిందం
బెనుచుటకొ నీవచెప్పుమాఁ జనియించిన ఫలము సుజన , నన్నుత చరితా;

ఉ॥ ఏను దురాశచే జనకు , నీభవమందునఁ గల్గ రీవిగాఁ
బూనిని రౌరవంబున గు , భుల్లునఁ ద్రోచి వినోదపౌఖ్యసం
దానక రాజ్య భోగములఁ , దాల్చిని పొంది రహింపనేర్తునేఁ
మానవుడైన వాని కిహమాత్ర సుఖంబులు సుస్థిరంబులే;

చ॥ ధరణి నొసంగి సత్యమునఁ , దప్పక నిల్చిన తండ్రి పల్కుచే
భరత ధరిత్రి నీదెయగుఁ , బాలన సేయగఁ దగ్గ సత్త్వముం
బొరసిన నీదెయ మహిఁ బ్ర , భుత్వపు టర్హత నీకెయున్న దిం
కరమర లేలఁ యేలుకొను , మయ్య జనంబులు సంతసిల్లగన్

తే॥ అనుదుభరతుఁడిట్లను జ్యేష్ఠఁ , దగుచుఁబట్టి మూఁడు లోకంబులనుసాటి , మొనయకుం
నీవ నాదిరాజ్యంబని , యెంచికేని నీక యొసఁగితి రమ్ముమఁనించి మమ్ము

ఉ॥ భూమి సమస్తముం గలఁగి , ముచ్చిరు చుండఁగఁ జూచి చూచి పై
నీమనమందు దోచు లలి , నే యొనరింతె• కలంకదేహిగాఁ
బ్రేముడి వచ్చి మమ్ముకయ , వీడక ప్రోవుమ యంచు దీనతన్
రామ పదాంబుజంబులు క , రంబులఁ బాయక పద్మై బట్టడున్

తే॥ నెనదు మనసున నీ , యిచ్చ నేర్చినట్లు, నేల యిచ్చుట కొనుటలు , నీతియగునె:

నిందకై జంకి జనకుండు , నీకుననగ, నాడు నమ్రుతించిన యెండ్లు , నేడె చనెనె:

తే॥ సత్యమొక్కటి దక్క యీ , జగము వేటు, పూతగుణమున్నదని చెప్పె , బూనునేమి:

సత్యమున నుండి జాటుదు , ప్శ్చుక్యమయగు, గాని వేటొందగునె నీవ , కాంచుమయ్య

క॥ ముదమున జనకుని యానతి, బదునాల్గేదేను పనుల , వసియింపంగా

నదమల మతివై యంతకు, వదలక నాయజ్ఞ నీవు , వసుధం గొనుమా.

తే॥ తండ్రి యపుడె కిరీటంబు , దాల్చు మనగ, నతని యాజ్ఞమీటంగ జంకి , యనుమతించి

నాడె నదియెంచి నాపచ , నంబు దాటె, దగునె? పని వినుమింకఁ జిం , తనమువలదు.

వసిష్ఠుడు రాము సయోధ్యకు రమ్మని కోరుట

ఉ॥ తేజిత సత్త్వశాలియగు , దీరుడు రామపుఁ డిట్లు వల్గు వి

బ్రాజిత కీర్తిశాలి ప్రతి , భన్ భరతుండు పచింపఁ బూన నం

భోజభవాత్మజుం దనియె , బూర్వ నిరూఢ పరాక్రమాధ్యులౌ

రాజుల నచ్చరిత్రములు , శ్రద్ధను వినుట్రీయాట దీటఁగన్ .

ఉ॥ తొల్లి వరాహమూర్తియయి , తోయజ నేత్రుడు కోట పంట జా

బిల్లి కలంక మట్లు కను , పింప ధరన్ జలరాశి నుండి యు

త్సల్ల మనంబుతోడ జన , ముర్ పరితోషమునొంద నెత్తి నా

డుల్ల సిత ప్రకాశమున , నొప్పుచు నెప్పటియట్లు యుండఁగన్ .

మ॥ విల యాంతంబునఁ బంచ భూతములు ని , ర్వీర్వర్ణంబులై తేజముర్

పొలియన్ దత్త్వము లెల్ల లీనమగుడున్ , భూతేకుఁదా విష్ణు వీ

జలరాశిన్ సృజియించి యందు బహు వి , శ్రాంతిం గనంగోరి ని

ర్మలమౌ మేటి వెలుంగు రూపమున ని , ద్రం జెందె మత్తాకుపై

తే॥ ఉన్నతులగు వేల్పులకుఁ బీ , యూష మొనఁగు, కడలి వంటి నల్లని మేను , గలుగువాని

నాబియందు పుట్టిన నలి , నంబు నుండి, యథిల జగముల సృజియింప , నెఱుఁడుపుడై

తే॥ అవిస్మరించి జగంబుల , నివ్వటిల్లె, జేయుచోఁ గరెఁ దొలుత వి , శిష్టమైన

మొదటివైన మందలి , మేదిసీత, వరులు నెఱి దప్ప వారలీ , పఱకు లేరు

తే॥ శ్రుతుశాస్త్రములిహార , సుఖములొందఁ, గఱపుగురుడె పోఁపునుఁడు జ , గంబులందు

తండ్రు లై దుగురం దని , తద్ జ్ఞ లండ్రు, విక్క మిదియుఁ గుమారకః నీ వెఱుఁగవె:

తే॥ సదమ లాత్మకః యేను శా , ప్రములు పెక్కు, లెలమి నేర్చిన ఫలమునా , కెనయునట్లు

నాదు పనుపు గాదనక వె , న్గుతును వచ్చి, రాజ్య భారంబు పూనుము , రామభద్రః

తే॥ అట్లు పలికిన కలగురు , నరసిరామ, చంద్రుడీరీతిఁ బిల్చు నం , జలి ఘటించి
సర్వశాస్త్రార్థవేత్తలు , సద్గుణులరు, కలవె మీరెఱుంగని ధర్మ , గతులు ధరణి;

చ॥ అగుదురు గాక సద్గురువు , లౌదురుగాక విధాత సూనులే
యగుదురుగాక దైవతము , లౌదురుగాకయుఁ దల్లి దండ్రులే
యగుదురు గాక సత్యసుతు , లాడి తొఱంగమి కడ్డు లాడుటల్
తగునొకొ? మిమ్ముబోటి గుణ , ధన్యులకుం దలబోసి చూచినన్;

ఉ॥ తల్లి విధించెఁ జేయుమని , యెడ్రయు నుత్తరు విచ్చియయ్యెఁ బైఁ
జెల్లుదునంచు నియ్యకొని , స్వీయమనన్ వహియింప కేగు నా
ప్రల్లదు పుట్టుకంటెఁ బడు , పాటుల మంచియుఁ జెడ్డఁగాన కే
హొగ్గు లంపటన్ దిరుగు , ముగ్ధిక్కడి కుక్క భవంబు మేలెక్కా.

చ॥ నిడుట విధించు పెదల య , భీష్మతముల్ నెఱవేర్తు నంచు బెం
పొదవఁగ నమ్మితిండితి న , మున్నత మానస మందు మీరలా
పదపడి యట్లు లాజ్ఞ యిడు , వారలు! నేనెది చేయు బొప్పగున్
ద్రుదశ మునీంద్రవంద్యః యువ , దేశము చేయుడి ధర్మ సమ్మతిన్ .

చ॥ అనుడు వనిష్ మౌనియిక , నాడఁగ నెయ్యది లేదయంచు శం
కనుగొని యూరకుండె నటఁ , గైక సుతుండను నట్టులెన మే
దిని పరిపాలనం జలుపు , దిష్టము చిత్తము గల్గు వారలే
గొనకొని యెలసీ; యితనిఁ , గూడి వనంబులనే చరించెదన్ .

తే॥ అనఁగ నత్తటి వేలుపు , లది యెఱింగి, గుంపులై తమ్ముడన్న ను , కొంచుఁ బోవ
మన తలంపులు సఫలమ్ము , నెనయఁజాల, వనుచుఁ జింతించి యిట్లని , రందఱు విన్.

చ॥ వినుత గుణాధ్యుడై న రము , వీరుడు దీరతఁ దండ్రీ యాజ్ఞమై
వనులఁ జతుర్దశాబ్దము ల , వారణ రీతిగ నుండువాడు న
న్మనమునఁ గైక పుట్ట్రుడు జ , నంబులఁ బ్రోచుచు రాజ్యమేలువాఁ
డినకుల వార్ధి సోమలకు , నియ్యది యుత్తమ ధర్మమై తగున్ .

ఉ॥ దేవత లిట్లు పల్కు జగ , తీ తనయా వరుడంత నానుడుల్
క్రోధఁగ రాని వయ్య మది , దొడ్డగ యోచన సేయ వయ్య నే
సీవని నుండు కాల మది , యెంత? పదంపడి వత్తు నయ్య ని
న్నీవిధి వేడికొందు నని , యిచ్చ గ్రహించెను తమ్ము హస్తముల్ .

చ॥ ఇటులను నన్నకయ్యనుజొ , డిట్లను నేమనువాడ నిందుపై
నటుల చతుర్దశాబ్దముల , యమ్ములునాడె పురంబు చేరఁగాఁ
దటుకున రమ్ము రాకయటు , తప్పిన సీపదమాన సుమ్ము ప్రో
త్కటతర వహ్నిఁ తొచ్చి కడ , గాంచెద నాడె సురల్ సుతింపఁగన్

తే॥ అట్లు శవభంబు చేసి హృ , దబ్బమందు, నెగులు విడిచెను భరతుండు , పొగడుగుడిచె
నడరు సర్పిర్నికనకంఠఁ , బొడవుగాఁగఁ, గాంచ రామచంద్రుఁడు సమ్మ , తించెనంత

చ॥ భరతుఁడు వేతొకం డరుడు , భావన చేసి మహాత్మ్య పాదుకల్

స్థిరమతినిమ్ము తత్రప్తిని , ధిత్వము పూని ధరిత్రిఁ గాచి నీ
కరుణ గడించు నన్నఁ బద , కంజములం ధరియించు వాని ని
ర్జరులకు నొందరాని స్థిర , సౌఖ్యము లిచ్చెడు వాని నిచ్చినన్

ఉ॥ వారక బాష్పధార లొడ , వం గల కన్నులతోడ ధూళి యొ
ప్పారిన మేనితోడ నమ , రాది సమస్త జనాళి దుఃఖ ని
స్తారక రామ పాదుకల , సమ్మతి రత్న కిరీట లీలఁజొ
క్కరముగా ధరించి రఘు , కాంతుని వీడ్కొని యంతఃగ్రమ్మటన్

క॥ జననులు బంధులు పెద్దలు, మునులును సచివులును పౌర , ముఖ్యులు తక్కుం
జనిములు భరతుని వెంటనె, చనియెం జన లేక రామ , చంద్రు వెడయుచున్

తే॥ ధర్మశాస్త్ర వీరుఁడు భర , ద్వాజుఁడేగె మరలె నింగిని కూడిన , సురగజంబు
కూర్మిమిత్రుండుగుహఁడు వీ , దోక్తులవడసి, భరతువెంటనె చనదుఃఖ , భరతుఁడగుచు

పీ॥ ఈపాదములె కదా , యింద్రాది సురల కా, పదవేళ నొడవెడు , పట్టుగొమలు
ఈ యంద్రులె కదా , శ్రేయంబు లొనఁ గూర్చు పావనగంగకుఁ , బ్రభ గృహము
ఈచరణములెకా , యింద్రియ జేతలొ యతివర హృదయ గే , హముల దివెలు
ఈపదములె కదా , యంతి యహల్య పా, పంబుల మాన్పిన , వరుసవేది

తే॥ అనుచు భరతుండు తననింద , కాదుకొనిన పాదుకల మస్తకంబున , భక్తిఁదాల్చి
గంగదాటి పాడైచెడు , కాదుఁబోలు పురము సాకేతమును చొర , బుద్ధిగొనక

కా॥ నందిగ్రామమునందు పాదుకల నా నందంబున న్నిల్చి తా
ముందుం బోలెనె రామసన్నిభ సుఖం , బుంబొంది రాజ్యంబు రా
జేంధుర్ భక్తినిగొల్వ మోదమున లో , కేతుర్ ప్రళంసంప స
ద్భృందంబుల్ సుఖియింప నేరె భువన , శ్రేయంబు గేయంబుగాన్

ఉ॥ రాముఁడు చిత్రకూటశిఖ , రంబున నుండెడిఁ జూత మం చయో
ధ్యామనుజుల్ ప్రియంబు మెయి , దప్పక వచ్చుచు నెమ్మనంబు దో
రామతి సేయువారని త , లంచుచు నచ్చట వీడి దక్షిణా
శాముఖుడై యతండు చనె జానకితో ననుజన్ముతోడుతన్

అయోధ్యాకాండము సంపూర్ణము

శ్రీ రామచంద్రార్చన మస్తు,
ఓమ్ శక్ సత్

అరణ్యకాండము

1. విరాధ వధ పటలము (72)

చ॥ ము నుజ విభుండు సత్త్వగుణ • మాన్యుడు జీవ హృదంతరాత్మయై
మననము సేయఁ జేయ మహి • మం బొనఁగూర్చెడు వేదముల్ విరిం
చనుఁడుఁ దపంబు సేసి కనఁ • జాలని సర్వ జగత్ప్రభుండు మా
మనమున కందువాఁడె? పలు • మార్గములన్ గమనించి చూచినన్

ఉ॥ ముత్తియముల్ కుదించి నటు • ముచ్చటఁ గూర్చు స్మితింబు మోమునన్
హత్తిన సీతతో యువకు • లాదటఁ జిత్ర శరాసనంబులన్
జొత్తిలఁ దాల్చి పత్రఫల • శోభితవాటి భవాద్ధి పారగుం
డుత్తముఁ డైనయత్రి వన • మొప్పగఁ గాంచిరి వారుముందటన్

చ॥ గొనకొని భూమి భారము క • కుప్పల విల్చి వహించు మత్తవా
రణములఁ బోలె వారు ముని • రాజ వనంబునఁ జొచ్చి ముప్పగన్
దునిమి ప్రళాంతిమైఁ దపము • తొట్టఁ గఁ జేయు మునీంద్రుఁ గాంచి వం
దన మొనరించి నిల్వఁ బ్రమ • దంబును పొందె నతండు పొంగుచున్

ఉ॥ బిందుగుల్లెల గీమునకు • వచ్చినచో గృహమేధి సంతసం
బిందు విధాన నత్రి ముద • మంది కుమారకులార! మీర లి
ట్లొందఁగ దర్శనం బొసఁగ • నొక్కట దేవతలున్ జగంబులున్
కొందుగ వచ్చి నట్లడరెఁ • బుణ్యుడనైతి నటంచు మోచి లెన్

ఉ॥ ఆతనితోడ నాడచట • నర్మిలిమై పసియించి సార్ధియున్
బూత చరిత్ర యత్రిమని • పుంగవు దేవ్యసమాయ సితకుం
బ్రాతి నొసంగు గంధ ఫల • వస్త్ర సుభూషణరాజిఁ గొంచు రా
మాతిలకంబు రా విబుధ • మాన్యులు దండికఁ జేరి రంతటన్

। మదవారణంబులు • పదునాఱు సంత రెం డంతల సంఖ్య వం • చాననములు
పదునాఱు శరభముల్ • గుడిగాఁగఁ గూర్చిన ముమ్మెన వాలు చేఁ • బూన్చి పట్టి
జంజులు జేగులు • జొంపంపుఁ దలవాఁడు విషగిరి నడచెనా • వెలయువాఁడు
క్రొమ్మెగుల్ వసియించు • కొండలు కొలఁ ద్రొ, క్కుడు దూదివలె లేవ • నడచువాఁడు

। వ్రణము లట్లు ప్రకాశించు • కనుల నుండి, మిడుఁగులులురాల రవిక్రుంగ • మిన్ను వడఁక
నవనియును దద్దటిల్ల మహాబలిపుఁ, డైన యమని చేవయును కా • ర్యంబు నొంద

పీ॥ సింహసంఘము ప్రవే , శించి గర్జించెడు, శ్రవణ కందరముల , ప్రక్కలందు
నెల్లదిశల విల , నీలైడ్లు మేరు శి, ఖరములు పోగుల , నొరయు చుండ
మొగుకులనందున , బొడసూపు నెట్టిని, యాకనమోయన , నతిశయిల్లి
నల్లచేఁ దడిసిన , నల్లని కాయంబు, చందన సిక్తమౌ , చందమొప్ప

తే॥ వీరులను తురంగమముల , వారణముల, నందములను సింగంబుల , వ్యాఘ్రములను
చిక్కువాని నెల్లను కొండ , చిలువలందు, గూర్చు దండలు కుత్తుక , గొమరుమిగుల

ఉ॥ కొండలఁ బోలె శూలమునఁ , గుచ్చిన యేనుగులం గరంబు లొం
దొందుగ నంది యాయుగ మ , హోన్నత పర్వత కందరంబు నా
నుండెడి బాకినోట నొక , యోరను ముచ్చి మెదించి మ్రింగుచున్
మెండగు నాకటం దనివి , మేకొనకుండెడు బొట్టపొట్టతో

ఉ॥ పన్నగరాజ రత్నముల , బంధురలీలఁ బొదింగి వానితోఁ
బ్రన్నన రాహు పాశమునఁ , బట్టి దిగీత విమాన పంక్తులఁ
గ్రన్ననఁ గూర్చి ఋక్షములఁ , గట్టిన మాలికలోన గాములన్
పన్ననఁ జేర్చి తాల్చు జయ , మాలిక వక్షమునన్ రహింపఁగన్.

ఉ॥ సంజను వహ్నిఁ బోలి పరు , సం బయి యెట్లు దనంబు మీటు నా
జంజుటు వెండ్రుకల్ విరియ , శోభన వారణ కుంభమట్లు లు
బ్ధంజను భాలభాగమున , వాసవ సామజ భాల పట్టమున్
రంజిలు పొన్ను పొన్ను రద , నంబులు చొక్కముగా వెలుంగఁగన్.

తే॥ నలుపు మీటంగఁ గ్రూర గు , జంబుపొంగ, నలుకఁ దగియున్న కొడిమెవి , సాగ్గులట్లు
పొలయఁ దామనమను నిరుల్ , పూతగాఁగఁ, బూసికొనివచ్చు కలికాల , మోయనంగ.

ఉ॥ చంపిన వేగిచర్మములె , పన్నవి పల్వగ దంతి చర్మముల్
జంపగు నుత్తరీయముగఁ , జాలగు దిగ్గజ మస్తము క్రముల్
పెంపగు నందుకంబులుగఁ , బెన్నిన లావగు కొండ చిల్వలే
సొంపగు కాసెగాఁగ యిద్రి , శూలము దాల్చి హరుండు నాదగన్.

తే॥ ఫణి ఫణామణి ఖచిత కం , కణము లొప్పు, చేతులందున వలమరి , చింద మమరఁ
జేయు కడియంబులును దాల్చి , జీబులైన, మీనములఁ గల్లువాసన , మిగులఁ గొలుప.

కా॥ కైలాసంబును మేరు భూధరము ను , గ్రహ్మర్రిఁ జెందంగలెన్
దూలందన్ను బలిష్ఠ పాదములతో , దుర్వార వేగంబుతో
వేలావేష్టిత భూతలంబు తనతో , వెన్నంటి రా నాదితే
యాలోకంబుల సంతరంగముల న , ల్లాడించు రొద్రంబుతో.

ఉ॥ స్థూలములైన భూతములు • చొక్కముగా నొక రూపమందెనన్
 పోలిక వాడు మేఘ రవ • ముందలపించు నెలుంగు వాడు గీ
 ర్లాలసుఁ డిచ్చనిచ్చు నొక • లక్షయు నిర్వదియైదువేల నా
 గాలి బలంబు గల్గిన య • జాండ భయంకర దుష్ట కర్ముడున్.

చ॥ బెడిదములైన గుంపు మగ • పిడ్గులఁ బోలిన క్రూరకృత్యముల్
 నడపెడువా డు కూళుడు చె • నంటి నిరాధుఁడు డాసి వృక్షముల్
 బెడియుచుఁ బెల్లగిల్లఁ బృథి • వీ ధరముల్ వడి వ్రేల రేగి దుం
 దుడుకున దొడ్డ విండ్లు గల • దోర్బలవీరులఁ గాంచి కేరుచున్.

ఉ॥ కోటలఁ జూపుచున్ బిలుపు • కొండ గుహంబలె నోరువిప్పుచున్
 మీతీ యదల్చి నిల్చునుచు • మ్రింగెడు పోలిక వచ్చి తెప్ప ల
 ట్లాటుచునంతలోన విక • చాంబుజ మందు వసించు హంసి వా
 సౌరు వహించు సీతఁగొని • చయ్యన వ్యోమ పదంబు ముట్టఁగన్.

మ॥ పురుష శ్రేష్ఠులు వానిఁ గాంచి మిగులం • బొల్పారు కోపంబుతో
 శరముల్ విండ్లను గూర్చి పెంబఁ జనుచున్ • జా వేడి యిట్లేల రా
 జరుగంజూచెడు రాక్షసాధవుఁ యెచే • చందాన సీవేగిసన్
 బరియల్ సేయక వీడ బోము నిలుమా • పందాఁ యనన్ దైత్యుఁడున్.

మ॥ తొలి వేల్చిచ్చు వరంబుచేత నసువుల్ • త్రుగింపలేరెవ్వరున్
 బలిమిన్ ముజ్జగ మొక్కచై యెదిరి నన్ • భంగింపఁగా లేదు నే
 నిల నేకైదువు లేకయే యెసఁగి మా • యింతున్ నమస్తంబు మీ
 కెలమిం బెట్టితిఁ బ్రాణ భిక్ష చనుఁదెం • దే నీ చెలిస్పిడుచున్.

మ॥ అని శ్రీరాముఁడు దంత కాంతు లొలయన్ • హాసంబు గావించి యీ
 దనుజుం దెన్నఁడు పోరెఱుంగఁడు భుజో • త్సాహంబు దర్పంబు నొ
 క్క నిమేషంబున నూఱడిల్లి నమయుం • గాకంచు లోనెంచి ని
 స్సన పూర్ణంబుగ నారి లాగుచు ధను • స్వంకారముం జేయఁగన్.

వివాధ యుద్ధము

తే॥ విరిసి యాధ్వని సాగర • వేష్టితంబు, కుధర భరితంబునైన యీ • కువలయంబు
 నమర నాగాది లోకంబు • లధిగిమించి, యశనిపాతంబు చందాన • నతిశ యిల్లె.

తే॥ వంచక బిశాల వదన గ • హ్వరము నందు, చిక్కి తపియించు చిల్కనాఁ • జెలగు సీత
 నిలను వదలి దైత్యుఁడు సుంత • చలితుఁ డగుచు, నంజనాద్రిఁ బోలినరాము • నడరితాఁకి

కా॥ బేతాదుల యాకలిం దనుప వి • ద్విద్భృంద కీలాలమున్
 జేతః ప్రీతి నొసంగి వారి వినుతుర్ • చేకొంచు నాదిత్య హృ
 ద్దీరిం గూర్చుచు బాదజానల శిఖా • దీవ్యత్రప్తభాయు క్తమై
 చేతం దాల్చిన కూలమున్ విసరె నా • శ్రీరాముపై సుధర్శిన్.

ఉ॥ దిక్కులు దిక్పతుర్ సురలు • దిక్కురులాన్ భువనంబు సర్వమున్
 దిక్కటి వెక్కనంపడ ను • దీర్ఘహాలాహల మట్టురాగ, సి
 మ్య క్కులశైలమట్లు కన • కాచల మట్లు వెలుంగు చాప మం
 దొక్క యలుంగు గూర్చి చెవి • యొందఁగ లాగుచు రాముడేయఁగన్.

తే॥ అసుర కుల మెల్ల నేఁడె పొం • గాతె ననఁగఁ, బట్ట పగలుకక్షత్రముల్ • పడియెననఁగఁ
 దుండ్లు తుండ్లయి కూలంపుఁ • దుంట లెల్లఁ, జువ్వలట్టులఁ బలుచుఁ • జొచ్చెడిశల.

చ॥ సురలకు మృత్యు హేతువగు • కూలము త్రుంగుటఁ జూచి రక్కసుం
 దురవడిఁ జేతులన్ మలల • నూడ్చి రఘుత్తము పై నవైవ న
 గ్గిరులను వజ్ర సన్నిభ ని • కృంతన భల్లము లేసి త్రుంప నా
 పరియలు వానిపై మరలఁ • బాటి శరీరము నొవ్వఁ జేయఁగన్.

తే॥ దైత్యుఁడంతట నొక మహా • తరువు వెఱికి, విజ్ఞు లెవ్వని తత్త్వంబు • వేడ్కఁగాంత్రు
 ధర్మముద్ధ రింపఁగ నేఁడు • ధరకు దిగియె, ప్రణవ మంత్రార్థ మెవ్వఁడా • రామునేసె.

క॥ వీరుఁడు రాముఁడు నాలుగు • నారసముల దానిఁద్రుంచి • నాటించెను నా
 జాటు శివ శరము లనురుని, పేరురమున బాహువులను • ఓకిర లీలన్.

తే॥ కంటకములు వేదింప ముం • గాళ్ల తోడఁ, దీయనెంచి సంకటపడి • దేహమును వి
 దిర్చికొను నేడువలెఁ దన్ను • దివిరినొంచు, ములుకుబాడ మేనినివాడు • ముడిచివీడ్చె.

ఉ॥ నిప్పుల వంటి ముల్కులవ • నీవిభుడేయఁగ నవ్వి మేనిపైఁ
 గప్పక దూటి దూయఁటయుఁ • గష్ట విచేష్టితుడైన కూశయున్
 గుప్పున మేనినుండి వడి • గ్రొచ్చిన గంటుల రక్తధారలన్
 దొప్పగఁ దోఁగి సత్త్వమును • త్రుంగఁగఁ దెల్వి నశించి నిల్వఁగన్.

చ॥ పిడికిటి పోరునందు బహు • విశ్రుతవీరులు రామలక్ష్మణుల్
 చెడని వరంబు గొన్నబల • శీలి యితండు శరాశిచేతఁ జా
 వఁడు మరలన్ రణంబునకు • వచ్చు నటంచు సరాజిధూని కే
 లెడయఁగఁ ద్రుంతమంచు • నసురేశు భుజంబుల నెక్కనాతఁడున్.

తే॥ పొంగిపాడెడు కోణిత • పూరమొప్పు, సుంత డెలిసి భుజంబుల • కూరవరుల
 నొక్కినదక పదింతలు • మిక్కుటముగ, గగన వీధిని ంటచె న • గ్గరిక మెఱయ.

తే॥ కనక గిరిఁ జుట్టు చంద్ర భా , స్కందులఁబోలి, యిరువురొప్పారనసురయం , బరమ
రక్త కాయంబు తోడను , ర్వడి గదించి, దిరిగె గిరగిర శరధి మం , దరము మాడ్కి.

ఉ॥ బంగరు చాయ వాడసిత , వారిద వరము వాడు బాహులన్
రంగరుచుండ మింటికిఁ ద్వ , రన్ నెగయంజను సోఁకుమాడఁగా
నంగడి నన్ను లం గొనుచుఁ , జయ్యన మింటికి నేగు పాడి రూ
పుంగొని యొప్పు పక్షికుల , పుంగవుఁ దార్చుని బోలె నత్తఱిన్.

క॥ కరుణా కరుణగు తనఁగతి సురరిపుచ్చేఁ బెడఁగ్గ, సీత , నుడి వడి హంసన్
దొరఁగిన హంసిం బలెవా, దొరసిన సుమవల్లి వోతె , నుర్వర వ్రాలెన్.

తే॥ వదముపడి లేచి వేతొండు , పలుకఁ దోఁప, కునికి నడు మనియాడనా , దనుజునంటి
చనుచుఁ దల్లి బోలిన దయా , గుణుల వీడి, తన్ను ఛక్షింపుమని సీత , ధరణిఁగూలె.

తే॥ వనవి పలుకులు తడఁబడఁ , బ్రాణములును, వాడఁ జేష్ట దక్కిన సీత , వగిది యెఱిఁగి
యన్నఁ గనుఁగొని లక్ష్మణుఁ , డార్యః దేవి, పతికపింప నిట్లుండుట , పాడియో యన.

చ॥ జరుగఁగఁ దగ్గత్రోవ యిటు , సాగుట మేలె యటంచు నెంచితిన్
దొరకొని వీనిఁ జంపుటది , దొడ్డయో యంచు హసించి రాఘవుం
డురుతర పాదఘాతమున , నుర్వరఁ గూలఁగఁ దాప వాడు పెం
దరువు ప్రభంజనహతికి , ధరిఁగి గూలిన పోల్కిఁ గూలుచున్.

చ॥ ధరఁబడి రోజుండఁ గని , దైత్యుని రాజకుమారు లిద్దఱు
ద్వరతర బాహుమూలములఁ , ద్రుచుచుఁ దూక విరాటఁ దుగ్రుదై
యురవడి సూర్యచంద్రుల న , ముద్దతి మ్రొంగఁగ వచ్చు రాహు వ
ట్టిరవుగ రామలక్ష్మణుఁ , నెత్తుగడం గబిళింప వచ్చుడున్.

చ॥ వ్రణముల నుండి యొడిగిలు , రక్తము పై పయి పృథ్వి నొంద దు
ర్గుణుడగు దైత్యు ప్రాణములు , క్రుంగమి రాముఁ దెడంద నెంచి ల
క్ష్మణుఁగని గుంట ద్రవ్యము ని , కాచరుఁ బూడ్చుట యుక్తమన్న న
ద్గుణయుతుఁ దొక్కి పల్లమును , క్రొచ్చెను వాణబలంబునన్ వడిన్

చ॥ నదుల జలంబునందు జర , నంబున దోషిని పాచిరంబుకై
వదలక ముంచునట్లు ర , వర్షుడు త్రోవఁగరాని దొడ్ యం
గదలఁ దొలించు భక్త జన , కామదమైన ఒదంబు తోడ నా
మదయుతుఁడైన రక్తిఁబుడు , మ్రంగఁగ బల్లమునందు త్రోవఁగన్

చ॥ తొలుతను బ్రహ్మయై నెగడి , దొడ్ యజాండము సృష్టిచేసి యం
దుల వడిఁ దానొకడంగను , తోచిన రాముని కాలి తాఁకుచే

నలముడు సోకు పూర్వముల , కాదిపుఁ డిచ్చిన కాపక క్తిచేఁ
గలిగిన ఘోరరూపమును , గ్రుక్కున వీడి గమించె మింటికిన్.

తే॥ ఎగిరి గంధర్వుడై నిల్చి , యింద్రియముల, విషయములకు వశంబయి , వీఁగుబుద్ధి
మాట సుజ్ఞానియై భక్తి , మనసు నందు, గలుగ రాహువు వినుతించె , గారవమున.

విరాధుఁడు రాముని వినుతించుట

చ॥ శ్రుతుల నుతించు నీదగు వి , శుద్ధ పదంబులు సర్వలోక సం
గతములు గాఁగ వ్యాప్తిగొనఁ , గాఁ గడ మంగము తెట్టి వ్యాప్తివో?
రతనపుఁ దెంకి యందునఁ డి , రంబుగఁ గాక యొకందొకంటితో
నతుకని పంచ భూతముల , యందును నిల్చి న నిన్ భరించునే?

మ॥ గజనాథుండు ఒలగ్రహ గ్రహణ దుః , ఖంబంది కేలెత్తియో
త్రిజగద్వంద్యః ముకుందః దేవః శరణా , ర్థింజాడవే ప్రోవవే
భుజిగాదీశ్వర తల్పుఁ యంచుఁ బిలువం , బూరాసు 'కంపామతిః'
నిజ సంశీలత దంతిఁ గాచితివి ని , ర్థి ద్రాప్ర మేయాకృతీః

తే॥ ఇహపరంబులు గన నడు , నెడను నిలిచి, స్థిర కృపాకటాక్షంపు వీ , చికలఁబరపు
దేవః నీవాకో? ధర్మను , స్థితిని మనుష, నొంటరిగ గాలిపడగ నా , నొలయుచుంటి.

ఉ॥ పుట్టుట గిట్టు టాటలుగఁ , బూన్చిన దేవః విరాగ పూరుషుల్
పుట్టిన చారి పూర్వగతి , పోవునెఁ తక్కినవారి కై వడిన్
ఋట్టుదురేమిఁ తొల్లి తమ , పొందిన సంస్థితిఁ బొందు టబ్రమే?
యిట్టలమైన సద్యశము , నెల్లెడ నించిన రాఘవేశ్వరా!

చ॥ భయమును కూర్చునట్టి భవ , వారిది దాటఁగ నా యంబుగా
నయగతిఁ బూను సర్వమత , నాయకులట్టి మతాధి దేవతల్
నియమిత తత్త్వరూపివయ , నీవు జగంబుల నుల్లసిల్లనే
జయ మహిమంబు లొందుదురు? , నల్పున దెయ్యది? రాఘవేశ్వరా!

తే॥ బ్రహ్మ మొదలుగ నెల్ల ని , ర్జర వరులకుఁ, దక్కు ప్రాణులకు మొదలి , తండ్రివీచ
యైనచో లోక ధర్మంబు , ననుసరించి, శాంతి పెంపెడు తల్లిగాఁ , గ్రాలు పెవరో?

ఉ॥ నీవె పరావరంబు, గతి , నీవె, సమస్త మహాంధ జాలముల్
నీవె, చరా చరంబులును , నీవె, విచారణ చేయఁ దేబుటల్
నీవె, మతంబు లన్నియును , నీ చరణావధులే, యిచేల మా
యావిధిఁ గ్రీడ సేయ వల , పాః మఱి దొంగ విధంబు లేరాకో?

ఉ॥ రాసరుదైన వానిక్రియఁ , గ్రాలుచు వచ్చు మహేశః దేనువుం
గానని దూడ వత్సమును , కానని గోవును లేవు; లోకజా
లానకుఁ దల్లి నీవయిన , లాలిక రీతి నెఱుంగు దెల్లయున్
గానఁగఁ జాల దీ జగము , గాంచిన తల్లి నిదేమి మాయయో?

చ॥ జనములు పెక్కు దైవముల , సన్నుతి పేయఁగ నిచ్చగించు రై
నను నినుగాక యన్యమగు , నాయకదైవము గలుగనంట న
జనుల కనర్హమౌ; కమల , జ త్రిపురాంతక నిర్జరావళుర్
విసుతి యొనర్తు నిన్నెయని , విజ్ఞ సమూహ మెఱుంగ కున్నదే;

శ్రీనివాసః రమేశః ని , ర్హిద్రః జగతిఁ, బలుమతముల దైవములు ద్వం , ద్వములఁదగులు
వారివలెఁ దపించు; ని , ద్వంద్వందైన, యీవు నిద్రించ కీవేష , మేలకొంటి.

మోయుచున్నఁడ వహివయి, భూవరాంగి, నెత్తుచుంటివి పోత్రివై , యెలమితోడ
గ్రుక్కగొండు వొక్కొకపరి , కొలుచుచుందు, విద్ది శ్రీదేవి యెఱిగిన , నెరియకున్నె.

నీవు పుట్టించు జీవులు , నిజము నెఱిగి, కొఱల దానిచే నీకింత , కొడువ పడునె;
దర్శనకు నిచ్చు భిక్షచే , శంక విడిచి, వారు మర్త్యులమర్త్యులి , పృటికిఁ గలఁజె.

మ॥ భువనోద్ధారణః హంసవై నిగమమూర్ , బోధించి తా బ్రహ్మ క
య్యవి నీ కెవ్వరు మున్నునేర్పి; రలవా , రంతంజు పాటించిరే;
భువి జీవాత్మల వేఱయై యొకటియై , పొంకంబుగా నుండు సం
భవ మవ్వనిని వీడియో? విడకయో? భావింప నేమాయయో?

చ॥ అనదృశమూర్తిః నీవు తొలి , నాదఁటఁ బండిన పాలవెల్లిఁ బా
ప సకన మంచము న్విడిచి , పాపుని దాసుని గాచుకై కృపా
రసము వహించి వచ్చి తమ , రన్ భవసాగర మీఁదఁగంటి నిం
పొనఁగు భవత్పదాబ్జ మహి , మోన్నతి నేమని సంస్తుతించునో!

ఇట్లు వినుతించు నరని నీ , తేఱుఁడరసి, యిట్టి జన్మంబు రాఁగత , మేమి తెలుపు
ంనుడు నాతఁడనత్య జీ , వనము తొలఁగ, జ్ఞానమొనఁగు పదాంకః నా , చరిత వినుచె;

అలక వాసిని తుంబురుఁ , డనెడు వాఁడ, రంభ నాట్యగానంబు లా , రంగఁ గాంచి
లచి కలియుటచే శ్రీదు , వలన నాకు, నిట్టిజన్మంబు సిద్ధించె , నేమి సెప్ప;

కొడఁగి జ్ఞానంబు మొదలంటఁ , దుడిచివైచు, కామరుజ నన్ను వెన్నంటఁ , గలుగుకతన
రుణ మాని కుటేరుండు , కరిన దైత్య, రూపి వగుమని తిట్ట నీ , రూపువచ్చె

శాపముక్తి తెలువఁగ, దే శంకరమిత్రః యంచునే , వేఁడ భవత్
సేవల పద తాడనమున, నీశాపము దీఱునంచు , నెఱిగించె దయన్.

క॥ స్వర్గపదం బెల్లెడల న, నరళ గతిఁ దిరిగి వేఁచు • సరహంతకుఁడై
దుర్గముఁడై దానవకుల, మార్గు డగు కిలింజనకుఁ గు • మారుడ నై తిన్

క॥ మంచియుఁ బెడగు నెఱింగెడు నంచిత మతిలేక చెడుగె • యార్జించితిఁ గా
స్పించిన ప్రాణుల వీడక వంచి విఱిచి పొట్టఁబెట్టు • పంచనకలనన్

తే॥ నన్ను నదతికిం ద్రిప్ప • మన్ననాదు పూర్వత పుష్యము నిటు • పొగడఁదగిన
నిగమని శ్రేణిగల పది • నీరఱములఁ బొంది తెలితి నెప్పటి • పొయపు గొంట్టి

తే॥ నన్ను క్రంగించు పాప గ • జంబులడఁచు నిన్ను వెడఁగనై నేచేయు • నేమలను
మన్నన యెనర్చి ప్రోవు న • న్యాన్యః యనుచుఁ గ్రన్న పెలవంది దిచ్చు మొ • గంబునొ

తే॥ సాధువుల బాధ నేయ వి • రాధుఁ డీలె, ననుచు నలరిన విమలాంగి • జనకజాతఁ
గూడి వేడుక వనములఁ • బాడుచుండు, పక్షి రుతముల వినుచు న • వ్వారుచనిరి

తే॥ కాలుఁ బోలు శరంబులు • కిరముందు గలుగు రామ లక్ష్మణులు నాఁ • డెలమి మిగుల
వేదములె రూపునొంది • విధిని వెలయు మునుల వనముల మనలిరి • ముదితతోడ

2 శరభంగ ముక్తి పటలము (44)

క॥ ఆ రాత్రి వికర సుపలత సౌరుగు మహీజ తోడ • సౌఖ్యంబుగ న
య్యారామమందు కడపి శు భారంభకులు శరభంగు • నరయఁగఁ జనుచున్

క॥ సునిశిత రసంపన్నులు • పును లవటికిఁ జేరునంతఁ • గలువల దొర పు
ట్టిన ముడఁగని తమ్ములఁ బో ల్కను లొకవెయి గలుగు ప్రోడ • గానఁగనయ్యె

క॥ తెలిపిట్ట నడకగల వే, ల్పుల చెలువలు దాల్చినట్టి • భూపజకాంచురీ
మిలమిల మని మిన్నున మొలు పులు మెఱయఁగ వాని నడుచు • పొలుపుగొలుపుచున్

చ॥ పెంచగ నీల దేహమున • వేల్పు పడంతుల యాన్య పద్మి కో
మల ఎన చారులొనియు • మంజుల భృంగ సహస్రకంబుతో
గుహ సుభాళితే మహతి • కప్రు నినార మధుద్రవంబు ని
మ్ములఁ జవిచూచుండు శ్రుతి • పుష్పలిహంబులతో ముదంబుతో

తే॥ శాస్త్ర సమృతముగఁ గ్రతు • శత మొనర్చి నట్టి మేటిరి మూర్తిత్ర • యంబదక్క
దక్క పెల్పుల మకుటము • ల్దాతు నట్టి, గండ పెండరముల కాక్క • గలుగు వాఁడు

తే॥ జలజవాసినీ బోలిన • శచిని గూడి ముమ్మదంబుల చొదంతి • నెమ్మి నెక్కి
వెండి కొండపై నగజతో • వేడగనుండు లోకనాథుని శంభుని • జోక నెనసి

తే॥ ఏమ కలిగి వ్యర్థించి • యెంచి విధుండు బిడియ పడి కంతి హీ నుడై • వెల్లఁ బాట
స్వర్గమే గొడుగయి తన • పైన నిుచు డంబ పంబు శ్వేతాతప • త్త్రింబుతోడ.

- ॥ దిక్కరుల మదమను బంకఁ జిక్కఁ జాట్టి, బవరముల యందు ధృతిచెడి • బడలి పాటు
నసురవరుల కీర్తులఁబట్టి • యంటఁగట్టి, నట్టులున్న వింజామర • లండ బెరయ.
- ॥ అరుణ కిరణుండు నిల్చిన • యట్టులున్న, మేటి బొమ్మి డీకము-తల • మెఱయువాడు
కొస్తుభంబు కైవడిని స్ర • కాశ మమరు, రత్న హారంబు తొమ్మునఁ • గ్రాణవాడు
- ॥ భాను సంకాశ రంజిత • వజ్రఖచిత, కవచ మవయవంబుల మీఁద • గలుగువాడు
విజయలక్ష్మీ మంజుశ్రీత • విధము దోచు, హార కేయూర భుజములొ • ప్పారువాడు
- ॥ లెక్కలేక రత్నంబులు • చెక్కినట్టి, నగల జగియెల్ల నొక్కపై • నెగడి చిత్ర
పక్కె యెఁగంగ నిండ్రచా • పఁడతోడి, మొగులుకుప్పనాఁదగి డాలు • మునుమువాడు.
- ॥ సకలజగములఁ బరవు వా • ననలు గలుగు, మధువు చీందెడు క్రొవ్విరి • మాలవాడు
మీల గెలిచిన వేలుపు మెఱుంగుఁ బోండ్ల, కనులఁ బోలిన ఖడ్గంబు • గలుగువాడు.
- ॥ భువన కంటకుడగు పది • మోము లతని, మీఁద వైవఁగ పరిముక్కు • మేరయేవి
మొక్క వోపక కాంతియుఁ • బొలియకుండు, పవిని చేపట్టు నిండ్రుండు • పజ్జనిలిచె.
- ॥ ఉరు తపోధనుఁ డెదురేగి • యుపవరించి, వచ్చుపనియేమి యన వజ్ర • పలికెనిట్లు
నీ తపంబును మెచ్చి య • బ్బాతభవుడు, తోడి తెమ్మన వచ్చితిఁ • దోడశమ్మ.
- ॥ స్రష్ట మీకిచ్చె నాతని • సత్యలోక, మీరు వేంచేయ దాతయు • నెదురువచ్చు
శ్రేష్ఠ లోకంబును దానిఁ జెప్పవలెనె! యీర లెఱుంగరే యన నాతఁ • డిట్టులనియె.
- ॥ కదలఁజాలని బొమ్మల • కరణీనుండి, చెడెడు సత్యలోకంబు నేఁ • జేరఁగలనె?
బాధ తపమాని పెక్కు క • ల్పములు గడచె, నీ వెఱుంగవె? యల్పంబు • నిచ్చగింప.
- ॥ ఇట్టి వార్త నీవును వచి • యింపఁ దగునె, బ్రహ్మలోకంబు పడనియు • ఫలముగలదె
బహుళ భాషలఁకేల? త • పః ఫలమ్మొ, వొందు కాలంబు డగ్గతి • భువనవంద్యః
- ॥ సుస్థిరంబయి నిలుకడ • చొప్పు చెడక, పెరుఁగక సశింపక గుణము • వేఱుపడక
సకల భూతములే నశియింప • నమయకుండు, మోక్ష పదవిని నేనిష్ట • పొందువాడ.

రామలక్ష్మణులు శరభంగుని చూడవచ్చుట

- ॥ ఇట్లు శరభంగ ముని వచి • యించు నెడను, దృఢధనుర్ధరులటవచ్చి • యెదుటఁగలుగు
కలకలంబును విని యేమి • కత మొయనుచు, దమ మనంబుల యొచించి • దాసి కాంచి
- ॥ బలితమై వజ్ర ఖచిత సం • బములు వెలయు, నాల్గు రదనముల్ గల నిత • నాగముఁగని
యింద్రుఁ డిమ్ముసింద్రుని గన • నేగు దెంచి, యుండునని మదిఁదలపోసి • యుత్సహించి
- ॥ హరిణాక్షిని తమ్ముని ముని, వరు నాశ్రమ వనముబయట • వదలి యొకండె
హరివర వృషభమువలె రఘు, వరుఁడట కడుదెంచె వర త • నన్విం గాంచన

ఈ సురలోక నాయకుండీ, ధరనాలుగు వేదములకుఁ , దధ్య పలంబొ

పరమూర్తి రామభాస్కరుఁ, బరుఁగాంచె సహస్రనయన , పద్మము లలరన్

తే॥ కాంచి మదిసొచ్చుకొని తన్ను , గాచునతని, బ్రహ్మవిద్యులకు నధి , పతియునైన,

రాము సతతంబుమొక్కు శి , రంబుతోడ, భుజములను వంచి సాష్టాంగ , ముగ నేఁగె,

సీ॥ జయకేతనంబైతి , శత్రులఁ బరిమార్చి, వేదార్థముల నేర్చి , విశద ఫణితి

సద్ధర్మమును సదా , సన్మార్గమునఁ ద్రిప్పి, సంపదనొసఁగి మో , జేంబు నిచ్చి

రదాగులకు వ , ఆ కవచ మయ్యును, ప్రాణంబులయ్యుఁ , దపంబు నయ్యు

నయనంబులయ్యు ను , జ్ఞానంబు నయ్యు వే, ర్పదక రక్షించు శ్రీ , రాము జూచి

తే॥ యధిక సమ్మోద భరమున , నవకుండగుచు, మనసుకరఁగఁ బజ్జనునిల్చి , ముఖపుడంత

నేమి తెలియని కరణిఁ దా , నెఱిఁగినంత, తెలియఁ బలుకుచు నిట్లున్తు , తింపఁదొడఁగె

ఇంద్రుడు శ్రీరాముని స్తుతించుట.

సీ॥ ఎల్లవస్తువులందు , నేకరూపంబంది, యంటి యంటకయుండు , నాత రూపః

విస్సంగ నియత ము , ని ప్రవరాధారః వేదాంత విద్యా వి , కేత కేత్యః

కరుణాసముద్రః ర , జ్ఞానకార్యనిర్విద్రః, తల్లియు నీవ మా , తండ్రి వీవ

దాసులమగు మేము , దైత్యులచేఁ బడ, రాని పాటులు పడి , దీసులమయి

తే॥ త్వత్పదంబులఁజేరి కా , పాదవేఁడ, నాదొసంగిన యభయంబు , నేఁడుపూర్తి

నేయ నిట్టలేతెంచిన , చిన్నయుండవు, నీవదాజ్ఞాతముల భువి , నీతినొందె.

సీ॥ ఊరసాగర శయ , నాఁ రమాలోలః నీ, కెవరు మిత్రులుః శత్రు , లెవరు? రేయి

యెయ్యది? పగలెది? , యెందు గలవు బాల్య, బారుజ్యవార్తకృ , దశలు నీకు

నెదియూది? యెదిమధ్య? , మెదియంత, మగుఁగాంచ? లింగవచన నామ , లీలగలదె?

ముందేది? వెనుకేది? , సందేది? యెడమేది? , పొందేది? యెడమేది? చందమేది?

తే॥ అట్టి నీవిట్లు పురుష మో , హనుండవగుచు, జేతఁ గోదందమూని మా , చేతములును

నొవ్వనడవకుండిన నీకు , నెవ్వగలదె? చిత్తరంజన ముఱుమేలు , చెందఁగలవె?

సీ॥ నీనాథిఁబొడమిన , నీరజోద్భవుఁడు వి, లయ కాలముల నెల్ల , లలితరీతిఁ

గొలత కఱ్ఱగఁజేసి , పలుకల్పకాలముల్, గొలిచినఁదలుఁగని , గుణగణాద్యః

మున్ను మేదినికుంభ , ముగ నీరుపెరుఁగుగా, మందరగిరి తరి , మ్రాసుగాఁగ

నీహస్త పద్మంబు , లోహటింపక నొవ్వఁ, జిరికి పీయూషంబు , చిక్కుదనుక

తే॥ దాని మాకు మాత్రామొసంగి , దైత్యవరుల, మోసగించితి వలవత్త , మానఁజేసి

దాసులము మేము వారు కా , త్రవులె నీకు. భర్తవైరంబు నడఁగించు , తలఁపుగాక

చ॥ మొదట నొకండవై పిదప • మొత్తమవైతుది నొక్కటొ లన
త్పదః గుణత త్వభూజ నవ • పల్లవః మావెత దీర్ఘనాయకాః
క దియుచు నజ్ఞనావళులః • గాచెడు దుష్టులఁగోపగింతు దు
ర్మదమొనరించు దుష్కృతియు • మాయురే! నీదగు నృప్తియే కదా!

కా॥ మాయా వేష్టితత త్తమాః జనము నీ • మాయన్ బ్రభిన్నింప నీ
వే యధ్యాత్మ వట్టంబుఁ గాదనుచు ను • య్యేలాడు డెందంబున్
నీయాధికక్రము నమ్మునుల్ భృగునిచే • విక్రంబుగాఁ జూచు చో
నీయోగ్యత్వ మెలర్పఁజేసితి జగ • న్నిర్మాత వంచేర్చదన్

తే॥ ఇట్లుబహుభంగులను నుతి • యించి యింద్రుఁ, డచటిమునికగు భాగ్యంబు • నరసియంత
వర ముసీంద్రుని యానతి • వడసిరాను, వచ్చుచారిని మరలి ది • వంబుచేరె

క॥ తరలిన యింద్రుని మది బుష్పి వరుఁడు దెలిసిరాముకడకు • వచ్చిన నతఁడ
స్వరమ ముసీంద్రుని పదముల కెరఁగ ముదక్రమపులు పులక • లెగయఁగ నతఁడున్

కి॥ సుకముగ వర్ధిలుమని జా నకితో లక్ష్మణుని రమ్మ • నన్ వారలు కొ
తుకమున వచ్చిరి రాముఁడు స్వకీయ పూర్వ సుఖ నిభ కు • భంబులఁ దేలెన్

క॥ రాముఁడు సీతయు లక్ష్మణుఁ డామానమ్ముని వచించు • న్యాయము లెల్లన్
భ్రేమమున వినుచుఁ గడపిరి భాముం డువయించు దనుకఁ • బ్రమదాలసురై

తే॥ పరవి యుజవగు కాంతులఁ • బరఁగు భానుఁ డొక్కటిగ నల్లకొని యున్న • దిక్కుడుంగ
మందుకరముల నాతప • మను నరాసఁ, గొని తమంచిన తీఁగలఁ • గోసివై చె

శరభంగుఁడగ్నిం బ్రవేశించి శాశ్వతపదంబు నొందుట.

తే॥ త త్వవిజ్ఞానిః శరభంగ • తాపసేంద్రుఁ డతని యెదుట నగ్నిని చొర • నాత్మ విశ్వ
యించి విద్యుక్తముగ వహ్ని • యేర్చుడింక నాకు నెలవిండునుఁ దన్మ • నంబునిలై

కి॥ చాప విశారదుం డపుడు • శాస్త్రవిశారదుఁగాంచి పల్కెనో
తాపసచంద్రః మీరిట ము • దంబునఁ జేసెడు కార్మ్యమేది? మా
కోపికఁ దెల్పుఁడన్న నతఁ • దొయ్యన నిట్లను రామచంద్ర! నే
దీపిత వహ్నిఁజొచ్చి ముగి • తిం గొననెంచితి నాఁ గృపాకుఁడున్

తే॥ తాపసేంద్ర! నేవచ్చిన • తరుణ మందె, చేయఁజేలా ౯౯ కుమార • పింహఁగాంచి
మారజితుఁడైన తపసి రో • మములు నిక్క నిట్టలంపు మోదంబున • నిట్టలనియె

తే॥ విజయ శీల! నేనిచ్చట • వేవిధములఁ దపము సేయుచునుంటి నీ • దర్శనంబు
గలుగునను నమ్మకంబుతో • గలిగె నేఁడు, ద్వంద్వములునశియించెనే • దలఁతుముక్తి-

తే॥ నిన్న మౌన వేల్పు ము • స్నిగ్ధు వచ్చి, బ్రహ్మమీకిచ్చెఁ దన సత్య • పదము రండ
సంగఁ బరమవదంబు నొం • దంగఁ గోరి, యచటి కేగక నిలిచితి • నయ్య! యనుచు

చ॥ మనసునకున్ వచస్సులకు • మానితనైగమ శాస్త్రపాశికిన్
దనబిగ నందకుండు పర • తత్త్వముఁ గాంచిన మౌనిచంద్రుఁ డిం
పునఁ గరుణింపుమంచుఁదన • పొత్తుకతో ననలంబుఁజొచ్చి తా
ననుపమ మోక్షభాగ్యరమ • నందె జనంబు వెఱంగు పొందఁగన్

ఉ॥ భావియెఱుంగు పంకజ భ • వ ప్రభృతి త్రిదశాబిదేత వి
జ్ఞాపరిచే మమత్వము న • హంకృతి పూర్తిగ నుజ్జగించి ద్వం
ద్వాపది వీడి చేరఁదగు • నట్టి మహాపదమున్ భజించె న
ప్పావని తత్త్వవేత్త శర • భంగుఁడు పెన్నిది రామ సన్నిధిన్

మ॥ ఒకిచోనాదిన యాటవస్తువులఁ దా • నుత్సంగ మందుంచు బా
లికపోల్కిన్ సకలాండ జాలముల నో • లిం గర్పముం జేర్చు న
య్యకిలంకేతుని నామ సంస్మరణ పు • జ్యంబెన్నఁగాదన్న, నా
యకు శ్రీరామునె గాంచువారు కను భా • గ్యంబిద్ది సామాన్యమే:

౩ ఆగస్త్య పటలఘ్న (59)

తే॥ అట్లుకరభంగుఁడంతంబు • నందఁగాంచు, కతన వ్యాకులతఁ జొంది • మనగభీరు
లతని యాశ్రమస్థలి వీడి • యవలికేగి, రవనిజం గూడి వినుఁగుతో • నాదతోడ

క॥ వనములు వృక్షంబులు దు • లును గిరులును కొండవతీయ • లును మనమలరన్
గనుచుఁ గుసిగుంపు వడయక, చని రమ్మవృరును దాటి • సమ్మదలీలన్

తే॥ నలువనునులు వాలిభి • య్యలునుమౌన, యుతులు బోడలుజటిలులు • యతివరులును
దండకారణ్య వాసు లౌ • తపసులెల్ల, ముదమునంది రాముని గన • నెదురుకొనిరి

క॥ శ్రూరగుణుల రాకాసుల, పోరుపక్షఁగ లేక క్రుంగి • పొనుఁగు పడిన య
వ్వారలు రాముఁగినిరి జల, దారలఁ గనినట్టిమ్లన • తరువులఁ బోలెన్

క॥ పెలుకుటి రాకాసుల పే, రులు తడఁబడఁ బలికి దుఃఖ • రోగులయిన మౌ
నులు మందు నడవి వెలువడి, తలిఁ గనుక్రేవుల విధానఁ • దనిసి రెడఁదలన్

ఉ॥ రాక్షసులు సేయు బాధల మోక్షము గనలేక కుండు • మునిపరు లభిన్
రక్షింప నొక రా నుం, లక్షించిన పగిదిఁ గని తొ • లించిరి కలఁకన్

క॥ తమ తపమే పండయి గా, రమున నెదురు వచ్చు పగిది • రాముఁడు రా మో
దమున మునులు భవ కారా, విముక్తి గను యోగులట్లు • వినిసిల్లరటన్

క॥ కోరిన వారికిఁ గోరిన, కోరికలిడు తపము నూని, గురుశాంతుని నొ
కారణమున రాకాసుల, పోరువడగ లేక కష్ట ములఁ బడి రోర్మిన్.

క॥ లేచిరి వచ్చిరి మేఘము, పూచిన ననఁబోలు రాసు, వుని దాసి రతం
దేచిన భక్తిని మ్రొక్కిన, నోచిన ఫలమొంద వరుస, నొడివిరి జయముల్

తే॥ వారిఁ గొనిపోయి చక్కవి • పర్వతాల, యొనఁగి యాతిధ్య మిడి తమ, యునికికేగి
యవల సోకులఁజన సంభవములైన, తొందరల దొంతరలఁ దెల్పఁ, దొడరి చనిరి

అ॥ వచ్చు మునులఁ గాంచి, చెచ్చెరఁ గూర్చుండఁ, బనిచి యాజ్ఞయడుగ, వారుతనిపి
చక్రవర్తి తనయఁ నమకుఱినట్టి మా, నొగులు వినుచు యనుచు, నుడివిరిట్లు.

చ॥ కనికర మింతలేని మది గల్గిన రక్కసిమూఁక పాప వ
ర్తనమునఁ గష్ట పెట్టి చెడు, దారులఁ దీసితపంబు పొడుగా
నొనరిచి చేయరాని కడు, నొప్పుములం బొనరింప మాతపో
ఘనపద ముజ్జగించి కడ, గండ్లను పొందుచు నుంటి మిచ్చటన్.

తే॥ పులులవనమున జింకల • పోల్కిమేము, రేయిఁబవలు గ్గగ్గొంది, కృశతనంది
చితికి ధర్మపథంబు వీ, దీతిమి మాకుఁ, దలఁచ ముక్తియుఁగలదె కోదండపాణిః

ఉ॥ కాము తపోనియుక్తులము • కాము క్రుతుల్కృపదివింతు వారమున్
గాము పరించువారమును • కాము మఖంబులు వేల్పువారమున్
గాము పరార్థ చింతకులు • కాము నియామక కార్యనిష్ఠులుఁ
గాము గురుత్వవర్తనలు • కామిక బ్రాహ్మణులున్ రఘూత్తమాః

తే॥ ఇంద్రుఁడో దానపుల యాజ్ఞ • యెడఁదయందు, శివమునందును శాలిని, చెలఁగువాఁడు
కాన మాతండ్రిఁ మాకడ • గండ్లఁ దీర్చు, వారులేరు మాభాగ్యున • వచ్చి తీవు.

తే॥ రాజరాజ సుతుండవు • రాత్రివంటి, దుఃఖమున నేమి యెఱుఁగక • దొరలుచుండఁ
దివిరి రవివోలె నీవరు, దెంచి తయ్య, అభయమంటిమి కరుణామయాత్మః కావు.

శ్రీరాముఁడు మునుల కభయ మిచ్చుట.

తే॥ జనకజానని యిట్లను, దను జవరులు, నన్ను శరణొందలేని యెం • దున్ననేమిఁ
మచ్చరాసన నిర్ముక్త • మార్గజముల, నేలఁ గూలు వారలు దుఃఖఁమేలమీకుఁ

ఉ॥ తండ్రినాక మేగఁ, బిన, తల్లి వరంబులు గోర, నాదు త
మ్ముండును నిందకై యడల, భూరిగుణాధ్యులు పొరులేడ్వఁ, గో
దండము నూని సీతయును, తమ్ముడుఁ దోనరుదేర, విట్లు నే
దండకఁ జేరుచెన్న మదు • రాత్రి చిరంతన దిష్టమే సుధు.

ఉ॥ ధర్మపదా సువర్ణల యుఁగఁ దాఁగ, మహాత్మ్యఁ మెఱుంగలేని యా
దుర్మతులన్ వధించి మహిఁ , దోరపు ధర్మము నిల్పినేని నేఁ
గార్మకమున్ ధరించి వృధఁ , గాదె జగంబున సంచరించుటల్ ?
నిర్మల భాగ్యమన్న మఱిఁ , నెక్కొనునే యితరంబు నాకిఁకన్ ?

తే॥ ఘన తపస్వలరగు మీరుఁ , గట్టులైన, రక్కసుల కబంధములు న , ర్తనము సేయ
ధనువుమోసిన నాబాహు , దండములును, దగిన విశ్రాంతి నొందుత , ధరణీయందు.

తే॥ గోవులను విప్రులను దీన , కోటి శరణు, చొచ్చువారి రక్షణముకై , చచ్చువారె
వేలుపులు గూడ వినుతింపఁ , జాలినట్టి, దేవతా శ్రేష్ఠులగుదురు , దివమునందు.

తే॥ తారకారి త్రిపురవైరి , దనుజువైరి, వచ్చికాచిన, నెవరు దు , ష్పథులు వారి
వారి వారిని తుదముట్టి , ప్రచ్చువాడ, శంకమాని సుఖంబుండుఁ , డింకమీరు.

క॥ అనిన విని మదిని ముదమం, దినవారు త్రిదండములను , త్రిప్పురుఁ బన్నా
లను పరియించుచు నర్తన, మొనరించుచు నిట్టలవిరి , పోరాహమునన్.

క॥ లోకేశ! నీవు కినియఁ ద్రి, లోకంబులఁ బోలు కోటి , లోకము లెదురై
తాకిన నేమగు? నిక్కపు, సాకిరు లీ శ్రుతులు తపము , జ్ఞానము లగవున్.

క॥ కావున నీగడువగు నేం, ద్రీవనమున నిలిచి మాయ , భీష్మార్జునుల్
కావింపు మనఁగ రాఘవ, భూవిభుఁ డందుండ మోది , మున నీకొనియెన్.

అ॥ వారలఁ బదేండ్లు , వసియించి యుండిరి, మునులు పిదప దీర్త , ముగఁ దలంచి
యద్దగుణుఁ డగస్త్యుఁ , డెలమి వసించు న, వ్యసముఁ జేరుడన్న , వారలేగి.

సీతారామలక్ష్మణులు సుతీర్ణుల గాంచుట

అ॥ బీటలైన చోట్లు , వెదుకులు గలచోట్లు, పొదలు దట్టమైన , పదములందు
చనుచు వడి సుతీర్ణుఁ , డను బ్రహ్మతేజస్వి, తపమొనర్చుచున్న , తలము గనిరి.

అ॥ గర్వ హితులైన , కాకుత్స్థ వర్మల, మునికి మ్రొక్క నతఁడు , ముదముతోడ
విట వసింపుఁ డనుచు , హితమతిఁ బల్క వా, సిత సుగంధ వని వ , సించినారు.

క॥ శ్రీ రామునకుం దగు సుప, చారములు చేసి వత్స! సమృద్ధ మారన్
మీరిట కరుదేరఁగ నే, పారిస నాతప మదెంత , యతికాయ యొక్క.

క॥ అనవుడు రాఘవుఁ డిట్లను, మునివర! బ్రహ్మన్వయమునఁ , బొడమిన ఋషులన్
మునుకొని మీపలె ఘనతప, మొనరించిన వార లెవ్వ , రుత్తమ చరితా.

క॥ సాదుజన దర్శనంబున, నేధన్యుడనైతి నన ము , ని ప్రవరుఁడు ప్రే
మాదికత విందువగుఁ డ, పోధన మఖిలంబు గొనుము , పూత చరిత్రా.

క॥ అను మునికి రామభూవిభుఁ డనుమీకృప తపము కంటె , నధికమయైనన్
మనమున నగన్త్యులుపివరుఁ గననెంచితి-నదియ కొడువ , గావింపు డనన్.

క॥ రామా మేలే తలచితి, యే ముందే యదియతెలువ , విచ్చించితి నీ
వా మహనీయుం గాంచుము, డేమంబులు నీకునెల్ల , జేకులు నరచన్.

క॥ అతఁడును నీరాకకు న, మృతిని ప్రతీక్షించుచుండు , మానుగ నటజే
రితివేని జనులకును దే, వతలకు శ్రేయంబులగుఁ గృ , పాపర! యనుచున్.

క॥ ఆదారి చూపి యాశీ, ర్వాదమ్ములు సేసి యనువ , రమురాముఁడు న
మోదమునఁ దేనెవాఁకల, పాడులుగల యయ్యగన్త్యుఁ , వనముంజేరెన్.

శ్రీరామున కగన్త్యుఁ డెదురు వచ్చుట.

చ॥ ధరణిఁ ద్రివికముం బలెను , ద్రావిడ భాషను గొల్చినట్టి న
ద్దురు వరుఁడౌ నగన్త్యుఁడు, క , కుత్సకులేశులు రామలక్ష్మణుల్
హరువుగఁ గాంచవచ్చునడి , యారసీ పైవయి నుబ్బు మోద సా
గరము జగంబునిండఁ బడ , కంజము లాత్మఁడు గొల్వఁగాఁజనెన్

ఉ॥ మున్నొకవేళరక్కసులు , మునినవారిధిఁ జూపి వీరులన్
మన్ని గొనంగ వేతొకఁడు , మార్గములేడు కృపన్ వహింపవే
యన్న సురాశీ కూయివిని , యంబుది తోయములెల్ల నొక్కచే
తన్నెఱినుంచి త్రావి విశ , దంబుగ నుమ్మినవాఁడు పిమ్మటన్

తే॥ వంచకుండగు వాతాపి , నంచితముగ, మెనవి జీర్ణించికొని వని , యునులు దీపి
వనియనుజు నిపులుచేసి , ప్రాణికోటి, నెఱివి గాచిన దీరుండు , కులుచవాఁడు.

ఉ॥ యోగులు విభ్రమం బొరసి , యుత్కట సంకట మొంది వేఁడ ను
ద్యోగిత సూర్య చంద్రులను , వ్యోమము నంటి పేరింగి యడు విం
ద్యగముఁ గాలనూని భుజ , గాదిపలోకము దాకఁద్రొక్కి పు
న్నాగము నెక్కు పోల్కి జత , నంబున నెక్కిన యట్టి జాణఁడున్.

ఉ॥ పార్వతి పెండ్లి వేళఁ ద్రిభు , వంబులప్రాణులు చేరు హేతువై
యర్చర క్రుంగి యొరగిల , నొయ్యన దక్షిణ మేగు మంచ నా
శర్వుఁడు కోర దక్షిణ ది , శంగల తైలము నెక్కి ధారిజన్
సర్వసమంబుగానియనఁ , జాలిన తత్త్వ మహత్త్వసత్త్వఁడున్.

తే॥ తనియ ముక్కుంటి యొనఁగిన , ద్రవిడ భాష, వినియె నేర్చెడుశ్రుతికంటె , ప్రేగఁబుఁచు
మనుల వాడుకఁ బట్టియుఁ , గవితఁబట్టిచ్చింతనము చేసివెల్లడిం , చిన ఘనుండు.

తే॥ స్వర్గ మర్త్యనాగక్షులండు , శకల జీవ, రాశి యెడఁదల ఋక్కులఁ , గ్రాలు నాతఁ
డితఁడ యని యెల్లరు తలంచు , ద్వేయవస్తు, తత్త్వమగురాముఁగాంచును , తక్కువఁడు

చ॥ వినుతగుణంబుల న్నెగడు , వేదములం బరియించి పెంచు జ్ఞా
న నికషమందు రాచి జిత , నంబునఁ దోయజగర్భుఁడుం దుదించి
గనుఁగొనలేని తత్త్వమని , గారము రామునిపైనఁ జేర్చి యా
తనిఁగని పల్కు భాగ్యమది , దక్కుటకున్ ముదమందు నాతఁడున్

తే॥ అనమదైత్య బలంబను , వినము పేరు, తొట్టి మాయించు మంచి వై , దుండవచ్చె
బ్రదికి రమరులు మునులు జీ , వములఁ గనిరి, ధర్మవర్తనులైనారు , తక్కు జనులు

తే॥ ఇతర జీవులఁ దిన హరియించు , దైత్య, భయద నిర్భాత సంఘాత , పాత నదృశ
కోపవహ్నిఁ జల్లార్చర , ముప్రవీరుఁ, డంచి శాంబుదమూర్తి యే , తెంచెననుచు.

ఉ॥ తీరుగ నర్చరోకములు , దిక్కులు దుర్గతి నీఁగి నద్గతిం
జేర నుదారతన్ బహు వి , శిష్ట తపఃపల, జాతయైన కా
వేరిని కుండికం గొనుచు , వేడుకఁదెచ్చు నగ స్త్యమౌని యా
శ్రీరము రుఁగాంచి విల , సిల్లి ముదఃక్రలు లాల్చినిల్చినన్.

తే॥ మస్కరీంద్రుని గనుచు న , మస్కరించి, సీతయును రామలక్ష్మణుల్ , చెలఁగినిలువ
ద్రవిడ భాషాప్రసిద్ధండు , తనిని యలమి, స్వాగతము వచియించె న , ద్వాషణముల.

తే॥ యతివరులు పనసలు వర్కి , యతనిఁ జుట్టి, తమకమండలు జలము మ , స్తమనఁ జిలికి
విరులు సల్ల నగస్త్యుండు , విశదమైన, తన ప్రశాంత వనమునకుఁ , గొనుచు నేగె.

తే॥ వీరుఁడాతని వర్ణకు , తీరమందు, విందుప్రేమతోఁగొని హర్ష , మందియుండ
ఘనఽపము పేయు మా తపో , వనముచేరి, తపము పూర్తిగావింపి తు , దాత్తచరితః

చ॥ అని వచియించు మౌనిఁ గని , యాతఁడు పల్కు సమస్తదేవతల్
మునులును వృద్ధులున్ సృపతి , ముఖ్యులు నావలె మీకృపన్ భరిం
చిన ఘనులేరు లేరు పలు , శ్రేయము లొందితి నప్తరోకముల్
మునుమిడి గెల్చినాడఁటొలు , పున్ గడియించితి జన్మధన్యతన్.

చ॥ శశిధరసన్నిభుండయిన , సన్మూని రాముని గాంచి యిట్లనున్
వశమయి *యష్టమంగళ గు , ఇంబు లెసంగిన రామభద్రః న
ద్యశము గడించి తండ్రిని య , ధార్మ వచస్సు నొనర్చి దండకా
దిశ కరుడెంచు నాడె యరు , దేరుడు వియ్యోడ కంచు నెంచితిన్.

*ఆపహత పావృత్త్యము. విజరత్త్యము. అమృత్యుత్త్యము. వికోకత్త్యము. విజగత్సత్త్యము
అభిధానత్త్యము. సత్యకామత్త్యము. సత్యసంకల్పత్త్యము. అనునవి అష్టమంగళములు.

తే॥ ఇంద్ర నీవుండు విట వసి • యించియున్న, మాతపంబు లభీష్టమున్ • పూతపూచు
క్రూరులగు రక్కసులు వచ్చి • కొడిమెనేయ. వారి వేదియించి మాయెద • వనటదీర్తు.

ఉ॥ పాలనమన్ హలంబు గొని • పాడియె పంటయెనర్చు రాట్సుతా;
శీంము నీతియున్ శ్రుతులు • చెల్వగు ధర్మము వృద్ధినొందెడున్
మేలు గడింఁత్రు వేఁపులు • మృత్యువు గొంఁత్రు నిశాచరుల్ పదా
యొలల నాడు నమ్మద ప • యోధి జగంబు నిజంబు విచ్యుమా

ఉ॥ అమ్మని యట్లు పల్కవిని • యాయతభాహుఁడు రాముఁ డిట్లనున్
నమ్మతి మీయనుజ్ఞఁ గొని • చంపెద సోఁతుల దిమ్ముమార్చెదన్
నెమ్మది గూర్తు మీకు నిది • విక్రము నమ్ముడు యాతుధాన సం
ఘమ్ము చరించు దిక్కుకడఁ • కన్ మునుపేగుట యుక్తహాసనన్

అగస్త్యుఁడు రామునకు వైష్ణవ ధనువు నొసఁగుట

ఉ॥ మంచిది పోయిరమ్మనుచు • మౌనివరుండు రమా హృదీశ్వరుం
డంచిత రీతిఁదాల్చు జగ • దస్రతిమాన శరాసంబు పూ
జించుచు నుంటి నక్షయ వి • శిష్ట నిషంగము తోడ నిత్తుడు
ర్యంపకులైన వారి సమ • రంబునఁ ద్రుంపుచు యంచు నిచ్చుమన్

తే॥ ఈజగములెల్ల సౌతల • యిద్దియొక్క, తల యనఁగ నొప్పు క్తియు • దర్శకార
నగ ధనువుగొని పుర దహ • నంబు సేయు ననదృశించగు విశిఖం • నమరనిచ్చి

చ॥ కుజములు పైకతంబులును • కొండలు నెత్తుగఁగల్గి ప్రక్కలన్
సజలములైన వాహినులు • చల్లగనొప్పి ప్రశాంతభూమియై
సుజన మనోభిరామయి • సూన గుళువృ వికాస భాగ్యమై
యజిరి వినోదమై సరఁగు • సట్టిది పంచపటీస్థంబగున్

తే॥ అచటదోత వడును తేనె • యరఁటి పండ్లు గలవు కావెరివంటి యే • కులునుకలవు
జానకిం గూడియాడ హం • సలును కలవు అందు పసియింపఁ దగుదు వీ • వార్యవినుతః

తే॥ అనుడు నీలమేఘ శ్యాముఁ • డదని తెఱఁగి యాజ్ఞగైక్రొని పికవాణి • యైన పిత
యనుజుఁడగు లక్ష్మణుండు వె • స్సంటిరాఁగ, నమ్ముషీంద్ర మనస్సుతో • నవటికరిగె

4 జటాయు దర్శన పటలము (48)

ఉ॥ చేరిక గల్గిఁజ్జివియుఁ • జేరక వేఱుగనండు భూమిభృ
ద్వారము గొంచి యెక్కచును • దాటుచు వేగయుతంబులైన నాః
పురము లందు తెప్పవయి • బోవుచు దవ్వతిరించి కాంచి ర
వ్వారలు ప్రేమ వేగ పరి • భావితవాయువు నజటాయువున్

తే॥ కరచిన్ద్ర బంగారంబు , కరణి నుదయ, గిరి శిఖరముపైఁ జేరు భా , స్కరుఁడు దిశలు
వెంటఁ గిరణవక్షంబుల , విరయగిజేసి యున్న మాడ్కి నుత్తేజుఁడై , యున్నవాని

తే॥ నీలగిరిఁ బోలు కచ్చప , నేతిపైని క్షీరవారిలో శశికాంతి , చేరియుండ
నిర్గుడు మధియింపంగ , నిలిపిపట్టి మందరాగంబు కైవడి , ముయు వాని

క॥ నీలారా ! వికాసము, మూలంబడ రక్తకాంతి , మొనయు పదములన్
నీలగిరి మీఁదఁ బొడవుప్ర, వాళ లతలు పువు పెంపు , పువిన వానిన్

ఉ॥ లోపము లేనివాఁడు గుణ , లోలుఁడు సత్యయుతుండు శీలి సం
లాపము లేనివాఁడు నెఱి , ధర్మపథంబు లెఱుంగు దీరుఁడున్
గోపము లేనివాఁడు పెను , కూరిమివాఁడు కుశాగ్రబుద్ధి దు
ర్లాపము లేనివాఁడు సుః , లావిదుఁ డాద్యుఁడు దూరదర్శియున్

తే॥ అనిశ మింద్ర నంకుశధారి , నెనయుచంపి పుటముతోఁ గ్రూరరాక్షస , పుటములను వి
దారణముచేసి యమునకుఁ , బారణమ్ము చేసి పిదప గాత్రముల భు , జించువాని

తే॥ గ్రహచయము నేలు ద్రువచక్ర , గతిఁదనర్చు రత్నఖచితహారము మెడఁ , గ్రాలువాని
మేరు గిరి మీఁది వెలుఁగొందు , మహిరుఁడోలు మనకిరీటంబుజిరమునఁ , గలుగువాని

తే॥ పర్జినాలవగు కీర్తి , వఱలువాని నిరులు నళియింప నుచయించు , నరుణు తనయుఁ
గల్పకాలముల్ త్వరలోనఁ , గడపునట్టి దినము బట్టుఁ జూచిన , తెఱుగువాని

తే॥ కైలమున నిల్చియది మోవఁ , జౌ కిలకుఁ గ్రుంగి నట్లుండు తోపిక , కొఱలువానిఁ
గాంచి రామలక్ష్మణులు శం , కావలెగ్గు హృదయు లగుచ నాతల దరి , కేగినారు

క॥ తన ముగియక లాన వెడకి, కొని వచ్చిన రక్కసిని , కుహనారూపం
బనియును బలియుఁడు గర్జుడు డనియును తలపోసి చూచి , రణకన్యానిన్

తే॥ దృఢి ధనుష్మంతులును పీఠ , కేజులైన రాకమారులఁగని జటా , రాజియున్న
దాపనులు గారు వేడ్కకై , ధరికు దిగిన, సురలోయని జటాయువువారి , నరసిచూచె

ఉ॥ కాంచితీ వాసపున్ సురం , గాంచుచునుండు సతంబు భక్తిమైఁ
గాంచితీ మాధవున్ గనక , గర్భుని శంకరు నిట్టివారలం
గాంచను మారుఁదేనియును , కాంచిన సిగ్గిలి మూలదాఁగువాఁ
డంచిత్రులైన వీరి చర , జాబ్బ పరాగము నేని పోలునే;

చ॥ గొనకొని మూఁడులోకములు , కూడ భరింపఁగఁజాలు భద్ర ల
క్షణముల దేహముల్యెలయు , కార్ముకవీరులు లక్ష్మిఁబోలు ని
వ్వనజడకాశితో హరుల , వైనిమునిం జరియింపనేల; నా
మనిమును చూఱగొన్నగుణ , మాన్యు లదెవ్వరి పుత్రులోకదే;

ఉ॥ ఒక్కడు చూడ నీలగిరి , యొక్కడు డో యరుణాచలంబు పే
రక్కలొ లక్ష్మికిన్నెలవు , లందవు గన్నులొ వదన త్రముల్
చెక్కిన లద్దముల్ , మఱియు , జెన్నగు మొక్కలులెల్ల జూడ నా
మక్కువకాడు కోసం ర , మాపతి పోలికలే కనబడున్.

॥ ఇట్లు యోచించుచున్నంత , నివకులేకు , లతని డాసి రంత జటాయు , వాదరమున
ధనువులం దాల్చి మనులచం , దమునవచ్చు , వీరులారా మీరెవ్వారు , వినుచుడనుడు.

॥ సత్యమే తక్కవేలు కాం , చని కుమార , వరులు ధారణి నేకాత , పత్త్రముగను
దివిజవై రుల గుండియల్ , దిగురనంగ , పాలనము సేయు దశరథ , ప్రజలమనిరి.

జటాయువు దశరథ మరణము విని శోకించుట.

॥ అనుడు నానంద వననిది , ఘనిగి లేచి , ప్రీతి వారలజేర్చి ప , రిష్టజించి
జనకు-దీర్ఘబాహులు బలి , స్వములె చెప్పు , డింపుమై నన నవ్వార , లిట్లు లనిరి.

అనుమాటను మఱి తప్పుట , యేనుచితమని జనకు, దేగె , నమరపురికి నం
చను నంత నాజటాయువు , వనటన్ భరియింపలేక , వ్రాలెన్ ధరణిన్.

ఇరువురు కరముల బడి , శ్వరు లేవగనెత్తి బాష్ప , జలముల మొగమున్
బరిమార్చు మొనరింపంగ , మరల దెలివి నొంది యతడు , మఱుగుచు వంతన్

ఉ॥ త్యాగము చత్రమున్ శమము , దాల్చిన నిన్గని సిగ్గునొందు క
ల్యాగము చంద్రుడున్ దువియు , నందఁగరాని ప్రమోదమంద, యా
చాగుణిపాశి ధర్మమును , నన్నును దుఃఖనయోది ముంచి మా
తేగతి చూపి పోయితి? నృ , పేంద్ర! యశస్కర! సత్యభూషణా!

చ॥ జగముల తెల్ల నీడనిడు , చత్రము దాల్చిన చక్రవర్తి యీ
జగముల గాచు కార్యమొక , చక్కిని వీడి మదీయ మైత్రి నీ
పగఁ బరికింప నేగితివా? పాపపు బుంజమనైన యేను గ్ర
ద్దగ జనియించి ధర్మముల , దప్పి యడంగె యుండి నిచ్చటన్

ఉ॥ శంబరుడ్రుండు కాలమున , సర్వజగంబు లెఱుంగ నీవు ప్రా
ణంబులు నేను దేహమని , నమ్మఁగఁబఱుట తప్పవేకదా?
వెంబరయో కృతాంతుఁ డని , వేక్తముచేత నసూక్ష్మరంబు భూ
మింబడ దేహముంగొని భ్ర , మించి దివంబున కేగె నేమొకో?

క్రీ॥ ర్తి వ్యాపింపఁగా నగ్ని , కీలఁబడి , మాఁదివలయునుగాక యి , మృడ్కి నబల
యట్లు దుఃఖింపఁ దగునె? యం , చతఁడులేచి , వత్సలారా వినుండని , పల్కె విటు.

సీ॥ దక్ష ప్రజాపతి కుతవయులఁ గాంచె నేఁ, బండ్రహారల నొక్క • చగిదినున్న
పదుమువ్వరను కళ్య • వప్రజాపతికెచ్చె, వారిలో చిలకమై • వటు నదితి
ముప్పదిమూఁడు కో • ట్లాప్పు సురలఁగాంచె, దితియను సతి పూర్వ • దేవతాశి
నలువది యాఱుకో • ట్లదరంగఁ గనియెను, దనువను చెలిగనె • దానవులను

తే॥ మనుజుతతిఁ గాంచె మతియను, మదఁతి, సురభి, కాంత కామధేనువుతురం • గంబులాది
పుంగములం గాంచె, సింహక్ర • మేల గార్ద, భాదును క్రోధవశయను • నతివపడఁ

సీ॥ వినత్తా వనితగాంచెఁ, విడుగుల మెఱపుల, నరుణుని గరుడు ది • వాంధముంను
కంఠంబు లాదిగాఁగం పెనువజ్జిలఁ, ద్రామయన్ పడఁతి యొం • దంగఁగనియెఁ
బిచ్చుకల్ పూరేళ్ళు • బేళవలు కౌఞలు, మున్నగు పినపిన్న • పులుఁగు తెగలఁ,
గళయను నామె తీఁ • గలు చెట్లుగుల్మమల్. మొదలగు నుద్బిజ్జ • ములను పడఁ

తే॥ భయద పణములుగల యహి • ప్రతతిఁగాంచెఁ, గద్రువయను వెలందినా • గములుతక్కు
వానిఁ గనె సుతయనునది • తానరిష్ట, యదుము లుడుతలు కొండలు • పడనెఁ బుడమి

సీ॥ జలచరంబులఁ గాంచె • నిలయను నెలనాఁగ, యట్టులా చెలులు చ • రాచరముల
విరివిగాఁ బడసిరి • చినతా సుతులతోన, నేరుణుండు రంభ యం • దపురఁ గాంచె
మమ్ము • మాయన్న నేం • పాతి నన్ను జటాయు, వంద్రు దివోకను • లందు నుండి
తక్కుఁజాతుల వేఱు • లెక్కించు కాలాన, జనియించి నాడ మీ • జనకుహితఁద

తే॥ నరుణుఁ దెందెందు వర్తింబు • నందు నందుఁ, దిరుగనేర్తు నెదురులేక • దివ్య తేజ
లారః మిము గంటి మీతండ్రి • నారఁ గాంచి, నట్టులయ్యె మనంబున • నలరు మిగిలి

తే॥ ఆతఁడిట్లు వల్క రాఘవు • లంజలి గొని, యుబుకు వంతచే బాష్పంబు • యరలఁ గీర్తి
విచటనిల్చి నాకంబున • కేగుతండ్రి, మరలి రాఁజూచు కైవడి • మనలినారు.

ఉ॥ అత్తతీ రామలక్ష్మణుల • సర్మిలిఁ బక్షిములందు చేర్చి రా
జోత్తములారః నాకుఁదగ • నుత్తరకార్యమలెల్ల మీరలే
యిత్తతీఁ జేయఁగావలయు • నిద్దలు మూర్తుల కొక్క జీవమై
హత్తిన విక్రమదేగ భర • మైకను దేహము నగ్ని నీఁగెదన్.

క॥ అను పక్షిరాజు పలుకుల, పునులగు రాఘవులు వినుచుఁ • గై మోడ్చివెనన్
గనులను ముత్తైంబుల యను, పున బాష్పము యరల ననిరి • పొక్కుచు వనటన్.

తే॥ కడఁక మాజీవిత సహాయ • కారియైన, తండ్రి సత్యవాక్యంబుకై • తరలె దివికి
విప్పుదీవును మము దించి • యేగునెడల, మాకు దిక్కెవ్వరింక నీ • లోకమందుఁ

ఉ॥ వీడఁగరాని ప్రేమపద • విశ్రుత రూపులఁ దల్లిదండ్రులన్,
వీడితి మాప్రబంధువు • వీడితి ముద్దతమా నయోధ్యయున్

వీడితి మెల్ల సంపదలు , వీడని కానలలోని కష్టముల్
వీడితి మేము మీవలన , వీడుట పాడియె మీరు విచ్చటన్,

తే॥ అని తపించుచు నిల్చిన , యనఘుఁ గని యిప్పుడు నేను దేహము వీడు , టింపు గాక
యున్న మీరయోధ్యకుఁ జేరు , క్రన్నవిడిచి దశరథుం జేరు వాడనో , తనయులార!

మ॥ జనకుండున్ దివికేగఁ బూజ్యమగు రా , జ్యంబీరు పాలింప కి
వ్వనికిన్ రాఁగతమేమి; యేమి జరిగెన్ , బల్కెందు దూపిల్ల నా
మనమున నిరర్థత్య పన్నగ రిపు , జ్ఞానాధు లేరేని నే
గిని గావించినఁ దీర్చి మీకు నభిషే , కీంతున్ మహింఁగ్రమ్మటన్.

తే॥ జనకుడైన జటాయు వీ , సరణిఁ బఱచుక, నన్న తమ్ముని గ్రేఁగంఁ , నిరయునంత
నతఁడు పినతల్లియగు కైకి , కఠిన జరగు, వృత్తమెల్ల స్పష్టంబగా , విన్నవించె

తే॥ తండ్రి సత్యవంతుం జేసి , తల్లిపాలు తలను దాల్చి రాజ్యమ్మును , తమ్మునకు నొ
సంగు శ్యామూర్తి! తండ్రి! సంతనగను నీ పనుల్ మఱి యేరిచే , నెగడు? ననుచు

తే॥ కమలనేత్రుని బిగియారఁ , గొఁగిలించి శిరము మూర్కొని యశ్రువు , బురలఁగాంచి
యోసమర్థ కుమార! నీ , వీసరణిని పితరునకు నాకు యశము , గావించి తనుచు

తే॥ గాజులం దాల్చు నొక హంసి , కరణి నున్న జనకజం గాంచి యీతన్వి , చందమేమి
కుసుమకోమలి మీతోడఁ , గూడిరాఁగఁ గారణం బేమి; యనుడు ల , క్షణాఁడు పలికె

చ॥ తపిగమిఁ బోలి బీకొలుపు , తాటకఁ జంపుట గోరె శంభు ధ
ర్మముగొని తుండ్లు సేయుటయు , మైదిలి పెండ్లియుఁ బట్ట భంగమున్
తమ విపినాగమంబు పిచ్చి , చిర్పణముం బొసరించు దాఁక న్ను
ష్టముగ వచించెఁ బక్షికుల , చంద్రముఁ దెల్ల నెఱుంగునట్లుగిన్

క॥ భోగకర రాజ్యమెల్లను భోగి కుటుసమార్చు పోల్కిఁ , బోవిడిచిన వై
రాగులు మీరీవనమున నాఁగుడు రక్షించుచుండు , ననవరతంబున్

చ॥ అని విహగేంద్రుఁడాడ విని , యోర్పుడు రాముఁ దగ స్వయం నిచె
ప్పిన దగు గౌతమీ తట ని , విక్త తలంబున నుండుచున్న న
య్యనఘుడు లెన్నయయ్యె , దగ , నాస్థలమందె తపంబుసేయుఁ ద
వ్వనిఁ గనిపింతు రిందనుచు , బక్షము నీడనె కొంచుఁ బోవుచున్

తే॥ అమలహృదయుండు గుఱవిడి , యగుజటాయు వెడుట నున్న పంచవటి సఃస్వాధ్యక్షగుఱుల
తెలుక పఱచి చనిన యంత , నిసకులేకు లవ్వనంబునిఁ జేరి ర , చ్యుదరమున

ఉ॥ అచ్చటనున్న రాక్షసుల , యాశ్రయ సత్త్వములెల్లఁ జక్కగా
నిచ్చ నెఱింగినట్టి విహ , గేంద్రుడు క్రొత్తడియైన జానకిన్

మచ్చిక నక్కుమారులను • మాటికి మాటికి వచ్చి పిల్లలఁ
ముచ్చటఁ గాంచు నందజము • వోలెఁ గనుంగొనుచుండె నంతటన్

౪ శూర్పణఖాపటలము (143)

ఉ॥ వీరులు రాఘవుల్ గనిరి • పృథ్వి కలంకృతియై సమస్త సం
భారము లిచ్చి పార్శ్వములఁ • బంప విధంబుల పంట భూములున్
దారిత పాతకింబుఁగు • దారుల రంజిలి యాత్మజ్ఞుణ్

దార కవిర్య పద్ధతిని • హరి వినిర్మలయైన గౌతమిఁ

చ॥ కమల ముఖంబున్ గలువ • కన్నులఁ గాంచి తరంగ హస్తముల్
క్రమముగఁ జూచి పుష్పములు • క్రందుగ వారలపై విదుర్భువన్
బ్రహ్మద విహంగ రావముల • స్నాగతపద్యము లల్లుచుండె గౌ
తమ యతిభుల్ రఘూత్తములు • తన్ను రయంబునఁ జేరఁ గాంచుచోన్

ఉ॥ మిక్కిలి ప్రేమ సువ్రతులు • మేదిని నాయక పుత్తరత్నముల్
చక్కటికై వసంబుకు • సాగిన కష్టముఁగాంచి యోర్వలే
ఁక్కిటిరంబుచేఁ దరిగ • లన్ కరముల్ గొని మోడుకొంచుఁ బే
రక్కిలిసొంది యుత్పలక • టాక్షమున్ వడిఁగార్చె బాష్పముల్

సీతా రాముల గౌతమీ తీర విహారము

ఉ॥ నాకయుతంబులైన నలి • నంబులపై వెనఁ జక్రివాకముల్
వ్రాలుట గాంచి రాఘవుఁడు • వారక పిత కుచంబులం గనున్
అలలితాంగియుఁ విభుని • యంగద బాహుల సౌరు గాంచి ర
త్నాల మెఱుంగు లీను గిరి • నాయకముం గనుచుండు లీఁపై

తే॥ హంసి యట దొంగుట గని • హంసకులుఁడు పీఠ నడకను గాంచి హ • సింప నామె
వీరు ద్రావి నివర్తియ • గౌరు నడక గాంచి రాము నడక చూచి • కడఁగ నవ్వె

తే॥ తీదియట కదలుట గని • లేవఁబోడి నడుము గాంచె రాముఁడు సీత • నాధుతనువు
నల్ల కలువ నడిమి యు • త్పుల్ల వనజ యుగము నెగదిగ పట్టట్టు • లొరస చూచె

ఉ॥ అట్టి వినోద దాయక మ • హానది గౌతమి చెంతఁ గొండలం
బుట్టిన నిర్వరంబులును • ముచ్చట గూర్చు శకుంత రావముల్
పట్టగ మ్రోగు పంచవటి • బంధుర లీలల లక్ష్మణుం దెడం
గట్టిన గట్టి పర్జ కుటిఁ • గాంచి వసింపిరి వారలంతటన్

* (1) కుంబిణి—కొండయు కొండ క్రింది నేలయు (2) ముల్లై—అడవియు అడవి ప్ర
వేలయు (3) సెయ్యల్—కడలియు తీరభూమియు (4) మరుదం—మాగాని [5] పాల్వై—మరుద

శూర్పణఖ రామునందము గాంచుట

ఉ॥ జీవముతోడ దేహమునఁ , జేరి క్రమంబున వృద్ధినొంది యా
జీవముతోడ దేహమును , చీల్చి దళిం గమకించు దొడ్డ రో
గావృత్తిఁ బోలునట్టిదియు , నచ్చపుఁ బచ్చలకొండవంటి యా
రావణు మూలముట్టుగఁ గ , రంబు వినాశము సేయు జాణయున్.

తే॥ జేగుత్త న వెండుకలును , చిట్టుగొన్న, రాహువును పోరు దేహంబు , గ్రాలునదియు
విబుధవరులకు మునులకు , విశ్వజనుల, కొక ముగింపు నన్వేషింప , నూనునదియు

తే॥ భావి కలుషంబులకు నొక , పట్టుగొమ్మ, అడవి నెప్పు డొంటరిగఁ జి , ట్టాడు కొమ్మ
వడిగ లోకమెల్లఁదిరిగి , వచ్చు బోటి, శూర్పణఖ యను జోటి య , చొటికేగె.

తే॥ చెట్ట తన బండుగులకు సూ , చించు గోతి, చుప్పనాతి నాకులు వేడ , పోఁకుమూకఁ
జంపఁ బాచ నెజ్జను వీడి , జగతి యందు, నవతరించిన శ్రీరాము, నరస్థి కాంచె.

చ॥ మదనుఁడె యందమా యొడలు , మాఁడినదెన్నఁదో! యింద్రుఁడందమా
పొదలవు వేయి కన్నులు! భ , వుండని యందమ పాలమందు క
న్నొదవదు: నాభిపంకజము , నుండి జగంబుల సృష్టి సేయు ల
చ్చి దయితుఁ డందమా యలరు , చేతులు నాలుగు లేవు కాంచుచోకా.

క॥ భవు కంటి మంటచే నివు, అవు మారుఁడు నాఁటఁగోరె , నరుదగు తపమున్
దవిలి యొనరించి యిట్టి వ, పువుఁ బొందంబోలుఁగాక , పొలుపుగ నిలపై .

మ॥ అసమానంబగు లీల జానువుల నొ , య్యండాకి సొంపైన యి
య్యసమేషు ప్రతిమాన బాహులకుఁ గ , ల్పాగంబు హేమాద్రి యొ
ప్పెసలారన్ సరిగావు బిల్లిదమ్మలై , యేపారు దిక్కుంబి హ
స్తసమంబుల్ సుకుమార మందరములై , దర్శించు దోర్దండముల్.

తే॥ పురుష వర్యు బాహువులకు , ముదిరియున్న, నీలగిరిసాటియగుఁదక్కు , కైలములును
రాలుగలయవి మేరువు , రసమయంబు, గాన విసుమంతయును సాటి , కావుకావు.

తే॥ కమల దళములఁ బోలిన , కన్నులొప్పు, కొండవంటి యీ పురుషుని , గురు భుజములఁ
గాంచ నా కనుల్ దీర్ఘముల్ , గాకపోయె, నంతకంటె వెడద తొ , మృమరుఁగదపె:

చ॥ అలవికి మించి కాంచు లల , రారు మనోహరు శౌర్య తేజముల్
తొలఁతెరు నెమ్మొగంబునకుఁ , దోయజముల్ సరి తూచరాదు లే
జలజ విరోధి మోమునకు , సాటియె యన్నఁ గలాక్షయం బుటన్
గలుగును విండుచందురుఁడో , కందొకఁ డొందినవాఁడు చూడఁగన్.

ఉ॥ ఏమి యొనర్చ నెంచి యితఁ , డిట్టి మనోహర రూపమొందె; నీ
కోమలికంబు పాడుగ నొ , కొండు తపంబిటు లేల సేయు; దై
త్యామర సిద్ధ సాధ్య మను , జావళి లోఁగొనఁ జాలు ధీరుఁ డి
ట్టి మహిలోఁ దపింపఁ దప , మే తపముం జొనరించెనేమొకో;

తే॥ ఏజలోచన గిరికుచ , యభ్యయాన నైకితశ్రోణి మనవేణి , జుజుపాణి
వనధిచేల భూదేవి యీ , వరుని పదము లం ? శాడ్యల రోమాంప , యగుచునుండె

తే॥ ఈ సుభగు కాంతి దినకరుఁ , డెఱుంగఁడేమొ? భవనమందుంబులబగు , పొల్పునించి
బిడియ మొందకి నభమున , నడచువాఁడు తానెయనమ తేజస్విగాఁ , దలఁచినాఁడు;

తే॥ దాఁట నరుదైన గిరులను , సాటి గొనని, యున్నత భుజంబు లొప్పు నీ , వన్నె కాని
యధరమునకుఁ బ్రవాళ సా , మ్యంబు వలుక జను లిషయనమఱియేది , నవతుగలదు;

క॥ చక్కని విందు కళలతో, నిక్కు నిశావాధుఁ దెగడు , నీటిరి కటిపైఁ
జెక్కిన వల్కలముం బిలెఁ బెక్కిన తపియింప వేమొ , ఓతాంబరముల్?

తే॥ మొగులు దొంతు కరణిని , మొనలు దిరిగి, దట్టమైనల్లనై యున్న , జుట్టు విడిచి
జడలఁ బూన డయేని చం , చలములగుచుఁ జెలుల మాన ధనంబులు , చెడకయున్నె;

తే॥ తారహారముల్ మల్లికా , దాచు వితతి నితఁడు దాల్చిర జిగియున్నె , యంతకంటె
మనతరోజ్వల మాణిక్య , గౌరవంబు వేఱు రత్నంబుచే నభి , వృద్ధియగునె?

ఉ॥ భద్రగుణాలి యెల్ల బహు , భంగుం నెర్పి విరించునుండు సా
ముద్రిక లక్షణంబుల న , మున్నతిఁ జూపు నిమిత్త మిట్లు ని
ర్నిద్రత వీనిఁజేసియును , నిందను పొందె సమస్తలోక సం
పద్రతి వజ్ర యొందెఁ దన , పాగ రిజంబును పోలకుంకియున్

ఉ॥ వెల్లువలున్ సముద్రములుఁ , బిన్నవిగాఁ గనుట్ట దెంచుచుం
దల్లిన మోహమన్ జలధి , యామెను ముంప దరిద్ర దూషణల్
పెల్లగ నోర్పి యెంత విల , ఎంచిన నొక్క తృణంబయేని యీ
నొల్లని లోభిక్తీర్తివలె , నుంకెడు శీఘ్ర గల్గ దై త్యయున్

చ॥ పడలి తపించి కుంది రము , వరుని యున్నర దోర్మ్యగంబుపైఁ
బడఁ దన చూపుల నిల్పిపి , వాని మరల్పగలకే శిల్పి నే
ర్పడర లిఖించు జొచ్చుయన , నచ్చె చలింపక నిల్పి యేదియున్
దొడఁగఁగఁ బాలుపోకి మది , తుం పెసలాడఁగి దై త్యయవ్వలన్

ఉ॥ వీని విశాలవక్షమును , బిగ్గ గవుంగిలిఁజిక్కఁగొందుఁ గా
దే నమృతంబు నిచ్చిన క్ష , యించుట నిక్కము మిన్న తేఁగఁగా

లేను మదీయ దిష్టము ప , లింపంగ నీ నవమారు నన్నిదీన్
మానుగఁ జేరు పెట్లనుచు , మంతన మొందఁగఁ జేసి యంతటన్

చ॥ కుటిల కరాళ దంత బహు , కోటుల జీవుల వైచికొన్న యు
త్కట కుహరోప మోదర య , తర్కిణ మిట్లు దలంచి యాతఁడీ
కటువర రూపమున్ మదిని , కైకొనఁ దంచు నెమిళ్ళు కోకిలర్
పటుమతి వెంటనంటఁ దగు , భవ్య తరాకృతి గాంచ నెంచుచున్

శూర్పణఖ కామనాపిణియై రామురడ రరుగుట

తే॥ నీరజాలయ నెడఁద ద్యా , నించి తనకు సిద్ధియై యున్న మంత్ర మాచెలి జపింప
నట్లుఁ దెగడు మొగము తోడ , నంగకాంతి దెసలఁ బర్వ సుందరియయి , తేజరిల్లె

తే॥ ఎఱ్ఱ ప్రత్తియుఁ జిగురాకు , నీల గొనఁగఁ దగ్గ చరణాబ్జములు గలి , తనివి ననఁగ
మాటలాడు మయూరి నా , మానసౌక మనఁగ లేఁదీగ యన విస , మనఁగ వచ్చె

తే॥ లక్ష్మియందంబునీరోత్ప , లముసౌబగు గలుగునయసకుంతంబులు , వెలుగు మొగము
పటలయువరీరూపముఁగొప్ప , వాత్ర మొందు మెఱపుతోఁ గాటంటితో , నెఱఁగె ననఁగ

తే॥ కల్పకముగన్న యెదదీప , కైపుగలిగి కామదంబగు మధు వా , క్యములుగలిగి
యందగ తైయై భీ , మృగాక్షియగుచు నమిలి నడచిన కయవడి , నడచివచ్చె

తే॥ రశనయును నూపురములు వ , స్త్రమును కురుల విరుు బంభరముల రొద , విస్తరింప
నింతి యొకతె వచ్చెడు నని , యెంచి రాముఁ దాదెనను దృష్టిసారించి , యరయసాగె

తే॥ ఒక్క యమృతంబు నారస , మొనఁగె ననఁగఁ గుచభరంబున మధ్యంబు , కునియరాఁగఁ
దలఁపు నిచ్చియజ్ఞానంబు , తలఁగఁ ద్రోచి జ్ఞానదృష్టి నిచ్చెడు వాఁడు , సకియఁగనియె

మ॥ సులోకంబున నాగరోకమున నీ , క్షోణిన్ గనన్ రాని యా
పరరూపంబును కాంచి రాఘవుఁడు ధా , పంబంద యూహించె నె
ల్లర సౌఖ్యవ్యము మె యంద యడఁగెన్ , లక్షించి వీక్షించినన్
సరిపోల్పందగు చామయంగురె యీ , సౌందర్యవారాణిన్ ?

చ॥ అపమది రాఘవున్ పెంచు , దైత్యయు నారవి సుందరింపు మో
మును తిలపోయుచుం జుంజ , ముల్ రస హస్తమున్ మొగిద్ది మ్రొ
క్కినిడుపురేవ హడ్కిది , కించియుఁ బాడని యట్లు సుంత ల
జ్జను గొని యేటి యట్టురొక , చక్కి దొలంగి ముంగి నిల్వఁగన్

ఉ॥ ఆగతయైన శూర్పణఖ , నాగమవేద్యుడు కాంచి పూర్క దూ
రాగత పద్మగంధిరొక , కు , భావహ మయ్యెడు నీడురాక నీ

కీగతి నిందు రాగత మ , దెయ్యది? యెయ్యది వానభూమి? నీ
దాగు వచింపు నామమెది? బంధువులేరు? విసంగ? గోరెదన్.

తే॥ అనుడు నయ్యది యిట్లను , నబ్జగర్భు, పౌత్ర్య పుత్త్రిని త్రిపురారి , మిత్రుడగుచు
దిక్కరులగెల్చి రారాత్రి , దివిలి యెత్తు, ఘనుని చెల్లెల కాపేరు , కామవల్లి

తే॥ అనిన రాముడు సందేహ , మంది దీని, నడత చెడ్డది యగునైన , నరయుదమని
రావణుని చెల్లెలైన నా , రజపు రూపు, గలిగె నెవ్వడి? దెలియంగ , బలుకు మనంగ

చ॥ రడఁబడకుండు వాక్యముల , దానవి యిట్లను రామచంద్రః ప్రు
క్తిదులును మోసగాండ్రు నగు , కర్పర సంఘము తోడి జీవితం
బెడయఁగ రోసి నా యెడఁద , నిశవివేకము గల్గి ధర్మము
న్నదపుడు బాపమూర్తి నుచు , నస్కులచేఁ దగఁగొంటి నీ యెడన్.

ఉ॥ ఆ పలు కాలకించి సుగు , జాడ్యుడు రాముఁ డనున్ మహేంద్రుడున్
బ్రేవణ లొంగి సేవలొద , వింపఁ ద్రిలోకము లేలు వానికిన్
జానలనేత్ర : చెల్లెలయి , సంగడు లేవ్వరు లేక యొంటిమై
నీవగిదిన్ వనంబులకు , నీ వరుదేరఁ గతంబు తెల్పుమా

తే॥ అనిన రాముని ప్రశ్నకు , నన్యతవాది, ని యగు నాపెయిట్లను రాజు: నీవదైత్య
సంగతిని మాని దేవప , క్షంబు నూని, వచ్చితిని కార్యమొందు నీ , వలనఁ గలుగ

తే॥ అనుడు శ్రీలమానసములు , గనఁగదివుట, యోగ్యములు కావనుమనెంచి , యువతి: యేమి
పని గలదు తెల్పు మయ్యది , భావ్యమేని, తప్పకయొనర్తునని వల్కఁ , జుప్పనాతి.

తే॥ తాము పొందిన వలవంత , తామె తెలుప, మానినులకుఁ దగనిదైన , మాటు దిక్కు
లేకయుంటి మన్నధుఁ డద , లించి సేయు, సిలుగులం ద్రొచి నన్ను ర , క్షింపు మనిన.

క॥ వారికలై కన్నులు పెను, పోలికలై తిరుగుచున్న , పొలఁతి తలంపుల్
చీలికలై సిగ్గటి వల, పేలికలై చెడిన వనుచు , నెంచుచు నుండన్.

తే॥ తేంటు పోరాడు వేణి నొం , దిన వెలంది, మౌనమున నున్న రాముని , మనము నెఱుంగ
లేక ప్రేమించి నన్ను పా , లించు నొక్కొ, కాదనునొ యంచుఁగలఁగి యీ , కరణిఁబలికె.

ఉ॥ రామ! యలేఖ్య సుందర! న , రాగముతో నిట కీవు వచ్చుటల్
మును కానకీ మునుల , నేమకముల్ పొనరించుచుంటి నా
కామనకామిన్వీమును , గావపు యౌవన మింత కాలమున్
గొముది కానఁ గాయు క్రియఁ , గానట బీనట యయ్యెఁ గాంచితే?

ఉ॥ నిందితురాలు దైత్యసతి , నీతిని మాలి యిటుల్ వచింప రా
జేందుడు వేఱుకార్యమున , కిట్లులు వచ్చిన దంచు నెంచి యో

సుందరి: బ్రహ్మవంశమున • జోటివి నీవు నరేంద్రవంశ్యుడన
బొందిన వర్ణ ధర్మములు • బూదివి గల్పట యుక్తమా: యనన్

ఉ॥ తండిరి బ్రహ్మవంశజుడు • తల్లి యరుంధతిఁబోలునామె దై
త్యుండు సుమాలి కూతురగు • దోషము లేదు వృథా వివాదముల్
మెండుగఁ బల్కి యిట్లు కడ • మీటుదువేని భరింపఁ జాలనీ
దండనె ప్రాణము ల్విడుతుఁ • దప్పదు పాపము నీకు సుందరా:

చ॥ వల పెద నగ్గరిం బగుడు • వారక రావణు చెల్లె లీగతిం
బలుకఁగ సుస్మితంబను ప్ర • భా తరళంబగు మించుతోడిదొ
జందము భాతి శోభిలు ప్ర • జాహిత చిత్తుడు భేదనారతిన్
జెలువ సురారి కన్యకను • చేకొన మర్త్యున కొప్పనే: యనన్.

చ॥ తలఁపఁగఁదగ్గ శ్రద్ధ ప్రమ • దం బగు భక్తి ఫలంబు పెదగఁ
దలఁపక తొందరం దవిలి • దైత్య వరాంగిని పంక్తి కరు చె
ల్లె నని పల్కుటే తెలివి • లేమిగ నెద్దఁ దలంచి గొప్ప వే
ల్పుల వరక క్తి దైత్యతను • పూర్వగ నీగితి నంచుఁ బల్కుఁగాన్.

చ॥ ఇనకుల చంద్రుఁ డిట్లు వచి • యించు సుభాసిని: నీదు సోదరుల్
మను లొకరుండు వీరత జ • గంబుల నేలెడి ధీరుఁడొక్కఁడో
ధనదుడు వారు నిన్ను ప్రమ • దంబున విచ్చినఁ గేలు పట్టుటల్
పనియగుఁ గాక యన్యమగు • పద్ధతి యుక్తము కాదుచుమృనన్.

కీ॥ మరునిచే నై క్యమైయున్న • మనసులొప్పు. స్త్రీలకును మగలకు శాస్త్ర • సిద్ధమగుచు
వలలు గాంధర్వవిధి యట్లు • జరుగు వీదప. నన్నలును సమ్మతించురు • వన్నె కాఁడ:

చ॥ ఋషులనయన్ విరోధము ప • హించు సురారులు నిన్నుగాంచి వి
ద్విఘఁడని నై రమానరు మ • దిం దలపోయ నొకండ వుంటి వీ
విషయమె వంశమైత్రికొక • వేడుక వారధి గాఁగనొప్పు స్వ
ర్విషయము నీయఁక మొన • రించురు మిక్కిలి మేలు గూర్తురున్.

చ॥ అనవుడు రామచంద్రుడను • సంగన: నీ సుఖమందితిన్ బలా
శముల కృపం గడించితిని • సంపద నొందితి మేలు పొందితిన్
జనపదముం ద్యజించి విపి • నంబునఁ జేయు మహాతపంబు గాం
చిన ఫల మొక్కఁడా: యనుచుఁ • జిర్నగవుం బొనరించు నంతలో

శూర్పణఖ నీతను కొంచుట.

॥ త్రిభువనాసుం • దృష్టిభూషలచేత, వెలయుచు వాసనల్ • వీచుచుండు
నాకు గీమున నుండి • యన్నుల మిన్నని, ర్జరులు పొందిన మహా • వరము వలన

భూమిలో రత్నములు , పోలిక నుద్భవిం , చిన సీత యచటికిఁ , జేరరాఁగఁ
గారెడు మాంసములు , గతికి పొక్కిన యాస్య, మొప్పిన మతిహీన , చుప్పనాక

తే॥ కాయమున వెల్వడిన సూర్య , కాంతివంటి, కాంతి యొక్కందు ప్రక్కనఁ , గ్రాలనరసి
ధరను నిగిని నిండి న , క్తంచరాట, పులను కొల్చు పతివ్రతా , నిలముఁగాంచె.

ఉ॥ రావి కురుల్ గలట్టి పని , తామణి నీతఁడు తోడఁగొంచు ని
ట్టి పని తేగుదేరఁడు మ , హీతలమం దిటువంటి సుంపర
శ్రీ విలసిల్లు కామినులు , చెందిరు లక్ష్మియై సదృమైన రా
జీము వీడి భూస్థలిని , చెన్నగు కాకులు తేయ వచ్చెనో?

చ॥ అని భ్రమియించి చూచి కమ , లాసను సృష్టి మతింపు మీటు సం
చున నొక హద్దులేని బలు , సోయగముం గలదంచు నెంచి క్ర
న్నన నొక యాఁడుదాన నగు , నాకె కనుల్ మనమున్ మరల్పఁగాఁ
బనుపడకుండె నింక మగ , వారలు గాంచిన నేమి యాడుకో?

ఉ॥ రాముని చూచి చూచి మణి , రామను తప్పక చూచి చూచి యీ
తామరసాననుండె యొక , తావునఁ గాంచఁగఁ దగ్గ యిట్లు చె
తో ముద మొందఁగాఁ దలఁచి , తోన యజాండమునందు గల్గిన
క్కోమలికంబు లొక్కయెడఁ , గూరిచి చేసెను వీరి నిద్దఱన్.

ఉ॥ కుండనముం బలెం బురుడు , గూడని నీలవయోద గాత్రుఁ డీ
సుందరమూర్తి యీతనికి , జోడగు నేమిది నన్ను వోలె? నీ
చందనగంధి నావలెనె , చయ్యన మధ్యవె వచ్చెఁగాదె? డీ
నిం దొలఁగించి త్రోవ నిత , నిం బురికొల్పెద నంచు రాముతో

చ॥ సుగుణగణాధ్యః యీ చెలువ , చూడఁగ రక్తసి మాయలాఁడి డీ
ని గుఱ మెటుంగరానిది గ , జీంపఁగనేల? పలాకి డీని సో
యగమును నమ్మఁ బోకు నిజ , మైనది కాదిది నీకు హాని గూ
ర్వఁగఁ దఱి వేచియున్నది త్వ , రన్ దొలఁగింపుము మేలు కఠోరనన్.

చ॥ అనవుడు రాముడిట్టులను , నాసురికిన్ దరలాక్షి , మేలు! నీ
సునిశిత బుద్ధి మెచ్చితిని , సూక్ష్మమతి నిన్ను గెల్చువారు భూ
మిని కలరేషి? నీ పలుకు , మేలున నీ హృదయం బెఱింగిలిన్
గనుపడ డీనికై త్యయని , కాంచెడు గాకని నవ్వె నల్లనన్

చ॥ సుధయు వసిష్ఠ చానయును , జోడనఁదగ్గ వరాంగి సీత రా
మ ధరణినాథు డగ్గఁగ , ముండెడు నిప్పులఁ బోలు కమ్మలన్

గ్రుధ గౌనఁ జుప్పనాతి కని , కుచ్చితులఁ విలాసవేశలోఁ
బ్రధనము సేయ వచ్చితివె , పానక మందలి పుల్ల కై వడిన్.

ఉ॥ చంపెదఁ జూడుమంచుఁ బరు , షంబునఁ జూడ భయంబునంది యా
చంపకగంధి సీత కడు , నన్నని కౌసు వడంక దూది చం
దంపుఁ బదంబు నొవ్వ జల , దంబున మించును పోలె రామునా
దెంపు భుజాంతరంబునఁ బ , దెం జెడుగొ జడుపుని య త్తజిన్.

ఉ॥ దుష్ట గుణంబులే యడరు , పూర్తులతోడిది ఫేలయయ్యుఁ బైఁ
గష్టములే వెలార్చు నని , రాహుకపీరుఁ దెదం దలంచి నీ
యిష్టము గాననయ్యె సుద , తీఁ యిది నిల్వకు లక్ష్మణుండు నీ
చేష్ట లెఱింగెనేని తగు , శిక్ష యొనర్చును పొమ్ము వే యనన్.

చ॥ జలగిరి పద్మనద్యులును , శంబద వైరియుఁ దక్కు వేలుపుల్
జలగిరి పద్మ సంస్థితులఁ , జాలఁ దపింతురు నన్ను పొంద, నీ
చెలువ రచించు మాయ వలఁ , జిక్కితి మోసము పచ్చు నీకు నా
పలుకులు నమ్ముమం చసుర , పల్కుచునుండఁగ రాఘవేంద్రుఁడున్.

తే॥ తగులు సీతోడ వలదను , పగిదిఁదెలుప, మెఱుపు వెన్నంటు మేఘంబు , కరణి సీత
వెంట శ్రీరామచంద్రుండు , నెడలి వర్ణ, కాల లోనికిఁ జనియె బ , శ్చింత మెయిని.

తే॥ తెలివి నశించి నిశ్చేష్ట , యెలయు దై త్య, యంత శ్వాసంబువిడుప , యంతరంగ
మవశ మగుదుఁ గోపించి యీ , యతివయందు, గాఢ మగు ప్రేమగఁడని , కలఁకనొంద

మ॥ ఉరుసొందర్య పయోధియైన రఘు వ , ర్యుం బొందు మార్గంబు లో
నరయం జూచుచు నేగు శూర్పణఖ య , వ్యాపన్నతన్ వీని పే
రురముం గొఁగిటఁ గూర్చునేని తనువు , ద్యోగింతు ఓడంగ నం
చిరవో స్పాటిక కందరంబునకుఁ దా , నేగెన్ విచారంబురోన్.

శూర్పణఖ సంతాపము

అ॥ జలజ హితుఁడు గ్రుంతె , సాంధ్యరాగము గ్రమ్మె, శూర్పణఖకుఁ గ్రూర , సర్పవిషము
వోలె దేహమెల్ల , దూల వ్యాపించె న, మృదుని వలని బాధ , మరులు పోల్కి.

క॥ లాటక వక్షంబున మును, నాటిన శ్రీరాము మార్గ , ణము వలె మరుఁడున్
గాటముగ నేయు బాణము, నాటుటచే సంకటంబు , సం దూపితెన్,

క॥ మలయా నిలమను నస్త్రము, విలయావేదనము గూర్చు , చెల చెల గొనుచున్
నెలతేని వ్యంజనంబుగ, వలతేనిం దినిదలంచె , వడి నాకురమై,

తే॥ సంకటము గొల్పు, వార్తి హే , షంబదంగఁ, గొండలంద్రోచిహృద్భంగఁ , గోరియంతఁ,
గుపలయాప్తురీడు తన్ను సం , కోచ పలువ, మాని తాపంబుచేఁజాల , మాఁడుచుండె

తే॥ విరులు వీడియగు నట్టరీ , పృథివి గలుగు, వనములను ధ్వంసమొనరించ , వాంఛచేసి
జర్జరవలు రిచగూడిన , చంద మరసి, వాని ధ్వని విని మదిక్కుంగ , వడఁకుచుండె

తే॥ రిదఁగి శశిమింగ నొక భుజం , గంబుదెత్తు, ననుచుఁ గోపించి చను దోయి , నంటివల్ల
గాలి సోఁక సంకటపడి , రిదఁకమాను, రాముపైఁగల వలపున , అంపెఱాడి,

తే॥ ఓడుకు చనుదోయిపైచుంచు , సుంచు కొనియెఁ, గామశరవహ్నిమేన స్వేమి , కక్కటము గా
వేడి బండపై నుంచిన , వెన్నముద్ద, మాడ్కిఁ గరఁగి నీరయ్యె న , మృగువకదియ.

చ॥ జలనిధిఁ గ్రూరుఁడొ కుసుమ , సాయకు'దాచి యడంప యోగ్యమో
స్థుమెది యంచునెంచి యను , నంచయ మూఁగుచునుండు దుస్స్థితిఁ
గలిగి స్మరాగ్నికిన్ జడిసి , కంధిని ముగ్ధి మునింగి నట్టియా
జలమును వేడియొటఁగని , చామ బిడెంబును పొందెన త్తతీన్.

తే॥ చెమ్మగల నెలఱాలు ను , ప్లమ్మనొంద, మదిఁ దపించు దైత్యాంగన , మరులుపోకి
కారు మొగుఱులు నీలంపుఁ, గంబములును, కానవచ్చినఁ గేల్మోడ్పుఁ, గళవళించు.

తే॥ మారుతమ్ముదోషాకర , మన్నధులును, తన్ను చూడకుండఁగ భయ , దంపుదంష్ట్ర
లుండు సర్పముల్ వనియించు , చుండునట్టి, కొండ గుహలోనఁ జేరె ర , క్షోమ్యగాఁ

క॥ అట వీచు మారుతము మును, పటికంఠెన్ మించి వేడి , పాతీ చనులు గా
లుటచేఱఁ గర్షమెఱుఁగక, తటమట పడి చిగురుటాకు , తల్పమునఁ బడెన్.

క॥ రాముని రూపము గనఁబడఁ, జామయు నుత్కంఠనొందు , సంకోచించున్.
సోమగొని సోలు సిగ్గలు, రాముఁడు మఱుగైన మరుని , రాయిడి మఱుగుఁ.

అ॥ కారుమొగులుఁగాంచి , కాకుత్స్థుఁడని యెంచి, చనుల నాన నలమి , సంతసించు
వేడిచేట నదియు , విరియంగఁ జాతీన, నడలు, దానియలఁత , కంతు గండె?

క॥ విలయాగ్నిం బోలు స్మరా, నలమునఁ గ్రాఁగియును శూర్ప , ణణ రాముని మే
నలమి మనునాన జీవం, బుల విడువఁగ లేదు వలపు , పొలుపెట్టిదియో?

క॥ అంజన గిరిసన్నిభః యిటు, నెంజిలిగొను నాయెడంద , నిలిచి కరుణతో
రంజిలు మంజలి యిడెయని, నంజు గొనినదాని పోల్కి , నడుఁకు నడలునన్.

ఉ॥ ప్రాణము పోయినన్ మరులు , పాయని మాయని చుప్పనాతి సం
త్రాణము లేదటంచుఁ గొల , దాకిన కైవడి సంతపించు న
య్యోణ విలోలనేత్ర భువి , నిందిర కంఠెను సుందరాంగి గీ
ర్వాణ నుతుండు దాని విడి , పాపిని నన్ను పరిగ్రహించునే?

ఉ॥ ఇచ్చటనున్న సుందరియు , నిందిరయేయగు, నాకుగల్గు నీ
మచ్చిక వానికింగలదె? , మారుడు చూపెను పక్షపాత మం
చెచ్చిన బాళిగుడునెడ , నీతడు రాక్షసలోక తామసిన్
గ్రచ్చటమ్రుంగు బాస్కరుడె , కా: యని చూపగఁబుట్టె బానుడున్.

శూర్పణఖ సీతను పట్టబోవ లక్ష్మణుడు దాని ముక్కు నెవులు గోయుట

మ॥ ఉదయం బందుట గాంచి శూర్పణఖ లో , సుతాహముం బొంది యి
ముదితార్చుము చెంతనుండు వటకు , నోడింపఁ దీతండు నా
చదురుల్, దీనిని దాచియుండు యితనిన్ , సంతృప్తిమైఁ బొందినన్
బ్రతుకంగలుడునంచుఁ బొంచి చనియెన్ , రామామణింబట్టగన్.

ఉ॥ అంగన, రాముఁడొక్కనర , మం దుదయాదిక కృత్యముల్ పొన
ర్పంగను పోయియుండుటలు , బాగుగఁ జూచెను పరశాల చెం
తం గవిపెట్టి లక్ష్మణుడ , తంద్రతఁ జీకటియైన తోట నుం
టంగనలేక సీతను క , దంక గ్రహింపఁగఁ బోయె నెవ్వడిన్.

ఉ॥ ఒంటరియై లతాంగి యట , నున్నది నాతలపుల్ ఫలించె నీ
దంటను పట్టి దాచెన న , తండు నిజంబుగ నాకు లొంగు నా
కంటను పడ్డ యిక్కలువ , కంటియుఁ జిక్కకపోనె: యంచు వె
న్నంబెను లక్ష్మణుండు నను , రాంగన వచ్చుట గాంచి యుగ్రుడై .

శా॥ ఓసీ: యెచ్చటి కేగె దింక నిలు నీ , యుద్యోగముల్ చాలు రా
కాసి: యంచుఁ దురీలునం బఱచి త , త్యాంశాత్వముం గాంచి బా
జాసం బూనక కీలఁబోలు కురులన్ , హస్తంబునం బట్టి బ
శ్రోసం బారగ వస్త్రదిన్ని కరవా , యం బూని యుగ్రజైడై .

శా॥ ఉత్సాహంబునఁ దన్ను మోచి కొనుచున్ , వ్యోమంబునం జేర ను
ద్యత్సంరంభము నొందు దానివడిఁ గ్రిం , దం ద్రోచికోపానదు
ర్యాత్సర్యంబులు హనుమంచుఁ జెవులున్ , రంగారు ముక్కుం జనుల్
తత్సందర్శము వోవఁగోసి విడిచెఁ , దైత్యాంగనం దిట్టచున్.

॥ అప్పుడా దైత్య వాయెత్తి , యటచు నటపు, దిశలనిండి దివ్యుల చెవిఁ , దివిరిసొచ్చెఁ
గాలు నెత్తుట భువి నాని , కరగఁజొచ్చె, ననగ దాని పడిన పాటు , నరయవశమె.

॥ చంపఁ బుయిలోడి రక్కసి , చనులు ముక్కు, నాన గోసిన కార్యమె , న్నుగ దశాస్య
రత్నముకుటమస్తక భూద , రమలఁ ద్రైవ, వరముహూర్తింబుగూఱింను , కరణినొప్పె.

॥ పృథివి యదరగఁబడి కాళ్ళ , విదిరిచికొని, యటచురక్కసి ఖరవధ , కొండు లేచి
రత్నవర్షము గూరియు వీ , రదము వోలెఁ, బెరిగి రోపంబు నవమతి , పెనఁగొనంగ.

ఉ॥ ఎన్నఁడు జంకు కొంకు వెత • లించుక యొందని పూర్వదేవ సం
పన్నఁకులంబునం బొడము • పైదలి మింటికి లేచు దారజీం
దన్నుదపించుఁ జూకురు న • దైర్యమునందుఁ జలించు వందుఁ గే
ల న్నలఁచున్ విదుర్పు వెత • లం బడు నుత్తలమందు సిగ్గిలున్.

ఉ॥ ముక్కును చేరనద్ది తడు • ముం గొలిమిం గల మంట కై వడిన్
మిక్కిలి యూర్పుఁ గేలఁ బుడ • మిం గడు మోదుఁ గుచంబు లంటుచున్
దిక్కుట మక్కటంపడుచు • దిక్కులు నూచుఁ జెమర్చు వెక్కువే
చొక్కును పండ్లు గీటు నఱ • చున్ బఱచు వెఱచున్ దలారుచున్

చ॥ జొట జొటఁ గొండ యూటవలె • జొబ్బిలు రక్తము చేతనైన యు
త్కటతర పంకమందు తడ • కట్టుగఁ జాటుచుఁ జాప్సనాతి సం
కటపడి వేల్పులున్ జముడుఁ • గాతర నెండఁగఁ దగ్గ రాక్షసో
దృటులను పేరుకొంచుఁ బలు • వార్తలఁ బలుకుఁ బిండ్లి మేకొనెన్.

చ॥ అనలము చేతఁబట్టు నిట • లాజీని శైలము నెత్తినట్టి యో
దనుజవరేణ్యః నీవు ప్రమ • దంబున మేదిని నుండ మౌనున్
ధనువులఁ దాల్చి క్రుమ్మరుట • తక్కువకాదెఁ విరోధి వర్గముల్
మునుకొని నవ్వ నీకు మొగ • ముం గనిపించుట యెట్లుఁ కానవో?

చ॥ విలయము వేళనైనఁ దగ • వేసట నొందని బ్రహ్మవిష్టు శం
భులకును విర్తరాళిని • భోగుల దైత్యుల కంటె మేటి దో
ర్వులఁ పులి యుండఁగా నిసుఁగుఁ • బట్టఁగ నొనెఁ యటంచు లోకులన్
వలుకులు నేడు నాయెడ న • బద్ధమ యెయ్యె నిఁకేమి చెప్పుదున్?

మ॥ అమరానీకము చుట్టిరా ముదముతో • నైరావతం బెక్కి యు
ద్ధము గావించిన యింద్రు నోర్చిన బిలో • ద్యుద్ధంబరున్ శంబరున్
సమయం జేసిన యాజీ నాజీఁ బఱవం • జాఁగించు నోరావతాః
యమరెన్ నీకపకీర్తి దొడ్దదిగ ర • మ్మా కాంతు గాకిచ్చుచున్.

మ॥ భవుచే బద్ధము గాంచు వీరఁ వరుణున్ • వైవస్వతున్ బావకున్
దివిజౌఘంబు నవగ్రహంబుల జగ • ద్విభ్యాతిగా సేవకుం
దవులం జేసిన విక్రమం బిపుడు చెం • దం గల్గెఁ బెన్నింద మా
నవులన్ వీరి నెదుర్చుఁ జాలమిని న • న్నాన్యసుల్ పిసాళింపఁగన్

మ॥ మద దిగ్విరణ దంతరాజి విఱుగన్ • మాఱాటముం జేసి దు
ర్మురులన్ కొండలు పిండిసేయు బలవీ • రాఁ రూప సౌందర్య సం

పదలన్ మన్నుడు మీఱు వారయిన సం , యద్భూమి నీ కాలి చె
ప్పుదవం బోలని యీ నరాధములపై , బూనింపవో కోపమున్.

తే॥ సురల దెనలకుఁ దోలిన , యరిది బలము, వఱుచు రావణునకును సో , దరుల కిప్పుడు
చేగ నమసెనా? దనుజుల , కోగిరంబ, యైన యమ్మానవుల కడ , నడఁగె నేమి?

మ॥ భవుఁడో దాతయొ వెన్నుఁడో యని తలం , పం దగ్గఁ తేజమ్ము సం
స్తవ రీతిం బొలుపొరుచుండు ఖరః కాం , తారమ్ములం దాఁగుచున్
యవలన్ మెక్కిండు వగ్గు రావసుల వీ , ర్యంబో? మనుష్యాద దా
నవ హంపీరుల యోటయో? యెఱుఁగవే , నన్నిట్లు పీఠేఁచుటల్?

మ॥ దివిపన్నాదుఁడు బ్రహ్మయున్ విబుధు ల , ర్థిం గొల్ప నిండ్రాణి గొ
రవ చిహ్నంబులఁ బాడ నప్తజగముల్ , ప్రాగల్భ్య మగ్గింపఁ బ్రా
భవ మొచ్చున్ ధవళాశప త్రము పయన్ , భాసిల్లఁ గొచ్చున్న నీ
కవురా చూపఁగఁ గూడునేమి? వికృతా , న్యంబున్ జను ల్నివ్వఁగన్

చ॥ ఇది ఖరుఁడున్న కాన మఱి , యిచ్చట నిట్టి పరాభవంబు నా
కొదవఁగ మీకుఁగాదో? బల , మొగ్గఁగ నన్ను ధరాస్తలిం బడన్
జరుపుచు ముక్కు గోసిన భు , జంబుల విక్కునఁ జూచికొందు చు
రృదుఁడయి మానవాధముఁడు , రాజుల మీ భుజశక్తిగాల్పనే?

ఉ॥ ఓగ్గజ వేగముల్ తఱుఁగ , దీకొని పోరి తదీయ దంతముల్
నుగ్గఁగ జేసి సర్వశము , నూల్కొన నుచ్చిన బాహున త్త్వః నే
మ్రొగ్గిన యొక్క యానగొని , ముక్కును నీఁగితి రట్లు నొందితిన్
సిగ్గి దీ నై తి దీననగు , చిన్నతనంబును నీది రాదోకో!

చి॥ త్రిదళు గెల్చిఁదేవవిభు , శృంఖలల్ దగిలించి నొంచి యొ
ప్పదమగు సేవలం గొనిన , విశ్రుత మల్లుఁడ! యల్లుఁడా వనిన్
చుడమున నిక్కి గ్రుచ్చుఱుచు , మానవు లిద్దఱు నన్ను క్రోచి నీ
గొదవఁగఁ జేయ నేఁ గుమిలి , యారక చచ్చుట నీకుఁ దృప్తియే?

తే॥ అఖిల భువనముల్ గడగడ , లాడ నన్ని, దిల నోర్చి యిండుని గెల్చి , తివురు మేఘ
నాదః యీ మానవుల చేవ , నఱుమ రమ్ము. పీఠి గూల్చక నీకీర్తి , వృధయై చుమ్ము.

ఉ॥ కొండలు పిండిసేయు రణ , కోవిదులార! ఖరా! తిక్షిర! దో
ర్దండ పరాక్రమాధ్యులయి , రాజులు సేనలఁ గూడి కుంభక
ర్తుండును పోలె నిద్రగొని , బ్రుంగుచు నుంటిరా? సేను తోలుటల్
కొందొకయేని మీచెవుల , కుకా వినరాదోకో? యింత జాలమే?

తే॥ ఇట్లు పలువిధంబులఁ బల్కి • యీసుగొన్న చుప్పనాతి భూమింబడి • న్ర
సరివరేణ్యుండు గొఱపి • నదిని నియత, క్షిప్తములఁ దీర్చికొని యట •

చుప్పనాతి మరల రాముని బతిమాలుట

ఉ॥ వచ్చిన రాముఁ గాంచి దళ • వక్తుని చెల్లెలు కడ్చునల్పుచున్
బెచ్చుగ బాష్పధారలను • భీకర శోణితి ధారతో చువిన్
రొచ్చుగఁ జేయుచున్ నృప శి • రోగ్రణి నీసాగనై ని రూపమున్
మచ్చిగఁ గోరి యాగతిని • మ్రందితిఁ జూడుమ యంచు జూపఁగన్

ఉ॥ వ్రీలఁగ వ్రేలు వెండ్రుకల • వెక్కురు రక్కసి క్రూరచేష్ట యే
దో లలిఁ జేసి యుండు నని • యున్ దన తమ్ముడె చేసియుండి న
చోలిఁ దలంచి నీవెవతె • వాయ్యన నియ్యెడ కేల వచ్చి తీ
రీల నొనర్చి రెవ్వరు చె • లీః వివరింపుమ యంచు తేడనన్

ఉ॥ రక్కసి ఎల్ల నన్నెఱుఁగ • రాః పగవారను పేరె యెక్కడన్
నక్కాననీకొచ్చు రజ • నీదరనాధుని చెల్లెలన్న, నీ
యిక్కల రక్కసు ల్వదల • నిచ్చట మేము తపించుచున్న యీ
చక్కటి కేల వచ్చితివి? • సంఘటనం బిది యెఱొకో యనన్

చ॥ కుమిలెడు వేడి కామ రు జ • కుం దగు మందగు రామ! నిన్ననే
సుమశరు బారి మ్రగ్గి పడ • స్రుక్కుచు వచ్చుట విస్మరించితే
రిమందకాక్ష యన్న రఘు • కాంతుఁడు జేగులు రేఖల్పొ మీ
నమల క్రియం జలించు నయ • నింబులతో నరుడెంచు టిరొక్కో?

తే॥ అనుడుఁడెపులుముక్కునుపోవ • నంగుచెడఁది యనుచురక్కసి ఎక్కు నోయ
పడి యిఁజేల చేపితి వని • పలుకు నన్నఁ గాంచి కేల్మోడ్చి నుడివె ల • క్షృణ

చ॥ పలుచపు లూరగా నమలి • పారా సేయుటకో? మఱేమొ? కా
వలి గల రక్కుసుల్ కిఱపి • పంపిరొ? కానఁగరాదు గాని ని
ప్పులు గరియంగ మావదిచె • బొందుచుఁ బట్టఁగఁ దోయెనన్న ప
ల్కలు విని యంచకున్ మరులు • క్రుంగు రక్కసపల్క నీగతిన్ -

తే॥ ఆడునల్ల మండూకము • మంద నుండఁ, గాంచి చూలై న మండూకి • కల
పుష్కరిణిగల కోనల • చూప! నవతిఁ గన్నపుడు మదిలో నల్క • గలుగకె

చ॥ పొలఁతికి రాముఁడిట్లను న • పుంసకు లట్లు మఱుంగు నుండి పో
రులు పొనరించు రాక్షసుల • రూపదఁగింపఁ బ్రతిజ్ఞఘాని యి

వ్యలనికి వచ్చినార మీటు • వ్యర్థ వనస్సులు వల్కి యూరకే
పొలియక వేగ పొమ్మనుడు • పోవక మూర్ఖతఁ బెట్కొనివ్వెడిన్.

చ॥ ముదివియుఁ జావులేని యజ • ముఖ్య సురాశి దశాస్యఁ గాంచఁగాఁ
గొడుకుడుఁ గానగొలిచి పడి • కొత్తురు వాని యనుగ్రహంబుకై
మదిగొన కిట్లుమీరు మతి • చూలి యొనర్పితి రిట్టిచేతలన్
బ్రదుకఁ దలంతురేని యొక • చల్క వినుండది మీకు లగ్గున్.

చ॥ చెలియలి ముక్కువోయనని • చెప్పెడి వారల నాల్కఁ గోయు దో
ర్పునకు మేరలేని తల • వంపుగ నాదగు ముక్కుగోసి నా
చెలువము గడ్డిఁ జిందఁగను • చేసి భవత్కుల రూప సంపదల్
పొలియఁగఁ గోసికొంటి రికఁ • బోవునె యెట్టులుఁ దప్పి దాఁగఁగన్.

ఉ॥ నాకముఁ గాచువారలు • నాగముఁ గాచెడు వారు భూమి న
స్తోతమతిన్ భరించు బల • భూరులునేని త్వరీయ శీర్షముల్
కాకులు గ్రువ్వకుండ నిటఁ • గాచు నమర్థులు కారు మీరు న
స్పికొని కాతురేని మిము • నేనును కాచెదఁ బ్రాణబుచ్చియేన్॥

మ॥ తమ మానంబును రామె గాచికొను కాం • తల్ వల్కఁగా నేర్తురే
తమయత్కర్షముఁ నైన నేనె డెలుపన్ • దక్కొంటి మీమీఁది ప్రే
మముచే నియ్యది నిర్దేశింప చల • న్మాంగల్యవిచ్చేది దై
త్యమహిశాసుని చెల్లెలంబుఁ డెలుపం • దార్కొమ్ము నీతమ్ముతో

సీ॥ పెనుపొరులందు కా • రును మోచికొని మింటఁ జనుదు నెచ్చటికేని • త్తెములోన
మానమ్మవంటి క • మ్మని పలములఁ దెచ్చి, యిత్తును కోరిన • దీయఁగలను
రక్షించువారిఁ ది • రసక్రరించుట మేలెఁ కోమరి నీతచేఁ • గూడునేమి
వలఁతులరై నచోఁ • బలుకుఁడి జగమున, స్వర్గంబునంధున్న • సత్తులలోన

తే॥ జాతియందుఁ గోరిన దిచ్చు • నీతియందు, నేర్పునందును, గుణముల • పేర్పునందుఁ
బలుకులందు సుఖమునందు • గుణకులందు, యౌషసమునందు నాసాటి • యరయఁగలరె;

ఉ॥ ముక్కును కోసివైచితిరి • మూర్ఖత నైనను లోపమేమి? నన్
మక్కువఁ గొందురేని త్తె • మాత్రములో మఱుముక్కు గొందు మే
ల్చక్కఁదనంబు నొందుదురు • సత్కృప గల్గినఁ జాలుఁ దక్కువే
ముక్కిఁడి శ్రీత్యసంపదకుఁ • మూరెఁడు ముక్కు వికారమేకదా

చ॥ మనసు కవింపకున్నఁ గద • మానినిఁ గోరఁగ రాచటండ్రు మీ
మనమున నేను కోరఁబడ • మానము ప్రాణము మీఁదికాదె కాం

తే॥ ఇట్లు పలువిధంబులఁ బల్కి • యీసుగొన్న, చుప్పనాతి భూమింబడి • స్రుక్కుచుండ
నరవరేఱుండు గొతమీ • నదిని నియత, కృత్యములఁ దీర్చికొని యట • కేగుడెంచె

చుప్పనాతి మరల రాముని బతిమాలుట

ఉ॥ వచ్చిన రాముఁ గాంచి దళ • వక్త్రుని చెల్లెలు కడ్పునల్పుచున్
బెచ్చుగ బాష్పధారలను • వీరర శోణిత ధారతో భువిన్
రొచ్చుగఁ జేయుచున్ నృప శి • రోగ్రణి నీసొగనైన రూపమున్
మచ్చిగఁ గోరి యాగతిని • మ్రుందితిఁ జూడుమ యంచుఁ జూపఁగన్.

ఉ॥ వ్రీలఁగ వ్రేలు వెండ్రుకల • వెక్కురు రక్కసి క్రూరచేష్ట యే
దో లలిఁ జేసి యుండు నని • యున్ దన తమ్ముడె చేసేయుండి నం
చోలిఁ దలంచి నీవెవతె • వాయ్యన నియ్యెడ కేల వచ్చి తీ
రీల నొనర్చి రెవ్వరు చె • లీః వివరింపుమ యంచు తేడనన్.

ఉ॥ రక్కసి పల్కు నన్నెఱుంగ • రాః పగవారను పేరె యెక్కడన్
నెక్కాననీకానర్చు రజ • నీచరనాధుని చెల్లెలన్న, నీ
యిక్కల రక్కసు ల్వదల • నిచ్చట మేము తపించుచున్న యీ
చక్కటి కేల వచ్చితివి? • సంఘటనం బిది యేలొకో యనన్.

చ॥ కుమిరెడు వేడి కామ రు జ • కుం దగు మందగు రామః నిన్ననే
సుమశరు బారి మ్రగ్గి పడ • స్రుక్కుచు వచ్చుట విస్మరించికే
రిమలదళాక్ష యన్న రఘు • కాంతుఁడు జేగులు రేఖలొప్పు మీ
నముల క్రియం జలించు నయ • నంబులతో నడుదెంచు టొకొకో?

తే॥ అనుడుఁడెపులుముక్కునుపోవ • నంగుచెడఁది యనుచురక్కసిల్ల, నోయనఁమః యాత్ర
పడి యిచేల చేపితి వని • పలుకు నన్నఁ గాంచి కేల్మోడ్చి నుడిపె ల • త్మఱుఁడు మెల్ల

చ॥ పలుచపు లూరగా నమలి • పారఁ నేయుటకో? మఱేమొ? కా
వలి గల రక్తిసుల్ కఱివి • పంపిలొ? కానఁగరాదు గాని ని
ప్పులు గరియంగ మావదినె • బొంచుచుఁ బట్టఁగఁ దోయెనన్న ప
ల్లులు విని యంతకున్ మరులు • క్రుంగక రక్కసిపల్కు నీగతిన్

తే॥ అడునల్ మందూకము • సంద నుండఁ గాంచి చూలై న మందూకి • కలఁతపఱచు
పుష్కరితేగల కోసల • భూపః నవతిఁ గన్నపుడు మదిలో నల్క • గలుగకున్నె?

చ॥ పొలఁతికి-రాముఁడిట్లను న • పుంసకు లట్లు మఱుంగు నుండి పో
రులు పొనరించు రాక్షసుల • రూపదఁగింపఁ బ్రతిజ్ఞఘాని యి

వ్వలనికీ వచ్చినార మిటు • వ్యర్థ వచస్సులు వల్కి యూరకే
పొలియక వేగ పొమ్మనుడు • పోవక మూర్తతఁ బెట్టునివ్వినన్.

చ॥ ముదిమియుఁ జావులేని యజ • ముఖ్య సురాశీ దశాస్యఁ గాంచఁగాఁ
గొడుకుఁ గానగ్గలిచ్చి పడి • కొత్తురు వాని యనుగ్రహంబుకై
మదిగొన కిట్లుమీరు మతి • చూలి యొనర్చితి రిట్టిచేతలన్
బ్రదుకఁ దలంతురేని యొక • పట్క వినుండది మీకు లగ్గున్.

చ॥ చెలియలి ముక్కువోయనని • చెప్పెడి వారల నల్కఁ గోయు దో
ర్చులునకు మేరలేని తల • వంపుగ నాదగు ముక్కుగోసి నా
చెలువము గడ్డిఁ జిందఁగను • చేసి భవత్కుల రూప సంపదల్
పొలియఁగఁ గోసికొంటి రికఁ • బోవునె యెట్లుఁ దప్పి దాఁగఁగన్.

ఉ॥ నాకముఁ గాచవారలు • నాగముఁ గాచెడు వారు భూమి న
స్తోతమతిన్ భరించు బల • శూరులునేని త్వదీయ శీర్షముల్
కాకులు గ్రువ్వకుండ నిటఁ • గాచు సమర్థులు కారు మీరు న
స్వీకాని కాతురేవి మిము • నేనును కాచెదఁ బ్రాణమిచ్చియేన్॥

మ॥ తమ మానంబును తామె గాచికొను కాం • తల్ వల్కఁగా నేర్తురే
తమయత్కర్షముఁ నైన నేనె డెలుపన్ • దక్కొంటి మీమీఁది ప్రే
మముచే నియ్యది నిర్జరీగళ చల • న్మాంగల్యవిచ్చేది దై
త్యమహీశానుని చెల్లెలంబుఁ దెలుపం • దార్కొమ్ము నీతమ్మతో

సీ॥ పెనుపోరులందు కా • తును మోచికొని మింటఁ జనుదు నెచ్చటికేని • క్షణములోన
మాంసమ్మవంటి క • మ్మని ఫలములఁ దెచ్చి, యిత్తును కోరిన • దీయఁగలను
రక్షించువారిఁ ది • రస్కరించుట మేలె? కోమలి నీతచే • గూడఁనేమి?
వలఁతులరై నచో • బలుకుఁడు జగమున, స్వర్గంబునంధున్న • సతులలోన

తే॥ జాతియందుఁ గోరిన దిచ్చు • నీతియందు, నేర్పునందును, గుణముల • పేర్పునందుఁ
బలుకులందు సుఖమునందు • గుణకులందు, యోషణమునందు నాసాటి • యరయఁగలరె?

ఉ॥ ముక్కును కోసి వైచితిరి • మూర్తత నైనను లోపమేమి? నన్
మక్కువఁ గొందురేని క్షణ • మాత్రములో మఱుముక్కు గొందు మే
ల్చక్కఁదనంబు నొందుదు • సత్కృప గల్గినఁ జాలు దక్కువే
ముక్కిఁడి శ్రీత్యనంపదకు • మూరెఁడు ముక్కు వికారమేకదా

చ॥ మనసు కవింపకున్నఁ గద • మానినిఁ గోరఁగ రాచటండ్రు మీ
మనమున నేను కోరఁబడ • మానము ప్రాణము పీడికదె? కాం

చిన జనులెల్లఁ గోరఁదగు • చెల్వముకూడ విషంబయ్యోగదాః
కొనియెద నీవు సమృతిలు • కోమలికం బవలం గ్రహింపవో?

చ॥ మృదుఁడును పద్మగర్భుఁడు ర • మేళుడు వజ్రియు ధాత్రినొక్కటై
పొడమిన యట్టులున్న యెఱ • పున్ మెఱపున్ గల వన్నెకాడ! దీ
టదరని పుష్పబాణమున • నందఱఁ జంపెడు పుష్పధుండు త
మ్ముడె యగునేమి? లక్ష్మణుని • పోలి నిర్వయుఁ డయ్యె నాయెడన్

పీ॥ ఈరూపమున నిది • యిచ్చటనేయుండు, నెచటికి వెడలఁ బో • దెవరుఁ గొనరు
అనియెంచియే యిట్లు • లొనరించి నారలు, కాకదీనికి వేఱు • కతము కలదె?
యీరు తప్పొనరింప • రేనది యెఱిగియే, రెట్టింపు ప్రీతిఁ జే • రితిని తెలివి
లేనిదాననె? యుగ్రు • లొ నరాదు రెఱింగి, కోపింప జగమెల్లఁ • గూలిపోవుఁ

తే॥ దగు కురీనులు ధర్మంబుఁ • దలఁచువారు, లోకనాశకార్యములకు • లోనుగారు
అరసి నన్నేలి మీకుగు • నగడుద్రోచి, కూడి సుఖియింపుఁడని వేడి • కొనుచునిలిచె.

ఉ॥ ప్రల్లద మిట్లు పల్కుచెడు • రక్కసిఁ గనొని రాఘవుండు నీ
అల్లికిఁ దల్లివంటిదగు • తాటకఁ గూల్చిన బాణమున్న దే
సుల్లమునం దపంబై కడు • నూఁకుపఁగాఁగొని రాక్షసావళిన్
ద్రెళ్లఁగఁ జేయవచ్చితిని • దెవ్వరమో జుమి చేష్టచేసిన్.

చ॥ ఆనదృశుఁడైన కోసల ధ • రాది పుత్రులమేము తల్లియా
జ్ఞ సకల సంపద ల్విడిచి • చయ్యనఁ గానకు వచ్చి చేరి తా
వసు రిట నర్థిమైగొనర • వాసము చేయుచునుండి క్రూర రా
క్షస కులమెల్లఁ జక్కఁడఁచి • క్రుమ్మఱువారము మా పురానకున్.

చ॥ చెఱవడినారు దేవతలు • చిక్కినురారుల కోడి వీర లి
ద్దఱు నరులంబు రెక్కడక • దంటవయేని క్రుధాసమేతులుం
గఱకరుఁన్ బలాధ్యులగు • కర్బుర సంఘము యశ్శక్తోటి న
క్కఱగొని తోడితెమ్ము వెనఁ • గ్రచ్చఱఁ జంపెద నీదు ముందఱన్.

పీ॥ అని రాఘవుఁడు పల్కు • నాసురి యనుఁబై పె, దవి ప్రీతిపండ్లెల్ల • దంతురముగఁ
గనఁబడు వాగల • కామిని యని తలం, పక నన్ను నెమ్మిని • పఁతువేని
సోఁకులఁ జంప వ • మృను శీరి మాయల, నెఱుంగంగ పప్పు జ • యింపవచ్చు
నన్నియు సాధ్యంబు • లొసీత పదలప, యేని నేనుంట్లయు • నెక్కువగునె?

తే॥ మాయలగు రక్తిగనులు మీకు • మఱుగు నుండి, పఱపుమాయలఁ దొలఁగింతుఁ • బాము
పామె యెఱుఁగుశ్శన్ సామెత • ప్రభుఁడ వినవొ, నన్ను చేకొను నీకిది నయమునుమ్ము

ఉ॥ నెమ్మది నావయిం జొరంగ • నీయక జానకి యున్న దన్నచో
ముమ్మరమైన యుద్ధమున • ముప్పురముం దలపడ్డ దైత్య శీ
ర్ష మ్ములఁ ద్రుంపవచ్చు నిది • చక్కటియందు నెటుంగ లేని మీ
తిమ్మునికిం దగం బిలికి • తార్పము రావణు లెక్కకుం గొనన్.

ఉ॥ మీరలు కోసలంబునకు • మేలుగ నేగడువేళ నేను మీ
కోరిన రూపు గైకొనెదఁ • గోప సుమిత్ర సుతుండు ముక్కిండిన్
జేరఁగఁ దీయఁ జాలనని • చెప్పిన మధ్యములేని సీతతో
వారకయుండుఁగాదె? యని • పల్కము నీ వసుచుండు నంతలో

ఉ॥ రక్కెసఁ జంపఁగా నొక శ • రంబును లక్ష్మణుఁ దోరకంటితోఁ
గ్రిక్కునఁగించి యార్యః యడఁ • గించెద దీనిని చంపకున్నచో
మిక్కిలి పీడ సేయు నన • మేవక దేహుఁడు పోవకుండుచోఁ
ద్రొక్కెన వచ్చు నన్నఁ గను • ద్రిప్పము దానవి లేచి యుగ్రయై.

ఉ॥ చక్కని ముక్కు పీనులును • చన్నులు వోయియు మిమ్ము గూడి నే
నిక్కడి నుండ నొక్క జ్జడ • మేని నహింతునె? మీరుణంబు ల
మృక్కుఁ! గ్రహింపఁగోరి యిటు • లాదితి వాయువు నగ్ని మీటు నా
మొక్కులి మీ యమున్ బరుని • పోడిమిఁదెచ్చెన నంపు వే చనన్.

6. భువధ పటలము (19)

ఉ॥ పూని చలంబు శూర్పణఖ • ధూరి జవంబునఁ బాటి యా జన్
స్థానమునన్ వసించు భర • దానపు పాదములందు వ్రాలె పా
లూనిన నెత్తుతో ముటికి • యూర్చెడు లాటమఁ దోలు ముచ్చుతో
వేనలి వీడ సంజ జిగి • పేర్చిన విప్పగు ట్టుబ్బు రైవడిన్

॥ విలయ మెదియని జముని సం • ప్రేణమున, మ్రోగు పేరినా లోకం • ముంబొనర్చి
పిడుగువేఁ గాలి సంకట • పడెడు వ్రాచు, పోర్చి నేపైఁబడి పడిఁ • దొరలి యేర్చె.

॥ మాటతోఁ గూడఁ జొగలేవ • మండి బరుడు, నిన్ను చూచి రిల్ల • నిట్టరమున
నిట్లు చేసిన దెవఁడో వాఁ • దెలుగఁబలుక, లుమునితలఁచు శి • ష్యురై • సుమియువాడు

చ॥ అనపుడు దైత్య యిట్టులను • నన్ను మనుష్యులు చూచివేపురై
ధనువులఁ దార్చి వ్రాలుదురు • చిర్వున నుండరు లాజి పుత్రుడు
పునఃపు జులుస్తాంగులును • కయ్యము సేయఁగ దానవాచశిన్
వనముల రోయిచున్ దిరుగు • వారలు సింహపరాక్రమున్ టలున్.

ఉ॥ రక్కమనం జరింతురంట • దానిని ద్రొక్కనఁ గూర్తురంట • వే
దుర్మదులైన రక్కసుల • దోర్బలయుక్తిని ప్రంతరంట • మీ

వర్మకృపాణ బాణ మన • బాహు బలోద్ధతిఁ గీటు పుచ్చు న
త్కర్మరులంటఁ వారి బల • గర్వములన్ వివరింప శక్యమే;

చ॥ ఇరువురతోడ నొక్క చెలి • యిందును వేల్పుల నెందు నేరికిన్
దొరకని నూత్న సుందరత • తో విలసిల్లు మదీయ చక్షువుల్
పొరిసి తరింప లేక యటఁ • బొల్లుదు నందె వచింప శక్యమే
తరుణి విలాస సంపదలు • ధాతక నాతని రాత కేనియున్;

తే॥ ఇంతిఁగాంచి లంకాపతి • కిత్తుదీని నని చలించిన బుద్ధితో • నచటి కేగఁ
గోపమున వారు నాముక్కు • గోసినారు చూడుమా యన ఖరుఁడు చి • చ్చువలెమండి
చ॥ ఎదురుగఁ జూచు వారల ది • హించెడు తీరున గ్రుడ్ల నార్పుచుం
బదరుచు ముంజెలూడ్చు పిద • పఁ గనుపట్టెడి తాటి బొప్పె ల
ట్లదరక ముక్కుగోసిన దు • రాత్తులఁ జూపుము చీత్తుఁగూత్తుఁ జుం
పుదు నుఱుమాడుదుం బొడుతుఁ • బుల్లని పచ్చడిచేసి మ్రింగుదున్

చ॥ నిలిచి నమ స్తోకముల • నీఱుగఁ జేయఁగఁ జాలు కంటి ని
ప్పులు చెదరంగ మండిపడి • ముద్దుల సోదరిఁగాంచి యా దురా
త్ములు మనుజాధిముల్ మతి వి • దూరులు నావలన న్నశించినన్
జెలియరొఁ యీకలంకము న • శించునె మేదిని యున్న యంతకన్;

ఖరసేనాపతులు పదునల్వరు రాముచే మడియుట

పీ॥ రథముఁ దెచ్చునిన మా • శ్రవ హస్తముల తోడి నీలాద్రుం బోలి • నిలుచువారు
పృథివి నొక్కొక చేతఁ • బెకలింపఁగలవారు మమ్మంపుఁడిని చుట్టుఁ • గ్రమ్మువారు
వరకు పట్టిన కూల • పాశ గదా తోమ, రాది సాధనముల • నలరువారు
చతుర్బి వేష్టిత • జగతీతిలంబెల్ల, వడఁకించు హంకృతి • వజలువారు

తే॥ హంహలమె రూపొందిన • యట్టివారు చెలఁగి సేవ ధన్యముగ నీ • క్షింపు మధిపఁ
యనుచుఁ బదునాల్గు వెల్పుల • కధిపులైన వారు ఖరు నధిక్షేపించి • పలుకుటయును

ఉ॥ లెన్న వచించినారు కడు • లేబర మోగద స్వచ్ఛక్తి ర్ని యా
తున్నలతోడ నే రణము • తూకొనుచో విబుధుల్ హసింశ్రు రం
హస్సున మీరలేగి మను • జాధమున్ వధియించి వారి యం
హస్సమయంబు లాజీచి త • దంగనతోఁ జనుదెండు పొండనన్

తే॥ ఖరుని యజ్ఞ సేనాపతుల్ • కడఁక మ్రొక్కిఁ సగ్గిఁడియుజముదాతనాఁ • జెంగుచున్న
నాతి ముందేగ కుభకూప • నముగ వార లినకులేశ్వరులన్న తా • వునకుఁజనిరి

తే॥ విమల శశ్వత్పహస్ర నా • మములు గలిగి క్షీరసాగర కాంయాయా • శ్రీమకుందు
పాదపద్మమూర్త స్మరియింప • పద్మనేత్రుఁ, జూపెఁ జేనన్న వారికిఁ • జుప్పనాక
తే॥ వీనిఁబట్టి నింగితెగుర • వేయవలయుఁ, జేతనందు కోవలయును • చీల్చిపలయుఁ
గట్టవలెఁ గొందవలెఁ గడి • కండలుగను రండు రండని రక్కసుల్ • రాముఁగదియ
తే॥ లక్ష్మణుని గాంచి యార్కుఁడి • లలనఁ గాచి యుండు మనికల్పకము పూచి • యున్నపగిడి
నొప్పకరమున గొనయ మె • క్కుంచినట్టి కార్ముకంబిదికొనె నిషం • గములతోడ
తే॥ తోయజాతఁడొ వింటినం • దుకొని తూజ ముఁను తాల్చి పరకుటి య • వ్యలకునేగి
యప్పటికి రండనుచు వారి • నెల్లఁ బిలిచి, తొడఁగె యాభద్రానులతోడ • దురముసేయ
తే॥ ప్రళయ కాలాగ్నిఁ బోలిన • వారిపాశ బాణ కూలాదికములఁ గం • బములవంటి
యరువ దెనిమిది భుజముల • నఱకి వైవ, మ్రోదులం బోలువారలు • మోహరించి
తే॥ వారి స్త్రాప్తములతోడ • బాహువులును, తునుఁగ నురములబలిమిచే • దురముసేయు
రక్కసులతలల్ సునీశితా • వ్రుములఁద్రుంచి పాఱఁజూడ ముక్కిఁడియును • పాటిపోయె
తే॥ కనలు సింహంబుచేఁ గరి • ఘటలుగూల హస్తమును నెత్తిపై కెత్తి • యడలిపఱచు
కరిజేఁ బోలి కూర్పణభ యా • భరునికడకుఁ, బోయి జరిగిన వృత్తాంత • మునుపచించె.

క॥ పృషపాహనునకు నరుదగు. విషమనఁదగు ఖరుఁడు దనుజ • వితతి వడిసెనే?
విషదరుఁడు గరుడు మ్రింగెనె? విషమించెనె? యనుచుఁ గనుల • విషమంగ్రక్కెన్

తే॥ సీంగములును భీతిల్ల గ • రించి ఖరుఁడు రథముఁ దెండునైన్యంబుల • రండనుండు
త్యరగ వాయంపరేమి ప్ర • స్థానభేరి రెండురెండవి వడిఁ గద • లించె సేన

తే॥ స్వర్గపాతాళములు వడ • వడ వడంక భేరిమ్రోగ లెక్కిడరాని • వారిదములు
తెరలు కరణి యుయుత్పజి • గీఘవులగు రధికులెల్లరు గుంపురై • ప్రబ్బినారు

తే॥ గురుతరాభీల భాంకృతుల్ • ఘోషములుగ, వీఁగు భుజములె యలలుగా • విలయవేళ
పెద్దకడలి ప్రభంజన • పేర్గణమున రేఁగినట్లు విజృంభించె • బృదుల సేన

ఉ॥ ఆకలి యింకదీటునని • హర్షముతోఁ దిరుగాడు కాకినీ
డాకినులట్లు దట్టమయి • దంబుగ మిన్ను ముఖంగుచేసి య
స్తాకగిన్ వెలుంగు కడుఁ • దోరపుఁ దెక్కిము లోలిఁ బర్వతా
నాకులు భీతికొందఁ గద • సంబునకుం జనె సైన్యసంఘముల్

తే॥ బంధముఁ ద్రెంచికొని స్వేచ్ఛ • బరుగువాఱు రెండుకొండముల్ గలుగు వే • దండములవఁ
గ్రాలు దానవకరముల • భద్రనికర, పుష్పజమున నగ్నులు పుట్టి • కాన యెరియ

క॥ పంబల రొదతో వేమీ, శంబరవము గలియ నిరుల • సంఘాతంబుల్
పంది కమలాస్తతో సమ రం బొనరుప వచ్చెననఁగఁ గ్రాలెన్ సేనేల్

క॥ అహిరాష్ట్ర మేను గుడివడ, మహి నిలుకడ దప్పి క్రుంగ, మాతొడ్డి మహా
మహి ధరము లొక్క వరుస ని వహముగ రఘరాముపైకి, వచ్చినవనగన్

తే॥ పులుల గుంపులో; వారివ, పుంజమొక్క; వాంజాళియొ; పర్వత, పంక్తియేమొ;
కాదు కాదు హర్యక్ష ని, కాయమనగ, సాయధీయ బహుళ సైన్య, చయములరిగె

పీ॥ అరికటరానట్టి, యమునిపోలిన యనే క సహస్ర వింశతు, క్కాలములు
శరనిధియో యనఁ, తొరలి వచ్చునపుడు శుభ సింహ గజ భీ, కిరి లలాయ
శార్దూల జంబుక, శ్వాన భూత పిశాచ, గంధర్వకిటి వృష, గార్దభములు
కట్టంగఁ బడినవి, కుటికందిన యంత, దవ్యుగాంచెడు గృధ్ర, తందయుతము

తే॥ లగురు జయశంఖ నినదంబు, లడరుచుండు రిధిచయంబులు చూక్షునే, త్రములురక్త
వదనములు గల వారణ, వ్రజము వాయు గమన మొప్పుతురంగముల్, గములు గట్టె

పీ॥ పరశువుల్ శక్తులు, వజ్రఖడ్గంబులు, ముసల తోమర కూ, ముదగములు
దండముల్ పంఠర, దండముల్ పాశముల్ వక్రకుంతంబులు, వజ్రములును
చక్రముల్ కుంతిముల్, శంఖముల్ బాణ బా, జాన నాంకుశ గదా, ద్యాయుధములు
భానుఁడగ్నియు సిగ్గు, ఒడనొప్పు కాంతులు, రక్తమాంసములతోఁ, గ్రాలునవియు

తే॥ వేలుపుం తెల్ల బాధ గ, ల్పించినవియు, విజయ చిహ్నంబులంగూడి, వెలయునవియు
నైన హేతి సందోహంబు, న్ని యెడలఁ, గిటుకఁ దళళమనుచు గ్రిక్కిరిసిమెఱసె

పీ॥ బియలు దేతినసైన్య, పతులనొక్కొక్కరు, వెయి గొరుల చేప, వెలయువారు
భూమండలము నొక, ముద్దగాఁ గొనువారు క్రూరాగ్ని పంటి క, స్ఫుర్దవారు
పదునలుపురు వారి, బలమొక్క రొకరికి నటువది లక్షలు, పలుగురుండు
పలువురు చతురంగ, బలమెనిమిది కోట్ల శలువది లక్షలు గలుగననియు

తే॥ ఒక్కొక్కని దళమొక కోటి, లెక్కయనియు పదునలుపురు నాయకులకుఁ, బదియునొక్క
కోట్ల సైన్యంబునియుఁ దెచ్చురుచచింతు రిచితమై లెక్కయిడరాని, దదినిజంబు

పీ॥ బిలయుతుల్ పిడుగుం, పలె తొబ్బలిడువారు వినరు కైదువు కేల, వెలయువారు
బ్రహ్మచే వలములఁ, బడసిన వారలు మొగుతులు గిరులనఁ, దగినవారు
దూరహంకృతులు లిమ, దోర్బలశక్తికిఁ దగువారు లేరని, నెగయువారు
అకాశమును కొల్వ, నగు నొడలలవారు కరిన పిశాల వ, క్షములవారు

తే॥ ధరణిఁ గొల్వంగఁ దగిన పాదముల వారు విబుధులుమతింపు సేయ గాఁవింతు సమర
విదియటంచు వీరావే, మెనయు వారు మొగి నహంపూర్వికగ నని, మొనయువారు

పీ॥ అమరులు వైచిని, యాయుధముల సుగ్గు, గావింతు దృఢ దోర్బల, గముల వారు
గూడఁగి యుండఁగఁ జేయు చండశాసనములఁ, జలిపినారు

హోలాహలంబిగ్ని , యదరీ రూపొందిన, గతి నున్న కాయముల్ , గలుగువారు
రక్తకేశములు క్రూ , రత్నంబు వక్రదం, తమ్ములు మిడిగ్రుడ్లు , తవరువారు

తే॥ కాటుకయుఁ దెల్పెయనఁదగు , కజ్జివారు, బలిమి బెడిదంబుగని పితృ , పతియుఁదనకు
మిత్తులనును భీతింజెంద , విడుకువారు. జడుపు దయసుంతయును లేని , యేడఁదవారు.

సీ॥ గండపెండెరములు , కాకులఁగలవారు, పుష్పహారములచే , బొలుచువారు
కవచులు రత్నకం , కణులు దురుదంష్ట్రులు, జ్వాలలవంటి కే , శములవారు
సంగరోత్సుకులు తు , రంగముల్ సింగముల్, క్రోతులు భూతముల్, ప్రేతములును
శరభ భల్లాకముల్ , శార్దూలములు సార, మేయంబులను శంక , మీఱువారు

తే॥ నిప్పులం బోలు మొగముల , నెగడువారు కలకూటంబుఁ భోలిన , కనులవారు
కాలుసేతులు మొగములు , గణనసేయ, మూడు నాలెడులేడులై , పొనరువారు.

తే॥ వక్రియును కోవమూర్తిత , వదనమరసి, బెడిసి పెన్నుచూపఁగఁదగు , బెట్టిదులును
బవరమే లేమిఁగంఢాతిఁ , బడసియున్న, భుజిగిరులు గలవారలు , భూరిబలులు.

సీ॥ యజ్ఞలనుండి కొ , న్నుచి రాక్షసేకు లి, చ్చినవి దేవతల వం , చించి లాగి
కొన్నవి గంధర్వ , గుహ్యక పిద్దుల, బాదించి కైకొన్న , ధ్వజవయంబు
జాలరు గొడుగులు , చామరంబులు స్వంద, నవితానములు నిండి , కవియుకతన
మార్తండు కిరణముల్ , మణుఁగు వడంగఁ జ, తుర్లః లోకముల్ , తోడరిగెలుచు

తే॥ దణులు పదునల్లురును వారి , దళపతులును, ఖడ్గభేటక కూలాది , కములుదాల్చి
పులులవలె సింహములవలెఁ , జలముమెఱసి, దాడి వెడలిరి జగములు , తల్లడిల్ల.

తే॥ విండ్లుకత్తులు గలవారు , పెవపులవయి, బిండ్లు కనఁబడు వారలు , పైఁడికొండఁ
బెల్లగించు వారలు దైత్య , పుల్లనాజ్ఞఁ, దీర్పుటయె ముఖ్యమైయుండు , దీక్షవారు.

చ॥ త్రిశిరుఁడు దూషణుండు పెను , లేరులనెక్కి జయేందీర్గన్ వెనన్
వశ మొనరించి నట్టి పున , పొ గదాదులఁ దాల్చియుద్ధ క
ర్మశులగు వీరవర్యులు స , కాశమునన్ విజయాంక గీతముల్
విశదముగాఁ బరింపఁ గడు , వీక్షిను వచ్చిరి సంగరాప్యటిన్.

ఉ॥ మిక్కుటమైన మల్లభట , మేఘ కదంబము భేరి మ్రోతతో
జక్కరతోడు మిన్నొయు , స్వర్చగిరిందగఁజుట్టి నట్లు లై
ముక్కులులైన రక్కసులు , ముంగల వెన్కల నన్ని క్రొక్కలన్
విక్కుచు రాఖరుండు య , నించె జగంబులు బెగ్గడిల్లఁగన్

మ॥ మదమాతంగ ఘటల్ తురంగ చయముల్ , మౌల్యంబులున్ దేరులున్
మదఘేనార్చ్య మహీతలంబునఁ జరిం , పం ద్రొక్కుడైయెండిచె

ల్లదమై ధూళి వియత్తలంబు వరవన్ • లీలన్జగదప్పండు ప-
చ్చదనంబందిన గుఱ్ఱముల్ రథము న • వృంబయ్యె పీఠీంపగన్.

ఉ॥ సాగర ముల్పణంబయిన • చందమునన్ మితిమీటి శౌల్పలం
బాగతి సాగఁ బాటఁగ వ • నాంతరమెల్లను దుక్కియ్యెయ్యె శై
లాగములందు మింటఁగల • నబ్బములన్నియు నెండెఁ; బూఁడెఁబో
సాగరమన్న రాత్రిచర • నై న్వరజంబు వచింప నెట్లగున్.

ఉ॥ కొండలమీద వేఱు పెను • కొండలు వింతగ నెక్కురీతి వే
దండ శిరంబులందు పెగ • దాఁకు విసంబును పోలి హింసలు
ద్దండతఁ జేయు రక్కసులు • దాఁటుచు మీటుచు హంకరించుచున్
ద్దండితనంబుఁ జూపుచు ము • దంబున నేగిరి కొందఱుద్ధతిన్.

శా॥ మాయాబంధము పూర్తిగాఁదొలఁచు న • న్మాన్యాళికిం ద్రోవ నే
చాయన్ శక్యముగాక తోడనె నివా • సంబంది ప్రాణంబులం
బైయామ్యేకున కందియిచ్చు రుజరే • వన్ పైనికాగ్రంబునం
దాయుర్వర్షరన సూచకంబుగఁ జనెం • బ్రావేశయై విగ్రయున్.

ఉ॥ భేరి రవంబుచే గగన్ • వీధిఁ బయోదము లోట నొందఁగా
జ్వారుతికిం గడుంజడిసి • ప్రహేదినులుం బుయిలోడి పాటఁగాఁ
బేరులిపుల్ విసంబడఁగ • వెన్నునిఁ బెంకియు లజ్జమానఁగా
వీరవరేణ్యులున్న యట • వీసలిఁజేరె సురారిసై న్వముల్.

చ॥ పరవిన వేనఁగాంచి మృగ • పక్షులు చూపులు దిగ్భ్రమింపఁ, ద
త్తటపడి నోరులెండఁగ, రు • తంబులు గీడ్పడ, మేలుసోల, దె
ప్పరిలుచు రోజుచుం బటచెఁ • బార్థివ పుంగవు తోడ శత్రు భీ
కర ఖరసేనరాక వడి • గామును దెల్పెడు వేగులోయనన్.

శ్రీరాముఁడు యుద్ధసన్నద్ధుఁ డగుట.

చ॥ ఘనులగు రామలక్ష్మణులు • క్రన్నన దూళిదివంబు గప్పటల్
దనుజుల పాదఘట్టనఁ బొ • దళ్ల మహీజములుక్కికూలుని
స్వనములుభీతిఁబాటు మృగ • పక్షుల గందరగోళ పాటు చూ
చిన తటి దై త్యసైన్యములు • చెచ్చెర వచ్చెనకాఁ దలంచుచున్.

శా॥ తూజీరంబులు పూని ఖడ్గకవచా • దు ల్దాల్చి హస్తంబునన్
బాణానంబు ధరించి లక్ష్మణుఁడు కో • ప స్వాంతుఁడై రాము గీ
ర్వాణ ప్రార్థిత జన్ముఁగాంచి నను సం • గ్రామార్థి నంపుండి యీ
యేణీలోచన తోడ నిందలరి నా • యేపుం బరీక్షింపుఁడి.

మ॥ అనుదున్ రాముడు తమ్ముఁగాంచి వినుమ , న్నాఁ మున్ను సన్నర్థిమై
మునిసంతానము కోర రాక్షస బలం , బు న్నేనె మాయితఁగా
కవి పంతంబును పూనియుంటిని మదీ , యంబై వ పల్కల్పితా
చన కుండం బరిమార్తుఁ గావు మిట భూ , జాతన్ మది న్నెమ్మదిన్.

మ॥ అని తమ్ముం గడు బుజ్జించుచు నర , జ్యంబెల్ల నాశంబుగా
నని సేయం జనుడెంచు నద్ది ఖర సై , న్యంబంచు నూహించి క్ర
న్ననఁ గోదండ తనుత్ర తూములు పొం , దం దాల్చి సన్నద్ధుడై
యనుజుం గ్రమ్మటఁ గాంచి యిట్లను మన , శ్యాముండు రాముండొగిన్.

కా॥ అన్నా! క్రమ్మటు టక్కజంబయిన యీ , యాయోధనం బిందు నన్
గ్రన్నం దాకిన దైత్యమర్త్య సుర సం , ఘంబుల్ బలంబేది యీ
పన్నత్వంబునఁ గ్రుంగి మ్రుందునని చె , ప్పన్ లేదు దోస్తత్వ సం
పన్నత్వంబున ప్రాలుమాలికదొలం , పం బంపుమా వెడెదన్

ఉ॥ నావుడు లక్ష్మణుండు రఘు , నాడు సరాక్రమ సత్త్వసంపదల్
వావిరిఁ గాంచు వాడగుట , బ్రాత్య నిదేశము మీజకుండ సం
భావనసేయు వాడగుట , మాటు వచింపఁగ లేక మ్రొక్కి బా
ష్పావిరి నేత్రయైన జన , కాత్మజ చెంగట నిల్చె భక్తిమై

కా॥ తాంకంబులఁ దాల్చు పూర్వశః నొం , దం బూచు పూఁ గొమ్మకున్
సాటింజెందిన సీత సోలిపడ ని , ప్పాసంబు తోడ న్ని రా
ఘటం బొప్ప మహా గుహన్ వెడలు సిం , గం బట్లు రాముండు దో
ష్టాటుల్ గరిలి వీడెఁ బరకుటి నిం , ద్రాదుల్ ప్రహర్షింగన్

చ॥ నిడుపు పెరుళ్ళు బుట్టు చెడు , నిప్పడవిం దమ వంశ సంఘతన్
బొడవఱు జేసి తీలుడడు , పోలిక నొప్పిన చుప్పనారి త
ల్లడపడి రాముఁగాంచి మన , లం బరిమార్చు బ్రతిజ్ఞఁ గొన్నయా
దుడుకఁ దీతందె యంచుఁ దని , తోయము వారికిఁ జూపెనాతనిన్

ఉ॥ నింగిని రశ్మిఁ గ్రుంచి రవి , నిల్వ విమానములన్ జరించు వె
ల్పుం గఱునోర్చి కీర్తి పొలు , పుం గడియించు ఖరుండు భూమిభృ
త్సుంకవుఁ గాంచి రాక్షసుల , తోడ వచించు మనుష్య సీతనిన్
మ్రుంగఁగఁ జేసి నే విజయ , మాల ధరించెదఁ జూచుచుండుదీ

చ॥ దుడుకఁ దొకండు వీడఁ మన , దుర్దమ పైన్యములెల్ల నిల్వ నీ
యడవియె చాలకున్నదిఁ న , యంబున నేఁ గొనుగెల్పు గొప్పదై

యదరునెః యల్పకార్యమిది • యందఱుఁ జూచుచు నుండుఁడేనె యొ
కొడువున వీనిఁబట్టికొని • ప్రాణము తోడుత మ్రింగివై చెదన్.

చ॥ ఖరుఁడిటు పలుకుచుండఁగ న • కంపనుఁడన్ బుధ తల్లజుండు సం
బరమున నడ్డువచ్చి విను • మా' యొకవాక్యము దై త్యనాధః సం
గరమున మిక్కిలింగినుక • గాంచుట మంచిదె కాని నేడు దు
స్తరత దుర్నిమిత్తములు • తార్కొనెఁ గాంచుచు యంచు నిట్లనున్.

అకంపనుఁడు ఖరునకు దుర్నిమిత్తములు దెలుపుట.

తే॥ తోయదములు గర్జించి నె • త్తురులు గురిసె, నరక్క బింబంబు పరివేష • మమరెఁజూడు
నీద్యజము పీఁడఁ గాకముల్ • విగిడిపోరి, పడుచుఁ బనవుచుఁ బొరలాడు • పగిడిగనుము

తే॥ ఖగ్గధారలపై మఱి • కములు మునరె, నెడమ కనులు బాహులు వీఁగె • నెక్కటులకుఁ
గుదిర లెల్ల నిల్వననె తూఁ • గుచును పడియె, నూళ వైల్లెఁ గుక్కలు నక్క • లొక్కఁ

తే॥ మదజలముగార్చెఁగరిబులు • మదకరులకు, విజీగెఁ గొమ్ములు మహిమూలఁ • బిడుగులుగ
దెసలు మందె శిరంబులఁ • గురుమహాయము, పొలను వాసన వీచె నీ • పొలముగనుము.

తే॥ ఇట్లగుట వీని నరుఁడని • యెన్న దగదు, వీనిఁ జూడఁ దోచునవి యె • న్నేవి గలవు
వన్ను మన మాయ లిచ్చటఁ • బనికీరావు, మీదు కినియక నన్ను డ • మింపవయ్య.

చ॥ అనుడు జగంబు లొక్కఁవరి • యల్లల నాడఁగ నవ్వె యాఖరుం
డను విబుధావళుల్ మెదుగ • నాజిని నూఱఁగ నన్నె పొత్రముం
జెనసిన మద్భుతాగ్రములు • చెచ్చెర మిక్కిలి బూరటిల్లె నా
వినుత పరాక్రమ స్ఫురిత • వృత్తి మనుష్యుల కంత చుల్కుయే?

క॥ అనుచుండ సింహమును గవి, సింసామజములను పోలి • శ్రీరాముని దై
త్యుని సైన్యము దట్టముగాఁ, జెనసె సుడిసె నార్చెఁ బేర్చెఁ • జిడిముడి పడుచున్.

ఉ॥ విండులు వంచినా రఁసుర • వీరులు పిమ్మట రామవుండు కో
దండము వంచి బాణములు • దట్టముగాఁ బఱవంగ ధారలై
దుండిగ పారువంబులకుఁ • దున్నెఁ బదంబులు సిద్ధుపాటుచేఁ
గొండలఁ బోలెఁ దొండములు • కోల్పడి కూలె మఱంగజంబులున్.

తే॥ విజీగె శూలముల్ ఖగ్గముల్ • మురిసెగదలు, తెగియె బిందిపాలంబులు • త్రెవ్వె విండ్లు
తునిగెఁ జక్రముల్ దండముల్ • క్రుంగెఁదోమ, రములునుగ్గయ్యెఁ గేదెముల్ • ప్రయ్య

క॥ చెడియెం గరుల పంపంబులు, పడియెం గంకణము లొరయ • భల్లకరంబుల్
మిడిసెం దలల మలలు మఱి, బెడిసె శకాంగములు భిన్న • భిన్నాంగములై.

చ॥ ఖరువుల డుస్సి యండగల • గంధగజంబుల డుస్సి వే దిగం
తరములఁ జొచ్చురాఘవుని దారుణ శాత శరాశిచేత ని
బ్బరముగ వీరలక్ష్మికి ని • వాసములౌ దమజాళి పక్షముల్
విరిసెను శీర్షముల్ తెనియె • వెల్లువలై ప్రవహించె రక్తముల్.

॥ కంజనేత్రుని యస్త్ర మొ • క్కండు నూర్లు, వేలులక్షలు కోటులై • పెరిగి గిరులొ
గిరుల శిఖరములో యనఁ • బరఁగు సోఁకు, మూఁకలం గూల్చి పీనుల • ప్రోగుచేపె.

ఉ॥ ప్రాఁకులు కారుటగిఁ బడి • ప్రాలుచునున్న తెజంగునం దలల్
ప్రేకన త్రుంగ ముందెములు • ద్రెళ్లెను రక్తమయంబు లొచుఁ బై
వాకనమందు పాటు కమ • లాక్ష శరావళి వారి ప్రాణముల్
వీకున మ్రింగ వెంటఁబడి • విడక యేగిన చందమై తగెన్.

ఉ॥ ప్రిల కనుంగవం బలెనే • దీర్ఘములై బెడిదంబులైన శ్రీ
లోలుని వాడి మాపులరి • లోకము ఖడ్గ కరంబు లుర్లఁ గం
రాలి తెగన్ జీరాలు విరి • యంగఁ బదంబులు తెవ్వఁ జూపఱుల్
సోలఁ జెదరె దిక్కులకు • సోఁకుల వింతగు శీర్షరాసులన్.

మ॥ ఊతిభృద్వీర మహేంద్ర చాప శర వృ • ప్తిన్ జాణు కీలాల సం
హతిదై తేయ కబంధబంధవృతి యే • పారన్ మహాఘంబులై
తత విస్ఫార వనాశయాళిగ వనాం • తం బెల్లఁ దత్పూర్వ సం
స్థితి మార్పం బడి యెప్పు టల్ల వెలసెన్ • జిత్రంబుగాఁ జూచుచోన్.

॥ ఆ రక్త సాగరంబున, కూర శిరో బాహుదండ • కూల పతాకా
వారణ రదగజ మోటక, వారంబులు దేలీయాడె • బరిపరి విధులన్.

॥ అప్పుడు బలియురు కొందఱు, నిప్పులు గ్రక్కుచును చూచి • నిగుడుచుఁ గొండం
గప్పిన జీమూతము లనఁ, గప్పిరి శరవృష్టి తోడఁ • గాకుత్స్నవరున్.

॥ వారల బాణాసారము, వారక యాతఁడు హరించి • పతపి దెసలకున్
ధారణీ నడుము విజుగఁ గాం, శారము నిండంగ నటె • దై త్యుల శిరముల్.

॥ అట్టిలాడెఁ గ్రొన్నెత్తుట హరులు కడలు, మునిగెదై త్యవరుల క్రొవ్వు • ముక్కువఱకు
మోసెవి క్రక్కుచు భూతముల్ • మేలుమోవ, లేక మెలమెల్లఁ గల్గద • లింపసాగె.

॥ కల్లు మత్తు పంచనమును • గలుగు నసుర, వరుల నేత్ర రత్నంబులఁ • గరట చయము
కొల్లగొనె; ధర్మ సత్త్వము • కుంఠితంబు; దుష్టులకుఁ జేబుమూఁడుట • కష్ట తరమెఁ

చ॥ ఇరులఁ దొలంచు భాను క్రియ • నేచిన రాఘవు మీఁద నీఁతెలం
దొరపిన రోష దృక్కులను • దొందడి పేసి యుగాంత కాల భీ

కర జలదంబు లొగ్గి వడ , గండ్లు వెలార్చిన లీల యామినీ
చర నికరంబు లొక్కమొగి , జల్లె వెనన్ సకలాయుధంబులన్.

సీ॥ వీరుపైచినవారు , వీరువీచినవారు, వీరు వేయఁ దలంచు , వారలనియు
వీరు నేర్పినవారు , వీరునేరనివారు, వీర లెక్కటిపోరు , వారలనక
నిరిచిన వారల , నరిగిన వారలఁ, గాందిశీకులఁ దిట్టి , కఱపువారి
రేఁగెడు వారల , రేపు వారల నెది, రించు వారల హంక , రించు వారిఁ

తే॥ గని చునఁగి ద్రుంపఁగా మస్త , కములుకొన్ని, మేమమండలమునఁగొన్ని , మిథునరా
గొన్ని ఋక్ష మండలమునఁ , గొన్ని గిరులఁ, గానలోఁ గొన్ని కొన్ని ది , కక్కరులఁజే

చ॥ తరఁగల తోడి శోణిత న , దంబులఁగూర్చ సురారి శైల కం
దరములఁ దొల్పు రామవిభు , దారుణ శాత శరాః భూమిపై
గిడుల పయిం బయోదములఁ , గీల్కొనఁ గొన్ని పయోధిఁగొన్ని క
ర్పురుల తను వ్రణంబులను , గ్రుచ్చుచుఁ గొన్ని యెలరై నెల్లెడన్.

ఉ॥ హారయుతుల్ మహోజ్జ్వల దృ , గంచితు లాయుధ హస్త యత్యుచి
స్సార శరీరులౌ మగలు , భానుకులేకు శతాస్త్రపాళిచే
సురలి తునింగి నుగ్గయి శ , రోద్ధత ఘోర నమీరణంబునన్
శరధిని చేర విర్రులు , సంతస మందిరి నింగి నార్పుచున్

చ॥ ప్రబల తురంగ సంహతి త , రంగ విశాసము గాఁగర క్రమఁ
కబరజలాన గుండెలను , కంజ వనంబు రహంప వారణా
యశీకిన నక్ర బృందముగ , నూడిన ప్రేవులు శైవలంబుగా
గబగబ భూతరాజి దుము , కఁ విలసిల్లె రణోర్వి సంద్రమై.

ఉ॥ కొందఱు కుయ్యివెట్టి రొక , కొందఱు సోలిరి కొందఱీలఁగాఁ
గొందఱు పొట్ట వీల మఱి , కొందఱు కాకులు చీల తోలుచుం
గొందఱు దొర్ల నెత్తురునఁ , గొందఱు మున్నుచుఁ జచ్చిశీలఁగాఁ
గొందఱు పాఱఁ గొందఱుటఁ , గుందిరి రాముని బాణవృష్టిచే.

ఉ॥ వ్రంతల బీఁ బాఱు సుర , వైరులఁ గాంచుచుఁ దిట్టి నవ్వి కా
లాంతకుఁ బోలు రాక్షస , గణాధిపతుల్ పడునల్పు రొక్కటన్
ద్రుంతము క్రుంతమందు ఘన , దోర్బల గర్వమునన్ మహేశ దు
ర్దాంత విషంబు నా నడరి , దందడిఁ జాటిరి రామచంద్రమన్.

తే॥ శుని కవినన త్రిపుర దా , నవుల కరణి. రాముఁ గవిని మఠింపక , రాజు కనదుఁ
గమలఁ జూపుచు మేఘంబు , నెనయు ధనువు, కేలఁగొన్న యాతనిఁగొట్టఁ , గిట్టినారు

చ॥ ఒకరుడు ఖడ్గమున వయచె , నొక్కరుడు చక్రముఁ ద్రిప్పి వీడె వే
తొకరుడు పాశమున్ విసరె , నొక్కరుడు తోమరమేసెఁ జేవ నిం
కొకరుడు కొండలం బఱపె , నొక్కరుడు దండము వీచె నుగ్రుడై
యొకరుడు కేరితిదై మఱి , యొక్కఁ డదలె నొకండు హుమ్మనెనె.

చ॥ వెలువడు రామ శాత శర , బృందముచే రథ రథ్య వరముల్
పొలిసె మతంగజంబులును , భూమికి మ్రొగెఁ దురంగ సంఘముల్
తలలను కొలుపోయె నవి , రామరసాస్త్రవి చుట్టె గుళ్లు నాఁ
దొలగిన సోఁకుమాకయును , దోరె రణస్థలి పీను కుప్పగానె.

ఉ॥ సోలిన దైత్య దేహముల , శోణితముల్ ప్రణరంద్రముల్ విడన
జాలుగఁ జిఱున న్నెగసి , జ్వాలలమెల్లను కప్పివైచె దే
వాలియుఁ గేల మూసికొనె , నక్షియుగంబుఁ గృతాంత దూతలుం
గళులు నొవ్వఁ గాడడుము , కాచుచు మోచిరి ప్రాణబృందమున్ .

ఉ॥ ఓలి పిశాచము ల్దిరుగు , యుద్ధము నున్నద వృత్తి గోరు దై
త్యాళుల వక్త్రగహ్వరము , లండు శునీతతిచొచ్చెఁ దచ్చిరః
పాళుల నక్కలెక్కెడను , వాత శరంబులు గ్రువ్వవారి ము
గ్ధలముఁ జేరు కర్చుర ని , కాయము హోదినులట్లుగ్రమ్మఱెన్ .

చ॥ తలబరలెన్ గనులైదరె , తన్నయనంబుల నిప్పుకల్ వడెన
మలలుగ నేల దొర్లినవి , మత్తగజంబులు దిక్సమాహ మ
ల్లల వడెఁ గొల్మిసట్లు మిడు , గుర్రెగసెన్ నమసెనె వరూధినుల్
లలిత నృపావతంసు కర , లాఘవ మొట్లు వచింప శక్యమోః

1॥ స్వందములతో నాయుధ , చయముతోడ, దశపతులు వడునల్వరు , తక్కువారి
పైనికనికాయ మెల్లను , నమసి పొలను, కంపుగలరక్త జలధిలో , గలిసిపోయె.

ఉ॥ వారలు సంగరాంగణము , వారకచూచి శిరంబుతోడి వా
రేరును లేమి రామువయి , నేపునమండుచుఁ బండ్లు గీటుచునె
మోరలు నిక్కఁగా నరద , ముల్ రఘువర్యుని శ్రేవఁద్రోలుచునె
ధీరత హుంకరించుచు మ , దించుచు గర్వపు మాటలాడుచునె.

ఉ॥ వచ్చినఁగాంచి రాఘవుడు , వాడిశరంబులు నాటినేసి యొ
క్కచ్చునఁ దచ్చతాంగముల , నర్వుడుపేయ గుఱాలు సారధుల్
విచ్చిన నేము లప్పులును , వ్రీలిన చిక్కములునె యుగాంత మం
దెచ్చిరి గాలిచే నెగసి , యేగెడు పోలిక దోచె మింటిపై.

తే॥ స్వందనము లట్లు సమయఁ బ్ర • భండ భంగి, నవుడుగఱచుచు భూమియు • నగలునట్లు
క్రిందికిం దూకి ధనువులు • కేలఁదాల్చి, పిడుగులం బోలు • రములు • విడిచినారు.

తే॥ దిశల భేదింపఁ జాలిన • నిశిత విశిఖ, తరుల నడుమన ఖండించి • దా రధియు
వారి బాజానసంబుల • పరునపెట్టి, విఠిచి మానిచె వారల • వింటిపోరు

క॥ కోపమున వారు కొండల, నేవున బెకలించికొనిది • నేకుని తేరుం
బ్రేపు చెడ • నెత్తి పయికా, తోపంబున వైచి రుగ్రుఁ • డున్ దిగులూనన్

క॥ గొనయఁచుతోఁగను బొమ్మలు, నినకులునకు వంగె వాహి • నీకుల తలయన్
ఘన గిరుతోడఁ బడె మే, దినివయఁ గరలాఘవంబు • దివ్యులు పొగడిన్.

క॥ ఈలాగు వారు గూలఁగ, మూలబలము గదిసి రాము • ముఁజై బెలుచన్
బోలఁగ దివి భువి దెసలని, తేలికఁ దెలుపంగరాక • తికమక పడఁగన్.

తే॥ దుందుభులతోడ నేనుఁగుల్ • క్రందునలిపెఁ, గటుగుఁబద్ధనితోడ శం • ఖములుమొరపె
తురగ హేషలతో రణ • దోహతులగు, రక్కసుల పేరెయంగుఁబిక్కిటిల్లె.

ఉ॥ అంబర వీధి నిండెనను • రావలి కైదువు రెల్ల వాని చు
ధ్యంబునఁదూత రామవిభు • దారుడ మార్గజరాజి మగ్గునూ
చంబుగఁ ద్రుంపఁగాఁబెటిలి • వయ్యనమింటికి నేగ నిర్జరా
మంబులు పాతె దిక్కురులు • కన్నులనార్చె జగంబు బెగ్గిరెన్.

త్రి శి రు ని స ం గ ర ము.

మ॥ బలవంతుండు పసిండి బొమ్మికములు • ద్రాక్షిల్లు వాఁడుం గడున్
దళము ల్గిలినవాఁడు మూడు తలలు • ద్యద్రితి రాజిల్లు పోఁ
కులమన్నీడు ఖరానుజుండు గిరి • క్రూర త్రికూలంబు నాఁ
బెంగెన్ రాక్షససేనమధ్య పరవృ • ప్తింగూర్చు చాపంబుతో.

మ॥ అయకాలంబుధియో యనంగ జగముల్ • మాక్రోగశబ్దించుచున్
భయద ప్రోద్ధతిఁ బన్నుచుట్టికొనఁ జా • పశ్రేష్ఠ మాత్రంబు తో
దయి యొక్కందుగ నిచ్చి రాఘవ విభుం • దవ్యేళ నొప్పెం దమో
మయ రంగస్తలి వెల్గు దీపమన స • మ్యగ్రీతి యుద్ధావనిన్.

మ॥ శరఖడ్గాదులతోడ భీకర ధను • వ్దంకార హంకార ని
ర్భరామంబులతోడఁ గ్రూర నయన • వ్యాపారుడై రాముఁడా
ఖరుతమ్ముంగని వానిసేనను పృష • త్కర క్రూర కారిన్యమున్
పరదోస్పారముఁ గానిపించె సమతన్ • బ్రాగ్భ్యు మేపారఁగన్.

తే॥ తెగను కాళులు తలలును , తెగను కేలు తెగను తొడలును నడుములు , తెగనువ్రేళ్లు
తెగను మోకాళ్లు పొదముల్ , తెగగొడుగులు తెగనుపాశాదికంబులు , తెగరణోర్వి

తే॥ అరదములు సతాకలును రి , ధ్యముతోడఁ ద్రుంగి పుడమినిపడియె దుం , దుభులతోఁ
దుండములు తెగి మత్త వే , దండచయము పిడుగుచేఁ గూలుగిరులట్లు , బెడిసిపడియె

తే॥ తలలు తెగువారు తెగుటలు తెలియక శరవృష్టి గురిసి , తీఱుదు రిలపైఁ
దలదెగని వారు రేఁగుచు జలదము క్రియఁగురియుమండ్రు , ఎవ్వంబున్

చ॥ కరముఁ గేదెముల్పరఁ , గాటుకకొండలవంటి కర్పురో
త్కరిము కబంధముల్ కనక , కంకణ నూపురముల్ ధ్వనింఁగా
మురియుచు నాడు వేలుపుల , బోటులు జన్నపు రోవెలందులున్
వెఱుగు పడంగ నాట్యములు , పెక్కువిధంబులఁ జిత్పె నయ్యెడన్

చ॥ గొడుగులు చామరాలు నుచు , గుల్ కరులున్ దెగు బాహువరముల్
సడులుగఁ దెక్కిముల్ పడవ , సోలుపులై తగ ర క్తవాహినున్
రదలిని చేర నువ్వనయి , క్రందుగనున్న సముద్రీశీమున్
విడవఁగఁజేసి నూత్నమగు , పేరిమి గూర్చె రణప్రకారముల్

తే॥ రామకరములచే రీ , రములు విడిచి, వరదంతులు రక్కసుల్ , స్వర్గవాటి
నమరనారులతోఁ గూడి , తమ కబంధ ముని నటించు నాటకము లి , ముగిసె గనిరి

ఉ॥ వేలుపు బిందులం గలిసి , వేడుకఁగా ననిఁజూచు పూర్వదే
వాలి ధర్మ రమూర్తము శ , రావలిఁ ద్రెవ్విని స్వయ బాహులన్
వాలి పితాచపాళి యొక , వంకకు శ్వాసము లొక్కవంకకున్
గ్రోలుచుఁ బోరి లాగుటలు , గోరికఁ గాంచుచు నవ్విరయ్యెడన్

కా॥ జ్ఞానాస్త్రంబులు సొకఁ జీలిన హృద , బాతంబున్ దైత్యు ల
జ్ఞానావస్థఁ దరించి పాపముల నో , జం గోసి దివ్యాట్మలై
ధ్యానానక్తల నద్వితీయుడయి యు , ధ్దంబాడు శ్రీజ్ఞానకీ
ప్రాణేశుగని రద్వితీయ పరరి , త్వంబంచుఁ జిత్తంబులన్

ఉ॥ తుండ యుగంబుతోడి కిరి , తోయము నొందిన రామచంద్రు కొ
దండ ధనుర్విష్ణుక్త నశి , త ప్రదరంబులు మూల ముట్టుగాఁ
దుండు లొసర్చి నొందినవి , దుష్టులఁ గాంచిన వారి నెల్లరన్
జండి యశాంతిమై నన్నత , పాక్ష్యము వల్గిన వాక్కులంబురెన్

ఉ॥ రాజులు టెక్కలొప్పు భ్రమ , రంబు లభించిన కీటకంబు ను
ద్వేషిత రీతిఁ గాంచి తన , తీరు నొనంగిన భాతి పూరి ధా

ప్రిజ మనోహరుండు తన • తీవ్ర శరీముఖ రాజిచేత ర
క్షణన కీటకంబులను • శోభిలఁ జేసెను భేదరాగిగన్.

చ॥ కడుబెడిదంపు టామున నొ • కానొక మానిసి సాహసించి యు
క్కుడముగ దైత్య సంఘములఁ • గాడుగ బీడుగఁ తేసె నంచు ను
గ్గుడువునఁ బంక్తి కందునకుఁ • గార్యము దెల్పననంగ నచ్చటం
దుడిచిన దానవాంగముల • తోఁ జనె లంకు రక్తవాహినున్.

చ॥ బలసిన మోహరంబుగల • వాహిని రాఘవు నప్తరాజిఁ జో
ర్యలనునఁ ద్రుంగఁ గాంచి త్రిశి • రస్కుఁడు మీతిన కొప మానియై
కలిసిన రక్తమందు మునుఁ • గం బడు తేరును శ్రోలు మంచు నీ
ట్టలముగ నార్చి యాజికిఁ గ • డంగెను దుస్సహతేజుఁడై వెనన్.

తే॥ సత్యమునకు నెల్లరకును • సాక్షియైన, రామచంద్రునిపై ముఖ • రంబులైన
శాతసాయకములు గుప్పి • చంద్రసూర్య, లకును రాఘవుఁ గనరాని • లలినొనరై

తే॥ త్రికురుఁ దేసిన తూపులఁ • ద్రెంచివైచి, మరల రాముఁడు పదునాల్గు • మార్గములఁ
గనక రథము ధ్వంసము చేసి • కడఁగి యొక్కి, భల్లమున సారథి శిరంబు • దుల్లనేసె.

తే॥ మఱియు దేవత లార్వంగ • మనుజవిభుఁడు, స్వర్ణపుంఖజామున రా • క్షసునిమూఁడు
తలల నొక్కటి ఖండించి • ధరణిఁ బడక, మునుపె రెండవ తలగూడఁ • దునియనేసె.

తే॥ రథము నిరుదల వోఁద్రిశి • రస్కుఁడనెడు, పేరు చెడినను బలిమియు • బిగువు చెడక
గగనమున నిల్చితన కార్ము • కంబు వంచి, విశిఖ వర్షము గురిసె భూ • విభునిమీద

తే॥ భ్రుకుటి వికటంబుగాఁ జూచి • భూవరుఁడు, కారుమేఘంబు మెఱుపుతోఁ • గానఁబడఁగ
గాలిఁ జెల్లాచెదరులైన • కరణి వాని, యంప వానను తూలించె • నాకుగముల.

చ॥ మఱియును దొడ్డ సాయకము • మాటి త్రిరీరుని విల్లుద్రుంపఁగా
వెలవఁడు మోము కాంతియును • వీడఁడు బాహుల సత్త్వసంపదం
దొఱఁగఁడు కొప దృష్టులను • దోర్పఁడు కొండలువైచు పోడిమిన్
దఱులఁడు వీరవాక్కుల వ • దల్పఁడు వాని కడంక యెట్టిదో?

ఉ॥ మాయలు వన్ని యొక్కఁడె ను • మాళమునన్ బలుమంది పోలికన్
జేయుచు సింహగర్జనలఁ • జేయుఁ గ్రూరతఁ బోరుచుండు దై
తేయుని రెండు పాదములఁ • ద్రెంచుచు రెంటును రెంటఁ జేతులన్
మాయఁగఁ జేయనంతటను • ప్రూలక రాముని బిట్టదల్చుచున్.

ఉ॥ కాళ్లును గేలు పోయినను • కర్పూర వీరుఁడు విక్రమంబునన్
ద్రుక్కుచు శీతభానవయి • దూఁకెడు రాహవు పోల్కి నెత్తిపై

సుక్లను కోటయందు గుహ • చొప్పునఁగన్నదు బాకి నోటితో
మళ్లక పచ్చువాని దయ • మాలి వధించెను రాముఁ డత్తఱిన్.

చ॥ త్రిశిరసుఁడన్ మహీధరము • దివ్య రఘుప్రవరాఖ్యగోత్ర భి
న్నిశిత శరాశనిం దెగుడు • నిల్వక దూషణుఁ డడ్డగించినన్
పశమటి రక్తవాహినుల • వారక భూటుచుఁ గాలి పెండముల్
పిశిరము ప్రేవులుం దవిలి • వెక్కన పెట్టఁగఁ బాటి రందఱున్.

ఉ॥ కొందఱు దేవతా విలతి • గొల్లన నవ్వఁగ భూమి పల్లముం
బొందఁగ దూకి పాటి యటఁ • బూడిన క్రొవ్వునఁ గాళ్లు జాఱఁగా
నందె మునిగినారు చది • యంబడు పీఠుల నెక్కి జాఱఁగా
సందుల మ్రుందుచుం దొరలి • చావక కొందఱు తప్పి రయ్యెడన్.

ఉ॥ కొందఱు మధ్యబాణములు • గ్రుచ్చి పంచబులఁద్రెంచి క్రుంపఁగాఁ
గుండుచుఁ గూలినారు మచి • కొందఱు నెత్తురు టేళ్ల మున్గి క్రొ
వ్వాందిన పంకమందు దిగి • యోపిక లేవఁగ లేక కొందఱున్
దందడి రక్త పూరముల • దాటఁగలేకయె యీర్గి రెందతో

చ॥ నడుములనుండి జాతీ చర • ఇంబుల పైఁబడి తెంచుచున్న పే
రడిదములఁ గణింపక భ • యం బురు వానిన రీతిఁబుద్ధియుం
జెడి పరుగెత్తు రక్కసులు • చెచ్చెర రాఘవుఁడేయు నంపఱల్
విడువక వక్షము ల్దొలువ • వీరకు ను రాక తొలంగి రా పథిన్.

చ॥ పరువిడుచున్నరక్కసులు • వ్రస్సి గుహంతర సేమ కైవడిం
బరఁగిన వారణోదర నీ • వాసములం భజియించి నన్నిధిఁ
దొరసిన మొండియమ్ముల నొ • దుంగుచుఁ గాంచి వయస్యః పీఠలన్
దురమునఁ జూడలేదను మి • దో కయివారము లందు రొంటునన్.

దూషణుఁడు దురమునఁ బాటు సేనలఁ బ్రేరేఁచుట.

ఉ॥ దూషణుఁడందు నిల్చి తమ • దోర్బల శక్తులు గ్రుంగఁ బాటుచున్
రోషము దక్కు రాక్షసుల • చూక్ష దృఢం బరికించి తాపన
ప్రేషిత మానవాధముని • వీరము నోపఁగ లేక పాటు నో
యోషితలారఁ నావచన • మొందు వినుం డిది వీరధర్మమే?

చ॥ పిటికి మనుష్యులం గనుచు • భీతిలి పాటుచు నిందమోచు న
మ్రొలుకులఁ గాంచి గాజులను • మోదముతో ధరియించు కాంతలున్
చెఱవరు నిబ్బరంబనెడి • పేరణియె పదిలంబు గాంచు పె
న్నుఱవుః భయంబు ప్రాణముల • కొప్పిన తొడగునె? వచింపుఁడి:

తే॥ జిష్ణతోఁ ద్రిమూర్తులతోడఁ , జెనకి చేయు, యుద్ధమున నిశాచరు లెవ్వ , రోడినారు;
పిటికి తనమును మీకోడి , వెఱచిపాటు, వేలుపులయొద్దఁ గొంటిరే , వెడఁగులారఁ.

చ॥ సుకమునె గాంచి యెల్లపుడుఁ , జొక్కిన రక్కసులార! యిందు మీ
రాక నరుచేత నోటువడి , యొక్కరి నొక్కరు ద్రోచి కొంచుఁ బొం
దికగఁ బురంబు చేరఁగ మ , దిం దలపెటిలి రేపు; యందు మీ
సకుల పయోధరంబులను , చయ్యసఁ గొగిలి గాంచఁ గడురే;

ఉ॥ జేగులు చూపు వెల్లనఁగఁ , జేకొని పాటెడు వందలార! మీ
రాగిణులైన కాంచల క , రణ్యములం జనువేళ వీపులం
దోగిన కట్ట గీటు రణ , దోహతం గను పోటు లందురో?
మేగిన వక్షముల్ తొడరి , మ్రింగిన తూపులఁ జూపికొందురో;

చ॥ జగములు కూడి మార్కొనఁగ , సాధ్యముకాని భవత్కులోత్తమం
దగు దళకంఠు చెల్లెలికి , నంగము వోయిన నింద చాల కీ
వగ ననిఁ బాటి మోములను , వంతురె పెద్దల మ్రోల; మర్త్యుడే
మగఁడయి పోరునలెప్ప నవ , మానము వేతొకఁ డింతకుండు నే;

కా॥ వీరావేము తోడ యుద్ధముల వి , ద్వివ్రాతముం గూల్చి త
ఘోరైస్త్రంబులఁ బుచ్చికొన్న విలస , ద్దోర్విర్యులారా! యిఁకన్
మీరల్ ముత్తెము లమ్మ వర్తకముకై , మేకొందురో? లేక భూ
దారప్రక్రియ కాయుధంబుల నొగిం , దట్టింతురో కలుగన్?

ఉ॥ మీరలు నా ధనుర్బలము , మిన్నక చూచుచునుండుఁ తాతనిన్
మాటుతు నేన యంచు జన , మాన్యుని మార్కొనియెన్ భయంకరా
కారుని దూషణున్ సురలు , గాంచి యెడందలయందు దిగ్రుపం
దారిరి కాచుకొమ్మని యు , దగ్రుండు రాముండు నిచ్చె ముంగలన్.

రాముండు దూషణుని వధించుట

చ॥ దురమున నాయుధంబులును , తుండములున్ రదనంబులున్ గరుల్
బజ్జియలుగాఁగఁ ద్రుంగె రథ , వర్గము కేతనముల్ శిరోగ్రముల్
పరిపరి త్రోవలయ్యె వరి , పైరుల కోతలఁ జోలెఁ గుత్తుకల్
దలుగఁ దురంగ సంఘములు , దట్టముగాఁ బట్టపై ధరం బడెన్.

సీ॥ రామధనుర్బుక్త , భీమ సాయకములు, ప్రాణంబు లున్నట్టి , పట్లవెదకి
వారి యాయుధములు , బంధుర కవచముల్, చెందుచుఁ గొండల , నుండి పాటు
నదులకై వడిరక్త , నదులుబ్బి పాటంగ, దాలుల యందు మై , చాలులందు
తూలుచు ప్రచ్ఛురుఁ , ద్రుంచుచుఁ దజ్జీవ, ములతోడ నచ్చటఁ , గలిసెఁ గొన్ని

తే॥ యట్లు కలిసి పోనొల్లని • యర్థచంద్ర, కాండములు గొన్ని కత్రించె • గంఠవికతిఁ
గొన్ని వంచకహృదయముల్ • గ్రొచ్చివైచె, దాని తొమ్మిది పీఠుల • దూసెఁ గొన్ని

తే॥ దూషణుడు వేయు శరములు • తునుఁగునట్లు, వాని పేనల కైదువున్ • వ్రయ్యనట్లు
యుద్ధ ఘోర గావించి న • మిద్ధ తేజఁ, దాచుమా సాగరము వట్టి • యడఁగఁ జేసె

తే॥ కాంచి వేలుపు లార్చి మో • దించినారు, రుధిర పూరముల్ జెట్లతోఁ • గుధరములను
గూడఁ బెకలించికొని పాతెఁ • గ్రూరశరము, లన్నిదెసల పోఁకుల ధర • నడచి వైచె

తే॥ దురము గోరి నిల్పి ప వారు • కెరల చుండ, వారి జీవము లొనిపోవు • పనిని దవిలి
విసిగి వేసరి శోషిలైఁ • బ్రేతరాజు, చెలఁగి పీనుఁగుఁడిండ్లాట • చెప్పవలెనె;

చ॥ కరులు గుఱాలు తేరులును • కార్ముకముల్ తలచున్ గబంధముల్
గురువులు దేలు నెత్తురులు • క్రొవ్వుమెదళ్లును కాలగేలు నొ
దొఱకముగాఁగ నిండిన ర • జోర్నిని దాటి రథంబు రాము ద
గ్గట కదలించి తోలుమని • కర్పూరవర్షఁ దదల్పె సారథిన్.

చ॥ తగవునె చంపఁగాఁ దిరుగు • దానవదహ పరంపరాద్రు లె
త్తుగఁ బడియుండియున్ రథముఁ • దొలఁగ గల్గిన గాలిచేతఁ బె
ల్లెగపెను గాలిగుమ్మటము • లేగినకై వడి నట్టి దారిలో
దిగిన రథంబు వొందుగతి • తీరుగ నెట్లులు పల్క-శక్యమా;

చ॥ తమముఁ దొలఁచినట్టి హిమ • ధాముని పోలిక వెల్లు రామచం
ద్రముని నిశాత్ బాణమను • ధర్మని సన్నిధికిన్ స్వయంబుగాఁ
దమిఁగొని పోవు జీవువలె • దర్పముతోడుత నిర్వదైదు గు
ట్టులను పూన్పుతేరివయి • రాపెను దూషణుఁ దాడి రావువున్.

తే॥ దాయ నరదంబుఁ జాపంబు • దాల్చుకైల సరణిఁ దేరిపైఁబొలుచు దూ • షణునిగాంచి
సీదునిలుకడమేలుఁ ని • న్మెచ్చవచ్చు, ననెడునంతలో పోఁకు మూఁ • డమ్ములేసె.

చ॥ మురువుగ దిక్కుం నిల్చిలిచి • మోయు గజేంద్రుల తోడ సాయమ్మై
బరువు వహించు కచ్చపము • పన్నగ రాజులలోన నొక్కరిన్
ధరణిని మోవ నిల్చి మఱి • తక్కురుఁ దోడుగఁ గొన్న జానకీ
వరు మడుటన్ ధరించు జయ • పట్టముఁదాకె శరత్రయం బటన్

తే॥ దూషణుడు వైచు నమయంబు • దొడ్డకడిమి, లెన్నయని రామభద్రుండు • లేతనగవు
తోడ వాడి యలుఁగుగొని • తొడరియేసి, తునియలుగవానియరదంబు • ధనువుడువిమి

తే॥ తపసు లాశీర్వదింప వే • లువులు పొంగ. పలఁతి వై తేని గుఱి దప్పి • బ్రదుకుమనుచు
వాడి యమ్మేయ వాడును • పండ్లు గీటు, క్రూరదృష్టులతోఁ దుం • గోలు పోయె

తే॥ అనుజరల తెగుటయు రాము, నంపవాన, మునుగు పైవ్యంబు గని కడుఁ గిఁ
కొమ్ములం గల్గు దిక్కరి, కొమరువిల్లునాయుధములు దాల్చిన, హస్తమెత్తి.

బ రు ని యుద్ధము.

క॥ యముడును భీతిల్ల దనుజ, చమూ జలధి తోడ రేగి, చందురుని మొగుల్
గము లలము లలిని కోవం, డముఁ దాల్చిన రాముపై న, డరి వేష్టించెన్.

క॥ అక్షిణ పాప కర్ములు, రాక్షస వరు లొక్కపెట్టి, రధగజ హరులన్
దక్షత ఫణిరాజ ఫణము, లక్షమమున నవియ నడపి, రతి రథసమునన్.

క॥ శ్రీరామ ప్రభు శాతసాయక హతిం, జీకాకులై యేనుగుల్
తీతెన్ నేలకు వ్రాలె వారువములున్, దేరుల్ రజంబయ్యె, గే
యారాంచద్బుజముల్ తునింగె మకుట, ప్రోద్యత్తున్నచ్చిర్షముల్
చేరెం దారిణిఁ గాళ్ళు త్రుంగె గుదులై, జీరాడె నాంత్ర చ్చటల్

క॥ మీటిన ఖడ్గాలవి కూ, లాటవి ధనురటవి తోమ, రాటవి గురుబా
హటవి మున్నగు దను వం, కాటవి శ్రీరామ శర డ, వాటవి నడఁగెన్.

క॥ తగవే రూపొందిన గతిఁ, దగు రీమ శ్రౌఠ మపుడు, తారాపథమున్
దగ దూసి చనియె నన మృదు, వగు తనువులఁజొచ్చి డున్ని, యరుగుటయరుదే:

క॥ చుట్టను ముట్టిన మూఁకలు, తెట్టెల్లగ్గఁగూల నేగు, దివ్యాత్మంబుల్
నెట్టన న్యాయసభను కడు, దిట్టలు కపటమునలో బరుల, దిగుచుటఁ బోలెన్

క॥ ఖరుఁడను క్రూరాభిఖ్యుడు, ఖర గుణులగు నసురలెల్లఁ, గడతేఱుటచే
గురు కోపి యగుచు శోణిత, శరదని మందరము వోలె, జక్కన నిలిచెన్

తే॥ నల్ల కడలిని చనునొక, నావయనఁగ, నొప్పు నరదంబుపై నెక్కి, యుగ్రదృష్ట
మిడుగులులు లాలఁ జూచుచు, మింటసూర్యు, కరణి వెలుగుచు రాముని, కడ

చ॥ భువనము లెల్ల నొక్కపరి, బూది యొనర్పఁగ లేచు నగ్నినా
నెవడి సుతీక్ష్ణుడై ఖరుఁడు, నిల్చిన యంత సుమేళు చాపమున్
దివిరి భువంబదంగ వడిఁ, ద్రెంచి న దోర్బల వీర్యశాలి రా
పువుడు నిశాత మార్గణ వి, కాయము లేర్పి ధరించి నిల్చినన్.

క॥ అనల జ్వాలలఁ గురిపెడు, ననిల జవము గలుగు వాడి, యమ్ములు వేయిన్
జనవరుపైఁ బఠపఁగ నా, మునుడును నట్టివియ విడిచి, ఖండించి వెనన్.

క॥ లోకైక నాయకుండగు, కాకుత్స్థుఁడు తొమ్మిదింట, గర్భురు నేయన్
వీకున వాడును నడుమనే, తేకువ ఖండించి నవ్వె, దిక్కలు వడఁకన్

శా॥ దుష్టుండంతటఁ బోక మానవుఁ డసా • ధ్యం దంచుమాయా విధా
వష్టంబుండయి మీటి దానవుఁడు న • త్వస్సూర్తి శోభిల్లుదు
శ్రేష్ఠన్ మేఘమనన్ శరంబులను వ • రింపంగ నిర్విద్రతా
ధృష్టుం డాద్యుఁడు కిస్కం బుని ధనురా • కృష్ణిం బ్రకృష్టంబుగన్.

మ॥ ఒక బాణమున వీని యాలము ముగిం • పొందింతు చంచున్ వెనన్
గ్రకచస్సూర్తి శరంబు దొడ్డి గుణ మా • కర్ణంబుగా లాగఁగా
ర్ముకమున్ పెళ్లన వ్రీలె నిర్దురు మా • పూర్వాశయన్ గర్వమున్
వికటంబయ్యెనె యంచుఁ జింతిలిరి వి • ర్వేణొండటన్ లేమికిన్.

తే॥ ధనువు విలుఁగుట కొంటిమైఁ • దనరుటకును, కలఁత నొందక రాముఁడు • క్షత్త్రధర్మ
విధిని తన దీర్ఘ బాహుల • వెనుకవంకఁ, జాచి నిల్చిన వరుణుఁ డా • నడి యెఱింగి

అ॥ చెంత కేగుదెంచి • చింత వలవదంచుఁ, దొలఁత జామదగ్గున్ • గెలిచినప్పుడు
కొనుచు నిల్లడగను • తనయొద్ద మనిచిన, వింటి నంది యిచ్చె • విబుధు లలర.

అ॥ విల్లు నందికొనుచు • వినతమైఁ గేల్కోడ్చి, వంచి యెడమ చేతఁ • బట్టి నంత
ధర్మదూరులై న • దానవావళికెల్ల, నెడమ కనులు భుజము • రెగయ నడరె

అ॥ క్రుణిని నారిఁగూర్చి • దురమున యమువంటి, వారు మెచ్చ నొడ్డి • పోరు నలిపి
ఖరుని రధము నూలు • కటకుటమ్ములచేతఁ, దుత్తునియలు గాఁగఁ • ద్రుంచివైచె

తే॥ అరద మట్టుల చెడ ఖరుఁ • డార్చటించి, చలము వీడక యంబర • స్థలికి నెగపి
రాము భుజిగుల్ మునుఁగనా • రాచవృష్టి, మొగులుకై వడిఁగురియించె • మ్రోతతోడ.

తే॥ తగ్గుచున్న తూణము నుండి • యగ్గివంటి, శరములం గురియించెడు • ఖరుని చేయి
యక్షయ నిష్కంఠమందుండి • యందుకొనిన, యొక్కయిపువసరాపుఁ • డుర్విఁగూర్చె.

తే॥ కుడికరము వడిపోవఁగ • నెడమ చేత, నొక్కయినుస రోకరి గొని • యుక్కుమీట
వైచినంతన జానకీ • వరుఁడు దాని, నడుమఁ దుండుగానొక కోల • నఱకివైచె.

తే॥ తాకరాని వినముగల • చంష్ట్రలూడు, పాము బునపెట్టి నట్టులా • బలియుఁడూర్చి
వృక్షమొక్కండు గొనిరాము • వేయనంత, మొగి నొకేశంమున దాని • నెగురఁగొట్టి.

మ॥ వరగర్వంబున మాయలం బలిసి న • ప్తద్వీపముల్ సప్త బం
ధురలోకంబుల బాధనేసిన మహా • దోషంబులం బొందఁగా
ఖరుహస్తంబును పోలె వాని తలయున్ • ఖండించి శ్రీరామ భూ
వరుఁ డొప్పారెను మంచువో నలరు భా • న్వనృండలంబో యనన్.

తే॥ ఖరుఁడు పడుటను గని సుర • వరులుగూడి, యాడిపాడి యానందించి • యడంపొగడి
పారిజాత సుష్పంబులా • వంకజాజ్ఞ, మీద నొత్తుగఁగురియించి • మిడిసినారు.

తే॥ ముప్పులుచేరరా లక్ష్మణా , గ్రిముడుముదము, నందిఘోర యుద్ధమునకుఁ , బ్రాణమొందె
వెడల నొంటిమై సున్నట్టి , యొడలి వంటి, జోడితాత యెదురుచూచు , చోటికరిగె

ఉ॥ పింటిరినేగి దాగు మిడి , మేలపు సోకుల మేని నెత్తుదు
మొంటిన యంఘ్రియుగ్మము ము , దశ్రుల ధావనచేసెఁ చమ్ముఁ దా
యొంటికి నంటు ధూళియు వ్ర , జోత్తిత వేదనవోవ నిమ్మళం
దొంటఁ గవుంగిలిందె నను , వొందఁగ జక్కవచంటి సేతియున్.

తే॥ ఒ మహార్తమాత్రంబున , నుక్కడఁగిన, యసుర రక్త వాహినులు ది , గంతములకు
నడరెఁ గడలి ఘోషంబు నా , నమరులార్చి, పొగడరాముడు సంతోష , మునుభజించె

తే॥ రావణుని చెల్లెత్త న కూ , ర్పణభూచాచి, చేతఁ గడుపు మోదికొని ని , శ్రేష్ఠఁగుడిచి
ఖరుసైఁదరి నెత్తురు , వజరఁబొరలి, రోదనముచేసె ఁగుం న , శ్రువులు దొఱఁగ

చ॥ మనసున నాన నుంచితిని , మానవుపై నది ముక్కుదీసె సి
గ్గున మదిలోఁ దపించి మృతిఁ , గోరనకోరక మిమ్మురేఁపి మీ
తనువుల మంటఁ గల్పితిని , దారుణ కర్మము నాచరించితిన్
ఐనుకుచు వింక నేపనికిఁ , బాల్పడుదాననొ యంచు నేడ్చుచున్.

మ॥ జయమాలగ్గొను నాయుధంబులను హా , స్తంబిందు సంధించు దు
ర్షయలొరక్కనులుం దదీయ కులముల్ , అంపిల్లు పాపంబులున్
క్షయముం జేయఁగఁబూని శూర్పణఖ యుం , రూమారుతంబిల్లు వా
త్యయుఁ బోతెన్ మది త త్తజింపఁ జనియెన్ , ద్రాచుంబరెన్ లంకకున్.

7 మారీచ వధపటలము. (252)

మ॥ బలవంతుల్ చనిపోక శూర్పణఖ భా , వంబిందు చింతింపకే
జలదళ్యాముని మేనిపొరు మదిలోఁ , సంధించి లం కేశుఁడా
ఃలికిన్ రాఘవుదేవిఁ గైకొను వహిం , గావింతునేనిన్ మను
ష్యలరామున్ దగఁ బొందవచ్చు నను నూ , హంజెరెఁ దాలంకకున్.

పీ॥ నకరరంబగు భువ , నంబును సచరాచ, రముగ సృష్టించిన , బ్రహ్మకై న
నరుదయ విజ్ఞాన , పరమార్గమునను శ్ర , మంబొంది చేయుధ , ర్మంబునగిది
మయుని నైపుణ్యక , ర్మంబు పూర్తిగఁదెల్పు. రత్న ఖచిత సభా , రంగమందు
దిగ్గంతింత వి , దీర్ఘభుజాంతర, పిమ పూర్వాదినా , జెఁగుచుండ

తే॥ ద్వారకార్క బింబమ్ము లి , ర్వ దిగ నగుచు, వెయ్యుకరణిని కర్ణకుం , డలము లలర
బాహుపురి మహుల్ వింకతి , బాహులందు, వహ్ని పర్వత శిఖరాల , పగిది వెయఁగ.

పీ॥ వ్యాఘ్రాజినుండు పీ , కాంబరుఁడును పంక, జాననుదేనాః , వీనమేని
శ్రుంగింపఁ జొర ర , నంగఁ జప్పిడివేల్పు, లొక లెక్కయేయని , యొదిఁగి నిలువ

సన్నని నదుములు • స్తనహేమకుంభమ్ము, లెఱునిరేఖల • నెనగు కనులు
చెలువారు చెలువలు • చెనయు సలకను వం, గని కిరీటాచిత • మణులు వెలుగ

తే॥ శేషవణి ఫణావళి యట్లు • చెలగు ధుజము, లదరఁ జొక్కలన్నియుఁజుట్టి • యలరుచుండ
గ్రహములను పట్టియుంచిన • కాలవోలె, నిండురత్నహారములు • సీటుగుఱక.

తే॥ సాటిలేని పరాక్రమ • శాలులై న, రాక్షసుల రత్నమకుటముల్ • రాయు కతన
నటిగి యటిగి మహిమనొంది • యడుగుచుందు, రత్నకటకముల్ మిక్కిలి • రవ మొనర్చు

తే॥ మూడులోకంబులందును • ముఖ్యులైన, పెదలొనగు నుపాయన • బృందమనంగ
దేవతలు రాక్షసులు భక్తి • విక్రమము, చల్లిన సుగంధ పుష్పసం • చయము వెలయు

తే॥ ఇచ్చట నీతఱిగనునని • యెఱిగి శిరము, లందు చేతులు జోడించి • వందనములు
చేసి వరుసలు పరుసలై • చేరి నిలిచి, కొలుచు విద్యాధరులు చుట్టి • నిలిచియుండ

తే॥ చెప్పినది శ్రీలవిషయమై • చెలగుచున్నఁ, దమ్ముగూర్చియే యనియెంచి • తలరి మ్రొక్కు
వారు భయభక్తులును కల • వారునైన, సిద్ధపరులు సింహము లట్లు • చేరినిలువ.

చ॥ సచివులఁగాంచి పల్కినఁ బ • చన్నులు తమ్ముగూఱించి యంచు న
దుక్కుచు ముదలన్ గ్రహింప మదిఁ • గొంతుచు నిల్చి భజించు కిన్నరుల్
విచలితులై పరేతవిష • ఓక్షణ గంచిన జీవులం బతెన్
బ్రహ్మ విదంపన సిరికిఁ • ణాల్పదు నగులు టట్టి నింపుఁగన్

తే॥ దిక్కరుల గెల్చి పఱిఁడును • యెఱునొందఁ, వెండిమలనెత్తి స్వర్గంబు • బెండువడఁగ
నిండుని జయించు ఘజముల • రుంద్రకీర్తి, భుంబురుఁడు పాడి ప్రభుని సం • తుష్టిఁజువ.

తే॥ విడిది వాంఛ కరములు • వివశంబులు, రాశములు వేయ నాడ • లాశంబుఁడ
దొప్పమీఱఁగ మహతి చే • నూనివాణి, విధిని వాయించి చెప్పులు • విందుచేయ

ఉ॥ వారిది నేల కల్పవృక్ష • సంబులఁ బూజన క్రొత్తపూజలన్
దీరగు పొన్నపూలఁ గం • కేనియతోడఁ బరీక్షించు
స్వీరుగ్రహించి యందరు • నెమ్మెయి సోఁకునొచ్చు ఫీడెతో
వారిధాన్యుఁ జెన్నెరఁగు • భక్తిరతిం బిరికించుచుఁడఁగన్

చ॥ రకముగ బొమ్మిడికములు • రాచుకొడు బడు మౌక్తికాచక్షు
వికసిత సూన మాలిం • ప్రీతి లతాంత నికాయులై భువిన్
చకచకి రాలు మున్నె భయ • సంప్రచుముల్ మని నుల్కొనఁగ జొ
రుకొని నభాంబరంబును • రుక్మఁడు శుభ్ర ముల్కొనఁగన్

తే॥ కంచుకులు పై యి బెత్తముల్ • గలుగువారు, పలువు రంపందు నిర్చయ • పు
క్రమముగా వెండి బంగారు • గద్దెలిచ్చి, శీఘ్రగతి గౌరవంబులు • చేయుచుండ

తే॥ రోమయత చర్మదుంధుభిః , మ్రోగునపుడు, యముడు శూలదండాదుల , నవలవీడి
కేల నోరుమూసికొనుచుఁ గ్రేవనొదిగి, నిలిచి ప్రశ్నించు కాలంబు , దెలుపుచుండ.

తే॥ తావివేయి కప్పురము మ , ర్చన మొనర్చి, నన్నప్రతితో ముట్టించి , సరసులందుఁ
దాచురలు పూచినట్టి ప , ధృతిగఁ జెలులు, మించి దీపపంక్తులను వె , ల్గించు చుండ.

తే॥ కల్పతరులు చింతామణి , కామగవియు, నవనిధులు కోరినవి యెల్ల , నవ్యములుగ
నిచ్చుచుండఁగఁ బ్రహునకు , నీయ దగిన, వేళయెఱిగి సురారు లఁర్పించుచుండ.

తే॥ కుండలములు మున్నగుమేటి , మండనములు, దట్టమగుకాంతు లొలయఁగాఁ , బట్టపగఠె
కాక రేయియుఁ గలదె యీ , రోకమందు, చూడుఁడనుచురఘులువార్త , లాడుచుండ

తే॥ గంగ కావేరి మున్నగు , నంగనాళి, స్తన భరంబునఁ గొనులు , నంచలింప
నడచి కెంగేల ఋక్షగ , ఇంబుఁ బోలు, కుసుమ లాజాక్షతంబులు , కోరిచల్ల.

తే॥ భావరాగ తాళంబులు , పరిధవిల్లఁ, జూపరుల హృదయంబులు , చూఱఁగొనుచుఁ,
గారు మొగుకులఁ గన్నమ , యూరమట్లు, మించి యూర్వశి సభను న , టించు చుండ

తే॥ దుర్భర తపంబుచేతను , దోర్బలమునఁ, ద్రిజగముల జయించిన దళ , గ్రీవుఁడొప్పెఁ
గలువకనులు ధనువువంటి , కన్నుబొమలు, గలుగు చెలువల చూపుల , గమలయందు.

శూర్పణఖం గాంచి రక్కసులు వాపోవుట.

తే॥ తలను కేలుంచుకొని రక్త , ధార వలన, నిండు చనులతోముక్కుతోఁ , గుండలములు
లేచి చెవులతోఁ గార్కొగు , ర్చెగడియుంబు, వొప్పనన్ తోలు నోటితోఁ , జుప్పనక

ఉ॥ చాలులు చుట్టుఁ బర్వ మకు , టంబులు మిక్కిలి రాయ రాజులు
దేవలముగాగఁ గ్రిక్కిఱియు , దీపిత తన్మృతాళాలఁ జేరి క
ల్లోల పయోధితై వడి వి , లూర కుచశ్రవనాన యుగ్రతన్
తోలుచుఁ జేరవచ్చెను పి , టంచన దైత్యులుగాంచి దూపిలన్.

తే॥ లంకయందలి రాక్షస , లలనలెల్లఁ, ముజ్జగంబుల తేనికి , ముద్దు చెలిలు
ముక్కువోఁగొట్టుకొనఁ దాల్చి , మొనయఁగలరెఁ, యెదురఁగడుపుమోఁదికొనుచు , నేడ్చినాడ.

ఉ॥ అక్కజమంది కాంచి యను , రావళి యాయమతోడఁ బల్కఁగా
ముక్కుయుఁ దోసకుండుటను , మూతులు జేగుఱువాఱ నూర్పుచున్
గక్కన మండుచున్ మెఱయు , కన్నుల నిప్పులు గ్రక్కుచీగతిన్
అక్కిన వాఁడెవండొ గద , రాఁ యని చేతులు నల్పుచుండఁగన్.

ఉ॥ ఈగఱిఁ జేసి యీలుటకు , నెంచినవాడు సురేంద్రుఁడో మహా
భాగుడు బ్రహ్మయో హరియో , భర్గుఁడో యెవ్వఁడో యంచుఁగొందఱున్

బాగుపడన్ మదిందలఁచు • వారలొనర్పరు శాత్రువుల్ జగ
తూగము నందు లేర యిది • పోయెనె యేరికి? నంచుఁ గొందఱున్.

ఉ॥ రావణు చెల్లెలంచు వివ • రంబుగఁ దెల్పినఁ దల్లి యొర్పుమైఁ
త్రోవుమ యంచుఁ బావముల • ముట్టుట మాని యిటుల్పొనర్తురే?
యేవగ నెవ్వఁడేని యిల • నిట్టు లొనర్పఁగ సాహసించునే?
కావరమంది చేసికొనెఁ • గావలెఁ దానె యటంచుఁ గొందఱున్.

ఉ॥ పాక విరోధి పేరుచెడఁ • నావము లొత్తుచు నున్నవాఁడు ల
క్షీకలితుండు చేవచెడి • క్షీపయోధిని పవ్వళించె గౌ
రీకమనుండు తారక గి • రిం భజియించె నిటుల్పొనర్చువాఁ
డే కలుషాత్ముఁడో? తనకు • నెంత దిటంబొకొ? యంచుఁ గొందఱున్.

ఉ॥ ఊరును పేరులేని యొక • యక్కివుఁ డిటులు చేసెఁదెంపుమైఁ
బేరుగలట్టి వారు పిలు • వీఁగకొనర్తురే? అంపులాడి యీ
స్వైరిణి వంశక్రీ ర్తి చెడఁ • బాపిన దంచు ఖరుండె యల్కతో
సౌరు చెడంగఁ గోసి యిటు • సాగఁగ నంపెనొ? యంచుఁ గొందఱున్.

తే॥ తాపమునఁ గ్రుంగి పోలు త్రి • దళు పోల్కి, దెచ్చి దిసని వారలు మతి • తెరలువారు
మూఁడు జగములు నశియించు • ముప్పొనర్పఁ, దలఁచినారనికొందఱు • తలఁచినారు

ఉ॥ నూతన కల్పమింక భువి • నూల్కొను నంచుఁ దలంచికాక యీ
పాతకముం బొనర్ప మగ • దారలు పాల్పడ శక్తిమంతులే,
యాతత నిష్ఠమై వసు • యందు తపంబొనరించు శాసన
వ్రాతము పొందు కోప దవ • భారతిరసితి యంచుఁ గొందఱున్.

హిరస్త్రిలు చుప్పనాకంగాంచి పలవించుట

చ॥ పలుకుచు నుండ లంకఁగల • భామలు గాజులు మ్రోయఁ బల్లవం
బులఁ దలపించు హస్తములు • పొక్కఁగ చల్చుచుఁ జేబిరిడ్ల పా
ల లలిని నిల్పు లేమిని ప్ర • లాపము లాడుచుఁ బాటు తెంచుచున్
బెలుకుటఁ గాంచి రే మనుభి • వించితే? యంచుఁ గవుంగిరించుచున్.

తే॥ పటహ పీఠా మృదంగాది • బహుళ రవము, తక్కు వేలు నినాద మె • త్తఱిని లేక
విభవముల నొప్పు లంకలో • వెక్కు గోల, నాఁడు మొవలయ్యె నాచుప్ప • నాతి కతన.

ఉ॥ మద్యము లొప్పు గిన్నియల • మద్యమునం దిరుగాడు తుమ్మెదర్
మద్యముమీది డెంద మొక • మార్గము పట్టఁగ దైత్యనారలా

యువ్యమమన్ త్యజించి నెఱుఁగి యోడికలంబలె నీరుగార్చి వి
ద్యుద్యుత వారివప్రరతి • యోజ సలంధరి యొక్క పెట్టునన్.

తే॥ విభులపైఁ బొలయల్కులు • వీడకుండు, కతన నెఱుఁగి జాననకనుల్ • కలఁకఁజెంది
మఱియు నెఱుఁగెనై పిన్నీటి • పఱుద లొప్ప, భూర్బుదా పాదములఁ బడి • స్రుక్కినారు

తే॥ పమ శిఖర యందు పచ్చలు • బాల్పరణి, బోఁక ప్రాకులశిఖరముల్ • పొలుచుండు
మఱుల గొలుసుల యుయ్యెలల్ • మలయనూగు, చెలులు విసిగి వీధికివచ్చి • చేరినాడు

తే॥ ఒలయుఁ బెరిచిన పిలువ • హృదయ వీడి, మీసములఁ బోలుకన్నుల • పిట్టివడెడి
ముత్తెముఁబోలు బాష్పము • రొప్పురలుచుండఁ, గొండతాయపఁగఁబోనఁ • గుమిలినాడు

తే॥ వైరినీరాయుధము • పఱులువాడు, భువన విజయుండు దైత్యుని • భుండు దీని
నెఱిఁగెనేని జగమురెల్ల • నేమి యగునొ, యనుచు నే దొరికి రాలఁ • బనవినారు.

తే॥ మడు మడంబుల సోలిన • మగువలెల్ల, మగల వలని సౌఖ్యంబులు • మఱచి కేశ
బంధములు ప్రేల నీపులు • పడంబు జనులు, త్రుళ్ల నడచుచు నేడ్చిరి • దొరలినచట.

తే॥ తారగిరి నీనెల్లిన • దైత్యు చెల్లె, లిట్టి గతి నొందెనేయని • యెచ్చి కేశ
పాశములు పీడఁ గెంగే • పలుకు చనుల, మీద మోది కొని వంత • మీటుచుండ.

ఉ॥ రావణ పారిరం బయిన • రాజ్యమునందు మృగంబులేని ము
న్నేపగఁ జిలర నొంది చిటు • లేర్పడె నేడియ నేమి యుచ్చునో?
పైఁపడి పోయెఁ గీచుటలు • బాధలు నొందఁగ నుంటి మంచు నే
త్రావెల బాష్ప పూర్ణలయ • యంగదలం బడి నొచ్చుచుండఁగన్.

శూర్పణఖ రావణుతో మొఱుఱుచుట

తే॥ వలువిధంబుల లంకిరే • బొరు లుదల, కథను నిల్పిన వారును • జాఱు దలఁపఁ
గొండక్రిందఁ జేరిన కాయో • గులు విధమున, నంగనాచి రావణు వర • బములవ్రాలె.

క॥ కుంగిరులు గవలె శేషుఁడు, తలలను వంచెను తమంబు • దశదిశ లలఁపెన్
దలఁకుచు పియ్యం బులఁపెన్, తలరెన్ దిక్కరులు తలలు • దాచి రమరులున్.

ఉ॥ అంగదముల్ చెంగెడి య • జాగ్రతముల్ వడిబూరటిల్లఁబై
సలఁగి జ్వాలలం గురియు • చజ్జెల చెంగట వక్రదంతముల్
పంగి రిహింసగా ప్రకుటి • ఫాలము దాఁకఁగఁజూచు రావణున్
ముంగల గాంచి సేవల న • మున్నుతిఁజేయఁగ జంకిరెల్లరున్

చ॥ పితృసతితోడ వేలుపులు • భీరవృత్తినిగాంచి నేడు దు
ర్గతి మనకో మఱియొకా • జంగద యందుఁ దపించి జీవనం

తతులును దేహముల్ నిలుక • దప్పివడంకుచునుండ భూజనుల్
మతిచెడి యేమియన్నఁ బరి • మార్పునొకో యని తూలుచుండఁగన్.

౪॥ మూసిన యాస్యకందరల • ముమ్మరమై పొగగ్రమ్మ రోమముల్
మీసములున్ గగుర్పుగొన • మిక్కిలి యూర్పుచు నొడునొక్కిపెన్
రోసముతోడ దంతముల • రోచులు దిక్కులఁదూఱ మేఘ గ
ర్జనమ వాక్కులంగినిసి • రావణుడెవ్వరి చేష్టయిద్దినన్.

౫॥ అవనిని గాచవారు తును • మాప్తుని పోలినవారు భూమిపై
దివమున నాగలోకమున • దేహముగల్గిన వారిలోన నీ
దెవరును లేనివారలు న • రేంద్రులు కానకు వచ్చి కత్తితోఁ
దివుచుచు నన్నెకాదు భవ • దీయ యశంబును గోసి రుద్ధతిన్.

౬॥ మనుజు లొనర్చిరం చసుర • మానిని పల్కఁగ బిట్టనవ్వి యే
మని వచియించితే యని ద • శాస్త్రుడు కన్నుల నిప్పులుఁ గ్లగ
మినిఁగనుఁగొంచు నల్పులగు • మేదినివారలఁగూర్చి నీవు ప
ల్కనదిటులాః యసంగతము • గ్రొచ్చక సత్యమునే వచింపుమాః

౭॥ అని దనుజేంద్రుఁడాడఁ జెలి • యల్ వచియించును మారుఁబోలువా
రును దృఢబాహుసత్త్వమునఁ • గ్రుంగఁగ మేరువు నూడ్వఁజాలువా
రని పలుకంగనేలఁ విలు • నమ్ములచేక్షణమాత్రలోన నీ
వనజ భవాంధమెల్ల సుల • భంబున బూదియొసర్ప నేర్పరుల్

౮॥ మునుల యెడన్ విధేయులు స్ర • పూర్ణ నిశాకరు వంటి కాంతి మం
డన ముఖులు నిల్లు నలి • నంబులఁబోలిన నేత్రయుగ్మముం
దనరినవారు కోమల ప • దంబులు చేతులు గల్గవారు స
స్మని జనులందు వారికి స • ముల్ గలరే త్రిజగంబు లారయన్.

౯॥ నారలు దాల్చినారు చర • ఇంబులఁ జెందరముల్గలారు వి
ల్వరులు జన్మిదంబు దగి • లించినవారలు సత్యవాక్యులున్
తూరులు నీకు లోఁబడరు • శూడ నినుం దృఢలీలనెంచు వా
ర్ధిరులు శాస్త్రమట్లు తుది • లేలని యక్షయ తూజధారులున్.

౧౦॥ వారలఁ జేరి మౌని జన • వర్కులు రాక్షస బాధమున్గి యు
న్నారము ధీంద్రియ ప్రకట • నంబగు జ్ఞానములేనివారమై
నారము కావరే యనుడు • నాకవిరోధులఁద్రుంచి భూమి ను
ద్ధారణ సేయువారమని • దారుజమైన ప్రతిజ్ఞ చేసిరిన్.

మ॥ ఒకచో నిద్దలు మారులీ భువనమం , దున్నారు సత్యంబు వా
రికి విల్వదైను మించు వారలు గలా , రే యన్నిలోకాలా వా
రికి వీడైతగు వారలుం గలుగరీ , పృథ్వీతలంబందు వా
రొకరొక్కండ్రెరిమూర్తి సన్నిభు లహో , యద్వక్రియా పారగుల్.

తే॥ ధరణియెల్ల నేకచ్ఛత్ర , సరణినేలు, ధర్మపరతంత్రు దశరథు , తనయులైన
వారు నిర్దోషులగు వారు , ప్రభునియొజ్జ, గాన నున్నారు రామ లక్ష్మణులనంగ.

చ॥ చెలియరి నానిర= దునియఁ , జేసిన వారు నరుల్ సజీవులై
వెలయుచు నున్న వార లట , చిన్ మణియేటికి నేను గల్గియా
తులవలు తెంపుమై వనులఁ , దోచుచునుండఁగ సిగ్గువీడి యి
య్యిల మనినాడ నంచు దను , జేంద్రుడు మందె మనంబులోపలఁ.

చ॥ పెలుకుట లోకముల్ గెలిచి , భీకరతేజఃడనై సమస్తముఁ
బొలుపుగ నేలు నాకుఁ దుదిఁ , బొందిక నబ్బె నపాఖ్య కీర్తికిం
జెలువగు స్తోత్రపారములు , చిచ్చున మాడ్చితి లోకమంతటఁ
గలిగినపీఠలం దునిమి , కాల్చిన నీ యసకీర్తి మాయనే?

ఉ॥ కాశ్యతనింద నా కునుఁ , జాలిన మానవు లుండిరంటఁ నా
కీర్వరుడిచ్చుకైదు వొక , తెచ్చినదంటఁ నరుల్ సజీవులై
నశ్వరమొంద కుండిరంటఁ , నాకును వింశతిబాహులుండె నీ
విశ్వమునందు నేను నను , బృందముతోడుత నుంటిఁ జెల్లరే!

మ॥ మనసాఁ మాయని క్రొత్తనింద మన వం , శంబుండుఁబ్రాప్తించెనే
యని లజ్జుబడి కుండుచేలా యవదూ , అత్యంతముఁ మోహజా
లిసకేలుం దల లిర్వదిం బదియు నో , లిం దావ్యసత్త్వంబుతో
డనె యొప్పారెడిఁ గ్లేశమందకుము హృ , వృన్దవ్యముల్ పొందుమా,

చ॥ అని వికటంబుగా నగి న , హాసంబలంబులు లేని యిద్దఱ
ట్లనువుగఁ గానయందె నడ , యాద భరాదులు శౌర్యమాసవి
ద్దనుజులు వారిఁబట్టికొని , దారుణభంగిని చీల్చిమ్రుంగ కి
ట్లనువు పడంగ వీడిరాకొ , యన్నందవగ్రజుఁగాంచి ఖిన్నయై

తే॥ కనుల బాష్పప్రవాహము , ల్గాచ్చనదియు, పక్షముం బాదుకొనునది , వసుధఁబొరలు
నదియు నగు కూర్పుఁబెత్తి , యందుచేతు, యందుకొని వారిలేద్య వ , చించెనిట్లు,

ఉ॥ నాయవమానముఁ దనుజ , నాయకు లెల్లరుఁ గాంచి క్రుద్ధులై
యాయవినీతులం దునుమ , నప్పుడ సాయుధులై ఖరాది సం

స్థేయులు వచ్చిచుట్టి సర , సీజదకాజ్జని యొంటి వింటిచే
నాయమరావతిం గదిసి , రక్కటః యొక్క ముహూర్తవేశకోన్

ఉ॥ వ్యూహాలంబుచె నడరి , యుర్వరగెల్పిన దై త్యవైన్య సం
దోహమతోడ నాఖరుడు , దూషణుడున్ ద్రిశిరుండు దోస్పమి
ద్దోహలు లొక్క మాగవుని , దోర్బలసంపదచే నశించి ర
య్యాహవమంద యన్న విష , యంబునకై యెడలం జెమర్పగన్

చ॥ కలిగిన కోడలితలు వి , కాచి సేయుచు వహ్నివర్ధిన్
జలికినయేయో లెగడు , జీదతి వృద్ధియొనర్ప వార లి
ట్లలుకను నీదు ముక్కు మొద , లంటగఁ గోయఁగ నీవు వారికిన్
జలిపిన నేరమేది? యది , చయ్యనఁ దెల్పుమ యన్ని నామెయున్

శూర్పణఖ నీతి చెలువమును ప్రశంసించుట

మ॥ వేరిచేరను వ్రాసి చూపఁగ , వీలుకాని వరాంగుతో
సారసంబును వీడి వచ్చుచు , శంఘంబుడియె కౌను బం
గారు నుండి శరీరముం బడ , కంబుగా గ్రహించి యీ
కారు కానను చేరు కాచిని , కై జలించెను నావుడున్

మ॥ రామ యెవ్వరి కాంత యందును , రావణుం డను సంతతో
నామె యిట్లనుఁ బల్కుమాటల , నార నారసి చూచు కొ
మ్మామనోహరి గల్పిగుప్పలు , హాఠి కోటలు పాదమలీ
భూమి నోచి భాగదేయము , ముగ్ధనామము సీతయో

చ॥ భ్రమరుల గీ-ముల్ తెలిమ , రందముఁ బోలిన తీయనైన వా
క్యములు సుగంధకె మలు , గల్గి సురామలు సంస్తుతింబు చం
దముగం లక్ష్మీయుం దని యు , దాత్తతకుం దగు చేటి కాదనన్
బ్రమదమనోజ్ఞులములు , పల్కెడి నంజయు మౌఢ్యమే యగున్

సి॥ వ్రాలిన కేశముల్ , పెద్దధారలఁబోలు మృదు పదంబులు స్రుతి , క్రియనుపొలు
వ్రేకులు మేలైన , ఏద్రుమంబులఁబోలు సౌగంధైన వాక్కులు , సుధనుపొలు
పదనం బిలోపమా , ఎడమఁబోలును కడలికంటెను ఓంచి , కనులు వెలయు
కందర్పుఁ డామెను , కాంచి తపించి ని క్కిచ్చిగా మాటాడి , గడఁగియె చుమి

తే॥ దీర్ఘ రోగవ్యధను పొంది , దినదినమ్ము , గార్భ్యముంబొంది సఫలత , గంచకునికి
మాఁడి మసియయి బుది రూపు , మాపెఁగాక హరునికంటిమంటరశించె , ననుటకల

చ॥ పగలు వసించు స్వర్గమును • బాగుగఁ జూచు పదామణివృద్ధి
 డిగిల నాగలోకమును • చేరిగఁ గాంచుము కంది మేఖలా
 జగముఁ బరీక్ష సేయు మెటఁ • జక్కనఁ గన్నను రాంచలేవ య
 మృగువ ధరిత్రిలోనిదె ను • మా విరిధింప సశక్యమే యగున్.

చ॥ భుజములఁ గూర్చి పల్కుచును • మోమును కన్నులఁ బల్కరించునా
 నిజముగ సారె గుచ్చున • నీటగు చన్నులనే పచించునా
 గుజగుజ నొడు కొట్టుకొని • కొంభుచు సూర్య యుంటగాక ప
 ల్కఁ జనదు రేపె రాంచెదవు • గాని మఱొక్కటి విష్ణు పర్యేదన్.

సీ॥ బొమలు శరాసన • మ్మును పోలు నన్నను, కనులు కుంటంబులు • నెనయు ననిన
 దంతముల్ ముత్యాల • బురిఁ జెనయు నన్ను, విద్రుపంబు సేచుఁ • బెనవులనినఁ
 దొడ లంటి కంఠాల • చొరయున వన్నను, కుంభంబువంటి మీఁ • గాతులనిన
 ముక్కు చందము నువ్వుఁ • బువు సరి యొననఁ, గంఠంబు సొగసైన • కంబువన్న

తే॥ పలుకు సరిపోలుఁగాని త • వ్యస్త రత్న, మెన్న సరిపోవునే? వరి • తృణముఁ బోలు
 ననుట పొసఁగునె? యువమ • లయ్యనువమాంగి, కెటచొరకును దైత్యకు • లేకనెవును

తే॥ ఇంద్రుడింద్రాణిఁ బదపె మ • హేతుఁడును, పడసెహరియు రమాసతిఁ • బడసె సీత
 నీవుఁబడసీతి వారికి • నేడ నుభయు, సీ నుభయు నిజంబుగ • నిర్వరారి.

తే॥ ఒకఁడుసామేననుచె వే • తొకఁడురమున, నుంచె మఱొకఁఁకాన్యంబున • నుంచుకొనియె
 నీవు సౌందర్య • నదనయౌ, నెలఁతఁగొన్న, నెచట నుంచి నుభింతువో • యెఱుంగరాదు.

చ॥ తరుణిని నీవు గాంచిన ప • దంపడి నేలను నిల్వఁబోవు నీ
 యువగు నెల్ల సంచల • మగ్మలికై విడువంగలాడ వె
 ల్ల కగు మేలు సీకమర • లాభము నేఁగిరిగింతుఁగాని నీ
 గరితలకున్ సుదుఃఖ లతి • గల్గఁగఁజేయుదుఁగాదె చూడఁగన్.

ఉ॥ వేలుపు రోకిమఁడు పృథి • వీ తలమందును కల్గి త్రీల గ
 ర్బాల జనించెట్టి జప • రాదిగాదు సురాసురుల్ మహా
 భీలముగాఁగఁ జిల్లు లతి • ద్వీపవతీపతి పంకజాసనన్
 బోలఁగఁ జక్రికీచైనని • ఘాతయు దీని నొసఁగె న్నర్పమై

ఉ॥ అంబుది మేఘలా జనము • లొననఁ దుమ్మెరలాడు క్రొమ్ముడిం
 డంబుగఁ గిల్లి రాఘవు ప • డంతుక యన్ హరిజంబుతోడ నీ
 వింబుగ నాడు మేను నని • యేవగ నాడఁగ నీదు ఖడ్గ న
 త్త్యంబు జగందెఱుంగ నిస • పంతుని నాకు నొసంగుమా రహిన్.

చ॥ తపసులు నేనియున్ విధిని , దాటగ వెరు లభించు వేళ ల
భ్య పడు నమస్తమున్ దొరకు , నవ్వి లభింపని వేళలందు
భ్యపడవు చేతు లివ్వదియు , నాస్యములు బది పీఠమా నురం
బు పడసివట్టి భాగ్యమును , పొందుట నీ విశేషమేదనేనుమీ

ఉ॥ సీతను గొంచు నీకడను , చేర్చు దుంచెయె చట్రబోవ దు
ర్జాతుడు లక్షణం దకిట! సంభ్రమ మందుచు నడువచ్చి వే
వేతొలి ముక్కుగొనె మను , వే చెడిపోయెను నీకు దెప్పిత
ర్వాతనె ప్రాణము ల్వదం , భావన చేతి నన్న! నావుదున్

రావణుడు సీతచందమువిని విరాళిచే బరికించుట.

సీ॥ కోపంబు వీర్యంబు , గురుతరమానంబు బలిసిన నెంజి , బలమువలన
బాపంబు పండు తా , వలమున సంపదల్ తొలగిన కరణిని , తొలగిపోయె
దీపంబు మణియొక , దీపంబుతో జేరు పవుడుండు రీతిగా , నాదలోని
తాపంబు కామంబు , తనెరనొక్కటియయి ప్రాణంబునంద యొ , ప్పారగ గలిసె

తే॥ ధరణీజాతను మణుని దైత్యరాజు ఖరుని మఱచె జెల్లెలి ముక్కు , చట్రగినట్టి
నృపుల బలమును మఱచెను , నిందమఱచె బ్రహ్మచరనిచే పూర్వ శా , పమునుమఱచె

చ॥ జనకజ నామమున్ మనము , జక్కన నొక్కటియై లయించు నా
వెనుక నొకం దొరకు విడి , వేతొక దాని దలంప వేటుగా
మనమొరడుడునే మఱచు , మార్గము కెయ్యది? పండితాళికెన్
మనము నడచు జ్ఞానమది , మాడగ గాము జయింప శక్యమే

క॥ లంకాధిపతి మయూర వి శంకట గునున్ మహీజ , సాధింపక ము
న్నంకిలి శదు నెడదగ గడున్ సం ట పడి యెండ వెన్న , చందంబందెన్

చ॥ తనవిధి బల్మిచే ఒరుగ , దగ్గ ఎరిసితిచే లంకకుం
బనువడు చెటుచే మతి య , వాంఛ సంభ్రమ మొందుచుంటచె
జెనకిన దొడ కామ రుజ , చెల్లబరింపని మూర్ఖు డజ్జతం
బొనరుచు చెట్ట కైవడినె , పూవులు ండులు గాగ వర్ధిలెన్

ఉ॥ బంగరుబొమ్మ నీల దన , భావమునం జొనిచ్చు త్రోవచే
బంగిని ద్రావు వానిక్రియ , భ్రాంతిని మై వివశల్య మొందుటన్
రింగుగ గాంచి మారుడు , లంబుల నొంప సమర్థుడయ్యె వా
నిం గొను కామభావననె , నిల్చె బలంబు కుదించు శక్తియున్

చ॥ కొలావును పీడె రావణుడు , కూర్చు దీపనల్పివారు పె
ద్దలు చెలవల్ సుగుంబును , చంద్రుడి జలిరి

చెలగె సభాసదుల్ చనిరి • చెడ్డ మనంబు తపించి లొందరం
జలుపగ హేమరత్నమయ • సౌదముఁ జేరె సురారి చింతమై.

మ॥ సుమతల్పంబులఁ జేరకే నతులపైఁ • జూడ్కిం బ్రసారింపకే
ప్రమదారత్నము లుల్లసిల్లి పయిం • బల్కింపకే యెంటిమైఁ
దమి నొందొక్కట నిల్చి సీతపయిఁ టి • త్తంబుంచి తావిన్నత
ద్రమణీ యాంగములన్ న్మరించె మది సం • రాపంబు పెంపొందఁగన్.

మ॥ తొలఁగింపంగ నశక్యమౌ తమి మదిం • ద్రొక్కడి యుజ్జాతగాఁ
గలఁగింపంగఁ బరీమళ స్రవస సం • ఘాత ప్రక్షీర్ణస్ఫుర
త్తలిమం బందలి పూలువాడి యొడలుం • దప్తంబుగాఁ జిత్తమున్
మలఁగం బ్రాణము తల్లడిల్ల మఱిఁగెఁ • మారప్రహారంబులన్.

ఉ॥ చల్లని గండముం గిసల • సౌరభ పుష్పములన్ వెలందుకల్
మెల్లనఁ గొంచుఁదేర నవి • మించిన నిర్భగు మందుచే నొడల్
తల్లడ మందు రీతిఁ గడుఁ • దాపముఁ గూర్పుఁగఁ గొల్మిగుంబ రా
జిలైదు నిగ్నినా మిడుఁగు • చిందఁగ నూర్పుచు నుమ్మలించుమా.

చ॥ మునుపు మనంబు నెమ్మడిని • పొందిన రావణుడిపు పాపమున్
దనికెడు నిందయుం బగయుఁ • దా మదినెంచక యబ్బి కుంత మా
ర్గణ హరితోత్పలంబుల హా • రంగు జయించిన కన్నులొప్పు నా
జనకజఁ గాంచఁ గోరి తమిఁ • జాలఁ దపించె మనోజవేదనన్.

తే॥ దిగ్గజంబుల నొంచిన • ధీరుడపుడు, తరువులం దొలిచెడు బెండు • పురువులీలఁ
గంతు తూపులు కనదు వ • క్షంబుఁ దొలువఁ, గుంది సోలి కుమారిలి • క్రుంగి కూలే.

తే॥ ప్రసవముల తోడి లేఁగొమ్మ • వంటివౌ, తె, వచ్చిమదిఁ జేరెనని భ్రమ • పడెడియసుర
వరుఁడు మరు నమ్మవలె నెడ • వ్రయ్యసోఁకు, మలయ పవనునిపైఁజాల • మండిపడును.

తే॥ పొక్కిపొరలి కర్తవ్యతా • మూడుఁదైన, రావణుఁడు లేచి వడిఁ బలు • రకములైన
వీణలను కేరుపలుకుల • వెలదులెమర, దీపికలు గొని రానొక • తోఁపుఁజేరె.

సీ॥ మావిడెట్లకు హీర • మణులు పనసలకు, మాణిక్యములు పోక • మ్రాఁకులకును
నీలముల్ కురువింద • మోలి సొంములకు, గోగుల కరవింద • రాగమణులు
నరఁటి కంబములకు • మరకత రత్నంబు, లేపి భూజములకు • హేమరాశి
పాటల తరులకుఁ • బగడముల్ పున్నాగ, ములకును శశికాంత • ములును నారి

తే॥ కే. ముంకు వెండిని పోల్పుఁ • దేలుఫలము, గలదెఁ మిన్నంటఁ దెరిగి పూ • వులకుఁబ్రక్క
రిక్కలకు వేర్మిగనక రాక • నిక్కియున్న, వనమునం దొక శయ్యపై • వంతఁజేరె.

రా వ ణు ని వి ర హ తా ప ము

మ॥ ఫల పుష్పంబులనుండి వచ్చు మధువున్ , వాటంబుగాఁ ద్రావు చె
ల్యలు పైకింబలు బంభరంబులును చి , ల్కల్ పిచ్చుకల్ శారికల్
పల్కల్ రజ్జులు మాని దానప జగ , త్రుఘ్నాత వీరవ్రభుం
డలుకం బునునొ యంచు మూఁగల క్రియన్ , వ్యాహరముల్ సేయఁగన్

చ॥ శిశిముచేత గాలియును , జిల్లను మంచును గూడి మెల్లఁ బం
చంబుని తూపులుచ్చి యెడ , సందులఁదూఱఁగఁ గాలు సేతులుం
బ్రామర మింతలేక సళు , ఎందఁగన్ ఋతువెదిరా యనన్
శిశిము వోయె భీతిపెయి , జెచ్చెర వేసవి వచ్చెఁ జిహ్నునన్

ఉ॥ లాపగు పెద్ద ప్రాఁతులు శి , లాతలముల్ గిరులున్ హిమస్తబుల్
ప్రోవుగ మండిపోయెనన , బోడిమి వేసఁగి వేడి యిట్టిదం
చేవిదిఁ బుక్కు శక్యమగు , నిట్టలపు న్వలపన్నిషంబునే
త్రావిన మందులుం గలవె , తాఁకె నెడంద నుఖంబు దుఃఖమున్

చ॥ అతని మదిం జనించిన స్మ , రాగ్ని దిగంతము దాఁకఁ గాల్పఁగా
వెతల భజించి యెండయును , వేదన గూర్చెను దీనిఁ దోలి మున్
ఋతువునె దొడియన్న నది , యేదైత రా నొడలుం దపింప నీ
ఋతువును కాల్చుచున్నదిది , యెప్పటిదే యని చీఁదఱుంగొనన్

తే॥ దైత్యచంద్ర మీయాజను , తప్పినదవ ఋతువులెల్లను భయపడి , కొతుకుననుడు
ఋతువు లెవ్వయుఁ బుకిరా , విచటనాకుఁ దక్షిణ వేయఁడిఫటూరః త్వరగననియె

చ॥ వలదను నంతిలోనె ఋతు , వర్గము ధర్మమల్లెఁ దప్పి యో
గుంబలె సర్వసంగములు , గొబ్బున వీడెను దేవమంతయున్
బలుఁగు రోగముల్ జనన , బంధము వీడి తపస్సు లొందునాఁ
కలియును దప్పిలేని దివి , కై వడి దోచె మరంబులోవలన్

చ॥ ధరణిని వేడియుం జలియు , దగ్గ దశామ్య శరీరమెల్ల దు
ర్భరముగ నేయిలేక ప్రభ , రంబుగ మందెడు వహ్నిభంగి నొ
త్తరముగ మందెఁ గాలమది , తార్చునదొక్కటియోఁ స్మరాగ్ని ము
మృరమగు మంట జ్ఞానమున , మాయను గాకొక దాననొనాకోఁ

ఉ॥ ప్రబ్ధిన మబ్బు నాఁ దనరు , రావణు డవు బిసంబులన్ రసం
బబ్బిన పూమాంల హి , మాంబువు చల్లిన లెజివుళ్ళతో
జొద్దిలు చందసంబు నిడి , చూచియు నోర్వక మేలు గోరువా
రుబ్బున గొబ్బునం బఱచి , యోషధి నాధుని పట్టితెండనన్

చ॥ అయ్యయే శీలమై తగు ద , శాస్త్ర్య పురంబు పయిన్ భయంబునం
బొలయక యవ్వలం దొలగి , పోవు విశాకరుఁ గాంచి రక్కసుల్
పిలుచుచు నున్నవాఁడసుర , వీర వరేణ్యుఁడు రావణుండు నీ
వలుకక రమ్మలెమ్మన హృ , దర్జము యుల్లన లేచె మెల్లనన్ .

క॥ శంకం బొందుచు వెన్నెలల్ పరవు నా , సంద్రంబుపై నిల్చి తా
సంకోచించుచు గుండ్రనన్ వదలి మున్ , శాత్రవ్యుడే నొచ్చువాఁ
డంకాపొంకి ముతోడఁ దగ్గ యదనఁ , దంకించు చందాన నే
దాంకుం దప్పడు దోచె రావణునకున్ , యామ్యేకు తోయంబునన్ .

ఉ॥ అంబరవీధి వచ్చి కిర , జావళి పర్వఁగఁ జంద్రుఁడొప్పె మో
హంబుది మున్న నాతఁడు శ , శాంకుని దూషణ పేయుచుండ షీ
రాంబుధిఁ బవ్వళించిన ము , రారి తఱిం బరికించి దైత్య రా
ద్ధంబర జీవము లొనఁ గ , డంగి విధించు సుదర్శనం బనన్ .

మ॥ తన పుట్టింబ నె చెంతనుండు సుధ మో , దం బారఁగఁద్రావి చ
ల్లన వ్యాపించిన చంద్రు వెన్నెలలు . క , ల్కం బాతీ రక్తాక్షుఁడై
జనిత భూకుటి పాలభాగుఁడగు దో , షాచార భూజావికిన్
దనరెన్ వహ్నిఁ గరంగు వెండిఁబయిఁ జిం , దం బోయు చందంబునన్ .

క॥ భూరిపాభ్రవమై రమాలలితమై , పుణ్యంబు నిందారు కే
దార శ్రీమిథిలేకు నల్లుఁడగు ప , తానాధు సౌందర్య పా
దోరాళిన్ వినినంతనే కడచె నం , తోషంబు మాడించె ర
జోరాల్పంద్రము నద్ది మానితు రిపు , శ్లోకంబు చందంబునన్ .

ఉ॥ కూరులు ధర్మరాజు మది , స్రుక్కఁ దపింపఁగఁజేయు రావణుం
దారభటించి నా తలఁపు , నారసి చల్లని చంద్రుఁడెమ్మనన్
గ్రూరవిషంబు గ్రక్కు పెను , కోటలఁ గల్గిన త్రాచువంటి యీ
సూరుని దోడితెచ్చిన ప , సుల్ బలుకుంరలు వారలేరనన్ .

ఉ॥ సేవకు లంగముల్ ప్రిదిలి , శీర్ణతనొంద వడంకుచుం బ్ర భూః
దేవరయాజు లేవి యెరు , దెచ్చుట పల్కఁగఁ బోలునెమి? రా
జీవ హితుండు తేరివయి , జెందక రాడిటు క్రూరచేష్టలన్
మైవది నేచు నాతఁడు వి , మానయుతుండగు చంద్రుఁడే యనన్ .

చ॥ పరిణతి నీరసంబయి , భామలపొందున కిచ్చగించి నం
బరపడు కోడెకాండ్రు వల , పంతల నొందు మనోగదంబు నె

స్వరుసునఁ గాననట్టి సుర , వైరి కులేళుడు కాల్చుచుండు వై
ఖరిని గ్రహించి శీతకరు , గాంచి దయామతి తోచ నటమున్.

శా॥ నక్షత్రేశః కృశించితేమిః కదు వి , న్నంబోయి యున్నాడ వీ
వక్షీజవ్యధ నొందెదేః మఱిగెదే , యంగంబు కందయ్యె మీ
నాక్షిన్ సీతను నన్నుపోలె విని యి , ట్లాదన్ మమి బొందితేః
యాక్షేపింపః నన్నుగావ నెవర , య్యాః యున్నవా రీయిలకా?

మ॥ సరవిన్నెమ్మది నూరకుంఁ జనదో , సాధింపఁగారానిచో
దొర య న్నాడగు జీవపాళికిఁ జ్ఞు , త్యప్రాయమై యున్న యా
తరుణీతైరవయుక్త సదృమనకుం , దద్యంబుగా నోడి యి
దైరుసుం బొందె కృశించి కందితిలలో , ర్నిర్వాణపులో గెల్లరే

తే॥ అనుచు నలఁతనుపొంది రే , యనిశకాంకు , దొలఁచి పగలును ప్రొద్దును , కలుగుఁగాక
యనినయంతనెరేయియు , హరియుఁదొలఁగె , పగలుసూర్యుండుఁ దోఁచిరఁప్పట్టునందు

మ॥ క్రతుకుండంబునఁ బోయి నేయవలె బం , గారం పుణ్ణీవల్వలెన్
తత ఖద్యోత మయాఖము ల్పరచఁ బ , ద్యంబుల్ క్రకాశించెఁ ద
క్రితుకుండాగ్నిని పోలి కల్వలు చుహా , ద్రవ్యంబులందొంది యు
ద్ధతిఁ గొన్నాళ్ళకె రిక్తుడౌ వెడఁగు చం , దంబందె నప్పట్టునన్.

చ॥ శ్రుతత మయాఖ భూషణుడు , పుష్పహితుండొక ప్రక్క లేవఁగా
మతి బిడియంబు నూని జిగి , మాసి వడంకునుఁ గ్రుంఁకె యామిని
పతి యొకవంక యామినియు , బజ్జినె యేగెను సావ్య భాము నా
నతిఁ జరియించు చిన్న ను , నాడుచి చందము నొంది యయ్యెడన్.

తే॥ రాక్షస స్త్రీలు రేయి భ , ర్తఁను చేరి. పొలయుక వీడి పుష్ప , య్యలఁ బరుండి
కలల యందును కౌగిలి , కడఁకుండి, ప్లరిలగతి రేయి పోవుట , మెఱుంగరైరి

తే॥ తెల్లవాజీన నడురేయి , వర్ణభులును, తొలగినఁ దృప్తినొందని , వెలువలపును
విరియు కలువలు తేనెను , వెలుచు రీతి, పుష్పములు గార్పిరా రేయి , పగలెయగుట.

తే॥ కొందఱు య్యలపైఁ దరు, బృందముఁ జూచిన స్రవాళ , పీరుధములనన్
గ్రొందలిరు చేతులన్ మగ, లం దగిలివికొంచు నిద్ర , లం బడి కచటన్.

తే॥ కల్లు కడవల మూగిన , గందుఁదేంట్లు, పడికి రేయి వింతగఁ బ్రొద్దు , పొడుచు తెఱుంగ
కుండ నిద్రించె మత్తచే , చండ చయము, త్రాగుఁబోతుల కరణి ని , ద్రాకుంఁమ్యె.

తే॥ కలఁగుచుండు ప్రోషిత భర్తృ , కల మొగంబు, వోలె దీపంబు లన్నియు , నోలిమందు
చుండి తైలంబు కొఱఁతలే , కుండియు జిగి, తగ్గి వెలవెల వాటుచు , గగ్గుచుండె.

- తే॥ వేకువను వికసించెడు , విరివిఁగములు, ప్రొద్దు పుట్టియు విప్పును , పొందకుండె
సెజలందు నిద్రించెడు , చెలుల నేత్ర, పద్మములు వికాసములేక , పరఁగు వగిది,
- తే॥ పవటియందను నిద్రింపఁ , దివురువారు, కనులఁ దెలువరు గావునఁగకుకుఁగనులు
బిచ్చమిడని లోకుల యింటి , వీదితలుపు, లెవుడుమూయఁ బడెడు తీరు , నెనసయుండె
- తే॥ ఒక్కరేయి యెల్ల వియోగ , మోర్వరాక, వంత గుందు జక్కవలు రా , వజుని కరుణ
సంతరమున సుఖించు భా , గ్యంబు నొంది, చెజును వికివడు నరులట్లు , చెల గునుండె
- తే॥ నడుమనేర్పడు నాజుచే , నాఁడు విడుఁడు, తొలఁగ వికసంప కుండెడు , తొగలఁజేరి
యకులు గౌరవకార్యముల్ , నలువకుండ, ధనులఁ జేరు గాయకు లట్లు , దైన్యమొందె
- తే॥ అర్కకీరముల్ రర్న గ , వాక్షములను, తూశీమేల్కొల్ప నిద్రచే , దూఁగి లేచు
చెలులు జ్ఞానంబుచే నిజ , స్థితి నెఱుఁగక, కజుచు నజ్ఞులవలె మూర్ఖ , గరిమ నుండె
- తే॥ అసురనేతృ నాజ్ఞాబల , మరయలేక, దినఫలంబులఁ దెలుపు జ్యో , తిష్కనమితి
జాములం దెల్పుకోర్క న , జ్ఞానదశను, మలఁగి తమకార్యములఁ దాఱు , మాఱుగుడిచె.
- తే॥ ఇట్లులోక విపర్యయ , మెనయుచుండ, దైత్యవిభుఁడు రవింగని , తనమనంబు
నిప్పుచేఁ గాల్చుచున్న యీ , నిష్కరుణుఁడు, చంద్రుఁడే యగుననివల్క , సరసవారు.
- తే॥ చంద్రుఁడీతండు గాఁడు ప , చుని గుఱాల, తేరుగల వేడివెలుఁగగుఁ , దివిరియితఁడు
కాల్చునేగాని చల్లని , కైరవాపు కరణిఁ జల్లదనంబును , కాంచఁడవిరి.
- తే॥ కొమ్ములంగల్లు కాటక , కొండఁబోలు, దైత్యవిభుఁడు క్రూరుని సూరుఁ , దఱిమివైచి
సాగరద్వనిఁ దొలఁగించి , సంజవేళ. వెలయులేఁజుచురుని వేగ , పిలుపుఁ డనియె.
- తే॥ అశనివంటి పల్కావిని బో , దశకళాప్ర, పూర్వుఁడగు చంద్రుఁడప్పడే , శీర్షుఁడగుచు
విదియ జాబిలియై మింబ , వెలసె; దుష్ట, శాసనంబున నిట్టిదే , జగతియందు
- తే॥ అసురపతి కాంచియిది బడ , బాగ్నియేమో, ధరణిమోచు శేషుని విష , దంష్ట్రయేమో
కాక నాపై న దోర్దయ , ల్గును వహించి, సంజయే కత్తిగాని యిట్లు , జరుఁగఁబోలు,
- తే॥ పాకకదలి మధ్యమున నీ , పద్మవైరి, మొలచినట్టి వేళను హలా , హలముకంగ
మందుధరియించుహరుఁడువీ , డంతకంచె, గ్రూరవిషమనియేయుంచు , కొనియెఁడలను
- తే॥ అతికరాళ విషంబున్న , యహాలయందు, పెద్దదని పిన్నదని రూప , భేదమేల
పెద్దచంద్రుఁడేపిన్నయై , పిడుగువోలె, మిడుకు మ్రుంగువప్పటికంచె , జెడఁగలేదు,
- తే॥ చాలుమానిసి నన్నిట్లు , చంపువాఁడు, లోకములఁ గాల్పఁడంచుఁ బ , ల్కుటలుతగునె
ద్యుమణియేమేలు వీనిని , శ్రోవుఁడింక, గుబులుకొను నిరులిప్త క , న్గంద మనియె.
- తే॥ అపుడు సర్వకష్టంబయి , యంధతమము, సురుడులను గొనివస్తువుల్ , చూడనగుచు
హర్షముల నసంఖ్యాక దీ , పాకులొప్ప, గాఢముగఁగ్రమ్మె దెసలెల్ల , గానఁబడక.

ఉ॥ అక్షయవస్తు తత్త్వమది • యార్ద్యులచేఁ దగనాలకించి య
జ్ఞక్షయ మొంది జ్ఞానమను • చక్షువువిప్పుని గ్రుడ్డివాని దు
ర్లక్షణ నిష్కృపా హృదయ • రంగముకంటె మహాంధకారమే
పక్షమునందు తక్కువని • చల్కఁగఁగ్రమ్మె ధరాతలంబునన్.

ఉ॥ చీఁటియన్ జముండదట • చెంది జగంబులు నిండి యందుపై
నాస మంటఁగాఁబెరిగి • యంతట సత్కృపవీడి మ్రొంగ నీ
లోకములెల్ల వ్యర్థముగ • లొగ్గడియై నశించునంచు లోఁ
గై కొనకీటుతోడుగొనఁ • గంర విషంబు హరుండు క్రత్కెనో?

చ॥ హరుఁడు గ్రసించినట్టి హల • హలము నందిది లొంగియుండునో?
ధరణిని స్వర్గమున్ రసనఁ • దాఁకుచు లేహనముం బొసర్చు భీ
కర విలయాగ్ని మెండుకొని • కర్కశ రీతి నెదుర్చు చండ దు
ర్గళము మ్రొంగి నల్లనయి • క్రాలినదీ తిమిరంబు చెల్లరే.

చ॥ శరములు నన్నియుంజొరఁగఁ • జాలని సాంద్రతమంబు లోన నొం
టరినయి కుండు నా కుఱఁగ • టన్ బయిమేఘములొప్పు సాటికం
బొరయని విద్రుమంపు లత • పొందిక లే యెడనీరుకాయలం
దిరముగఁ దాల్చి చంద్రుఁగొని • దీపము నా వెలుఁగొందెఁ జూచితే.

చ॥ చతురతఁ బూని చూపుఁ జొరఁ • జాలని చీకటిలోనఁ గుండలాల్
వితముగఁదాల్చి నల్లనగు • వేణికతో నొక చంద్రబింబ మీ
తతిఁ గనవచ్చుచున్నదిది • తన్మయదీతిని గల్గి క్రాంతియో?
సుతనుఁడు క్రొత్తచందురుఁడో? • సుందరమీ నవ దృశ్యమేదియో?

చ॥ ఉరమును పూర్తిగా నలమి • యుబ్బు పయోధరముల్ పిఱుందులున్
మరువగు బంధురంబు నడు • ముం గనరావు నిజంబు తక్కుసుం
దర తరుణాంగముల్ గని ము • దంబు గడించితి నిద్దిమెల్లఁగా
గరగరికైన కాంతయయి • గట్టిగ నామది సున్నదే చుమీ.

చ॥ మునుపె నమస్తలోకముల • ముగ్ధులఁ గాంచితి నిట్టి రూపముం
గనివిని యుండలేదు మఱి • గల్గినె యిట్టిది వేఱొకండు? క
ల్గిన దని చూపువారెవరు • లేరిట నాచెలియల్ వచించు మా
రుని తురగం బపుష్పమగు • రోపము నిక్కువ మామె యామెయే.

ఉ॥ ఏఁ గొను కామవేదన న • హింపదు దీనిని రోసి తెచ్చె న
న్నీఁగని చెల్లె కూర్పణ • యిందొక భేదము సేయఁ బూననే?

వేగుడు నున్న నాకడకు • వే చనుదెంచిన నుండరాంగిమున్
దాఁ గనినట్టిదేమొః విశ • దంబుగఁ దెల్పున కాఁ దలంచుచున్.

తే॥ పిలుచుకొని రండనుచుఁ ద్వార • విడుడు పలుక, సమర లేగిపిల్చిన యంత • నతనికులవ
దుంపతోఁ ద్రెంపఁబుట్టిన • ధూర్తురాలు, మరునికాఁతతో నచటికిఁ • దెరలి వచ్చె

ఉ॥ పల్లలు నిందు మానసము • తంటె భయంఠర రీతిఁ గ్రాలు నా
చెల్లెలిఁ గాంచి దై త్యము • శేఖరుఁ డీఁదెలిఁ జోలి కాటుకన్
సల్లలింపబుగా నిడిన • చక్షులతోడ దుయూరి పోల్కి త్రీ
పల్లజ కానపచ్చునది • ఛాఁటి జాతయో యన్న దైత్యయున్.

శా॥ చెందమ్మిన్ హసించు నేత్రములతోఁ • జెల్వంపుఁ గెమ్మొవితో
నందంబై తగు దీర్ఘ బాహువులతో • హౌసైన కంఠంబుతోఁ
బొందంగోరు విశాలమౌ నురముతోఁ • బొర్రెన్న నీలాద్రియన్
చుదం బొందిన ధన్వి యాతఁడె ఘన • శ్యాముండు రాముండనన్.

మ॥ పలుకీ రూపము నాకుఁ గానఁబడఁగాఁ • దన్వంగిఁ నీకేదియో
పురుష కారము గానవచ్చె ననుచు • బొంకాడుచున్నావె య
చ్చెరువయ్యెన్ మనయొద్దనే మనుజు లీ • జిత్తుల్ ప్రసారింతురేః
యొకగశ్రేఘ్ని యొద్దనే యెఱుఁ మా • యోపాయముల్ సాగునేః

చ॥ అనువుడు నుల్కి యామెయను • నన్న మహీజ పయం హృదబ్జముం
జొనిపితి ఎంత మోహమతిఁ • జొక్కితి కాపున నెది గాంచినన్
వరికగ నీకుఁ గానఁబడు • వైఖరినైజము నీమనంబునం
బనుచుడు కంఠయే యిపుడు • భ్రాంఠిగి యెరెడఁ బోఁచు నాపుడున్.

చ॥ చెలియొః ముమ్మరంపు వ • చే నని పల్కితి వొప్పుకొంటి నీ
పం రమువల్లభున్ గనెడు • నగ్గలపుం బనియేమిఁ యన్న నా
పొంఱియు వాడు నాకు నుడి • వోపని దుఃఖము గల్గఁ జేయుటన్
మల గుడు నాటనుండి యప • మానము నోర్వొనిచేఁ గదా యనెన్

చ॥ నిజమెకదాః యటంచు రజ • నీచర నాడుడు చూచి నామనో
రుజ కిర నేదిమందుఁ నను • శ్రూరుండు మారుడు వేచునన్నవాఁ
డజిత్తుడె యన్న కూర్పఁబ • యన్నః కుమారిలనేలః పోయి భూ
మిఁ గొని తెచ్చుకొమ్మిటు భ్ర • మింపఁగ నేటికి నంచుఁ బల్కుచున్

తే॥ పెదం రాంబుఁ దొడతెల్ల • నుడికి తెలివి, నందకుండ మూర్ఛను పొంద • నచటివారు
వడఁగి రింకను మనుగడ • పలుకకతన, మరణమందఁడు నిర్జర • మర్దనుండు.

రావణుడు శశికాంత శిలామంటపంబు చేరుట.

- తే॥** చచ్చినాతఁడు బ్రదికిన , చందమొంది, తెలివినంది యందున్నదై , తేయులఁగని
పితుకు పాలట్లు నీరు ద్ర , వింతునట్టి, చంద్రకాంతమండప మొందు , నలుపుఁ డనియె.
- తే॥** మయుఁడుననుదెంచియా పితా , మహాఁడుసిగ్గు, పడఁగ మాహించి శిల్పంబు , పరిధవిల్లి
వేయి కంబముల్ నడుమను , వెలయునట్లు, మేటిరత్నమండపము ని , ర్మించె నపుడు.
- తే॥** కాలమున కనువయి చంద్ర , కాంతి లేక, చెమ్మగ్రమ్మెడు నెలతాల , చేత మీఁదఁ
గ్రిందఁ గప్పి తెమ్మెర కిటి , కీలనుంచి, యీవిప్రాఁతుల యుద్యాన , మేర్పఱించె .
- తే॥** స్వర్ణవజ్జిమయ కాంతుల , జాబావాలు, దీపములు చీకటులఁ దోల , దేవనతుల
నగల కాంతులు ప్రకటల , సొగసునింప, వచ్చె ననురేంద్రుఁ డమృంద , పంబుచూడ.
- తే॥** పెక్కుకోట చీకట్లొగి , బేర్చినట్లు, గలిగియున్నను చెలువల , చలువ గలుగు
బహుఁరస్యాసుధాంకు బిం , బంబు లచట, వెలయు కతన నాచీకట్లు , విరిసిపోయె.
- తే॥** షోడి నిల్చిన కల్పక , జ్యోతి రంగ, తరుమహాద్యుతిఁ గేరు ర , త్నముల శోభ
పలఁ జీకట మానె ది , వాకరుండు, పోయియును రేయి కాదయ్యె, భూరికాంతి.
- తే॥** అవయవంబులు వివశత్వ , మండి తన్నె. యటకుఁ గొనివచ్చు చేష్టల , నరయలేక
పూర్వభవ వాంఛ తజ్జన్మ , మునను పడయు, రహిని నూత్నస్థితిం బొందె , రావణుండు.
- తే॥** జగముఁజల్లఁజేయఁగఁగోరి , జలధికిదిగు, మొగులుగములపోల్కిందేట్లు , మునరుచున్న
పసిడి తరువుల చివురుల , బ్రసవములను, పఱచు పానువుపైఁజేరె , బం క్తిముఖుఁడు
- తే॥** అందు మదనుండు తనకు ద , శాస్త్రుఁ బట్టి. విందుగాఁబెట్ట నమృతంబు , విధినివెడలి
యనువు లొనఁగు నేరుపరి మం , దానిలుండు, కొమల కొప్పుల విరితావిఁ , గూడివచ్చె
- అ॥** కాపురించు నిటఁ , గాలసర్పము చేరు, పగిది వచ్చు మంద , పవనుఁ గాంచి
కోప చందర క్త , మూర్ఖ నేత్రుండయి, సేవకులను పిలిచి , వీడఁజగొని.
- అ॥** పొంగి కూప జలము , భువనంబులను ముంచి, నట్లు నన్ను పవనుఁ , దలఁచె నిటకు
నేలవచ్చెనాజ్ఞ , నెనయకః వానిని, పట్టి తెండటంచుఁ , బదిరే పలికె.
- తే॥** వారు వాయుదేవుని గొని , వచ్చునంతఁ , బండ్లు గొణుకు చుటిమి మంద , పవనమునకు
మేలి గుణమేల యీవన , మీరలిట్టి, తగవు నొంది దానిని తిట్టఁ , దగవె? యనుడు.
- తే॥** వాయుదేవుని కోపించి , ఫలములేదు, సీతకృప నొందనేని ప , రేతరాజు
చేరుఁ గానఁ గష్ట విముక్తి , చెప్పఁ గలుగు, ననుఁగుమంత్రులఁబిలుఁడని , యాజ్ఞచేసె.
- క॥** వారలు పిలిచిన వెంటనె, వారణములఁ బిల్లకీల , వారువములఁ బెణ
దేరుఁ నెక్కి భువిం దివి, వారలు శంకింప వచ్చి , వ్రాలిరి పెలుచఁ

రావణుడు మారీచుఁ గాన నేగుట

క॥ వచ్చిన మంత్రులతోఁ దగఁ, జెచ్చెర యోచించి తెలివి • చెడి మారీచుం
దచ్చుగఁ దపమొసరించెడు, నచ్చటికి దళాస్యఁ దరిగి • యరివిం గాంచెన్.

తే॥ పంక్తివదనుఁడు రాఁగాంచి • భయమువలన, వడఁకి కొంకుచు నెదురేగి • వానిదోడి
తెచ్చి మర్యాద గావించి • తెలిచి యతని, వదనమునఁ జూడ్కివిల్చి తా • బలికెవిట్లు
తే॥ కల్పవృక్షంబు నీడను • కాంక్షఁ దిరుగు, నింద్రునకు యమునకు నోట • యెదుగునట్లు
పాలనము సేయు దేవ! యీ • వరికిఁ బేద, కరణి నరుదుగ వచ్చిన • కార్యమేదిః

చ॥ అనివుడు రాగఁ దగ్గ యవి • యైనవి ప్రాణముతోడ నుండియుం
బనవెదఁ గీర్తితోఁ బరువు • మాపెను వేల్పులఁగాంచి యింక పి
గ్గునఁ దల వంపఁగా వలసె • ఘోరతరంబగు నింద నేటికిన్
మనుజులవల్ల వచ్చె నిక • మానము వోనది యెట్లు చెప్పదున్?

చ॥ బలయుతులైన మానవులు • బాహుమంబున ఖడ్గమూని య
ములుచలు నీడు కోడలికి • ముక్కు పెవుల్ మొవలంటఁ గోసి రి
ట్లమిన నిందకంటె మన • మౌ నవదూఱు మఱొకండు గల్గునే?
యిలను ప్రసిద్ధమైన మన • యిద్దఱు యన్వయ శీలముల్ చెడన్.

చ॥ ఒక మనుజుండు చేత ధను • పూని రుషా విపరీత చిత్తుడై
యకట! నిశాచరావళుల • యాయువు ప్పొంగి ఖరారున్ సుర
ప్రకిర జయేందీరా కచభ • రంబు గ్రహించిన యా నరారున్
గకవిక చేసి చంపె ననఁ • గా మన జన్మము లేలకాల్పనే?

ఉ॥ కాక యడంప లేక మది • గాసిలి దూపిలుచున్న సేను నా
కాక యడంగ నీచులను • గ్రచ్చటఁ జంపఁగ సాటికామి య
ట్లొకువ సేయకుంటే దమ • యొద్ద వనించు మడంతి మిన్నఁ గొం
చాక నిడంచి విందను న • యంబునఁ ద్రోవఁ దలంచి వచ్చితిన్.

చ॥ అని దనుజేంద్రుఁడాడఁ గొడు • పగిని గాల్చి దిటన్ శ్రవంబులం
జొనిపిన యట్లుగాఁగ మది • స్రుక్కి యిసీ యని యాశ దొడ్డదే
యని విలయంబు తప్పదని • హావడిరా యని యోటలేక యి
ట్లని వచియించె నాతఁడు న • యంబున మేను మనంబు కంపిలన్.

ఉ॥ అయువు పొల్లవేమి? మతి • సక్కుట పంకము నందు ద్రొక్కితే
యీ యపమార్గ మిట్లు వడి • నెవ్వరు నీకను కూలశత్రులై
తీయని పల్కలం గఱపి • తీర్చిరి? నీ తలవ్రాతయే చుమీ
వేయన నేల? యేను బలు • వీటిఁగి నైనను మేలు సెప్పెదన్.

ఉ॥ త్రెంచిన చేతులం దలలఁ , ద్రిక్కటి చేతుల నందికొందు హో
మాంచిత కుండమందిడి యు , మాధిపుఁగూర్చి యనేకవత్సరాల్
కొంచక విద్ర యోగిరము , గోరక చేసి తపంబు సంపదం
గాంచితి లోకవింద గొని , కాంచఁగ శక్యమె యిట్టి సంపదల్:

ఉ॥ పాపగుణంబుచేన? మఱి , పాపనమైన గుణంబుచేతనా?
యాపగింది దపంబు ఫలి , యింప ను సంపద నీవు పొందుటల్:
కోపము మాని పల్కు మిది , శ్రూరగుణంబున నొంది తేమి? యి
చ్చేవునఁ గీడు చేసికొని , యెల్ల నశింపఁ దలంపు గొంటివే?.

చ॥ దుడుకున మిత్రరాజ్యమును , దోర్ద యొనర్చిన, ధర్మ మార్గముల్
చెడ వలపక్షమూని నభ , చేసిన, మోసముతో గృహస్థులన్
గొడవల నొంచి తత్కుసుమ , కోమలాలం జెఱ గొన్న, ధర్మమే
మడియఁగఁ జేయు; నెవ్వరిల , మాడక నిల్చిరి దుష్ట వ ర్తనుల్:

ఉ॥ నాక విభుం, డహల్య వల , నం బడరాని యసహ్య దేహముం
జేకొనె నింద్రుఁ బోలిన ప్ర , సిద్ధు లిఁకెందతొ కామపీడచేఁ
గైకొనినారు చేటులు ని , కంబుగ లక్ష్మిని పోలి యెందతో
నీకు నతుల్ గలారు వగ , నెక్కొన నీమతి మాసె నేమనన్:

ఉ॥ కాదని పూనికేని చెడు , కావలమున్ గడు దూఱు గాక వే
తేదియుఁ గాంచలేవ యెల , యించి ఫలంబును పొందితేనియున్
సాదుల కాప నన్నిభ పృ , షత్కములన్ రఘురామ భూపరుం
డే దమియించు నీదయిన , యిద్ద బలంబు కులంబు సర్వమున్.

ఉ॥ నీదగు సేనకంటెఁ గడు , నేర్పున లావున మేటి యంచు సం
పాదితక్తీర్తి మోచిన య , వారణ పై న్యము లోడ నా ఖరున్
మేదినిఁగూల్చె నొక్కఁడె ని , మేషము లోన. సమస్తదైత్యులన్
మోదముతో వధింప మదిఁ , బూనిన వాడది నీ వెఱుంగవో?.

ఉ॥ రావడా? నీయనుంగుల వి , రాధునకంటెను శూరుఁడున్నె? వాఁ
డేవగ రామ బాణ హతి , నీల్గె నెఱుంగవె? యింక నే విదిం
బోవఁగ ఁచ్చు నంచు మదిఁ , బ్రుంగుచు నుఁడు జెడంగనేల? నే
వే విధముల్ వచించినను , నీనుల తెక్కదిదేమి తెల్వయో?

చ॥ మడిసిరి నిన్నుమించిన న , మానులు దైత్యులు చావఁగోరి చే
సెడి పనిచేయఁ బూనకుము , చేసిన నాయువు మాయు బ్రహ్మే?

పుడమి మతెందతెందతో స్ర , పూర్ణ బలంబున, నేలినారు పెన్
దుడుకులు చే భూస్థలిని , త్రుంగని వారలఁ బలుకొమ్మొక్కరిన్.

కా॥ తమ్ముండైన సుబాహువున్ జనవి దో , ర్థంధ ప్రభావుండు నా
కమ్ముం గూర్చినదాది దైత్యబలముల్ , గగోలుగా వారి నా
మమ్ము ల్విన్నపుడెల్ల నామనము కం , పంబొందుఁ గాఁబట్టియే
నిమ్మార్గంబునఁ గుందుచుండు దనుజా , ధీశా! పరీక్షించితే?

తే॥ భువిఁ జరాచరములు నిల్క , పొందవనుచు, నిజము దెలిసితి మసురేంద్ర! నీవు దుష్ట
చేష్టలను మాని యున్నట్టి , శ్రేష్ఠమైన, సంపదలఁ బొందునామాట , వక్కవినుము

మ॥ అన దైత్యేంద్రుఁడు శంభుఁ దారగిరి లీ , లాంకంబుగా నొక్కచే
మొనయం దాల్చిన నాబలంబు చులుకం , బోనాడుచున్ మర్త్యునొ
క్కనీ నాముందఱ గొప్పవాఁడనుచు వీఁ , కం బలుచున్నాఁడవాః
యనుచున్ భ్రూకుటి భీకరంబుగను మా , యావిన విలోకించుచుకా.

చ॥ నడచిన కార్యమింతయు మ , నంబున నెంచవు నామసస్థితిన్
బెడిసి పడంగఁ దిట్టితివి , వీకునఁ జెల్లెలి ముక్కుగోయు నా
దుడుకురుల న్నుతించితివి , దోసము నొందని వారలంచు నీ
బుడి బుడి మాటలన్ సయిపఁ , బోలునొకో మఱిసీవ చెప్పమాః

మారీచుఁడు రావణునకు నీతి కటపుట

ఉ॥ అని లంకేకుఁడు కోపియై పలుకు ప , ల్కాలింఁ మారీచుఁ డిం
కను తాఁబల్కిన మండి దూకుననియ , ల్కంబోక తానిట్లనున్
నను కోపంపఁగ లేదు నిన్నును భవ , న్నందన్ , భవద్వంశమున్
ఘన కోపంబునఁ బ్రుంగఁ జూచితి వపా , ఖ్యం దాల్తువే నీతలన్.

ఉ॥ ఎక్కిడుచున్న బార్గవుని , యేదైతఁ గ్రుంగఁగఁ వంచుకైలముం
బెక్కువ రాట్సుభన్ విఱిచి , పేర్చిన కైలము నెంచి చూడ నీ
వెక్కుటి నెత్తినట్టి పర , మేశ్వరు కైలమె? మేరు కైలమే?
మిక్కిలి యాకసం దొరయ , మీటిన వింధ్యమె? నీవ చెప్పమాః.

ఉ॥ కావున రాముసత్త్వమును , కాంచి వచించిన నా నయోక్తులన్
వీనులఁ జొన్నపున్ జెడెదు , వీరవరేణ్యుఁడు కేలఁ జాపముకా
బునక మన్నె ప్రాణములు , పోవుట నిక్కము మూర్ఖబుద్ధిచే
జానకిఁ గాంతఁగాఁ దలఁతు , జానుగ రాక్షస పాప రూపమా.

ఉ॥ చుట్టతోడ సంయమని , జొచ్చుట నికుక్కవమంచు దప్పెటం
గొట్టిన రీతి గుండియలు , గోడుగఁ బాడుగఁ గొట్టుకొంట నీ

పట్టునఁ గానవేషిః విష • పానముచేపెడువారిఁ గాంచి య
పట్టున నున్న వారదియు • భావ్యమెయంచు పచింపఁ తోలునే?

ఉ॥ భూపకుమారకుం బ్రియము • పొందునఁ గౌళిక మౌని మెచ్చి నా
గోపమమైన దివ్య విళి • భోక్తర మిచ్చెఁ దదప్రజాలయల్
లోపము లేని కోపమున • లోఁగొనఁ జాలు క్షణంబులోన స
ప్తోపరిలోఁముల్ మహిమ • నున్నతి నొందిన యా త్రిమూర్తులన్.

చ॥ ఆమిత బలంబునం జయము • నందిన యర్తును వేయి చేతులన్
సమితివి త్రుంచి హులిచిన • క్షత్రియ భీకరు జామదగ్నుఁ చా
పమును జగంబు జే యనఁగ • వంచి న రాము నమోఘబాహు స
త్త్వము మన చేతులం గలదె? • తత్త్వమెఱుంగక మాటలాడెదె?

ఉ॥ కామవిషంబు దేహమును • గాసిలఁజేయఁగ బుద్ధిమాలి నీ
వీమెయి దిష్టవాక్కువచి • యించితి చేటును దెచ్చు నాయనా!
మామను నీకులంబునకు • మాన్యతఁ గూర్చెడువాఁడ నీతలం
పోమక యడ్డు పక్కెనని • యుగ్రత నొందక వీడు మీపనిన్.

ఉ॥ నీవపథంబు మాను రము • నేతృబలంబు దలంపుమన్న మా
రీరుఁ దిరస్కరించి వల • రెక్కొను రావణుఁ డిట్లు పల్కువో
యీ! చతురాగ్రగణ్యః జన • యిత్రి వధించిన మానిసినికిన్
శోచితరీతి జంకు విను • శూరుఁడవంచుఁ దలంపఁ జెల్లనే?

ఉ॥ దిక్కరు లొగ్గి దాఁగికొన • దివ్యులు నెల్కడఁ దక్కి పాతీ తో
స్మరఁగ ధూమరామముగఁ • జమ్మలు చుట్ట దివంబుఁ గాల్చి పే
రుక్కున ముజ్జగంబుల మ • హోన్నతి నాజలఁ జెల్లనిచ్చునే
నెక్కడ? తుచ్చులౌ మనుజు • లెక్కడ? నన్నుజయించు లేదనో?

చ॥ త్రిజగము లందు నన్నెదురు • దీరులు లేరటు గల్గిరేని నా
భుజముల తీఁటవో నడుతు • మోదము దీనికి మించి కల్గినే!
గుజగుజ పోక నాముదలఁ • గూర్చెడు మంత్రుల ధర్మపద్ధతుల్
విజముగ దాటిపోవుటయు • నీతియో చెప్పిన యట్లు చేయవో?

ఉ॥ త్రోసి తొలంగి పోయినను • ద్రోవక నీళిర ముత్తరించి నా
యాసను నేనె పూర్తిగ ర • యంబునఁ గాంచెదఁ గా మాన మ
న్నాన పహించితేవి బిదు • లాడక ప్రాణము గోలుపోక యు
ల్లాసమతోడ నాదగు త • లంపు ఫలింపఁగ నిల్వమామనన్

చ॥ రిరగిన రాగిపైఁ జిలుకు • కంబుకణంబన స్రుక్తిక్రూర్గ్ని ట.
 క్కరియగు తాటకేయుఁ డెద • గర్వము నిండిన వాడునాశముం
 దొరయుట నిక్కువంబు తమ • పొందఁగఁ గోరిన కార్యమెల్ల నా
 గరువము చేతనే ఫలము • గాంచెద మంచుఁ దలంపు రిమ్ముగన్.

ఉ॥ నీవని చూచియే నివట • నిక్కపు సంతతి చెప్పఁ బూనితిన్
 నాని గాంచి యే భయము • నం బడి పల్కఁగ లేదు నాశమే
 చేపడువేళ మంచియును • చెడఁగఁ దోచుట నిక్కచుల్ప బు
 దీఁ పనియేమి సత్వరమ • తెల్పుమ యంచు వచింప నుమ్మనన్.

చ॥ కవుఁగిలి గొంచు రావణుఁడు • కాక తొలంగఁగ నోయి మామ! నేఁ
 దివిరి యనంగు నత్తమునఁ • ద్రెళ్లుటకంటెమ రాము తూపుచే
 భువిఁ బడుతెన్న భావ్యమని • పూనితి మందసమీర వైరమున్
 దవిలిచి నట్టి సీతను ము • దంబుగ నాకు నొసంగుమా యనన్.

తే॥ సిగ్గు చెడఁగఁ దపోవనిఁ • జేరి మున్ను. రామ దివ్యాత్మవితతివే • రాక్షసులును
 పోదరుఁడు చావ భయమున • సురిగి పాటి. వచ్చినట్టి నేనిప్పుడే • పనియొనర్తు?

చ॥ అని మరణంబు నోటమియు • నప్పుడ పొందిన యట్లు తాటకా
 తనయుఁడు పల్క రావణుఁడు • తత్తట నిట్లనుఁ జింతయేల? నీ
 జననిని చంపు దుర్జనుని • చంపఁగ నాయిత మైతి మేటి వం
 చనమున సీరఁగైకొనుటె • నమ్మత మిప్పటికార్యమా ననన్.

చ॥ పెనుకను పోవుతేమి? బల • వీరుని రాముని సుందరిం దురం
 బున విజయంబు నంది కొను • పోడిమి మెచ్చగుఁ గాక వంచన
 గొనుటది యెల్లిదంబుగద • హారరణంబున నీ పరాక్రమం
 బును వెలయింపుమా యశము • భూమిని నింపుమ యన్న నవ్వుచున్

తే॥ వారల జయించి సేనలు • పలయునేమి? ప్రణుతిచంద్రహాసమువారు • వారుమడియఁ
 దెజవయునువచ్చుఁగాన నా • తెలుగువీడి. మాయ గైకొందమనిదైత్య • మల్లుడనుడు

మ॥ ఇనవంశోత్తము చారఁ దాఁకుటకు ము • న్నే వీని మూర్ఖంబు లా
 తని బాంబులఁ ద్రెవ్వకున్నె? యనునా • తత్త్వంబు యోచింప నా
 కును తిట్టామికి నేగి క్రమృతెడు ల • గుం గలునో? కలదో?
 పునమా నావిధి యెట్టిదో? యనుచుదాఁ • గర్తవ్య మూహించుచున్.

మూరీచుండు మాయా కురంగమై చనుట

తే॥ అజ్ఞయేమని చూరీచుఁ • డడుగ దైత్య, విభుఁడు బంగారు జింకవై • వెడలి సీత
 యాన పడఁ జేయుమని పల్క • నతఁడు వోమె, వింతభిజుండు వెడలెను • వేలుత్రోవ.

తే॥ మునుపు రామణాబలంబు , గనుటవలనఁ, దానుగాఁగాక ప్రభుని ప్రో , ల్పాహమునను
జింకరూపొంది సోవఁ ద , చ్చిత్త వృత్తి, యెట్టులున్నో యూహించియు , నెఱుఁగుటరిది

క॥ కల బంధువులను చావం, గల వీరులఁ దలఁచి కొంకి , కళవళపడుచున్
మిలు వివజలములఁదెరలెడు, లలిఁదెరలుచు మేనుదడఁక , లావణీ క్రుంగున్.

తే॥ మునిమఖంబును చెఱుపంగఁ , బోవునాటి, నుండిశోకించి నిలుకడ , నొందలేక
మూఁడవ తడవ మరణింపఁ, బూనిరాముఁ, జేరె సింగంపుగుహ దంతి , చేరునట్లు.

క॥ మెఱపులు భువిదివి దోవఁగఁ, బొం పభిమానంబులేని , భూరిమయంబొ
హరిజాకృతిఁ గొనిపితా, హరిజాక్షి చరించుతావు , నరయుచుఁబోయెన్.

తే॥ జింకలను గన్నవారలు , జింకకంటి, నరయుబంగరు జింకసౌ , రరసి యెడఁద
లంటులేని వేళ్యల చూపు , లనెడివలలఁ, బడినవడువునఁబడజింక , వచ్చెనటకు.

తే॥ అసదు లే నడు మల్లల , నాడుచుండ, శ్రమను నడచుచు మృదుల హ , స్తంబులనెడు
కోయఁబడని వుష్పములతోఁ, గునుచుచయము, గోయుచుండెజానకి యటఁ, గూర్మితోడ

తే॥ అలఁదఁ దరమయ్యుఁగాని చం , దంపురూపు, చెన్నఁటులు నిద్రలోఁగాంచిరన్న పగిదిఁ
నెన్నరాని దుఃఖములొంద , నున్న సీత, గాంచె నచ్చెరువంది బం , గారు జింక.

మ॥ దళకంఠుండును వాని జీవితము ను , ద్యద్భోగ భాగ్యంబులున్
నళియింపం దఱియొట ధర్మము ప్రస , న్నత్వంబు కా నుండుటన్
విశదప్రేక్షణ సీత మున్నెపుడుఁ బృ , థిన్ గానకున్నట్టి రూ
పళరీరంబుల నొప్పు జింకను మదిన్ , వాంఛించెఁ దా జేలయై.

క॥ తరళాక్షి ముదురుటానను, హరిణంబును పట్టి యాయ , నడిగెద ననుచుం
ద్వరపడి పూవులు చిందఁగఁ, బరువున రాఘవుని కిడకు , వచ్చి నయముమై.

తే॥ కాళ్ల చెవులును మాజీకృ , కాంతి గలిగి, మేను బంగరు చాయయై , మెఱుఁగుచేత
గగనము వెలుంగ, జేనెడి , సొగసు గులుకు, లేడిగలదు కాంతురు రండు , లీలననఁగ.

క॥ సీత యిటువలుక నది యే, జాతిది యటువంటిలేడి , జగమునఁ గల్గితే
బ్రాతి యని తలఁడకెంతయు, నేకేరఁ దలంచె రాజుఁ , డింది పిఱుందన్

అ॥ సీతయాన గొవిన , చేష్టచే నాజింక, యెల్లబోఁటి గామి , యెఱుఁగకుండ
వెడలఁ దలఁచుచున్న , విమలాత్మ రాముని, లక్షణంబుగాంచి , లక్ష్యణుండు.

లక్ష్మణుఁ డది రాక్షస మాయ యనుట

క॥ కరవరణంబులు వాలము, నరుదగు రత్నములఁబోలి , హైహంగంబొ
హరిణంబు గలదె ధరణిని, సురవైరుల మాయయనుచుఁ , జూచెద ననుడున్.

క॥ రాముండిట్లను లక్ష్మణాః, భూమిని పలుకోట్లరూపం, ములు పలుతీరుల్
నేమమున సకలమెఱుగఁగ, లేమిటు లననేల? వింత, లేదనఁదగునే?

తే॥ ఏమితలఁచి తొకేతీతి, నెనయుచుండు, నవయవంబుల సూటిగా, నరయుదేని
సూక్ష్మభేదముల్ దెలియుట, చూడలేవె, యేదుపైఁడిహంసలుపుట్టు, బెఱుగవేమి?

తే॥ లెక్కలేని ప్రాణులలోన, నొక్కతీరు, నొక్కయంతంబు లేదను, చుండునంత
మీరు మాటాడుచుండ బం, గారు జింక, దూరమేగునొ యని సీత, తొట్రువడియె.

చ॥ అటువలెఁ దత్తతీలు జన, కాత్మజ చిత్తమెఱింగి రాముఁడం
తటఁగుటిలాలకా! పదము, తక్కిక కాంతమ యంచు నేగ సం
కటమున లక్ష్మణుండు వెను, కం జన దాటఁగ రాని దయ్యమై
తటుకున వచ్చి యెట్టెదుట, దంభముతోఁ గనువట్టె లేటియున్.

ఉ॥ తమ్మునె కాంచు జింకఁ గని, తామరసాక్షిరొ! ఓనిఁ జూడఁ జి
త్తమ్మున నేమియుం బయి, దాకొన దియ్యది మంచిదే యెన్న
వమ్ముగు నేమి? దేవతల, ప్రార్థనముల్ సుకృతమ్ము శేష త
ల్పమ్మున వీడి యాధరణి, భారము దీర్చు దలంచి చచ్చుటల్.

ఉ॥ దీనిని చూడు వత్స! యిది, దేనిని పోలును? ధాత్రి సాటియే
గానము ముత్తెమట్లు రద, కాంతులు గ్రమ్మును శాద్వలంబుపై
నానెడు నాల్క మించు దొర, యం దగు దేహము మేలి హేమముం
బోనిది మచ్చలెన్నఁ గవి, పుత్తుని జోతి నధః రించెడిన్.

ఉ॥ ఈ హరిణంబుఁ దేతీ కను, నింతులకున్ మగవారి కింత సం
దేహము లేక దెందములు, దీనివయిం జొరఁ బాఱకుండునే?
యాహలు లేచుచున్ మిడుత, లేవున దీవము జేరు పోలికన్
పోహలమందుచున్ వడిగ, దొర్లుచుఁ బోవుచునుండు జూచితే?

అ॥ అన్నయట్లు పలుక, నాజింకఁ గని యిది, మంచిగాపటంచు, మదినెఱింగి
తమ్ముడనియె దీనఁ, చనరు పలంబేమి, మరలి చనుట యింక, మంచిదనుచు.

ఉ॥ లక్ష్మణుండిట్లు పల్కు శుభ, లక్షణ, లక్షిత సేతి, యాలన
ల్లక్ష్యము లొప్పు లేడిఁ బది, లంబుగఁ బట్టి యొసంగఁ జూప జి
త్పక్ష్యులై నె సోదరుల, భావము లూర నయోధ్య కేగి యో
సూక్ష్మమైఁ విరామముల, సొంపుగ నాడుకొనంగ నిమ్ముగున్

చ॥ అప్పుడు నట్లెత్తు నను, నంత విచక్షణ దక్షుడైన ల
క్ష్యుఁడు వచించు నార్య! యిది, కర్బుర మాయ దూకులైన యా

దనుజులు ధర్మపద్ధతిని , తప్పి చరింతురు వారి మాయలం
దున విదియొక్కటా ననుచు , దుట్టతుదం దెలియం గలారనన్.

ఉ॥ తమ్మున కన్న యిట్టులను , దైత్యుల మాయయె యైన మేలె యొ
క్కమ్మునఁ గూల్చి వచ్చెద ర , యమ్మునఁ బట్టిన ధర్మమున్ ఫలం
బిమ్ముగఁ గాంచు నిక్కమగు , నేజమయేని గ్రహించితెట్తు రెం
టమ్మున కేమియుం జెడుగు , డాయదు నీవ తలంపుమా యనన్.

ఉ॥ దీనిని మున్నుగాఁ బనిపి , దీని పిఱుంచన నిల్చువారే
వైనము వారలో? మజీయు , వారల మోసములెట్టివో? యిటుల్
దీనిని పంప నేలొకా? మ , దిం దలపోయ నశక్రమయ్యె దు
ర్మానులు రోయు వేఁట కొల , మాత్రమ కాదగచాట్ల నిచ్చునాన్.

చ॥ దనుజులు వైరులంచు బహు , ధర్మవిదూరులె యంచు మాయలం
బనుడడు వారలంచుఁ దగఁ , బిల్కుచుఁ బూను వ్రతంబు వీడఁగా
జనములు నవ్వరేమి? యిటు , జంకుట త్వత్కుల ధర్మమేమి? యె
ట్లును బలు మంచిదే యగు వి , లోలత యేలని రాముఁ డాడఁగన్.

ఉ॥ దాసిన కార్యముల్ తగ నె , దంద విచారణచేసి చేత యు
ద్వాసిత రీతిఁ గ్రాలు రము , వర్యుఁ మృగంబు పిఱుంద నెట్టి రా
కాసులు నున్న మచ్చర వి , ముష్ట వారల యుక్కడంతు నా
శ్వాసము చెందుఁ డీ ఁది ని , జంబగు లేడియయేని తెచ్చెనన్

మ॥ అని సౌమిత్రి వచించుచుండ నమృతం , బంగారఁగా నొల్కు ప
ల్కున ముద్దె తగు చిల్కెవోలె ఎదరెం , గొంచించుచున్ పిత యి
ట్లనుమానించుచుఁ బట్టి యాయరు గదా , యంచున్ విమోదంబుతోఁ
గనులన్ ముతైము లట్లు బాష్పకణముల్ , గ్రమ్మున్ పెనన్ గ్రమ్ముతెన్.

రాముఁడు మాయా హరిణము వెంట నుంటుట.

చ॥ చనవు మెయిం గనల్గొనుచు , సాగిన జానకిఁ గాంచి రాసువుం
డను ననుజాఁ కురంగమివు , డయ్యలివేడికి నేనె నెవ్వడిం
గొవి చనుదెంతు నిచ్చటనె , కూరిమితో నతిఁ గాచియుండు మం
చు నిశిత బాణముల్ ధనువు , సొంపుగఁ దాల్చిననెన్ వడిన్ వడిన్.

తే॥ మున్ను వేల్చిఁ జెనుపవచ్చు , మువ్వరఁడు, తప్పిపోయిన , వాడని తలఁతు వీని
మొగిని గమనింపు మని కేలు , మోడ్చి పలికి, లక్ష్మణుఁడు పచ్చల వె , ల్పలనె నిల్చె.

తే॥ అరసి లక్ష్మణుఁ డనుమాట , నాదరమునఁ, గొనక జానకి కైకొన్న , కోపమునకు
మందహాసంబు గొని మటు , మాయుడింక, వెంబడించెను సుందర , వీరవరుడు

ఉ॥ నేలను నిల్చుఁ జింద మెడ , నిక్కుఁ జివుక్కున దాటు నింగికిన్
లీలను నేలఁ ద్రవ్వు బుర , శించిన తీరున దూఁకు దాయుఁ బెన్
గాలి మనంబు వేగిరము , గాఁ జను రీతికిఁ గ్రొత్తమార్గ మ
వ్వేళను నేర్పుఁ బాదిములు , పేరురమం దగులంగఁ బరివిడున్

ఉ॥ చాచుచు నెత్తి యీచుపన , జాలముఁ గొల్చిన పాదన త్విమున్
బూచి వచింప వేవోర య , పూర్వభగోళము గల్గునేమిఁ తా
నేఁదగ నేగినంత వడి , నేగెను జింకయు నింతమాత్ర మే
తోచును నాటి వేగమున , తోరము దెల్పు నశక్యమేరికిన్

తే॥ కొండలెక్కు మేఘంబులఁ , గ్రుంకువెంటఁ, జేర దూరమేగును తామ , సింప దాయు
నిలిచి యున్నట్టె కనఁబడి , లొలఁగిపోవు, పైడి యావ వేళ్ళల మని , పాటు నట్లు.

చ॥ తొడఁగిన దొ-ర్నై తుదివి , దోచిన దొ-ర్నటి యయ్యె మున్నె త
మ్ముడు తలపోసినట్టి రలఁ , పుల్ తగ నామదిఁ దోచియున్న ని
క్కడ కీలురాను వట్టిక్రమఁ , గర్భుర మాయలఁ జిక్కి పొందితిన్
దడయఁగ నేలొకో సదమ , దం బొనరించుట మేలు చూడఁగన్.

తే॥ వీడు మాయావి చేడడు , వాఁగఁ వాడు, చెండుచే కార్యమనుచు నం , సిద్ధుడైన
రాము మది నెఱిగిన వాడు , రయముమీఱు, మాయ నెగిరెను నింగిని , మఱుగుపడఁగ

తే॥ రాముఁడక్షామందె చ , గ్రంబు రహి న, మోమశరముండు కంధించి , మోసగాడు
పోవుచోటికి వెంటాడి , పొరిగొనుచుని, నారి తెన దీసి కట్టపె న, న్నారసంబు,

తే॥ ఆ శరంబు మాయావి టొ , ప్పొంటఁ దాకెఁ, దాకి నుల నోరు దెఱచి , దశదిశలను
దాటివన లక్షణా, యంచుఁ, చర్చ యటచి, ప్రాశముఁజీడి మారీచుఁ, డదనిఁగూలె

తే॥ నిక్కువపు రూపమునసోఁకు , నిల్కఁగాంచి, తమ్ముడలఁచియారఁడు జాణ , తారకముగ
వెంట వచ్చునతఁడు ప్రోడ,వేయునేల , ప్రాజసముడు నేర్పరి యని , హర్ష మొందె.

తే॥ దిక్కులదిరింగ నటచుచు , దీచి కూలు, నీచు దేహంబు నచ్చట , నిలిచిచూచి
మున్ను కొళిఁ యాగంబు , పూనిచెఱుప, నిరుగుదెంచు మారీచుడే , యని యెఱింగె

తే॥ శరముతోమ్ముననాటఁగ , శ్రమమునొంది, మడియుచోదైత్యుఁడొనరించు , మాయ య
నాదు కంఠంబుతో లక్ష్య , బాయటంచు, బిలిచె నదివిని మైదిలి , కలఁగునేమొ?

చ॥ పిలుపు నిజంబు కాదనుచు , పీఠిడి దైత్యుడు పల్కెనంచు మున్
దెలివిని నాకు హెచ్చరిక , దెల్పిన తమ్ముడెఱింగి తెల్పుఁగా

నలమట వీడి సీత హృద , యంబున నూజట చెందు నంచుఁ దాఁ
దెలిసి యొకింత నెమ్మది గ , దించె మదిన్ రఘరాముఁ డయ్యెడన్.

ఉ॥ వాచఁడలంచి వచ్చిన ని , శాచరుఁ డీతఁడు గాఁడు మధ్దా
రావము వోలెఁ గూసిన వి , రావము నందు తలంచిమాడ న్
ర్థావహ మొందుఁ గల్గు నది , యారట పెట్టక మున్నె వెన్నె-కుం
పోవుట మంచిదంచుఁ దల , పోసి విరానఁ జనంగఁ గ్రమ్మెత్తెన్.

గి. జటాయు మోషణ పటలము. (225)

తే॥ రాముఁడట్లు మారీచుని , నాచు మడచి, వడిగ వచ్చుచు నుండంగ , బర్హ కాల
నున్న సీత యా దీనంపు , టులిపు విన్న, యంత దిగులునఁ గళవళ , మందె మదిని.

తే॥ పరభృతంబు వృక్షము నుండి , పదరి జాటి, పడిన పడుపునఁ బుడమిని , పడుచులేచి
కడుపు చెయివెట్టి కలఁచిన , కరణిగాఁగ, విభ్రమము నొంది విలపించె , వివిధగతుల

తే॥ ఏల యజ్ఞానమునఁ బట్టి , యిమ్మటంచుఁ, గోరి యీ జీవితము చెడఁ , గొట్టికొంటి
నేదిగతి, ముందు వెన్నెల , నెఱుఁగనైతి, యేమి చెడుగుల దుర్విది , యేచఁగలదో?

లక్ష్మణుఁడు సీతకు ధైర్యవాక్కులాడుట.

తే॥ వల్లః లక్ష్మణాః సదుణ , వారియైన, యన్న రాక్షసమాయచే , నలుగుల పడి
పృథివి దూలె ననుచు నీవు , వినియు నింక, నివటనే నిలుచుంటి , యెడఁదఁగొనక

తే॥ అనుడు లక్ష్మణుఁ డిట్లను , నమ్మః యాజ, గమున రాముని కంటెను , కడిమియందు
మించు కూరు లున్నారని , యెంచఁదగునె, అడుఁదనమున నెరయ కి , ట్లంటి గాక.

క॥ జలధులు నిఖిల జగంబులు, కులకైము లొక్కటగుచు , హైరరణంబున్
జలిపిన రాఘవు బలముం, జలియింపం జేయఁ గలవె , చింతింపు మెడన్

క॥ పుడమియు జలమును వహ్నియు, గడలును రాఘవుఁడు కినిసి , కాంచెనయేనిన్
పొడియై నీత్ర పోవవె తడఁబడి యెవ్వనిగ నెతని , చలఁచితొ తెలియన్.

తే॥ రక్కసునకోడి కష్టించి , రామదేవు, డిట్లు పిలుచునె విలిచెనే , నెల్లజగము
లట్టె నిలుపునఁ గూలవె యఖిల జీవు, లింతి కే మండి మాఁడి ల , యింప కున్నె?

॥ పలుమాట లేలఁ దివి భువి, గలవారు నుతింపు గలక , కందు ధనువు ము
క్కులుగా విడిచిన శ్యామల, జలద నిభ నెదుర్చువారు , జగములఁ గలరే?

॥ పతియే నొవ్వియుఁ బొరయఁడు, హతుఁడగుటా? త్రిభువనంబు , లడఁగవు రవియున్
గణదస్యఁ డుదరి యింకదు, మతిమాలిన చింత నొంది , మఱుఁగం దగునె?

తే॥ ధర్మమున్నది దివ్యులు , భవియఁగలరు, వచ్చు రాముఁడు వైశంబి , వంత వలదు
చచ్చునపుడు లక్కసుఁడట్లు , చావుకేక, వైచేనదివిని విశ్రాంతి , పడకు తల్లి;

తే॥ అనుడు మిక్కిలి కోపము , నడలు మనము, చంపి సంతటి వేదన , చండ దృష్టి
గలుగు సీత నీ విచ్చట , నిలిచి యుంట, నీతిమంతము గాదని , నెట్టనాడి.

చ॥ ఒకపరి మైత్రి గూర్చికొను , నుత్తము లక్కట ప్రాణమైన దాఁ
పక యిడువారు చేవచెడి , ప్రార్థన చేసిన యర్హ కోరికం
గు విడి చేయు తమ్ముడిఁకఁ , గల్గిన నీవలెఁ దిక్కులేదు నా
యకుని తలంచుచుకా విడుచు , నగ్నిని జీవము లిప్పుడే వడికా.

మ॥ అని చెందమ్మి వనమ్ముకై వెదకు చ , క్రాంగిం బిలెం గిన్నమై
మన ధూమావృత దావ వహ్ని వెదకం , గాంతరముం గూర్చి యే
గిన వైదేహిక నడు వచ్చి వినతిం , గేల్మోడ్చి యోతల్లిరో,
నను మన్నింపు చలంబు వీడుమని దై , న్యం బింది తా నిట్లనుకా

లక్ష్మణుఁడు రాముని కడకేఁగుట

చ॥ మరచము నొందనేలఁ యను , మానము మానుము నీ ప్రతిజ్ఞకున్
వెఱతు మఱేమియుం బిలుక , వెక్కనముం ద్యజియించి యిందెయే
మఱక వసింపుమమ్మ బిలు , మాయవిదిం గెలువం గలారమే;
యిరవున నిల్పా సేవకుఁడ , నేగుచునుంటిఁ గలంక వీడుమా.

తే॥ అదను గని యాపదలు వచ్చు , నమ్మఁ మీరు, ప్రభునియాజ్ఞ నాక్షేపించి , పలుకుచుండ
వెనుక నూయి ముందుగ గోయి , విధమునొంది, మదిఁదపించెదననియేగె , ముదలనొంది

చ॥ నిలిదితి నేని యాయమయు , సిప్పున దూఁకక మానదంచు నె
వెలిలితినేని రక్షణము , వీడ మహాపద చెందు నంచుఁ జం
చలుఁ డయి కొర్యమేది యని , చాసల పల్కల కుల్కి యిట్లు రాఁ
దలఁచుట పాడియే యనఁ బ , దంపడి యేమని యందు నన్నకున్.

ఉ॥ పాడి దలంతు నేని యది , భావ్యము భవ్యముగాని, యీమె యె
గ్గాడి మరించు దీనిఁ గను , లారఁగఁ గాంచుట కంటెఁ గర్మచే
నాడికఁ బుట్టి కొందలము , నొడెడు వెంగలి యే మఱేమియుం
జూడక యిచ్చటున్ వదలి , సూటిగ నేగుటె చాల యుక్తమౌ

ఉ॥ ఏనిదె పోవుచుంటి నెది , యేని యవాంశ్రము వచ్చునేని స
మ్యానిత రీతి నెల్లపుడు , మమ్ము భరించు జటాయు వున్న వాఁ
డానిక పచ్చి శ్రోవఁగలఁ , డంచును పల్కఱు వెన్నఁ జూచుచుకా
బాసలు వొందుచుం జనె ను , పరువుల పుణ్యము పండు పండఁగకా.

రావణుడు తాపసియై సీత కడకు వచ్చుట

తే॥ అదను గనిపెట్టు చున్న ది • శాన్యుడంత, వంచనము పేయమదినెంచి • వాటమగు త్రి
దండమును నారలును జడల్ • డాల్చి జనము, గౌరవింతు తాపసి రూపు • కడఁకనందె.

తే॥ కార్యమును మేని బడలిక • గానఁబడఁగఁ, బాట గతిదప్పక నటించు • వాని మాడ్కి-
వీణవంటి కంఠంబున • వేదములను, స్వరము చెడక పల్కుచు ఘన • సరణి తోడ.

చ॥ మెలఁకువఁ బూలు విచ్చుగతి • మెల్లన నేగెడు వాడు భూమిఁ జి
చ్చలమిన చోటఁ గాలిదిన • యంగముతో నడతెంచు వాడు న
గ్గలమగు వేషనం బలము • కాళ్లు కరంబులు గల్పవాడు ని
య్యల జరయున్ వరించుటకు • నేవపడం దగునట్టి వృద్ధతన్.

చ॥ నలినముఁ బోలు కేట నయ • నమ్ములు కచ్చపలీల నింద్రియ
మ్ముల యడకమ్ము గూనియును • పొల్చుగు జన్నిదమొప్ప నొక్క- వి
శ్వల ముని వోలె దైత్యకుల • జాత్యుఁ డరుంధతిఁ బోలు జానకీ
నిలయము చేరె దిక్కులను • విక్కి- కనుంగొని మాటి మాటికిన్.

క॥ త్రిదళులును బ్రమయునట్లుగఁ, ద్రిదండి యయి రావణుడు వి • దేహతనయ యు
న్న దెసంగని వాతడఁబడఁ, గదిసి యెవరు మీరలనుచుఁ • గడఁకం బలుకన్

క॥ సాదగు యోగి యితండని, మోదంబున జనకరాజ • పుత్త్రి యతని న
శ్వాధరమునఁ గాంచుచు సుమ్మ, దూడార వచోభిరామ • యొద్దకు వచ్చెన్.

తే॥ మదజలము గాఱునట్లు చె • మ్మటలు గ్రమ్మఁ, దొలఁకువలపున దైత్యుండు • తొడవుతొడవు
ప్రణుతి పాత్ర పతివ్రతా • రత్నమైన, సత సుషిమ సుషమ కనుల్ • చెలఁగఁగంచె.

తే॥ వ్యసనమున వాడియున్నయా • వామ ముఖము, సురసతీ ముఖంబుకంటె • సౌంద్య మెఱవె
తన్ముఖమ్మును చూచి నం • తనె సురారి, రెట్టలుప్పొంగి కృశియించె • హృదికలంగె

ఉ॥ వాని కనుంగవల్ విరిసి • పార్థివ పుత్త్రి మనోజ్ఞకంబునం
దాని ప్రసూన మాక్షికము • నాని మచంబునఁ గ్రాలుపుష్పలి
ప్రేణివలెన్ బ్రమోదమును • చెందిన వంచు వచింపనేలఁ య
వ్వని మనంబువోలె ముద • పాన్నిధి ముగ్ధి తరింప వక్షముల్.

మ॥ వనజావాసము వీడి భూస్థలికి దీ • ప్యద్రతన్న సంకాశమో
తను వల్లిం గొని వచ్చినట్టి చెలి సౌం • దర్యంబు వీక్షింప నా
కను లొక్కిర్పది నాలుగో తలఁపఁ బా • క దేక్షి చందాన నా
కనిమేషస్థితి నొందు నేత్రములు వే • యైనం గనంజాలునేఁ

క॥ ఈరమడి తోడి సుఖ మను, వారిధి దాటంగఁ దపము • ఫలముగ నజుచేఁ
గూరిన యాయువు చాలునె, సౌరగు మాఁడు నజ కోటి • సగవత్సరములో?

చ॥ దివిజాలు దిబ్బహీనులు త • దీయసతుల్ రజసి చరావతుల్
తవిలి భయంబునం గొలువఁ • దక్కక యీ భువన శ్రయంబు ని
యువతిమె యేల నేనును న • యొక్కల నీయమ కాలఁ చూప గొ
రపమునఁ జేయఁ బూనుదు శి • రంబున జీవితమే తరింపఁగన్

ఉ॥ వేదన తోడి క్లేశమున • వెల్వెలయైన ముఖస్థ శోభయే
యిదివి భూమి గెల్పునన • నించు స్మితంబునఁ గూడియున్నచోఁ
బైదలి మోము గోము గరు • వంబి యెంతగ నొప్పనోకదాః
సోదెగ నీచెలిం దెలుపు • సోదరి కిత్తు నను న్త రాజ్యమున్

తే॥ ఇట్లు లవినీతుడై మది • నెంచుచున్న • కపటమునిఁగాంచినంతనే • కనులవారిఁ
జేతఁడుడిచిసానుడు దయ • నేయుఁడనుచు, సీత యుపవారచాక్కు వ • చించియంత.

తే॥ దాసినం గని యామె వే • త్రాసనంబు • చూపికూర్చుండుఁడన మాయ • తాపసుండు
జింకతోలు త్రివండంబు • చెంతనునిచి, కొంచుఁ గేళవాయంచును • గూరుచుండె

క॥ వృక్షములు గిరులు మృగములు, పక్షులు భయమంది వడఁకి • పాతె దెసల కా
రాక్షస వరుఁగాంచి హరిణు, లక్షమమునఁజెదరి కొదరి • యదరుచుఁ దొలఁగెన్.

తే॥ ఎవరిదీపంశాలః మీ • రెవ్వరిందు, గలుగు మునియెవ్వఁడనిదళ • కంఠఁ డడుగ
నితఁడు వెరచిడి యని సీత • యెదఁదలంచి, పలుకఁదొడఁగె మహాదర • భావమెనఁగ.

తే॥ ఓమహాత్మక! కోసల • భూమిపాలు, ద రధేశసుతుఁడు పిన • తల్లికోర్కి
వెలయఁదమ్ము తోనీయట • వీన్థలమునఁ, గొలుచున్నాఁడతని నెఱుం • గుదురె యనిన.

తే॥ బొసవును వినియున్నాఁడ • సరయ లేదు, గంగ ప్రహింపు కోసలఁ • గంటి నొకట
నడిదియగు కాల మడవిలో • జరపుచున్న, వారు మీరేరి తనయలో • పలుక వలకు

చ॥ అనుకపటంపు మౌనికి ధ • రాత్మజ యిట్లను మౌనిచంద్రమాః
అనములు సచ్చరిత్రులు మ • హాత్ములు మీవలెనున్న పుణ్యులౌ
మునులయెడన్ మహాదరము • పూను విదేహ ధరాతలేంద్రుఁడౌ
జనకుని ప్రేమపుత్రి నను • జానకియందురు రాముగేహినిన్

తే॥ కరినపథముల నడచి వి • క్ల మమునొంది, నారు వృద్ధులు ద్వంద్వముల్ • పాఱఁదోలఁ
దలఁచినారలు మీరలే • స్థలమునుండి, వచ్చినారన నిట్లరా • వణుఁడువలికె

మీ॥ వ్రాయనలవిదాని • పరితనుభాసితఁ, డింద్రునకింద్రుండు • సాంద్రయతుఁడు
బ్రహ్మవంశజుఁడును • స్వర్గముతోడ న, మస్తలోకములేలు • మహితగుణుఁడు

వేదవేది రజత • వృద్ధీధరము లీలఁ, బెల్లగించిన భుజ • భీమ బలుఁడు
చౌదంతి కొమ్ము వ • క్షమునకుఁ దొడపుగాఁ, బోరునర్చిన లోక • వీరవరుఁడు

తే॥ అతనివీటి వాకిట నిల్చు • నట్టివారు, వేలుపులెనుమ్మి యారాచు • వీధులందు
తరువులెల్లను కల్పక • తరువులెయగుఁ, గాపురం బాప్రధునిది లం • కాపురంబు.

సీ॥ పాదంబులొత్తుట • పాదరక్షలుమోచు, పనులు రంజాదుల • పనులె ముగుదఁ
అడపక తైలు పాఁచు • పడఁతుకల్ కాళంజి, గొనువారు గంధర్వ • వనజములు
తన చందఃసన • మున బానుచంప్రముల్, శీలముల్ మార్పడఁ, జెలఁగువారు
ఇంద్రాది దేవత • లెల్లరు తనయింటి, కావలివాండ్రయి • క్రాలువారు

తే॥ నాకమునయందు భూమిని • నాగమందు, గల యపూర్వ వస్తువులెల్లఁగడమలేక
యందునాతని నగరాన • యువతి యేమి, చెప్పనేర్తును? విభవ మొ • చెప్పింబులేదు.

తే॥ అజుఁడొసంగిన యమితాయ • వందువాఁడు, భవునిచేఁ జంద్రహాసంబు • పడసినాఁడు
గ్రహములంబట్టి చెజిలోనఁ • గట్టినాఁడు, నకలనద్గుణవంతుడు • సన్నుతాంగి.

తే॥ మంచినడవడి గలవాఁడు • మహితధర్మ, శాస్త్రవేత్త కందర్పుఁడ • శృర్య పడఁగఁ
దగిన పరువంబుగలవాఁడు • తప్పలెన్ని, యజహరాదుల గౌరవ • మడఁచువాఁడు.

తే॥ సకలలోకంబు లందున్న • సన్నుతాంగు, లెందఱో వాని దయగోరి • యెలయువారు
వారికోర్కులఁదాఁ ద్రోచి • వైచి యొక్క, కాంతఃప్రేమింబి యామెకై • కాచినాఁడు.

తే॥ అతఁడు పాలించు లంకయం • దాసమెయిని, కొంతకాలంబు వసియింపఁ • గోరి చాల
కాలముండి క్రమ్మికినాడ • లోలనేత్రఁ, యనుచుఁబిల్కి యాయచు తలం • పరయఁదలఁచె

తే॥ తనువె భారమంచుఁదలంచు • తాపసేంద్రఁ, తపసు లాద్యులు కోరంగఁ • దగనిహింస
సేయు ననురల నగర వఁనించుచుండ, వలసినంత కారణమేమి • వచ్చెమీకు.

చ॥ వనముల నిష్ఠమైదపము • వారకచే నెడివారి చెంతలన్
మొససి వసింప కార్యజన • పూజ్యులు రాజులు గల్గి చోటులన్
దనివి వహించి యుండ కిటు • దర్పితులై దహ దుష్టకార్యముల్
పొనరుచు క్రూరదాసవ స • మూహములొఁ బనియేమినిల్వఁగఁ

చ॥ ఆనివచియించు సీతఁగని • యంతటఁగై తవమౌని యిట్లు ప
ల్కను మృగనేత్రః యీ రసము • క్రూరపథంబునఁ బోక హింసయున్
దనుజుల యొద్దనుండునని • తప్పుగ నెంచితి నిర్దాళికం
ఁబను చనుజుల్ దురాత్ములై క • డిందిగ యోగ్యులు మమ్ముబోంట్లకున్.

ఉ॥ రావణుఁడిట్లు పల్క రము • రామునిదేవి తపోఽధికుల్ సదా
పావనులైన వారు చెడు • పాపులఁ జేరఁగ రాదయంచు మా

యావులు రక్కసుల్ తలఁచి • నట్టి స్వరూపము దాల్చువారలన్
భావన లేని దొట నటు • పల్కఁగ నించుక వాఁడు కొంకుచున్

ఉ॥ ఈయమ శంకనొందెనని • యెంచుచు దానిని కప్పి పుచ్చఁగాఁ
దోయము మార్చి యిట్టులనుఁ • దోయజనేత్రః బలిష్ఠులైన దై
తేయులు వారికిం బరులు • దెప్పరముల్ పొనరింపకున్నదో
న్యాయము దప్పి లోకముల • కాపద గూర్చరు వారలెన్నఁడున్

ఉ॥ ఆమె మనస్థిరలవ్వము ను • రారి యెఱుంగఁగఁ గోరి యిట్లనన్
భూమిజ యిట్లు పల్కు రఘు • ముఖ్యఁడు కానల మన్న యవ్వదే
యా మనుజాశనావళుల • నందఱఁబట్టి వధించుఁ బిమ్మటన్
జేమము చిత్తశాంతి ముని • సింహులు చెందెద రెల్ల కాలమున్

ఉ॥ నావుడు రావణుండు నుమ • నస్వినీః మర్త్యులు రాక్షసాశకిన్
హావదీ గూర్చి కూర్తురన • నౌరః శశంబు గజంబుఁ జంపదేః
వావిరి జింక చంపదె య • వారణ ధీరత వారణ ద్విషున్
జేవచెడఁ బగాధిపుని • జిహ్వాగముల్ వధియింపవే యనన్

తే॥ క్రూర ఖర దూషణాదుల • బారినమరు టీరు వినియుండ లేదొ ము • నీంద్రః యనియె
నాఁడు రామునకై న బ • న్నింబు దలఁచి వెడలు దుఃఖాశ్రుకణముఁ • దుడిచికొనుచు

ఉ॥ పుణ్యచరిత్రః కూరుంయి • పొచ్చు దినేశకులే ధర్మనై
పుణ్యముచేత లంకఁగల • పుణ్యజనుల్ సళియింప నక్షజి
ర్గణ్యులు సజ్జనుల్ శ్రమలు • దక్కినుఖించుట నేట రేపటన్
నాణ్యము గాఁగ జూచెదరు • న్యాయ మధర్మ తతిన్ జయింపదేః

తే॥ చక్రైరయః దేనె యమృతంబు • చిక్కఁగలిపి నట్లు సీత పల్కఁగ ముద • మందుచున్న
యసుర మనుజులు గెలిచెది • రన్నమాట విన సహింపక గరువంపుఁ • గినుకఁ దాల్చె

చ॥ కినియుచు నొక్క మానవుని • కిన్ సరిగాక సమర్థులైన య
ద్దనుజులు గూర్చిందువు గ • దా? దశకంధరు బాహు మారుతం
బున నరుఁదొక్క యూఁపుననె • బూరుగ దూదియిఁ బోలె దూలి యే
వననిధిఁ గూలువాఁడొ కన • వచ్చును రేపె ఎరాంగనామజీః

చ॥ చదురులు పల్కుచున్న వన • జాత ముఖిః దశకంధు వేనిగా
నెదఁ దలపోసి యిట్లు వచి • యించితి మేరువు నెత్తఁ గోరినన్
త్రిదివము గూలఁద్రోయఁగ న • రిత్పతి సంక్షుభితంబు సేయజ్ఞునా
ర్వదహను నార్పివేయఁగ ధ • రందలక్రిందుగఁ జేయ నర్హఁడొ

ఉ॥ ఈ కరణిన్ వచించు దను , జే వరుతో నృపపుత్రి పల్కునా
నాకవిరోధిఁ బట్టి చర , ఇంబులఁ గట్టి యడంచి బందిలో
నూకిన కార్త వీర్యుని య , నూన భుజంబులు వేయి, నొక్క రెం
డే కరముల్ గలట్టి మను , జేంద్ర విరోధియె త్రుంచి వేయఁడే:

రావణుఁడు కోపముతో నిజరూపము చూపుట.

ఉ॥ జానకీ యిట్లు పల్కుఁగ ని , శాచరు కన్నుల విన్నులింగముల్
వానగఁ జిందె దిక్కులకుఁ , బర్వు భుజంబు లొకళ్లాకళ్ళతో
నూనిక మోఁదె బొమ్మికము , యప్పరమంబుఁ బయోధిరావ మ
ట్లానికఁ బండ్లుగీఁచె ముని , యాకృతివోయెఁ జలంబు పెంపునన్.

చ॥ ఇతఁడు తపస్విగాఁడనుచు , నెంచి కలంక వహించి యెవ్వఁడీ
మతకరియంచు లోన లవ , మాత్రమెఱుంగ నశక్యమైన దు
స్థితి గొనునట్లు క్రూర విష , జిహ్వాగ మల్కు ఫణంబు విప్పి వి
ద్రుతగతిఁ బైఁబడఁ దొడఁగు , తోపిక నొప్పె దశాస్యఁడయ్యెడన్.

మ॥ అరిరోదుండు యముండుపట్టుకొన న , హ్యంబెంతయున్ లేని జీ
వునిచందంబునఁ గంప మొంది సురిఁగెన్ , భూపుత్రియచ్చోభయం
బును పోకార్పగ నేరిఁ బిల్చు? నుడువం , బోనేమీ గల్గున్? వెఱం
బొనరింపంగ మఱేమియుండును? తలం , పుంబోవ దేత్రోవకున్

మ॥ అమరేంద్రాదులు సేవలంజలుపు బా , హాశ క్తిసామర్థ్యముల్
తమిసిక్షింపుమ యంచు రావణుఁడు దై , త్యశ్రేణి నిందించెదే
ప్రమదారత్నము గాన మానితిఁగృపా , భావంబునం గానిచో
దెమలంబట్టి కలుక్కునం గొఱికి యే , దిందున్ రుషాశాంతికిన్.

మ॥ జలజాతేక్షణ! వంగ తెచ్చిరిలు శీ , ర్షశ్రేణివై శీర్షకం
బుల చందంబున భక్తిపూర్వకముగాఁ , బొంకంబుగాఁ దాల్చి వే
ల్చుల చెల్వల్ భవదీయ పాదరజముల్ , పోకార్పి సేవింప రం
జిలి పద్మాలుగు లోకముల్ సుఖముమైఁ , జెన్నారఁ బాలింపుమా!.

సీత రావణుం బదరుట.

కా॥ ఆమాట ల్విని శ్రోత్రయుగ్మకముఁ దా , హస్తంబులన్ మూసి కాం
తామత్తల్లిక సీత. కుర్కురము పూ , తంబో హవిర్పాగముం
త్రేమం గోరిన రీతిఁ బుణ్యచరితన్ , శ్రీరాము సత్పుత్ని న
న్నేమన్నావుర దుష్ట! బాలిశ! నరా , శీ! ద్రోహి! పోఁగలమే.

చ॥ తృణమున విల్చు కంకణము • తీరగ్న ప్రాణము కోస మాసమై
గుణవతులైన వారు కుల • కోమల ధర్మములం ద్యజింతురే;
ఫణులను పోలు రాఘవుని • బాణకదంబము నీ శిరంబులం
గణతను త్రుంచుమున్నె బ్రదు • కం దలఁ తేని తొలంగి పాటుమా.

తే॥ అనుడు రావణుడనుఁ గకుఁ బృస్థిరదన, కిణము లొప్పు వక్షమున నీ • యనుఁడు వైడు
విశిఖములు కొండపైఁ బడు • విరుల కరణి, వ్యర్థములు గాక యేమేని • ఫలముగనునె

ఉ॥ ఓ వరవర్ణి నీ! మదనుఁ • దుత్కుట బాధలఁ బెట్టుచుండె నా
యావి కృశింపసాగె-నితఁ • బ్రాణము నీయటచేత నిల్చె న
న్నేవిధినైనఁ గావు మమ • రేశ్వర కాంతలకున్ దురాసదం
బై విలసిల్లు భోగముల • నందుమ యంచుఁ బదంబులం బడె॥

తే॥ కత్తిపోటుచేఁ బ్రాణము • ల్లలఁగినట్లు, తనువునుండి జీవంబులు • తరలినట్లు
లార్చినొంది జానకీ లక్ష్మీ • జా! యటంచు, నార్య! యంచు నా క్రందింపఁనయ్యదనున

రావణుఁడు సీతం గొనిపోవుట.

తే॥ తొంటి శాపంబు దలచి యా • దుష్టదైత్యుఁ, దురుభుజంబుల నానేల • నొక్క పెట్టె
బెల్లగించి సీతను దాటి • వెడల నీక, చేతులంజుట్టి రథమునఁ • జేర్చి పెట్టె

తే॥ ఉరముపై భయమునజేతు • లుంచుకొనిన, చెలువతన ప్రాణములఁగూడఁ • దెలియకయ్యె
మట్టితో నామె మెటువులో • మఱిఁగిపోయె, రావణుం డాకనంబున • రథముఁదోరె.

తే॥ అనలమునఁబడ్డపూఁగొమ్మ • యట్లుసీత, వాడుఁడవియించు దొరలును • వనటఁగుండుఁ
ద్రుక్కివడి లేచుఁగాలు సేతులు విదుర్చు • దిక్కులం జూచు వెలుగొండు • దిక్కుమాలి

పీ॥ ధర్మమా! యీ యావ • దను తొలఁగింపవే, యదిగదా రక్షింప • నదను నీకుఁ
బావనివమ్మ గో • దావరీ దేవి! నీ, వేని దెల్పుఁగదె యి • య్యెడరు పతికి
వనదై వతములార! వందనములు మీకు, నాస్థితిఁ దెల్పరే • నావిభునకు
శైలంబులార! వృక్షములార! పిక మయ్యా, రములార! మృగ నిక • రంబులార!

తే॥ మొగుటలార! మీకును దయ • పుటదేమి? ఓది నేళః భవత్కులా • మోదకరుఁడు
రామునకు నీవు చెప్పఁగా • రాదె! నీకు, లమున కియ్యది యొక్క క • లంకు కాదె

కా॥ అన్నా! లక్ష్మణ! యాపదల్ తలఁగ రా • వన్నా! గురు జ్ఞాన సం
పన్నా! నిష్కవివేచిమైఁ బనిపితిన్ • మన్నించి వేరమ్మ యా
పన్నన్ రక్షణ సేయుభార మది నీ • పై నుండెఁగా దే! దురా
త్మున్నీచుం బరిమార్చరే భరత శ • త్రుఘ్నుల్ కృపాపూర్ణులై.

మ॥ భ్రమ గొన్నావు కలఁగినావు సుడియన్ , వత్సంబు గోల్పోయి దుః
ఖమునం గుండెడు భేనువట్లు మిగులం , గ్రుందిల్లు చున్నావు గొ
తమిఁ నీనెంజిలి చూడఁగా నెఱుంగు మ , త్రాజేతుతో నీడు పు
జ్యము పెంపారఁగ గొబ్బునం దెలుపవే , నాడువ కర్కసితిన్.

తే॥ ఎదురువడు దొనలార! మృ , గేంద్రలార! వజీరార! యాభూమితో , వ్రచ్చినన్ను
పట్టు విరువది చేతులు , పది శిరములు , బ్రుంగి ధరఁబడఁ గాంచి న , వ్యదురు గాక.

మ॥ ఉరుదుఃఖంబున సీత యిట్టులన నా , యుష్కాలముం గోలుపో
వు రహిం బూనిన రావణుఁడు తరుణీః పూఁబోఁటిఁ సింగారిఁ చ
క్కెర బొమ్మా! నను మానవుల్ గదిసి యా , క్షేపించి గెల్పొంది విన్
వెరవారన్ విడిపించు వారె యని న , ద్వేషజేతులం దట్టుచున్.

ఉ॥ రావణు పల్కులన్ వినిన , రామునిదేవి దురాత్మ! నీచ! మా
యావి మృగంబుఁ బంపి భవ , దంతకు రాఘవు దవ్వచేసియే
యావల నన్ను పట్టితి కు , లాపశదా! యని సేయు తెంపు నీ
కావిధినున్నఁదోలకు శ , తాంగము నిల్చుము మాటలేటికిన్.

ఉ॥ వీరుఁడవైతివేవి పెను , భీతిని దొంగిలనేలః పంద! నీ
వారలు రోషమూనఁగ భ , వత్సహజాతకు ముక్కుగోసి యా
తీరిన వారిఁజంపు రణ , దీరులు కానన వీధియందె యు
న్నారని గాక కుర్కుర గు , ఇంబున వచ్చితివేలః బాలికా!

చ॥ అనుటయు దైత్యుఁడిట్టులను , నబ్జముఖీ! విను నన్ను బోఁటికిన్
మనుజులతోడ నాహవము , మానక చేసిన విందరాదె! రు
ద్రుని పునశ్చైలమెత్తిన యు , దూధ భుజంబులు దొడ్ మూసితం
జెనయవె! వంచనమై తగు , చెయ్యము మానవపాళి పట్టునన్.

చ॥ అది విని సీత నిర్వయత , నావడి చేపెడి క్రూరదైత్య డు
ర్మదులకు శత్రుసమ్మఖము , క్రాటులు లోపము వారితోడ బె
ట్టదపు దురంబు పేతయు బి , డెంబగు సాధ్వల మోసగించు బొ
ప్పిద మగు నిట్టిపావులకు వీర్యముమాన మనంగ నున్నదే!

జటాయువు రావణు నడ్డగించుట

పీ॥ అనునంత దుష్టాత్మ! యరిగెద వెచటికి, నిలుమంచుఁ గాలాబ్ధి , నివద లీల
గర్జించి నిప్పులు , గ్రక్కుకన్నులతోడఁ, బిడుగులఁ బోలిన , నుదులతోడ
మేరుగిరియె లేచి , మింటఁదిరుగుచున్న, దాయననొప్పు కా , యంబుతోడ
శంపాదమో బలి , స్థంపుఁ జంచువుతోడఁ, గొండ కొండయు దాకి , పిండిగాఁగ

తే॥ జలధి చెలరేగి భూమికోఁ , గలసిపోవ, విలయవాయువుత్తేవడి , వీచుచున్న
పక్షమారుతమునఁదరు , ప్రజము విఱుగ, గరుడుఁడని పుట్టలనుభుజం , గములుచొరఁగ

తే॥ ఐక్యంబు బుట్టిన కరువలి, నక్కజముగఁజైకి నెగసి , యాకసమందుం
గ్రీక్కిఱిసి తూలు మృగములు, మక్కెక్కఁగ మిన్ను మిగుల , మాటుపు చెందన్

క॥ అరదమున ధరణిజం గొని, యురవడి నెటకేగు వాఁడ , వుండు నిలుము నీ
గరువం బడఁచెద నీచా, తెరువు గలదెనీకుఁ బోవ , దేఁకువ, ననుచున్.

త॥ ద్రోహిరావణుఁ దలలతోఁ , ద్రుంపనెంచి, యెఱ్ఱకాకుఁ మస్తక , మెఱ్ఱకుతిక
తోడఁగైలాసగిరి వోరె , దొడ్డ తెల్ల, తనువుతోడ జటాయు వ , త్తఱిని వచ్చె,

క॥ దిద్దా భయపడకు మనుచు, నక్షముగా నిలిచి యసుర , నదలించుచు వీఁ
దెదెతనముని లాఁకం, దొడ్డదెన యనుచు సుంత , యూరట పడుచున్.

చ॥ చెడితివి నీవు బంధులకుఁ , జేబొనరించితి దైత్యనాథః యీ
పుడమి కుమారి నీత నిటు , మోఱకు బుద్ధిని పట్టి తెచ్చితే;
విరువుము వీడవే ననువు , వీడుట నిక్కముజీవితంబుగో
రెడుజనులెవ్వరేనియుఁ జ , రింతురె యిట్టి కుమార్గ వస్త్రనన్,

క॥ ఖరదూషణాది వీరుల, దురమునఁ బొలియించి పితర , దొరకుఁ దనియ విం
దురవుగఁ బెట్టగ నాకఁడు, నరుసముతోఁ గొనుట యెఱుఁగ , వాఁ యవివేకి;

తే॥ కోప మూర్ఛిత మదకర్తి , కొప్పరింప, శిలలు వైవఁ దలంచితేఁ చెనఁటి; పక్షి
యేడఁ నను చంపుచేదని , యెంచితేమి; వినము మ్రింగియు బ్రదుకును , విశ్వసంతె

క॥ హరిణములు పులులఁ గాంచిన, కరణిని దిక్పతులు జనులు , కాలండును దా
శరభులఁ జూచుచు నుందురు, వెరవేడివి నీవు బ్రతుకు , వెంటయుఁ గలదే;

క॥ సుతసోదర సహితముగాఁ హతమౌటకు నింతకంచె , నధికమగు దురా
గతమును కలదే; కుగతికిఁ, గతమిది, యేజన్మమునకుఁ , గలుగవు శుభముల్.

క॥ ఈ నరవరులు త్రిమూర్తుల, లో నగ్రియు లాత్మలగుట , లోకములో నె
వ్వారికిఁ బోల్చఁగ నగు; నిది, మానుగఁ దెలియంగలేక , మత్తుఁడవై తే;

క॥ అమరులఁ గాచిన నరవరు, కొమరుఁడు కోదండ ధరుఁడు , కోల్లల నడరన్
సమయించుఁ దప్పదీ వీ, యమ విడి పరుగిడుము నేనె , యతనిం జేర్చున్.

తే॥ బ్రహ్మయిచ్చినయాయువు , భర్గుదొనఁగు, ఖడ్గమునుమాయమంత్రముల్ , కడఁక తెల్ల
సత్యవంతు డౌ రావువు , సాయకములు, బయలువెడలు సంతపఱకె , బలయతములు

తే॥ అనిన వినిదైత్యవల్లభుఁ, డౌడు గజచి, కనుల నిప్పు లురలఁ జూచి , గ్రద్దః నీవు
త్రోవవీరుము కాదేని , యీవు పొగడు, వారిఁ జూపుము తలగిల్లి , వైచువాఁడ

తే॥ శత శరాశిచే నీతొమ్ము • చీల్చికొనక • త్వరగఁ దొలఁగుము నిలువకు • తప్తతోహ
గత జలం బది క్రక్కినఁ • గ్రక్కుగఁక, యీ మధురవాణి మీకడ • కింకరాదు

తే॥ ఇట్లు లసుర పల్కఁగఁ గోవ • మినుమడించి, నీరఁగనిజటాయువు, తల్లి! చెనఁటియొడలు
అంద తుండ ములగు, మహా • క్రిందనంబు వలదు మరనారు లేరను • వంత వలదు

ఉ॥ కన్నుల నీరు ముత్యముల • కై వడి తొమ్మునఁ జింద నేడ్వకో
యన్నుల రాశిః యూడిలి • యారయు శాలఫలౌఘ గుచ్చు
ట్లున్న శిరింబురీ పది న • మన్నతి మన్నితఁడేలు దిక్కునన్
భిన్నములై విరూపములఁ • శ్చి పడం గనుమంచు నుగ్రుడై

చ॥ ఎఱకల బల్మిచే న్నళిని • యేపునఁ జావఁ బడంగఁ ద్రోసి య
మొఱుకు తలల్ ధరం జదియ • మోడుచు ముక్కునఁ గన్నులూడ్చఁగాఁ
బెఱుగు జటాయు వయ్యసుర • వీరుని తేరిని వీణాపెక్కెముఁ
విలుగఁగఁ దన్ని తొల్దొలుత • వేల్పుల దీవన లందె నత్తఱన్

ఉ॥ ఎన్నెడు నిట్టి భంగ మెరి • యింపని దైత్యమనంబు దిగ్గనన్
గన్నులు క్రాగు లక్కవలెఁ • గట్టెఱు పొందగ సర్వలోకముల్
క్రన్నన నంచలింప దళ • కంధరుఁ డయ్యెడ బిట్టు నవ్వచుం
బన్నగ వందె బ్రాకుటిల • బందము తోఁ దనదొడ్డచాపమున్

ఉ॥ క్రొన్నెలరేకవంటి నెఱి • కోఱల దైత్యుడు చిత్తజల్లు గాఁ
బన్నిన బాణజాలములఁ • బజ్జిమరుత్తునఁ గొన్ని దూచ్చుచుం
గొన్నిటి గోళ్ళతోఁ జఱచెఁ • గొన్నియముండును భీతి నొందఁగా
భిన్నము చేపెఁ జంచువుల • భీమబలుండు జటాయు వయ్యెడఁ

ఉ॥ క్రూర భుజంగమంబులను గొబ్బునఁ గైకొన వచ్చు పక్షి రా
గ్గీరుని వోలె గృధ్రపతి • డీకొని రక్కసి తొమ్మిడికముల్
తేరివయిం బడం బద హ • తిం దొరలించుచుఁ గర్ణ కుండలాల్
పేరిమి డుల్చి పైకెగిరె • వెక్కనమంది సురారి చూడఁగఁ

చ॥ దనుజుఁడు పట్టరాని బెడి • దంబగు కోసముఁతో బడేను మా
ర్జముల నాజటాయువు ను • రమ్మున నాటఁగఁ నేసి వెండియున్
పున విశిఖమ్ములం దనువు • గాసిలఁ జేయ ఖగేంద్రుఁడపు క్రుం
గెన యని వేయపుల్ పిగుల • భేదమునొందిరి పిచ్చలించుచున్

ఉ॥ గాయములందునుండి వడిఁ • గాఢెడి శోణిత ధారతోడ న
త్యాయత సత్త్వయుక్తుఁడు జ • టాయువు చూడఁగ మున్ ఖరాద్యస్థ

క్రొయది నుండి తెల్లనగు , తోయడమొందు ద్రవంబు గొంచు నా
హ్యాయముగా బడిం గురియు , వైనము దో చె నభస్సలంబునన్

ఉ॥ ఊరుపు పుచ్చి కోపమున , సుగ్రముఖుండయి పక్కితేడు దే
వారి భుజంబు లిర్వది న , భావశి ట్కుచు దూ ట ముక్కుతో
వారక తిక్కలం జఱచి , వాని మహోజ్జ్వల తాహార యు
క్పార విశాల వక్షమున , ప్రబ్ధిన కంకిట మంటఁ జింపఁగన్

చ॥ ఎరియుచు రావణుడు కరి , నేను శతంబునఁ బక్కితేని పే
రురమును గాఁడ నెన న ముహూర్తము లోననె చింతనొందు ని
ర్జరులును మోదిలం బులుగు , రాయఁడు దైత్యుని వింటినారి ని
బ్బరమునఁ బట్టి లాగెఁ దన , బంధుర చంచువుతో బంబునన్

తే॥ ఈశుతోడఁ గైలాసంబు , నెత్తివట్టి, లావరి శరాసనము నోట , లాగి కొంచు
నింద్ర ధనువుతోఁ దెల్లని , సాంద్రమేఘ మట్లు మెంపె నాతని బు , మరయ్యవశమే

మ॥ వెను చూపింపని వక్షముం బొరయు నా , వేగంటఁ బాఱంగఁ జే
సిన దైత్యేంద్రుని విల్లు కూలిదనువుం , జెందాడు శ్రీరామ చం
ద్రునకుం ధండ్రిగ నొప్పి యాజికి సుమి , త్రుండైన పక్షింద్రుడు
క్కుని నోటంగొని కాళుతో విజితె ది క్కుల్చూచి మేల్మేలనన్

తే॥ లోక కింటకుండైన యా , నాకవైరి, విల్లు విఱుగుట గని కోప , వివకుడగుచుఁ
ద్రిపుర సంహారకారకో , దీప్తమైన, శరమునంటి కూమువై చె , జగము పడఁక

ఉ॥ కూలము తన్ను చంచునని , స్రుక్కుక నీడజ రాజు కాంచి నా
మేలిమిఁ జూడుమంచుఁ గడు , మేకొని వక్షముతోడఁ దాఁకఁగా
వేలుపు లిద్ది సాహసము , విన్మయ మంచు వచించి చేతులన్
బోలఁగఁ దట్టి కేఁకలిడి , బోరన నార్పిరి మెచ్చులాడుచున్

చ॥ వెల చెలియింటికిం జనిన , పేదను పోలె, సతీమతల్లి వ
ర్తిని గృహంబునం దతిది , బృందమువోలె, బరేకు చింతయే
చెలువము గాఁగ నొప్పు ముని , సింహానిగాంచిన యొప్పులాడి చూ
పుల వలెఁ గ్రమ్మతీలై వ , డిఁ బోయిన రావణు కూలము త్రఱిన్

చ॥ కినుకను వేఱుత్తెడువును , కేంఁ గొనం గమకించు సంతలో
నన రథచోదకుం జదిపి , నాలుక వెల్వడ మూర్ధ మూర్ధ్వి రా
వణుడు కలంగి వందురఁగ , వాని ముఖంబులు రక్తసిక్తమై
మునుగఁగఁ ఁక్ష్యమించి తగు , పోడిమితోఁ బయివై చె నాతలన్

తే॥ విసరికొట్టిన తలఁగాంచి , వెక్కనమగు, బిడియమును కక్కనంబును , పెనఁగొనంగ
రావఁబుడు దండమునఁ బక్షి , రాజఁగొట్టె, బర్హతమువలె భువిఁ బడెఁ , బక్కిఁజేఁడు

తే॥ అంతఁ దీక్షదృష్టియును వె , న్నంటఁ జాల నట్టి వేగంబుతోఁ దానె , స్వందంబు
నడపుకొని పోయె దానవ , నాయకుండు సిత పుంటిపై నిప్పుంచు , చెన్నునొంద

ఉ॥ మ్రుక్కడి దైత్యుఁ డేగుటయు , భూమిజ దుఃఖముఁగాంచి చెచ్చెరన్
సిక్కిమహోద్ధతిన్ మెఱవ , జీంచుచు శోకము నొంద కిమ్మఁ యీ
టక్కరిఁ గూర్చి నేనని జ , యువు దివ్యుల సంతనంబుతో
నెక్కడ కెగెదించు డను , జేంద్ర శతాంగము నడ్డగించుచున్.

చ॥ బలమున వాని దండమును , పట్టి తటాలున లాగివైచి వా
జులఁ దన శాత చంచువున , జొత్తిలఁ బొడ్చి వదించె జీవితం
బులు గొను మృత్యుదేవతయు , భూరిభయంబునఁ గేదాదోయికం
పిలఁ గొనియెన్ రథం బవల , భిన్నము చేసెఁ దడున్నతుల్ నెడన్

చ॥ అరదము నుగ్గచేసి భుజ , హంకృతి మాపి శరాసనంబులన్
గరముల నూర్చివైచి రణ , కర్మము సాగక చేసి లోభులం
బొరసిన ద్రవ్యరాశి క్రియఁ , బొల్పు విషంగములన్ సరాలునన్
గెరలిపడంగ లాగికొని , కీడ్పడఁ జేసె జటాయు వాతనిన్

చ॥ చలమున వాని శీర్షిములఁ , జక్కుగ మోది శ్రమంబు గూర్చి బా
హులంబు తొమ్ముపై శిర న , భోతక్కర క్తిని జక్కిముక్కుతో
నతిగులిచేయ దైత్యకు , నాదుఁడు స్రుక్కుచు విహ్వలించుచున్
విలిచినఁ గాంచి నీబలము , నేరుపు నింతయె యంచుఁ గేరఁగన్

త॥ ఉగ్రుఁడయి దైత్యుఁడు దగ్రత హరుఁడిచ్చు చంద్ర , హాసము పెలుచన్
వ్యగ్రమతిఁ బూని వానిని నిగ్రహమున నేసె విబుధ , వివహము బెడరన్

చ॥ అవజయ మెట్టిదో యెఱుఁగ , నట్టి జటాయువు వృద్ధుఁడౌట మో
క్షదము చేరువాఁడగుటఁ , గ్రవ్య భగీశ్వర చంద్రహాస సం
కపన మహోగ్రహన్ బలము , దక్కిసురేంద్రుని వజ్రదారచే
విపుల గరుచ్చిదం బయిన , పృథ్వీ ధరిం బనఁ గూలె నేలపై

చ॥ ఎఱకలు త్రుంగి మేదిని ప , యింబడె గృధవిభుండు దేవతల్
పరుగులు వాఱి రెచ్చటికొ , పార్థివనందన దిక్కులేనిదై
సురిఁగె నటంచుఁ జిత్తమల , శోకము నందిరి తాపసేంద్రు ల
త్తఱిని సువర్ణ పుష్పములు , దందడి రారెన్ కంకరాజుపై

ఉ॥ రావణుఁడార్యే వాగుర , నొఱంగి దగుల్కొను లేడివోలె భూ
దేవి తనూజ విహ్వలత , దీర్బదె నూర్చె వడంకె నొచ్చె దుః
ఖాచిల తప్తచిత్తయి , యాదరువో కొమ శ్రుంగిపోవఁగాఁ
దీవియవోలె నేలఁబడి , తేఱక మిక్కిలి కుంది దూపిలెన్

తే॥ నన్నుకాపాద వచ్చిన , నయగుణుండు గృధ్రరాజు గతించె ది , కెవ్వరింక
ననుచు జానకి మిక్కిలి , యంగలార్యే నాదరువువోవ వెల్లువ , నలయుభంగి

చ॥ తెలివి యొకింతలేక గుణ , దీయుతు లక్ష్యణు పల్కుల న్నిరా
కలనముచేసి కోపమునఁ , గాజులు పల్కితి సాగనంబ త
త్వల మిపు దొందితిం దవిలి జానటయైన జటాయు పీల్చెఁ గా
వల మది యెట్టి కష్టముల , పొల్పడఁ జేయునొ; యేమిచేయుదున్;

చ॥ శరణ మొనంగి రక్షణము , నల్పఁగ వచ్చిన యీతఁ డీల్లుటా;
సరకమునొందఁగాఁ దగిన , నంజుడుదిండి జయంబు నొందుటా;
కరకరిపావమే జయము , గాంచునె; ధర్మమె యోడిపోవునే;
ధరఁగల సర్వశాస్త్రములు , దబ్బితలే; సుకృతంబు వ్యర్థమే;

ఉ॥ కొంకకి యేను బేలనయి , కోరుఁడు బట్టియె దూరమేగు వీ
రాంకవరేణ్యులార; తగు , న్నాయపథంబున నేగువారికిం
దొంకపు మార్గదర్శియగు , పూతచరిత్రుఁడు తండ్రికంటె ని
ర్వంకలఁ బ్రీతికాలి యగు , పక్షివరేణ్యుని చూడ రండిటన్

తే॥ క్రొత్తడి తనంబు చెడఁగొట్టు , కొనకయుంబ నాప్రయత్నమేయైన వి , న్నునువునెందు
రాముకోదండమునకు నే , రాణఁజొచ్చు వంశమునకిచ్చె నాచేటు , వలనఁబ్రబ్బు

తే॥ కొడుకుకై ప్రాణములువీడు , కోనలేంద్ర; మైత్రికై ప్రాణములువీడు , మానసీయు
నజ్జటాయువు దివిఁబరి , ప్సంగసుఖము గొనఁగఁబలిచితే; తానిన్ను , గూడవచ్చె

తే॥ ఒలుదుచిటులుండు జానకి , నెఱకలుతెగి పడు జటాయువుఁగని తేరి , పయిని మట్టి
పెళ్లతో నంసమున నామె , బెట్టికొనుచు గిగనవీడిని పఱచె నా , క్రవ్యభుజుఁడు

తే॥ చెనఁటి యాకాశ వీధిని , శీఘ్రగతిని జరుఁగ గన్నులు మనసును , గిరిగిరమని
తిరుగ ధృతిచెడి , దిక్కులు , తెలియకుండ తిన్నుమఱచి జానకిచేష్ట , దప్పియుండె

తే॥ పిదప నిసుమంత తెప్పటి , విహగవిభుఁడు మింటిదెసఁగాంచు రైత్యుండు , మిగులవేగ
మునిను జనకనందిని గొని , పోవుటరసి మనసు తపియింపఁగుంది యి , ట్లవియె; దుదకు.

క॥ లేరైరి తనయు లిచ్చట రారైరి ధరాత్మజాత , రావడి యుడువం
గ్రురాత్ముల రాకాసుల నేరీతిం గూర్చువారొ; , యెయ్యది తెరువో;

క॥ రాకాసులఁ బరిమార్చుగఁ, గాకుత్తులు జగతి బద్ధం • కంకణులగుచో
నీకరణితగునె సీతకుఁ, గై కేము కడంక యెంత • గావించెఁ దుదినో.

క॥ పరమాత్ముడె రామవుడై, పరఁగె నసురవధమునేయఁ • బాపాత్ముఁడు కా
వరమున నిటువంచించెను, పురుషోత్తము నెదుట నిలువఁ బొలియకయున్నో.

క॥ నామద్దుల తనయుఁడు శ్రీ, రాముఁడు రక్కసులనెల్లఁ • గ్రచ్చఱఁజంపున్
దామరస జన్మకావము, చే మానిని దాఁక వెఱచుఁ • జెనటి యసురయున్.

క॥ జనకజ రక్కసి చెఱఁబడె, నవిసేయ గఁ దగినఱక్క • లఱువుకైనన్
వనితారత్న సతీత్వం, బనునెఱకలు త్రుంగవమచు • నారట ముడిగిన్

ఉ॥ సత్తువ తగ్గి ఱెక్కలును • జాఱఁగ సీత వెఱక వదల్పలే
కత్తి న సిగ్గు రామపుల • యందలి ప్రేమయు మానసంబులోఁ
గ్రొత్తలువాఱ నిద్రగొను • కోపునఁ గన్నులు మూసియుండె లో
నుత్తలపాటుతోఁ డెలివి • యొయ్యనఁ దప్పకయుండె దీరతన్.

తే॥ త్వరగఁ బదిలంబుగఁగ రా • వణుఁడుజనక, తనయఁగొనిపోయియామెను • తాఁకవెఱచి
వినమువంటి రాకాసుల • విండునడుమఁ. బందినుంచె నశోకికా • వనమునందు.

లక్ష్మణుఁడు రాముఁ గానఁబోవుట

తే॥ అచట హేమకురంగంబు • నంటిపోవు, ననఘరామపు క్షేమంబు • సరసిరాఁగ
సీతయంపిన పొమ్మిరి • చెలువునిక, నరయఁబోదము వారల • మఱవనగునె.

క॥ జానకి నొంటిగ విడుచుట, చే నేచుగునో యటన్న • చింతను సీతా
జాని విడఁ గాంతి మాసిన, యారగరము వీడు • భరతు నంగముతోడన్.

క॥ సాగరమున నొకంబరె, వేగిరమున నడచి రాము • పీఠించి మన
సాగరము నడచి వరిము, త్పాగరమున మునిఁగెఁగనులు • తనివెఁదొందెన్.

క॥ తడఁబడి భీతి బొరయఁగ, నెడమగు మారీచురవము • నెఱుఁగఁగ వలనన్
బుడమి తనయ బెగదెడునని, యెడఁదఁదలఁచు రాముఁడతని • నెఱుఁగఁగ నుచున్.

ఉ॥ దేహముతోడ మానసముఁ • దీఱని విక్రమమంది వచ్చె నం
దేహముతోడ మానసముఁ • దీఱని విక్రమమందు నాడడన్
మోహముతోడ మానసము మూర్ఖులఁ దొందఱ వెట్టి పంప నై
దేహియై కారణంబగు వి • ధిం దొలఁగింప జనున్ సమర్థులే.

చ॥ అని తలపోయు చున్న తన • యన్నను డాసి నమస్కరింపఁగా
ననుజుని కౌగిలిండుకొని • యత్తరపాటున వచ్చుచేలన్

- వినుటకు వింతయైన ధ్వని , పీనులఁ జేరఁగ నుమ్మలించి మ
జ్జనని భయంబు నొందెఁ బలు . చందములన్ దగవూఁది పల్కినన్
- ఉ॥ నీవరక క్తి ధైర్యముల , నేనెఱిఁగింప విసంగ నొల్ల కే
పోవక యుందువేని పడి , పోయెదఁ జిచ్చున నంచుఁ గానలో
దావముఁ గూర్చి పోవునెడ , ధర్మము కాదని యందు విల్వలే
కీపగ నామెఁగావ మడి , నెంచితి నంచనుజుండు పల్కఁగన్ .
- ఉ॥ చావఁగనున్నచప్పుకొకా? , సంకటముల్ దొంగుగ నూఁకు నే
రేపివిధి లేని దక్కటఁ వి , హీనమతిం బడరె న్నిజంబుగాఁ
గావలి లేనిచో నెడరు , గల్గును వచ్చిన యాపదావళుల్
పోవపు చేటు సేయుటకు , బూనిన సోఁకుల తంత్ర మియ్యదొ .
- ఉ॥ నీయెడఁ దప్పులేదు గుణ , నీరధిః ధీ రహితాత్మ సీత నీ
వాయెడఁ బల్కుల న , నాదృతి చేసెను నేఁదలంచి న
దేయిది పూని నన్ జెలచె , నే యని యెన్నఁడు నేని డెంద మ
త్యాయత మై కలంకమతి , నందని రాముఁడు కుందె నెమ్మడిన్ .
- ఉ॥ కాము త్రోవఁగా ఫలము , గల్గును జానకిఁ గాంచు పిమ్మటన్
దూలును చింత వెఱొకట , దోరదయంచు వచించి క్రంకరన్
జాలగ దవ్వు నారసము , చందమున న్నడతెంచి లోలవ
క్రాలక సీతయుండిన చు , హావనమున్ చరిపించి యయ్యెడన్ .

(శ్రీ) రాముఁడు సీతలేమికిఁ జింతింపట

- ఉ॥ శ్రీరఘువీర శేఖరుఁడు , చింతను పరకుటీరమందు కాం
కారమునందు నెచ్చటను , ధారణి కన్యక జాడ గాన క
ట్లూరఁ ప్రాన్నద న్నిలిచె , నొత్తిలి కాయము జీవువీడి ని
స్సారతి నొంది పిమ్మటను , సంకట మందుచు రోయు కైవడిన్ .
- ఉ॥ జీవితవాంఛపై విసుగు , చెందిన రాఘవ సార్వభౌముఁడ
దేవిని కానమి న్నిలిచె , దివ్యనిధిం దనకంచు దావఁగాఁ
జేవిడిఁ జోరుఁడొక్కరుఁడు , చేరి ధరావృత్తిఁ గెల్లగించి కొం
పో వెతనొంది దిగ్భ్రమము , పొంది యలంగెడు దీనుకైవడిన్ .
- చ॥ తిరుగఁగఁ జొచ్చె భూమియు న , దీనదముల్ కడు సంచలించె సా
గరములు మూర్ఛితైన్ గిరులు , క్రక్కదలెన్ దొరివేల్పు కన్నులుం
దిరిగెను సూర్యచంద్రిలును , దిక్కఱి త్రోవలఁ దప్పినారు శ్రీ
వరుఁడు తపింప నెయ్యది ద్రు , వంబుగ నిల్వఁగఁ జాలుఁ జెప్పుమా?

శా॥ కోపంబునునొ పాడిపైఁ దనదయం , గోపించునో? పాపముం
గోపంబారగఁ జూచునో? త్రిదళులం , గోపించునో? మానులం
గోపన్నుర్నిని కాంచునో? శ్రుతులపైఁ , గోపించునో? వేనిపై
గోపంబునునొ? యేమియొనొ? యనుచుం , గుండెఁ జగజ్జాలముల్.

చ॥ నకలము డిండి లోక విభు , చక్కని గచ్చము సొచ్చువేళలోఁ
గక వికచెంది లోకములు , క్రన్న విచార్యయ మొందు కై వడిఁ
నకల జగచ్చరజ్య గుఱ , జాలుని రాము పనంబు వేగఁగా
మెకములు కొండలుం జనము , వేదిని నాకము చెందె దుఃఖముఁ.

ఉ॥ కాలిచుము కేరి చక్రము ది , గంబడి పోయినదారి యియ్యెడఁ
గాంచుము దేవి! దాక భయ , కంపితఁడై భువి బెల్లగించుటల్
కాంచఁగరాదు కార్యమిట , గాడ్పడి యజ్జాలపోల్కినిల్చినన్
కాంచఁగ నొను వారు దవు , గాఁ జను ముందని లక్ష్యమండనన్.

రామలక్ష్మణులు సీతను వెదకుచుఁబోవుట

చ॥ సరియని రామచంద్రుడును , చయ్యన నాయుధముల్ ధరించి పెం
దెరువును పట్టి ప్రాఁకు లవ , వీధరము ల్నలఁగంగ వేగమై
నరదము భూమిమీదఁ జని , నంతకు దుర్రమ కాననస్తలన్
దరియుచు దాటుచుం గడఁక , తక్కుక యేగె ననుంగుడమ్మతో.

చ॥ ధరణి శతాంగ చక్రముల , దారియు గుర్తులు తేలిపోయి యం
బరమున నేగినట్లు నడి , పాటుటచే ప్రణమందు నీఁలె పో
బొరసిన లీలఁ దోఁగ గన , నోపుట తెయ్యది మార్గమంచు నం
బురుహవిలోచనం డనిఁ బ్ర , పూర్ణ గుణాంబుది లక్ష్యమండనుఁ.

శా॥ అన్నా! చూడుము కేరు దక్షిణదిశా , ప్రాంతానకుం బోయిన
తెన్నంగఁదగు వీశరంబు పొడవే , యీవోమ మార్గంబు నీ
కన్నుల్ జాష్ణము గాల్పుచుండ నెదియుం , గాన్నించునే? పోదమీ
తెన్నుంబట్టి యుదంతముల్ తెలియనొ , దెల్లంబుగా మీదటన్.

చ॥ అన నది యుక్తమంచు వసు , దాదివ వర్కుడు తమ్ముతోడ యో
జనములు రెండు దాటిచని , చక్కటి నొక్కనగేంద్రమే ప్రభం
జనహతిఁ దల్లకిందులుగ , జాతీనకై వడి వీజెలెక్కె మొం
డనువుగ దారణిం బడుట , యల్లనఁ గాంచెను సంశయించుచున్.

చ॥ కని జనకాత్మజాతకయి , కయ్యము గల్గిన దియ్యెడన్ ఛరం
బున దనుజాతోపేబుధ , ముఖ్యులకంచు దలంచి తుండ ము

ర్దనమునఁజాలు ప్రీలఁగని • తద్దయుఁ గన్నుల దాష్పబిందువుల్
'తొనఁకఁగ లక్ష్మణుంగని ను • దుఃఖముతో రఘురాముఁ డీటనున్.

చ॥ ఆరయుము లక్ష్మణా! జనకుఁ • దైన జటాయు కరాళ తుండ దు
ర్భరహతిచేతఁ ద్రుంగినది • రాజిత సత్త్వముచే నెదుర్చు న
ప్పరమగుణాబ్ధి కేమిగతి • పాటిరెనో? యొకరుండు దేహమున్
వరతెను వార్ధకానఁ బలు • వత్సరముల్ కడవ్రోచె నాపుత్రన్

ఉ॥ మంచిదె తండ్రి చాల మతి • మంతుఁడు వృద్ధు డు సత్త్వకాలియున్
గ్రంథరనేగి యాతనిని • కాంతము వారల నద్దగించుచున్
మించి విశాటులం దునిమి • మేలుగ నీతచెఱన్ పదల్పు యో
చించుచు నిట్టులాంటి సొగ • సే యని తమ్ముఁడు పల్క రాముఁడున్.

ఉ॥ జాలమొనర్చకేగుటయె • చక్కటియంచుఁ దలంచి భూమిపై
గాలివలెం జరించుచును • గాలివటంబు క్రియన్ భజించి జం
మూరు రామలక్ష్మణులు • కార్ముక మొక్కటి యంద్రవాపముం
బోలెఁ బయోధి పీచికయుఁ • బోలెఁడునుంగుట గాంచి రచ్చటన్.

ఉ॥ తమ్ముఁడ! కాంచి కే ధనువు • ధారజేబడదీ దేవదానవుల్
క్రమ్మి పయోనిధిం జీలుకు • కవ్వపుఁగొండను పోలు సత్త్వఁడుం
దమ్ములపొందుఁ బోలిన ప్ర • తాపము గల్గిన యజ్జటాయువే
యమ్మెయిఁ ద్రుంచెనంచు నమ • రావనిఁజూచుచుఁ బోయిరిదృఢున్.

తే॥ మఱియుఁగొంతదూరముపోయి • మరలఁగనిరి, కూల మొక్కంచునారావ • జాలమున్న
తూజములు రెండు కొండల • తుండులట్లు, నడి విరాజిలు టాశ్చర్య • భరితుంగుడు

తే॥ మఱియుఁ గొంతదూరముపోయి • వెఱుగుగొయ్య, సూర్యచంద్రులరిక్కిలు • సొరిదిఁజేరు
కరణమున్న బొందడమును • కానయెల్లఁ, గ్రమ్ముకొనఁ జీల్చివైచుట • గాంచరచటన్

తే॥ పవన జవన తురంగముల్ • పడినదోటు, పారథియుఁ దలదెగిపడి • చచ్చుతావు
వానియనుచరుల్ తెడసిన • తానములును, పంక్తికందుఁడు సోలివ • పట్టుగనిరి

తే॥ ప్రళయవేళను భానుబిం • బములు పెక్కు లుర్విఁగూలిన కరణే • తోప్పజ్జ్వలప్ర
కస్తకుండలములు విఘ్న • వజ్రచయంబు, తెరచుటగని కేలువి • దిరిగొనిరి.

తే॥ అంగదములు కుండలములు • హారరత్న, మకుటములు పెక్కులున్నవి • మనజనకుఁడు
వృద్ధుతోఁ బోర నిల్చిన • పీఠవరులు, శరభములఁ బోలు పెక్కుంకఁ • జాడ దోచె.

తే॥ శ్రీకుడిటన లక్ష్మణ • సింహమువిని, తలలుచేతులు పెక్కులై • తనరుకతని
తండ్రితో నవిసేసిన • దైత్యవరుఁడు, దశముఖుండని నామది • దలఁతు ననియె

తే॥ తమ్మువలుకులు నమ్మిదెం , దమ్ముకనులు, నిప్పుయరలంగఁ జూచుచు • నెగచినదచు
రమువరుండు దుధిర సాగ , రమునఁ దేలు, నురుతరాద్రినాఁ జనుజటా • యువునుకాంచె.

జటాయువుంగొంచి రాము (డు చింతిలుట

ఉ॥ తత్తటమంది రాఘవుడు , తామరజేకులవంటి కన్నులం
జొత్తిలు బాష్పముల్ తెరువు , చూపఁగ నీయక యడ్డుపెట్టఁ దా
నొత్తిలి తండ్రికై వడి న స్సూత్కర వైఖరి నొప్పు పక్షిరా
జోత్తముపైఁ బదెన్ భవు శి , లోఁప్పుయమందొక యంజనాద్రినాన్

తే॥ గడియ సేవు రాముడు సొమ్మ , గాంచియుండె, లక్ష్మణుండక్రమిఁతజ , లంబుదల్ల
నలినదళలీల గల నయ , నములుదెఱచి, మెల్ల మెల్లన నిట్లని , పల్లటిల్లె

చ॥ పితరులఁ జంపుకొంచు , బృధిపీసలి నెవ్వఁడు తొల్లి నావలెన్
బ్రతికెను? మున్నె కన్నపితృ , పాదుని వీడితి మాకుఁగాఁగ నీ
తతి ననువుల్ త్యజించితివి , తండ్రివి నీవు విఁకేడి దిక్కుఁ దు
ష్కృతినగు నేను మీయెడఁ బ , రేతవిభుండనుగా జనించితిన్.

చ॥ జననిని పోలు ప్రేమగుణ , శాలివి భావి నెఱుంగ కిట్టులే
ననయము నొందితిన్ దెలివి , నందని జానకి కీడు ద్రోవఁదో
దెనయక యొంటిమై నిరుమ , నెన్నక మిత్రఱుణుంబు దీర్చి తొ
క్కనికినిగాని నేనిక వ , గం గడియించుట యే ఫలంబుకై ?.

ఉ॥ ఏనును తుచ్చజీవముల , నీఁగియె యుందును చూడలేని స
న్మానుల దుఃఖముల్ దొలఁప , మాటయెనంగితిఁగాన జీవముల్
పూనినవాఁడ ప్రావివలె , జొల్చి సుకృత్యము చేయకున్నవో
నీ నరజన్మమున్ నిలుప , నిచ్చనహింప ధరాతలమ్మునన్

చ॥ తరణి చెఱుం దగుల్వడుట , ధర్మగరిష్ఠుని నిన్నుచంపు ము
ష్కరుఁ డనుపూని యుండుటయు , గాదిలి తండ్రివి మమ్మువీడుటల్
మెర మెరనింప హస్తమున , మేరువువోలిన విల్లుపూని చి
త్తరువు క్రియం జరింపక వి , తంబటి నిల్చిన వాఁడెల్ల రే.

మ॥ ననుపోల్కిరితిగల్లు వారు గలరే , నాజెంబుగాఁ బ్రాకృతం
బను భోగించుచున్న సీత గనుగో , నవ్యాహత స్తైర్యమున్
దనరంజూపి కృతార్థతంగొను మహా , త్యా యొక్కనీచుండు ని
న్ననుమానింపక కూర్చిపోవ విక శౌ , ర్యం బుండియుం గాల్పనేఁ

తే॥ పలువిరింబుల నృపుఁడిట్లు • పనవిచిత్త వికలతం జెందెఁ సౌమిత్రి • వెగడుకుడిచె
నపుడు నుంత తెలివినొంది • యందజేంద్రుఁ, దూర్పుపుచ్చును నిర్వ్వర • నొగినిగాంచె

తే॥ రావుపులఁగని సమ్మద • స్రములుగురియ తెగినజెక్కలు ప్రాణంబు • తివిరిసప్త
బువెనములఁ బొందుపొలికి • బొంగినింద • పాపివైచితినయల్లఁ • ఒలుకఁదొడఁగె

జటాయువు రామలక్ష్మణులకుఁ గర్మప్రభావము చెలుపుట

ఉ॥ ఎఱ్ఱవరిత్రులారఁ పొలి • వోపు శరీరము పీడి మంటి నా
ఎఱ్ఱవశంబునం దెలియఁ • బొందితి మిమ్మునిచేఁ బిల్చి యా
పుణ్య జనేకు శీఘ్రములఁ • బొడ్చిన ముక్కున బానువంశ రా
ధ్వజుల మస్తకంబుల రు • టంబుగ మూర్ఖుని వెండి యిట్లనుక

ఉ॥ వంచనచేత జానకికి • వచ్చె దొనంగని మున్నె యెంచితిక
జంచలనేత్ర నొంటి నుట • జంబున వీడితిరేఁ యన్న ధ
ర్మాచిణ్ మూర్తి లక్ష్మణుఁడు • హావడి కారణమెల్లఁ దేబ గా
వించి వచింప నాకఁడిను • వీనులు క్రుంగ విసంగ లేమికిన్

తే॥ వెండి మోమును గన రామ • విభుఁ దెఱంగి తెలుపఁ జెవికడ సౌమిత్రి • తెలియఁ బయక
విని గ్రహించి కుమారులు • వెగడు పడక యుండునట్లు పల్కఁగ నెంచి • యెయ్యననియె

తే॥ క్రొత్తిగా నొక్కి రెద్దియఁ • గూర్చలేరు జన్మ సుఖ దుఃఖములు కర్మ • సంచయమునఁ
గలుగు నని యెఱుంగక యున్న • గర్భమునను, బుద్ధిచే జయించుచుట్లు • పొనఁగు జెప్పఁద

చ॥ విధి కృతిమంచు నెంచఁదగు • పీడలు గల్గినవేళ మానసం
బదికిముగాఁగ నొప్పఁ దన • యక్కఱ మానుట దీరధర్మమే
బుధసుతమైన లోకమును • పోడిమి సృష్టి యొనర్చి నట్టి యా
విధికిని మస్తకం బొకటి • వీడఁగఁ జేసిన కర్మ ముప్పమే

మ॥ సుఖదుఃఖంబులు గల్గువేళ తొలఁగం • జూడంగ నొనర్చిదే
మఖ విద్యేషి కపాలియై తిరియఁగా • మార్చించె రాహు గ్రహ
ప్రఖరాశీ గ్రహితుల్ రవీందులు చెడుక • వర్జిల్లు శుభ్రాంశు డీ
నిఖిలాండంబులు కర్మచేతఁ బొడమన్ • నిచ్చున్ నశించున్ దుదన్

క॥ చెడుగులు వచ్చుట తీటుట పుడమి జనుని పూర్వ కర్మ • మున నగు నిక్కం
బిడుమల నింద్రుఁడు పెక్కులు కుడువఁడె తొలిఁ మీరు వినరె • గురుకాపమునన్

ఆ॥ పాటిలేని యోధ • కింబరాసురునిచే నిర్రాదిపుండు • నింద నొంద
నపుడు వానిఁ గూర్చె • నజు పట్టి మీతండ్రి కర్మపునస యిన్ని • గలుగుఁ జువ్వె.

ఉ॥ వీరివరంసః జానకిని వీడుటయున్ దనుజాఁ ధర్మపున్
మీటి చరించి తెంచుటయు , మిక్కిలి భేదము సంఘటించె నీ
ధారణి సజ్జనావళికి , దానిఁ దొలపుము క్రూరదైత్యులన్
ధీరత సంహరింపుము క , దింపుము కీర్తిని నిల్పు ధర్మమున్.

ఉ॥ భూమిఁ బెకల్ని యెత్తి కొని , భూమిజఁ గైకొని పోవుదైత్యు నా
నేమముఁ జూపి పోరితిఁ దు , దిన్ దనుజేంద్రుఁడు శంఘఁ డిచ్చు ప్రో
ద్భీమ కరానిచే జరచు నో వీసరవోవఁగ నిట్లు చేసె నా
కీ మరణార్తి గల్గినది , యిప్పుడె రాజకులావతంసమాః

శ్రీరాముఁడు దివిజులపైఁ గినుకఁ గొనుట.

క॥ అమాటలు చెవిఁబడ శ్రీ , రాముని కనుదోయి రక్త , ధారలఁ గురిసెన్
భీమముగ భ్రుకుటి ముడివడె. భూమముతో నగ్నిలేచెఁ , దొట్రిలె జగముల్.

చ॥ నిలుకడ దప్పెఁచాత్రిధి , జీ ధరముల్ పెటిరెన్ దినేశ చం
'ద్రులు గ్రహముల్ గతుల్ బెడియఁ , దోయజగర్భుఁడు లెక్కిఁడెన్ జగ
ద్విలయము నాకము న్వడఁకె , దిగజముల్ బెడరెన్ సమస్తముం
దెలిసికొనెన్ రఘుప్రవరు , దీపిత సత్త్వపరాక్రమ స్థితుల్.

తే॥ ఎవరిపై వ్రాలునొక్కొ యీ , యీర్వ్యయనును , జగములెల్లను బెగవొంది , సంచలింపఁ
బొగయు నిప్పును వెలువడ , భూరి భీక , రముగ నట్టహాసంబుతో , రాముఁ డనియె.

చ॥ తెలివి యొకింతలేవి యొక , తెక్కిలి దైత్యుఁడు నానతీమణిన్
బలమునఁ గొంచుఁ బోవ నొక , పాటిగ మీరిటు గాఁగ సుంత భీ
తిని దిశావృతంబు జగ , తీ తలముం గని యూరకున్న ది
వ్యులఁ బరిమార్తు నిపై కని , యూఱుట నందును తండ్రిఁ యాయెడఁ.

ఉ॥ రిక్కలు రాల సూర్యుఁడును , వ్రీల నభస్థుని విప్పుగ్రమ్మఁగా
నొక్కటఁ బంచ భూతములు , నుర్వి చరాచర జీవ కోటులున్
స్సుక్క సమస్తలోకములు , చూర్ణముగా దిశలుం బగుళ్లుగా
నుక్కటి బ్రుంగుచుండఁగ న , ముత్సుకలన్ గను తండ్రిఁ యిత్తటిన్.

చ॥ అని రఘువుంగవుం డదిర , నంబుజ మిత్తుఁడు మేఘ మండలం
బున నడఁగారె దిక్కరులు , పొక్కుచుఁ బాతె జగంబులెల్ల జం
కెనయును బిమ్మిటిం గొనిన , భేదము చెప్పఁగ నేల? దిప్తు ల
క్షృణుఁడును జంకెనన్న మడి , చాలదో? తక్కిటి యేల పల్కఁగన్.

జటాయువు రామునకుఁ గర్తవ్యము దెలిపి ముక్తుఁడగుట

ఉ॥ రాఘవు కోప జ్వంభణ భ , రంబు జటాయువు గాంచి యిట్లనున్
వీ ఘనకోపమున్ విడుము , నిర్జరులున్ ముని చంద్రులున్ వరా
మోఘ భవద్బలంబునన , మోఱకు సోఁకుల పోరునీగి దుః
ఖౌఘముం ద్యజింతురు దు , రాత్ముల వేతొక రీతి దోర్తురే;

చ॥ అజుని వరంబుచే మదము , నంది దురాత్ము డు చేయు చేతల
క్కజముగ నాయెడం దెలిసెఁ , గాదె? మతోక్కటి యే చూపఁగన్;
భుజులు వేల్పులు న్నరుచు , పూజ్యుఁడు బ్రహ్మయు వానిసేవలన్
గుజుజువోవ ధర్మువును , కోరి చరించెడు వారలుందురే;

ఉ॥ వైరులయొద్ద సేవకు , వైఖరి స్త్రీలవలెం జరించుచున్
భూరి సుఖంబు నిచ్చిది , పొమ్మచుఁజావక వేల్పు లెల్ల మున్
శ్రీరఘణుండు పాల్కడలిఁ , జిల్కిన వేళ ననుగ్రహించి దే
వారుల సేవజించుచు ద , యన్ సుధ యాయఁగ నుండి రింతకున్

ఉ॥ బాహు బలాధ్యులార! వర , వరినిఁ గానల నొంటి దించి మా
యా హరిజంబు వెంటఁ జని , యచ్చపు మీకుఁగౌరవంబు సం
దాహ మొనర్చినార లది , తప్పక మీదగు తప్పగక సం
దేహములేల; మానవులు , దెప్పిన వారల నేరమాకొకో;

ఉ॥ కావునఁ గోప మందకుము , కాంత యరుంధతి పంటి పిత దుః
ఖావలిఁ బాపి వేలుపుల , యంగద క్రుంగఁగఁ బాడి వర్చిన్
రావణుఁ గూల్చి లోకముల , రక్షణసేయుచు యంచుఁజిల్కి తా
పావిల మానసుండయి ద , యాశు జటాయువు మూసెఁగన్నులన్

మ॥ విహగ శ్రేష్ఠుని నీతి వాక్యముల నవ్వీరుండు శిష్టుంబుపై
దహించెన్ మును తండ్రి వాక్యమువలెన్ భక్తిన్ భువిన్ ధర్మసం
గ్రహమున్ దైత్య వధంబు ముఖ్యమగు నా , కర్తవ్య మిచ్చోఁ గ్రుధా
బహుళ వ్యాహృతులే యంచు నుడిగెన్ , బ్రజ్ఞాయుతుండై వెనన్

మ॥ శ్రమగొన్నారలు బాధ నొందితిరి వి , శ్రాంతిం గొనుం దేను పోఁ
డిమి మీయాజ్ఞ శిరస్సునం దునుచు కం , పెన్ వేలు నాకేది మో
దము గల్గించును; పిత నెచ్చటికి నా , దైత్యుండు కొంపోడెఁ ద
త్రమముం దెల్పుడు నా జటాయు వలసెన్ , దప్పెన్ స్మృతిన్ మీదటన్

మ॥ అరవిందానన శంకరాదులును సర్వా , మ్నాయముల్ వేని పా
ద రజంబుం గనుఁగొంటకై శ్రమములన్ , దైవాఱగా నోర్చియున్

దొరయం జాలవో యట్టి రామ చరణం , బుల్ గాంచి ధన్యాత్ముడై
దొరసెన్ శాశ్వతమోక్ష లక్ష్మి విహగం , ద్రుం దాత్మ సాజెత్కృతిన్

మ॥ అటఁ బక్షింద్రుఁడు ముక్తి నొందఁగ నిలిం , పాదుల్ రఘు శ్రేష్ఠులు
త్కట శోకావిచిత్తులై రియల కాం , తార ప్రదేశంబు సం
కట పాటొందె మృగాశితోఁ దరులతో , జ్వె భృతసమూహంబుతో
బటు దుఃఖంబున శీరమందు కరముల్ , బంధించె లోకావళుల్

మ॥ శ్రమలం బొందితి దుష్టరాక్షసునిచే , శౌర్యంబు గోల్పోయితిన్
దమినై మోఁ తపంబు సేయిదునఁ దై , త్య శ్రేణి మర్రింతునఁ
యమినై వ్రాహ్మణులం ద్యజింతునఁ మహా , యం బెయ్యదో తెల్పు శ్రే
యములం గూర్చెడు తండ్రిఁ గోలుపడి యె , ట్లంకింతు జీవంబులఁ

మ॥ ఆను నన్నంగని తమ్ముడిట్లను మహా , త్యా నిత్యశేఖః పురా
తన కర్మంబుల వింద సేయఁ దగునే? దాయంబు రెచ్చెన్నఁజిం
తను పొందన్ ఫలమున్నె? రక్కసులఁ గ్రో , ధం బాటఁ జక్కాడి యా
పెనుకన్ దుఃఖము నొందఁగాఁదగు మదిఁ , వీక్షింపుమా తత్త్వమున్

క॥ అన్నా! మీరు మదిం గలంగి కడు దై , న్యంబుని విభ్రాంతి నా
పన్నన్ మావదినెన్ విడన్ దలఁతురే , బందీకృతన్? బుద్ధి సం
పన్నుండా మనతండ్రి గీటడఁచు శ్ర , వ్యాదున్ వడిం జంప కి
లైనన్ శోక పయోధిఁ గ్రుంకుచుఁ దపం , బీ కొంటయుం బోలునే?

మ॥ ఆనుజ శ్రేష్ఠుని వాక్కులొప్ప విని , దైన్యంబున్ విసర్జించి యా
దనుజ శ్రేణి వధించుచే తగవుగా , దర్శించి సౌమిత్రితో
మనుజాధీశుఁడు పల్కు నీతనికి సం , స్కారంబు గావంతమా
తనుజన్ము ల్వలె నౌర్వ దైహికములం , దాత్పర్యమేపారఁగన్

ని యగురు చందనేందనా , లరసి తెచ్చి పేర్చి దర్బలు పఱపి పై , విరులు సల్లి
పరణి మధియించి యసలంబు , నెరియఁజేసి విమల జలమున స్నానాది విధులుదీర్చి

చ॥ కరములఁ బట్టి యెత్తి తగఁ , గాష్టము పేర్చునఁ జేర్చి వేద వి
ద్యురుఁడు రఘుద్వహుండు శ్రుతి , పద్ధతిఁ దక్కుకచేసి యవ్వలన్
శిరము తెలంకునం గొఱవి , జేర్చి దహించి కొలంకురోనఁ గ్రుం
కి రహిని తర్పణాదులను , గీర్వద కుండఁగఁ జేసి నెమ్మదిన్

తరులకు నెల్లఁ దర్పణ , విధులు తీర్చి యిండుక జలంబు తాఁ ద్రావి , తృప్తి నొంద
హృ మొదలుగ నెల్ల జీ , వ ప్రశాన ములును సంతృప్తి వహించె , మోదమంది

మ॥ జయ శీలుండగు రామ భూవరుడు శా • త్త ప్రక్రియర్ దీర్ఘ సం
శయముర్ మాని నిశాట మర్దన మహా • సక్తిం బ్రకాశింప ని
శ్చయ సంకోషమునం దలిర్చె గ్రతు భు • క్షంఘంబు, భానుండుఁ ద
త్క్రియఁ దానుం బొనరింప నేగెననఁ గ్రుం • కెం బశ్చిమాంభోనిధిన్.

9. అయోముఖి పటలము. (101)

చ॥ సరగున రామ లక్ష్మణులు • సంజను తత్ఫలి వీడి కారు చి
చ్చురవులు వెల్గుచేఁ దెరువు • చొప్పు గనంబడ నొక్క నల్లనొ
గిరివంపండు చేరి రటఁ • గీల్కొనె నిండు జయించి రేగు రే
దిరుగుడు మూఁకలట్లు కడుఁ • దెట్టియలై యరు లగ్గించుచున్

ఉ॥ అయ్యెడ కానలున్ గిరులు • నన్నియుఁ దేనియ చింది వాఁగులన్
గ్రయ్యఁగ దుఃఖమొందు క్రియఁ • గానఁగ నయ్యెను వారి చింతతో
నెయ్యు జటాయుపాతమును • నిండిన కోపము నాన తెల్వియున్
దయ్యటయుం బెనంగొని యె • దందల మిక్కిలి నొంచి యారిచెన్.

మ॥ పున విజ్ఞానము లేని మూఁడు తగం • గర్భంబుచే నొందు సం
జనసంబుంబలె రేయియున్, పుతము నో • జం బోయ వర్షిల్లు న
గ్నిని పోలెం గడు వేడి యూర్పులు పెరిం • గెన్, నిద్రరాదయ్యె రా
మునకు న్నిందిత రీతి దార జనకుల్ • పోరాములం బొందుటన్.

రామఁడు సీతం దలంచికొని పరితపించుట.

తే॥ రామ నేత్రపద్మంబులు • రాత్రులందు, ముడుగకుండుట సీతయన్ • జడధి కన్య
వీడి యుంటో? తన్మృత • విడుని చూడ, కుంటవలననో? మృది తన • యొద్దలేదో?

తరల॥ అతని కన్నుల మ్రోలఁ గన్నడి • నట్టులున్న వసుంధరా
సుత వరాకృతి కప్పు కుప్పులు • శోషిలం బొలుపారఁ దా
మతిని నిబ్బరమంది లక్ష్మణు • మాడ్కి తెప్పలు వ్రాల్చు క
ట్టివ రూపు నిమేషణ సీతి • నంది కాంచుచు మండగన్.

తే॥ మైదిలాతృణ శోభాయ • మానమైన, మోము గాంచితినిని తాను • మురియునట్లు
మలయఃపనసర్పము ప్రాఁకు • మలవఱియను, కాంతిగల చంద్రబింబంబు • కానఁబడియె

చ॥ అతనుఁడు పొంచియున్న తెడ • నవ్వలఁ ద్రోచి జగంబు లెల్లనా
యతమతిఁ గాంచు నట్టులు ర • యంబునఁజేసిన చంద్రకాంతు లు
ద్ధతి భుజగంబు మోరవిష • చంద్రులతోడ వియోగ జాధిత
ప్రతతిని కాటువైచి పలు • వంశలు గూర్చెడు నట్లు లేనరెన్.

చ॥ జనకజ లేని చింతయు వి • సంబును చల్లెడు చంద్రుపీడయున్
బెనఁగొన నేమిదోచక వి • భిన్నతనొంది పజీంద్రువంటి వ్ర
న్నని మృదురోమరాజి నలి • నమ్మును మించిన మోము పాలఁ బో
లిన పలుకుల్ గలట్టి లవ • లీ లలితాంగిఁ దలంచి కుందుచున్.

॥ పెదవులఁ గఱచుచు నిట్టూ, రొప్పదవ భుజము లదర నిన కు • లోత్తముఁడు మదిన్
మదగజము విజిచిపై వఁగఁ • గుదివడు లేఁ గొమ్మవంటి • కోమలిఁదలఁచున్.

ఉ॥ వంచిన నెఁదితో వడిగ • వఁచ్చును వచ్చునటంచు దిక్కులం
కించుచుఁ జూచె నేమొ కిల • కించితవర్తన నంచు లోన భా
వించుచు వార్తిపై విరియు • వీచికలంబలె నెచ్చుతగ్గు గా
వించెడు నూర్పుతోడఁ బల • వించె మదిం బయ బుబ్బకుండఁగన్.

తరల॥ మెఱుపుఁ బోలిన వక్రదంష్ట్రలు • మీఱ భీకరరూపుఁడై
వెఱుపు పుట్టఁగ నిల్చునిల్చిని • వెక్కిరించుచుఁ బంక్తి కం
ధరుఁడు డాసినవేళ జానకి • తత్తఱించెనొఁ పోలెనోఁ
విరవిరం గొని విహ్వలించెనొఁ • భీతి నెన్ను తలంచెనోఁ

తరల॥ విషధరంబు గ్రసించుచుండఁగ • విన్ననొ విధువైఖరిన్
విషమ సంస్థితినొందు మైతిలి • వీరుఁడేలోకా రాఁడు నా
విషయమే యి క విస్మరించునొఁ • విప్ర వస్తువు ధాటికొన్
విషధరాభ శరీరుఁ డల్కియె • వీడెనంచుఁ దలంచెనోఁ

॥ అనుచుఁ బరువును ప్రేమంబుఁ • దనకు జ్ఞప్తి, పఱువఁ గష్టమునొంది జీ • వములుకలఁగ
దై న్యమందిన శ్రీరామ • ధాత్రివరుఁడు, తలరి నాకింక నిల్లు కా • వలెనెఁ యనుచు

॥ ధనువు నెగదిగఁ జూచి మం • దస్మితంబు, సేయు భుజిగులం గాంచి • చిన్నవోవుఁ
జెలువఁ గాపాడలేమికి • సిగ్గునొందుఁ, గడకు రాఁగల నిందకుఁ • గలఁగి జంకు.

॥ మంద పవనునిచే మేను • మలయుచుండ, నావరారోహ కులనతి • నన్నుపాసి
పరితపించెనొ ప్రాణముల్ • పాసె నేమొ. యనుచు నిట్టూర్పులొనరించు • నటమటించు

॥ జగములఁ గావఁగఁ బూనితి, మగువ నొకతెఁ గావలేక • మఱుగుచు నుంటిఁ
జగజెట్టి గానె యేనని, నగు సిగ్గులు నలఁతనొందు • నవయుం గుముఁచున్.

॥ మనఱును తమ్ముఁడు పఱచిన, కిసలయములు మాఁడిపోవఁ • గెడపును నూత్ను
వ్యసనము వర్ధిల్లఁగమా, ననముం దపియింప బ్రమయు • నలఁకువ పెందున్.

॥ కమలములను పోలు • కనుల తెప్పలువ్రాల్చి, కల్పకాలములను • కడపు నఁఁడు
నిసి ముగింపు గనఁడు • నెలఁత లేమియొఁ యభి, మానముననొఁ కతము • కానరాదు.

క॥ అన్నాలక్షణః దివసము, అన్నియు మును సమములగుట , యరయుదు గద నేఁ
డిన్నియమమ్మున విన్నటి, కన్నను విసి దీర్ఘమైన కత , మెయ్యదియో?

క॥ చెలి మోము సాటి నెనయమి, నలఁగుదు సిగ్గుచను దిన ది , నంబు మలయుచున్
నెలఱేదా! నానతి ముఖ, జలజము మఱుఁగగుడు నేఁ డె , సంఘెడు కడిమిన్.

క॥ గగనమున నుండి సూర్యుడు, పొగదొందిన తనకులంబు , పొలుపు సమసి నేఁ
డగదొందె ననుచుఁ జింతను, జగతీస్థలి దాటి యవలఁ , జని మరలందో?

అ॥ ఇనుఁదు పుట్టకుండె , నేఁ? వివస్వంతు, గుఱములను రథము , గూడఁబట్టి
కట్టి రావణుండు , కారాగృహంబున, నుంచఁబోలుఁ గాక , యున్నరాఁడె?

అ॥ ఉడుకఁబోలు మధ్య , మొప్పారు జానకి, కానకుండు పొడవు , గలుగురాత్రి
తోడ లోకలయము , తోతెంచు జాడలే, యెఱుఁగనయ్యె మదికి , నింతనిజము,

తే॥ తాపసులకుఁ గ్లేశముఁ గూర్చి , ఛాత్రియండు, ప్రాణులంజంపి తిను దైత్య , వరులు బ్ర
యుండురేనియు ధర్మపు , నూఁదియున్న, వారు విచ్చిరే? తగవు , పఱలునేది?

అ॥ చెఱకు వింటఁ దేంట్ల , శింజిని నెక్కించి, విరి శరములఁ బూని , వేయఁదొడఁగె
మారుఁ డంబరంబు , మఱుఁగుననిల్చిరా, ఘవుని ఘనను తలరి , కలఁగిమలఁగ.

ఉ॥ వీడిన దానిఁ గైకొనఁగ , వీ లినుమంత లభించనేని యా
పీడినదానికై జతను , వేకొను మానవుపోల్కి రాముమై
పోడిమిఁ గాంచి మానసము , పొక్కఁగ మారుఁడు కుండె మున్నుతా
నాడిక రుద్రుకంటి నెగఁ , దాఱినమేని దలంచి పొందఁగన్

తే॥ నీలసీరదశ్యాముని , నెమ్మనమునఁ, దూఱి యారాత్రి కూలమై , దూసిపోవఁ
గమల గర్భుని కల్పాంత , కాలమట్లు, కడఁచెఁ జీకట్లు కొండల , గవుల కేగె

ఉ॥ క్షీరపయోధిఁ దావలచు , శేషుని శయ్యను నిద్రపీడి నీ
తారమణి మణి విరహ , దాహ రసాంబుది మునుచున్న యా
వీరుఁడు నీడజాది వన , విక్రతు నాదము తోడఁ దన్నిష్ఠం
గారవమొప్ప లేచె, నటు , గల్గక జీవులకున్నె నిల్కడల్?

చ॥ నెమిఱులు జింతలున్ గరులు , నెమ్మది జంటలుగాఁ జరించుటల్
తమకుఁడు గాంచు రామునకు , దైర్యము నిచ్చునె? తేనె కోకిలం
బిమ్మతము పీఠ వేణువు వ , రాంగ రసాలముఁ గేరు కప్ర వా
క్యములు గలట్టి మైథిలిని , కానలఁ గోల్పడి కుందకుండునే?

చ॥ తెలితెలివాఱఁ గాంచియును , తేకువ జానకి యిండు పల్కాలన్
దెలియని రామచంద్రునకు , నిన్న జలేజముపై వసించు హం

సిలలి వహించు నమ్మగువ , పీత నిజంబుగ నేడులేమి వి
చ్చలముగ జూపురీతిఁ దొలి , చక్కిని భానుడు పుట్టె నయ్యెడన్

చ॥ అడవులఁ గాంచి యందు తిరు , గాడెడు జక్కవజంబుఁగాంచి నె
న్నదగల కేకులం గని వ , నంబుల హంసలఁ బూలగుత్తులన్
బెడఁగగు నేమిలం గని , భీతమ్మగాక్షి వరాంగపాళిఁ దా
నెడఁదఁ దలంచి చింతగొను , నిచ్చట నచ్చట నిల్చునా ర్తిమై

చ॥ ఇటులు తపించు నన్నఁ గని , మెడ కలంగి సుమిత్రపట్టి సం
కటపడి తోనలందురి వి , రాము వెల్పులఁదోవనీక మీ
రిట వెతచెంది మావదినె , నేర్పడ రోయక నిల్వఁ బాడి గా
దట మనతండ్రి పల్క దను , జాధము తావును కాన-లెండనన్

సరి యనఁగ నిర్వరునుకొండ , సందులందు, తూతీపెక్కు వనంబులు , దొడ్దగిరులు
నదులు దాటుచుఁ జనిచని , నాడుపూర్తి, నడచి పడునెన్ని దామడల్ , కడచినారు,
వసుమతి తపఃఫల సంభ , వంబు జాన, కీనతిం గానఁ జాలమి , గిన్నెయడర
విశ్వసింపుచు వారలు , నీడజాత వాద మేదురమైన వ , నంబుఁ జేర

తనకులేకుల హృదయ చిం , తనము లెఱిగి, యన్నిచోటుల జానకి , నరసి యర్చసి
కనక మేరువు నవరభా , గమున వెదకఁ, జనిన తెఱఁగున భానుఁడ , స్తమయ మందె

జ్ఞానపక్కి నెఱుంగఁ , జాలని మూఢుల, మనముకంటె మించి , కనులు గాన
రాని రీతిఁ జెలఁగి , రాముని తనుకాంతి, గెలువనేమొ దిశల , నలమె నిరులు

వీణతంతులకును సౌఁపు , వెలయనేర్పు, శారితలు చిల్కలకు బడి , చదువునేర్పు
వనమునం జంద్రమండల , ఫక్కినున్న, పటిక తా , మండపమున ని , ల్వఁగఁ దలంచి

కూరుచుండి రామ , ధారజీనాథుండు, తమ్ముఁగాంచి యిచట , దాపునందు
నీరుగఁగనునేని , నెమకి తెమ్మన లక్ష్య, జాబ్బుఁడరిగె విల్లు , నమ్ములూని

నీరు లేఁబోయిన లక్ష్మణుని అయోముఖికొంచి కామించుట

। జలము వెదకి వెదకి , తెలియక సౌమిత్రి, యెంటరిగ మృగేంద్ర , నొప్పనఁజను
నచట నెలవుకొన్న , యది యయోముఖియను, క్షాంతగాంచె నతనిఁ , గాముకియయి

। మంత్రమునకు లొంగని పాము , మాడ్కివెంట, నంటియసుర యాసౌమిత్రి , నరసిసంత
గర్వకోపమ్మలను ద్రోచి , కడఁకనితఁడు, మరుఁడె నన్నిందు వెదకుచు ౧ మనదవాఁడు.

। అనియంధకార మందున, మనతర మోహంధకార , కలిత హృదయయై
మనసిజని కవయఁ గొఁగిలి, గొనుటొప్పునుగాని మ్రొంగఁ , గూడునే యనుచున్.

అ॥ వేదధాన వీడు • వివరదేని కడువపు, గొనుచుఁబోయి యవటఁ • గుదురువటచి
యలమి యెడఁదఁగలుగు • నలమట నెడలింతు, ననుచు నెడుట నిలిచె • ననురవనిత

సీ॥ నిటూర్పులందుండి • నిప్పులు చల్లుచు పెనువండ్ల విభముల • విజిచి నమలి
బ్రుంగనుల్ని పొట్ట • మీఁదఁజుట్టిన కొండ, చిలువల చనుకట్టు • గలయఁజూచి
శరభ సింహముల దా • సరి పాములంగట్టి, కాకుల నందెలు • గా ధరించి
యన్నివస్తువులఁ గ • ల్పించ మందున బ్రుంగు, మిత్తిఁబోలిన మోము • నెత్తిపైకి

తే॥ కడలి నీటి నెల్లను ముంచు • గరిఁబెసగిది, మెయు నోటితో బడబాగ్ని • విధమునొంది
విరిసియున్న వెండ్రుకలతోఁ • బృథివివిరివిఁ, గొలుచునట్టిపాదములతోఁ • దలముమీఁటి

పీ॥ రక్తమాంస క్రియల్ • క్రమ్మివారుగఁ జిందు, మనకటి శవముల • కాంచి యొప్పఁ
బ్రళయ కాలానం • ప్రభనొప్పి మిడుగులుల్, చిటపట కిన్నులఁ జెవరు చుండఁ
బాద సంఘట్టన • మేదిని వణఁకుచు, జానయా యిదియని • సంకయింప
వననిది మోకాటి • బంటిగాఁ గొండలు, తిప్పలై దొరలుచుఁ • దెవలివడఁగ

తే॥ పాప కడియముల్ ముంగేలఁ • బరిధవిల్లఁ, బులు దండ లస్త్రాపద • ముల మినుకులు
సింహముల కుండలముల్లు • చెలఁగుచుండ, వడచె లక్ష్మణు నెడుటికి • బెడిదురాలు,

తే॥ నిలిచి వలపున నానంద • జలకణంబు, లెఱు చిన్నకన్నులన్నుండి • వట్టువాఁ
జూచెఁ దద్దంష్ట్రికాకాంతి • జొప్పడంగఁ, గాంచె లక్ష్మణుండును దాని • కాయసుషమ,

తే॥ మునుపు ముక్కుంటఁదెగిన శూ • ర్పణుగుణము, తోడఁదాఁక గుఱమును • కూడినట్టి
యాచెడిపె దుష్టరాక్షస • బృందమందు, తిరుగునొక కరాళికయని • తెలిసె నతఁడు,

అ॥ వీరలు పాపవర్తనలు • వీటిఁడులున్ బలుపాటు స్వైరిణుల్
కారణమొందె మాకడకుఁ • గ్రచ్చట వచ్చుటకంచు లక్ష్మణుం
దాసి మోరకానసము • నందు నిసిం జనుదెంచి కేలఁ నీ
వేరి పడలివోదు వచి • యింపుమ వై శమ యన్న వెంబడిన్,

తే॥ బిడెము లేనిది చలియింబు • నెడఁదగఁది, యగు నయోముఖి యిట్లను • నానతోడఁ
జాలకాలంబు నీయొద్దఁ • జనవులేని, దాననై నను కాంచితఁ • దమి వహించి.

క॥ సుందరావీరాఁ మొన్నెవ, యు దాఁకని నానభీత్వ • రుక్మము నీకుం
జెందఁగఁ జేసేతి సుఖముల, నొందుము తొలఁగింపు ముని • యాగాత్యంబుల్.

క॥ ఉపశమమున రక్తసి యిటు, లుపకంఠమునన్ వచింప • మడుకుచుఁ గినుకన్
జవలినిఁ యిఁగిట నిలిచినఁ, గృపమాలిన నా రములు • గీటడఁచు నినున్.

క॥ తొలఁగుచు యనిలక్ష్మణుఁడన, నలుగక రాకాసి యను వ • నంగ సుభగఁ జో
తలు సేసెన నా ప్రాణం, బల నిలుపుము చెడుగులేదు • పుణ్యమె గలుగున్.

అ ర జ్య కాం డ ము

- క॥ అభయం బిచ్చితి ననుచో రభసంబున గంగ పుష్కల , రమె తెచ్చెడ నో
యభజిద్విక్రమః నిన్నును నభమున గొనిపోదు తలపు , నం గొనునెడకన్
- క॥ అనుపలుకుల మన్నింపక, కనయన సౌమిత్రి వీదు , కర్ణంబులతో
దను నానికి తెగఁ గోయక మునుపే తొలఁగుట శుభంబు , పొమ్మన నదియున్
- క॥ నేపీని గొని నాగుహ లో వైచిన పిదప నాకు , లొంగును సౌఖ్యం
బావహిల ననుచుఁ చుంచుచుఁ ద్రోవ విడిచి యొక్క క్రేవ , తొలఁగుదు విరిచెన్
- క॥ మొదటో మోహనమంత్రము కొలుచుచు లక్ష్మణుని వారు , కొని గగనమునం
దెదగందు తోడఁ జను తో యద మనఁ బఱచెన్ మనోజు , నంగదవలనన్

చ॥ కరతలమందు పెట్టుకొని , కన్నుల నద్దచు తొమ్ము చేర్చుగా
సొరగు తొలంగి లక్ష్మణుడు , జోటిక మూపున నిల్వ నట్టి మం
దర మటు బుండె నింద్రు మద , దంతిని పోలుచుఁ గుంత హస్తదౌ
హరసుతుఁడెక్కు కేకివలె , నయ్యెను రక్కసి లేమ యయ్యెడన్

తే॥ దాని కేలను తొమ్మునఁ , దలను మెడను నిలిచి సౌమిత్రి గజ చర్మ కలికుఁ దభవుఁ
దైన యధికార రుద్రు మ , హానచేతు కొమరు విసిర్లె జంకునుఁ , కొంకులేక

లక్ష్మణుఁడు రామికిఁ జింతిలి రాముఁడు వెదకఁబోవుట

అ॥ అటులు దైత్యకాంత , యనుజుని గొనిపోవ, విచట విరహ బాధ , నెనయు చున్న
యిన కులుకు నీరు , కొని తేరఁబోయిన తమ్ముఁ గుఱు రామి , ద త్తతీంచె

క॥ నీరింబుల్ లభియింపవో, తెరువునన్ , విప్పుంబు లేపారెనో,
నారామాచుణిఁ గొన్న వార లెదురై , నారో, దురంబయ్యెనో,
క్రూరాత్ముండగు పంక్తి కంఠఁ దీతనిం , గొంపోయెనో, యేమొకో,
మేరన్ మీఱుడు వేగవచ్చు నతఁ డ , మేధావి రాఁదేలోకో,

క॥ నాజీవంబును పోల లక్ష్మణుని వి , జ్ఞాన ప్రబోధంబులన్
రాజద్రీతి గణింపకే జనకజన్ , రామాచుణిన్ మానమున్
దేజఃకాంతులు కోలుపోయి వనటన్ , దీల్పాటు నొందంగఁ దా
నోజం గానఁగలేక ప్రాణములనే , యుజ్జింపఁగాఁ బూనెనో,

క॥ దటంబయ్యెఁ దమంబు దగ్గటి పదా , ర్థంబుల్ గనన్ రావు నే
నెట్టి చీకటి నెందు రోయుదు మన , స్నే పుండుగా బాధ యాఁ
కపైన్ దోష దిఁకేమియున్ జెడితి నా , కాయంబు భారంబుగాఁ
దపైన్ జీవితమేల నాకు నను జా , తా నీవు లేకుండఁగన్,

చ॥ విడతెగకుండు యుద్ధముల • నేవునఁ బూనిన నాకుఁ బ్రాణమై
యడరిన నీవుఁ గూడ మఱుఁ • గైతివె? తమ్ముడఁ అన్నఁ నాయనా!
విడిచెదఁ బ్రాణమున్ ధరణి • వీటిడినై బ్రదుకంగ నేర్తునే?
కిడుఁ జెడుగే యొసర్పితివి • గావున నీపని యొప్పు నేరికిన్?

చ॥ తొలఁగని దెప్పరంబులను • త్రోవుడు సేయఁగఁ జాలు తమ్ముడా!
తలఁగని చింత నామదికిఁ • దాఁము గూర్చితి బాహుశౌర్య వి
ష్ణుత మహారివీర! యెద • చంప యిటుల్ నను వీడ నాయమే?
వెలుపల నింత కాల చిటు • వీడి వసింబుట నీకు నొప్పునే?

చ॥ ననుగను తల్లితండ్రులను • నర్పిలి సీతను వీడి జీవినై
చనుటయు నిన్ను పాయ మది • చాలచిచ్చే గదః జానకీ వియో
గ నిధృత కావ కర్పితుని • గ్రమ్మట నీవును వీడి నిన్ను రో
యను పని గూర్చి రెండవ మ • హార్తిని నాకట సంఘటించితే?

ఉ॥ తమ్ముడ నీవుక్రమ్మరియ • దారి వచించెడు వారు లేరు న
న్నిమ్ముగఁ జేరివేని త్యజి • యించెద జీవము నిక్కువంబు న
న్నమ్మిన సీతయుం జెడును • నాకము దప్పును తండ్రి కింకిఁ బ
ట్టమ్మున నెల్ల రీల్గుదురు • దబ్బియ యింతకుఁ గూర్చు బోఁడనే?

కా॥ మాంధాత్రాది మహిళ వంశమున సా • మ్రాజ్యంబు గైకొక న
దృంధు ప్రేమను వీడి వచ్చు నను ని • ర్బంధంబుతో నెల్ల న
దృంధుల్ వర్జననర్వసౌఖ్యముల మ • తెక్కింకర్య • సంపత్తికై
సంధర్షించు వ్రయాను జన్మః యిట నీ • చక్కిన్ విదంబాడియో?

తే॥ అనుచు లేచును ధరఁబడు • నలయుసౌలయు, మలయుఁదెలియును మెఱు పైన • మెలయకుండు
నిట్టి చీకటు లలమె నిం • కెట్టు లనును నడచుఁ బిలుచునుబమ్మెర • నడచుబడలు

తే॥ సీతతోడ నాప్రాణంబు • చెలఁగి కావ విద్రవైతము వీడిన • నిశ్చలుండు
రామికిం గత మేమిఁ బా • రమగు పావ కర్మి కాతనిఁగను నోము • గలదె? యనును

తే॥ ధర్మమనునది జగమునఁ • దనరునేని మాఱు జన్మంబునందు న • మ్మాన్యుడగుచు
నన్నయగుఁ గాక యతఁడు నా • కనుచుఁగత్తి దూసిప్రాణముల్ పోకొర్చు • దొడఁగునంత

తే॥ మాయనుండిమేల్కొల్పి • క్షృణుఁడుదాని, ముక్కుగోయఁగ నొచ్చిన • మొఱకుటనుర
వైచెఁ బెదబొచ్చి యదివిని • పద్మనయనుఁ • దక్కజంపాటుతోఁ దమ్ము • నిక్కువరనె

తే॥ గులకతార యడవియందు • గూడ్చితెత్త, సమితి లక్ష్యముతో నని • నలుపుచుండె
నాఁడు ముక్కుపోయినచుప్ప • నాతియేమి వేడుపేరెలుంగుర • గూపె • నిక్కుమనుచు

- ॥ నీలాద్రి నిభుడు జ్వాలా మాలాభీంబుగలుగు , మార్గజమును కెం
గేం గీలింపఁ దమో జాలంబులు తొలఁగి పగలు , చందం బయ్యెన్
- ॥ కొండలు నలఁగఁగ మాఁకులు, తుండములుగ విలుగ ధరణి , తొడిఁబడ వాతో
ద్దండ గతి నడచె దిశయను, చంద ధరుడు నడల పెడిగఁ , దమ్ముని దెనకున్
- ॥ విలయకాల కాల , జలది భూస్థలి మేదఁ, దెరలివచ్చు కరణి , నరవరుండ
సరగ రాఁగఁజూచి , సౌమిత్రి కష్టంబు వలదు వలదటంచుఁ, బడుకరించె
- ॥ మీకృపచే మీభృత్యుడు మీకడ తెంచె ననుచు , మిక్కిలిభక్తిన్
బైకొని మ్రొక్కుచుఁ గనఁబడె పొకాడన చూర్తి మరల , బొందు పగిదిగాన్
- ॥ కన్నీరు దొరఁగ నిల్చిన యన్నయఁ దనలేగ వెడకి , యలయుచుఁ జేపుం
గొన్న పసి కరణి లక్ష్మణు పెన్నొడలిం దడవి లడవి , విరవిర మానెన్

చ॥ పలుమఱు దేహము న్నిచ్చిరి , బాధముగాఁగ బరిష్కరించి య
శ్రుల ననుజన్ము మైరజము , చొక్క ముగాఁ దొలఁగించి తమ్ముడఁ
తొలఁగితి వంచు నెంచెయను , దుఃఖము నొందితి వింత పేపు కా
నల నిటు రేయి తామసిల , నాచన మెట్లగునయ్య నాయఁ

ఉ॥ కూరినదేమి తెల్పుమనఁ , గూరిమినన్నకుఁ దమ్ముఁ డయ్యెడన్
దారిగఁ దెల్పు రాఘవుడు , తాము మోదమునంది యిట్లనున్
దోరపు జన్మకారఁబడి , దుఃఖముం గడియింపఁజోచనే
వారిదిఁబడ వాడలల , పాటనకుం జడియంగఁబోయనే

కీ॥ మూడు జగము లొక్కుమ్మడి , ముమ్మరించి చెనకినను లెక్కనేయక , చీర్చివైతు
నొక్కఁడవు నీవు నాయొద్ద , నుండు వేని చాలు వేలు లక్షమునా , కేల చెపుమఁ

క॥ పోయెడి వెల్లను పోసి వేయొపదలైన వచ్చి , విరియ ఎరియ నీ
నాయయ్యా నీవున్నం బాయునుగా కడలి నన్ను , పలువంగలవే

క॥ రాకాసిముక్కుగోసితి నీకడకున్ మగిడితిరని , నిగదించితి నా
సోఁకును చంపపు గద కరు జారరఁ, యను రాఘవునకు , నతఁ డిట్లనియెన్

క॥ చను కట్టతోడఁ జనుగవ దొనయుం బలె నున్నముక్కు , పొద్ద మొరిఁపెలన్
జెనసెడు చెవుల ననుగొని అనుచుఁగ నేర్పినది యనుచుఁ, దుది నప్పులయు

క॥ మను వంశ సంభవాఁ కిను, కను పిను వెన్నంటు ననురఁ, గనలి పయి ద్రె
క్కునక దయ తలచి విడిచెతి, యని రాముడు తమ్మునలమి , యశ్రులు రాల్చెన్

క॥ అంగదలు తొలఁగ వారలు, గంగాధరు పరులుఁ దలచి , కట్టియఁ బుడమిన్
రంగారఁ దొలిచి యంత, రంగం గొని త్రాగి యవలఁ , గడిపిరి రేయన్

క॥ అడవులఁ జీవులు పూవులు, తొడరికఁగా లక్ష్మణుఁడు వి , ద్రుచు మృదు శయ్యం
బడి రామవిభుఁడు తమ్ముం, డడుగుల నొత్తంగ రాత్రి , యట శయనించె॥

క॥ జానకిచెఱ వడు పిమ్మట, మానము వేదించుచుండ , మలఁగి యొక ఫలం
దేని భుజింపని రాఘవుఁ, దానిక నిన్రింప కలఁగి , యలయుచు నూర్చున్,

క॥ కన్న పెనుకాన జానకీ, కన్నులకుం గట్టినట్లు కానం బడుటల్
మన్నీడు మజవమినో లే, కున్నన్ రాక్షస ల మాయ , యో? తెలియఁజూగః

క॥ జనకజ చెంతం నో?వఁగఁ, దనుకుచు బయలలమి లజ్జఁ , దలరును నన్నీ
వనిరామణి డాయును మజీ, వెనుదీయును తనదు నడుము , విధమున మఱుగున్

క॥ జానో వదనాంబుజమునఁ, దేనియఁ గల దొండపండు , తీరగు నధరం
దానితి నిప్పుడు కనులం, బానికఁ దెఱవంగ డాగుఁ , బో? విదికలయో?

తే॥ తలఁపుకంటెను పంచభూ , తమ్ములకంటె, బెద్దదగు డుఃఖ మీరాత్రి , పీడసేసె
చలువ తావియు నలుపును , వెలయు కురులు, గలుగు కలికి కన్నులకంటె , ఘనమెరేయి

చ॥ జలకణ కీర్ణకారక వి , సార విరాజిత వారిరాశిపై
నలమి విడుండు పుట్టిబడ , బాగ్ని కరార్చులఁ జిమ్ముచుండ నూ
ష్ణులత భజించి యాకాసము , మై నకలంబును బొబ్బలెక్కెవి
ట్టలముగ నన్న తీరునఁ గ , డల్కొనెఁ జాక్కలు మిక్కుటంబుగన్

తే॥ పయవిధంబుల నీరీతిఁ , బలవరించి, కార్యమొంది రాముఁడు మదిఁ , గలఁతఁజెందఁ
గాంచిపోక బంధుఁడు కనీ , కరముతోడ, వెలుగు తగ్గించి కొనె నన , మొలచివచ్చె

10 కబంధ పటలము (58)

తే॥ ఉర్వికంటెను మిక్కిలి , యోర్చుతోడి, క్రొత్తడితనంబు గల సీత , కొఱకు వెదకఁ
బజ్జలును పలవించిన , పగిదిఁ గూయు, వేకువను రాఘవులు లేచి , వెడలివారు

తే॥ చాలాదూరంబు రామ ల , క్షణిలు నడచి, తమ్మినెచ్చెలి గగన మ , ధ్యంబు చేరఁ
జేతులను చాచి ప్రాణులఁ , జేర్చిమ్రుంగి, బ్రతుకుచుండు కబంధుని , వనము చొరఁగ

తే॥ ఆపిపీకానేకవ , మైన జీవ, వితతి పరుగెత్తి యలపెను , బెదరుచూపు
లొలయ జంకచు నుండెను , వలను దగులు, కొన్నరీతిని విలవిల , కొనుచునుండె.

పీ॥ ప్రజల కులాచార , పద్ధతుల్ నెఱకొల్పి, లేనివాఁడును కావ , లేనివాఁడు
బలహీనుఁడగు నొక , ప్రభు దేశమున జన, ప్రతతితైవడి భయ , పడెడు నవియు
చెడఁనవియు గుంపు , చేరునవియుఁ బఱ, చునవియు విభ్రాంతి , నెనయునవియు
పర్వతక్రియ దొర్లి , వచ్చెడు భూజముల్, పెల్లగిల్లిన యేటి , పెల్లువలును

తే॥ తిరిగి పడుమేఘములు పొంగి , పొరలువారి, గాగఁ గాలుసేతులు పెరు , గంగఁజాచి
నకల జీవులఁ గుప్పగా , జవిరి నోట, వైచికాను కబంధునిచేత , బట్టవడిరి

చ॥ జనశిఖ కారణంబున ని , జంబుగ రక్కసివండు వచ్చి చు
ట్టినదని రామలక్ష్మణులు , దెందముం దలపోయుచుండఁగాఁ
జనఁజనఁ జక్రవాళమను , శైలము గాయుచుఁ జాట్టుచుండె నాఁ
జను బహుభు క్కబంధు కర , సాలములోఁబడి చిక్కిరయ్యెదన్

తే॥ జానకిని దుఃమున ముందు , దానవేంద్రు నగర మీయెల్లలోనిది , నవయజ్ఞేయు
మన మనోబుఁగ మీఁచె , మృగ్గుననుచు నన్నపల్కఁగ లక్ష్మణుఁ , దనియె నిట్లు

తే॥ దనుజునై న్యమేయైఁ జిం , చముు తుముు రివము దుందుబి పటహోది , రావములును
గలుగ వియ్యెదఁ గావున , దలఁచి చూడ నేదియొయిది వేటని , యెంచువాఁడ

తే॥ పాలనంద్రంబుఁ జిలుకంగఁ , బాలుపడిన వసుకియో లేక మజీయొక , పన్నగంబొఁ
తలయుఁదోఁకయు వట్రువ , గూగఁ ద్రిప్పి, దొరకు వానిమ్రుంగెడు చొప్పు , దోచునాకు

అ॥ తమ్ముఁడనిన పలుకు , లిగియున్నదని రామ, ధరణివిభుఁడు మదిని , తలఁచునంత
మూఁడు యోజనములు , మందఱఁ జని కొండ పగిదినున్న యాక , బంధు జేరి

సీ॥ ఇద్దఱు సూర్యుల , నేక వర్షతమునఁ బూర్ణిపెట్టిన యట్లు , పొలుచు కనులు
కడుపు మధ్యను నోరు , కడలిగాఁ బండ్ల నం, దులు యోజనాంతి , యెలయుచుండ
దనుజులు సురచ్చి , దిగ్విప్లవో జాగిన, యహిరాజుఁ బోలిన , హస్తయుగము
కొలిమి తిత్తిరిపోలె , జ్వలన భూచంబుఁ , జెవరఁజిమ్మెడు ముక్క , జెఁచుకొప్ప

తే॥ బాదబ జ్ఞానవంటి జి , హ్వయును చేతు లనెడురాహు కదలి న , ల్లని మహేంద్ర
గుహనుచేరిన చంద్రము , గ్రొచ్చిరెండు గాగఁజీల్చినట్లుగు దండ్రి , కిలును వెఱయ

సీ॥ పంచ భూతములు , పంచపాఠకములు కూడి రూపొందిన , కొమరు మేను
కనును రివిచంద్ర , లనుద్రుంగ వచ్చి ప క్షులములన్ పాముల , గాంచి రాహు
లేతు లాచనివాని , క్రేవల లలరారు గుహల నిద్రిలి రన , గొఱలు చెవులు
కల్లవాక్యముపెట్ట , కిఱకట లొండెడు ఘన రౌఢిమఁ బోలు , గడ్డుకడుపు

తే॥ కాల మానన్న మగు ప్రాణి , గణముఁబట్టి, పడవ వంటి చేతులజౌరి , కడుపునందు
వైచు కొనుటలో యమింటి , వాకిలివలె నున్న కడుపెద్ద నోటితో , నొప్పవాడు

తే॥ వారిధింబలె హేమించు , వాడు హాల, హలమువంటి నల్లనిమేను , గలుగువాడు
చక్రమనఁ దలదెగి పడ , గ్రగు కాల నేమివలెఁ బెనుమొందెంబ , నెగడవాడు

తే॥ శంతమన శిఖరంబును , పవనుఁడెగురఁ వైవఁ దలలేని మేరువు , వంటిమేను
గలుగువాని గబంధుని , గాంచెడు, రామలక్ష్మణు లిర్వర , బ్రంబుతోడ

మ॥ చతురంభోధి సరీతమైన జగతీ , చక్రంబు సర్వంబు సం

గతమై తూటగఁ దగ్గ నోడుగని యీ , జ్ఞై భృద్గుహాద్వార ము
ద్దత రక్షః పురసాల మార్గమగు న , త్యంబుచు సీతేశు డు
ద్భుతినుండం గని లక్ష్మణుండు కడు సం , దేహంబుతోఁ గంచుచున్

ఉ॥ క్రూర కరాళ భూతిమిది , ఘోరకరుంబు కిబ్బు జీవులఁ
వారి కుదించి నోటఁబడ , వైచెడు గల్గి నీని చెటుం
దారితి మింకఁ దప్పకొను , దారి గనంబడించు చేయ గాఁ
గారియ మేదియున్న దనఁ , గా రమువద్యుఁడు ఎల్లఁ దమ్ముతోన్

చ॥ కుతలము నుద్ధరించు వర , ఘోశిని పోలిన లక్ష్మణా! వెనన్
గతుకఁగఁ జూచె భూతము జ , గంబున దీనికి నిల్వఁ దానమున్
వెతకిన లేదు దొడ్డ దిది , పృథ్వి సమస్తము చుట్టవచ్చు దీ
ర్ఘతమ కరంబు లొప్పనది , కాఁగు దెమ్మది యింకఁ దమ్ముఁడా!

తే॥ దరణిజారఁ గోల్పోయితి , దండ్రిపోయె నింద మోచితి బ్రతుకంగ , నేర నేను
దీని నోటను పడియెదఁ , దృప్తితోడి నీవు తప్పించు కొనిపొమ్ము , నియతచరితః!

ఉ॥ తల్లులు చింతమైఁ దలరఁ , దమ్ములు వంతలనొంద వృద్ధులున్
దల్లదమంద లోకములు , తప్పక దెప్పెడు జీవిఁగంబు నే
నొల్లను సీత రాక్షసుని , యొద్దఁ ద్యజించిలి నంచు భూమిభృ
తల్లజఁడైన యాజనక , భారణినాథు మొగంబుఁ గాంచునే!

క॥ సీతను కావగఁజాలని భూతలవతి లక్ష్మణుండు , పొలుపుగఁ గావన్
బ్రీతిం బ్రతికెడు వాడన నాతరమా యశువు నిలు , నియగుణ వర్యా!

ఉ॥ బమ్మెరి రాముఁడీ కరణీ , బుగ్గఁగఁ దమ్ముఁడు కాంచి యిట్లనున్
నెమ్మని మీకు దాచుఁడయి , నేజను దెంచిన పీష్మటం గదా
యిమ్ములు దప్పఁచున్చి యవి , యె మఱింపక లిప్పనేని వ్య
ర్థమ్మగుఁగాక యూడెము కృతార్థతి నొందునె యెన్నిభంగులన్!

కబంధుడే జిక్కినరామునకు లక్ష్మణుఁడు దైర్యవాక్కులు పలుకుట

ఉ॥ వచ్చిన యాపదన్ గెలుచు , వారలె శూరులు యుద్ధభూమిలోఁ
జచ్చెడు వారిఁ జంపుటలు , సాహసకార్యము కాదు చూడఁగా
నచ్చుగఁ దల్లిదండ్రులకు నన్నలకున్ పిలుగొందు వేళఁ దాఁ
జచ్చినఁగాదె మున్ను తన , జన్మము సార్థకమౌ ధరాస్థలిన్

మ॥ తరణాక్షిన్ జరకాత్మజన్ గొని మహో , దారుండు రాముండు దె
ప్పరమౌ కానల నుండఁగా నిదురయున్ , వరించి రక్షించె న

పూర మోదారుడు లక్ష్మణుం డనినయా , భవ్యాత్ములె వీడు ము
స్కరుఁ డన్నన్ వడినెన్ ద్యజించె నని ప , ల్కన్ సైవఁగా నేర్తునే?

మ॥ భవదీయాగ్రజా నాజ్ఞకన్ వశుఁడవై , భద్రంబుం గూర్పు నీ
కవు దుఃఖంబుల లెక్కవెట్టకుము నీ , ప్రాణంబున్ జానకీ
ధవుకై వీడఁగఁ గూడునేని యది మో , దంబారఁ గావింపు మం
చవధానంబుగఁ బల్కెల్లెలుకుల్ , వ్యర్థంబు గావించునే?

మ॥ నను గన్నట్టి సుమిత్ర యేనును భవ , న్మాతన్ నినున్ గొల్చుచో
జనమన్ మెచ్చుచు సంస్తుతింపఁగ మన , స్పంబింధముల్ మార్పుల
గొన కితెన్ని విదాల కిష్టములు మా , కుం గల్గినన్ మీకునై
తృణ కల్పంబుగఁ బ్రాణముల్ విడుతు ము , రివిం గీర్తి సంబిక్షై

మ॥ ధర నామ్నాయములున్ పురేశ్వరులు నం , తంబొందినన్ నాశమున్
బొరయంతోవని నీవు దంతి నివయం , బుం దిన్ను నీ కానరో
గురువు ల్వాడెడు హత మొందు బలముం , గ్రుంగించి హింసింపఁగా
నటుటల్ నమ్మఁగఁబోయినే? విను జనుల్ , హాస్యంబు గావింపరే?

తే॥ సీత విడిపించి కీర్తిని , చెందలేక బవరమ్మం జేయఁజాలక , భయము నొంది
ప్రాణములఁ జానెనని లోకు , ఎందులేని దాని కంటె నపఖ్యాతి , ధరణిఁ గలదె?

తే॥ లోకనాయకఁ యిది లెక్క , లోని దగునె? మనల లాగు నీచేతులఁ , దునుకలుగను
ఖండనం బొనరించెదఁ , గాంబు మిప్పు, డనుచు ననుజుండు ముందు , కరుగునంత

తే॥ తమ్ము దాటి ముందునకేగె , దాశరథియు నతని వారించి సౌమిత్రి , యరిగిమన్ను
అన్యు లెవ్వరు లేరు వా , దాట దీర్చ, ననుచుఁ గొన సుకలు చింత , నందినారు

చ॥ ఒక మొగ మందు కన్నుదుగ , యొప్పున నిర్దురు దాయనంతనే
మెకి మెక పాటుతోఁ గినుక , మీతీ కిబందుడు యుద్ధ దీర నా
యకలగు మీర లెవ్వరు , సల్కయుఁ జింతయుఁ గల్గి టెప్ప వా
ల్పక నిలుచున్న వారిఁగని , లక్ష్యము చేయర యంచ నాతఁడున్

ఉ॥ రోష రుహగ్నిచే చొడలి , రోమము లెల్లను మాఁడుచుండ వి
ద్యేషము వెంచి వాడు కని , దీక్ష గ్రసించి మెనంగువాడ పూ
రీషణతోడ నంచు గ్రహి , యింపఁగ వాని భుజంబులన్ మహా
భీషణ ఖడ్గ దారలను , పీచ మదంగఁగ ద్రుంచి రొక్కటన్

తే॥ కేలు తెగి యొడలున నిరు , క్రేవలందు చిట్టు చిట్టున రక్తంబు , చిమ్ముచుండ
బొడవు వెదుకులు తెగిపడఁ , బొలుపు చెడిన పర్వతంబుచంకమునఁగ , బంధుఁడుంచె

కబంఘుఁడు శాప ముక్తుఁడై రాముని వినుతించుట

మ॥ తన హస్తంబును రాముఁ డంటు కతనన్ , దహ్నుర్వి శాపంబుతో
ఘన పాపంబులు దీటిపోవ దనువన్ , గంధర్వ వర్యుండు తొం
టి నిజాకారము చాల్చి పక్షివలె మిం , టిం జేరి శ్రీరామ ల
క్ష్యులులం గాంచి భయంబు భక్తియు మదిన్ , సందిల్లఁ గేల్మోర్పుచున్

కా॥ పుణ్యాత్ముండు గడించి యత్కథిక స , మోదంబు దెందంబునన్
గణ్యుం దీతఁ దజామరాదిపులకున్ , గష్టింప విజ్ఞాన నై
పుణ్య ప్రక్రియఁ గానవచ్చెడు తపః , పుణ్య స్వరూపంబు లా
పణ్య పూహ మటంచు భక్తి వినుతిం , పం జొచ్చె నుత్సాహియై.

కా॥ శ్రీకౌటాః బహు పాప సంచయముచేఁ , జింతించుచున్నట్టి నా
యా కాలుష్యముతోడ శాపమును పో , యెన్నిన్ను గన్నంతనే
లోకేతుండవు ధర్మసాక్షి విఁకఁ జా , యం జాలు సీరూపమే
లా కైకొంటివి మమ్ము జోఁటలకు , నె , ల్లం దెల్పుఁగానేకదా.

ఉ॥ మూలమలేని నీవు జగ , మున్ దగవునఁగఁ జేయ వేయు వే
సాల నెఱుంగ నెవ్వనికి , శక్యము; నీదగు లీలెన్న నేఁ
జాలుదునయ్య; నీవు వట , సాలమొ; పత్త్రమొ; యందు పండు సం
కీలుఁడవో; ముకుందుఁడవో; శ్రీదుఁడవో; తెలియంగఁ బల్కవే.

ఉ॥ కాంచెడు వాఁడవున్ దెలియు , కాంచనమున్ గను కన్నులుం గనం
గాంచిన శక్తి వీవ యొడి , కంబున దేనిని తాఁకకుండు వీ
వంచనయేల; యీభువన , వర్గము గర్భమునం ధరించి వె
ళ్ళించెడు నీవు పూరుషుఁడో; లేమవో; రెండునుగావో; తెల్పవే.

ఉ॥ ఈవ విరించియున్ హరుఁడ , వీవ జగంబులు నీవ పస్తుపుల్
నీవ శ్రుకుల్ తదర్థమును , నీవ యనంతఁడ వీవ సర్వరూ
పావలి కావలన్ వెలుఁగు , నాదిమ తత్త్వమునీవ-సర్వము
నీవ యటన్న తక్కుఁగల , నిర్జరు లల్క వహింపనేర్తురే.

చ॥ ఎనిమిది దిక్కులే బిగి వ , హించిన గోడలు గాఁగ లోకముల్
పెనుగదులై రహించు ఘన , వేశ్యమునందున మూఁడు శ్రోవలం
బనువడు చోట నిచ్చ విరి , వాఱని సారస కర్ణి కాంతరం
బున పసియించు జ్యోతిమయ , మూర్తివి నిన్నెఱుఁగంగ శక్యమే;

ఉ॥ ఎల్ల యెఱుంగ లేవి దెస , లెన్నిది లోపలనున్న భూమిపై
మొల్లముగా దివోకసులు , మోదము నంద నొనర్చు వేల్పులం

దెల్ల హవిన్ను నీవ భుజి , యింతువు దివ్యులకిత్తు రెండు నీ
యుల్లసికంపు వేడ్కలని , యుల్లమునం గనువార లెవ్వరో?.

ఉ॥ ఓయి సనాతనా! జలధి , యుట్టుచుఁ దగ్గుచు నుండునట్లు త
త్రాప్తయిక బుద్బుద ప్రకర , భంగి జగంబులు పుట్టి పొల్పుచున్
నీయుదరంబునం దడఁగు , నీదగు లీల లెఱుంగలేము నీ
మాయను దాటి నిన్నుగన , మాటలొకో యది మమ్ముఁబోంట్లకున్?

ఉ॥ నీదగు లీలలం దెలియ , నిరర వర్షులు నేర్పినారలో?
వేదము లట్లు పల్కినవో? , విష్ణుగ మేమెఱుంగంగలేము బ్ర
హ్మాదులు వొందఁగా నరిది , యైన మహోదయ మొందినాడ నా
మాదిరి భాగ్యమెవ్వరు స , మంచిత రీతి భజింప రెయ్యెడన్.

చ॥ నిలుగుల కాలవాలముగ , జిక్కిన జన్మ పరంపరల్ తెగం
దొలఁచితి దుష్టదేహమును , దోర్చితి నుండర దేహమిచ్చి బు
ద్ధి లవము గూర్చి మోద జల , ధిన్మునిఁగించితి మోహ దుఃఖముల్
తొలఁగిన వెట్టి సత్కృతులు , తూకొని చేసితి నిట్టి సిద్ధికై?.

ఉ॥ అంతయు నీ యపార కరు , జాకర తత్త్వముఁ గాంచి పొందితిం
జింతలు దక్కినాడ నని , చింతన సేయుచు వీరి పుట్టుపుల్
నుంత వచించినన్ సుమన , సుల్ తలపోసిన వెంట కెగు యో
చింతుఁ గదా యటంచుఁ బసి , చెంగటి లేగ ఓధాన నిల్వఁగన్.

ఉ॥ శ్రీ రఘురామచంద్రముడు , చిత్తము రంజిలఁగాంచి లక్షణా?
తారజనీచరత్వమును , లక్ష్మీమహోజ్జ్వల దేహమంది పెం
పారఁగ నిల్చినాడితని , నారసికే యన లక్షణాఖ్యాడన్
గారవ మారఁ గాంచి యడు , గణ చను విట్లని లెక్క వారికిన్.

క బంధుఁడు కర్తవ్యము తెలుపుట

నువను పేరి గం , ధర్మంధ వర తపో, బలమునఁ గామ రూ , పంబు వదసి
బుక్క రక్కసిరూపు , నొంది వేడుకస్థుల, కేతుఁడన్ మునిఁడైరి , కేరినంత
తఁడీ రూపె నీ , కగుఁగాక యనవేడి, శాపమోక్షము లీరు , చక్కనెఱిగి
బంధునితోఁ బోరి , యిట్టరూపము గొంటి, మీహస్తములు దాఁర , మేలుగంటి

రోరక్షా వినుత ను , ప్లకులీరు, మిమ్ముపొడగంటి నుభముల , మీలుచుంటిఁ
బంధులకుఁ దంధులగుమిమ్ము , భాత్రిఁగాదు, వాడలేరైన నాకూర్పు , పల్కుచినుఁడు

తే॥ తరడిలేని వారికి సము, ద్రంబు దాట, నరిదియగు పగిదిని సీత, నరయు కొఱకుఁ
దోడులేనట్టి మీకు శ, త్రువులగెలువ, దుష్కరం బగుఁ గావునఁ, దోడుగొనుఁడు.

ఉ॥ లోపము లేని మీస్థిని, లోకువ యంచు వచింపఁ జాల మీ
దాప శరంబులే గెలువఁ, జాలు జగత్త్రయ, మైన లోక సం
తాపము గూర్చువేళ నగ, ధన్వి వెనం బ్రహదాశిఁ గూడియే
యేపు వహించుఁ గాదె యటు, లే యిపు డీమను కొందు జాపటన్

చ॥ కుజనుల మైత్రి గొన్నఁ దమ, కుం గడగండ్లు లభించు బ్రహ్మే
సుజనుల గూడువారలకు, శోభనముల్ పురణించుచుండు న
కృజముగ జీవరాసులను, గాదిలి తల్లినిపోలేఁ గాంచు చా
రజమున మిమ్ము గాంచు రహి, రాజిలు నాశబరిం గనుండొగిన్.

ఉ॥ ఆవల సూర్యపుత్త్రుఁడు మ, హాగుణశాలి కపింద్రుడైన సు
గ్రీవుని ఋశ్యమాకమున, క్షీరజలంబులఁ బోలేఁ గూడి మీ
దేవిని గాంచు యత్నమును, కేర్చుట మేలని పల్కిఁమొక్కి సు
శ్రీ విలసిల్ల వీడుకొని, చెచ్చెర నేగ వియత్పదంబునన్

తే॥ దనువు పల్కిన మార్గానఁ, జనుచువారు, శైలకాననముల దాటి, సంజవేళ
రెండు మాతంగములు చేరు, క్రియ మతంగ, మౌని యాశ్రమస్థలికి న, మృతిని చని

11. శబరీ మోక్షణ పటలము (7)

ఉ॥ కోరిన వారి కోరికిలఁ, గొంచక యిచ్చెడు కల్పశాఖులన్
తీరున నందఱుం గొనఁగఁ, దియ్యని పండ్లను తావి పూవులన్
మీటి యొసంగు నాశ్రమము, మేదిని వారల స్వర్గ భూమియన్
సొరున ధర్మయుక్తులకు, సమ్మద మోక్షమనంగ నొప్పగన్

చ॥ కని ముదమంది రాఘవుఁడు, కల్లు పథిశ్రమమెల్లఁ ద్రోచి నె
మ్మనమునఁ దన్ను లాఁ దలఁచి, మాన్యతపం తొనరించుచున్న వృ
ద్ధను బిలిన్ సమంచిత ము, దంబురఁ గాంచి మహాత్ములాలఁ యో
జననిఁ యనమయందెఁ యన, సంప్రమ హర్షము లుల్లసిల్లఁగన్.

ఉ॥ రామః రమాభిరామః జయ, రామః శుభావహనామః సద్గుణ
స్తోమః యవిర్య మాపె మన, సుం-దరసుం బరిపక్వమందె నా
బాము కృతార్థుడయ్యెను కృ, పామయః నీవిట కేగుదేరఁగా
నీముఖ సంకజంబు గని, నేదనువందు ఫలంబు గాంచిలిన్.

ఉ॥ ఆకలి గొంటివయ్య నడ , యాడి |శమంబు వహించితయ్య నే
నీకాని నీకుగా ఫలము , లేజీచి యుంచితి నానుమయ్య నీ
యాకలి దీజి లోకములు , హర్షము నందవె యంచు మున్నుగా
మేకాని పండ్లద్రుంఁ చవి , మిక్కిలు వానినొసంగె బ్రాతిమై.

ఉ॥ ఆతడు ప్రేమమై గొని ఫ , లావళి నానుచునుండ నింద్రుడున్
ధాతయు శంభుడున్ సురలు , తత్పరులై చనుదెంచి నీదు వి
భ్యాత తపఁబు సత్పలము , నందెడు వేళ నమీవమయ్యె నీ
తా తరుణీవతిం దవిపి , తక్కిక మాయెడఁ జేరుమాయనన్.

ఉ॥ నీవిట కేగుదెంతువని , నిర్మల భక్తిని యిన్నినాళ్లుగా
భావమునందు నిన్నె బహు , భంగుల సంస్తుతి సేయుచుంటి బ్రా
జావలి నిల్పియుంటి ఫల , మందెను పుణ్యవయంబు తండ్రి నేఁ
దీవహినన్న , వారు జన , యిత్రిఁ కుభంబుల నొందుమా వెనన్.

ఉ॥ నీవలనన్ శ్రమంబులను , నీగితి మమ్మరొఁ దుఁఖ సంతతుల్
ద్రోవఁగఁ గంటి టిందు తలి , తోవఁగఁ బుత్తులకున్న యెల్లకే
శావిల పంకముల్ తొలఁగ , వా యని యచ్చట విల్పిరా నిసీన్
వేవిన ఋశ్యమూక పద , విం దగఁ జూపె నీపాది ప్రీతిమై

ఉ॥ మోక్షము చేరఁదగ్గ పద , మున్ వివరించెడు జ్ఞానికై వడిన్
శిక్షితరీతి నాశబరి , చెప్పిన పల్కులు శాస్త్రరీతులన్
సుక్షములై నవారు విని , సూటిగ జ్ఞాన సుధం గ్రహించి ప్ర
త్యక్షిత తత్త్వలైయలరు , నందమునన్ విని రా రఘుప్రభుల్

తే॥ శబరి యవ్వలఁ దనయోగ , శక్తివలన. శాశ్వతంబగు ముక్తిక , శాశ్వతంపు
తనువు విడువఁగఁ గని చోద్య , మనుభవించి, యామె తెలిపిన త్రోవనే , యరిగినారు.

తే॥ వసులు కొండలు నదులును , వెనుకఁ బడఁగ, నడచు జనులెల్లఁ జేయు ప్పా , నంబుకతనఁ
బావమును నగ్ని చల్లాటి , పాడి కరఁగి, వరవి నట్లున్న ఘంపను , తఱిసినారు.

ఆ ర జ్య కాం డ ము స ం పూ ర్ణ ము

శ్రీరామ చంద్రావతారము

ఓమ్ తత్ సత్.

కిష్కింధాకాండము

1 పంపా పటలము (42)

మ॥ సుజన ధ్యేయ విధానమై కుభదమై • సుజ్ఞేయమై మూలతో
యజమై వ్యక్తి గుణాత్మకంబునయి జ్ఞా • నానంద తత్త్వంబునై
త్రిజగత్కారణమై చరాచర సుహృ • త్పరస్థ హంసంబునై
యజముఖ్యార్థిరి జన్మమై వెలయు బ్ర • హ్మంబుండు సీతావిభున్.

మ॥ మకరందంబులఁ జిందు తామరలచే • మాన్యంబయై మత్తదం
తి కిదంబంబులు స్నానమాడఁదగి నీ • తిం బోలె లోతై నీతో
దక పూర్ణంబయి వార్ధినా. మెఱుపు ల • ద్దంబుల్ పురాణంప దో
తకమో నంబులమట్లు పంప వెలసెన్ • దదీజ్ఞుల్ శంసింపఁగన్

చ॥ మరిచిన నిద్రపుం బటిక • మాడికి నొప్పెడు స్వచ్ఛ పుష్కరం
బులు తెర లుప్పతిల్లఁ బోలు • పుం గొను వన్నెల తాల మెట్లకుం
దలకొని పెక్కు రంగులను • తాల్చి బహుశ్రుమఁడయ్యుఁ దత్త్వముం
దెలియని యజ్ఞ మానసము • తీరునఁ గానఁగవచ్చె నయ్యెడన్

ఉ॥ ముత్తైపుఁ గుప్ప రెల్లెడలఁ • బొల్చు తటాకము విద్రుమప్రభో
ద్యత్తతిఁ బోలు పాదరుచి • యందిన హంసము హంసిమూఁకతోఁ
డిత్తము రంజిలం దిరుగు • చెన్ను రహించెను ముక్షనంతతుల్
మొత్తము చుట్టి రా నడుమఁ • బూర్ణ శశాంకుఁడు క్రాలు మిన్నునన్

చ॥ అనమ తపస్వి గాదిసుతుఁ • డబ్ధిఁగీత మహీలంబు జీ
వ సమితి వేద పారిగుల • బ్రహ్మకు మాటుగ స్పృష్టసేయఁగా
నసమునఁ బూను కాలమున • నంబుది మాటుగ కుర్చ తోయధిన్
పెన సృజియించె నొక్కొ యనఁ • బెంపయి యొప్పెఁ దటాక మయ్యెడన్

చ॥ రవి నెదిరించు తేజమునఁ • గ్రాలు ఫణామణు లొప్పు పన్నగుల్
తవిలి వసించు లోకిమిది • తక్కక చూడుడి యంచుఁ జూపు లోఁ
తు వఱలి యుండియున్ వెలసె • దోష విహీన విభాసి సత్కవి
ప్రవరుని కావ్య భావ రస • పద్ధతిఁ బ్రస్తుటమై ప్రపేయమై

చ॥ జల విహగంబులందు పలు • చందములన్ విహరించు చీవలా
వలకును పాటు చప్పుట ర • వంబులు సేయుచునుంట పెక్కు బా
షలు గల పెక్కు దేశముల • జానపదావళి యొక్కపట్టన
స్థలి నొక వీధిలోఁ దిరుగు • చాడ్చువహించె వినోద పద్ధతిన్.

చ॥ సరసున ర క్త తామరస • పండమునన్ వసియించు హంస లా
సరసిజవాసినిన్ ధరణి • జాతను గూర్చి వచింపలేమి ము
చ్చిరుచును రాము నెమ్మొగము • చేరికఁ జూడఁగలేక ఖిన్నతం
బొరయుచు వహ్నిలోఁ బడెను • వై నమునం గనుపట్టె నయ్యెడన్.

చ॥ ఎటుకువ నిర్మలంబయిన • యేపున నుండియు నప్పు డప్పు దు
స్తరమగు మాయ గప్పఁగ ని • జన్మితి గానక పోవు రీతిఁ బు
ష్కరిణిని గల్గు ముత్తైములు • గట్టు నవిల్చి పరీక్ష సేయఁగా
మఱుఁగగుచుండు నందు జల • మధ్యమునం గల నాచు మొక్కలన్.

ఉ॥ మోదములేని రామ జన • ముఖ్యుడు చూచినదో సతీత్వమున్
సాదుగుణంబు రూపమగు • జానకి కన్నుల చుట్టలంచు బెం
పేదఁ దలంచి బాష్పజల • మీదని కన్నుల నీరు గార్చి వి
చ్చేద మనస్కుడౌ ననుచుఁ • జింతిలి లోన నడంగె వాలుగల్.

చ॥ వెదురుల నుండి పంక మద • విశ్రుత వారణ మస్తకంబులన్
జెదరిన ముత్తైముల్ మణియుఁ • జెన్నగు పెక్కు విమాత్స రత్నముల్
మెదలుచు మీద రాజిల గ • మించుచు వచ్చెడు వాగు వెల్లువల్
మదపతు లుల్లసిల్లి చను • మాడ్కిఁ గనంబడుచుండు నయ్యెడన్.

చ॥ మదకరు లుల్లసిల్లి జల • మధ్యముచేరి కలంపఁ బుష్కరా
స్పదము భుజంగ పుంగవులు • నల్పిన దర్పక నంగరంబుచే
నదవదయై శ్రమం బతిశ • యంబుగ నొందిన వారకాంత యొ
ప్పదమున నుండె; స్వార్థపర • వీరుల కార్యము లిట్టివే కదా.

చ॥ కొదరుచు వింగి రాయు పెను • గొండలనుండి స్రవించు కీనెయన్
మద గజ ధారయన్ గునుమ • మంజరులన్ భ్రమరంబు లూడ్చు పె
ల్లదపు మధుద్రవంబు నట • లీనముగా జలపాయు లెల్ల రు
న్మదితులె యొట నయ్యుదొక • మానిని యొప్పనమం బనం దగెన్.

ఉ॥ బాసలయందు బంధురత • బాసిలు లక్షణ లక్ష్యజాలమున్
వీన మెఱుంగకుండు పెను • వేటిఁడు లొక్కఁఁ గూడి వేద్యమైఁ

గాసటదీనటం బలుకు • తైవడి నన్వయ బంధ శూన్య ని
స్కాసిత వాగ్విసోదములఁ • గ్రాలు విహంగవయంబు లయ్యెడన్.

ఉ॥ ప్రాణసమంబుగాఁ దలఁచి • బాళిని కొఁగిలి గాంచు హంసికన్
ప్రాణములన్ గళేబరము • పాసిన తైవడిఁ బాయు హంస గీ
ర్వాణ పదంబునుండి యు • రన్ మునుఁగం జను వేల్పుబోల్ల శిం
జాన మృదుస్వనంబు తన • జాయ యెలుంగని సంభ్రమించెడున్.

చ॥ పెను గిరులందు నుండి బహు • వేగముగాఁ బ్రవహించుచుండు హ
హనులు సుగంధ వృక్షముల • నీడిచి కేచుఁ దెచ్చి నింపఁ బ
త్తన జను లిమ్ముమై నొరసి • దండిగఁ బాత్రను నించు గందమ
న్ననుపున నొప్పు వర్షముకు • వందలి యయ్యమ్మకాలయాంబువుల్.

ఉ॥ సాంకవగంది మోవికిని • సాటి వహించెడు హల్లకంబులం
బొంకముగా స్రవించు మధు • వుం దగఁ గ్రోలి మదించు నక్రముల్;
సంతెలలం బరెన్ సొరిచి • జన్మ మృతుల్ వహించు లీల ను
ల్లంకు లొకకొకట్లగ మి • లం గొన మునుఁ దేలుచుండెడున్.

ఉ॥ ఇంచుగ రామభద్రునకు • నిందిర జానకిఁ దెచ్చి యిచ్చు నే
ర్పంచిత శక్తి రేఖఁ దమ • తైన తెఱంగున మేలు గూర్చ యో
చించి మరాళముల్ నడకఁ • జెంగలువల్ కనులన్ బ్రవాళముల్
కాంచనదేహ యోషమును • కానఁగఁ జేయుచు నుండెనత్తఱిన్.

చ॥ తొడవులకాంతి దిక్కులను • దూఁటఁగ నిత్యముఁ దానమాడ సం
దడిఁ జనుదెంచు నిర్జర మ • దావళ యానలు చేతి హంసలన్
గడఁగుచు నందియాయఁ జెలి • కత్తెలు తత్తట మందు నిచ్చు కై
వడిని సరత్తటస్థ సుమ • వల్లలు హంసలతోడ నొప్పెడున్.

ఉ॥ మేటి తటాక నీరమున • మీఱు ఒక ప్రతిబింబ దృశ్యముల్
స్పాటిక కాంతులం గుఱుకు • స్వచ్ఛ జలంబుల నుండు మత్స్యముల్
పాటిలఁ గాంచి భీతియఁ • బాటుచు దాఁగ బకోట రూటముల్
నీటుగఁ జెట్లకొమ్మలను • విల్చి విడుచ్చుచునుండు తెక్కలన్.

ఉ॥ తీరమునం దొక్కొక్క దెసఁ • దీరిచి చెక్కిన యట్టులున్న జం
బారి విసీల రత్న రుచి యంతటఁ బర్వ నొక్కొక్క ప్రక్కఁ జెం
పారిన పద్మరాగముల • యంచిత కాంతులు పర్వ. జక్కవల్
నేరక రేవగట్ల తరు • జీ శుచ యుగ్మముఁ బోలు నిచ్చుచున్.

ఉ॥ వాలముఁ బోలు మీలు కర , వాలము ద్రిప్పిన రీతి నాడఁగా
వాలు తరంగ మధ్యముల , వారి కునీ తతి గజైగటి యు
ల్లీల నటించు గారడి వ , లె న్నుటనంబు బెడంగు సేయ భే
కాలప మద్దిగాంచి యహ , హా, భళిరా: యను పోల్కిఁ గ్రాలెదన్

శ్రీరాముఁడు జలమున తీరుగని సీతం దలంకికొని చింతించుట.

ఉ॥ సుందరపై సునోజ్ఞ గతి , శోభిలుచుండు సరోవరంబు రా
మేందుఁడు వాని యందుగల , యింబగు హంసలఁ దమ్మిప్పుల నిం
దిందిర వారముం గని వి , దేహ తనూభవ యొద్దలేమి నా
నందము రోయు బుద్ధియును , నాశిల మిక్కిలి చింతనొందుచున్.

మీ॥ కవ వీడకుండు జ , కక్కుచలార: యందంపు, టంస మెత్తిన మేటి , హంసలార:
ఎడఁబాయ నొల్లని , యిల్లాల చెఱవోయెఁ, జిక్కి సోలుచునుంటి , జింత మునిగి
ఇయ్యెడనైన మీ , రెడుట నిల్వదేరా? యెడయిక పంల న , న్నేచు చుండఁ
గరుణించి నిల్చినఁ, గొజయొనె మీకీ ర్తి, మిముగాంచి యూటట , మెలయరాదె:

తే॥ ఎన్నడు వియోగ బాధల , నెనయకుండు, నాకు మది సుంత నెమ్మది , సోఁకునట్లు
చెవుల కింపగు పల్కొండు , దవులఁ బలుకఁ, గీడు చూడునె? యాడికఁకిట్లునేమి:

చ॥ వికచ జలేజముల్ సురభి , వీచెడు కైరవముల్ చెలంగ జా
నకి నెడఁబాసి కుండెడు మ , నంబున కౌషధమౌ తటాకమా;
నకియ మొగంబుఁ గన్నులును చక్కగఁ జూపెడు నీవు పూర్తిమై
సుకముగఁ జూపు; మేలొనరఁ, జూదని లోబులు కీర్తిఁ గాంతురే.

చ॥ కమలినిఁ బద్మకోకనద , కైరవ హల్లక వల్లభన్ దరం
గములను కైవలంబులను , గండు మిలం గని, యొనరంబ: నా
రమణిని పట్టి వ్యోమమున , రావణ హంతకుఁ డాహరించుచో
బ్రమయఁగ నంగముల్ చెదరి , పడ్డవె? యంచడుగున్ భ్రమంబునన్.

చ॥ ఉదుటున నాడుచున్ ముదము , నొందుచు నిక్కెడు కేకి! నామన
స్పదనకు నాఁడె యోడిలి వ , నంబున నిప్పుడు తృప్తిపొందితే!
సుదతిని గాంచలేక యిటు , స్రుక్కెడు నావయి జాలి గల్గదో;
కొడుకక చెప్పవేమి వెయి , గొప్ప కనులల నీవు కానవో?

చ॥ అలుకక రండు మీ యెఱుఁగు , నర్థముదెల్పు డు హంసులార: నా
వలన దొనంగు లేదు మద , వారణ యానయె మిమ్ము గెల్చె నా
కలికి పయిం బగం గొలువఁ, గాఁ దగుఁగాని సమానదృష్టితో
నలుపునఁ గాంచి సంతసెలు , నాయెడ మీరలు కోపగింతురే.

చ॥ దళములఁ జేరి గీతముము , దంబునఁ బాడ ద్విరేఫపాళికన్
తెలుపుగఁ జోటునిచ్చు సర , ఓజములార! తొలంగరాని తొ
య్యరి ననువీడి స్వీయ ని , యంబగు మీకడఁజేరె లేదనం
బొలుపగునేమి? రిల్గియును , బొంకెడు వారల మైత్రిఁగాంతురే?

చ॥ బి పలుకైన నాడకిటు , తొత్తిలి సీతముఖంబుఁజోలు హ
ల్లఱిము కుటంగటం గల వి , లక్షణకైవలమూ; కడంగి జా
నికి వదనంబు నీవయిన , నర్మిలిఁ జూపుము తత్పుధా ద్రివ
ప్రకట చణంబులై పరఁగు , పల్కల నేవిన నిచ్చగింపవో?

ఉ॥ అంతర మేల బ్రాహ్మి! లలి , తాంగి శ్రవంబువుకాని వేటుగా
వింత పరాకులేల; కృళి , యించుచు దిక్కులు దోఁచకిట్లు పె
న్వంతలఁ జిక్కు నన్నుగని , వారిజనేత్రను గూర్చి తెల్పువో?
యంతగ వేడుచున్న దయ , యంతయుఁ బూనక వైరమూనెదో?

ద॥ పగదము లెఱుదామరల , పై ఖచియించిన లీల నొప్పు ప
ద్యుగళ మలక్తకాంగులు , తోయద మండలిఁ బోలు ముంగురుల్
నెగడఁగ నన్ను పాయు ధర , జీసుత కన్నుల మాడ్కి నొప్పు న
ల్ల గలువలార! నన్ను వెత , లం బడఁ జేయుచు నవ్వ నాయమే?

ఉ॥ క్రూర వియోగ తాపమునఁ , గుందుచు నూర్పులు పుచ్చు రామ భూ
దారుఁడు పూఁ బొదట్లగల , తత్తటమందున నిర్మి చూచి కా
సారమ; నామనోహరిని , జానకిఁ బాసి తపించుచుండ నో
దాప కూరకుండు విది , ధర్మమొకో తలపోయ నీ కనున్

మ॥ కరుణావారిధి రాఘవుండు మద పం , కం బొప్పు సారంగముల్
కరిణీ వారముఁగాంచి కుండముల నా , కర్పించి తోయంబు మో
దరసాబ్దన్ మునుఁగంగ నంది యిడుటల్ , దర్శించి తన్నీమణిన్
ధరణీజాత వియోగ మెంచు నెద సం , తాపంబు వర్ధిల్లఁగన్

శ్రీరాముఁడు సాయం సమయ కృత్యముల నిర్వర్తించుట

కా॥ ప్రేమానర్థ విభూషణుండు సుగుణ , శ్రేష్ఠుండు తమ్ముండు శ్రీ
రాముం గాంచి దివాకరుం డపర భూ , ద్రం బొందె సంధ్యావిధుల్
నేమం బారఁగ నావరించి భవ దు , న్మోష ప్రకీర్తిం బరెన్
భూము ల్నిందు త్రివిక్ర మేకు పదముల్ , పూజింపు మన్నా! యనన్

ఉ॥ రాముడు చింతతోఁ జని త , రంగములన్ బొలుపారు నత్తటా
కామల తోయముల్ తొలుత , నందు తపంబు ఫలింప, సిగ్గుచే
సామజముల్ తొలంగ రభ , సంబున వారి శకుంత జాలముల్
ఘామిజపాళిఁ జేర జల , ముల్ దరిముట్ట మునింగె నచ్చటన్

తే॥ అరఁ డానీట వజ్రన , మాడునంత నతని దహించు విరహాగ్ని , యా తటాక
వనము లెఱ్ఱగఁగంచె , యినుము మంచి నట్టికరణిని సంసల , మనుచు నుడికె

ఉ॥ స్నానము చేసి యంతట న , నాతన ధర్మ పదానువ ద్వియై
మానుగ సాంధ్య కృత్తిములు , మక్కువఁదీరిచి యర్వమున్ రమే
శానున కప్పగించి విలస , ద్గుణులొ ముని ముఖులున్న యా
కానన మంది యొక్క యొడి , కమ్మగు శావున నిల్చెఁ దమ్ముతోన్

ఉ॥ నంజను చందనాదికము , చక్కఁగఁ దాల్చి విదేహ కన్యయున్
రంజిల రామికిఁ మనసు , రాగ వియోగ మహర్తిఁ గుండుమన్
గంజదళాక్షిఁ దుండునెడఁ , గంజ హితుం బిలెఁ దీక్ష దేహఁడై
కంజ విరోధి పుష్పైదొలి , గట్టువయిం బలు దిట్టై వడిన్

ఉ॥ తమ్ములు మోడ్చు సెందె ద్విర , తమ్ములు నిమ్ములఁ జేరె నీదజా
తమ్ములు గూండ్ల కేగె మృగ , తండము లెల్ల నడంగెఁ గీర సం
ఘమ్ములు పల్కులఁ వదలె , గానల నాట్యము మానె నెమ్మి మొ
త్తమ్ములు గీతముల్ పరభృ , తమ్ములు నిల్చె ముడింగె నాకులున్

ఉ॥ నిద్రిలెఁ బ్రాణికోటి ధర , జీధర సంస్థిత జీవరాసులున్
నిద్రిలె వ్యాళ సంఘములు , నిద్రిలెఁ దామరసాకరంబులున్
నిద్రిలెఁ బక్షి జాలములు , నిద్రిలె ఛాత పిశాచ సంతతుల్
నిద్రిలరేదు పాల్కుడలి , నిద్రిలు సామజ యుగ్మ నేత్రముల్

ఉ॥ జ్ఞానము గల్గినంతఁ దన , జన్మరుజల్ విడిపోవు తై వడిన్
భానుడు పుట్టుడుందొలఁగె , బాధ తమంబును విచ్చెఁ గంజముల్
శ్రీనిధి రామ భూవరుడు , సెందెడు దుర్బర చింత కేలికై
జాను వహింపఁగా భువన , జాలము మేలుకొనంగ మేల్కొనెన్

చ॥ పునులగు రామలక్ష్మణులు , గ్రక్కున మేల్కొని క్షీరవార్ధిక
న్యను హరిణాక్షి రాకొమిరె , నందములొ వసులందు కైలకా
ననముల రోయించుం జని మ , నంబున కంటెను వేగ ఋశ్యమూ
క నగము చేరఁ బోయి రెన , కమ్మన లెక్కిడకుండఁ గ్లేశమున్

2. సాలభేదన పటలము. (145)

సుగ్రీవుడు రామలక్ష్మణులగని భీతిల్లుట.

- ఉ॥ వచ్చుచున్న రామపులః పారక యర్కసుతుండు కాంచి యీ
పచ్చెడు వార లింద్రజుని , పంపున వచ్చిన వారలంఁచి దా
హెచ్చగు భీతి గుంది వెర . వేది రయంబునఁ దాతెఁ బ్రాణముల్
మచ్చికఁ గావఁ బూని యభి , మానము వీడి బలంబు చేరఁగన్ .
- ఉ॥ పాటుచు నాంజనేయుఁగని , పావనిఁ కాంచితె యీ సుధన్వులన్
వారలు వారి వంపుగొని , వచ్చిన వారలు నన్ను చంపఁగాఁ
గారణ మింక వేతొకటి , గల్గద యంచు భయంబు పెంపునన్
దూతెను దొడ్డ కందరము , తోయజ మిత్ర సుతుండు గ్రహ్మనన్ .
- ఉ॥ తారుఁడు నీలుఁడున్ హనుమ , తక్కు వనేచరరాజితోడ న
ట్లారక పాటు సూర్యసుతు . నొయ్యన వెన్నొని పోవుచుండ, భూ
దార కుమారకుల్ శబరి , తత్పరతన్ వచియించు శ్రోవ సీ
తారమణి మణిన్ వెదకు , దారి కనంబును నంచు నెంచుచున్ .
- చ॥ వెదకుచు వచ్చుచుండఁ గవి , పీరులు కొందఱు పోయి వారు చిం
త దవిలి చంచలత్వమును , దైన్యము తోవఁగ వచ్చువారు జం
భదనుజవైరి పుత్రుకుని , పంపున వచ్చిన వారు కారు భీ
తిదులును గారు చూడుఁ డనఁ , దేకువ మారతి తేటి చూచుచున్ .
- క॥ జ్వాలాభీల హలాహలంబు దెసలం . బిర్వంగ నాదిత్యదై
త్యాకుల్ పొందిన భీతి మాన్చిన విరూ , పాక్షం బిల్వన్ జ్ఞానమ
వేలంఁగాంచిన యాంజనేయుఁడు భయో , ద్వేగమ్మునన్ మానసా
లోలత్వంబు భజించు వానరుల క , ల్లోలంబులన్ చూస్తుచున్ .

హనుమ రామలక్ష్మణుల తీరు లారయుట

- చ॥ భయపడ కిందె యుండుఁడని , పల్కి యొకానొక బ్రహ్మచారియై
రయమున వచ్చి రామపులః , రాజిత చాపుల మౌనివేపులన్
నయచిరులఁ మఱుంగున న , జంగి కనుంగొని శ్లోక నొంది నం
శయము తొలంగ నిట్లని వి , చారణ చేసెఁ గుళగ్రబద్ధిమై .
- షీ॥ దేవతా పూజ్యమూ , ర్తి శ్రయంబా యన్న , నిద్రతే యిచ్చుట , నెనఁగువారు
పటు చాప హస్త లి , వ్యారలఁ బోలిన, వార లే జగమున , వజలఁబోరు
వీరి కపాద్యమీ , పృథివిని గల్గనే, పీఠం నెఱిగెడి , వెరవులేదు
స్రక్కున మచినొచ్చి , సోద నట్లున్నారు, పీరు చింతిలఁ దగ్గ , వారుకారు

తే॥ సురపరులుగారు సామాన్య , నరులుకారు వీరి చింత యడెయ్యదో , పెద్దదగును
బ్రాంతిఁ గొల్పెడి యరుడైన , వస్తువొండు భిన్నులగుచు నేర్వేషించు , చున్నవారు

సీ॥ ధర్మ శీలంబులే , దాముగాఁ , గలవారు కాంతి యుక్తులు కృపా , సాగరుండు
లోకహితులు దేవ , లోకమును వెలుఁ గెడు గభీరిష , మొందినారు
ధర్మదేవలముఁ ది , త్తత దు శీ యు గలుగు వారలు జిత , కామ తనులు
కాండు సదాసు , ము సరాక్రమ గుణుల్ వీరి కార్యము వెంప , వేటుకాదు

తే॥ ధర నలభ్యమౌ దేవాపు , లంబుఁదోయ నరిది వస్తువు కెడ పీడి , యరియువారు
సింహమలక్రియ దెలవ వీ , క్షీయ వారు వంచమురేయి మోముల , వలులు వారు

చ॥ అనన్యశ బుద్ధికారి యగు , నంజని యుక్తుఁడు వాంఛేషు మా
నసమున నిట్లు పెక్కు ఁయి , నంబులుగాఁ చలపోస ప్రీతిదే
కెఱగి యెడలయుం గిరంగ , నెచ్చిరు భక్తియు కెచ్చరింప నం
తనమునఁ గాంచుచుండె మును , తన్ను నెయ్యుకఁగాంచు కై వడిన్

ఉ॥ క్రూరగుణంబు గల్గు పుంగ , కొటి పితాచములుం గనుంగొనన్
గ్రూత మాన్చి సాధుగుం , కోటిగ మాన్చుగఁ దగ కత్తి యే
పారు మహాత్ములం గని య , హా పగవారిని వైరి సేవలో
వారిని యెంచి భీతిగొని , పాటంగ హేతు వాకండుఁ గలుగనే

చ॥ విహగము లెల్ల నందినుగు , వీరి శరీరము లెండ సోకఁగా
సహనము నొండలే ఁలు , జాలిల తెక్కల విప్పి వైపయన్
బ్రహ్మలఁబోలె బంపిరిగఁ , బర్వుల వచ్చెడి మేలు సుముముల్
లహరహ డింపఁ దుచ్చురుం , దన్నుగఁ జల్లుచు వెంబడించెడిన్

ఉ॥ ఆకల తిష్ఠ గంకణం , లన్నియు వీరి ఎదారవిద సం
పాతిమున్నన్ మధుప్రసము , పైకొను పుష్పము లట్లు మేకొనుకా
బ్రాంతిగ గుల్మముల్ కలలు , పాదపముల్ భువి వఁగి వ్రాలుచున్
జోతలు సేయువీల కగఁ , జూడఁగ పీఠు ధర్మమూర్తులో.

చ॥ పున శాపక్రయమున్ ఎడర్చి మనీ య , గామ్యాపి రిరామి వీ
కసు పోకార్చి యమాలయంబునకుఁ బో , కిల్మిచ్చి కై వల్యమున్
గొనఁ గాన్పించెడు విఘ్నమూర్తులొకరం , గున్ శక్తిముల్ పైపయన్
దసరన్ భక్తి యపారమై కలము కా , ఎన్రారు నికంబుగన్

చ॥ అని యాలోచన నేసి వరలుచు దా , యంగన్ వివేచాత్ముడై
యనుఁ దేజస్వల రాతి భవ్యమయి యి , ష్టావాప్తి చెరూరతన్

బొనుగొఁ గాత మనిష్టముల్, కుశలమే? పుణ్యాత్మలారా? యనన్
దనుజద్వంసియు నీవెవండ వన ను • ద్యత్రౌఢిఁ దా నిట్లనున్.

హనుమ రామలక్ష్మణులకుఁ దమ వృత్తాంతము తెలుపుట

మ॥ వనదళ్యామలః సంకజేషాః జగః త్రాణ ప్రసాదంబునన్
వనితో త్తంసిక యంజనాఖ్య గనియెన్, బ్రహ్మాతిమైఁ బేరునన్
హనుమంతుండను సూర్యపుత్త్రునకు మం • త్రాలోచనల్ సెప్పువాఁ
డను భవ్యాత్మకులారః నే పనచరుం • డన్ దానుఁడన్ మీకడఁ.

తే॥ ఇచట సుగ్రీవుఁడను వాన • రేశ్వరుండు, మిమ్ముగని తన మది కంక • మీఱుకతన
నతని రమ్మన నాతని యజ్ఞనూని, వచ్చినాఁడ నిటకు వీర • వర్యులారః.

తే॥ అనుడు శ్రీరామచంద్రుఁ డా • హనుమ పడకు, లరసి విక్రమంబునను శాస్త్రార్థవితతి
నెఱుకయందు నద్గుణముల • నితనినదృశు, లెవరు లేరని తమ్ముతో • నిట్టులనియె.

క॥ ఇతఁడు పరింపక మానిన, శ్రుతులును శాస్త్రములు లేవు • సూన్యత వాక్యం
తతులిత మృదుల మధుర వా, గ్వితతి గలుగు నితఁ డజుండో? • వృషభధ్వజుఁడో?

తే॥ జగతిసామాన్యుఁడగు బ్రహ్మ • చారిగాఁడు, విక్రమంబునుమహిమయు • వెలయువాఁడు
సుస్థిరుండు నిష్కవటి వి • కుర్చగుణుఁడు, నిజము నీవు విమ్మట గమ • నిలవఁగలవు.

తే॥ ఋషులయందు నాకులయందు • నిట్టివాక్య, చతురుఁడెవ్వఁడుగలఁడు? ని • శ్చయముగాగ
నితని నేలు నాతని కిల • నేది కొదవ, యనుచు హనుమంతుఁగని వెండి • యనియెనిట్లు

తే॥ ఓయి ధీవీరః కీళ కుఁలోత్తముండు, రవిసుతుండెందు గలఁడు ని • ర్వక్రగతిని
అతనిఁ గనుకోర్కితోడనే • యరుగుదెంచి, నారమన నుత్సహింసి వా • నరవరుండు.

చ॥ ఘనభుజులారః మీకుఁ ద్రిజ • గంబుల నెవ్వరు సాటి? మీరలి
ట్లను పమమైన నెయ్యమున • నా కవినాధుని చూడ రాకచే
ననితరసాధ్యమైన తప • మాతఁడు పూర్వ భవంబునందు చే
సివది పలించె నిప్పుడని • చిత్తమునం దలబోసి పొంగెదన్.

మ॥ బలభిత్తునుఁడు వాలి కోపమున దు • ర్వైరంబు వర్తిల్లఁ గా
వలుఁడై చంపఁగ వెంటింపఁ బురమున్ • వరించి యీకొండపై
బలు దుఃఖంబులఁ బొందుచున్ దిగులుతో • వర్తించు మాణిని కీ
రలు విచ్చేయుట భాగ్యదేవత కృపన్ • బ్రత్యక్ష మౌచే కదా.

మ॥ తమ వాంఛల్ నెఱవేర్చుకొంటకయి కా • దా జీవ సందోహముల్
ప్రమదంబారఁ బ్రయత్నముల్ సలుపుటల్ • భావింప యజ్ఞాది ధ

రమ్యులం జేయుదు రీ జగద్రుభముకై , మాన్యుల్; భయంబందు ప్రా
ణము గాపాడుటకంటె ధర్మమొకడ , న్యంబున్నె ధాత్రీసలిన్?

పీ॥ మము గావ మీరు న , మరు లనుట చాలఁ, జాలుకన మాటయై , నిలుచుఁగాదె;
యనిమిషులాది చ , రాచర వితతితో, నలరారు కృతకంబు , నకృతకంబు
కృతకాకృతకమయి , యెసఁగు నీ పదునాలు, జగములఁ గావంగఁ , జాలువారు
శరజన్ముఁ టోలిన్ , చక్కందనమ్ము ప, రాక్రమ గుణము లొ , ప్పారు మిమ్ము

తే॥ శరణ మొందిన మాకింక , జయముగాక, వేఱు గలుగునే? మాపరి , వృధుఁడు నన్ను
వార లెవరని శ్రీక్షింపఁ, బలుకవలయు, వై నమును మీరె సెలవిండు , భద్రగుణులు;

తే॥ సత్యమను చేని కంచెయొ , స్వసన తనయుఁ, డిట్లు లడుగంగ సౌమిత్రి , యిందుకంత
పొరపులేని తీరునఁ దమ పూర్వచరిత, పలుకఁ దొడఁగెను మృదుల వి , స్పష్టపణితి.

పీ॥ జగతీతలంబు నా , జ్ఞా చక్రమునఁజేసి, చతురత నడపిన , చక్రవర్తి
శంబరాదులఁ జంపి , జన్మంబు లొనరించి, యమరలోకం జేలు , విమలకీర్తి
కరుణా కటాక్ష వీ , షణ్ణముల నర సురా, దుల మన్ననలఁ గొన్న , యలఘుమూర్తి
సత్యసంధుండును , సహజ సద్గుణుఁడును, నీతి విఖ్యాతుఁడొ , నియతవర్తి

తే॥ మనుకులాభరణంబు ప్రా , మాణిముఁడు, ధరణిముఖ తిలకంబనఁ , దగునయోధ్య
నేలు నాతండు జయశాలి , హిత కృపాలి, ప్రథిత గుణశీలి దశరథ , రాజమౌలి.

కా॥ ఆ రాజన్యని ముద్దుపట్టి రఘురా , మాఖ్యు డితం దుర్వరా
భారం బెల్లను తండ్రి పేల్చు విలువన్ , వైమాత కోరంగ నా
మేరం దమ్మున కిచ్చి యుల్లమున సం , ప్రీతిన్ మహారణ్యమున్
జేరన్ వచ్చె మహాత్ముఁడీతనిని నే , సేవించు సదృశ్యుడన్.

ఉ॥ రాముని పుట్టుదొట్టి చివ , రంబుగ దండకఁ జేరు హేతువున్
బామెలు చేసి రావణుఁడు , భూమిజఁ బందిగఁగొంచుఁ టోపుటల్
తామును రోయుచుండుటలు , తక్కక దెల్పు నమీరుపట్టి చే
తో ముదమంది చాఁగిలెను , తోరపు భక్తి మనంబు నింధంగన్.

చ॥ అటులు నమస్కరింపఁ గని , యంబుజనేత్రుఁడు విప్రవర్ణి ప
క్కట కయిమోడ్చఁగాఁ దగునె , ష్టత్రియ వర్యున కంచు నవ్వఁగాఁ
భటుతర నీతివిక్రముఁడు , పాపవి. యిట్లనుఁ గింకరుండు మ
ర్కట కులజుం డటంచుఁ బలు , కిందొకొ; మీర లెఱంగుకంటిరే.

చ॥ అని గురుధర్మ పద్ధతుల , కాదరువైన మరుత్కుమారుఁ డ
య్యనకులు లక్కజంపడ ప , హించె నిజుబగు తొంటిబాపు మే

దిని గల సర్వవస్తువులు • తిన్నని పిన్నని వంచుఁ బలు వి
న్ననువునఁ గాంచు వారల మ • నంబులు మిక్కిలి పిచ్చలింపఁగన్.

తే॥ జగముఁ గాలితోఁ గొలిచిన • చక్రి లోక • క్షేతుఁడు రాఘవుండెడి • గ్రహము నొంద
మేరు నిధి శరీరుఁడును • విహారి శిష్యుఁ డైన పావనిన్ వర్జించ • నరిదికాదె;

ఉ॥ ఓమ్మొడఁ బొందితే విమల • తత్త్వము సత్త్వము రూపుదాల్చిన
ట్లమ్మగ మోక్షమె యొక క • పీష్వరు న్నాల్కి నొందు భాతిఁదే
జమ్ముల పుంజమై వెలసె • సమ్మతి నిమ్మహాసీయుఁ జేరి దుః
ఖమ్ముల నీగునట్టి యొడి • కమ్ము నెఱుంగంగ సయ్యె నియ్యెడన్

చ॥ ఎడఁదల దుఃఖముల్ తొలఁగు • నింక సుఖమ్ములు సచ్చ నిక్కమీ
కడిది పరాచమ స్థిరుని • గల్గిన సూర్యసుతుం డడెట్టిఁడో
ఎడయక యెట్టి కార్యతతు • లేని వలంతులు నీతిమంతులె
య్యెడిఁగిల రిట్టి హుతనకు • భృత్యులచే నమకూరు నన్నియన్.

చ॥ అని కమువంక వుంగపుడు • స్వాంతము పొంగ వచించి యానందం
బును విసింపఁ గాంచును స • మన్నతి మారుతి వారిఁ గాంచి న
జ్జు సమలాఁగి మోసఁబుని • చయ్యవఁ దోడ్కొని వత్తు మీర లి
చ్చను క్షణ మించ యుండుఁ డని • సత్వరుడై మరలెన్ దదాజమై

చ॥ అతులిత నీతిమంతుఁ డగు • నా హనుమంతుఁడు చిత్తమందు శ్రీ
పతి గుణభూతి మాటికిని • భావన నేసి జగంబు నేను మా
పతియును కష్టముల్ తొలఁగ • బంధుర సౌఖ్యము లొందువారమై
బ్రతికితిమంచుఁ గీశవిభు • పాలికి నేగి వడిన్ మువంబుతోన్.

హనుమంతుఁడు సుగ్రీవురకు శ్రీరామ పృథ్వాంతము తెలుపుట.

కా॥ వాలిం గీలి వధించు కాలుఁదిటకున్ • పచ్చెన్ మనోవేదనల్
తూలెన్ దైర్యమునొందుఁడింక మది నా • త్పుక్యంబు సిద్ధించు న
శ్కాలంబయ్యె నటంచు మారుతి మహా • కాలుండుపోలెన్ ముదా
లోలర్లల నటించుచుం దెలిపె మే • యం గూర్చి సుగ్రీవుతోన్.

చ॥ దివి భువి నాగరోకమున • దిక్కులఁ దక్కు జగంబు లెల్లెడన్
నెవడిన వారిచేతలను • నేత్రములన్ నుదులన్ మనస్సులం
దవిలినవారు శత్రులకు • దల్లడమండెడు వారలెల్ల వా
చవి సుధఁ టోలి చూడఁగల • చందము వారలు రాకుమారకుల్.

పీ॥ కల భూమియెల్ల నేక వృత్తముగ నేలి. నాతఁడు విమల వి • భ్యాతయతుఁడు
రాజ రత్న కిరీట • లంజిత పాదుఁడౌ. దశరథే వ్యరున్ది పు • త్రుకులు ఘనులు

వీతిమంతులు కృపా , నిరతులు యువకులు , మహిమాన్వితులు ధర్మ , మార్గరతులు
కీర్తికాములు నీకు , గీశరాజ్య మొనంగి , యువకార మొనరింప , నోపువారు

తే॥ వారిలో జ్యేష్ఠుడగు రామ , వల్లభుండు , శాటకను సుబాహుని చంపి , తపసి మఖము
గాచి దివ్యాత్మములఁ గొని , గౌతమ సతి , శాపముం బాపినాడు వి , శాలగుణుడు

సీ॥ జనకుని పురికేగి , శంభు చాపముఁ ద్రుంచి , యవనిజాతను పెండ్లి , యాడినాడు
శ్రోవలో నెదిరించి , డిడుకుతనము చూపు , పరశురాముని భంగ , పజచినాడు
తంద్రివాక్యము నిల్పు , దల్లికోరిక దీర్చు , నిలయెల్లఁ దమ్మున , కిచ్చినాడు
వనమున దీకోన్న , జన విరోధు విరాధు , యముని పురంబున , కంపినాడు

తే॥ దండకావనమెల్ల నిర్ , దైత్యముగను , నలువ ఖర దూషణాదులఁ , జంపినాడు
కాలగళుకంఠె మన పరా , శ్రమము వాడు , రామచంద్రుండు సజ్జన , రక్షకుండు.

తే॥ అతఁడు క్షీరసాగరకాయ , యైన హరియె , త్రిదశు లర్థింపఁ బుట్టిన , దేవదేవుఁ
డతనితో మైత్రి నెఱపుమా , యాపదాళి , యద్భుతము మంచు కైవడి . నడఁగిపోవు

క॥ మాయని మారీచు నొకే , సాయకమునఁ ద్రుంచె జముని , సాటికబంధున్
మాయించె శబరి ఫలము ల , మేయ ప్రేమమున నొసఁగ , మెనఁగెం గరుణన్ .

చ॥ కపివర , సంయమీశ్వరులు , గాఢ తపంబు చిరంబు చేసి యా
నృపవరు డిర్బనంబుకయి , నింగిని గాచిన చాతకంబు చా
డుపు వహించి బంధములు , ముల్లగ గాంచిరి మోక్షసంపదన్
జపలుడఁ దన్మహత్త్వము వి , చక్షణచేసి వచింపనేర్తునే?

ఉ॥ క్రూరుడు ధావణుండు కడు , క్రొవ్వున వంచనచేసి రామ భూ
దారుని ధర్మపత్నిఁ గొని , దండక మార్గముఁ బట్టిపోవ నా
వారిజ లోచనన్ వెదక , వచ్చిన వారలు నీ సఖిత్వముం
గోరినవారు నీసుగుణ , కోటియు మున్నుగ విన్నవారలున్ .

మ॥ మనమీదం గృప నూనినారు మనకై , మర్తంతు రయ్యింద్రజాన్
గనిసెన్ నీసుకృతంబులున్ శుభములం , గాంకించి కాకుత్స్థులన్
గని మైత్రిం బొనరింపఁగా నడపుమా , కాలంబు మేలయ్యె లె
మ్మని రాణ్ణీతి విశారదుడభిల కా , ర్యజ్ఞుండు వాక్రన్య గన్ .

మ॥ తనపై నెమ్మిని మారుతాల్పజాడు చం , చంబొప్ప వాక్రన్య సం
తనగా సూక్ష్మమతిన్ గ్రహించి విపులో , త్యాహుండు సుగ్రీవుడ
త్యను మోదంబునఁ బావనిం గని గుణా , ధ్యాః దీయుతున్ మంత్రిగాఁ
గొను నా కెయ్యది దుర్వృత్తం బనుడఁ గా , కుత్స్థుం గనన్ వెల్లెదెన్ .

రామసుగ్రీవులు మైత్రినేయుట

మ॥ కనులారం గనె భానుసూనుఁ డచటన్ , గార్వేఘముం బోలె వి
చ్చిన యంభోజముఁబోలె బోడక కళల్ , చెన్నుచి చంద్రుంబెనెన్
ఘనమౌ పచ్చలకొండవోలెఁ దగు శ్రీ , కాకుత్స్థ సత్కర్ణవే
ష్టన హీనంబగు నెమ్మొగంబును కడున్ , జలైన్వన నేత్రద్వలున్

చ॥ కని చిర ముట్టె నిల్చి యెన , కింబున దాత నృజించినట్టి భూ
త నివహమెల్లఁ బుట్టిన మొ , దల్మొని నిన్నటి దాఁకఁ జేయుచుం
డిన సుకృతంబు లన్నియుఁ బ , ట్టెఱఁ గూడుచు రెండు దేహముల్
గొని యిటు పుట్టెఁ గావలయుఁ , గోరిక నంచుఁదలంచె నెమ్మదిన్

ఉ॥ ఇమ్ముగ విష్ణురక్రవసుఁ , డీ యవతారమునందు మానవ
త్వమ్ము భజింపఁ గోరి యిటు , వంటి శరీరము దాల్చెఁ గాన లో
కమ్మున బ్రహ్మగా హరుఁడు , గా వహించిన లీలకంచె మ
ర్త్యమ్మున మానవుం డగుట , నన్ని భవంబుకంచె మేగున్

మ॥ అని సూర్యాత్మజుఁ డాత్మనెంచి పులకల్ , హర్షంబుచేఁ గ్రమ్ముఁగం
దన నేత్రద్వయి నాన దీఱఁ గని యా , నందాబ్ధి నోలాడుచుం
జన శ్రీరాముఁడు ప్రేమ మీఱఁగఁ గరా , భాతంబు వే చాచి ర
మ్మని సమ్మోహకరంబులైన కుళల , వ్యాహరముల్ సేయుచున్

కా॥ శ్రీరాముండును వానర్వేరుఁడు రం , జిల్లంగ నందించి దు
ర్వారుల్ క్రూరులు దానవాళి యను ని , ర్గం ద్రోలి ధృంబు ని
రైన్వర ప్రక్రియ నిల్పుఁ బూనిన యుగ , ద్వంద్వక్రియానంది నా
నారం బొల్చిరి దర్శిఁ జేరు శశి కం , జాప్త ద్వయంబో యనన్

మ॥ తొలి పుణ్యంబుఁ బ్రయత్న మొక్కటిగఁ దో , ద్రోఁ జేరు మాడ్కికా గ్రుధా
కలిత క్రూర నిశాచరాఖ్య కలుషౌ , ఘంబుల్ విమూలంప కా
త్మ లనద్ జ్ఞానము త త్వవిజ్ఞతయుఁ బ్రా , ప్తంబైన చందంబునన్
దిలఁపుల్ గూడఁగఁ జేరి రర్కసుత మా , ర్తదాన్వయుల్ సమ్మతిన్

చ॥ రవిసుతుఁ డంత నిటనియె , రాఘవుఁ గాంచి నయంబు మీఱ నో
రవికుల దీపకాః సకల , రాజితనద్గుణ రాశివై జగ
ద్భవుక వినోద కార్య సుఖ , భావనుఁడో నినుచేరఁగంటి నా
భవము కృతార్థమయ్యె నను , వంటి తపోధనుఁ డున్నె యాభువిన్?

ఉ॥ పున్నెము పండు వాఱ దలఁ , పుల్ నెఱవేఱుట యింకఁ జోద్యమే
యన్ని రమూత్తమందు సుగు , జాకరః మాకు నిషాది తెచ్చె నీ

యన్న తెలుగు నీవలన , నుత్కట శోకము నీ గు నందు మే
మెన్నిక వచ్చినార మది , యేగినదే యగు నన్న నాతఁడున్

చ॥ నడవడి తప్పి తమ్ముడగు , నన్ను మహా బలకాలి వాలి దుం
దుడుకున నర్వభూమియును , తోయధులున్ ఘన చక్రవాళమున్
గడచని పోవఁగాఁ దఱిమి , ఖండన సేయఁ దలంపఁ బ్రాణముల్
విడువఁగ లేక యిగిరిని , వీడక యుండు భయంబు పెంపునన్.

చ॥ మిము శరణంటి నన్ను కృప , మీఱఁగ నేలుట మీకుఁ జాడి చం
ద మనుదు రామచంద్రుఁ డను , ధర్మగుణాకరః యంతదాఁకఁ దో
రముగ భరించినట్టి కడు , రాయిడి తీతెను రేఁగ దింక సౌ
భ్యములును డిఁఖముల్ మనకుఁ , గల్గు నమంబుగ నింత యేటికిన్

మీ॥ విను వఱిచెడువాఁడె , ననుపఱిచెడు వాఁడు, నీ విరోధియె చుమ్ము , నా విరోధి
నీ చెలికాఁడెపో , నాచెలికాఁడు నీ, బంధు వితతి నాకు , బంధు వితతి
నీకు దుఃఖంబేది , నాకు దుఃఖమ్మది, నీ సుఖంబైనదే , నా సుఖమ్ము
నీవు ప్రాణమువంటి , నెయ్యుడవై తనఁ, గపులెల్ల ముదమను , కడలి మునిగి

తే॥ రామచంద్ర విభుని వాక్య , రాజి నకల, జగములకు వేదముల మించి , నెగడుననిరి
హనుమ పురికితగాక్రుడై , యాడె సురలు, విరులు గురిసిరి మొగులు తుం , పురులు చక్క

ఉ॥ అంతట రామభద్రునకు , సంజలిచేయుచు నాంజనేయుఁడో
సంతత కీజాలారః స్థిర , సంపద మీ చెలికార మొంది క
ల్పాంతముదాఁక లోకులకు , సర్మిలి నిండెడు శారకాణయై
మంతు వహించుఁగాక యింక , మాభవనంబున కేగుదెండనన్.

చ॥ సరియని రామలక్ష్మణులు , సార సమిత్రసుతుండు లేవ వా
నరులును చుట్టిరాఁ బనస , న్నాగ తమాల రసాల సాలముల్
సరసులు గల్గి పుష్కల , సంపదవోలె వెలింగి పుష్ప వ
ల్లరులు రహించు తోఁటకు వి , లాసముతోఁ జని రుల్లనిల్లుచున్.

ఉ॥ చందన వృక్ష సంతతులు , స్పృటిక సుందర కందరంబు లం
దందు రహించు నిర్మల జ , లాశయముల్ వికచాంబుజాతముల్
పొందుగఁ దత్తటన్ ఘన , భూజ శిఖాంతర దోలలందు వే
ల్పుం దలిరాకుఁబోండ్లు తమి , వొంగఁగ నూఁగుట నేత్రవర్షమౌ.

౨॥ విబుధసభను మూర్ఛ , వెలయనిరీతి ను, ద్యానమందు మణి వి , తానకాంతి
పుంజ మెదుట గార , ముం బొందలేవయ్యె, సూర్య చంద్రముల వి , శుద్ధ రుదులు

౮॥ లట్టి యువనియైన , యలరుల లోటలో, రావులును వ్రవగ , రాజు విరుల
యాసనంబులను సు , ధాసీనులై వేడగ్గ, ముప్పటించుకొనుచు , ముదితులైరి.

౯॥ పందిముఠములును , రాయలు పండ్లును, చప్పులు మీలు మంచి , శాకములును
పప్పులు గొంచుదేరఁ , గాఢస్థులెలకుండు, స్నానమాడి మెక్కి , క్రమము వీడె.

౧౦॥ అనఘుఁ డిటు లరని , పరిధియై ముడిమంది, నరింఁబోడఁ గని గృ , హస్త ధర్మ
మెడలఁబండి నదివ , గృహిణిని నీప్రను, పాసిశిమి యనుచుఁ , బ్రశ్నచేసె.

హనుమ శ్రీరామునకు వాలివృత్తాంతము తెలుపుట

౧॥ శ్రీరాముని శ్రవణమునకు, మారుల కేల్పొగిచి విలిది , మహాసీయగుణాః
ఘోరింగఁ దెప్పదగునది, మీరలు సవధానమతిని , మేకొని వినుఁడి.

౨॥ శంకరు ననుగ్రహమున వి, శంకటగతి వరబలంబు , సామర్థ్యంబున్
జంతు గొలుపు విక్రమ మక, లంకంబుగఁ గొన్నవాఁడు , లావు గలాఁడున్.

౩॥ దేవదానవుల్ పిరివా , ర్నివి మదింబు, తఱిని తరిత్రాటి యొప్పుమే , నరగునట్టు
లొక్కఁడే యిరుగేలను , చిక్కఁబట్టి, తరిచినట్టి బాహుబలంబు , తనరువాఁడు.

౪॥ అవనిజలము కేజమువాయు , వనెడునాల్గు, భూతములనత్తమొక్కఁడై , బొలుచువాఁడు
చక్రవాళంబునుండి యీ , శైలమునకుఁ, దేలికగ లీల దాటంగఁ , జాలువాఁడు

౫॥ బవర మొనరింప నెదిరింబు , వారి బలము , నగము లాగికొనెడు వర , శక్తిగలదు
ప్రదిదంబు దిక్కుల కొన , పఱకు నేగి, వార్ది నీరాడి హరుఁ గొల్చి , వచ్చువాఁడు

౬॥ గాలి వాని యాకుగతిని , గడవఁజాల దెప్పుడున్
కూలి సుతుని బల్లెమతని , సూటి తొమ్ము పొడువదున్
వాలి వాలు , చొరని కాపు , పంక్తిశిరుఁడుఁ దోవఁడున్
వాలియనెడివాఁడు కలన , వాలువాఁడు మిక్కిలిన్.

౭॥ వాఁడు పుట్పించి యెగసిన , పడికి గిరులు, పెకలి లేచును ఘనభుజ , వేగమునకు
జలదములు గ్రహంబుమల్ , కలఁకఁబాటి, గతులుదప్పును వివరింపఁ , గలమె బలిమి;

౮॥ ధరణిం గోఱలఁ గ్రుచ్చి యెత్తుకిటి మం , దానాద్రి యంభోనిధిన్
పరుచు నిల్చిన కూర్మమున్ హరిపద , ధ్యానైక శీలున్ గుణో
తగ్గురు రక్షింపఁగ నాహిరణ్యకేళుక , దర్పించి చక్కాడు భీ
కరరూపుండు నృసింహుఁడున్ గపివరున్ , గయ్యంబులో గెల్తురే;

౯॥ వేయి పడగలతో ఫణి , విభుఁడు మోచు, పుడమి నగచరుఁడగు వాలి , నడచుచుండి
యే భరింపఁగలఁడు వాని , యేపు కొలిచి, తెలుప వేల్పులకేనియు , నలవికాదు.

తే॥ నతము జలధి హేషించుట , శ్వసనుఁడెప్పుడు, నంచలించుచుండుట వివ , స్వంతుఁడెల్ల
వేళఁ దిరుగుచుండుట వాలి , బెట్టిదంపుఁ, గినుకకై బిట్టు బెడరియె , యని తలంతు.

ఉ॥ వానరసేన కంతకును , వాలి యదీశుఁడుగాఁగ నుండఁగాఁ
బ్రాణములం గొనంగ నమ , వర్తియు జంకుచునుండు వాని యా
రాజువ లెక్కవెట్టఁగ వి , రాజిలు దెబ్బది వెల్వలా సువ
ర్వాణ నగంబునేని కడ , వం ధలక్రిందొనరింప శ క్తమున్

తే॥ మొగులుమొరయు చుమీఁడుగాఁ , బోవవెఱుచు, సింగములుకందరముల గ , ర్జింప వెఱుచు
విరులు రాలంగ వాయువు , వీవ పెంచు, వాలి పౌరుషమేమని పలుకనేర్తు?

తే॥ వాలి వాలంబుచే బల , వంతుఁడైన, రావణుని భుజములఁ బట్టి , రాజ చెడఁగఁ
జుట్టి కొంపివ నెత్తురు , సోకకుండు, తలము నాతఁడు పోవని , తలముఁగలదె.

క॥ శతమణునకు ప్రియ సుతుఁడగు, నతఁ డుడుపతి పాటియైన , స్వచ్ఛ తనుండున్
బిత్వపతికి నాజ్ఞ యిడఁదగు, భృతిమంతుం డితని యన్న , తేజోయుతుఁడున్.

ఉ॥ ఈవిధి వాలి వాలి వ్రవ , గేశ్వరుఁడై మము నాచునుండ సు
గ్రీవుఁడు యౌవరాజ్యమునఁ గీర్తి వహించుచునుండ నీచ మా
యావి యనంగ నొప్పు దను , జాధముఁ దొక్కఁడు వచ్చి మించి డు
ర్భావముతో రణంబునకు , రమ్మని వాలిని పిల్చెఁ బెల్చునా.

చ॥ పిలువఁగ వాలియున్ దనుజ , వీరుని దాఁకి కలంచి నొందఁగా
నిలువఁగలేక రక్కసుఁడు , నిల్వనఁ జంపెడి నంచుఁ బాటుచున్
నిలువక వెంబడించు తపి , నేతను గన్నాని ప్రాణ భీతిచే
వెల వెల వోయి యొక్క బల , వీధిని చేరఁగ వాలి యంతటన్.

ఉ॥ వెంబడి వచ్చుచుండు కపి , వీరుని తమ్ముని గాంచి సావధా
నంబున నీ గుహాముఖము , నన్నిలుమేను సురారిఁడెత్తు శౌ
ర్యంబునఁ దాఁకెనేని నమ , రం బొనరించి వధించి వత్తు రై
ర్యంబున నుండుమంచుఁ గుహ , రాంతర సీమను చొచ్చి యవ్వనన్.

క॥ వదునాలుగు ఋతువులు డు, ర్మదుని వెదకి యెట్టులయిన , మడియించెడు వ
చ్చెడఁ దలపోయుచునుండఁగ, మది సుగ్రీవుండు దుఃఖ మగున్ డగుచున్

చ॥ మతకరి రక్కసీఁడు మటు , మాయముగాఁ జనె నన్నకింతకై
వితము పుటించెనో యెఱుఁగ , పీలు గనంబడ దేనునేగి యా
హతకు వధింతుఁ గావియెడ , నంతము నొందెద వానిచేత నం
చితఁడును బోవఁగాఁ దొడర , నేమును పౌరులు వడ్డువెట్టుచున్

చ॥ తగదని లోకినింద యని , తా మది నొప్పకయున్న నెన్నియో
తగవులు పల్కివేడుకొనఁ , దక్కటి వారలు చింతనూని యొ
ప్పుగఁ బురికేగుదేరుమని , పొందికతో బలిమాలఁ ద్రోసి పు
చ్చగ మదిరాక తుట్టతుద , సమ్మతిచూపెఁ బురంబు చేరఁగన్

చ॥ తలకొని వారిఁ జక్కఁడఁచి , ద్వైతఁడు ద్వారము దాటి పట్టన
స్థలికిని వచ్చునేమి? యని , తద్విలమున్ బెను తాత మూసి పె
క్కులు శిల లొక్క పేరుపుగఁ , గూర్చితి మా శిల కూతగాఁగ న
వ్వల రివిపుత్తుగఁ దోడకొని , వచ్చితి మయ్య పురంబు చేరఁగన్

మ॥ అట మాయావిని గూర్చి ప్రాణ మధువు , ద్యత్రౌఢిమైఁ గ్రోలి యు
ల్కట మత్తుండయి వారి ధీరత గుహ , ద్వారంబు దాపించి య
చ్చటి మూతంగని సూర్యజుంబిలిచి యే , చందాన మార్కట యొ
క్కటియున్ లేమికి తీచ్చనొంది వడిను , గ్రక్రోధుడై యంతటన్

ఉ॥ వాఁముతోడఁ బాదమును , పైకెగయించి బలిష్ఠ చండ వా
తూలముఁ బోలెఁ దన్న వడిఁ , దూలి శిలా నికరంబు బువ్వనన్
దూలము పోల్కిఁ గొన్ని చని , తోయద మండల మందెఁ గొన్నిది
గ్జలము దాకెఁ గొన్ని పడె , సాగరమందున తీవ్వ తీవ్వనన్

ఉ॥ ఉరవడి వారి వెల్వడి మ , హోద్ధతిఁ గాంచిన వారలెల్లఁ బె
ల్కుఁటి పఱవంగ నచ్చటికి , హెరతరాకృతితోడ రా గుఱో
త్తరుఁ దకలంకుఁ దాశ్రవుడు , తామరసాస్తసుతుండు ముచి త
చ్చరణములందు వ్రాలె భయ , సంభ్రమ భక్తులు ముప్పిరిం గొనన్

ఉ॥ వ్రాలి నెమస్కరించి ప్రభు వర్య! , భవ తునరాగమంబు మా
కేటొకా లేమిఁజేసి తపి , యించి మహాపద మూడె నంచు మీ
పారికి రాఁ బ్రయత్నపడ , వానర సూరులు మంత్రపర్యు లీ
కోలును చూప కిచ్చటికిఁ , గోరికఁ దెచ్చిరి తమ్ము గావఁగన్

ఉ॥ వారల యాజ్ఞకున్ వెఱచి , వచ్చితి నిచ్చటి కిట్లు లీ ధరా
బారము పూని మీకడకుఁ , బట్టుగ రామికి సిగ్గునొందు నా
తోరపు దోషమున్ దయను , ద్రోచి కృపామతి నాదరింపుమా
నేరమి పిన్నలం గలుగ , నేర్చిన పెద్దలు వైచు తొప్పగున్

ఉ॥ తమ్ముఁ డిటుల్ వచించ భయ , దమ్ముగ నింద్రసుతుండు కాంచి గ
ర్భములు ప్రేవులుం గలఁగ , రక్కెనమాటలు పల్కి తమ్ము డే

హమ్మ నలంగ మోదె జరి • జాప్త తనూజుడు దిల్లవో • బ్లవం
గమ్మలు దొడ్దభీతిని క • కావికలై దిశలన్ భజింపగన్

మ॥ పరితాపంబున సూర్యసూనుడు భయ • భ్రాతం బయోరాసులం
బరగం దాటి యళాండ భిత్తి సమీ • పం బొండగా జేరినన్
గరుజాసంగములేక వారి హరి నం • కాళుడనాయాస స
త్వర సర్వంబున దాటి పోయెనన • నీ తానాధుఁ డగ్గించుచున్

మ॥ మనసుగ్రీవు డు వారిచే నప్పు సా • మర్ద్యంబునన్ దూకుచుం
జను చందంబులు నేర్చె గావలయుఁ గ • వ్పంబొంది యంచాంజనే
యుని వీక్షించి యనంతరంబు త్రిదివే • శోత్తంస మార్తాంధ నం
దనులే జాడలఁ బొయిరో యన జగ • త్రాజాతజ్జం దిట్లనున్

చ॥ జలధుల కవ్వలం జరగి • సారసమిత్ర మయ్యాన సంతతుల్
చెలగని చక్రవాగిరిఁ • జేరియు వెండి యతిక్రిమించుచున్
జలజభవాండ భిత్తికను • చయ్యన నింద్రసుతుడు డాసి య
చ్చుమునఁ బట్టె నాతని వి • శంకట వృత్తిని పిచ్చలించుచున్

ఉ॥ సోదర హింస్రకుం డనెడు • సుద్ధి జగంబు వచించు నంచు సుం
తేఁ దన మానసంబున మ • తింపక దొడ్దకరంబు లెత్తుడున్
భేదిలు నీతఁ డయ్యదను • కీడ్పడకుండఁగఁ జూచి వేగ ని
ర్మోదముతోడఁ బాటెఁ దన • ముందటి వెల్ల నలంగఁద్రొక్కుచున్

చ॥ పటపటంచు వారి తన • పండ్లను గీ టిన కాలుఁ దేనియున్
దటతటపొంది తా నభయ • దానము చేసిన వానిఁ గావఁగా
నటపటనూనుఁ బూర్వము మ • హాత్ము మతంగుని శాపభీతిచేఁ
గటకటఁ రాడు గాన మనఁ గల్గె • నితం దిట నిన్నినాళ్లగన్

తే॥ ఇతని ధర్మసక్తిని రుచు • సతఁడుకోరి చేరఁదీసె వీతండు ను • శ్రీని త్రిని
వదలి రెంటికిం జెడ్డరే • వఁడుగ నున్న వా డనుచుఁ బల్కెఁ దత్కర • పవనసుత

తే॥ నిత్యనిర్మలాదగు రామ • నృపవరుండు మిత్రుకథ విని కోపంబు • మిగులనూనెఁ
గ్రుంగువేళ జగంబు • మ్రుంగునట్టి పెదవి కంపించెఁ గెంపొందె • వీక్షణములు

చ॥ అరయఁ జతుర్ముఖుండు నిట • లాజ్ఞఁడుఁ దక్కు సురాధిపాదులే
పరమని వాఙ్మనః క్రియల • భావనసేసి గ్రహింపనేర రా
హరి తన పాదపంకజము • లాదట ధాత్రి వహింపసుంచుటల్
దరణీ నధర్మముం జెఱిచి • ధర్మమునిల్కుగ నిప్పినే కదా

చ॥ దయ యొక యంతలేని పిన • తల్లి వచించిన దంచుఁ దమ్ముకై
రయమున సర్వసంపదలు • రాజ్యభరంబు నొసంగు నాకృపా
మయఁడు దయం దొఱంగి యొక • మందుఁడు తమ్మునతిగా హరించుటల్
స్వయముగ విన్నవించు తరు • వాత సహించు నూరకుండునే?

ఉ॥ వానర వీరులార! త్రిభు • వంబులఁ గల్గిన వీరు రెల్లరుం
బానిక వచ్చి వారి యను • పుల్ పరిరక్షణసేయ నిల్చినన్
మానక యుక్కడంచి కపి • మాధ్యధరిత్రి రుమా యుంబుగన్
మానుగ వీకు నిత్తు నను • మానము మానము వానిఁ జూపుమా

ఉ॥ నావుఁడు దుఃఖసాగరము • నం బడి ముగ్ధి తపించుచున్న సు
గ్రీవుఁడు తత్తటంబుఁ దిల • కించి మదంబను వార్తిఁజొచ్చితా
నావం రాముఁగూర్చెప్లవ • గావళితోఁ దలపోయఁదగ్గ సం
భావన గల్గునంచు మతి • మంతులఁ బావని ముఖ్యమంత్రులన్

ఉ॥ దూరముగాఁగ నింగితలఁ • దోడ్కొని పోవఁ గపింద్రుఁ గాంచి సా
మీరి వచించు నీతలఁపు • మేవిన బావ మెఱింగినాఁడ జం
భారిసుతున్ వధింపఁ గల • యట్టి పరాక్రమ సత్త్వసంపదల్
వారికిఁ గల్గినే యని య • వారణ సంశయ మందనేటికిన్?

హనుమ సుగ్రీవుని సంశయము దీర్చుట

ఉ॥ అతని హస్త పాదముల • యందు సువర్చన శంఖరేఖ లు
ద్వోతక విశ్వ వంద్య లన • దుత్తమ పూరుష లక్షణా? వి
భృతము గాఁగ నున్నవి జ • గంబున నేరికిఁ గానఁ గాన ల
క్ష్మీఁరుణీ విభుండె యగు • సిద్ధము నమ్ముము నా వచస్సులన్

చ॥ త్రిపురములన్ దహించి యతి • తీవ్ర రుషా సహితుం గృతాంతు ము
న్వ్యవగత జీవుఁ జేసిన క • పర్తి కరాంచిత భీష్మ చాపమున్
ద్రవగని రాజసూనులు శి • రంబులు వంపఁగ నెక్కువెట్టి చి
ద్రువ లొనరించు సత్త్వఁడు వ • తుర్పుణఁ దొక్కఁడు దక్కఁ గల్గినే?

ఉ॥ నాజనకుండు వాయు వొక • నాడు కుమారక! ధాతఁగన్న పం
కేజదాయకాజీనకుఁ • గింకర వృత్తి గడింతు వీవు త
త్పూజయి నీకు నాకు భవ • దుఃఖము రెల్లఁ దొలించు జన్మము
త్రేజితరీతిఁ జొచ్చు' నని • తెల్పుఁగ నేనును సం యించుచున్.

ఉ॥ అప్పురుషోత్తముం దెలియు • నంగముఁ దెల్పుడి యన్న నాతఁడున్
ముప్పు జగంబునొందు తఱి • బుట్టి ద్రవన్నతఁ గానవచ్చుచోఁ

విప్పుగు భక్తి చేకూలు ద్ర • విందును ప్రేపు లకారణంబుగా
నప్పుడు తత్కృపాకరు ప • దాంబుజ సేవ యొనర్చుమా యనెన్

ఉ॥ వానరవర్యః తద్విధమే • వర్తిలై నిప్పుడు శంకరేః శ్రీ
జాని మహాత్వస్ త్వముల • చంద మెటుంగఁ దలంచి కేని ల
జ్యోనకు లొంగకుండు తరు • సప్తక మొక్క శ్రీముఖంబుచే
నూనము లేక తూటి చన • నొయ్యన నేయుట చూతమా యనన్

చ॥ భజియని తోడునీడయగు • వాయుకుమారుని గట్టిగాఁ గవుం
గిలి గొని మోదమంది తుల • కిందుచు రాముని చెంతకేగి ప్రాం
జలి మఱియించి రండని వి • సప్తతఁ దోడ్కొని పోయి యొక్కచో
నిలిపి నిభంబు రాయు నవ • నీజమ్మలం గనిపించి యిట్లనెన్

తే॥ ఈ మహోన్నత సాలంబు • లేడు నొక్క • యిపువుచే రంధ్రములు వహి • యిందు
ప్రబ్ధి యున్నట్టి నామనో • వ్యాకులతయుఁ దాఱునని వచియింపఁగ • దాశరథియు

క॥ ఇనసుతుక్కిరి దెలిసి మో • మన మందస్మితము చెలువు • పొలు పొరఁగనె
ట్టన ధనువున గుణమెక్కిడి • మన తరువుల చెంత కరిగె • గజ గమనందై

స ప్త సా ల వ ర్ణ న ము

వ॥ యుగములు మాఱినన్ నిలుచు • నున్ని నశింపదు లోక జాలముల్
తెగు తఱియైన నీ తరులు • తీటవు సప్త కులాచలంబులే
యగములుగాఁగ నిల్చినవి • యంచు వచింపఁగ దగ్గ సంస్థితిన్
నెగడి మహోన్నతంబులయి • నింగిని రాయుచునుండు నెప్పుడున్

చ॥ ఇన శకులీ మహీజ శిఖ • రేంద్రముఁగాంచి తరింపలేక చిం
తను తపమూన బ్రహ్మాయు ను • దగ్ర మహోత్కట సాల సప్తకం
బును గని దచ్చిరోగ్ర దళ • మల్ గని తెల్పఁగలేకపోవఁగా
మనజులు దాని యున్నతిని • మానుగఁ గొల్చి వచింపనేర్తురేః

చ॥ ప్రతిదినముం బ్రతిక్షణము • భాసుని వాణులు ప్రాలు మాల కి
ట్లతితర వేగముం గొని ప్ర • యాణము సేయ మఱొక్క హేతువున్
వెతకినఁ గానరాదు తరు • విస్తృతి దిక్కులఁ బరివి పూర్ణసాం
ద్రత గొన దాని సీద నలఁ • తం భజియింపకయుండు నిత్యమున్

చ॥ చదిలఁ జిరంబుగాఁ బొదలు • చక్కని చుక్కలు గాము లుప్పురం
బు దవిలి యెల్ల దిక్కులను • పొల్చు వహించెడి విందు పూచు నొ
ప్పదమగు పూవులే విటవ • వేధముచే ప్రణమైన మచ్చయే
యెద శశి కందటంచు వచి • యింపఁగ నొప్పెఁ దడున్నత స్థితుల్

ఉ॥ భేదము సేయరాని పృథి , వీజము లందలి కొమ్మ రెమ్మలా
చ్చాదనసేసి వ్యోమము ది , కా వలయంబును గప్పియుంటచే
వేదములట్లు పొల్చుటను , వేలుపుఁబెద్ద హుమాయి హంసిత్తో
మోద విహారముల్ నలువఁ , జోలునటంచు వచింపఁగాఁ దగున్ .

ఉ॥ గాలి చలింపఁగా విసరఁ , గమ్మని వాసన మీచు వుష్ప ప
త్రాలియుఁ బండ్లు కాయలు న , మస్తము చెట్టుల నుండి డుల్కి య
వ్వేలుపువాఁకయందు పడి , వేశమ భూమికిఁ జాటి తోయధిన్
బోలఁగఁ జేరఁగాఁ దగు న , మున్నతి నొప్పెను సప్తసాలముల్ .

చ॥ కొనలు గనంగ రా వజుని , గోళములం దగదాటి యవ్వలన్
మొనరఁగఁ జోలు నన్న విధ , మున్ వహించి త్రివిక్రముంబలెం
బొనరి ధర్మి మధ్యమునఁ , బొల్చు హిరణ్య నగంబువోలె లా
పునఁ దనుపొంది చూపులకు , భూరి భయంకిరమ్మె విరాజిలున్ .

తే॥ వాలి సుగ్రీవుల మనంబు , వగిది చేప, గలిగి. యాచేశేషుని పద , గలను గూడఁ
జీల్చుకొని క్రిందికిం బోవఁ , జెనయు వేళ్లు, గలిగి మద్దు లభేద్యమై , వెలయుచుండు

తే॥ పెరిగి దట్టమై పరవస , విటవ చయము. బాస్కర నిరోధ శంక యా , వహిలఁజేసి
యుదయ చరమ గిరులకంచె , నున్నతిగొని, యోజనంబునిస్తృతితోడ , నొప్పుచుండె

మ॥ ఇటు లొప్పారెడు సప్తసాల నికరం , బీక్షించి రాముండు త
త్పటు బాహోబల మంత వారలకుఁ జూ , పంబుని జీవశ్రవః
పుటముల్ గింగురు వోవ నిర్జరవరుల్ , మున్నెన్నఁడున్ లేని సం
కటముం బొందఁగ నుల్లసిల్లి గుఱ టం , కారంబు గావింపఁగన్ .

ఉ॥ దగ్గఱ నున్నవారలును , దవ్వల నుండెడివారు దిక్కరుల్
జెగిలి సొమ్మవోవ సర , వింద భవుండు దినంబు లెంచ మి
న్నొగ్గె ఫణింద్రుఁడున్ పడఁకి , యొరకువ్రాల్చె ఫణుంబు లన్నిటిన్
మొగ్గతిలంగఁ బడ్డవి న , రోజు హితాశ్వము లచ్చలించుచున్ .

తే॥ శత్రు సంహారకుండు దా , శరధిరాస, గుఱ నివాదంబు విన్న ల , క్షృణుఁడుదక్కఁ
దక్కువారలు పడు నవ , స్త్రు వచింప, నవమతించిన చందమే , యగునుగాదె

తే॥ హనుమ దాదులు నిబ్బర , మంది రాము. నస్త్ర విద్యా మహత్త్వమ్ము , నరయఁగోరి
పూన్నినియవ నాకర్ణార , ముగను లాగి, నీరజాబొందు పఱపెను , నిశిత శరము.

సాల వేధనము

ఉ॥ సాయక మంత సాల తరు , సప్తకముం దొలచేసి క్రింద న
ప్రాంత రోకముల్ దొలిచి , యవ్వల నేడగు పస్తుపాళి తే

దేయని క్రమ్యజ్ఞి వసు • దేకు విషంగము చేరె సప్తసం
వ్యామతముండుచోఁ దొలిచి • యవ్వలికిం జన కేగుడెంచునో

చ॥ జలనిరు లూర్ధ్వలోకములు • శైలములున్ ఋషు లర్కువాజులున్
మలయు మరుత్తులున్ భువన • మాతృకిలున్ గ్రహరాజి యుల్కి చం
చలతి భజించి యే డనెడు • సంఖ్యను గలుట రామబాణ మి
మ్ములఁ దొలచెసి చంపునని • పొల్పును వీడి వడంకె నయ్యెడన్

కా॥ లోక త్రాణ పరాయణుండొన శ్రీ • లోలుండు దుష్టాత్ములన్
జోకన్ గూలిచి ధర్మము న్నిలుప ను • శ్లోక స్ఫుర జ్ఞానమున్
శ్రీకారుణ్యము తోడ నొందెనని ను • గ్రీపుండు నిర్భీతి న
స్తోక ప్రాభవ భవ్య పాదముల సం • స్తోత్త్రంబు గావించుచున్

సుర పూజితంబులౌ • వరజాంబుజములకు, శిరము సోకఁగ మ్రొక్కి • చేమొగిడ్చి
పంప భూతమలీప • వింకజాసనుఁడీవ, క్షీర సాగరమందు • చెంగు దీప
పాపమ్ముల డ్రెంచు • పరదేవతపు నీవ, వెలువల లోపల • వెలుగుదీప
మత్స్యార్చి పుణ్యః • రత్నములె యీదాసుని కడకుఁదో దైచ్చె ని • ష్కలుషహృదయః

1. ఏఁ గృతార్థుఁడనైనా • కేది కొదువ? పాపములు తెల్పి పుణ్యంబు • పండె నేఁడు
రాక్షసవిరామ! భవ్యతా • రక సునామ! సద్గుణ స్తోమ! శ్రీరామ • సమర భీమ!

చ॥ అని వినుతింప వారి యిడు • సంగదచేఁ దపియించు వానరులౌ
గని కపిరాజుపాలి కొక • కాలుఁడు నేటికి వచ్చెనంచు ము
ద్వననిది ముగ్ధి రుచ్చమగు • వారుణి నాని చెలంగి పాడి న
ర్తనములు చేసి గంతులిడి • దాటిరి దూకిరి తొంగలించుచున్

ఉ॥ అందవయంబు లొండయి యు • గాంతమ వేళ మహాగ్ని కీలలు
ద్వందతఁ గల్పఁగా విగిలి • తప్పిన యెమ్ములకుప్ప కైడిన్
మొదయి దొడ్ కొండవరె • విక్కిలు దుందుభి యెఁగూఁడు కొ
దండధరుండు కాంచె దన • దారిని నెమ్మది నబ్రమండుచున్

ఉ॥ ఇయ్యది కాలు వాహనము • నెమ్మల కుప్పయోఁ దిగ్గజం బొకం
దొయ్యనఁ గూలెనోఁ మర • మొక్కటి చచ్చి కృశించి యెందెనోఁ
యియ్యెడ నిట్టులుండుటకు • హేతు వదెయ్యదిఁ తెల్పుఁగోరెద
నెయ్యదిఁ యన్న నిట్లను వ • నే చరనాధుఁడు సంతసంబునన్

3. దుందుభి పటలము, (15)

కా॥ శాశ్రవ హింసనాయత రు • షామతి దుందుభి దానపుండు న
క్షత్రపతిం బెకల్పు సుని • కాత మహోన్నత శృంగధారియై

చిత్రరథాశ్వుతిన్ మహిష , శీర్షముతోఁ జని చుందరాద్రి వా
జిత్రముతోఁ బయోధిఁ బెలు , చంగలఁచెన్ హరి రోయు కోసమై.

చ॥ హరియును మ్రోలనిల్చి యిటు , లాలము చేయుట యేల యన్న నం
గర మొనరింప రమ్మనుచుఁ , గర్భురుఁ డాడఁగ నన్నుబోటి న
త్వరహితు నేల కోరెదవుఁ , తార గిరీంద్రము చేరి పార్వతీ
వరుని దురంబు సేయఁ బిలు , వం దగునం చనురారి పల్కఁగన్.

చ॥ వడివడి వాడు రుద్రభగ , వానునీ శైలముఁ జేరి కొమ్ములం
దొడిచి పెక్కుల్ని ప్రోయఁ బని , పూనుడు భూలియు మ్రోల నిల్చి నీ
వరుగు నదేమి తెల్పుమన , న య్యసురుండును సంగరానకుం
దొడఁగుమ యన్న శంకరుడు , దుండుభిఁగాంచి హసించి యిట్లనెన్.

ఉ॥ నీకు నమాన దోర్బలుడు , విర్రరనాడుడు భిక్షవైన నే
నీకాను బెట్లుపొమ్మన ను , రేంద్రుని చెంతకు నేగి దైత్యుఁడున్
నాకు రణంబు నిమ్మనఁగ , నాక విభుండును గాంచి నీకు న
స్తోత్ర భూజాగ్ర కండువునఁ , ద్రొక్కఁబయేని వచింతుఁ బ్రీతిమై.

ఆ॥ అహవ దోహతుండు న్లవ , గాదిపుఁ దొక్కుడు నా కుమారకుం
దోహరి సాహరిం బెనఁగ , నోపును వారి యతండు పొమ్మనన్
దాహకుపోల్కి నేగి రణ , దర్పుని వారిని పిల్చి యాగిరి
బాహుంఁ గొమ్ములం గెలఁకి , పాదోనరింపఁగఁ దాకె వారియున్.

ఘ॥ వడిఁదాక నిరువురు , వలవల దావల, గిరిగిరఁ దిరుగుచు , నొరయు నపుడు
వారి నేర్పఱువంగ , వలను గాళ్ళుండఁగఁ, బడుదురు విడుదురు , తొడరుచుండ్రు
నిలుతురు పిలుతురు , నెగయుచుఁ దిగియుచుఁ, ద్రోతురు లేతు రు , తృప్తత మెఱయఁ
బాద పుట్టనలచే , బలువిడి యగ్నిపై . తెగసెను ధూళియు , నెగడె దిశల

తే॥ భూధరంబులు హంకార , ములకుమాలు , మ్రోగెఁ భూస్థలివడఁకుచు , మ్రోగెఁబ్రకృతి
నిలుకడం దప్పి చెలువంబు , నీగె వార, లెచ్చు తగ్గులు గనకిట్లు , పెచ్చు పెరుగ.

సీ॥ అంబువంబులు నంబ , రంబు నంబులు నం, బుధి వేష్టితాభిల , భూతలంబు
ధూనరావృతమయి , తోతేరకుండె ని, య్యది యది యని విర్ణ , యింపరాక
పండ్రెండు నెలలిట్లు , పండ్రంబుగాఁ బోర, విజిగీషువౌ నగ , భేదిసుతుఁడు
ప్రోన్నత శృంగముల్ , పోడిమితోఁ బట్టి, యాడ్చి యూడ్చి శిరంబు , నేయునంత

తే॥ ననుడుఁ దంతఁ బర్వత గ , రానుకారి, యైన పున గర్జితంబు మి , న్నదరఁజేసి
నిలువ వారియుఁ గోపంబు , నిలువలేక, పిడుగుకై వడి నెత్తిపై , బొడువ వాడు.

ఉ॥ దిమ్మగొనంగ నెత్తివయి • దెబ్బపడక విఱుగన్ బదమ్ములం
గమ్ములు నుగ్గుగాఁ జదియె • గందరలీలను పొల్పునోట ర
క్తమ్ములు గ్రమ్మి వెల్లువలు • గాఁ బ్రవహింపఁగ జీవహాని యొ
క్కుమ్మడి లేవ వజ్ర హతి • నుద్దు గిరింబరెవాడు దుల్లఁగన్.

చ॥ మఱియును వానిఁ బట్టి పలు • మాటులు చామర మట్లు త్రిప్పుచున్
దిరుగుచునుండ శోభితము • దిక్కుల జీఱునఁ జిప్పిలంగ ది
క్కురుల యొడఁగు దావుల • కాంతి వహించిన లీలఁ గ్రాలె నీ
గిరివర మెల్ల నొక్క పున • కింకుక వృక్షముఁబోలె భాసెనెన్.

మ॥ పటు బాహు బలశాలి వారి యటపై • పైఁ ద్రిప్పి వైవంగ నొ
క్కట మేఘంబుల దాటి భాను శశి న • క్షత్రవ్రణ మండల
స్ఫుట భాగంబులు దాటి యూర్ధ్వ భువనం • బు ల్దాటి ప్రాణంబు ల
చ్చటనే నిల్వ శరీర మిచ్చటఁబడెన్ • శక్రాదు లగ్నింపఁగన్.

ఉ॥ దుందుభి విస్తృకంపెనఁగు • తోరపు దేహము ముశ్యమాకముం
గ్రింది కడంగఁగాఁ బడుదుఁ • గిన్నమహామహాదౌ మతంగ మౌ
సిందుడు కావ మిచ్చె నది • యే యుపకారిగఁ గాచుచుండె న
న్నిందని సూర్యసూతి వచి • యించెను పూర్వ చరిత్ర మింపుగన్.

ఉ॥ రామవిభుండు తిక్కరక • రంబు రహింపఁగ విండుఁ జాప వి
ద్యా మహానీయు లక్షణము • దంబునఁ గాంచి యనుగఁగి దీని వి
చ్ఛామతి నిందునుండి యొక • చక్కటికిం దొలగింపు మన్న ని
త్యామల శీలఁబుడు ప • దంగుతో నెగమీఁచె మీఁటఁగన్.

చ॥ అదియును సత్యలోకమున • కవ్వలి బోటికిఁ బోయి క్రమ్మటన్
జిదియెఁగ నచ్చటం బడియె • జెచ్చెర గోఁబుల మూఁరియారై నీ
రదము క్రియన్ రమూత్తముడు • రాజిత పుష్ప వనంబుచేరి న
మృదమున నుండ బాస్కరుని • పుత్తుఁడు నిన్నిధి నిల్చి ప్రేమమై.

4. ఆఖరణ దర్శన పటలము. (42)

చ॥ మఱి యొక మాట దేవ! విను • మా యొకనాఁడిట మేము గుంపుగాఁ
దిరుగుచునుండ రావణుడు • తెక్కలియై తమ కాంతనేమి పే
రురవడిఁ గొంచుఁ బోవునెడ • నుగ్మలి యుమ్మలికించు చీ వనో
త్కరములఁ గల్గు త్రోవలను • గాంచు రోచనముం దొనర్చుచున్.

మ॥ తన మార్గంబు రదీయ నాధునకు దూ • తం బోలెఁ గాన్పించుఁగా
కని కాఁబోయిను భూషణావళం న • య్యబ్జాక్షి చేలాంచలం

బున నొప్పన్ ముడివైచి జాతి విడిచెన్ • బూర్ణాశ్రు వర్షంబుతోఁ
గని మేమయ్యది యంతరిక్షమునఁ జి • క్కం బట్టి హస్తంబులన్

మ॥ ఒకచో దాచిలి మావిభూషలను మీ • కొప్పారఁ జూపింతు మో
విక వీక్షింపుడు మీ సతీతిలకమౌ • పృథ్వీజవో? కావో? యం
చకలంకుండు దినేశ పుత్రుఁడు ప్రే • మాలాసముల్ సేయుచున్
సుకలుండౌ రఘురామ భూవరునికుం • జూపెన్ బ్రహ్మచంబునన్.

కా॥ సీతాదేవి విభూషణంబులఁ బరీ • షించెన్ నిమేషంబునన్
జేతం బగ్నిఁ గరంగు మైనముక్రియం • జెందెన్ విభూషామృత
ప్రీతిం బొందెను సౌమ్యసిల్లె నని వ • ర్ణించంగ నెట్లాను? త
జ్ఞాతస్పృతహృదంతరస్థితి మహా • చాంచల్యముం బొందఁగన్

కా॥ నారీరత్నము నంగకంబులను వి • న్నాణంబుగా నొప్పు మం
జీరా దాఙ్గరణావళుల్ జనకజా • శ్లష్టాంగముల్ జ్ఞప్తికిం
దేరం గానఁగనయ్యెఁ బాప మవి యా • ర్తిం గూర్చునే కాక పే
రారాటంబును మాన్పనేర్చునొకా సుం • తైనన్ ధరా జానకిన్?

చ॥ ఎడయికచేఁ గృశించిన మ • హీశుని తెల్విని దెచ్చె నందునా?
దుడుకున రాము జీవముల • దోరిచె నందునా? చందనంబుకై
వడి సుఖ శైత్యమిచ్చెనని పల్కుదునా? కడు సుగ్రతాపమే
యిదె సస నేర్తునా? మఱియు • నేమని చెప్పుదు? నెట్లు దెల్పుదున్?

చ॥ కొనరి వచించు సీత తొడు • గుల్ రఘువర్యుఁడు ప్రేమ మూర్ఖానం
గుసుమములయ్యెఁ దాల్చుటకుఁ • గోరఁగ నొప్పిన పుత్రరీయమై
విస్మయర కాంతి యుల్లసిలి • పేరురఘుండున గందమట్టు లొ
ప్పెనఁగె శరీరమెల్ల రహి • యించి విరాజిత దుష్పటంబు నాన్.

చ॥ కనుగవ నుండి యశ్రువులు • కాఱి యటం గల వస్తుజాలం
గొని వడిఁ బాతె దేహము గ • గుర్పొడిచెన్ భరియింపరాని మో
దనమున నుద్బి నిక్కి భుజ • దండము లయ్యెడ రామభద్రుఁ డొం
దినయది సంతసంబో? మఱి • త్రెవ్వని తాపము? మేని సౌమ్యయో?

మ॥ తనువెల్లన్ విషబాధ నొందు వహి సం • తాపించి శ్వాసంబుఁ బ్ర
జ్ఞను పోనాడి ధరిత్రి వ్రాలు సరర • జాతాక్షు సుగ్రీవుఁ డొ
య్యన వక్షంబున రోపద్బుందము చుఱు • క్కంచూనఁ గేల్పించి తొ
మ్మున కానించికొనెన్ మనమ్మున చిగు • ల్పుట్టింప దూపిల్లుదున్.

సుగ్రీవుడు రాముని నీతికి సంతాపించుట.

మ॥ అటు సుగ్రీవుఁ దురమ్ముపైఁ గొడువలే , కానించు కొంచున్ మహా
తక్కుమో రాముని దుర్వ్యవస్థఁ గని చి , త్తంబందు సంతాప లం
పటుడై కుందుచు నిట్లనున్ రమువరాః , పాపాత్ముఁడొ నేను సం
కటపాటుం గలిగించినాడఁ దొడపుల్ , గాన్పించి నీ కియ్యెడన్.

కా॥ వేదోద్ధారకః యీ యజాండమున న , నే్వడించి నాలావు దై
త్యాదుల్ రావణ దుర్విదగ్ధుఁ డెఱుంగన్ , వ్యక్తంబుగా నీ యశః
కేదారస్తల భూసుతన్ భవన ల , క్షిం దెత్తు సందేహమున్
లేదిట్లేల తపించి సొమ్మనిన వే , లేమ్మా జగన్నాయకా.

మ॥ అమృతోద్ధారః పతివ్రతానియమముల్ , వ్యక్తీకరింపంగ జ
న్మము తాఁ గాంచిన లోకమాత భయ కం , పంబుల్ వెనం జెంద నొ
ప్పమి గాంచిన నీవ రావణ శిరో , బాహోరతుల్ గాక లో
కములున్ నీయొక బాణ సంహతికి ల , క్ష్యంబైనఁ గాఁజాలునే.

మ॥ భవనోద్ధారకః యింద యుండుము మహా , వీర్య ప్రశాసంబున
దివిజుల్ మెచ్చఁగ లంక యేటికి జగ , ద్బృందంబు శోధించి దా
నవ రాజన్యుల మస్తకంబులను చూ , ర్ణం జాచి నీదేవి నీ
వపు మేల్కేలనఁ దెత్తు సేవకుని కా , ర్యం బిప్పె పీఠింపుమా.

కి॥ దానవ మర్దనః భవ దు , దార గుణంబులఁగొల్పి నిల్చి నీ
యానతిసేయు నెయ్యుర, మ , హార్య పరాక్రమ శోభితుండు న
మ్మానితుడైన లక్ష్మణుడు, , మస్తక మందు జగమ్ముతాల్పా నీ
యాసను నిన్ను నీవ యిటు , లక్కట చూచెద యల్ప దృష్టితో.

మ॥ తమ సామర్థ్యము తామె చెప్పకొనరు , ద్యుర్బిత్తిమై సజ్జనుల్
తమ కార్యంబులఁ బట్టి లోకమె గురు , తల్పంబున్ గనన్నేచ్చు ధ
ర్మము నీవేకద నిన్ను గాకితర ద , ర్మంబుల్ భవిం గల్గనే
భ్రమలం బొందుచు నుమ్మలింపఁదగునే , బ్రాంతాత్మ చంపంబునన్.

చ॥ అకలుష వాగ్విశారదః పు , గారియు బ్రహ్మయు విషరద్రువుం
దొరచిగఁ జేరుచో నమః , యొప్పగుచుండునుగాని పర లొ
క్కొకరుగ వేఱువేఱయిన , నొప్పురు నీకు సమాన సత్త్వకై
వికర జలేజనేత్రః యిటు , పీఠిడి పోల్కిఁ దపింపఁబోలునే.

కి॥ కాంచన చిత్ర పంకరుహ , కార్ముకః నా కుటుకోర్కి పిప్పదే
కాంచక చేయుమా యనచు , గోరుటలేదు విశంబనంబు లే

కంచిత లీల నేగ యసు , రాధిపుచే నగచాట్ల నొంది శో
కించెడు దేవి బంది దొలఁ , గింతము లెమ్మని పల్కునంతటన్.
క॥ రాముఁ దొక విధమునన్ మూ. ర్వా మేఘము తొలఁగఁ దేజీ , ప్రబ్ధివ బాష్ప
స్తోమము వెలియంగడుగా, రామున సుగ్రీవుఁ గాంచి , క్రచ్చట ననియెన్

శ్రీ రా ము ని ని ర్వే ద ము.

ఉ॥ పాపుడనై న యేను నొక , పర్వత సన్నిభ చాప మూని పె
ల్లొపిన శౌర్యశాలివలె , నుర్వరఁ బ్రాణముతోడ నుండ దు
ష్ప్రాప దురంత దుఃఖముల , వఁదురి జానకి భూషణంబులన్
దుఃఖిల దూసె నా బ్రతుకు , దుర్భర భారము గాదె భూమికిన్.

చ॥ అలఘు పతివ్రతా గుణము , లారసి గౌరవకీర్తులన్ మహిం
జెలఁగిన శ్రీలపట్ల నిటు , చేసిన వారలు పూర్వమెవ్వరేఁ
గలరొక్కొక దేవియట్లు కడ , గండలను పొందుచు నుండ నే శిలా
తల గిరి కాననంబుల వృ , ధాతిరుగాడుచునుంటిఁ జెల్లరేఁ

ఉ॥ దారిని పోవువారయిన , దగ్గటి చామల కెద్ది యేని యొ
ద్దారము సేయువారల న , డంప గఁ బ్రాణము లిచ్చియైన మేల్
కూరుచువారు సద్గుణులు; , కోరిక దిక్కుగ జీవగణ్ణుగా
వారక నన్నె నమ్మిన ను , భాసినిఁ గావఁగలేక యుండితిన్.

మ॥ గుణ సంపన్నులు మత్కులోద్భవులు కా , కుత్సుల్ వయోరాశినే
కణఁకం ద్రవ్వరి గంగఁ దెచ్చిరి యశః , కార్యంబులం జేసి ధర్మ సం
చణతం జింకలు దువ్వలొక్కదొన ని , చ్చన్నీరు ద్రావించి రేఁ
బణఁతిన్ సద్గుణ సంయుతన్ సతిని గా , వనేక యుంటింగదా.

చ॥ స్థిరుడగు ధర్మరాజునకుఁ , జేరఁగ శక్యముగాని వీరు శం
బరుఁ దునుమాడి యింద్రు దుర , వస్థలఁ బాపిన రాజుపట్టినై
గురుతర దుఃఖపాత్రమగు , గోడు గొహరు భరించి దానితో
శరములు చాపముల్ బరువు , చాలక మోయుచునుంటిఁ జెల్లరేఁ

చ॥ జనకుని సత్యవాక్కునకు , జాటుదు గల్గుట యొప్పదంచు నె
మ్మనమున నెంచి రాజ్యము శి , మంబున వీడి యరణ్య సీమకుం
దనియఁగ వచ్చి యిందు సహ , ధర్మిణిఁ గోల్పిడి శాస్త్రతంపు నిం
దను జను లీనడింపఁ దలఁ , దాల్చితి నెట్లు తొలంబుకొందునో.

తే॥ ఇట్లు దుఃఖించి పసచెడి , యెన్నరాని, శోక వేదనాహతుడయి , సౌమ్యసిల్లు
రామచంద్రుని వానర , రాజు దుఃఖ, వారిరాశి తీరము చేర్చి , యూఱడించె.

ఉ॥ నీ యుపచారవాక్యముల , నీఁగితి దుఃఖ మొకింత మిత్రమా!
పాయఁగ నెంచివాడఁ దను , బంధము వేతొక త్రోవ లేదు నా
కీ యెడ గడ్డునింద నమ , యింపఁగ, నీకొనరించు పంతమున్
మాయక తీర్చి యవ్వల న , మాహిత చిత్తుడనై మరించెదన్.

హనుమంతుడు క్షర్తవ్యముం దెలుపుట.

క॥ అని రఘురాముడు పలుకఁగ, విని మారుతి కేలు మొగిచి , వినయ నమితుడై
జనపాలక, యొక మనవిని, వినవలతును జరుగవలయు , విధ మొపికమై.

తే॥ మొదటఁ గ్రూరకర్ముని వారి , సదమదంబు, సేసి భాస్కర పుత్రుఁ గి , క్షింధ నిలిపి
యనద్యశంబగు ప్లవగ నై , న్యంబు గూర్చు, కున్న దైత్యుల రావు రో , యుట కడింది.

క॥ దైత్యులకు నెలపు దరనో, య, ధిక్కలనో, నాగముననో , దివిలో, యెటనో;
సత్యముగ నెఱుంగలేమయ, గత్యముగా వలయు వెదుకఁ , గపి నైన్యంబుల్.

మ॥ క్షణకాలంబునఁ జుట్ట నేరుతురు లో , కంబెల్ల నిష్కర్తముల్
చఱులై కూర్తురు పూర్వకర్మవలె హిం , సల్ చేయ నేతెంతు దు
ర్గుణు లెల్లెటో తొలంగుచుండురు మహా , హేరాపదల్ వోపు ధో
రణి వారేగు వధంబు లా కుటిల చ , ర్యల్ కాంచ దుస్సాధ్యముల్.

ఉ॥ అందిత రీతిమై జగము , లన్ని యొ కేవరి నివ్వటిల్లగా
లించి మహాజఁ గానఁగ వ , లెన్ బరి దప్పి యొక్కొక్కచోట శో
ధించుడుఁ బోవుచో వితగఁ , ద్రిప్పటగాక పలంబు లేదు యొ
చింపఁగ నేండ్లు పూండ్లు కడ , చెల్లును మీరుఁ దలంచి చూడుడి

ఉ॥ వానరసేన కల్పమున , వారిధి పొంగిన రీతి లోకమున్
బూనిక గప్పఁగాఁ గలదు , పూర్తిగ దెబ్బది వెల్వ లుండు నం
భోనిధిఁ ద్రావఁగాఁ జగముఁ , బోడిమితోఁ దలక్రిందు సేయఁగా
నై నను చాలియుండు భవ , దాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చు నిచ్చలున్.

ఉ॥ క్షాపునఁ దొల్ల వారిఁ గడఁ , కన్ వదియించి యనంతరంబ మీ
దేవిని రోయఁబానఁగ వి , ధించుట కార్య మటంబు నెంచెదన్
దేవ! యనంగ శాంతినిధి , భీరుడు రాముడు మంచిదంబు నం
భావన సేసి నేఁడె చని , వారిని గూల్తుము రండు రెండనన్.

సీ॥ భయద నేత్రంబుల , వఱలు శరభ మొండు, కడిమి నొప్పారు వ్యా , ప్రములు రెండు
గమన కౌశల మొప్పు , గజములు రెండు ప, రాక్రమ స్థిర మృగ , రాజ యుగళి

త్రోవఁ జన్నట్లు ను , గ్రీవుండు నల నీల, తార మారుతులు ను , దారగుణులు
రామలక్ష్మణులును , రాజీలఁ గదళీ ర, సాల తమాల తా , కోలసాల

తే॥ వట వనన సుర పున్నాగ , బదరికాది, తరువు లేలాది లతికా వ్ర , తతులు క్రమ్మి
యన్న చరియల మార్గాన , నుద్ధతిమెయి, నేడుగురు కూడి వెడలినా , రెనకమెనఁగ

సీ॥ ఆమార్గ మందెల్ల , హరిజాక్షలై నట్టి, హరికాంత లూఁగు ను , య్యాల లుండు
నుయ్యెల లేని చో , తొప్పగాఁ జందన, తరులచే నిబిడమో , చరియ లుండుఁ
జరియలు లేనిదే , శముల మేఘావృత, మగు మనగిరి శిఖ , రా? యుండు
మనగిరి శిఖరముల్ , గలుగని చోటులఁ, దావులు వెదజల్లు , తీప ండు

తే॥ తీప లలిబిల్లిక గల , త్రోవలుండుఁ, ద్రోవలండు విక్రాంతి కై , తోఁట లుండుఁ
దోఁటల దొడ్ డిగ్గియల్ , దోఁటులుండుఁ, డిగ్గియల హరిజంబులు డిగ్గుచుండు,

తే॥ ఆద్రు లెక్కనప్పడు దిగు , నపుడు నహజ, వరుతుతముసేయు గండ పెం , డెరములులి
రామలక్ష్మణుల్ వీరహ , ర్యక్షభంగి, నడచినారలు తోడి వా , నరులతోడ.

పే॥ కాకుత్స్థవర్ణుల , కపికలోత్తంసుల, గమన వేగమునకుఁ , గరులు బెదరె
జీమాతసంఘముల్ , చెదరెఁ దుంపురులు చిం, దర వందరై వసుం , ధరను రాలె
సుంపొన్న వృక్షముల్ , సొంపారఁ బెరిగిన, చణియల సురగముల్ , పరుగులై తై
శరభ శార్దూల కేసరి , భల్లక, గవయాదులును భీతిఁ , దవిలి పాఠె

తే॥ వానివేగానవిడిగిన , పాదపములఁ, దేనెత్తెచ్చెలు చితికి ధా , త్రిని స్రవింపఁ
బోవుత్రోవ యెల్లెడఁ జాల , బురదయగుడు, నడవ సులభంబుగాక జా , టుడుగ నుండె ,

తే॥ పద్మరాగ మణి వ్రణా , పటలి వరవి, మండుచున్న కొండలఁబోలె , మలపె గిరులు
వానిఁ జల్లార్ప జలదముల్ , వ్రబ్బు కరణి, రాఘవుల దేహకాంతులు , క్రాలుచుండె.

ఉ॥ పాటు వియన్నదీ జలము , పర్వత సానువులందు ద్రోణులన్
బాటుఁ బోలంబులందు గల , పైరుల కందలి మీలు చాలుగఁ
బాటు యురంబులున్ బొడువఁ , బాటు మదావశపాళి వెన్నులం
బాటుఁ బితృ బృందములు , పాదప శాఖలఁ బాటుఁ గోఁతులున్.

పీ॥ ఏలా లతాశాల , దోలానమాలోల, ఫల వాననలు సుర , పాళిఁ దివుచు
మకరంద విష్యంద , మలయజ సాను వి, ర్ఘ్నములు నక్షత్ర , నమితిఁ దివుచు
బహురత్న జాత వ్ర , ధా మరీచీ జాల, మింద్రదావంబుల , నేని తివుచుఁ
బలుతరవిప్పుట , స్పటిక శిలాతల, సందోహములు బాల , చంద్రుఁ దివుచు

తే॥ విరులగుత్తులుగ్రహకాంతి , విరియఁదివుచు, సాంద్రగుల్మముల్ మేఘసం , చయముఁదివుచు
వృక్ష సంశాసములు మిన్ను , ప్రేలఁ దివుచు, రమ్యతమమైన యవ్వన , రాజమందు,

మ॥ కమనీయంబుగ నిట్లు లుల్లసిలు త , త్కాంతార మార్గంబునన్
శ్రమ లెక్కింపక పోయి స్వర్ణమముమా , స్వర్గంబె యచ్చటికిన్
సుమనో రాజసుతుడు తెచ్చెననగా , శోభిల్లు కిష్కింధ మో
దము పెంపారంగ దాసి చేయఁదగు చం , దంబున్ విచారించుచున్.

5. వా లి చ థ ప ట ల ము. (153)

చ॥ అరి బల మర్థునుండు సుగు , జాధ్యుడు రాముడు కొంత సేపు శ్ర
చ్చుటఁ దలపొసి యర్కనుతు , నాదటఁ గాంచి బలిముఖేంద్రః నీ
నరమర లేక వాలిని ర , జావని కామికతోడఁ బిల్చి సం
గర మొనరింపు మొక్క విళి , ఖంబునఁ గూర్చెదదవ్యసందియేన్.

ఉ॥ నావుడు మేలుమేలని పు , నంబగు నూహమటంచు నుచ్చి సు
గ్రీవుడు పింహనాద మొన , రించెఁ బయోధులు పుల్లగిల్ల మే
మావళి సిగ్గిలంగ నమ , చాలి కలంగ జనంబు క్రుంగ ది
గూవలయంబు పిక్కటిల , వ్యోమము మిక్కిలి బూరటిల్లఁగన్.

పే॥ రమ్మెదిరించి పో , రంగ నమరంబున, నంతకాంతికమున , కనుపువాడ
నని యాడుగఱచి భు , జాస్పాలనమ్మొగి, జేయఁ దద్రవముకి , ప్కింధయందు
దడిమంబునం బాల , కడలికై వడి నిద్ర, నెందిన యవ్వలి , చెవులఁ జొరఁగఁ
గరిరాజా గీత కే , సరి విని కోపాన, లేచు కై వడి వాలి , లేచి నిలిచి

తే॥ తమ్ముఁ దాజి కాయితముయ , దాసి సింహ, నాద మొనరించె నని పెద్ద , నవ్వునవ్వె
నా నగవుచేత నొకపరి , యదరె నగరు, పరిజనంబులు వాసర , వరుధు బెచర,

మ॥ లయకాలంబున వారిరాజీ తరంగల్ , అంపిల్లఁగా లేచు నొ
ప్పుయి తల్పంబున వాలి లేచి చల మే , పారన్ ధరన్ దాఁచెఁ ద
ద్యుదాహూతముచే గిరీంద్రము దిగం , బాతెన్ మహీజాత సం
చయముల్ దొరై భుజంబులన్ విదురువన్ , జండాకుగ ప్రోద్ధతన్.

కా॥ క్రోధావేశముచేత రోమతతి గ , గుర్వొందె నందుండి నీ
రోధ ప్రక్రియఁ జిట్టి పెట్టి వెడలెన్ , యాక్షంబుగా నిప్పుకల్
వేధోదంబు వడంక మిడ్లులులు ప , రెస్సన్ నేత్రయుగ్మంబునన్
బాధించెం దవ ధూమమట్లు పొగ య , చ్చాస్సంబుచే స్వర్గమున్.

చ॥ కరతలము ల్వడిం జఱచు , కర్కశ నాదము భూమి మోయు ది
క్కరులకు భీతిఁ గూర్చె గిరి , కందరముల్ మఱుమోతఁ బేర్చెఁ బ్ర
స్తరములు దొర్లు పేరులిపు , దందడిచే జలదంపు గర్జనల్
కొఱవదెఁ బ్రాణికోటి కల , గుండు వహించెఁ జగంబు కంపిలెన్.

తే॥ అధమ! వచ్చితి వచ్చితి, ననెడి వీర, వాక్యములు దిక్కులకు విన, వచ్చె నదరి
నిలువ శీర్షక శిఖరంబు, నెగడి తగిలి, ఋక్షజాలంబు పటపల, క్రిందరాలె.

పీ॥ నడతెంచు వేగాన, నదరిన పెనుగాలి, వీవఁ గిరిశ్రేణి, పెల్లగిల్లి
దెసల కొనల దాఁక, వినరుకొనుచుఁ బోయి, ధరణి దద్దటిలంగ, దొరలి పడియె
శ్వేత 'రోమంబుల, చివరల వెడలిన, యదరు లజాండ కు, డ్యముల మూసె
మిత్తికన్నులు మిటు, మిట్లు గొల్పెను తెఱ, గంటలు పఱచిరి, గతులు దప్పి

తే॥ పండ్లు పటపట గీఁటఁగా, వఱలు నగ్ని, కణము లళనిపాతమువోలె, గడలఁ జెడఁడె
బుజుము లప్పళింపఁగ బాహు, పురుల రాలు, రత్నములు మెఱుపులక్రియ, రాలుచుండె

చ॥ నరులును వారిధుల్ సురలు, నాగులు భూతగణంబు తత్త్వముల్
ధరణియు నాసిరిల్లు తఱి, దార్కొను చండతరాగ్నివోలె జూ
పఱకుఁ గనంబడెకా భయము, బ్రాంతియుఁ గొల్పుచుఁ బూర్వమందు తా
దరిచిన పాలవెల్లి బెడి, దంబుగఁ బుట్టు విషంబు కైవడిన్.

తార వాలికి హితోక్తులు పలుకుట

తే॥ తార తిలకిసి తిలకంబు, తనదు భర్త, కనుల నుండి నిప్పుకలు మొ, గంబునుండి
పొగయు వెలువడి మేనిని, ముంగురులను, కాల్యమండ నడ్దమువల్చి, కరమువదై.

తే॥ మగువ! విడువును యద్దగిం, పకును నన్ను, బలిమి ననకి, బిల్చిన ప్రొద్దు, పట్టి బట్టి
జలధివలెఁ ద్రచ్చి తజ్జీవ, ములను గ్రోలి, వేగ మరలెద ననవుడు, వెలఁడి పలికె.

మ॥ జయశాలి! భవదీయ దోర్బలము నో, ర్భునేక యల్లాది దు
ర్భయ చిత్తంబునఁ బాఱువాడు నవ న, త్వంబొందఁగాలేదు ని
స్మయమౌ నూతన జన్మమొందఁడును భా, స్వత్పుత్రుఁ డివ్వేళ ని
ర్భయుఁడై రా బలశాలి యొక్కరుని తో, డాటుండు నిక్కంబుగన్.

చ॥ అన వికటంబుగా నగి ను, రాధివ పుత్రుఁడు పల్కుఁ దొయ్యరీ!
వినుము త్రిలోకజీవు లొక, పెట్ట నెదిర్చినఁ గొప్పరించి యు
క్కునఁ బరిమార్తుఁ దారసిలి, క్రుంగక నిల్చిన శూరుఁ దొక్కఁ డిం
దనుకను వింటివేమి? విత, ధంబుగ బీతిలనేల చెప్పమా?

పీ॥ మందరకైలంబు, మంధానముగఁ బావ, తేఁడు దిట్టపుడరి, త్రాడుగాఁగ
చక్రి పీఠముగాఁ, జంద్రుండు తరికంబ, ముగ నుంచుకొని దేవ, పూర్వదేవ
బృందంబుక్షీరవా, ర్ధిని చిల్కి యలసిన, తఱి నొక్కఁడన పట్టి, తరిచి సుధను
వారి కొనంగు నా, వీరంబు మఱవంగఁ, దగినదే! నీకుఁ జం, దన సుగంధి!

తే॥ దేవ దానవు లెదిరించి, చీలువడిరి, ప్రాణిఁ బ్రాణంబులను వేఱు, పఱచు యముఁడు
నా యతిధ విన్న గడగడ, నడుఁకువాడు, పోర నాతోడ నెవ్వఁడు, పూనువాఁడు?

చ॥ అటు లొకవేళ మందమతి, యై యొకరుం దెదిరించెనేని యు
తృట కవమూని మేలిమిని, గాంచు వరంబున శత్రుదేహ వి
స్ఫుట పటు సత్త్వమం దరులు, స్రుక్క సగంబు బలంబు చెందు న
వ్విట నెదుర్కొన్నవాడు ఫల, మేమి గడించును; చింత యేటికిన్.

తే॥ వారి యిటు వల్కు విని తార, ప్రాజనాదః, రామచంద్రుండు దశరథ, రాజసుతుడు
రవిజ మిత్రుడై నిను చంపఁ, బ్రతిపదేసె, ననుచు హితులచే వింటి నేఁ, డనుచు సతఁడు

చారిత్రాకృతి శ్రీమము గుణము లభివర్ణించుట

ఉ॥ పాపిని యేల వల్కుతివి, బంధములం దెగఁ గోయలేని బా
ధా పరితప్త దేహులకు, ధర్మధంబు గమించి చూపు ల
క్ష్యపతి కిట్లనర్హమగు, చెట్టులు గట్టినవేమి; యిట్టి నీ
పాపము వోవ నింక నొక, పాచితముం గలదేమి; వెంగలీ.

చ॥ ఇహపర సౌఖ్యమున్ తనర, నిప్పు ముకుండున కిట్లునేత ము
ద్యహ మొకొ; గౌరవార్హ మొకొ; తత్కృతి లాభకరంబొ; ప్రేమయున్
సహనము రూపుగా సరల, జంతువులన్ బిరిరక్ష సేసి లో
క హితము గోరు ధర్మమె స్వ, కర్మ మడచుకొనంగఁ జూచునే;

చ॥ జనకుని సత్యవాక్కునిగఁ, జల్చి విమాతృ నిదేశ మూని వ
ర్జన మొనరింపలేని కరు, జామతిఁ దత్త్రియసూతికిన్ స్వమే
దిని విడిపించి కానలకు, దృష్టిగ వచ్చిన యుత్తమోత్తమున్
దనియ నుతింప కిట్లు సడి, దార్పెడు ప్రల్లద మాడఁగూడునే;

ఉ॥ అండములెల్ల నొక్కటయి, యాచి నెదిర్పినఁ గేలఁ బూను కో
దండ సహాయుడై విజయ, తామరసానన చెట్టఁబట్టు ను
ద్దండుఁ దనస్య సామ్య గుణ, ధాముఁడు రాముఁడు పేరు నూరు లే
కుండెడు నీచుతోఁ జెలిమి, యొప్పుగఁజేయునె మత్తకాశిని.

చ॥ ఆనుజలకంబె వేఱయిన, ప్రాణము లేదని యెంచి వారితో
నెనరునఁ గూడి వర్తిలి వి, నీతుఁడు కారుణికుండు నాడు వే
ల్చినగు రఘుప్రభుండు తన, పూజ్యత మాయఁగ నేనుఁ దమ్ముఁడున్
మొనననవేళ మధ్యఁకర, ముఖ దెకి నెక్కిడునేమి; కోమలీ.

చ॥ డ్డః పిట నుండు మియ్యదన, చయ్యన నేఁజని ఘోర సంగరాం
గజమున వాని క్రొవ్వడఁగఁ, గాఁ జదియించి యనుప్రజం బవా
రణగతిఁ బారణల్ నలిపి, క్రచ్చట తోడుగ వచ్చినట్టి దు
ర్గుణులకు భంగపాటు నొడఁ, గూర్చెద వచ్చెదఁ జింత దక్కుమా.

చ॥ అనవుడు భర్తమాట తెడు , రాడ కుదార కపింద్రుదార తా
ర నిలిచె వారి యుత్సుకతఁ , గ్రన్నన బాహువు బుద్ధు బూర్వ ది
గ్గున గిరి మీఁద దోచు రవి , కైవడిఁ గ్రాలి మహోగ్ర చండ కో
పనుఁడయి దుర్నిరీక్ష్యగతి , వారి కసంబడెఁ తన్మహాద్రిపై .

చ॥ భుజబల దార్ద్యమందు పెను , పోడిమినొందు గిరింద్రుఁ బోలు నిం
ద్రజాఁడు, నిశాచరేంద్రుని సు , దం బడఁగింపఁగఁ బూని గుంజ న
క్కజముగఁబుట్టు నా నరమ్మ , గవ్రభు సంచునఁ గాంచవారలున్
గజగజలాడ పెచ్చెఁ దమ , కంబున నర్కజాఁ డున్నచోటికిన్ .

వా లి సు గ్రీ వు ల స మ ర ము.

ఉ॥ గర్జిలు తమ్ముఁగాంచి ఘన , గర్జన చేసె సురేంద్రసూతి త
దగ్గఱ త్రివిక్రమేకుని ప , దంబు పెరింగిన యట్లు లోకముల్
దుర్జయలీల నుగ్రముగ , దూఁటెను మేఘ సమూహమెల వి
స్ఫూరిత రీతిగాఁ బిడుగు , పుంజములన్ వడి రాల్చె నెల్లెకన్ .

ఉ॥ అప్పుడు రాఘవుండు తన , యర్మిలి తమ్ముని గాంచి యిట్లనున్
దప్పక చూడు నాగ విబు , ధ ప్రకరంబులు రాక్షసాళి నీ
రుక్మప్రయు మేఘరాజియు మ , రుత్తులయాగ్ని మఱేవియేని యీ
యొప్పుగు మేనితో సమత , యొప్పునఁ బీకరదేహి వీడనన్ .

చ॥ అవరజాఁ డిట్లనున్ వినతి , నార్యః విభాకరసూతి జ్యేష్ఠు నా
యువుఁ గొనఁ గ్రూరకాలిని స , ముద్దతిఁ దోడ్కొని వచ్చె నేడు సం
న్దవగతి సంగరంబు బెడి , దంబుగఁ బూనినవాఁడు కాఁడ యీ
ప్రవగుఁ డటంచు నా మనము , పాయని వేదన నొందు నిత్రతీన్ .

ఉ॥ చిత్తజరూపః ధర్మము నశింపఁగ న , మ్మిగ మాయు చెయ్యులన్
జిత్తమ చేర్చు బాలికుని , శిష్టులు నమ్మఁగరాదు నమ్మికో
లుత్తమ రీతికాదు తన , యల్లమునందు విరోధి వోలె ను
న్మత్తుఁడు జ్యేష్ఠఁ జంప జత , నం బొనరించె నిఁకెట్లు నమ్ముటల్ .

చ॥ అను తనతమ్ము మోముఁగని , యార్యుఁడు పల్కను లక్ష్యజాఁ వివే
చన మొక యింతలేని మృగ , జాతుల శీలముఁ గూర్చియిట్లు చిం
తన మొనరింపఁగూడ దొక , తల్లి కుమారులలోనఁ దమ్ము రె
ల్లను తమ యన్నజాడల మె , లంగినచో భరతుం డెలర్చునేః

ఉ॥ చాప కిణాంక సుందర భు , జాఁ భువి శిష్టులు కొందఱే సుమీ
పావురె పల్వ రుండుదురు , బాళి యెరిప్పిన చోట సద్గజా

కీ మ్మింధాకాండము.

వాపమె గంచుచుంట గుణి • వద్దతి యట్టుల గాకయున్న ని
షాపులు లోకమందుగల • వారొకొ నూక్షమతిన్ గ్రహించినన్;

తే॥ బలియరగు రామలక్ష్మణ • ప్రభువులిట్లు • మాటలాడుచు నుండఁగా • సుండుఁగొండ
అట్లు దిగ్గజంబులపోల్కి • నర్కశక్ర • పుత్తులిరువురు పోరాడఁ • బూనినారు,

ఉ॥ కొండయుఁకొండ దీక్షానిన • కోపున నొప్పి బలంబు హింసయున్
దండితనఁబు గల్గిన యు • దగ్ర మృగేంద్ర యుగంబు కైవడిఁ
బండతరఁబుగాఁ దిరిగి • సామంతు గుమ్మరి దోర్బలంబునన్
మెండుగఁ ద్రిప్పసారె కర • జిన్ గుడిచుట్టుచుఁ జోరి రుద్ధతిన్.

చ॥ తొడలు తొడల్ పెనంచి భుజ • తుండములన్ మెలివైచి దంతులు
గ్గుడుపుగఁ జోరురీతిఁ దడ • కట్టుచు దూఁటుచు ముష్టి పోటులన్
దొడఁకక చెంగుజన్ మరల • దూఁతుచుఁ బట్టుచుఁ బట్టు వీడుచున్
బెడమఱఁ ద్రిప్పచున్ మెఱపి • బెట్టెదులై వడిఁ జోరి రిరుద్ధరున్

చ॥ గుజ బల వీర్య సంపదలఁ • జొల్చిన భీకరమూర్తు లేక గ
ర్పు జనితు లొక్క కాంతకయి • పట్టుగఁ జోరుట చూడ మున్ను బే
రజమున వచ్చు నచ్చర క • రంబు గ్రహింపఁ జలంబు మీటి పె
చ్చు జతన పోరు సుండు నువ • సుండుని పోలిరి వార లయ్యెడన్.

చ॥ జలనిధి లొండొక్కఁ బెలు • చన్ సరిపోరుట రెండు మేరువుల్
తలకొని మించి దీక్షానుట • దర్పము రోషము మాటుకొంట యి
య్యిలఁ గనలేనివార మిఁక • నేద్రెలు వాలియు సూర్యసూత్రయున్
మలయుచుఁ జోరుచుంట కువ • మానము తెల్పగఁజాల మియ్యెడన్

ఉ॥ వానర వాధు నేత్రముల • వారక వెల్వడు విస్ఫులింగ సం
తానముచేఁ బయోదములు • తాతెను కొండలు మందె దిక్కరుల్
పూనె వడంతు నాకులును • పూర్ణభయంబున దాఁగఁబాటి నా
రూనిములై చతుర్విధము • లొప్పిన భూస్థలి వీడెఁ దగ్గతుల్.

ఉ॥ వారు మహేంద్రలోకమున • వారొ? దరాధర సాను భూమిపై
వారొ? ధరిల్లిపై వఱలు • వారొ? దిగంతములందు నిల్చు వా
లో? రహి సమ్మోఘానఁ గల • రొ? యని చూపఱు బ్రాంతి నొంద వి
స్ఫార జిగీషులై దిగులు • వాఱక నమ్మికిఁ జోరి రుద్ధతిన్.

చ॥ కఱువుచు రక్తికొంచుఁ బెను గాయములన్ రుధిరంబు కల్వలై
వఱలఁగ వార్డు లొండొకటి • పైకొని నేనెడు మ్రోత కైదు పా

శ్రుణ్వచు ముష్టిపూజముల , యారవము ల్లయకాలమందు మ
బృజిమిన లీలఁ గ్రాలఁగ మ , హోన్నతులై యెనరేగి రయ్యెదన్

ఉ॥ వారితరేత రాహతుల , వాడి నఖంబులఁ బంటి కాటలన్
బోర వపు ష్టతంబులను , దోరన రక్తము చిమ్మి మిన్ను వి
స్త్రాము తోఁగఁ జేయ నుడు , జాలము భొమునిపోలె, సాంధ్ర సాం
ద్యరుణ శోభితంబయిన , యంబరముంబలె నొప్పె మేఘముల్.

మీ॥ కొలిమి నెట్టినగఁ గ్రాఁ , గుడు లోహమును చాకఁ , బెట్టి నమ్మెటతోడఁ , గొట్టురంతఁ
జిటవటమచి చెనల్ , చెదరు మిడుంగుల, కరణి నిష్పక లెల్ల , కడల బెరయ
విరువుర భుజముల , నిరువురు విడికిళ్లఁ , దాడింతు మన నిశా , దంబు లెగయ
మరములతోడఁద్రో , యుదురు పాచములతోఁ , దన్నుచుండుమరుహ , స్తములతోడ

తే॥ బొడుతు రటతురు తరుబ్బింద , ములనుపెజీకి , వైతు రద్రులఁ బెకలించి , వైచుచుంట్రి
బెదర నాచ్చింతురు కోస , వీక్షణములఁ , గాంచుచుండురు లోకముల్ , కలఁతఁబెంద

మీ॥ పైతెత్తుదురు సట్టి , పాటవైతురు తొబ్బు , గాన్నింతు రురమున , గాధ ముష్టి
లోక్కిగాఁ బొడుతురు , లోఁగొన నవ్యాస , నవ్యఃపద్మతులఁ గే , నరుల నరణి
నరికట్టుదురు వెన్న , కరుగుదు రొందోరుల్ , పెనవడి పదుమరు , పృథివి యదర
తొమ్ముతోఁకంజట్టి , యెమ్ములు పొడిగాఁగ , లాగుదుఁ గాళ్లతో , లాగితోతు

అ॥ రీఁచెతోడఁ బొడుదు , వాటాన ఖర నఖ, రములు నెత్తురొయక , అక్కుచుండు
రలసి సొలసి లేచి , యలపు బలంబును , చలము మీఱరణము , నలుపుచుండు.

ఉ॥ భూమిని పాడుకొన్న తరు , పుల్ శిలలుంబొడిగా ధరాధర
స్తోమము సర్వవస్తువులు , స్రుక్కక వైవఁద నొందొకండు పై
వ్యోమమునందె నుగ్గయి ప , యోధిని దిక్కులఁ జేర వారు నం
ప్తేమము దక్క కొక్కరును , చిక్కక పోరిరి భీకరంబుగన్.

ఉ॥ పూచి రహించు మోడుగుల , పొల్చిన దేహములొప్ప నిర్దురున్
బూచి చలంబు పెంపఱక , పోరఁగ నెండిన భూజ పుంజముల్
పూచిక లున్న కాన దవ , ముంబలె రోమములందు వహ్నియుం
దోచె సురల్ వడంకి పలు , త్రోవలఁ జాతిరి తక్కులేటికిన్.

ఉ॥ వీరులు వానరాధిపులు , విక్రమనంపద సౌంపుపెంపఁగాఁ
బోరొనరించుచుండఁ బటు , భూరి భుజా బల శీలి వాలి క్రో
ధారుణ లోచనుండయి గ , జాధిపు సింగము నొంచుకై పెడిన్
గ్రూరముగా నలంచి వడిఁ , గొట్టె మనస్ఫీతి నంచలింపఁగన్.

మ॥ పునః దర్శంబున వారి వారి పెను వి , ర్హతంబు నావ్రేయ నొ
చ్చిన సుగ్రీవుఁడు పాతీ వచ్చిపడుచు॥ , జింఠాకుల స్వాంతుఁడై
యన వంశోత్తముఁ గాంచి దీనుఁడయి న , నిన్ద్రుల సేయంగ నీ
వన శ్రీరాముఁడు లోన నొచ్చుకొని యి , ట్లాడెన్ దయాసాంధ్రుఁడై .

పీ॥ భేద మొందకుము ను , గ్రీవః మీలో వారి, యెవ్వఁ డనుచు మది , నెఱుంగెన్దె
గజపుష్ప మాలను , కంఠమం దిడికొని, యీసారి పొమ్ము మే , లెనయు నీకు
వని పంప సుగ్రీవుఁ డతి రథసంబునఁ, దారకల్ గూర్చిన , తీరు మీఱు
పేరు దాలిచిపోయి , పేరెత్తి, వాలిని, చీరి పేరులిపునఁ , జేరి యకఁడు

తే॥ వెఱవఁ బొడిచి హింసించ న , వీర్యుఁ డులికి, పాతీపోయిన వాడేల , వచ్చెననుచు
నెగడి కోపించి రవిసుతు , నెఱుకులంటఁ, బొడిచె దంచెను గ్రుద్దెను , మోఁదెఁదన్నె.

చ॥ రవిజాఁడు ప్రాణముల్యెడలఁ , గ్రక్కెను నెత్తురు వచ్చెఁ గన్నులం
జెవులను నొచ్చి యాతఁడును , శ్రీరఘరాముని దిక్కుచూచెఁ బైఁ
దవిలి సురేంద్రనందనుఁడు , దారుణ హింస యొనర్చఁ జూచె రా
ఘవుఁడు నమోఘసాయకము , కార్యక మందునఁ గూర్చెఁ జెచ్చెరన్

చ॥ కటివఱుఁ గంఠమందు నొడి , కింబగఁ గేలు గదించి యెత్తి యు
ద్బుటగతి నేలపైఁ జదుమ , వారి దినేకుని పట్టి నెత్తఁగాఁ
బలుపుగ నారి లాగి రఘు , వర్యుఁడు లక్ష్మముచేసి యేపె ను
త్కంఠుఁడగు వారి జొమ్ము వడిఁ , గాఁడ నమోఘ శరంబు గ్రక్కునన్.

రామ బాణముచే వాలినేలఁ గూలుట.

పీ॥ ఆ రామ శరరాజ , మయ్యెడ జలమును, జలముఁ బుట్టించు వై , శ్యానరుండు
వై శ్యానరుని గన్న , వాయువు వానికా, భారమై వెలసిన , ధరణి యనెడు
భూత చతుష్కంబు , పొలుపు బలంబు నొం, దిన వారి యురమునఁ , దివిరి తూఱె
వరఁటి పండున సూది , యవలీలఁదూతిన, పగిదిఁ దన్మహిమంబు , పలుకవశమె;

తే॥ విర్దయుండయి తమ్ముని , నేలమోడి, కడప యత్నించు వారి ది , గ్భ్రాంతిఁ గూరెఁ
బ్రళయవేళఁ బ్రపంచ , ప్ర భంజనగతి, వేళ్లతోఁ బెల్లగియ మేరు , విధముఁదోప,

తే॥ విలయవేళను భాస్కర , బింది మురలి, నేలఁ గూరిన లీలను , వారి గూరి
తరణిపుత్తుని గొన్న హ , స్తముల వదలి, నిగుడు శర మురమ్మునఁ దూఱ , నీక పట్టె.

ఉ॥ పెంపున రామసాయకము , భీకరలీల సురంబు గాఁడ ను
త్కంపితగాత్రుఁడై యతఁడు , క్రన్నన లోఁజొరసీక వాచతోఁ

దెంపునఁ గాలఁ గేలను గ • దించుచు నాపుటఁ జూచి తాళిరః
కంపన మాచరించె నల • కాటఁడుగూడఁ దవీయ శక్తికిన్.

ఉ॥ చీల్చితిగోళ మీ త్రుటిని చిందఱు లాదెద నంచు లేచు నే
గాల్చెదనంచు దిక్కులను • గాంచు నమస్త జగంబు లిప్పుడే
కూల్చెదనంచుఁ ద్రుణ్ణిపడు • గ్రొచ్చెద భూస్థలి నంచు దొల్లు నన్
మాల్చినవాఁ దెవం డనుచు • మాటికి దిక్కులు సూచు హాయనున్.

ఉ॥ నేలను మోఁడు నేత్రముల • నిప్పులురాల్చు శరంబుఁ బట్టి వే
వాదనఁ గాలఁ గేల వెలి • వాఱగఁ జేయఁ గవిచు రామికిన్
దీలుదనున్ దపించుఁ బదుఁ • దెప్పిలు లేవఁగఁ జూచు వేదమై
సోలుఁ గృశించుఁ గ్రుంగు వెత • స్రుక్కుఁ జొలుక్కన్ఁ దత్తళించుచున్.

ఉ॥ బాణము నేసి నారలు ది • వంబున నుండెడు వేల్పులేమొ? గీ
ర్వాణులు విట్టు లేయఁగల • రాః యిటులేయఁ బనేమివారి కీ
జాణ యెవందో. యంచు నొక • సారి హసించు నతండు దైత్యజి
త్వాణు విరించి తుల్యబల • శౌర్యము లొందినవాఁడెపో యనున్.

తే॥ చక్రమోహలమోకాక • శక్రచేతి, పజ్ర మిట్టలు నా యురః • పదముఁ దూఱు
శక్తి క్రొత్తగాఁ బడసెనో • సంశయంబు, గలిగెనంచు నాక్రోశించుఁ • గలఁగు నలఁగు

చ॥ ఉరమునఁ జొచ్చియున్న శర • యోగము గాంచుచు నొక్కవింటిచేఁ
బఱపిన తూపు గాదు శర • పంక్తికి నింతటి శక్తియే మునీ
శ్వరు లొగి మంత్రశక్తి తగు • సాయముగా విడిపించినారో? యే
కరణియో? యంచు దంతముల • గట్టిగఁ గీటు నలంగు దీల్చుదున్.

చ॥ శరమిది మోరమంచెటిఁగి • సంశయమంద పలంబులేదు నా
యురమునఁ బ్రాణ ముండఁగనె • యుద్ధతిఁ దూజిన యియ్యలుంగు నా
కరములఁ గాల వాంఛునఁ • గ్రన్నునఁ దీసెద నేసినట్టి యా
పురుషుని పేరు గాంతునని • పోడిమి దానిఁ దివంగ మేకొనెన్.

ఉ॥ చేపయు మేటి సాహసముఁ జిత్తదృఢశ్శము దైర్యవిక్రమ
శ్రీవిలసిల్లు వారి తన • జీవము నొవ్వఁగఁజేయు బాణ ము
చోవై వెలికిచ్చె చేప దను • జుల్ కయివారము సేసి రార్చుచున్
భూవలయంబునం దెవఁడు • పోల నుతింపఁడు ధీర మానసున్.

చ॥ అడవుఁ గొండలం గడచి • యంబుధిఁ జేరెనొ నాఁగ నెత్తురుల్
కడవల ముంచి పోయు క్రియఁ • గాయము గాయమునుండి చిట్టునన్

వెడలెను మ్రోతతోఁ గనిన , వీరుల యుల్లములెల్ల వీరమై
కడవఁగఁ ఘోరదృశ్యమయి , కన్నులు మూతవడం దటాలునన్.

తే॥ వాలియురమను దొడ్డ ప్ప , ర్వతమునుండి, వెడలు నైత్తురు పెలయేటి , విధముచూచి
సోదరప్రేమ పాశ ని , యుక్తుడైన, సూరసుకు నేత్రములవారి , ధార దొరఁగె.

ఉ॥ మేరువుఁగూడ భగ్గుముగ , మేకొని చేయఁగఁజాలు చేవయున్
గీరితి గల్గు వాలి తన , కేల శరంబును పట్టి త్రుంప నూఁ
కారఁగ సంగవించియుఁ బ్ర , యత్నము వ్యర్థమయంచు దానిపైఁ
దీరుగనున్న వ్రాలు కను , దేవీచి చూడఁదొడంగెఁ గ్రక్కునన్

మ॥ త్రిజగత్ప్రేవన మూలమంత్రిము భవా , ర్తిం బాపు దివ్యోషధం
బజరుద్రామర నిత్యపూజితము శ్రే , యఃపాః హర్మ్యంబు భ
క్త జన శ్రేణీకిఁ దారకంబు విగమాం , త జ్ఞాన వేద్యంబు తా
భజియింపంగల రామ నామ మెద నొ , వ్వంగాంచె నేత్రద్వయన్.

మ॥ గృహీధర్మంబుల వీడి కానలకుఁ గో , ర్కిన్ వచ్చు దీరుండు ని
ర్వహణీయంబయి క్షత్త్రవంశమునకున్ , రాణించు సద్ధర్మ సం
గ్రహ కార్యంబుల నాకునై విడిన యీ , రాముండు జన్మింపఁగా
గ్రహరాధ్వంశము దుష్టమయ్యెననివీ , క న్నాన చెందె న్నగెన్

మీ॥ పరఁగ నగద జం , బాల పటల మగ్గు, మగు గజరాజంబు , పగిదినున్న
వాలి సిగ్గున మణి జాల సంకోభిత, శీర్షక యుతమగు , శిరమువంచు
నవ్వునారోపించు , నరవరేణ్యులకిది, ధర్మమేమోయని , తలఁచి తలరుఁ
ద్రాణికోటికిఁ బ్రభు , వగు రాముఁడేసీతి, దప్పిన జనులెట్లు , తలఁగకుండుఁ

తే॥ మేటి నియతి నాకొఱకె న , క్షేటఁ గలిపె, ననుచుఁ జిం తాకులితుఁడగు , నతనియెడఁ
నిలిచె ధర్మసంస్థాపన , నియతికొఱకు, జగతి నుద్భవించిన రామ , చంద్ర విభుఁడు.

మీ॥ వీలవీరదమెండు , సీరజ ద్వయముతో, విలసిల్లుచున్నట్టి, పౌలుపుదోపఁ
జక్కటి తా శిల్ప , చాతుర్యమున నొందె, నవయవ స్ఫూర్తి నా , నతిశయిల్లఁ
జీఁకటి ప్రాకునఁ , జెలఁగు తీవియవోలె, బయ విల్లెడమకేల , వెలయుమంద
క్షత్రియధర్మంబు , సచ్చీలమార్గంబు, క్రమపథ విల్పంగఁ గాంక్షసేసి

తే॥ ధారణికి దిగుట్టి పొం , దర్యరాశి, సుగుణరాశి కేజోరాశి , సుకృతరాశి
రామభద్రుని గన్నులా , రంగఁ గాంచి, యేమిచేసీతి వని వాలి , యిట్టులనియె.

వా లి శ్రీ రా ము ని నిం దిం చు ట.

ఉ॥ సత్యము నాభి జాత్యమును , చక్కటిఁ గావఁగఁగోరి ప్రాణ పాం
గత్యము వీడు పుణ్యకరు , జానిధి పంక్తిరథేకు పట్టి వీ

వశ్యమలాధ్యుడౌ భరతు , చన్నపుగా జనియించితే; నృపుల్
సత్యము మీటి ధర్మ మనఁ , జాలుదురే యధికార గర్భులై :

చ॥ కలము బలంబు విద్యయు న , కుంఠిత శౌర్యము రోకరక్షణా
కలిత మహాశయంబు నది , కారము శీలము నీడు సొత్తులై
వెలయఁగ నన్నియుం దెలిసి , వీటిఁడికై వడి నీగుజాలి ని
ష్ఫల మగునట్లు వీడువడి , పల్లటమై చనఁజేయ నొప్పునే;

చ॥ ఇలఁగల రాజధర్మము ది , నేక కలాధ్యుల సొత్తుకాడెఁ ని
ర్మలగుణ ప్రాజతుల్యయును , మైదిలు పెంచిన రాజహంసి వే
ల్చులయెరవోలె నబ్రముగఁ , బొందిన జానకిఁ బాయ మీద నీ
వలసిన కార్యపాళి తడఁ , బద్దది యేమొ యలేఖ్య సుందరాః.

చ॥ దనుజులు కీడుసేయఁ గృప , దప్పి కపింద్రుని క్రుంపుమంచ నా
మనువు వచించెనేమి; మతి , మాలి దయాగుణ మేడవీడి తి
యనువున నన్ను చంపుటకు , నారసి తెయ్యది యెగ్గు; నీవ యి
ప్పని యొనరింప సద్యఃము , బ్రాతిగ నేరు భరించు వారలోఁ.

మ॥ కరుణావార్ధి; చతుస్సముద్ర పరిభ్రాం , కంబై న యాధాత్రిపైఁ
బరుగుల్ వాణు ప్రవంగరాజితె కలి , ప్రారంభ మిట్లయ్యెనే;
వరశీలాదులు దుర్బలావళితే యే , ర్పాటయ్యెఁ గాఁబోలు; భూ
వరు లెగ్గునిన విందగాక యశమున్ , బ్రాప్తించునే రాఘవాః.

కా॥ నాటం జేసితి వొక్క చిత్రమొగి నా , నందంబునం దండ్రి యా
పాటన్ రాజ్యమునీయఁ దమ్మునకు న , ర్వంబిచ్చి యామీద నీ
కాటన్ జేసితి వొక్క చిత్రమును వీ , కం బూని కిష్కింధ కీ
చోటన్ దమ్మున కన్నఁ గూల్చి తిఁక నె , చోఁగ గల్గు నీపద్ధతుల్.

ఉ॥ కాంతినిధీ; పరాక్రమ వి , శాలురు చేయు పనుల్ మగంటిమిన్
సంతనగాఁగఁ దెల్పుఁగదా , సత్య సనాతన ధర్మపాళి కా
ద్యంతము నీవ కర్తవయ , యక్కట నాయెడఁ జేయు కార్య మి
ట్లంతలుగాఁగ, రావణుని , యెగ్గులు వల్క నెడంబు గల్గునే;

చ॥ ఇరువురు పోరుచుండ నమ , హృత్పిత్తి దూరముచేసి యొక్కరుం
గురుణను గాంచి వేటొకని , గై తవ మొప్పఁగ డాకి క్రూరమౌ
శరమున తొమ్మిఁ జీల్చివడి , జంపుట ధర్మమౌ; వేటొకందొ; దు
ర్భరతర విందకు న్నెలవొ; ప్రాజ్ఞులు మెచ్చని వక్షపాతమౌ.

ఉ॥ కాదిది విక్రమంబు విధి , కాదు ఋజుత్వము కాదు ద్యేషముం
గదు భవత్రప్పాలిత జ , గంబున నా తను వొక్క భారమే
నీ దయవాలు సత్కరుణ , నీతియు మాని దురాకృతంబు పెం
పేద నొనర్చితేల? భువి , నిట్టిది కూడునె నిన్నుబోటికిన్?.

చ॥ ఇహవర సౌఖ్య వద్దతుల , నెంచి సమ ప్రతిపత్తి నిల్చి వి
గ్రహములఁ దోలి యెల్లర క , ఖండిత లాభము గూర్చి కార్య సం
గ్రహ మది ధర్మము , న్నిలుపు కార్యముగాకిటు పక్షపాత ము
త్సహనము తోడఁ బూని వివ , ధంబున మర్కటఁ జంపు పెట్టిదో?.

ఉ॥ చింతింజేసి నీనతిని చేకొని చన్న సురారిఁ జంప ని
శ్లాంతయు వీని సాయము గ్ర , హించితి నందువ యేనిదొడ్డదొ
దంతి శిరోంతరస్థ పిశి , త గ్రహ లాలస కేసరిం గొనం
జింతిం కేన్దు కాల మృతిఁ , జెందు శశంబును గోరుపెట్టిదో?.

తే॥ జగము వెలిగించు చల్లని , చంద్రునందు, పుట్టుకోడఁ గలంకంబు , పుట్టె ననుచు
రవికులంబునకును నిల్వ , రంబుగాఁగ, నిలువఁ బోలుఁ గాదుష్యంబు , నీవు పుట్టి.

తే॥ ఒకఁడు పోరున కహమహామి , కను పిలువ, వచ్చునను దాఁగి కూర్చి త , ర్వాత వివద
దక్కువారి యెదుట నాన , దదవకుండ, విక్కిమగనంగముంచిలె , నిలిచితేమి?.

తే॥ శాస్త్రధర్మమల్ కులవృద్ధ , చరితములును. శీఘ్రము పూని నీవు ర , క్షింపలేక
వారిఁగూర్చి తంతియ కాదు , ప్రాభవంపు, ధర్మ మర్వాద చెటిచితి , దారుణముగ్గు.

ఉ॥ నీదగు ధర్మపత్ని నొక , నీచుఁడు దొంగిల మాటుచేత నిం
పాదిగఁ జేయ కెట్లు లన , యంబు నొనర్చితి నీకరంబు దు
ష్టాదముకాదో? నీవిల శ , రానన విద్యల నారికేణుటల్
మోదముతో నిరాయుదుల , మ్రుచ్చుగ నేయుటకా? వచింపుమా.

తే॥ పండ్లు పటవటఁ గొలుకుచుఁ , బ్రజ్వరిల్లు. కనుక మిడుఁగులు యరలఁగాఁ , గతినవాక్కు
లిట్లులాడువారిని గని , యెదుటనిలుచు, వీరుఁడగు రాముఁ డనియె నీ , విధముగాఁగ

(శ్రీ) రాముఁడు వా లి కు త్త ర మి చ్చు ట.

సీ॥ మాయావి నెన్నాడి , మడియింప బిలమున, కొంటిపై యేగి రా , కునికిఁజేసి
యావు పోయిన శ్రోవ , నేగ నందిదొడొ, సుగ్రీవుఁ గని బుధుల్ , చుట్టములును
రాజపు గమ్మని , ప్రార్థింప విశక జ్యే, పుని చంపు దుష్టని , తునిమి పిదప
నేనును చచ్చెద , నితయ యన్నకుఁ, దరువాత రాజ్యంబుఁ , చాల్చి నెని

తే॥ వారు ప్రాధేయపడుచు వి • ర్పంధపఱచి, నిష్కలంకుని సుగ్రీవు • నియత చరితుఁ
బిలుచుకొని పోవఁగా మాటు • పలుకలేక • తుదకు నేలికై తొలంబు • ద్రోచుచుండ •

సీ॥ మాయావి • మాయించి మరలి వచ్చినవిన్ను, గని సంతసమున వం • దనమొనర్చి
బలిముఖుల్ ప్రార్థించి • బలవంతమునఁ గట్టు, నీరాజ్య మిదియని • నీకు నొసఁగి
విర్రుమత్వంబున • విన్ను వేడినవాని, యెడఁ దప్పలేదని • యెఱుఁగు విదప
శరణు బాధింపకు • కరుణఁ జూడుమ యను, తమ్మునిపై నీవు • దయను వీడి

తే॥ మన్ననలు గోర మానక • మండిపడుచు, ద్రుంపఁ బూనితి వంత జి • తొస్మీయనుచుఁ
విటల తట ఘటితాంజలి • పుటుఁడు నగుచు, గాళ్ళఁ బడి బలిమాలినఁ • గావవైతి.

సీ॥ భయమొంది పరుగిడు • వాడని యెఱిఁగియు, గొంచెమేనియుఁ దయ • యుంచవైతి
అవరణం దగుఁగదా • యనుచు నక్కటికంబు, పూనక తఱుముట • మానవైతి
మునిశాపమున నీవు • మొనయుని గిరినెక్కు, దనుక వెన్నంటుట • తప్పవైతి
పాటువారల వెంటఁ • బడుట శూరులకు గ, ర్హితమని సుంతయు • నెంచవైతి

తే॥ ప్రేమకృత్యంబు లుత్తమ • కృత్యములును, శౌర్యఫలితంబు ప్రాజ్ఞులు • చదువు ఫలము
నొకఁడు ఫలచిన సతిఁ గాచి • యొసఁగు ఫలము, గాక వేఱొంటఁ గలుగునే • గారవంబుఁ

ధ॥ మదమున వీరధర్మమును • మాలిచి దుర్బలుఁ గోపగించుటల్
సదయులు ధర్మదూరమని • చాటుదు రొక్కపడంతి భర్తతో
మదమున నుండ మానమును మూర్ఖత వ్రూల్చుట పాడి వీడుచే
గద! యిది గాన కీవు పలు • కం గమకించెదె ధర్మ పోలికన్.

తే॥ పొలుచు ధర్మంబు నైహికా • ముష్మికంబు, చిట్టవని పరిశీలించి • యెఱుఁగవైతి
వనుజు జీవితేశ్వరిని మ • ర్యాచవీడి, పొందినాడ విదియు నీకు • బుద్ధియగునె.

తే॥ ప్రాణ మిత్రుండు బానువు • త్రొక్కుఁడు కాన, నిన్నుచంపితి నంబంధ • మెన్నలేని
వారెయైన దుర్బలులగు • వారి సిఱుఁగు, నీఁగఁజేయుచే నామనో • నిశ్చయంబు

క॥ అని సుందరుఁడగు నన్నుని, వినుతుండనఁ దగవుకాని • వెడదనులం జే
సిన వారి యిట్టులను మా • కొనరవు నీ వాడు నీకు • లొక్కటి యేనన్.

సీ॥ మీ కులధర్మముల్ • మేటి పతివ్రతా, ధర్మముల్ వానిని • దనిలియుండు
ప్రీడాడి గుణములు • వెలయ నారులకగు, మాంగల్యధారణల్ • మాకులేవు
స్వేచ్ఛావిధిగఁగ్రీడ • సేయుచుఁ దిరుగ వి, రించియే మాకు వి • ధించినాడు
ఇచ్ఛాప్రవర్తన • మేగాని వేదోక్త, మార్గ సంచరణంబు • మాకులేదు

తే॥ వంశ సంగతి వచ్చిన • వర గుణములు, మాకు లేవు నేజేయు వ్ర • మాద మెదియు
లేదు కనుమని గౌరవ • శ్లష్టపణితిఁ, బలుకు వారికి శ్రీరామ • భద్రుఁడనియె,

ఉ॥ మీరలు నిరరాంశముల , మేదినిఁ బుట్టిన వార లింద్రియ
క్రూరవిశేష దోషములఁ , గోరిక మీఱ నెఱింగి ప్రాక్షా
చార నిగూఢ పద్ధతులఁ , జక్కగ నేర్పిన వారలౌట నీ
ధారణిఁ బోల్చుఁ దగ్గ మృగ , ధర్మము పెందిన వార లౌదురే.

ఉ॥ హారము సేయువారు జయ , హారము దాల్చినవారు మీర లి
ట్లారయ నింద్రియాః గల , యంగికిఁ జేరునెఁధర్మ మార్గముల్
తీరు పరీక్షచేసి కడ , కేఱిన తెల్వికిఁ జెందుఁగాక యీ
గౌరవ పద్ధతుల్ దెలిసి , కాని పనుల్ పొనరింపఁ బోయినే.

చ॥ మకరము వట్టిలాగ విడు , మార్గము గానక చక్రహస్తా నా
వికలత మాన్పవే యనుచు , వేడినజ్ఞానఫలంబుచేతనే
యకలుష ముక్తియుగ్మకము , నందిన యా గజరాజుకూడ మీ
మేకముల జాతి యాతఁడె న , మీక్షా సేయుము శక్రనందనా.

ఉ॥ సంతత ధర్మవృత్తిఁ జన , నమ్మతుఁడౌటనుగాదె జానకీ
చింతను తీర్చు బూని విల , న్నలెడు సాహస రై ర్య శౌర్య వి
క్రాంతులఁ జూపి యాపనికిఁ , బ్రాణములిచ్చిన పెద్దతండ్రి నా
వంత యెఱుంగకుండువె జ , టాయువు నాతఁడు గృధ్రరాజెకా.

చ॥ పరువున మంచిచెడ్డల స్వ , భావ మెఱుంగు విమర్శన స్థితిం
బొరయక సంచరించుటయె , మూర్ఖ మృగాదిక లక్షణంబు నీ
వరయని ధర్మపద్ధతు లి , హంబున లేవని నీ వచస్సులే
విరివిగఁ జాటుచుండ నిక , వేటిఁడి చందము లేల యాడఁగన్.

తే॥ ఇదియ తగు నిది తగదని , యెఱిగి నీతి, పద్ధతిని నడవని వారిఁ , బతువు లంద్రు
పకువులేయైన సద్ధర్మ , పద్ధతిఁ జన, వేఱు సమము లొనని ధర్మ , విజ్ఞానంద్రు.

క॥ కాయనకుఁ గాలుఁదగు శ్రీ , కాలగళుం గొలిచి ఫలము , గంటివి విజయ
శ్రీలం జెలఁగితి కొంటివి, నాలుగు భూతముల బలము , నయ మెఱుఁగవాకో.

తే॥ దోషులందును నిమ్నులం , దును గలారు, ధర్మమార్గంబుఁ దప్పక , తరలు వారు
మునులయందును దేవతా , జనులయందు, జెడుగుకొనరించి చింతించు , జరుచుగధరు

చ॥ అరయ యధార్థ మిక్కరణి , యౌటఁ గురీనులకేని యేరికే
సరవడి మేలు కీడులు స్వ , యంకృత కర్మలఁ బట్టి వచ్చుటే
వరసియు గర్వబుద్ధిని ప , రాంగన శీలము పాడుచేసి తి
ట్లరసిన మూఢచిత్తు లెవ , రై నను నీవలెఁ గానవత్తురే.

చ॥ అని తగు తెల్పి యబ్బు నటు , లాడిన మాటల నాలకించి రా
ముని గవి వారి యిట్లను న • ముద్దతి యుద్దము సేయువేళ నే
గన నముఖమ్మున న్నిలిచి , కాండము నేయక డాగి యేయు డే
లన విని లక్ష్మణుండు నము • దంచిత రీతి వచించె వారితో.

▲॥ నీయనుజాండు తొల్ల గుణ • నీరనిధిన్ రణంబు వేడ న
బ్బాయతనేత్రుఁ దంకి నెఱి • యాడిన నిన్ను క్షిరాంతుప్రోలిక్న్
దాయకి పంపువాడి నని , బాస యొసఁచెను గానఁ బోరిలో
నాయనఁ గాంచువేని శర • జండువొచ్చయంచు మఱింగె నివ్వెదిన్.

❖॥ బాల్యమునుండి సజ్జనుల • పజ్జ శ్రుతి స్మృతి మార్గరీతి సా
కల్యము విన్నవాడగుటఁ • గంజహితాన్వయుఁ దాడు వాక్యముల్
కల్యము లొక కమ్మతిని • గైకొని రామ విభుండు ధర్మ వై
కల్యము సేయఁ దందుఁ గపి • కాంతుఁడు మూర్ఖము వంచి యిట్లనున్.

వా లి శ్రీ రా ము ని డ్ద మి ం పి వే డు ట.

❖॥ తల్లిని పోలి జీవక వి • తానము పట్లను వత్సలత్వముం
గొల్లగఁ బూని ధర్మము న • కుంఠిత వీర్యము సద్గుణావళి
చెల్లిన నీవు ధర్మపరి • శీలన దృష్టిని చూడ దోషముల్
పెల్లగ నుండవే నెనరు • పేర్మి జ్ఞమింపుము రాక్షసాంతరాః

చ॥ తెలియని కోఁతియంచు మదిఁ • దేల్చి వెలార్చిన నావచస్సులం
దలఁపకుమయ్యఁ చింతలిడు • దారుణ జన్మ దుగోషధంబు నీ
నలరితి నామమే కదఁ వి • శంకటవృత్తి శరంబునేసి నా
కలఁకను పాపి జ్ఞానమను • కంటి నొసంగితి మోక్షదాయకాః

సీ॥ ముమ్మూర్తులీవె త • మూలంబు నీవె పా. పంబును నీవె పు • జ్యంబు నీవె
శత్రుత్వమును నీవె • మిత్రత్వ మీవె యో. దాస్య మీవె కృ • త్స్నేంబు
త్రిపురారి మున్నగు • దేవత లిచ్చిన. వరములు విఫలమౌ • కరణి దూసి
యకలంక దార్ఢ్య ప • రాక్రమోపేత న. త్తముఁ దొలచేసి ప్రా • శములఁ గ్రోరి

తే॥ నట్టి నీకూపు ధర్మంబు • యరమరేళి. హరుఁడు కొల్చిన వారికి • వరములీగి
నీలన న్నాచు సంస్తుతి • నియతి గాడె. యట్టి నిను గంటి మోక్షంబు • నందుకొంటి.

సీ॥ చరములు నీవ య • చరములు నీవ ను. స్థిరములు నీవ య • స్థిరము నీవ
ఋతువులు నీవ యా • ఋతుపలంబులు నీవ. విరులందు వాసన • వెలయు
సర్వవస్తువులందు • సమరీతి నుందు పెం. తర్భూత మగుచు న • త్యక్రకాశః
నీవిట్టి వాడని • నీగుణాలివియని, నజ్ఞానమే యిష్ట • నాకుఁ దెలిపె

న నక్షయలోక సు • ఖంబు లరుదె, నన్ను వెన్నంటు కర్మమల్ • నిన్నుగాంచు
ఁకెకద! నీదు దండంబు • వలనఁ బాసె, నాయఘంబులు నుతిపాత్ర! నలిననేత్ర!

చ॥ అనుజాఁడు నన్ను చంపుటకు • నై నిను నోడ్కొని వచ్చి యల్ప చిం
తనము గలట్టి వానర మ • తంబున నిష్ఫల రాజ్య భారమున్
తొనుపుగఁ బొంది నాకుఁ బరి • పూర్తిగ శాశ్వత మోక్షరాజ్యమున్
దనియఁగ నిచ్చె నింతకును • తిమ్మని మేలు మఱొందు గలునే.

ఉ॥ సేవకుడైన యేవొకటి • చిత్తమునం దలపోసి వేఁదెదన్
నావలె నాదుతిమ్ముఁ దొకి • నా దు చుదుద్రవ మాని చుండుడై
కావర మందునేని నను • గ్రచ్చట నేసిన నారసంబు సు
గ్రీవునిపై వడిం గినిసి • కీడ్పడ నేయకుమయ్య! రామవా!

చ॥ మఱియొకమాట రామ విను • మా! రవిసందనుఁ గాంచి నీదు సో
దరు లొకవేళ గేలికయి • తక్కక బ్రాతృవధంబు సేయు ము
ష్కరుఁడని యాడిరేని తగు • చందము కాదని మందలంపు నీ
వరములు పూర్తిచేసి తిరికి • వాడును తప్పి చరింపనేర్చునే!

ఉ॥ వేతొక మేలు నీకు నొద • వింపఁగ లేను దశాస్యుఁడటి వా
లారక గట్టిగాఁ దిగిచి • లూచముతోఁ గొనితెచ్చి నీకు దై
వాఁగఁ గాన్కగా నిదెడు • భాగ్యము నోచకయుండి నన్నిటన్
దేతిన వాయుపుత్రుఁడును • ధీమణి చాలిన బంటు నీకగున్.

ఉ॥ కూరుఁడు సద్గజాకరుఁడు • సూన్యతవాది మహాశయిండు సా
మీరి భవత్కరం బధిగ మించిన బాణముగాఁ దలంపుమా
సూర కుమారు నీ యవర • జంబలెఁ గాంచును పీరి బోరె నీ
కేరును దోడ్పడం దగు మ • హిష్ట బలాధ్యులు లేరు మాస్థలిన్.

కా॥ వీరింగొంచు నమస్తదేశముల న • న్వేషించి నీ జానరిం
దేరం గాంచుమ యంచుఁ బల్కి యనుజున్ • ప్రియమౌ బాహులం
జేరం దీసి కుమార! నీకు నుదే • శింపంగఁ బుట్టి మే
లారం దెల్పెద నాకునై వగవ రా • దయ్యా! సుప్రీంక్రోత్తమా!

మ॥ పరవేదంబులు ధర్మశాస్త్రములు న • ర్వంబున్ సహృదయులన్
పరమేష్ఠాదులు తక్కువారలును నం • బామించి చాక్రపు నా
పరమేకుండె కడంక ధర్మమును ని • ల్పంగోతిమే శత్రు సం
హరణ క్రీడన లాలసంబయిన యి • య్వాసంబుచె దాచుచున్,

మ॥ విజయంచేసెను రాముడై నిజము నా • విజ్ఞప్తి లోనమ్ముమా
సుజనుల్ ముక్తికి రామనామమును సం • శుద్ధాత్ములై నిత్యమున్
భజియింపం గలవారు నీవిలసి స • త్వం బారయం గోర న
కృజమౌ లీలను నన్ను గూర్చుటయె సా • క్ష్యంబింక వేయేటికిన్.

మ॥ అనివార్యంబగు దుష్కార్యము లనం • భ్యవంబు మోసంబుతో
దినముం జేసెడివారలె యయిన వి • ద్వేషంబుతోనైన రా
ముని యస్మాహతిఁ గూర్చువారు విలస • స్మక్తిన్ భజింత్రెప్పుడా
తని పాదాంబుజ సేవకావలికి • ముక్తత్వంబు సందేహమే.

మ॥ తన సత్కర్మలె తోడురా జని కసా • ధ్యంబెద్దిఁ చూతాడి తిం
దున నందుం గల పౌఖ్యజాలముల నెం • దు న్ముననత ల్గలవీ
పున లక్ష్మీయుత వజ్ర నాజ్ఞయె సదా • కర్తవ్యమం చన్ము చిం
తనము లాని తలం దరించి విలస • ద్భాగ్యంబులం జొందుమీ.

మీ॥ మౌర్యంబు పెనుపారు • మర్కటచేష్టలు • నృత్తగుణంబు పూ • ర్ణముగ విడిచి
శ్రీరామవిభుఁ డొన • ర్చిన మహోపకృతి మ, నంబున నిడి సమ, యంబు రాఁగఁ
బ్రాణంబులైన స • ర్పజపేయ జాణుఁగకు. మంచిత గతి ప్రసా • దించు నితని
యాజ్ఞానుసారంబ • యఖిలకార్యంబులు, జరపి దుర్లభ పున, ర్తస్మ రహిత

తే॥ పదవి నొందుము తుచ్చమౌ • ప్రాభవంబు, గలిగెననుచు మ పేక్షింపఁ • గడఁగకయ్య
నెరసు లొనరినఁ గృపమను మ • న్నింపరయ్య, నృపులు ప్రజ్యలిశాగ్ని స • నిభులు తం

చ॥ అని హితవాక్యముల్ పలికి • యవ్వల రామపుఁగాంచి సత్రపుటాః
యినజాఁడు రక్షితవృద్ధుఁడ ప • యంబులుఁ దెల్పఁగనేలఁ యంచు కే
ల్మానసి నమస్కరించి రవి • పుత్త్రుని గన్నాని తోడితెమ్ము నీ
తనయుని నంగదాఖ్యు ననఁ • దత్తృటిఁ దోడ్కొని వచ్చె నాతఁడు

తే॥ అంగద మణెన్నఁ దెఱుఁగని • యంగదుండు, నిండు నెలవోలె వచ్చి క • న్పించి యచట
మృదుల సుమళయ్యగా కస్ర • నదమునందు, గాసి పొందిన తండ్రిని • కనులఁగాంచె

అంగదవిలాపము.

మీ॥ రవినిభ కుండల • రాజ ద్వరాంగద, సంగత భుజాఁడగు • నంగదుండు
ప్రాణపదంబయి • క్రాలు తండ్రినిగాంచి, కన్నుల బాష్ప ర • క్తమ్ము దొరుగ
నినులు ఎప్పు ఎడిన • యబ్జ బింబంబుపైఁ, బడునొక నక్షత్ర • భాతి బడుచు
హతంద్రిఁ నిను గని • యడలక మృత్యువు, దానెనే దాని స • డంపఁ దరమే

తే॥ వాఙ్మనః కర్మపాశే నే • ప్రాణి కేని, యెట్టి కీదొనర్పని నీకు • నిట్టిపాటు
రెనె నేమని పల్కుదుఁ నెందుచొత్తు • నవజయ విదూః వీర ల • ప్రవతారః.

మేకులిడినయట్లు , మేకొని దిక్కుల , మోయు గజంబుల , మొనసి గెలుచు
గావణు హృదయంబు , లావై న యాదోక , వాటమై యందమా , వాలు దలచు
పుడెల్ల దటతఁ , నదరు నీ మీదట, వాని భయంబును , వదలిపోయెఁ
క్ర వాళముఁ గుల , శైలముల్ నీపాద, హతిగల్గ దద్దరు , లందరింక

సురలు ప్రార్థించిరేని నీ , కరణి జలది , జలికి యమృతంబు విచ్చువా , రలును గలచెఁ
రుమరులై రి వారలు నీవా , హతుఁడవైతి , హస్తదత్తాత క్షీర్ణాకః యగవరేంద్రః.

సలువిధముల నంగదుడిట్లు , పనవుచుండ, వచ్చిఁ దుఃఖమొందకుమని , వాలియలమి
యనా చూడు మీ జగ , న్నాయకుండు, చేయు పుష్యపంబిది , చిన్నితనయఁ.

చ॥ జగతిని దేహధారులకుఁ , జావును పుట్టువు వీడకుండు నా
యగణిత పూర్వ పుణ్య పరి , మయ్యది యిట్లు రణాంగణంబునం
దెగడని మంచి చావును వి , దించె జగంబుల పాక్షిధాతుఁడై
నెగడిన రామమూర్తి కరు , ణించెఁ దనంతన వచ్చి మోక్షమున్ .

చ॥ జనకుఁడనైన నా , పలుకు , జార్ప కనుక్తమ మద్వితీయమున్
మనమగు తత్త్వమిట్లు పద , కంఠము ధాఁజి సోకఁగా శరా
సనమును కేలఁబూని చను , జత్వముఁ దాలిచి కన్నుదోయికిం
గనఁబడుచున్న దిందు పుల , కంబులు గ్రమ్మనిమనస్కరింపుమా .

మ॥ భవరోగంబులఁ బాపు నా , పదము నా , ప్రాణంబులందీసె నం
చవహేలం గమనింపకన్నః రఘురా , మాజ్ఞానుసారంబుగా
బవరం బిచ్చిన నీవుఁ ధోద్బడుము న , దృక్తిం దదీయాంఘ్రియు
గృవనేజంబుల శీర్షమం దిడుము న , తక్కుల్యాణముల్ నీకగన్ .

మ॥ అని యారీతి హితంబు పల్కి తన య , వ్యామోహ మేపారఁ బు
త్రుని గాఢంబుగఁ గొగిలించి రఘు వ , ర్ము గాంచి యీ నాసుతున్
దనుజౌఘంబును తూల భారములకున్ , దావాగ్ని నానొప్పు చా
నిని రక్షింపుము నీదు భారమిది న , విశ్చింతుఁ గావింపుమా .

మ॥ అనుచుం బుత్తుని రామకేల ముద మే , పారంగ సర్పింప వాఁ
డును శ్రీరామ పథాంబుజంబులకుఁ దో , ద్దోమ్రొక్క లోకేకుడున్
దన ఖడ్గంబు ననుగ్రహించి కుశహ , స్తం బుత్తమాంగంబుపై
మనిచెన్ వాలియు నెమ్మదింగొనియె డే , పాఘంబు లగ్గింపఁగన్

॥ అంతట వారి యూర్ధ్వగతి , నందఁ గరంబుల పట్టువీడె శ్రీ
కాంతుని సాయకం బురము , గాడి వడిం బువిజొచ్చి యయ్యుడ

స్వంతములోనఁ దోఁగి గగఁ సంబున దివ్యుల కల్పహారముల్
సంతనఁదాల్చి రామపుని • పంగముఁ జేరఁగ వచ్చెఁ గ్రమ్మఱన్.

6 పట్టాభిషేక పటలము. (54)

ఉ॥ వాలి మృతిం భజింప రఘు • వర్కుఁ డపార కృపా రసాంబుదిన
దేలుచు మోక్ష మిచ్చి తన • దివ్యకరంబుల బాను పుత్త్రకున్
వాలి కుమారుఁ గొంచు నొక • పంకకుఁ జేగ గంపిండు దారయ
వ్యాలిమరించు వార్తవిని • చచ్చి యెఱుంగెను వాని మేనిపై

మ॥ కొప్పురుల్ తీరిన కొండ కొమ్ములకు రం • గుల్ గూర్చు పాలిండ్లపై
నపుడే వెల్వడు నెక్రు కుంకుమ రస • వ్యాప్తిం బ్రసాదంపఁగాఁ
దిపురుల్లడిన ముంగురుల్ రుధిర దీ • ప్తిం బొంద శాఖాచరా
ధిపు వక్షంబున వ్రాలెఁ దార పెను సం • దెన్ మించు చందంబునన్.

సీ॥ అవ్యక్తమధుర వీ • జాదిక రసముల, రహిఁదీల్చు కంఠస్వ • రంబుతోడ
నేక మనస్కుయై • యింకఁ దపించు గ, ద్గదికతో నిట్లాల్పు • గాడ్పుతోడ
రక్త పంఛిల శరీ • రంబుతోనేత్రముల్, వరదెడు కన్నీటి • వలదతోడఁ
గమవారి గుండీయల్ • కరించి నీరుగఁజేయు, కరుణంబు నించు వా • క్యములతోడ

తే॥ నదిపు మస్తక ముత్సంగ • మందు చేర్చి, దీర్ఘకుంతల జాలంబు • తివిరి కప్ప
మొగులులోని విభాకరు • మొగినిదోచు, మోము గని తార యిట్లు బి • మ్ముచును వగదె

కా॥ నాజీవంబి! మనోధనంబి! గుణమా! నాపాలి సర్వస్వమా!
తేజస్సునిర్భర బాహు పంజరమునన్ • దీపించి యేనాడు నే
యోజన్ దుఃఖము లెట్టివో యెఱుంగకే • యున్నట్టి యేనిస్పదీ
ని తోకిం గనఁ జాలకుంటిఁ గద మ • న్నిఁదా! భయం బియ్యెడిన్.

మ॥ అనుకూలప్రియ జీవితేశ్వర! భవ • ద్వ్యత్యస్త మోరసితిన్
దనుకం గాంచియుఁ బ్రాణముల్ నిడని దై • త్యన్ ప్రేమతోఁ బిల్వవా
నను దుఃఖంబుల పాఁచెసిన విధీ • నాజీవముల్ పోవఁగాఁ
దనువీ మేడిని నిల్చునేఁ యొకటి చే • తన్ రెండు గాంచిచితే;

కా॥ ప్రాణంబుల్ గొవిపోవుకొనకు మున్ • వరాన్నిధిం ద్రచ్చి గీ
ర్యాణ స్రోమముతోడ నీయవె నుదా • ద్రవ్యంబు! నీవేళ నీ
ప్రాణంబుల్ హరియించి కొంటకును సం • భావించెనే తాను! మ
త్పాఞ్జితా! జముఁ డింతలో మఱచెఁ గ్రూ • రపావంతుడై శ్రేయము

చ॥ రఘులంఠంబుల కేగి దివ్యసుమముల్ • గైకొని సామేన సం
దిరఁ బ్రేమంబునఁ దాల్చినట్టి హరు ము • వ్వేళన్ వినిపించలం

కష్టింధాకాండము

బకలంకంబగుభక్తిఁగొల్తువది నే , దాలస్యముం జేసి యూ
రక యిట్లుండుట పాడియే దనుజ స , మ్రాడ్గర్వ విధ్వంసనా.

ఈ వర సుమ తల్పమందు మృదు , వత్తముపైఁ బవళించు నీవు నేఁ
డిరవుగ వట్టి నేలపయి , నెడ్డియవోరెఁ బరుంబఁ గాంచి దు
ర్భరమగు దుఃఖ తాపముల , వ్రాలుచు నేడ్చెడు నన్నుగాంచి యొ
ప్పరికము సేయునంత యవ , పాడి యొనర్పితినేమి నాయకా;

ఈ ఇచ్చట నిన్నుపాసి తపి , యించుచు నుండఁగ నన్ను వీడి నీ
వచ్చట స్వర్గలోకముఖ , ముందుచు సంతసిలంగ నాయమే;
నచ్చిక మీఱఁ బల్కితివి , నావర జీవము నీవయంచు నా
పొచ్చెములేని పల్కిపుడు , పొల్లుగ నేల వరించు వల్లభా.

ఈ నీమదిసేవసించుటలు , నిక్కమయేని రిపుప్రకాండ మీ
భూమిని నన్నుగూడఁ బొరి , పుచ్చియె యుండును గాదె; నీవిటన్
నామసమందునుండినను , నావలె జీవముతోడ నుండు వి
ప్లీమొకొ రెండు పద్ధతులు , నేర్పడఁ గల్గయ యయ్యె వల్లభా;

ఈ నీదయచేత నెల్లరము , నిశ్చలజీవిత మొందినార మ
య్యా; దరి జేర్పితంచు విలు , దాళి కృతజ్ఞత చూపి నిన్నునా
మోదముతో నెదుర్కొని ప్ర , పుల్ల నిలింప మహిజపుష్పముల్
పొదరవృత్తిఁ జల్లుచును , స్వాగతమిచ్చిరె నీకు వల్లభా.

ఈ కలక పయోధిఁ ద్రచ్చి తెఱ , గంటులకున్ సుదయిచ్చు నీకు వి
మ్ములవడి దాఁగి నీపయి న , మోపు శరం బొగి నేసినట్టి మై
థిలి హృదయేశ్వరుండె పని , దెల్పి యొనంగఁగ నాజ్ఞయిచ్చుచోఁ
బలువకు నీదు తమ్మునకు , భాగ్యము లన్నియు నీయకుందువే.

ఈ తమ్మునితోడఁ బోరుటకుఁ దార్కొనియేగెడు వేళఁ గూడదం
చొమ్మిక దెల్పితిన్ రఘుకు , లోత్తముఁ డన్నెము లాచరింపఁడం
చిమ్ముగఁ బల్కినమ్మి యటు , లేగి యుగాంతము చూడఁదగ్గ నీ
విమ్మెయిఁ గూలినాడ విక , నెన్నఁడు నిన్ను గనంగ నయ్యెడిన్.

ఈ నీవెదిరించి డీకొనిన , నిగ్గు కాంచన కైలమైన ను
గ్గెవడి రాలునన్న నొక , యమ్మెదురై భవదీయ పక్షమున్
వావిరిఁ జీల్చివైచె నను , పల్కుల నమ్మఁగఁజాల కుంటిని
ట్లవగఁ జచ్చియుండు ప్లవ , గేకుడు వేతొక వారియేమొకో.

మ॥ తనయా! ఆంగద! నీపితృవృక్షుడు తొలిన్ , దావాలి తమ్ముండనన్
ఘనసంపూజ్యత నొంది యిప్పుడు పగన్ , గార్పణ్యముం బెంచి వా
లిని శ్రీరాము నమోఘ దాణమునఁ గూ , ల్పించెం బ్రభుత్వంబుకై
మన సౌభాగ్య పవిత్ర తీవితము లి , మూర్ఖిన్ న్నశించెం గదా.

మ॥ పర కన్దంబుల నొషధంబువలెఁ బా , పంజాలు విల్పాఁడు లా
మరసాక్షం దొక పాటి వీరు దొనరిం , పన్ రాని దుష్కార్యమున్
జుంపెం; బెద్దలు వారివారి పనులే , నద్రీతిఁ దవ్యోగ్యతల్
ధరఁజూప న్నికషోపలంబు లను న , ర్థంబెన్న వ్యర్థంబొకో.

తే॥ అనుచుఁ దరిసరివిధములఁ , దనవి పనవి, సోలినట్టి సంభవమును , చూచినీతి
మంతుఁడగు హనుమంతుఁడు , మానవతిని, చెలులతోఁ గొనిపొమ్మని, చెప్పిపంపి

తే॥ అవల వారి మేనునకుఁ జే , యంగఁదగిన, చరమ కర్మంబు లంగదు , కరముమీద
గడఁకఁ జేయించి జరపిన , కార్యమెల్ల, విన్నవించెను శ్రీరామ , విభునియొద్ద.

తే॥ దోషనమితి నమూలంబు , త్రుంగిపోవఁ, జెలఁగు నర్కుండు చరమాద్రిఁ , జేరుచుండ
నతని బింబ ముతిమదళ , నందినట్టి, యుద్రనందను మొగమట్టు , లెఱునయ్యె.

తే॥ రవియుఁ గ్రుంకెను దీరుఁడొ , రామవిభుఁడు, సీతఁగూర్చి చింతించుచుఁ , జెంతనొక్క
నెలవున న్వసించి యా , నిడుదరేయి, యనెడు కడలి నెట్లో యీఁది , యెనపె దరిచి

చ॥ తనయుఁడు నాఁడు రత్ననము , దార కిరీటము దాల్చునంచుఁ ద
జ్జనకుఁడు చూడవచ్చె నను , చక్కటి భానుఁడు వేగలేచి యా
పనికి రహించి తోడునడు , పంకజవాసిని వచ్చిచేర నె
ఱుని కరపాఁతోఁ దెఱచె , రాజిత పద్మ దళారరంబొగిన్.

ఉ॥ అంతఁ గృపానముద్రుఁడగు , నర్కుకులాగ్రజే యర్కునూతి క
త్యంత ముదంబుతోడఁ బ్లవ , గాధిప పట్టము శాస్త్రపద్ధతుల్
సౌతముగా రహింప నెల్ల , సంబునఁ గట్టుమ యంచుఁ దెల్పు దీ
మంతుఁడు లక్ష్మణుండు హను , మంతునిగాంచి వచించెఁ గ్రవృజన్.

మ॥ అభిషేకం బొనరింపఁగా వలయు దీ , వ్యధృవ్య సామగ్రులన్
రభసం బారఁగ నేకరింపు మన న , ర్వంబయ్యె సిద్ధంబుగా
నభిజి ద్వేళయు దానె రండనిన మో , దాక్కుండు సౌమిత్రి తా
నభిషేకం బొనరించె భానుజానకున్ , బ్రాంచన్మణి పీరిపైన్.

శా॥ కార్యంబుల్ క్రమరీతిఁ దాపనవరుల్ గా , వింపఁగా దేవతా
పరుల్ కల్పకసూనముల్ ముదముమై , వర్షింపఁగా వృద్ధు లా

శీర్ష్యక్తంబుగ నక్షతంబు లిడఁగా , శీరంబునన్ శీరకం
బార్యశ్రేష్ఠుఁడు వెచ్చె వానరుల క , త్యానంద మాపదిలన్

చ॥ అవలఁ గిరీటధారియగు , నర్కసుతుండు కుశూహలుండు రా
మన చరణారవిందముల , గాఢపుట్టి భజింప నాతఁ డు
త్సవ మలరారఁగా నలమి , సాదర మేదురమైన దీపనర్
తవిలి వచించి వెండియు ను , దార వచస్సుధ లూర విట్రుమన్

శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు రాజధర్మములు దెలుపుట

మీ॥ కీశకులాధ్యక్షః , కిష్కింధకేగి నీ కర్తవ్యములను చ , క్కంఁగ నెఱింగి
విద్యుత్త విదులఁ గా , విండుచు రాచకా , ర్యము లాచరింపు కొ , అంతలేక
యంగడుతోఁ గూడి , యానంద జీవిత మనుభవింపుము పుట్టు , సార్థకముగ
జ్ఞానధనాద్యులొ , నచివులతో పీఠ వరులగు పైన్యాది , పశులతోడఁ

తే॥ బావనంబగు నెయ్యంబు , పాటిలంగ, నలరి కలువవిదూర కృత్యములఁ బ్రేమ
విలిపి ప్రజలకు నాశ్రయ , జీయుఁడవయఁ భీకరుఁడవై యభిమన్ , వెలయు మయ్య

మీ॥ ధూమంబుగలచోట , ధూమధ్వజుండుండు ననువాక్కులొ నత్య , మరయమయ్య
శత్రుమిత్రుయెడ , నమరీతి మధుర వా క్యముఁ బ్రచన్నత , నాడుమయ్య
అమరు లతిశయించి , బ్రమియింపఁదగిన నం పద్ధౌరవంబుఁ గా , పాడుమయ్య
ముల్లోకములయందు , మూఁడు తెగలవారు, మునులకుం గలరని , మనఁగదయ్య

తే॥ ఎవరి విషయంబునను క్రౌర్య , మెంచకయ్య, దూషణము లాడినను చెవి , దూర్చకయ్య
యించి వర్ణాశ్రమముల జా , లించుమయ్య, దేవుఁడని ప్రజల్ దలంచ వ , ర్తింపుమయ్య

తే॥ పరుల కుపకృతి సత్యవా , క్షాలనంబు, పరులధి నమునకై యాశ , పడమి యనెడు
పద్ధతులె జగమున గౌర , వంబుగూర్చి సద్గతిం జేర్చునవి యని జరగుమయ్య

ఉ॥ తక్కువవారటంచు పున , దర్పమతో నెటువంటివారికిన్
జిక్కుఁ గూర్చుఁగాఁగదగు , చేటొనఁగూర్చును బాల్కచేష్టచే
నొక్క యవజ్ఞచేసకద , యొందితి మందరచేత నింతయున్
విక్రమమదీని నాత్మ గమ , నించి చరింపుము మిత్రరత్నమా!

ఉ॥ శ్రీలనిమిత్తమే జనులు , చేటుల నొందుదురన్న యర్థమున్
బోలనెఱుంగు మివ్వధము , పూర్తిగ నియ్యెడ వాలిచేతలన్
దేలెను వారి మూలమున , దీఱని దుఃఖజనాపవారముల్
తేలికయున్ పటించు నని , తెర్పితి మీయెడ నేల వేఱఁకన్

చ॥ ఇతఁడొక నాయకుండె మన , కేడ్గడ తత్తియుఁ పిండ్రి చుట్టమున్
హితుఁడును గాఁడె యంచు గణి , యింపఁ బ్రజాపిత తల్పిరుండవై

ధృతిగొని క్రూరకర్ములను , తెక్కలి వారలఁబట్టి ధర్మ వ
ధృతి చెడకుండఁ గాదుటకు , దండన చేసెడు గాక మిత్రమా!

చ॥ ఋజుమతిఁ జర్చచేయునెడ , నెక్కువ తక్కువ చావు పుట్టుకల్
ప్రజలకుఁ బూర్వకర్మములఁ , బట్టియె వచ్చు నధర్మవృత్తుల
య్యజానకునేని జీవిత మ , హావధిఁ గ్రుంచును ధర్మవృత్త మ
క్కుజముగఁ జెంచుచుండు నను , గణ్యుల పద్మాలు నమ్ము మిత్రమా!.

త॥ కలిమియు లేమియుం గలుగఁ , గారణమౌనవి పుణ్యపాపముల్
బలితములంచుఁ బల్కుదురు , ప్రాజ్ఞులు పెద్దగ నిశ్చయించి యా
కలిమికి హేతువైన శుభ , కర్మ సమాహము నుజ్జగించి లే
ములఁ గలిగించు పాపములఁ , బాని యొనర్చుట మెచ్చుచేతయే.

మ॥ నృపధర్మావళి యిట్టిదంచు మది ని , రీతిన్ విచారించి న
త్కృపఁ బాలింపుము కీశరాజ్యమును; ప్రా , వృట్కాలమంతంబుగాఁ
గపినంపుంబులతోడ నాయెడకు వీఁ , కన్ రమ్మ పొమ్మన్న సం
తపదన్ భాస్కరసూతి యిట్టులను సీ , కాహృత్పరోజాద్యుతోన్.

కా॥ చెట్టుల్ చేమలు ద్రోణులున్ వెలయు కి , ప్రిందాద్రి కీకారి కిం
బట్టా నంచొక పేరె గాని యరయన్ , స్వర్గంబుతో సామ్యముం
దొట్టున్ వైభవ సంపదావళులతో , దుఃఖములం దోలి మా
పుట్టల్ దన్యముగాఁగ నేవ గొనుమా , పుజ్యాత్మకా! వేఁడెదన్

చ॥ నిను శరణంబు గోరి మఱి , నీయనుకంపకు భాజనంబులై
నిను పెడఁబాసి భోగముల , నిచ్చులు గోరునె మా హృదబ్జముల్;
జనకజ రోయఁగా నదను , సంధిలు దాఁకఁ బ్లవంగపట్టనం
బున వసియింపఁగా వలచి , మ్రొక్కెడువార మనుగ్రహింపవే.

చ॥ అనవుడు మందహాస రుచి , రావనుఁడై రఘరాముఁ డిట్లనున్
వనులఁ జరించు సున్రతులు , పార్థివ భోగము లందఁజెల్లనే;
వనిగొని నీవు మమ్ము కడు , భక్తి సపర్యలు నేయుచుండఁ బా
లనమున లోటు లేర్పడ వి , లాతి నదర్మము లేకులెత్తఁడే;

ఉ॥ కానల సంపరింతునవి , కైక , సమక్షమునందు పల్కితిం
గాన వసింప నొల్ల మహి , కాంతుల కిమ్మగు రాజధానిలో
మానవతీలరామ యగు , మైథిలిలేమి నలంగు నాకు స
మ్మానిత సౌఖ్యముల్ గలవె , జ్యోతలమందు తలంచుచూడుమా!.

మ॥ తనదారన్ దనుజుల్ హరింప మదిఁ జిం , తాలేశమున్ లేక య
బ్బిన రాదోగములంది న్నేహితులతో , వేంచేసి యాతిద్యముల్
గొనుచున్నాడని లోకు లాడుకొను వా , క్కుల్ లోకమున్నంతదాఁ
కను దై వాజక యంతరంబున నడం , గం బాబునే మిత్రమా:

మ॥ గృహధర్మంబులు వీరధర్మమాలు మూ , రింబోవ నల్లాడు నే
మహి నెయ్యంద్రను గూడి సౌఖ్యముల న , మూనింబుల రోత; మ
ద్గృహిణిం గోల్పడ నేనుచేసిన సుదు , స్కృత్యంబు లింకంగ ని
స్పృహతోఁ దాపసధర్మవృత్తి వనలం , జింశామతిం బూనెదన్

మ॥ పరిపాలింపఁగఁ దగ్గ కార్యముల సం , భావించి రాజ్యంబుఁ ది
త్పరణిం జేయుచు నాల్గుమాసములు వే , దాఁటన్ మహాపేత
వెరవారన్ నను గాంచ రమ్మిదియ నా , వేదోక్తులు సుమ్మించు భా
స్కర వంశాంబుది సోముఁడౌడ మఱి వ , ల్కన్ లేక సుగ్రీవుఁడున్.

మ॥ కనులన్ బాష్పకణంబులు బిడ్డి యురలం , గాకుత్సు నాజ్ఞానువ
ర్తనమే శ్రేయముగాఁ దలంచి తదభి , ప్రాయంబు గుర్తించి యా
తని పాదంబు శిరంబుతోఁ దడవి చిం , తావారిది స్మరిల్లి
బిడ్డి గోల్పోయిన వానిలీల నడచెన్ , వెన్నాడు పాదాలతోన్.

ఉ॥ వారికుమారుఁడుం గడిసి , వారని భక్తి నమస్కరింప శ్రీ
లోలుఁడు ప్రేమతోఁ దిగిచి , లోబి పసిండిని పోలెఁ జూచి స
చ్చిలుఁడ వొటకున్ జనకు , చెన్నున నీ పితృతండ్రి నెంచి క
త్పాలనలో నహాయుఁడయి , భాసిలుమా యని పల్కి యంతటన్.

ఉ॥ పావనిఁ గాంచి నీవును వి , భాకరసూతికిఁ దోడుగా వనా
టావని పాలనంబు నర , యందగు నన్న నకండు దేవ; మీ
సేవకుఁ దిందయుండఁ గృప , సేయుఁడు దాస్యము సేయుచుండు మీ
కేవిధమైన తక్కువల , నేర్పడసీయక చూచువాడనన్.

ఉ॥ రాముఁడుపల్కు గౌరవము , ప్రాజ్ఞత పౌరుష మొందినట్టి రా
దోముఁడు తాల్పియుండిన వ , సుంధర వేత్తోకరాజు పూన నొఁ
గాములు గల్గవచ్చు నటు , గాన భవాద్యక బుద్ధిమంతుల
భూమిపు చెంతనున్నఁగద , పోలఁగఁజెల్లును రాచకార్యముల్.

కా॥ చూన్యందైన దినేశమానునకు స్వా , మ్యంబైన ప్రాగ్భార రా
జన్యత్వంబు ప్థిరంబుగా నిలిపి యా , చందంబునన్ వచ్చి సౌ

జన్యస్ఫూర్తి వహించి. నాదగు పనుల్ , సాధింప నీకంటె నా
కన్యలేరిపుడేను గోరిన విధం , బారంగఁ గావింపుమా.

మ॥ ఆమ శ్రీరామువిగాంచి మారుతియు మీ , యజ్ఞప్రియైదైనచో
వన నేమున్నది కింకరుం డటలె సే , యంగలు వాఁడంచుఁ ద
ద్వన పాదాబ్జములన్ భజించి కవులం , గన్నాకు కిష్కింధకుం
జనియెం బిమ్మట వేఱుకొండ కరిగెన్ , సౌమిత్రితో రాముడున్.

మ॥ ఇనవఁజోద్యపునాజ్ఞఁ బూని కపి లో , కేతుండు కిష్కింధకుం
జని భూభారముఁదాల్చి బాంధవ సుహృ , త్సమంత సేనాపతుల్
తను గొల్వం జని మాతృభావమున నా , తారం బ్రళంసించి వా
లిని దెందంబునఁ డండ్రీగాఁ దలఁచి పా , లించెం గపివ్రాతమున్.

క॥ దిగ్రాజన్యమహోపభాగములతో , దీపించు కాభాచరుల్
వ్యగ్ర ప్రక్రియ బాంధవావళి లలిన్ , భాసిల్ల నజ్ఞావిదుల్
సుగ్రీవాజ్ఞ యటంచు నానుడిగ విజ్ఞుల్ పేర్కొనం జేసె నా
సుగ్రీవప్రభుఁ డంగడుండును యువ , ఙ్గోజీకుడై యొప్పగన్.

మ॥ వినుతుల్ సేయఁగ వీలుకాని గుణగం , భీరుండు శ్రీరాముఁ డ
వ్వనముం దాటి మతంగమౌని విలయ , ప్రాంత ప్రదేశంబునన్
దన తమ్ముం దొనరించు పర్వకుటిలో , దాత్పర్య సంయుక్తుడై
తన జాయం దలపోయుచుం జరపెఁ ద , త్కాలంబు సౌమిత్రితోన్.

7. వ ర్ష ర్తు ప ట ల ము. (121)

ఉ॥ పుత్రదీపౌమ చందమునఁ , బొల్పు బెడంగును మించు జానకిన్
దత్తపాటతో వెదక , దక్షిణ దిక్కునకున్ రమూత్తముం
దత్తఁజి బంపినట్టి యొక , యర్మిలి కాలివోలె భాస్కరుం
డుత్తరదిక్కునుండి తగు , నోజను వెల్వడె దక్షిణాశకున్.

తే॥ వల్లమబ్బులు ధరయను , మల్లకమున, వారిరాశియన్ నేయివోసి , మేరువనెడు
వత్తిలోన భాస్వరుని దీ , పము రగిల్చి, కాటుకం గొని పెట్టిన కరణఁ దోఁడె.

క॥ జీమూతంబుల వలసన్, వ్యోమము గరకండు కుతికఁ , బోలియధికమై
తామసి గప్పెను దొక్కర, దామంబుల తైక్షముడిగి , ధర చల్లారెన్.

క॥ నీలాకాశము నంజ చందమున ము , న్నిటించెనెన్ గాటుకం
బోలం దిద్దిన త్రిం కన్నులవలెన్ , బొల్పారు కేశంబులం

బోలెన్ నంజుడు దిండ్ల దేహముల చా , దున్న బొంది తచ్చిత్తముం
బోలెం జేష్టలఁ బోలెగొప్ప మొగుతుల్ , మాఁగన్ జగంబంతటన్.

మ॥ చిరకాలంబుగ వార్తి తోయముల వా , పింగ్రోలు మేఘంబులన్
మొలుపుల్ పుట్టెను సంగరస్థలి విజ్ఞం , భింపన్ మదేభంబులన్
ఖర్ బడంబుల వీర బృందములు వ్ర , క్కల్ పేయఁగాఁ దోరు వె
త్తురుకోఁ కూడిన దుర్వ్రజంబులఁ గరుల్ , తోడంగఁ జూపించెనాన్.

తే॥ కారుమొగుతులు భద్రేభ , కాండమట్లు, గావిపించెఁ గరళ్యుతోఁ , గడలిపొంగి
గగనమెల్లను వ్యాపించి , గరనంబు. లొనరఁజేయు విధంబున , నులుముసాగె.

తే॥ హరిహయాదుల భూషణో , తక్కురములట్లు, కరువలం దగ్గి తరువులఁ , గార్చినట్లు
నవ్వవక్కి దిగేవత్ , నవ్వినట్లు, నింగి శంపా వరంపరల్ , నెగడి మొటపె.

తే॥ గగనమును బొగ్గులను వడ , గాలి యనెడి, తిత్తిచే మాఁది వడివడి , దిక్కులనెడు
కమ్మకిండ్లు రగుల్చు నిం , గలములుమియు, కొలిమియననొప్పె మొలుపుతో , జలదవయము

తే॥ పన్నగములు వియోగినుల్ , పరితపింప. విన మయామినుల్ కోపి పె , ట్టిన విధాన
నశవి జిహ్వో యన మిట్టి , యతిశయిలై, విలివిదిక్కుల పొదామి , వీ వ్రంబు.

తే॥ ఒనర విద్యాధరులు నను , రోర్వీయందు, రక్తస్థిక్త కరాసుల , రమణఁ ద్రిప్ప
రహిఁ బదచ్యుతులై నది , గ్రాజదంతి, పాలపట్టికలట్లు శం , పాలి మొటపె.

చ॥ అవనివి మోయచున్న భుజ , గాష్టక మవ్వడికాంతపీఠులన్
దివిరి నభంబు నాకఁ బలు , తేవలు జిహ్వలు చాఁచెనో యనన్
నెవడెను చంచలాలతలు , నీరదముల్ వనజాక్షి మేను నా
మిపులుడు నిశ్చయించె నన , మిక్కిలి వీచెను శీత వాయువుల్.

ఉ॥ పల్లము మిట్ట నాక మఱి , పైయవి క్రిందివి నాక వాన గా
ద్వెల్లెడ వీవసాగెను మ , హీధ్రములందును పట్టణంబులన్
బల్లలఁ గానరాఁ గుణము , పంశము యోగ్యత లెక్కపెట్టితే
పల్లవు లిచ్చు రోయికయ , పట్టుది చాఁచు మనంబు కైవడికా.

తే॥ మగలనెడఁబాసి వెతఁజెందు , చిగురుఁబోండ్ల, పొగురుకుచములమాంసపు , ముద్దలమేడు
ప్రింగవచ్చు భూతంబు ల , సంగ నొప్పి, దారుణంబుగ నడరె నీఁ , దరలు ధరణి.

తే॥ భూశక్రమ్మి యాకనమునఁ , దోఁచుకతన, మొలుము లడిదంబులంబరి , మొలుయుకతన
మొగులు మురంబు కైవడి , మొరుయుకతన, గగన మయ్యెడ రణరంగ , గతివిదోఁజె.

తే॥ జనకజం బాసికుండు దా , శరధిమీద, మారుఁ దరవిరి శర పరం , పరల నేసి
నట్లు పొదామినులతోడి , యంబుదములు, వర్షధారలఁ గురిపెను వసుధమీద.

చ॥ అడవులఁ గొండలందు పడు • నంబుదధారలు శక్రవింటితో
విడిచిన బాణరాజివలె • వేగముతోఁ బడె నందునుండిఁ రా
ల్పిడుగులు రేలఁ గొండల వె • లింగెడు మూలికలట్లు కాంతులు
గడువుగ వీచు రత్నముల • కైవడి రోచులు వీచెనయ్యెడన్.

ఉ॥ తోరపు వర్షధారలట • దొడ్లగు గుండలపయిం బడన్ సమి
ద్వీరులు శక్ర మత్తగజ • బృందముపై నిగిడించు నీఁతెలన్
తీరున నుండె నాదరువు • తీఱఁ గరంగఁగ దొర్లు రాళ్ళు త
ద్వారణముల్ రణస్థలి మ • దంబఱఁ, బొర్లిన పోల్కిఁ గన్నదె॥.

ఉ॥ అంబుదముల్ రమాసుతుని • యందమునొందఁగ నింద్రచాప మా
శంఖరవైరి చాపమును • చందము నందఁగ వర్షధార పు
ష్పాంబకలీల నొంద గిరు • లందలి సానువు లొప్పె మన్మథా
త్తంబుల నొచ్చి విచ్చుచుఁ గ • రంగు వియోగుల మేనులో యనన్.

ఉ॥ జలజహితాన్వయిల్ స్రవణ • శౌర్యులు కీకులు నొక్కటొటచేఁ
బొలిసిరి రావణాదు లని • పూర్ణ ముదంబున వేల్పు లాటృటుల్
నలివిన యట్లు మేళుములు • నందడి గర్జితఁ గల్ప సూనముల్
జలజల రాల్చు కైవడిని • జాతెను దందడి వర్షబిందువుల్.

తే॥ రావణాదు జానకిం గొని • రయముమీఱ, గగనవీధిని పోవుచోఁ • గలికి మిన్న
కమల నశ్రువుల్ మిక్కిలి • కార్పినట్టు, లంబుదము లంబుధారల • నవనిరాల్చె.

ఉ॥ రాజ ధరుండు మున్ను త్రిపు • రంబులఁ జాల్చిన చిచ్చటమ్ము నా
రాజిలు చంచలాలతలు • రాచిన కుంతము వోలెఁ జిత్తవం
కేజములందు గాఢి యుడి • కించె వియోగమునొంది కుందు వి
ర్యాజ రుషా పరీతచగు • యౌవతమున్ యువక ప్రజంబుల॥.

మ॥ ధన మార్జింపఁగ దూచి దేశముల కు • త్పాహంబుతో నేగి గ్ర
ద్దన రాకుండెడు నాదులం గలఁచి వం • తం గ్రమ్మఱం జేయుటన్
ఘన చింతాకులితాక్తిలౌ నతులకుం • గల్కాణదంబైన తా
రును పోల్పంగ వియోగ దుఃఖ ఫణి తా • ద్భృంశన్న నంచై తగెన్.

తే॥ జలధరములు గర్జిల్చు • జలముగురియు, చొకటినొకటి తాఁకుచునుట • యొప్పెగోప
కరులు గర్జించుచు చుదము • గార్చు చీర్ష్యఁ, దవలి పోరు సాగించు చం • దంబునంది

తే॥ పయర తెమ్మెర సుడిగాలి • వానగాలి, యీదనెడిపేళ్ళతో వాయు • వేచి వీచ
జలకణంబులు బాణవ • ర్షంబుమాడ్కిఁ, బడియె దిక్కుఁ దిక్కులు • పొడిచెననఁగ.

చ॥ సకలజనాని కూతయగు , సంపద పెంపగ దూరదేశ వ
ర్తకముల కేగు నాయకులు , క్రమ్మట గ్రమ్మట బ్రాణమొందు పొం
దిక నలరారు నాయకల , తీరున వాసిన వృక్షజాల మా
నికను తలిర్చి పూచి ససి , నిండి యెలరైన వానకారునన్

సీ॥ పాటలీ తరువులు , ప్రసవ దూరంబులై దుఃఖంబు నొందిన , తోయమొప్పఁ
జ్రేంకణంబులు ప్రస , వించి విరాజిల్లఁ గువలయంబులు కంది , కుందుమంద
దినకరుండును స్వీయ , తేజోవిహీనుడై కరములు క్రుంగఁ జే , దఱిమి నొంద
సంపద లలరార , సంకృప్తి గొనువోల్క నమ్ములు నెమ్మిమై , నర్తించగ

తే॥ తమ్మువిడనాడినన్న బాం , ధవులవెదక వలసియైశ్చాహరహతులై , యలయుజనుల
మొగిని పికము లదవి మోన , ముద్రఁ బావ నెసక మొరగె నీరామని , దెవలఁ గ్రమ్మి-

మ॥ పరులంగులల బంధరంబులు వెనన్ , బంగారు రంగారు వ
న్నెంచేఁ గ్రాలు ప్రియాకు సూనములపై , విండాదబర్ పోల్చె నీ
తొలికారామని మాడ్చి గెల్చెఁ గద యెం , తోపేలు పేలించు భూ
లలనారత్నము గ్రీష్మ మాడుగను పె , ల్పం జాఁచు కెంగేరనన్.

మ॥ తమ కీర్ణంబుల కైవడిందనరి , విద్దంబై వళక్షణంబునై
భ్రమలం గొల్పెడు నాగలింగ కుసుమ , వ్రాశంబు నీక్షించి న
ర్పములే యంచ భుజంగ బృందము పరి , వ్యంగంబు గావించె బు
ష్పము లామోదము చెందినట్లులే వికా , సం బంచె నాకూటమిన్

ఉ॥ పీఠులు గాని పీఠులకు , జేరిన నాథులు గీము పేరఁగాఁ
జ్రేముడి మీఱు తత్సకులు తృప్తిపహింపఁగఁ బెక్కురీతులన్
గామునికేళిఁ దేలి తమ , కమ్ముల సుష్మిని తమ్ములో యనన్
భూమిని నూపుగింజ సడఁ , బోలక నిండిన వింద్రగోమర

ఉ॥ నేరెడుపండు దులిపడి , వింగిని కాఁతెడు నెత్తువొల్పున
మేరువునుండి బంగరువు , మిక్కిలి తెచ్చెడి నేర పేటనన్
జాతిన వెల్లువల్ నెగడి , సర్జక పుష్పము లారె తేల పూ
ల్గారిచి తెచ్చుమిం గలియఁ , గూడుచుఁ బాతై భయంకిస్తృతిన్

ఉ॥ అందము చందముం బొడవు నందిన కాఁడలతోడి మోరబుల్
పొందిక నుల్లస్పి దళ , మూలముం బడి యంద్ర గోపమున్
చందిన తేల పూవులున్ , చెన్నలరారె ధరిత్రిదేవి పొం
పొందఁగఁబాడు తేఱుంబు , నొప్పన పేయు కరంబులో యనన్

సీ॥ జాంజామ్మనుచుఁజాటి , సుడియాదు మధు లిడ్వి. రాపంబు కిన్నర , రవముఁబోల
ముమముమధ్వనుతో మూరిలు మేఘగ ర్జనము మృదంగ ని , స్వనముఁబోలఁ
బురివిచ్చియాదు సొం , పొరయు మయూర నృ. త్యంభులు చెలుల న , ర్తనముఁబోలఁ
దాలిపూపులు కిందు , తాళంబును , పోలఁ, శ్రేంకణంబులు దీస , వితతిఁ బోల

తే॥ కాకి కలువలు సభ్యుల , కనులఁ బోల దేవసభ నాగ నాభూమి , తేజరిల్లె
బ్రావృడంబుదజాత వ , ర్షప్రకీర్ణ, శాంత నిమ్మ విశ్రాంతి , ఎడనమగుచు

మ॥ సుర పున్నాగ విశిష్ట పర్వతములన్ , ప్రోతస్పిన్నల్ జాటు చొ
పురయన్ జీవులఁ గవ ధాత్రి కరుణా , వ్యాసంగయై మేదిసి
ధర వక్షోజములందు చేసిన పయో , ధారా వ్రవాహం బనం
బరఁగెన్ జీవనదాత్రి భూమియై కదా , బ్రహ్మాండ బాండంబునన్

మీ॥ కోరిన వారల , కోరిక లొనఁగంగఁ, బత్ర పత్రమునకుఁ , బసిఁడిసరులు
శ్రేలనొప్పెరు కల్ప , వృక్షంబువైచరి తేంతరువు లొప్పెఁ , బూలతోడ
నేవంకఁ గనుగొన్న , నేపారు తుమ్మెద, రొడలతో వెలయు పూఁ , బొదలు పొదతె
కామ మగ్గలముగాఁ , గ్రాలు మృగంబులు పరిమళ తరువుల , కొరసికొనుదుఁ

తే॥ గ్రోత్తరావి కస్తురి కంటె , గుబులుకొనఁగ హరిణు లారసి తమువీడి , యన్యజాతి
మృగులతోఁ గూడె ననుళంక నొగిలి యలుక చెంది చెంతకు రాసీక , కుందుచుండె

మ॥ పతిదురంబున కేగ వానతఱి నె , వ్వంబొంది దూపిల్లు ప్రో
-షిత నాధాత్మక కన్నులట్లు ముకుళిం , చెఱ వాడి యిందీవర
ప్రతతుల్ నాథుఁడు శ్రమ్యతీర్ణఁగ నవి , ర్వాచ్యప్రమోదో త్తరం
గిత సుస్వాంత విమాత్న హాస రుచులన్ , గెల్పొందె జాతి లతల్

మ॥ దరి న ర్పించు కుశీంపి ప్రభృతి న్తు , దగ్ధత్రీతి మ , మన్నించు భూ
వరుమాడ్కిం దరి నాడు నెమ్ములకు నొ , ప్పన్ హేమమృత్పిండముల్
దరులం ద్రోచెను వెల్పు లింట నతిథిన్ , దన్నించు సాధ్వీము ఖా
బురుహ ప్రక్రియ లేచెఁ బంకజము లం , బోదంబు నీక్షింపఁగన్

మ॥ కందర్పాగమకోవిదుల్ బహుళ సం , ఖ్యాకామిని సంగమా
నందం బొందు విధానఁజేరి యశిబ్బం , దం బన్నిపుష్పంబులం
గ్రందై చిందు రసంబు నొక్కయెడఁ గూ , ర్పంజొచ్చె స్ఫూర్ణద్రసా
నంద శ్రీకర రూపకంబుకవి తి , గ్నన్ గూర్పు చందంబునన్ .

మ॥ మన రమ్యేక్షం గెల్చి మించు ధరణిన్ , మాయావి మారీచః డీ
మన రూపంబె ధరించి యాపదలు ప్రా , మంజేసె సంతోషమున్

మన మీ రాముని మ్రోలఁ జూపుట యనం , భావ్యంబయినందు స
న్ముని భావంబు వహించెనో యనఁగ నొ , పృన్ జింక లయ్యురైపై

చ॥ చిర మెడఁబాదుఁ బ్రేమమునఁ , జెల్వల చిత్తము వాడియుండ వి
ర్భర కృప వచ్చి మోహము భ , రంబుగఁ జేసిన భర్తలం బలెన్
పెరటి జలంబు లేవవగు , వాహినులందు రసంబు పొంగ సం
బరమున వచ్చి చేరినవి , వారక తండములై మరాళముల్

గా॥ పారావార జలంబు గ్రోలి విను శ్రో , వం తోపు మేఘలితోఁ
దారామార్గము చేసేగు బకముల్ , దామోద రోరస్థులన్
దోరంబై చను శారహారమన ను , తుంగో త్తరీయంబనన్
గారామార వెలింగెఁ దక్కినవి చు , క్కల్వోలెఁ గన్పట్టఁగన్

గా॥ కోపాత్ముండు నిరంకుశుండు తపన , జోజీకుఁ దేగంగ వి
రేపుండన్ సుగుణాఢిరాముఁడగు ప్రా , వృద్ధూపుఁ దేతేర హృ
త్తాపం బాఱి దరిత్రి మేనఁ బులకల్ , న్తంబించె నా కాద్యలం
జేపాలెన్ గనువండువయ్యె ధరణి , వృత్తంబు లెందేగినన్

మ॥ నలువందొట్టి మహాత్ములెల్లఁడు వి , జ్ఞానేశ్వరుండైన కో
సలరాజాత్మజుఁడొముం గవి కృపా , సంగాత్ములై జానకిన్
గలయన్ రోయఁగఁ గన్నులన్ బజవి యా , కారింబో నాఁగ మం
దల బర్హంబుల విప్పి యాడినవి కా , నన్ పీఠకంఠావళుల్

మ॥ అరిరక్తార్ద్ర కృపాజ కుంతధర పీ , రాగ్రేన రోత్కర్షణీ
ర్ష రుహ వ్రాక్తన వర్ణముం జెఱుచు రా , జద్రాజ బింబాసనా
చరణాలక్తక భంగి నెఱువగు న , ద్వింబుల్ విరాజిల్లెఁ ద
ద్వర మధ్యంబులఁబోలి పూరిక య , త్కంపించె లీలాగతిన్

మ॥ పికరాద్భృంధములార , మిమ్ములై తీ , షం బిల్కా నాసిత నో
పికమైఁ గాననమసీలందు దగ న , స్వేషించి తోత్రైండనన్
బికముల్ మృతి నెల్లదిక్కలను వే , పెర్కొంచుఁ జేర్కొంచుఁ దోఁ
పిక వేసార యలంగి కూయిదుట లా , పెంబోయ నీరామనిన్

చ॥ కడివిడి మేసి లేఁగ గఱు , గంతులు వేయఁగఁ బట్టక్రొవు రె
లైడఁబడి బజ్జియై చెదరి , యేపటి మార్జివోరెఁ గన్పడెన్
గడిమిసుమంబు యల్లనిలి , కాన గనయ్యెను ప్రేత లీడి పెన్
గడఁబలఁ దోయఁ బైకుబికి , కన్నడు పాల నురుగుకై వడిన్

పే॥ జాంజమ్మనుచుఁజాట్టి, సుడియాడు మధు లిడ్చి, రావంబు కిన్నర, రవముఁబోల
ముమముమధ్యనులతో మూర్తిలు మేఘగ, ర్జనము మృచంగ వి, స్వనముఁబోలఁ
బారివిచ్చియాడు సొం, పొరయు మయూర స్ప, త్యంభలు చెయల న, ర్తనముఁబోలఁ
దారిపూవులు కంచు, తాళంబును, పోలఁ, బ్రేంకణంబులు దీర, వితతిఁ బోల

తే॥ కాకి కలువలు సభ్యుల, కనులఁ బోల దేవసభ నాగ నాభూమి, తేజరిల్లె
బ్రాహ్మదంబుదజాత వ, ర్నప్రకీర్ణ శాంత నిర్మూ, విశ్రాంతి, సదనమగుచు

మ॥ సుర పున్నాగ విశిష్ట వర్వతములన్, స్రోతస్సిన్నర్ జాఱు చొ
పురయన్ జీవులఁ గావ దాత్రి కరుణా, వ్యాసంగయై మేదిన్
ధర వక్షోజములందు చేపిన పయో, ధరా ప్రవాహం బనం
బరఁగెన్ జీవనదాత్రి భూమియై కదా, బ్రహ్మాండ బాండంబునన్

పే॥ కోరిన వారల, కోరిక లొనఁగంగఁ బ్రత పత్రమునకుఁ, బసిఁడిసరులు
వ్రేలనొప్పెడు కల్ప, వృక్షంబువైఖరి తేలతరువు లొప్పె, బాలతోడ
నేవంకఁ గనుగొన్న, నేపారు తుమ్మెద, యొడలతో వెలయు పూ, బొదలు పొదతె
కామ మగ్గలముగా, గ్రాలు మృగంబులు, పరిమళ తరువుల, కొరసికొనుదుఁ

తే॥ గ్రాత్రతావి కస్తురి కంటె, గుబులుకొనఁగ హరిణు లారసి తమువీడి, యన్యజాతి
మృగులతోఁ గూడె ననుశంక నీ నొగిలి యయక చెంది చెంతకు రాసీక, కుందుచుండె

మ॥ పతిదూరంబున కేగ వానతతీ నె, వ్వంబొంది దూపిల్లు ప్రో
పిత నాధాత్మక కన్నులట్లు ముకుళిం, చెకా వాడి యిందీవర
ప్రతరున్ నాథుఁడు క్రమ్మతీల్లఁగ నవి, ర్వాచ్యప్రమోదోత్తరం
గిత సుస్యాంత విసూత్న హాస రుచులన్, గెల్పొందె జాతీ లతర్

మ॥ దరి నర్చించు కళీలప ప్రభృతి ను, దగ్ధత్రీప్రతి మ, మన్నించు భూ
వరుమాడ్కిం దరి నాడు నెమ్మలకు నొ, పున్ హేమమృత్పిండముతో
దరులం ద్రోచెను వెల్వ లింబ నతితిన్, దన్నించు సాధ్వీము ఖాం
బురుహ ప్రక్రియ లేచెఁ బంకజము లం, బోదంబు నీక్షింపఁగన్

మ॥ కందర్పాగమకోవిదుల్ బహుళ సం, ఖ్యాకామిని సంగమా
నందం బొందు విధానఁజేరి యజింబు, దం బన్నిపుష్పంబులం
గ్రందై చిందు రసంబు నొక్కయెడఁ గూ, ర్పంజొచ్చె స్ఫూర్ణద్రసా
నంద శ్రీకర రూపకంబుకవి తి, ప్పెన్ గూర్పు చందంబునన్.

మ॥ మన రమ్యేక్షు గెల్చి మించు ధరణిన్, మాయావి మారీచఁ దీ
మన రూపంబె ధరించి యాపదలు ప్రా, మంజేసె సంతోషమున

మన మీ రాముని మ్రోలఁ జూపుట యనం , భావ్యంబయినంచు న
స్మని భావంబు వహించెనో యనఁగ నొ , పున్ జింక లయ్యుద్రిపై

చ॥ చిర మెడఁబాయఁ బ్రేమమునఁ , జెల్వల చిత్తము వాడియుండ ని
ర్భర కృప వచ్చి మోహము భ , రంబుగఁ జేసిన భర్తలం బలెన్
పరటి జలంబు లేవవగు , వాహినులందు రసంబు పొంగ నం
బరమున వచ్చి చేరినవి , వారక తండములై మరాళముల్

క॥ పారావార జలంబు గ్రోలి విను త్రో , వం బోవు మేఘులితోఁ
దారామార్గము చేసేగు బకముల్ , దామోర రోరస్థులన్
దోరంబై చను కారహారమన ను , తుంగో త్తరీయంబనన్
గారామార వెలింగెఁ దక్కినవి చు , క్కల్వోరెఁ గన్పట్టఁగన్

క॥ కోపాత్ముండు నిరంకుశుండు తపన , జోజీకుఁ దేగంగ వి
ల్లేపుండన్ సుగుణాఢిరాముఁడగు ప్రా , వృథూపుఁ దేతేర హృ
త్తాపం బాటి దరిది మేనఁ బులకల్ , స్తంభించెనా కాద్యలం
దేహారెన్ గనుపండువయ్యె ధరణీ , వృత్తంబు లెందేగినన్

మ॥ నలువందొట్టి మహాత్ములెల్లఁడను వి , జ్ఞానేశ్వరుండైన కో
సలరాజాత్మజుఁడుఁబముం గవి కృపా , సంగాత్ములై జ్ఞానకిన్
గలయన్ రోయఁగఁ గన్నులన్ బజవి యా , కారింపియో నాఁగ మం
దల బర్హంబుల విప్పి యాడినవి కా , నన్ పీఠకంఠావళుల్

మ॥ అరీరక్తార్ద్ర కృపాజు కుంతధర పీ , రాగ్రేన రోత్కర్ష శీ
ర్ష రుహ వ్రాక్తన వర్ణముం జెఱుచు రా , జద్రాజు బింబాననా
చరణాలక్తక భంగి నెఱువగు న , బ్జంబుల్ విరాజిల్లెఁ ద
ద్యర మధ్యంబులఁబోలి పూంఢిక య , త్కంఠంచె లీలాగతిన్

మ॥ పికరాద్బుంధములారఁ , మిమ్ముబలె తీ , విం బియ్య నాసిత నో
పికమైఁ గాననమసీందు దగ న , స్వేషించి తోదైందనన్
బికముల్ ప్కృతి నెల్లదిక్కలను వే , పేర్కొంచుఁ బేర్కొంచుఁ దోఁ
పిక వేసాఁ యలంగి కూయిదుట లా , పెంజోలు నీరామనిన్

చ॥ కడివిడి పేసి లేగ గమి , గంతులు వేయఁగఁ బట్టక్రోవు రె
ల్లడఁబడి బట్టియై చెదరి , యేవటి మార్జికవోరెఁ గన్పడెన్
గడిమినుమంబు య్లుసలి , కాన గనయ్యెను ప్రేత లీడి పెన్
గడపలఁ దోయఁ బైకుటికి , కన్పడు పాలనురుగుకై వడిన్

పీ॥ కొండచేరువనేలఁ , గొండగోగులు పూచి, కొఱవత కురుల ఘం , ఘుమలొనరై
సురపొన్న పూవులు , విరిసి బెస్తలయువిఁదల కచముల కాని , యలరఁజేసె
బల్లంపునేలల , భాసిల్లు కలువలు, బిల్లుల తలలు వా , నిల్లఁగూర్చె
సద్యో వికస్వర , జాతీ సుమంబులు, వ్రేఁతల వెండ్రుకల్ , వెలయనొప్పె

తీ॥ ఎచ్చటెవట విచ్చిన విరు , లచ్చటచటి, మానినీ మస్తకముల స , మూనమొంది
జనన సాఫల్య మొనరించు , కొనుచునుండె, వాసికెక్కు వారొకిదే , వర్తనంబు

మ॥ విరివిల్కావి కవారిగా శరతతుల్ , వేకూర్పు నీరామనిన్
సరసీజాక్షి స్రవన్నసుందర తరా , న్యస్పూర్తి గాంచంగలే
కురుతాపంబునఁ గ్రుంగి కుండు రమువ , ర్యుండెట్టులోర్పుం గటాః
ధర నెందే సతిఁ గోలుపోవు జనికిఁ , దార్కొన్నె సమ్మోదముల్ :

మ॥ అతిదీర్ఘంబగు వానకారదిర దై , ర్యంబెల్ల మానీంద్ర సం
తతికేసిం జెడుచుంట తద్యము సుధా , ధరా నిషిక్తస్ఫుటీ
కృతవాక్యన్ జనకాత్మజన్ విడిచి తా , నేకాకియై కుండు నా
శ్రీత రజమణి యేగతిం గడపుఁ బ్రా , వృట్కాల మాకానలోన్

శ్రీరాముని విరహ సంతాపము

మ॥ స్ఫురదింధీవరగాత్రుడయ్యెడ మదిన్ , స్రుక్కున్ విచారించు దు
ర్భర తాపమ్ముఁ గ్రుంగుఁ గుండు బలస , త్వంబుల్ దిగంబాఱి ని
వ్వెరపొందున్ జలియించు నూర్పు వెత ని , ర్వేదింబు నిశ్చేష్టఁడౌ
ధరణీజాత ముఖంబుజాతము నిఁకన్ , దర్శింతు నొక్కోయనున్

మ॥ వనదంబాః వనజాక్షి నాచికాని క్ర , వ్యాదుండు బందించి దాఁ
చిని తావుం దెలిపింపవోః తెలుప నీ , చిత్తంబు మైకోదోః జీ
వనసంధాతపు నీకు నాపయనిస, ద్వావంబు పాటిల్లదోః
నను క్రుంగించి హృదబ్జముం , గలఁతువేః న్యాయంబె యిక్కార్యముల్ :

చ॥ మెఱువను కోఱవండ్లు గల , మేఘమ! నల్లని చాయ గల్గి ధీ
కరముగ బొచ్చి పెట్టు చెఱఁ , గాంచిన నచ్చటఁ దోచుచుంటి దు
ర్భరమగు క్రూరచేష్టలును , వంచనయుం గల దైత్యరాజి వై
ఱిరి గల నీవు ప్రాణములఁ , గైకొనికాని నివృత్తిసెందవోః

కవిరాజ॥ తరళమృగాక్షి సుధామయవాణి మ , దావళయాన హిమాంకు ముఖిన్
ధరణీ కుమారిని తోడ్కొని వెచ్చి వి , తాకును దైన్యము నొందిన నా
కురపుగఁ గూర్పు మనేక సునేత్రి మ , యూరమ! నేను వియోగముచేఁ
గరఁగి కృశించుట గాంచియుఁ గారుణి , కత్వము పూసమి నాయమొకోః

౧౬॥ తెమ్మెరతోడఁ జేరుకొని • తీకువ-నయ్యది యార్పుభంగి నే
మమ్మన నాడుచుండెడి ను • మ ప్రతతః తైదుష్టు బిమ్మినా
యమ్మల గ్రుచ్చి నొంచెడు ధ • రాత్మజ మధ్యము వోలె నాడుచున్
నెమ్మది నున్ననాకు మును • నెమ్మిని గూర్చుట విస్మరింతువే;

౧౭॥ తరలను దుష్కృతంబుల కు • దంచిత సత్కృతు లందు నుండియున్
మరలను మంచిచెడ్డలను • మానుగఁ గాంచెడు తెల్వి నుండియున్
దొరలను సోలితిం జెడితిఁ • దూలితి నన్నియుఁ బోయె బుద్ధియుం
దెరలెను సీతఁగూర్చి నను • దేర్చు కురంగమఁ పుజ్యమబ్బిదన్.

౧౮॥ మృదువర జానకి నిష్కలపాత్మక • మేదిని పుత్తిక యన్నెడ నన్
వరలఁగ నీవు వలంతివె యైన ను • భాసి వెంటనె యేగవొక్కఁ
నుదతియ నీకును నాయక యౌ పరు • మన్ వెడజేవముఁ యెంచవొక్కఁ
మదిమది నుండక మాలుచు యంచు ను • మధ్య త్యజింప నుఖింతువొక్కఁ

౧౯॥ సరములువ్రేలు నా • రగ్వధంబఁ కలికి కురుతోఁ బగఁబాను • కతన నమ్ము
లెంచుచుంటి వియ్యది గూఁ • క్రమమె చూడఁ నెయ్యమెన్నఁకునకుండు • నియతులందుఁ

౨౦॥ సాంద్ర కోరక దంత సంగతి • వర్చముంబలె జాజియున్
జంద్రతో మరణార్తిఁ గూర్చుచుఁ • జంప నే తలపెట్టె ని
స్తంద్రఁడౌ సురవైరి కోపమె • చాలియుండఁగఁ జంపె గా
యంద్రకోపమొ యంద్రగోపమొ • యింతియొష్ఠముఁ జూపుచున్

౨౧॥ మారీచుండు ధరాత్మజాకను హరిం • పం దగ్గ యాలోచనన్
సారంగాకృతిఁ దాల్చెఁ దొల్లి యిపుడో • చంపం గృతాంకుండు దు
ర్వార క్రూర గుణాత్మకంబయిన యా • వాత్సాళిం దాల్చె మా
కారాటం బొనఁగూర్చు వారలకుఁ గా • మ్మాకారముల్ గల్గె గా;

౨౨॥ క్రూర విశాచరావళుల • కోపున గరిలు కాలమేము దాఁ
నీరసమొందె రాముఁడని • నెమ్మినిసీతను తెచ్చి యాయకీ
తీరున మాటి మాటికి వి • దేహ తనూభవ మేవి కాంతున్ -
బెరిమిఁ జూపి దాఁచెదవు • వేటిమి చేతలు నీకు నచ్చెనో

౨౩॥ ప్రాణము నిల్వఁగ రావు నొనంగక • యంతట నిండిన తాపము నా
ప్రాణములన్ వెలి ద్రోచిన పిమ్మటఁ • బ్రాణము లేని శరీరమునన్
బాహులేయుట రోత గదా సుమ • బాః తొంగుము తిమ్మ డు నీ
ప్రాణము తీయుఁ దడియ రుషా పరి • పాక చుడంపఁగ లేరెవరున్

౪॥ అసమశరాః భవచ్చరము • లాత్తులపైఁ దెగ నేయఁగా నమం
జనములు కావు చేవయును • శైర్యము గల్గిన వారిపట్లనేః
యసమున వైవఁగాఁ దగుఁ, గృ • శాంతుని యట్లనుకంప లేక నీ
కసి మఱి నావయిన్ విడువఁ • గా ఫలమబ్బునేః కీర్తి దక్కునేః

౫॥ అసదృశ దుఃఖ వారినిది • యెందు మునింగిన రాముఁ డివ్విధిన్
బసచెడి పల్వరింప గుణ • బద్ధుఁడు తిమ్ముఁడు కాంచియొర్చు సా
హసము చలింప గేల్కొగిచి • యార్యః యెఱుంగవు నిన్ను నీవు దు
ర్వ్యసము • కార్యభంజన క • రంబని పల్కెను వెండి యిట్లనున్

౬॥ రామః శమాభిరామః గుణ • రాజిత దామః యలంగుచేలః నీ
రామవి దీర్ఘమైనదని • యాః దనుజేంద్రుని శౌర్య మెంచియాః
కామిని యున్న తావు వెద • కం గపి సేనలు రావటంచునాః
సీమదిఁ గుండ నేమిటికిః • నెవ్వగపాలయి వాడ నేటికిన్ః

౭॥ క్రతులు నశించినన్ బ్రదిలి • సూర్యుఁడు చంద్రుఁడుత్రౌవ దప్పినన్
వితత నభంబు భూమియును • వీఁగివిపర్యయ మందినన్ భవ
స్మృతి చలియింపరాదు క్రిల • నన్ బలుదైత్యుల్ విక్రమ క్రమ
స్మితలు భవ చ్చుం దృఢుకుటి • సింగిణి వఁగెడు దాఁక నే కదాః

౮॥ మారుతి శౌర్యదై ర్యములు • మానుగ వింటిమి తక్కువారలున్
వీరులు కీకు లేడు పది • వెల్వలు పాపములంబలెన్ సదా
తీఱని పీడ వానతఱి • దీఱెను జానకి వచ్చిచేరు నీ
వారట పొందఁగా వలవ • దాఱడి లేదిక నూఱడిల్లమా

౯॥ దండకయందు మౌనులకు • దానవ వారము పేరు మాయ ను
ద్దండతఁ గూల్చి సౌఖ్యములఁ • దార్పెద నంటివి తగ్గయల్లె యా
దుండగులున్ ఘటించిరి ను • దుఃఖము, వారలఁ జంపి దేవతా
తండము నాకవాసము ము • దంబునఁ జొందఁగఁ గీర్తి నిచ్చుమా

౧౦॥ పగతురఁ గూల్చఁగా విజయ • భాగ్యము నిన్ను పరించు రిత్త యా
పగిదిఁ దపించుటల్ మగల • పద్ధతిగాదు సుఖంబు దుఃఖముఁ
జగతిని సర్వజీవులకు • సాజము, నీవు ప్రయత్న పద్ధతో
నెదగని దేదియుం గలదెఁ • నీమది చింత యదేలః రాఘవాః

౧౧॥ ఈకరణేఁ హితంబు వచి • యించిన తమ్ముని యూఱడింపులన్
శోకము మాని రాఘవుఁడు • జోక వహించెను కొన్నినాకు ల

చేకడచన్న మీద నొక , యాండ్రము పేసెను గోరుడుట్టపై
రోకటిపోటు రీతిని దు , రుద్దురమై జడివట్టి క్రమ్మజన్ ,

కాసారము తెలఁచె , భూసారము తలిఁచె , దటపట లాడును , ధరగ తరరె
ధరణి వేడిమి తగ్గె , దరణి వాడిమి మ్రగ్గె , దిక్కులు నల్లనై , తెలియవయ్యె
నెడఁబాటు బరువయ్యె , దడఁబాటు గురువయ్యె , పక్షివికతి జత , ప్తాయకుండె
రోకంబు కాంతించె , భేకంబులు రుతించె , నీటియెద్దడి యెల్ల , నీగిపోయె

■ చాలినంతకు మీతీ వ , ర్షంబు గురిసె జనులు మఱికార యంత్రంబు , సాయముననె
గడియ లెఱిగిరి రేయిం బ , గళ్లు ముసరి పెక్కు దినములు జడివట్టి , విదవి కతన

■ కీరవాణుల వాక్య , కీర్తికి సిగ్గిలి చిలుకలు ధాన్యరా , సులను దాగె
సుదతుల సుందర రదనంబులకు నోడి , ముత్తెంబులు తరంగ , ములను దాగె
గలకంరకంబుల , కలంపంబుల కోడి కలకంరములు కడుం , గముల దాగె
అంచయానల నడ , యందంబులకు నోడి , యంచలు మానస , మందదాగె

■ పూల పొన్నలు బంగరు , పోకముడిని, విప్పినట్టి పగిడినుండ , వెలయు లాగు
సుయ్యెలల గాలివలె నేగి , యావకహృదయ మునుక్రాగించెఁజలిగాలి , మనరివిసరి

■ సర్వసంగముల్ విడిచిన , సాదులట్లు కదలకుండు గ్రావంబుం , కరణి సామ
జము లహోరాత్రములును వ , ర్షమునఁ దడిసి విద్రలేక చలింపక , నిలిచియుండె

మ॥ చలిచేఁ గంపిలు హంసలెల్ల సుబజ , స్థానంబులఁ హోమ వే
దులపై వ్రాతెఁ బ్లవంగికల్ గుహలలోఁ , దూఁగెన్ బలంగఁగి ముం
దల నిల్చెన్ బుషినత్తముల్ దరులఁబ్ర , త్యాహార యోగస్థితిఁ
నిలుకం జెందిన మాడ్కినెల్ల సుఖముల్ , నీఁగంగ నవ్వేళలన్

యగ్రా॥ నీకజడి వట్టియెడ , మీక కురియంగఁ జెనువాఁడు కొలంకులుత , టాకములు విందెన్
జోకగాని కామిను ల , శోకమతి నాడమి వి , తాకువడి తావులును , సోకువడకుండెన్
ఆకసమునంటుకొను , పోకతరుధందు బలు , తేఁకువను కట బడి , టీకు గొనియుండఁ
శ్రీకర విలాసినులు చెకొనమి నుయ్యెలలు,వాకమగు మంచెలును , మూఁకవడియుండెన్

చ॥ మొగలి పొడకమీదఁ గల మోహనదీపక పుష్పరాజి బం
దుగుల విధంబునం బలసి , తోరముగా వెలయఁ బక్షిపముల్
తిగిచిన తెక్కలన్ ముడిచి దేహము చాపలమంద నూరికన్
మగలను పంపి దూపటిలు మానినులంబలె నొప్పె నయ్యెడన్ ,

పలుపలువన్నెల , జల విహంగంబుల స్వనము మృదంగ వి , స్వనముగాఁగ
బహువిధ భృంగ రా , వంబులుఁజాత్ర ప ద్ధతి నొప్పు నరస గీ , తములుగాఁగ

కేకుల నృత్య ము , వేక విధంబులై , దంబించు భరత నా , ట్యంబుగాఁగ
మఱుముల కులికి బె , దరు చూపులం జూచు, సారంగ తతులు వ్రే , జేతులుగాఁ

తే॥ తెలయు సుమ లతావేష్టితః , వేణితోద, చిగురు టాకుల చేలంబు , చిందులాద
నలరు వవదేవతా నభా , నిలయమందు, ముదము దీపించు వేడుకల్ , పొదలుచుండె

చ॥ సకనెల మంచమందు సుమ , శయ్యల ధూపపుఁ దావి క్రమ్యుగా
సుకముగఁ దీగ కౌసుగల , నుంచరులెల్లరు చొక్కుచుండఁగా
వికచ జలేజ రాజిఁ జలి , వెక్కినమంచుఁ దొలంగి తుమ్మెదల్
రకముగఁజొచ్చె గంధతరు , రంధ్రములన్ సుఖనిద్ర సేయఁగన్.

ఉ॥ అంచలు కాణయాచియగు , చంబుజ పుష్పములం ద్యజించి వృ
జించిత వాటిఁ జేరి కొను , లందు వసంపఁగఁ దావికట్టలన్
జెంచులు సంచునించి విర , చించిన మంచెలఁ గప్పుక్రిందుగన్
జెంచెతఁ లంబపిల్ల నొగి , జేరిరి వెచ్చని హాయి నిద్రకున్

ఉ॥ తీవలు ప్రక్కలంబలియ , దీర్ఘములొ పెను చెట్లక్రింద న
జ్ఞాపుల మేషబృందముల , నారసి నిల్చిరి గొల్ల లొక్కెదన్
త్రోవలుగాని త్రోవలను , దొంగలకైవడి నేగు నాపికా
చావలి పండ్లు గిటుకొని , యాకలిచేఁ గృశియించె నెల్లెదన్

ఉ॥ నింగిని మ్రింగున ట్లదరి , నీరది పంక్తులు బాణవృష్టి బా
లిం గొన్చి యేవఁ దేనియని , తెల్లెల పట్టులు వ్రేలు కోనలన్
సంగడిగా వసించు ససి , చాలక దాఁగఁగ నొంటి యొంటి మా
తంగము లేగెఁ బర్వత ని , తంబములం గల కందరాల్కిన్

ఉ॥ దీబొకయింతలేని గుణ , భీరుఁడు రాముఁడు వర్ష వేళలోఁ
గాటుకకంటి తామరస , గంధి సుహాసిని దాత్రిజాతపై
మాటిన చింతతో సయిచు , మార్గము గానక తన్ను చూచుచున్
మాటికి మాటి కూర్చుచు గు , మారిలి తమ్ముని గాంచి యిట్లనున్ ,

ఉ॥ పంకజగంధి జానకిని , పాప వివారుఁడు రావణుం దొగిన్
లంకకుఁ గొంచుఁబోవుతటి , లావణి సోలి పయోధిఁ గూలెనోఁ
సంకిటమందుచున్ దనుజా , సన్నిధి జీవములం ద్యజించెనోఁ
జంకి కృశించుచుం బ్రదుకఁ , జాలెనోఁ యేగతి నోర్తుఁ దమ్ముఁడాఁ

చ॥ అరి జన భీకరంబులగు , నప్రము లిట్లు నిషంగిమంద ని
ద్దర గొన దీర్ఘ పుష్ట దృఢ , దోర్మ్యగళంబు కృశించి పోవ దు

ర్పరమగు దుఃఖ కాపమున , మ్రాలుచు మందుట నాకు నైజమై
పరగిన దీపె పోటునకు , వ్రయ్యక యున్నది తొమ్ము తమ్ముఁడా.

ఉ॥ జీనువ లించు నీడములఁ , జేరి మిడుంగుఁబుర్యు వెల్లనన్
జానుగ ధర్మవారిణుల , సంగతి హాయిగ విద్రవేయఁగా
నేవిటఁ దుంట విల్లుఁడు ర , తీకుఁడు పొంచుచు బాధముప్పిచే
సూనశరంబు లేయ మది , స్రుక్కుచు స్రుక్కుచు నుంటి లక్ష్యఁడా!

త॥ ఉబుముల మెఱుములఁ గని పెలు, కుబ సర్పముభంగిఁ గ్రుంగి , కుందుచుమంటిన్
నెఱిపిన కార్యము లేమిని, వెఱపరులు న్నవ్వనుంటి , విజ్ఞాననిధి!

చ॥ ఉడుగక యిల్లె వాన వడు , చుండినచోఁ చపియించి జీవమున్
విడిచి దివంబు చేరుటయే , నిక్కము; దైత్యుఁడు దొంగిలింపఁగాఁ
బడఁతిని గోలు పోవు నవ , వాదము రెండవ జన్మమెత్తినన్
విడివడునో; తపోధనుల , వృత్తినె వీడునో యేమో; లక్ష్యఁడా!

తే॥ ఇచ్చటనె యుండి దైత్యుల , యిక్క డెలిసి, కొనఁగఁ జిరకాలమేగు నా , పవియెవలదు
విరహపహ్నిచేఁ గ్రాగి దా , శరధి యీరె, ననుటయే నాకు గౌరవ , మనుచుఁదోఁచె

మ॥ అలినీలాంక విద్రుమోషి గురు కి , మ్రాలావ వైదేహి వి
ర్మల భవ్యాత్మక పాహచర్య గుణ ద , ర్మశ్రీల మోదించు నే
నిలఁ దాన్మద్రవ వైఖరిం గురియు ప్రా , వృట్కల దుశ్శీకరం
బుల గాత్రం బెరియంగఁదల్లడిలి ము , ప్పుం బొందనయ్యెం గటా!

మ॥ పురుషార్థంబుల పొంటె నీ గృహిణిగా , బూబోణి వైదేహి బా
స్వరు సాన్నిధ్యము నం దొసంగితిఁ గృపం బాలించు కొమ్మన్న భూ
వరు సీరధ్వజ ధర్మ నిర్ణయము వి , ధ్వంసంబు గావించు నీ
దురదృష్టాత్మున కున్నె పౌఖ్యముల పొం , దుం దమ్ముఁడా! చెప్పమా!

ఉ॥ ఊటల పల్కఁగా ననుజా , డుండ వియోగభరంబు నోర్చి పై
నూటడ నేను నమ్మతిలి , యుండఁగ జానకి యిందు వచ్చి నా
కూటలగాఁ గనంబడునె; , యుక్కట దుఃఖము నానిర్ల నా
కూటల గొల్పలేదు మఱి , యొక్కరు దీనికి నంత మేదియో.

మ॥ శిరభల్లంబుల బ్రహ్మలోకము మొదల్ , చీకాకు గావించి పం
గత రోషంబున సర్వలోకముల వీ , కం గూల్చి దిక్పాలక
ప్రతతిందొట్టి సుపర్వ రాక్షస వర , వ్రాతంబులన్ చూడ్చి ని
ర్గతి గావించినఁ గాక కాంచఁగలనే , కల్యాణి నా జానకిన్.

మ॥ ఘనగరా సమ శింజినీకృతరవా , క్రాంతాష్టదిజ్జ్వందలాః
ఘన రోషంబున నీ ప్రవంచ లయమున్ , గావింప కిట్లుంట ధ
ర్మ నిబద్ధ స్థితిగాదె; దానవ సుర , వ్రాతంబు లొక్కండయై
యనిలో నన్నెదిరించి నిర్వ్యంగలవే , ప్రాణాలతో; లక్ష్యణాః.

మ॥ అన సౌమిక్ర వచించు నార్య; కడత్రో , యం బాని యున్నట్టి నా
ల్గు నెలల్ వోయె శరత్తు వచ్చినది ర , జ్ఞానాధుఁ డెచ్చోట నీ
వనితారత్నముఁ దాఁచెనో; బలిముఖ , వ్రాతంబు వేరోయఁగా
ననుచో కాలము దాసె మానుమిఁక నీ , యారాటముల్ రాసువాః

మ॥ గ్రాక్షీరజలరాశిఁగని , యూరఁయ తెమ్మనిన, మాటువలు కాడుటకు , నేరకయతానే
శేర రహినుండ వెర , వార నటు లానయిడ, కోరిమిని మందరము , నార భరియించెన్
వీరులగు వేల్పుల ను , రారులను చేర్చికొని, వారకమధించియె చొ, కారమగువెన్నన్
శ్రీరమణిఁ జెందె హరి , ధారణిని కార్యములు, కీరకు ఫలింపవు వె , తారపడకున్నన్

మ॥ తన సంకల్ప వికల్ప మాత్రమున భూ , తశ్రేణితో లోకముల్
తనియంజేసి హరించు శక్తిగల ని , త్య శ్రీవిభుం డెప్పుడున్
ఘనచక్రాదులఁ బూనియే దనుజులం గారించి లోకత్రయం
బును రక్షించుచున్న వాఁడిదిగదా , ముఖ్యంబు మాన్యాలికిన్

చ॥ త్రిపురములన్ దహింప మదిఁ , దేకువఁ జేసిన శూలి యోదవన్
తపము నుదాత్త యత్నము ను , దంచిత యానముఁ దక్కు దివ్యమౌ
నుపకరణంబులున్ వినఁగ , నూహ మొనర్చు మతింప శక్యమే;
తపనకులాగ్రగణ్యః ఘన , ధర్మ శరణ్యః తలంచి చూడుమా.

■ పలు తెలుంగులఁ బలుముఖ , ప్రాణహితులఁ, తోడ నాలోచనముచేసి , తోడుగొనుచుఁ
జోవఁదగు నదనునఁ జోయి , జోరొనర్చు, జయము చేకులు ననుటకు , శంకలేరె;

చ॥ నిలువర మొందఁగా ధరణి , నిర్మల ధర్మము నిల్పఁబూని రా
కలిమిఁ ద్యజించి కానఁ గడ , గండ్లు గడించిన నీకుఁగాక యా
వలువలు రేయిద్రిమ్మరులు , పాపహితాత్ములు క్రూరచేష్టలే
చెలువని యెంచినట్టి దృఢ , చిత్తులు వారికిఁ గీర్తి యబ్బునే;

ఉ॥ పాపని ధాత్రిపుత్త్రి పదు , బాములు బామలనొంద సౌఖ్యమౌ
దావలి నొందు; నీకుఁ గల , యాటడి యాటడివోవు; నిచ్చలున్
దేవ మునీంద్ర సంతతి ప , దిందిది సారులు వేడ వారి ర
జునిది విర్వహించు మన , కా యపవాదులు; రాజవల్లభాః

ఉ॥ తమ్ముడిటల్ వచింప నవి, తద్యముగా మది నిశ్చయించి కాం
తమ్ము పహించె వర్ణములు, దర్పముతగ్గె శరన్మహంబు మొ
త్తమ్ముగ లేచె నోజగొని, ధారణి వంశ పరంపరాత్మవి
త్తమ్ముగఁ గాదె, ప్రిలకు స్వ, తంత్ర దశల్ గలవే జగంబునన్;

శరత్కాల వర్ణనము

ఉ॥ కొంకొక యిండుకంత మది, గూర్చక యద్ధుల శ్రీచ్చియిచ్చి కూ
లంకష లట్లు రిక్తత న, లంగెడుచో నొక యర్ది రాగ ల
జ్ఞాంకురితాననంబు తెల, ధైవ తెలుగునఁ గాలమేఘముల్
బింకము దక్కి మోషములు, వీగఁగ వెల్లన యయ్యె నయ్యెడన్

ఉ॥ మేదిని మేయకీ శ్లధిగ, మింపఁగఁ దెల్పు క్రుతుల్ పరించి క
ర్మాదుల పద్ధతుల్ తగు ప, లావళి శీలన చేసిచేసి జ్ఞా
నోదయ మొందునంత నడి, యొందు నవిద్యవిధిన్ శరత్సమా
సాదనవేళ నంధతమ, నంబు పలాయన మొందె ముఖతోన్.

కా॥ వీరశ్రేష్ఠ లొనర్చుచండిన నమి, ద్వృత్తంబు కాంచించుచో
భేరీ ధ్వనములంబలెన్ జలద గం, భీర ధ్వనుల్ కాంతిలెన్
నారాచంబులఁబోలె దుంపురుల వి, న్నాణంబులున్ కాంతిలెన్
నారాజీ లొలయందు దాగినక్రియన్, జాటొందె శంపా లతల్

తే॥ గిరుల చటియల దురులఁ గొ, ప్పరములందు, వట్టులొడ్డిన సెలయేళ్ళు, వట్టిపోయె
నత్తజీం గొండలు త్రరీ, యంబు నంత రీయముం గట్టివీడిన, రీతిఁగ్రాలె.

తే॥ జలదములు చర్వతోపరి, తలములందు, వ్రాలి కురియ నాకనము ని, ర్మలినమగుచు
న్యాయపథమునఁ గూర్చి న, న్మార్గవృత్తి, వ్యయముచేయు ఘనని కల్మి, వలెవెలింగె

మ॥ మద మాతంగ సమాజముల్ బెరయు సా, మ్యంబంది జీమాతముల్
చదలం దెల్లెకఁ గ్రమ్మియుండి తెర వ, త్రుం బూర్పు విన్నాజమై
యొదుఁగంబాఱఁగ నర్తకీ వదన బిం, బోన్మేషముంబోలె నొ
ప్పదమై వెల్వడి వెల్గె జండ్రుడు నభో, పీధిన్ మహాల్లాసుడై.

చ॥ పసిమి కడవి రంగుగల, వాయుగకంటుల గబ్బిగుబ్బలన్
ససిగ నలంది తెమ్మగొను, చందన వంకము లాటిపోవఁగా
శ్వసనుఁడు పుష్పితా తతుల, పైఁబడి నీరములాడి వెండియున్
మిసికినఁ దాఁకుదొందునని, మెల్లన మెల్లన వీచె హాయిగన్

తే॥ దాశరథి చింత దొలఁగింపఁ, దగినయదను, దొరకె మేమును జనకజ, శరయనేగు
వారమవి పోవుక్రియ దివి, బారుగట్టి, నలువ రేజీలు నలు వలం, కులకుఁ బాఠె

కవిరాజ॥ చెలువుల నీరము సాధుతపస్సుల , చిత్తములందలె నిర్మలమై
వరఁగెను తూలముపై విరుమా యని , పల్కివ మాత్రనఁ బొక్కుటా ని
బ్బరముగ లేచెడు లే యడుగుల్ గల , పాయపుఁ జెల్వల కాటుకరం
గొరనెడు కన్నుల కైవడి నందలి , యల్పలు మిక్కిలి మిట్టిపడెన్

చ॥ ముదిరిన పంకజంబు లొక , మూలకు వ్రాలి చిరాకు నొందియె
ప్పిదము తొలంగు కామినుల , పేద మొగంబులఁ బోలియుండె న
ల్లదనము నొందుపూవుల జె , లంగి వెలింగెడి నీరుప్పలుల్
చిదియఁగ బీల్చఁగావెలము , చెల్వల యొప్పము పోలే రాజినెన్

పీ॥ పిన్నబాలకు లొజ్జ , నన్నిది నాతని, బెత్తంబునకు లొంగి , బీతితోడఁ
బలువిధంబులు గల , పారముల్ గొంతెత్తి, యజనుచు నుండెడి , తెలుఁగుదోఁస
వర్షపునయందు , పరిసరి తెరువుల, బెకబెక లాడెడు , భేకనికర
మా శరత్పయూని , నంతటఁ దమతమ, కలకలంబులు నూని , పలుకకుండె

తే॥ తమ వచోన్తె పుణికి గొర , వమును వలము, గొఱలకుండు నవస్సుల , గ్రుక్కుఁబ్రుక్కు
మనక మామేన భూషణ , మనుచునుండు, వతురులగు బుద్ధిమంతుల , వందమమర

తే॥ వాన వెలిసిన యంతట , బర్హములను, ముదురుకొని వినుగున దుఃఖ , మును భజించి
నెమలి గుంపు లెల్లద ధర , జీకుమారి, చందముఁ జింతతోఁగూడి , కుందుచుండె

చ॥ జలవిధి నీచికా కరము , చాచి జలంబును వల్పు నీర్చి ప
త్తులఁ గవఁ గూడ లాగికొను , తోయమునం గనుపట్టె; వాహినుల్
పొలుపుగ భర్తతోఁ గలిసి , పూర్ణసుఖంబులఁ దేలి మోదముం
దెలుపఁగ నవ్వెనో యనఁగఁ , దేలెను ముత్తెము లంతటంతటన్.

చ॥ ఎడయికచేఁ బడంతుక ల , హీన మనోహర వర్ణమొందు న
వ్వడువున సద్విధుల్ విసెడు , భక్తులపోలికఁ బోకప్రమాఁకులం
దిదరి రహించునట్టి గెల , లద్భుత రీతిగఁ బైడి వన్ని యం
బదపెఁ గ్రమంబుగా జనుల , భావన హెచ్చగుకై వడిన్ వడిన్.

తే॥ చాలకాలంబు నీటనే , గ్రామచుంట్ల, జలికి నోర్వక లేయెండ , చిలుకునట్లు
తటములం జేరి సుఖముగాఁ , దనిసి కూర్చె, నక్ర సంఘంబు లందందు , వక్రగతుల

తే॥ కొనరి మాటాడు చియిం , కొమరు గలిగి, సొలయు తేల్లను నలకల , సొంపుగలిగి
తలిరుటాకుల చేలమం , దంబు గలిగి, తను లతాంగుల కైవడిఁ , దనరె లతలు

తే॥ తమవలన నుచ్చవించు ము , తగ్గములు స్త్రీల, పలువరుసతోడ సామ్యంబు , పడయకునిది
వారిమోములఁ గన నాన , వాటి యడుపు, లోన మునిగె నాకుత్తులు , కానరావు.

తే॥ పద్మలతలు వర్ణినా , పత్త్రములను, మఱుగుగొని లోభులంబోలె , మఱుగువడఁగ
ద్వారముల మూసికొని లోనఁ , జేరుకొనియె, గర్కటములు కర్కటులతోఁ , గలపిమెలసి

8. కి ప్పింధా పటలము. (139)

ఉ॥ వెన్నెలకాలముం జనఁగ , వీరుఁడు రాముఁడు తమ్ములక్షణుఁ
గ్రన్ననఁ జూచుచున్ గడువు , కాలము మీటియు వింత నిద్రమై
నన్ను దలంపఁ డియ్యెడకు , నర్మిలిరాఁడు కపిండుఁ డేమి యీ
మన్ననఁ యేమిగాఁ దలఁచె , మానసమందు మదించిఁ తమ్ముఁడా;

ఉ॥ పొందఁ గడిందియైన కపి , భూస్థలి వీ పగిదిన్ సుఖంబుగాఁ
బొందియు గౌరవంబు దల , పోయఁడు శీలము జూరెన్ ధర్మమున్
దెందమునన్ గజింపఁడు ప , టివ్వతఁ జేసిన మేలు నెంచ కి
ట్లొందిన నొందుఁగాక కపి , యున్ మన విక్రమ మింత యెంచఁడో;

ఉ॥ రాజ్యసుఖంబులన్ మరఁగి , రాఁడు కృతఘ్నుఁడు సౌహృదంబు న-
ప్రాజ్యముగాఁ దలంచె జన , పాశికి ధర్మము సత్యమైల్లెదన్
భాజ్యముగాఁగనుండ నది , పాపిన పాపిని దాత్రిఁ గూర్చుటల్
ద్వాజ్యముగాదు వానిహృద , య స్థిర విశ్వయమున్ గ్రహింపుమా.

కా॥ ఉగ్రక్రూరుల సంహరింజిడర ధ , ర్మోద్ధారణం జల్పఁ బ్ర
త్యగ్రుత వికాత సాయక వికా , యం బుండె; దుర్బుధుఁడై
వ్యగ్రుండై మనచెంతనే కలఁడు ప్రే , తాదీశ్వరుం డిం నో
సుగ్రీవా; మిముచంపుక క్తి కలదం , చుం బిల్కమాఁ దీరతన్.

తే॥ విసముఁబోలు క్రూరులఁ జంప , దొనఁగుగాదు, పుట్టుకన్ వచ్చిపుడుంలఁ , బోవుననుట
యెదులోలేని దేబది , యందురాద, యనఁగ మన్న సుగ్రీవున , కానఁ బలుకు.

కా॥ మీ కిప్పింధయు మీప్రజా సుఖములున్ , మీపాలనా పద్ధతుల్లో
మీ కల్యాణులు మీరు బంధువులతో , మేలొందఁగా నెంచుచో
నేతైలాటము లే; రండు కృత మూ , హింపుండు రారేని నా
యికోచంద విముక్తిఘోర శర వ , హింపింబులై చావుఁడి.

మ॥ మనకంబెన్ బలవంతులైన విభులన్ , మాఱుకుగాఁ గాంచ నె
న్నిన ముల్లోకములన్ బలాధ్యు లెచటా , నీకన్న లేరన్న వ
క్కణయుఁ వారికి నాటువట్లు దెల్పుం , గాఁ గోరెడన్ వైకమే
చని యావీరుల యూహ మెట్టియొ లె , న్సంగించి చర్చింపుమా.

చ॥ మఱియొకమాట కొట్టకొలి , మన్నన నీకులు నెప్పి యవ్వెదుల్
తెలుపిని గూర్చుకున్న వడిఁ , దైక్కొనఁ జూడకు వారి బాపముల్

నెఱపుగ నాకుఁ దెల్పుమని , నీరజనేత్రుఁడు కీర్తి భూషణుం
దుఱపుగ నాడి తమ్ముని స , మున్నత పద్ధతి వీడుకొల్పుగన్.

ఉ॥ బొదలఁబాని యన్నవలు , కాదట మొక్కి యతఁడు వేదనా
సాధిత వేగుఁడై తన వి , కాల భుజంబున విల్లనక్షయ
శ్రీద నిషంగముం జెలఁగఁ , జిత్తమునం దన యన్న పాదముల్
మోదిల నుంచి తాఁ బయన , ముం బొనరించె మహాగ్ర శీఘ్రుడై

క॥ రామాజ్ఞంగొని లక్ష్మణుండు సుకుమా , రశ్రేష్ఠుఁడేయయ్యు దు
ర్యమ ప్రోతిత వేగుఁడై మునుపు ను , గ్రీవుండు కొంపొపు సీ
మామార్గంబును వీడి యెట్టయెదురొ , ప్రాఁకుల్ ధరిత్రీధర
స్రోమంబుల్ పొడిగాఁగ ద్రొక్కెనొక క్రొం , ద్రోవన్ విశృష్టించుచున్.

దే॥ అంఘ్రుఘట్టనచే మేరు , వంత లోతు, పర్వతంబులు భూమియు , బల్లు వడియె
నిలను భరియించు దర్శిక , రేంఁద్రుఁ డపుడు, కన్నులకుఁ బరీక్షింపంగఁ , గానఁబడఁగన్.

తే॥ అపితవిక్రముఁడగువారి , యనుజాఁగూర్చి, యరుగు మనుకులతిలకుని , యనుఁగుఁ దమ్ము
వేగ మరయ నొప్పెను సాల , భేదనంబు, సేయఁజోయిన శ్రీరామ , సాయకమన

మ॥ ఒకదిజ్ఞాగము శాబకమ్ముచనఁగా , సూర్యుచ్చుటం గాంచి వే
తొక దిజ్ఞాగము తోడితే నరయ వే , గోద్యుక్తమై యేగు తోఁ
పికతో లక్ష్మణుఁ దేగుచుండె గృతమున్ , వేజూర్పు సుగ్రీవు చి
ట్టకమున్ రామునిమీది భక్తియును నె , ట్టం దన్ను బిటార్చగన్.

తే॥ పూర్వగిరినుండి వశ్చిమ , భూద్రమునకుఁ, బరము నాజ్ఞచేఁ జను బాను , భంగినార్య
నాజ్ఞ సౌమిత్రి ఋశ్యమూ , కాద్రి నుండి, కీశవరుఁ డుండు కిష్కింధ , గిరికినేగె

తే॥ రామునుండి వెల్వడు బాణ , రాజ మరఁగ, వడిగఋశ్య మూకముచుండి , వ్రవగ గిరికి
నేగులక్ష్మణుఁడొప్పె మృ , గేంద్ర మొండు, కొండ కొండకు లంఘించు , కొమరు దోచ

తే॥ ఇట్లు కోపంబుతో వచ్చు , వినకులేకుఁ, గాంచి వ్రవగులు కాలువి , గన్న పగిది
గడగడ వడంకి యంగదుఁ , గాంచి రాము, తమ్ముఁ డరుదెంచె నుగ్ర , విధాననసుడు

ఉ॥ పౌరుషవంతుఁడైన రఘు , వర్యుని తమ్ముని రాకకుం గతం
బారయ డాసి డాయక ము , భాబ్బ విలక్షణ మూహాసేసి ప్రా
గ్భార లఘుప్రకారుఁడయి , పాఱి పితృవ్య గృహంబు చొచ్చి యం
దార వినూత్న భోగముల , నందు కపీశ్వరుఁ గాంచె గ్రక్కునన్.

మ॥ నల నిర్మాణ విమాత్న భాస్వదురు ర , త్నస్థిక విద్యు త్వృణా
స్థలన త్రాంత నుసురాక్షతారగు నా , సౌధాగ్ర భాగంబునన్

గలిత స్రస్రమందు తొయ్యలులు రా , కాచంద్రబింబానవల్
లలిఁ బాదంబుల నొత్త నిద్రగొను హే , లాలిల సోన్నతువిన

కా॥ సుజ్ఞానాధ్యులు రామలక్ష్మణులు సం , కుదాత్మ లీయంగఁ దా
నాజ్ఞాచక్రముతోడ నానవము నిం , పారంగ సేవింతుటన్
బ్రాహ్మత్వంబు దొలంగువాని విలస , దృవ్య ప్రభారాశి స
ర్వజ్ఞ గ్రావము మేరు భూధర గుహన్ , బమ్మందెనా నొప్పుచున్.

మ॥ లలితామోక్ష పాటలీ వకుళ క , ల్లారాబి సంఘంబులన్
విలసచ్చందన చర్చులన్ గజభరా , విర్భూత గంధంబులన్
లలనాచ్చాంగ విశేష వాసనలఁదా , లంకించి యామోదియై
నలువొందం దిరుగాడు గంధవహా నా , నందించు విద్రాసున్.

మ॥ మధురాలాపలు విద్రుమాధరలు భా , మారత్నముల్ పేయు న
మృదురాలాపములన్ ఫలోష్ణ సుధలన్ , మందస్మిత జ్యోత్స్నలన్
మధువుం ద్రావివికారచేష్టలను 'కా , మంబున్ మదంబున్ మనో
మథనంబున్ గురునిద్ర విస్మృతి యన , న్మాంద్యంబు గొన్నాతనిన్.

ఉ॥ కుండల హార సన్నుకుట , కూట మరీచులు తెల్లమేనిపై
విండుటచే దినేశ్వర వి , నిర్మల దిదితి వుంజముల్ మహో
ద్దండతఁ బర్య రాజిలు ను , దార మహీధర చక్రవర్తి నా
నుండెడువాని నిదగొని , యుండెడువానిఁ బ్రవంగ వల్లభున్.

తే॥ కాంచి తారాసుతుడు సమీ , పించి కేలు. దోయ శిరమునఁ గీలించి , తొడరి మేలు
కొలువ యొచించి హితవాక్య , ములు శ్రవములఁ, బడఁగ గంభీరవమునఁ , బలికెట్లు

మ॥ ఉరుకోపంబు మొగంబునం దెలియ న , త్యుగ్రాక్షిఁడై లక్ష్మణుం
డరుదెంచెన్ రభసాతిరేకమున బ్ర , హ్మాండంబై యూటాడఁగాఁ
జరువందగది యేదిఁ నీదగు నభీ , ప్తంబిష్ట తెల్లంబుగా
సరయం గోరుచునున్నవారు కవు ల , త్యంతంబు విభ్రాంతులై

మ॥ కట లేకొప్పెడు రాజ్యనంపద బలా , త్కారంబుగా లోపఁగాఁ
గొఱలేకుండ సురాసవంబులు మతిం , గుంచింపఁగా దేహమున్
మఱచెన్ మాటయు స్నేహమున్ మఱచె నే , మంబొప్పఁ దారాసుతుం
డుజిదిం దెల్పిన వాక్యముల్ వినఁగలే , కుండెన్ గపింద్రుం డటన్.

మ॥ కలభంబున్ , హరిపోతముం జెనయు నా , కస్వామి హేత్రుండు గాఁ
గం కార్యంబిట నేంత మొట్ట యిడినం , గాదంచుఁ దత్త్వజ్ఞుడున్

లలితాచ్చ ప్రతిభాధ్యుడుం గపికులా , లంకారుడొ మారుతిం
గలియంగా నగునంచుఁ గ్రమ్మటిలె వే , గస్పూర్తి శోభిల్లఁగన్.

అ॥ హనుమతోడఁ గలిసి , యతనిఁబోలిన కపి, వరులఁ గలిసి మరలి , బయలుదేటి
తల్లి తార యున్న , తత భర్మగేహంబు, చొచ్చె నామెవలనఁ , జొప్పునరయ.

తే॥ చేరి జరిగిన వృత్తాంత , మారఁ దెలిపి, బావి కర్తవ్యమేమని , ప్రశ్న సేయఁ
బెడుగుసేసి తప్పికొనఁగఁ , గడఁగినారు, తప్పి బ్రతుకుట గలదె కృ , తమ్ములకును.

ఉ॥ సేనలఁ గూర్చుకొంచుఁ దను , చేరఁగ రందని మీకు జానకీ
జాని వచించు నాగడువు , జార్చిన నాయువు జాటు నంచు ము
న్నే నయమారఁ దెల్పితి బ , యిం దగినట్లులె విస్మరించుదున్
గాని పథంబుఁ ద్రొక్కితిరి , కాఁగల దేమిఁకఁ గీడు తక్కుఁగన్.

ఉ॥ వారి కడింది యాయువు న , వారణరీతి జముండు కైకానన్
గోల నొకండు తాఁబఱపి , కోరిన రాజ్య విభూతి నిచ్చు నా
లీలగుణుండు రాఘవుఁడు , పేక్ష యొనర్పఁగఁ దగ్గవాఁడతేః
మేలును విస్మరించుటలు , మీకె తగుం బలు చూట లేటికిన్.

చ॥ తన సహధర్మచారిణి ను , దారుఁడు రాముఁడు పాసి కానలన్
మనతర చింతఁగుంది తన కాయముపై విసుగొందుచుండ మీ
రనువుగ భార్యలం గలిసి , యాచట వోవని భోగసంపదర్
గొని పరిమత్తతన్ వికృత , మూర్ఛ మనస్కుల రైతి రేమనన్.

ఉ॥ తప్పితి రాడి మిక్కిలి కృ , తమ్ములరైతిరి పాప పుంజముల్
గుప్పనఁ జూపై బుద్ధులును , కూడని శ్రోవలఁ బడై జేయఁగా
నిప్పు దొకండు గల్గినెఁ మ , హింద్రుతో నని సేయ నెంచుచోఁ
దప్పక చచ్చువారలని , తార కటూక్తుల మందలించఁగన్.

ఉ॥ కోతులు పాటి గుంపుగొని , కోట కవాటము మూసి ప్రస్తర
వ్రాతము వృక్షజాలముఁ గ , వాట బలంబుగఁ బేర్చి మించి తా
నీతలి కేగుదెంచిన న , హింపక మర్దనసేయ వృక్ష సం
జాతము గుండ్లు గుట్టలు న , సంబునఁ దాలించి బొంది నిర్వృగఁ.

ఉ॥ వానరు లొకవాటమును , బంధనసేయుటగాంచి లక్ష్మణుం
డీనియతుల్ స్వరక్షణ వ , హింతుటకాఁ యని కోప సంచల
న్మానసుడై యలంతిగను , నన్ని యలక్ష్యము చేసి లక్ష్మికిం
దానకమైన పూత పద , తామరసంబునఁ ద్రోవఁ దాఁపఁగన్.

ఉ॥ అరతటఁ గోట వాకిలియు • నానికఁ బేర్చిన భాలు అప్పులున్
వంతనయైన గోడలును • చయ్యన గూలఁ బ్రవంగరాజి దా
వంతపడంగ లక్ష్మణుని • పావన పాదము సోకి ఘోర దు
ర్దాంత పురాను పుంజములు • తాటి సమూలము గూలు కైవడిన్.

చ॥ బలమగు కోట వాకిలియుఁ • బ్రస్తర కుడ్యము లయ్యలంగముల్
మలభముగా రుటంబు చెడి • క్షోభముఁ గూర్చుచు దిక్కుదిక్కులన్
మలయఁగఁ గాంచి వానర స • మాజము వీరిని తల్లడిల్లుచున్
దొలఁగి చనెన్ సరాలు మని • దూరముగాఁ దమ జీవరక్షకై

చ॥ మెఱపును మబ్బులేక తల • మీసిన హాదినివోలె లక్ష్మణ
స్మరదురు పాదతాడనము • సోక నలంగిన కోటగోడ లా
త్తొరపుగఁ గూలఁ గ్రిందఁగల • యోధుల తొమ్ములు మస్తకంబులున్
బరిపరియై యడంగఁ గవి • పాతీరి తక్కినవారు వీరిమై.

చ॥ తెలుపఁ గడింది యైన పెను • దెప్పరమందిన వానరావతుల్
కలఁగి కకావికం బఱచి • కాతీయఁ గేకలు వెట్టిఁ బల్లమున్
జెలుపుగ మందరాచలము • చిల్కిన యత్తటి నార్పటించుచున్
జలచరరాశితోఁ గలఁగు • సాగరముంబలె బిట్టు మూర్తిలెన్.

ఉ॥ ఈగతివానరుల్ కలఁగి • యిచ్చ తెఱంగునఁ బాటి తత్పురిన్
వీఁగి నమీప పర్వత వ • వీ కుహరాంతర భూములన్ వడిన్
దాఁగఁబురంబు దట్టముగ • దంబుగఁ బంపిన భంబు బృందమున్
వీఁగు నభంబు నా సొగసు • వీఁగి బిసోలన నుండె నత్తఱిన్.

ఉ॥ అరతట రాము నానతియె • యాకృతి గొన్న విధాన సూర్యుని
కాంతుఁడు రాజవీధిని ది • గాలునఁ జొచ్చుట చూచి తాతతో
మంతన మాడుచున్న కపి • మంత్రులదే యదె వచ్చె వచ్చె వీ
ధ్యంతరముం భజించె నిక • నయ్యెడి దేవుని కేక వెట్టి గన్.

ఉ॥ అయ్యెడ నంజనీతనయుఁ • డంగద మాతను గాంచి తలిఁ యా
యయ్య మనంబు సూనమునఁ • కన్నను కోమలమౌను గాన వెన్
దియ్యక నీవ యేగి యరు • దెంచెను వాకిట నడగింపుమా
యియ్యదె చేయఁదగ్గ పని • యివ్వలికిం గనువిచ్చి చూడఁడున్.

చ॥ ఆనవుడుఁ దార యిట్టులను • నంతటి వీరి యదేలఁ యేనె యా
తనిఁగని మాటలాడి బెడి • దంబగు కోష మడంగఁజేసెదన్

జనుడన వారు దవ్వలకు • జఱున నేగిరి పుష్పవేణులౌ
వనితలు చుట్టిరా నరిగె • వారక కార యుదార ధీరతన్

చ॥ మదగజ నన్నిభుండయిన • మాన్యుడు లక్ష్మణుడంతఁ గీళ్ రా
ట్రుదవిని చొచ్చి యంతిపురి • బంగరు వాకిలి జేరఁ బోవ న్న
ట్రుదముల లాగు నైజమగు • బంధుర వాన గల్గె పెన్నెఱుల్
పొదలు వరాంగనా మణి ప్ర • పుల్ల జలెజ దళాషీ కారయున్

ఉ॥ కాంచిన వారి దిట్టముగఁ • గట్టఁగఁ జాలిన దేహకాంతియుం
బ్రాంచిత చంద్రికా విభ ద • రస్మితమున్ మణి కల్గ లేదనం
గాంచిన కౌను లేఁగొమరు • గన్న చనుల్ గరువంపు నెన్నడల్
మించిన కన్యకల్ బలసి • మేవడి రాఁ జనె వారి దారయున్

సీ॥ మేనఁదాల్చిన మేటి మిఁమిపాతెడు నగల్, విల్లు నమ్ముల వలె వెలుగుచుండ
కాలి యందియలును • కౌను మేఖలలును జేజే నినానముల్ • నేయుచుండ
పలువలు తెఱఁగుల • వంగిన ముంగురు, లరిచి బెత్కెంబుల • ట్లందగింప
గజ్జల రవములు • పున భేరి మ్రోతగఁ, చిఱుదులు మెజవడి • యరదములుగ

తే॥ బొమలు విండ్లుగఁగన్నుల • మ్ములుగనమరి యౌవతంబను నైన్యమ • య్యనమునలవఁ,
గినుక వదలి మోమును వంచు • కౌనుబెకాక వారి దేజిమాడఁగవర • వాయిగొనితి

చ॥ మొగమును వంచి కార్ముకము • భూసలి నూని సుమిత్రసూతి యా
తగవున నత్తగార్ల పెను • దండున నిల్చిన కౌత్త యల్లుడన్
వగిదిని కొంకునొంది నిలు • వం బరికుద్ద మయాత్మ కార కో
డిగములు లేని సిగ్గుమ గ • డించుచు లక్ష్మణుఁ గాంచి యిట్లనున్

ఉ॥ వీరకుమార! నిష్ఠమెయి • వేయి నమల్ తప మాదరించినన్
మీరలు మమ్ముబోటి గృహ • మేధుల యిందగ్గకు వత్తురేమి! మీ
శ్రీరమణీయ పాద సర • వీరుహముల్ వహియించి మాగృహం
బారఁ బనిత్రమయ్యెఁ బురు • పార్థము లెల్ల లభించె మాకిటన్

ఉ॥ నీమహితో గ్రమూర్తిఁ గని • నిల్వక కోఁతులు వీతిచేత ది
క్కా మొగమయ్యె నీకడఁక • కారణ మారయలేము తెల్పవే
రామపదాంబుజంబు లమ • రక్తి సతంబు భజించు నీవ యా
స్వావిని యెంటిమై విడిచి • వచ్చితివేలఁ కుమారన త్తమా!

కా॥ సంగీతంబునకించె వింపయిన వా • చాహ్మూర్తిచేఁ దార న
ర్వాంగీణ ప్రళమంబు గూర్చు వగిదిన్ • వాచింప సౌమిత్రి సా

రంగాకుండు ధనంబునన్ వికలుఁడౌ , రాజన్ వెలుంగారు తా
రంగంచంగ వెనన్ సుమిత్ర మడికిన్ , రా నొందెఁ బెండుఃఖము

ఉ॥ మంగళసూత్రమూర్ధ్వి కను , మంబులఁ దాల్చక రత్నభూషిత
స్వంగము పెల్లినొందఁ గల , పంబు లలందుట మాని యున్న తా
రాంగన వాలకంబు గని , యత్తఱిఁ దల్లుల యిట్టి దుస్స్థితుల్
చంగునఁ జిత్తముం దగుల , జాలిని కన్నుల నింతె సక్రపుల్

చ॥ ఇటువలెఁ దల్లు లిద్దఱును , హీనదశన్ భజియించియుండుర
క్కటః యని జాలిఁదూలి కలఁ , కం గొని యేమియుఁ దోచకుండి న
కటపడి స్రశ్నసేయ నొడి , కంబున నుత్తర మీయకుంట యొ
క్కటఁ దగుధర్మ సంగతము , గాదని తారను గాంచి యిట్లనున్

చ॥ రవిజాఁడు మున్ను తాను దన , రాణువతో ధరణీతనూజ నీ
భువి సకలంబు రోసి సతి , పోటిడి తెల్పెద నంచుఁజెప్పి తా
నవలను రాని కారణము , నారసి రమ్మని పంపు జానకీ
ధవుని యనుజ్ఞ వచ్చితిని , దాని విజస్థితి దెల్పుమా యనన్

తార లక్ష్మణుని సమాధానపఱచుట

ఉ॥ పిన్నలు తప్పొనర్చు తఱి , బెద్దలు సైరణ సేయుటొప్పు మీ
కన్నను మిన్నలేరు కని , కావఁ దినేంద్రసుతుండు దూతలం
బన్నుగ వేలువేలుగను , పంపె భువిఁగల యెల్ల సేనలన్
గ్రన్ననఁ దేర వారలకుఁ , గాచెను గాక కడంక మానెనె;

ఉ॥ కోతుల గుంపుఁ దెచ్చుటకుఁ , గోట్లకొలందిగ దూతలేగి రా
దూతలు రాఁగలట్టి తఱి , దూరమలేదు భవత్పదాంబుజ
ద్యాతలఁ గాచు కార్యమునఁ , దల్లిని పోలిన మీరు పూర్వ వి
ఖ్యాత యతుల్ సహింపఁదిగు , నట్లు సహించుటె గొప్ప ధర్మమా

ఉ॥ తప్పులు సేయకుండు నెడ , దండన కర్హులు గల్గి రీభువిన్
దప్పులు లేనివారి యెడఁ , దన్నుటకంటెను తప్పునైఁచుటల్
గొప్ప యటండ్రు మిత్రులకుఁ , గోరినవెల్ల నొసంగి వానిచేఁ
దప్పొక యింతుకై నఁ దమ , తప్పెగదా యని పై పఁగాఁదగున్

ఉ॥ సత్యమనస్కులై యరిని , చంపి సుఖాస్పదమైన రాజ్యమున్
నిత్యముగా నొసంగితిరి , నీరజనేతకు మీరుపోరుచోఁ
బ్రత్యయ మొప్పు మీకునయి , స్రాణము లీయరయేని యిట్టి సాం
గత్యము నేతిబీటయగు , గాక నిజులును పౌహ్లాదంబు క ?

ఉ॥ ఇమ్మగుమేలు మీవలన , విచ్చ గడించినవాడె మిమ్ముల
క్ష్య మొనరించు నేని యధ , మాదముడై చెడు నంతెకాక లో
కమ్మున నెద్దడిం గుడిచి , కష్టము లొంది పరమ్మునంకు ని
త్యమ్మగు సౌఖ్యసంపదలఁ , దన్నికొనుం దనకాలఁ దానుగన్ .

ఉ॥ మేటి కపింద్రుఁ, గూల్చినది , మీశర మొక్కఁడె కాదె; నేడు దై
త్యాటపులం దహింపఁగ న , హాయఁదొకం దదియేల మీకు; మీ
బోటిని దాచియున్న నెల , వుం దెలుపంగలరే యవశ్య మీ
పాటియొనర్ప నర్హులు , పత్పరిచారకు లివ్వనాటకుల్ .

మ॥ అని యింద్రాత్మజుడార కార యను వా , క్యత్రేణి నాలించుచో
ననుకంపామతి లక్ష్మణుం డపుడు ప్రీ , దాయత్త చిత్తుండుగాఁ
గనలున్ మానెనకాఁ దలంచి ప్రతిభా , గణ్ణుండు సామీరి క్ర
న్నని నేతెంచి సుమిత్రసూతి పద కం , జాతంబులన్ వ్రాలఁగన్

ఉ॥ కోపముగల్గినం గృహను , గూర్చెడు లక్ష్మణుఁ డాంజనేయు సం
కాపముగాంచి యూటడిలి , తత్త్వగుణాంచిత నీవు సై తమున్
బ్రావు నొసంగు మమ్ము మఱ , వందగునే? యన వాక్యకోవిదుం
దొ. పవనాత్మజుండు విను , మా యని తెల్పఁదొడంగె వివ్వదిన్ .

ఉ॥ ఓపినపెద్దలన్ జనకు , నొజ్జను తల్లిని త్రీల గోవులన్
బాపలఁ జంపువారి మన , పాపవయంబును పాచికంబుచేఁ
బాపఁగవచ్చుఁ గాని యొక , పట్టున మేలును విస్మరించు నా
పాపుల పాపముల్ తొలఁగఁ , బాచిక మొందు ధరిత్రిఁ గలుగనే;

ఉ॥ మీకుఁ బ్రియంగరాజునకు , మేలగు మైత్రి సతంబుగాఁగ నే
నేకద నాఁడు కూరిచితి , విప్పుడు నెయ్యము శీర్షమైనచో
నేకదఁ దప్పి యేగఁగల , మేనును వానరనాథుఁ డంతియే
కాక భవత్పుష్పాత్త్వమునఁ , గల్గిష మందుట కాదె ఘా మతుల్;

మ॥ తొలి జన్మంబున నీభవంబునను సం , తోషంబునం జేయు ప్రా
జ్ఞులసేవల్ వ్రత దాన ధర్మములు సం , శోభిల్ల మీరూపమై
చెలఁగెం గాకని నమ్మియుండుఁ ద్రిజగ , త్సేవుల్ కృపంజూడుఁడి
తలి దండించిన బిడ్డ తల్లి పద ప , దమ్బుల్ వడిం జుట్టదే;

మ॥ కపిరాజేంద్రుఁడు మిమ్ము గూర్చి మఱపం , గారేడు జంఘాయరన్
గపి సంఘంబులఁ దేరఁగాఁ బిచ్చి రా , కం జూచుచున్నాఁడు త

తక్కుపులేకేరగఁ దామసంబు గలిగెంకఁ గాకవ్యము ల్గదానేఁ
కపియైనం దగవుం ద్యజింప నరకా , శ్రాంతుండు గాకుండునేఁ

చ॥ తనకడ మేలువొందని యు , దారుఁడు మేలొనరింప వానికై
తన కొదవంగనౌతఱిని , తప్పక యాతని శత్రువర్గమున్
జెనసి యెదిర్చి గెల్పుటయొ , చేడ్పడి కయ్యమునందు చచ్చుటో
తన గడియింపఁగాఁ దగిన , ధర్మము వేతొకచేత యుక్తమేఁ

ఉ॥ నీవిక నిందు నిల్పుటయొ , నీతిపథంబును గాదు శత్రులీ
త్రోవ యెఱింగిలేని మన , తోయము ద్రెంపఁగఁ బూసకుండురేఁ
నీవ యనుగ్రహించిన వ , నేచర రాజ్యరహం సహోదరున్.
లోపరి కేగుదెంచి యవ , లోక మొనర్తువు గాక రమ్మనున్.

చ॥ హనుమని మాటలన్ వినివ , యాద్యుఁడు కోపము వీడి రాముచేఁ
దనియ లభించు భోగములఁ , దత్పరతన్ భజియించి మత్తుఁడై
మనమున మిత్రకార్యమును , మానిన యాతఁడు కాఁడు కావునన్
వనచరరాజా చూడఁదగు , వాఁడని చింతనసేసి యిట్లనున్.

పలుకంగలదేఁ వవనజః, పలుకఁగ నగునేమిఁ యన్న , పరితాపంబున్
దీలకింపఁ గలిగెనేనియొ , శిలయైనం గరఁగుఁ గడుపు , చెఱువగుఁగాదేఁ

కా॥ క్రూరాత్మండు ధరాత్మజం జెఱిగొనం , గోపంబు మానాగ్నియొన్
శ్రీరామున్ దహియించుటల్ గనిన నా , చిత్తంబు సోద్రేఁమై
పూర క్రూరతఁ గొంది కొంది నఱకం , గోరుం జఘన్యావలన్
గ్రూరత్వంబు నపాఖ్యయురె దలఁపఁజూఁ కోప్పోరేకంబురక

కా॥ నాకోపంబును నేనె యార్చుకొని ప్రా , ణంబుల్ బిగంబట్టి నీ
జాకాంతుక దగ నూఁడించుటకె నీ , తంబయ్యె నాకాలమా
మాకోపంబు లదంగపున్న జగముల్ , మాఁడున్ సురల్ వత్తు రం
తేకాకుండఁగ ధర్మచూఱుఁ విడిచె , యిం దాఁట శక్యంబొకోఁ

ఉ॥ పోలఁగ విన్ను చూచి రము , ముఖ్యుఁడు దెవ్వరమందు వేళ నీ
మూలముగా కుభంబును , పొందగజేయున యంచు గీశభూ
పాదని నన్నువోలెఁ గొని , బ్రాతిని చూచుచు విన్నినాళ్లు ప్రా
జాలను నిర్వేగక యె , నాతిని రోయఁగలేఁడె యమ్ములన్

కా॥ ఆకాంక్షుననేలఁ బాజుఁడి కై , లాంతర్గుహాసములఁ
లోకాలోకములం దెవందమున నా , లోకించి చూపుత్రి హృ

ద్వైకల్యంబు దొలచి తెచ్చుటకు భా • స్వద్యంతు కోదండమే
వీరంజాలదో యైన మీసలుకు ని • ర్వీర్యంబు గానొప్పనే;

కా॥ ఈపాలాదుపు కాలయాపనమెకా • దెన్నంగ దైత్యాలికిం
త్రోపుం గూర్చితి రాచి తేయుల పాత • మ్ముం దూర్చి పారాశరి
వ్యాపారంబులఁ గూర్చి పాపముల నొ • వ్వంగూర్చిలో నెన్నఁడుం
గోపంబునని రామవంధ్రు చుడికిం • గ్రోదంబు గలింతురే;

మ॥ అని సౌమిత్రి వచింప వాయుసుతుఁడా • ర్యాః మించు కార్యమ్యులన్
మనమందుంపకుమయ్య మేము చలువన్ • మైకొన్న కార్యంబు వీ
డినదోఁ బ్రాణమె వీడువార మిది పా • టింపంగ దర్శించె యొ
మిన్ సాక్ష్యంబగు భానుసూనుఁ గన ర • మీఁద్రేమ దైవాఁగన్

ఉ॥ నాపుడు లక్ష్మణుం డనిల • నందనుఁ గాంచి వచింపు మారుతీః
నీధనినల్లె పూర్వమును • నెక్కొనఁజేసితి మా ప్రయత్నమున్
దావకటోధనం బెపుడుఁ • దప్పము పోదము కిళరాజ్యనో
భావము గాంతమంచు • వడిఁ బావని వెంబడి నేగె లోనికిన్.

వీ॥ శరములవంటి వీ • ఙ్గణములు చెంగలు, వలవంటి సౌరై న • వదనములును
వింటికోపులఁబోలి • వెలుగొందు బొమలు మ, యూరంబువంటి యొ • య్యారములును
అంచకై వడి మంద • యానంబు ముత్తియ, ములవంటి యొప్పైన • వలు వరుసయుఁ
గోమల భుజములు • కోయిల కంఠముల్, బంగరు, గిండ్లన • బరఁగు చనులు

తే॥ చంచలా లత యనఁదగు • నన్న కౌను, లలరు నంపెగవంటి నా • నలును కారు
మొగులు నాఁదగు కచభార • ములును వెలయు, చెలులతోఁదా న భుద్ధాంత • వీచుకరిగె.

ఉ॥ అత్తటి వాలిసూనుఁడు న • యంబున మంత్రులతోడ వచ్చి యా
సత్తము పారపద్యములఁ • జాఁగిలి మ్రొక్క గ లక్ష్మణుండు వీ
రోత్తమః వీపు మున్నరిగి • యోజను దెల్పును యన్న నాతఁడున్
జిత్తము భాగ్యమంచు వడి • జేరఁగఁ జోయెను పిన్నతండిరిన్.

ఉ॥ అంగడుఁ దేగి యంతిపురి నర్కజా పాదిముల్కొత్తి నిద్దరన్
దొంగలపాదాపేసి వడి • దోర్పుల యుత్తుఁడు లక్ష్మణుండు లో
నంగడ ముమ్మరింపఁ జరి • చుంబుడికంటెను దొడగాఁగ వీ
ముంగలి వాకిట విలిచె • మ్రొక్కెడ వైశమ లేచి రమ్మనన్

ఉ॥ మత్తనఁ దెప్పిజిల్లని సు • మాళము నొందిన భానుజుండు పై
మత్త సుకాశిమలు ల • మాంతముగా నొనరించు కేకలన్

జిత్రముదేటి రాఘవుల , సేగి దలంపము యట్టులుండ రే
కెత్తిన కిన్నెతోడ నతఁ డేమి కతంబున వచ్చెఁ దెల్పుమా

చ॥ అవుడు నంగదుం డనున , యమ్మున విట్లునుఁ దొలి జానచే
సిన గడువుం గతింబె ఁము , శేఖరు నన్నిది కేగలేదు మే
లును తలఁపంగలేదు సుఖ , లోలత నత్యము నెంచలేదు ల
క్ష్యణునకుఁ గిన్నెపుట్టె హను , మంతుని పాంశ్యము ప్రోచెనెల్లరన్

తే॥ లక్ష్యణుఁడు వచ్చు వేగఁబ , లంఘ గాంచి కోట వాకిలి బిగియించి కోఁతిమూఁక
టాలు జుప్పలు పేర్చి , రమలఁ బూని విలిచి యతని కోపాగ్ని ని , నిగుడఁజేయ.

తే॥ వారిచేష్టలఁ గని యల్లి , పాదమునఁ గ, పాటముందిన్న నదియును , ప్రహరితోడఁ
జేర్చు జాలుజుప్పలతోడఁ , బిడిపిండి యగుచుఁగూలి చెవరిపోయె , నన్నిదెసల

తే॥ దానిఁ గాంచిన వానర , సేనఁగతి యేమియఁమ్యె నెచ్చటికేగి , యిటుముకొనియెఁ
దెలుపనేటికిఁ మాతల్లి , తెలిసి చెలు తోడ సౌమిత్రి వచ్చెడు , త్రోవవిలిచె

ఉ॥ దారికి నడ్డమైన వని , కాజనతా పరివీక్ష సేయఁగా
నేరక లోనఁద్రోచికొని నెట్లు చిరాకున మౌనమానఁగాఁ
దార మృదుత్తి మావలఁగ , దప్పెది వర్తిలెఁ రామువీడి యీ
తీరున రాఁగతంబు గల , దేఁ యని నాతఁడు విన్నె సర్వమున్

ఉ॥ పచ్చినకార్యముం దెలుప , వారక తారయు సూర్యసూతి తా
నిచ్చట నూరకుండఁడు మి , హింగల వానరసేనఁ దేరఁగా
నచ్చుగ మాతలఁ దెసల , కంపెను వారల రాకవేచినఁ
దొచ్చెము లేదటంచుఁ దన , యోపిన యంతకు మాన్యెఁ గోపమున్

చ॥ తగ విని సూర్యసూనుఁ డను , దాశరథుల్ కనయూనిరెని యీ
జగముల కేరెదుక్కొనఁగఁ , జాలినవారలు లక్ష్యణుండు కో
పగతిని తీవ్ర వేగమున , వచ్చుచునుండఁగ నాకుఁద్వెక్కి
ఁగిది యొనర్చుచేలఁ యన , వాలితనూజుఁడు తండ్రి కీట్లనున్

ఉ॥ ఆతిఁడు వచ్చుతీరరసి యవ్వరె తెల్పితిఁగాని నీవు నీ
చేతములోన రెవు మఱి చెనెడి దేమని వాయుసూతియే
యీతఁటిఁ ద్రోవ దెల్పునని , యేగితి నిప్పుడు మీరు లక్ష్యణుఁ
ట్రాతిగఁ జూడనేగుటయె , భావ్యము చెచ్చెర లెందు నావుడున్

సుగ్రీవుఁడు సురాపానమును చూపించుట.

ఉ॥ శ్రీవరుతోడ బాధమగు , వెల్లివహించు కిషీంధ్రుఁ డిట్లనున్
దావనమూర్తిచె మహిత , భాగ్యము నావరె బొందరెవ్వరున్

నావలనన్ సవంతల న • జంచుకొనం దలపోయుచో సురం
ద్రావి సమస్తమున్-వేఱచి • తప్పితి నాతవిఁజూడ సిగ్గునన్.

ఉ॥ కల్లును ద్రావు తైపొకఁడు • గాక మఱొక్కటిలేదు; దీవిచే
దల్లిఁ గళత్రముం దెలియు • తద్జ్ఞతయే నళియించు నన్నచోఁ
గొల్లగఁ గోటిధర్మములు • గూరిన నేమగు? మాయ పైకొనన్
దలడమంది దానివయిఁ • దార్పితి హాసు వెఱిపోలికన్

కా॥ మాయాబద్ధులుగాక కర్మముల న • మూర్ఖులందు నిష్ఠాత్ములే
మాయందాటి విషుక్తి నొందుదురు; పై • మల్లాడు కీటంబులం
బాయంద్రోచి సురన్ భజించు జనముల్ • జ్వాలాకరాగ్నిలో
నేయిం బోయుచు నార్చుగాఁ గడఁగు చి • న్నెం బొచ్చువారే చుమీ?

మ॥ తను దాఁ గాంచిన జన్మదుఃఖములు ని • రామంబులై తూరెడిన్
దను దాఁ గానక రోగదుఃఖముల న • ద్భ్రంజెన దేహంబు నీ
మనుజుం దొందెడు నొందియొంది పిదపన్ • మైరేయ పానంబుచే
జనుఁ డందుండయి నూతిలోఁబడెడిఁ ద • త్సంగత్యముల్ కూడునే?

సే॥ శరణాగతార్థి • క్షణధురీణులు తత్త్వ, విష్ణుభు లింద్రియ • నిగ్రహంబును
సుఖదుఃఖసమచిత్త • శుద్ధిగలారు గా, కొదులను వంచించి • సురను ద్రావి
మత్తునఁ బదరాని, మల్లాటపడి దూఱు, గనువార లొందుఁ, దగ్గతియుఁగలదెఁ
వంచన చొర్య మ • బద్ధోక్తి యున్నాద, మజ్జాన మవలేన • మవిసయంబు

తే॥ ప్రాక్తనాన్వయావారగ • ర్హణము శరణు, చొచ్చువారిఁ జేపీదుట • చుట్టిచెఱచు;
విసము త్రాగువారివి చంపి • విడుచుఁగాని, కల్లువలె నివ్వలను నర • కంబునీడు

ఉ॥ మిత్రమహోపకారము న • మిత్రులుకూర్చు మహోపకారమున్
నేత్రముతోడఁ జూచిసది • నేర్పిన విద్యయు వృద్ధవాక్యమున్
బాత్రతవిచ్చుచూర్ణమును • బన్నము వచ్చువిధంబు చక్క నీ
మాత్రమెఱింగెనేని జన • మాన్యత నొందుట యబ్బురంబొకో?

మ॥ మదిరాపాయికిఁ గీడెపచ్చనని న • మ్మంబిల్కు సద్వాక్య మ
య్యది నాచే ననుభుక్తమయ్యె నిక వా • దాడన్ ఫలంబుండునే,
టడకీయాపద మారుతాత్మజునిచే • ద్రోవంబిడం దప్పి యీ
బ్రతుకుం గంటిని గాక లక్ష్మణుని కో • ప జ్వలన్ • మాడనే?

మ॥ సుర పేవివంగఁ గల్గు దోషములు నన్ • స్రుక్కించె నిక్కంబుగా
సుర చేదాడు టటుండఁ జింతనమె లె • చ్చుం బ్రాణగొడ్డంబిఁకన్

సురఃజిత్రంబున నెంతునేనియు , రఘు ఙ్గీ జీకు పాదాబ్జముల్
తొఱంగం ద్రోచి నలందుఁగాక పయి నెం , దుంగాని చందంబునన్

మ॥ అని సుగ్రీవుఁడు తెల్పిదెచ్చుకొని రా , నత్యంత మోదంబుతో
నినవంశీయుని స్వాగతంబుకయి యా , యిత్రంబుచేయించుచున్
దనయా! మున్నుగ నేగుమంచుఁ బొలుపొం , దం బింపి చుట్టాలతో
వనితాజాతముతోడ వచ్చి భవన , ద్వారంబున నిల్వఁగఁ.

మే॥ అయ్యోడ శ్రీచంద , నాగురు మృగనాధి, కాదులు వికచ ల , తాంతదామ
ములును మంగళకుంభ , ములును దీప శ్రేణు, లును ము తెయిల సరు , లును ధ్వజములు
పీఠికుచ్చులు శంఖ , భేరీరవంబులు, వీధులయందెల్ల , వెలసినిదె
శుద్ధ నృటిక శిలా సుందర కుడ్య భా, గములను నవరత్న , ఖచితములగు

తే॥ స్తంభములయందు లక్ష్మణ , స్వామి ప్రతిఫ, లింపఁజూచువారలకు భా , వింప శత న
హస్ర కాద్యుక ధరులట , కలవి మీతీ, వచ్చి రను నందియము దోప , బ్రజ్వలింపె.

ఉ॥ వాలిసుతుండు రాఁ గనిన , పారివపుత్రుఁడు వానరేంద్రుఁ డెం
దేలలి మన్నవాఁడనిన , నిర్దపరాక్రమ! తొల్లి బామునన్
జాలఁగఁ బున్నెముల్ నయపు , పౌరి భవచ్చు భద్రాగమంబుకై
పోలఁగ వేచుచున్ మొగిలు , ముద్దిడు నా మొగసాల నుండెనాన్.

ఉ॥ మేలి కదానిసొమ్ములను , మించుగఁ ధాల్చి రహించు వానర
ప్రీతి కలాపముల్ విరులు , తీరుగఁ జల్లుచు వెల్లచామరార్
లీలగ వైవఁగా విధుని , లీల వెలింగెడి యెల్లనీడఁ గీ
కాలి భజింప భానుసుతుఁ , డాదట లక్ష్మణుఁ గాంచె ననుతన్.

మే॥ బింబాధరలు రఘు , వీరుని పేవింప, నర్హ్యాదులను గొని , యరుగుదేర
భేరీ పటహ ఝల్ల , రీ రావములు మేఘ, నిస్వనంబులలీల , నెరవుకొనఁగ
సంగీతవాద్యముల్ , నకలదిక్కులనిండ, వేలువులని చాల , విభ్రమిం ప
యౌవతంబు నడుచు , నలరారు కపిరాజు, రిక్కలలోఁ జంద్ర , రీతి వెలుగు

తే॥ శ్రీయతుఁడు సుందరుండు ను , గ్రీవుఁ డుదిత, భాను పగిది రాజిల్లుచు , భక్తి విషయ
సంభ్రమంబులు ముసుకొని , సందడింప, నియతి రామావరణని స , నిద్రిని విలిచె

ఉ॥ వానరనాయకుం డెదుట , వై భవ లీలల నట్లు గన్నడన్
మానితమూర్తి లక్ష్మణుఁడు , మానసమం దుదయించు కోపమున్
మానుగ ధర్మసూక్ష్మమును , మన్ననసేయు మహాత్ముఁడొకఁ డా
మానిచె ను త్రరక్షణమె; , మాన్యుల కిన్క-విమేషమేకదా;

త॥ ఇరువురు తమ భుజముల నొక్కొక్కరు నొక్కరు కౌగిలించి • కొవి గాటముగాఁ
దరుణులు కవులును తమతో, నరుదేర్గఁ బసిడిమేడ, కరిగిరి బ్రాతన్.

చ॥ వ్రవగకులాదిపుం డవట • వైచిన సింగపు గద్దెఁ జూపి మా
నవవరః కూరుచుండు మన నవ్వచ్చు నాతఁడు నాదువేల్పు రా
పువుఁడు వనంబునందు కడు, కర్కశ భూమి వసించుచుండ నే
పవడిఁ బసిండి గద్దెవయి • బాసిలువాడను నీవ తెల్పుమా!

ఉ॥ కైకవరంబునన్ మణి వి • కాసి కిరీటము వీడి కానలన్
నాకనుదోయి మాఁడఁగ దృ • జాప్రసరంబగు పెజ్జె రాఘవుం
డాకరణీన్ దపింప నక • టాః విరులొల్కిన పైడి గద్దెపై
నేకరణీన్ వసించు నది • యించునె నామదికిన్ సుహృత్తమా!

తే॥ అనుచు సౌమిత్రి వచియింప, నర్కనుతుఁడు, కనుల జలజలమనియత్రు • కణముయరల
నేమియును పల్కలేఁడయ్యె, రామవిభుని, తమ్ముఁడును కదలక యట్లై • ధరణివిలిచె-

తే॥ బాఁడును వృద్ధులును త్రీరు • బాపురుమని, కొంద టేర్చిరి కొందఱు • కుందినారు
కొందఱేమియుఁ బలుకక • క్రుంగిలోన, నొగిలి సోలి మహర్షుల • పగిదినుండ్రె.

ఉ॥ అంతట వానరేంద్రుఁడు మ • హాత్ముని లక్ష్మణుఁగాంచి తండ్రీ యీ
చింత నడచి ప్పానవిధి • చేసి రసోచితమైన యోరె మొ
క్కింత భుజింప మేము కృత • కృత్యుల మౌదుము మా గృహంబు
మాంత పవిత్రతం జెనయు • నన్న నరేంద్రుని తమ్ముఁ డిట్లనున్.

ఉ॥ నిందయు దుఃఖమున్ గడుపు • నిందుగ నుండఁ గృశించి జీవముల్
కందఁగనున్న మాకు నెది • గారము నింపును గూర్పుఁ నాకటన్
గుండినయేని దుఃఖములు • గూరినవేళ సుధాసంబయే
నొందఁగ నింపితంబగునె • యోచన సేయుము వానరేశ్వరా!

ఉ॥ తామరసాయతాజీ సహ • ధర్మిణి యెచ్చటనుండెఁ జూపినన్
బ్రామిన యారటంబనెడి • పావళ నాటిపి మమ్ము స్వర్పినిన్
బ్రేమను ముంచినాడవును • వీడక దుగ్ధవయోధిఁ బుట్టు దే
వామృత మిచ్చినాడవును • ప్రాణము లిచ్చిన వాడవుం జూపి!

ఉ॥ ఆకులు దుంపలున్ ఫలము • లాయన మెక్కి మిగుల్పు వానినే
కైకొనువాడ వేతొకటి • గ్రాహ్యముకా దటమిటి కోరుచో
శ్రీకరమూర్తి కర్పణము • సేయమి శ్వాసము ముట్టు నెంగిలే
నాకగు విశ్వయంబుగను • నమ్ముము ముట్టన్ వానరేశ్వరా!

చ॥ మఱియొకమాట యేను డ్దణ , మాత్రములోఁ జని కాయలాకులన్
ద్వరఁడి తెచ్చి యిచ్చిన భ , వత్సుహృదుండు భుజిండుఁ గావునన్
నెఱవడి నేగఁగావలయు , నీకును నిల్చుట-పొడిగాదు నె
య్యరి గొడఁదీర్చ నీకును న , మర్హమె కాదొకాఁ వానరేశ్వరా!

చ॥ అన విని భానుసూతి జన , కార్యజనాదుఁ దలంచి లక్ష్మణుం
గని మనువంశవర్ధనుఁడు కష్టము లొందఁగ సంతసంబుతో
మనుట యనం బ్లివంగులకు , మాత్రమె చెల్లనెయంచు నిశ్చయిం
చెను వడిలేచె భోగములఁ , జీఁదఱ నొందెను రాలె నశ్రువుల్.

తే॥ అలఁతనొం మదితోడ నర్కనుతుఁడు, నీరజాక్షనికడకుఁ బో , విశ్వయించి
నిత్యసమముల్లఁ బ , రిత్యజించి, నెనరు వహియించి మఱి యాంజ , నేయుఁగాంచి.

తే॥ వితిల కాస్త్రార్థకోవిదః నీవు దూత, లేగుదెంచెడు నందాఁక , విందెయుండి
రాజువలఁ గూర్చుకొని రమ్ము , రాముకడకు, ననుచు లక్ష్మణుతో వడి , నరుగుదేరె

ఉ॥ నిందుమనంబుతో నట వ , నేవరనాదుఁడు నిష్కలంకు కై
దండ ఘటించి యంగదుఁడు , దాపునరాఁ దవమూఁక ముందు వ
న్పుండఁగఁ గామినీజనుల , యుల్లములెల్లను వెంచిడింపఁ గో
దండము కేలఁదాల్చిన యు , దారుని నన్నిడిఁ జేరఁగాఁ జనెన్.

ఉ॥ తొమ్మిదివేలకోట్ల కపి , తోయము వెన్నెయ ముందు క్రేవ లం
దమ్మగఁ జాటిరా హితులు , దగ్గఱి బంధులు దాసిరాఁగ ర
త్నమ్ముల సొమ్ము లెండలను , తన్నగు వెన్నెలలఁ దటిపులన్
జిమ్ముచునుండ భానుఁజాడు , చేరఁగఁబోవుచునుండె రాఘవున్.

అ॥ ధ్వజము లతిశయించె , వావ్యధ్వనులు చెల, రేఁగెఁ జిందములును , మ్రోఁగె నగం
జిగులు మెఱుగు గముల , పగిదిని నెగఁదారె. ధూళియెగసి మిన్ను , తొడరికప్పె.

తే॥ బంగరును వెండిము త్రైముల్ , స్ఫటికములును, మణులువలువలుకూర్చియ , మర్పఁబడివ
పల్లకులు దట్టమై కాన , వచ్చె వెల్ల, గొడుగులు మనోహరంబుగఁ , గూడివచ్చె.

తే॥ లక్ష్మణుని మృదువదము లి , లాతలమున, నానుచుండుటచేనర్క , సూనుఁడంద
మైన వీరమంబుఁడ్రోగ , నతనివెంట, భూరథమున శిఖి వెంటఁ బోవుచుండె.

ఉ॥ వీరగుఱోత్తరుండు రణ , భీకరుఁ దాడ్యుఁడు లక్ష్మణుండు పం
కేరుహమిత్ర సూనుఁడును , క్రేవల వచ్చెడు మూఁక వెన్నఁకుం
మాఱఁగ రామదర్శన కు , హుహల మయ్యది ముందువోవఁగా
శ్రీరఘువీరసింహుఁడు వ , సిండు గిరీంద్రముఁ, జేరి రయ్యెదన్

ఉ॥ అందజేతఁ గోరఁబడు , నట్టి మహోత్కట భోగభాగ్య రా
జ్యేందీర మీది బ్రాంతి దృఢి , యించి రమేళు పదద్వయంబు ని
ష్పంద మనంబుతోఁ గొలువ , వచ్చిన భక్తుఁడు భానుసూతి ము
న్నొంద భజింపవచ్చు నన , యుగా భరతుం దలపించె నత్తఱిన్.

ఉ॥ ఎప్పుడుఁ దోడనీడవలె , నిమ్ముగనుండెడు లక్ష్మణుండు త
న్నప్పుడు పాసిపోవ విల , యాతమునన్ భువనంబు లాటఁగాఁ
దప్పుక యొంటినిల్పు పర , తత్త్వము కైవడి నున్న రామపుణ
జప్పునఁ గంచి నేఁబడి , సాగిలి మ్రొక్కెను భక్తి పెంపునన్.

కా॥ సుగ్రీవుండు సమస్కరింపఁ గని ర , జోవైరి ప్రేమంబుచే
వ్యగ్రుండై యురమందు లక్ష్మీయును నొ , వ్వన్ దీర్చు బాహుగళిన్
బ్రగ్గీవంబున కర్యమాతృజున్ శీ , రుణాన గాధాసురా
గ గైశ్వేయక మోయనంగ నలమెన్ , గారుణ్య భావంబునన్.

కా॥ కూర్పుండన్ పెరివిచ్చి ప్రేమమునఁ గా , కుత్తుండు బ్రహ్మాండమం
దర్పారూపుఁడు కాంచి నీప్రభుత సౌం , పారంగ నిర్విఘ్నమై
పేర్చుంగాదెఁ జనంబులెల్లరును ని , ర్పితిన్ సుఖంబుండిరే
చర్చింపన్ జలదంబుఁబోలెఁ గపిరా , జ్యం బెల్ల రక్షించెదేఁ

మ॥ అని సంప్రశ్నము సేయు రామునకుఁ గి , శాద్యక్షఁ దోడేవఁ నీ
యనుకంపార్ద్ర కటాక్ష చృష్టిగల మా , కబ్రంబె సౌఖ్యాలికిన్
పున కామిప్ర చయంబు లెన్నియయినన్ , గంజాపు సాన్నిధ్యమం
దున నిర్వంగలవేఁ భవాత్తి తరణ , ద్రోణి దయాంబోనిదీఁ

తే॥ నీయకారణ సత్కృపా , నియత సంప, దంధతను మీజితని భవ , చాజ్ఞనేను
నైజమైన కాపేయంబు , నన్ మహాత్మా , బుద్ధివచ్చె మన్నింపవే , పూతచరితః

మ॥ కికుబంతంబుల చాక నీజగములన్ , గాలించి యెందున్న వా
నకి నేపారగఁ దెచ్చియిచ్చు బలన , న్నాహంబు నేఁ గల్గియున్
వికలాత్మన్ మఱి నీవు దుఃఖపడఁగా , విస్తారభోగములం
దకటా మగ్నుడనై పరాకునను కా , లాతీతముం జేసితిన్.

తే॥ నా స్వభావంబు నానీతి , నాతలంపు, లిట్టివయ్యె సిగ్గయ్యెడి , నెదుటనిలువ
నింక నను గూర్చి పలుమాట , లేల రామ, భద్ర, రణవీర, విలసత్కృ , పానముద్రః

మ॥ కమలావఱుఁడు రామపుండనుఁ బ్లవం , గ గ్రామణీ, వర్షకా
లము వేదన్నను వత్సలత్వమున నా , లాపించు నీవాక్యముల్

ప్రమదారత్నము రోయుకార్యమును సం , భావింపబంజేసి య
ల్యములై తోవపు న్యూనతందెంచ నే , లా ప్రేమ విందారగన్.

మ॥ భరతుం బోలిన భక్తి యుక్తుడవు త్ర , వ్వంబోకు మీ చన్నయ
న్నెరసులో మూడవకన్ను దాచిన మృదా , నీభర్త సర్వజ్ఞుడ
ప్పరమోదారుడు మారుతాత్మజుడు , నీ పజ్జం బ్రకాశింపడ
చ్చెరువయ్యెం గతమేమి యున్నె బ్రవగ , శ్రేష్ఠుండు తా నిట్లనున్.

ఉ॥ దూతలు కోతి మూతలను , తోడ్కొని రాజనియున్నవారు వా
రీతటిదాకి రారు గడు , వింకిపు టేపటిదాక నుండె ని
రీతిని వచ్చిచేరిన వ , నేవరవర్గము దోడితే మరు
త్తునిని నిల్పివచ్చితిని , తొందరపచ్చును నేట రేపటన్.

తే॥ వెంటవచ్చెను తొమ్మిది , వేల కోట్లు , రావలయు నైన్యములును ని , ర్ణయము చెడక
రాగలవు రేపెవచ్చు త, ర్వాత మిగత, కార్యమును నిశ్చయింత మ , క్కటగననుడు.

చ॥ తలచిన కార్యమున్ బలయు , తంబుగఁ జక్క యొనర్చుటన్నచోఁ
జయకన గాక దొడ్డగునె , సూర్యకుమారక నీకుఁ జ్ఞాఘ్నమీ
యలఘు వివీత భావమది , యందఱ కబ్బునె? నేడుపోయి రే
పెటమిని రమ్మటందు సెల , విచ్చి ప్రియంబునఁబంపె భానుజున్.

ఉ॥ వాలితనూజుఁ గాంచిప్రియ , వాక్యములాడి కుమార నేడు నీ
ప్రోలికి నేగి తండిరికి , బూర్తిగఁ దోడ్పడుమందుఁ బంపి శ్రీ
లోలుడు తమ్ముతోడఁ దన , లోపలి జానకి తోడఁ దన్ని శా
కాలము ద్రోచివై చెఁ గడఁ కన్ భువి నిల్చినఁ గాల మాఁగుచే?

ఉ॥ రాతిరి కీ ర్తికాముడగు , రాముడు తమ్మునిగాంచి నాయాఁ
కోతులతోని నెట్లుగనుఁ , గొంటివి! తత్సలి నేమిహుచె? నా
కాశతరీతిఁ దెల్పుమన , నాతడు దెల్పుచునుండె నన్నయన్
బ్రీతిని విస్పునుండెఁ జనె , రేయియుఁ బ్రొద్దును వచ్చెఁ గ్రమ్మటన్.

9. శవసేనా సందర్శన పటలము. (40)

ఉ॥ సూర్యుడు పూర్వదిక్తటివి , శోభిలు మున్నగు లేచి సూర్యవం
శార్యుడు నిత్యసృత్యముల , నాదరమొప్పఁగఁ దీర్చె; ధాత్రి యీ
ధుర్యత నోర్వదన్ దిగులు , దోవఁగ వానరసేన నైజమో
చర్యుల సేయుచున్ జనక , జాపతిఁ జేరఁగవచ్చె న త్రతీక.

తే॥ శతసహస్ర నాగబలులు , నైన్యపతులు, వేపురొగి వెంటరాఁబది , వేలకోట్లు
చిందముంటోలు నచ్చంపు , చందమొప్పు, సేనతో శతబలి వచ్చి , చేరెనటకు.

తే॥ మధువు నెక్కువ గ్రోలియు , మత్తుగొనక, మేరువును గూడఁ బెకలింప , మీఱుమేటి శిక్షణలు వానరులు పది , లక్షకోట్లు, వెంచిడింప నుషేణుండు , వేగవత్సె

తే॥ నరసవాక్య రుమాదేవి , జనకుడైన తారుండు పయోధి షణ్ణములో , దమ్ముసేయఁ జాలు నలువది యెనిమిది , వేలకోట్లు, కపిచయంబుతో రవిసూతి , కడకువచ్చె.

తే॥ దివిని భువిని శాశ్వతకీర్తి , నిపుడఁజేయు, హనుమతండ్రి కేసరియను , నగచరుండు కోతు లేఁబది లక్షల , కొట్లు గొలువ, వెలసి దినరాజనూనుని , గొలువవచ్చె

తే॥ అయక గొలుప భాస్కరునేని , నలఁచివైచు, క్రోధమునవసుంధరనేని , గ్రొచ్చిత్రోచు కొండఘ్రుచ్చులు నలువేల , కోట్లు బలయ, నక్షయబలుండు వచ్చె గ , వాక్షుడటకు

ఉ॥ ఆది వరాహమూర్తి బల , మండిన వారలు రోమరాజి కై
లాదులఁగట్టి యాడ్వఁగల , యట్టి యెరుంగులు రెండువేల కో
ట్లువటఁ గొల్వ వానర వ , రాధిపుఁ జేరఁగ వచ్చె జాంబవ
తోవరరుఁ డాజీభీకరుండు , ధూమ్రుండు మిక్కిలి కౌతుకంబున

తే॥ పిడుగు హాలాహలముఁ జోలు , భీకరుండు, పనసుఁడనువాడునడగొండ , యశఁగవచె వినుత బలయుతుల్ పండ్రెండు , వేలకోట్లు, కీశవరు లోలిఁ గొల్వసు , గ్రీవుకడకు.

తే॥ అగ్నికొడుకు నీలుండను , నగచరుండు, కంది కంధర నన్నిభ , కంఠ రవుండు యమనమాను లేఁబదికోట్లు , యగచరాలిఁ, దోడుకొనివచ్చె రవిమతు, తోయమలర

తే॥ గురఁభుజుండు విశాల వ , జుండునైన, దధిముఖుండు స్థిరకార్యులు , దగ్రమూర్తులు గ్రులైన ప్రముప్పదికోట్లు , యువక వనచ, రావళుతోడ వచ్చి ను , గ్రీవుఁ గలిపె.

తే॥ తాము వసియింప వేతొక , ధాత్రియున్నఁ, జాలరననొప్పు ముప్పది , వేలకోట్లు సింహభీకరులగు కపి , సేనతోడ, వచ్చి దిగియెను విఖ్యాత , బలుండు గజుండు

తే॥ అంబుది తరంగములఁబోలె , నంటియంటి, వచ్చు, వేయు నేఁబదికోట్లు , భల్లుకేంద్ర వికతితో బ్రహ్మపుత్రుండు , వీరవృద్ధు, జాంబవంతుఁ డేతెంచె ను , త్సాహుడడర.

తే॥ అజుని యజ్ఞచే దనుజుల , యాయువదఁప, వచ్చెననఁ బదిలక్షల , పంక్తులైన దైన సేనలతో సాటి , లేచి కడిమి, నొప్పు దుర్ముఖ వనఁగ వ , రుండు పచ్చె

తే॥ అశ్వినీదేవతల యంశ , మండు పుట్టు, విక్రమోన్నతుల్ మైందుండు , ఓవిమి దనెడి వ్వవగు లొక లక్ష కోటి బ , లంబు తోడ, ధూళి మిన్ను గప్పఁగ వచ్చి , దూ కినారు

తే॥ మల్ల యుద్ధకోవిదుండు న , నృహితగుణుండు, విజయశీలి కోటికిఁ గోటి , వెలయుదళమ వెంటరా గోముఖుండను , వీరవరుండు, భుజయుగము పొంగ రవిపుత్రు , పొంతఁజేరె

తే॥ గాలియన గాలిపట మనఁ , గ్రాలి యలల, తోడి కడలినా , నుప్పొంగి , తొట్టిదియగు కోల్ల రాణువతో వచ్చెఁ , గుముదుఁ డటకు, విజయమే రూపమందిన , విధముఁ దోప

- తే॥** ప్రళయకాలమందేని న • శ్వరములేని, ప్రోడ పద్యములు దేడు • నేడువేల
కోటసంఖ్య యేప్పారెడు • కోటిమూఁక, తోడవచ్చె భూతలమెల్ల, దూగిగ్రమ్మ.
- తే॥** విలయమున జగములు చెడ • వీరచెడని, కులమహీద్రములన లావు • కొమరువెరవు
గులుగు తొందికొట్ల సం • ఖ్యకుమతించు దళముతో ఋషభుఁడు రవి • తనయుఁజేరె
- తే॥** కడలికంచె విస్తరమైన • కట్టికోటి, మూఁకలను లెక్కకందని • మొత్తములను
వలిచికొనే దీర్ఘపాదుండు • వినత శరభు, లొక్కరొక్కరుగా వచ్చి • రుల్లసిల్లి
- తే॥** రవికిఁగూడ భీతిల్లని • పవనసుతుఁడు, దెనలుచిన్నవియన నొప్పి • ముసురు కవిసి
యున్న యెడెడువేల కో • ధొలయు బలము, లొప్పనడతెంచె దాఱియు • నొడ్డగిలఁగ.
- తే॥** వేలుపులకును లెక్కింప • వీలుకామి, యముఁడు కాంచి దిగ్భ్రమమొంద • సరిదియైన
లక్షకోట్ల యెన్నికగల • పక్షబలము, లొలయ విశ్వకర్మసుతుఁడు • నలుఁడు వచ్చె
- తే॥** రాము నమ్మలపొదలొని • వ్రదర సంఖ్య, తోడఁ బోల్పంగఁదగినది • కొడరి తెచ్చు
శంఖ కుంభుల విస్తార • నైన్యచయము, లోకులకు లెక్కవెట్టంగ • లోనుగాదు
- పీ॥** ఇట్లు కూడిన వాన • రేశ్వరనైన్యంబు, మనుఁగంగ జాలదు • వనదిజలము
త్రోక్కిన దిక్కు మే • రువును ధరాస్థలి, యెద్దగెడవుగాఁగ • వోరగిల్లుఁ
జరియింపఁ దొడఁగిన • జగమందు నువుగింజ, విడుటలేని యెడమ్ము • నెనయకుండుఁ
గినినన రవియును • కీలియుఁ గాలి బొ, గగుఁగురు భుజియింప • నందచయము
- తే॥** పిడికఁదేసియేనియు నాఁటి • యిడఁగరాదు, వెరసి లెక్కింప దెబ్బది వేల బ్రహ్మ
లంగంచియు వ్యర్థప్ర • యత్నమగును, తెరలిచుచి చిచ్చుజకంటి • గెయవఁజాలు.
- తే॥** విఱువఁదలఁచిన మేరువు • విఱువఁగలదు, పొడువఁదలఁచిన పింటిని • పొడువఁగలదు
వట్టఁదలఁచిన యమునైన • బట్టఁగలదు, త్రావఁదలఁచిన జలధులఁ • ద్రావఁగలదు
- తే॥** కడలదాఁటి యవ్వల దూఁకఁ • గడఁగువారు, విభువిపసికిఁ బ్రాణములేని • విదుమవార
ల్లఱువదేడుకోటుల పది • కాధిపతులు, గొప్పసేనతో సుగ్రీవుఁ • గూడినారు
- తే॥** వనిదికంచె విస్తృతిని మిం • చిన దళమ్ము, లెలమి నలమఁగ దళపతు • లెల్లవచ్చి
సప్రహరిద శ్వసుతుపాద • జలజములకు, సరగ నెఱిగి క్రొవ్విరులను • చల్లినారు.
- తే॥** ఇట్లు వచ్చిసేనలు నిండ • వినసుతుండు, దాశరథికడ కరుదెంచి • త్వరితగతిని
అమృదివారఁ తలంచును • స్మంతలొన, దడము లేతెంచెఁ జిత్తగిరి • పుడి యటన్న.

ఉ॥ మోహనమూర్తి కాంచి పరి • మోద భరంబున మోమెలర్చి వై
దేహిని యప్పుడే కవిన • తీరున నంగద వీడి నైన్య సం
దోహమునెల్లఁ గాంచెడు కు • తూహలమంది నగేంద్ర శీర్ష మా
దోహజపేసఁ భానుజుఁడు • కోఁతులమూఁకను చేరి యవ్వంన్.

తే॥ పదియనైదు యోజనముల , పరపుగలిగి, యచటినుండి దక్షిణమున , కేగుడనుచు
నాజ్ఞయిడి సైన్యములకుఁ నై , న్యాధిపతులఁ బిలుచుకొని వచ్చె శ్రీరామ , విభువికడకు

తే॥ వచ్చి సేనలఁ జూపుచుఁ , బార్తివేండ్లు, కడన యుండఁ బాలకదలి , కడలతోడఁ
దెరలి ప్రవహించుచుదానఁ దివిరి సేన, బహుళ కోలాహలంబుతో , బయలువెడలె.

అ॥ అష్టదిశలు భూమి , యనిమిషలోకంబు, వనధివయము మఱుగు , పడఁగ సైన్య
ఘట్టనలను దుమ్ము , కడురేఁగ బ్రహ్మాండ, ఘటమువెలసె మట్టి , కడవయనఁగ.

చ॥ మొనలకు గొప్ప వారినిధిఁ బోల్తము యన్న , సముద్ర విస్తృతిం
గనిన జనంబులుం గలరు , గావునఁ బోలిక కేదియుండు; నా
యినకులు లట్టలే దినము , లిర్వది చూచియుఁ జక్రమధ్యమున్
గనరనఁ బూర్తిగాఁ దెలియఁ , గాంచునమర్చులు గల్గనేర్తురే;

చ॥ జయమునఁ బ్రొడిమంబునఁబ్ర , శస్త్రబలంబున సాటిలేని శ్రీ
దయితుడు కన్నులన్ మదిని , తర్కవిధంబున నింగిరజ్జుతఱ
బిలువయిఁ గాంచి కొంచి మఱి , పట్టుగ నూహమొనర్చి సైన్యసం
చయములఁ గూర్చి ప్రేమ నను , జన్మునిగాంచి వచించె నిర్విధిన్.

మ॥ మనబుద్ధింగొని చూచినారము చమూ , మధ్యంబు నీకై వడిం
జన సంపూర్తిగఁ గాంచు నోపికయు నెం , చఱ లేద యంతోనిధిఁ
గనినట్లందురెకాని యెవ్వరు తదా , కారంబు పూర్ణంబుగా
గనినారో యని.సంశయంబు గలుగున్ , గాకుత్స్థ చూడామణి;

మ॥ ప్రమితిన్ సర్వజగన్నియామకుని న , ర్వివ్యాప్త దేహంబుఁ. బం
చ మహాభూతములన్ దిశాంతముల, సూ , శ్మశ్లానమున్ బిల్కలఁ.
భ్రమలంగొల్పు మతప్రవక్తల యభి , ప్రాయంబులన్, గీశసై
న్యములన్, సాంతముగాఁ గనుంగొనిన పు , జ్యాశ్మూర్త కనన్ వత్తురే;

కా॥ ఈసైన్యంబుల నిందయుండి రహిమై , నీక్షింప యత్నించుచో
గాసింబొందుట కాలముం జనుటయుం , గాకొండు గానేర్చునే?
యా సుగ్రీవునితోడఁ గ్రచ్చఱఁగఁ గా , ర్యాలోచనల్ చేసి సీ
తా సౌగంధి కగంధి నారనెడు చే , తల్ చూడ మేఘాఁగదా;

చ॥ అన విని లక్ష్మణుండను మ , హాశయ యీకపిసేన యెందు నే
ఘనమగు కార్యమైన షణ , కాలములో నెవలీల నేర్చుమై
నొనరుపఁజాలు; జానకీ న , యోనిజ రోయుట దొడ్డకార్యమే?
పనిగొని ధర్మమే గెలిచె , బాపములెల్ల నశించె రాఘవా;

చ॥ నలినభవుండు గొప్పజాత • సంబంధ జేసిన, స్పష్టయందు జీ
వుల గములన్నియున్ జలది • భూధర పవిత్రమై చెలంగు నీ
బలిముఖ పై న్యసంతతులఁ • బట్టుగ లెక్కిడఁ బూని యుంచు నా
సయగలు గాఁగ దోచె ముని • సన్నుత విర్యుల సద్గుణాకరాః

కా॥ ఆలస్యం బిఁకనేల మైదిలిని యో • గృహప్రాధి రోయంగఁ గీ
ళాలిన్ దిక్తతి కంపుచే తగిన కా • ర్యంబును వాక్రువ్వఁగా
శ్రీలక్ష్మి హృదయేకుఁ దాప్తవరు సు • గ్రీవుం బ్రజోధించుచున్
గాలాతీతములేని పద్ధతిని ప • ల్కంబునె మోదాత్ముడై.

10 అన్వేషణ ప్రవృత్తి పటలము. (74)

మ॥ జనతా నైజ మహాభిమానము మన • స్థాపంబు వన్యోన్య భ
ర్జన విద్వేషము లేమిలేక విపులో, త్సాహంబుతో నొప్పు నీ
మన సైన్యంబుల లెక్కవెట్లఁ దలఁపన్ • మానం బొకండున్నె దా
శ్రీనిః మోదంబునఁ దెల్పుమా యనుడు సు • గ్రీవ ప్రభుం డిట్లమన్.

మీ॥ ఎనిమి దశహింబు • లేకంబు నాఁబడు, నెనిమి దేకములైన • నేకకోటి
కోటు లొకెన్నిది • గూడికంబులగు, నవి యెనిమిది కుము • దాఖ్య నొప్పుఁ
గుముదంబు లెనిమిది • యమరఁ బద్మంబగు, బద్మంబు లెనిమిది • పరఁగు నాది
నాడు లెన్నిది చేరి • నన్ సముద్రంబగు, సంద్రంబు లెనిమిది • చనును వెల్వ

తే॥ అట్టి వెల్వలు దెబ్బది • యమరు సేన, యిందు సేనాను లెంబదది • యెదుకోట్లు
వీరలకు నెల్ల మొనగాడు • క్రూర కాలు, నైన నలఁపఁజాలిన నీలు • దనెడివాడు.

తే॥ అనిన రవిసుతుఁ బ్రేమమై • గని నృపాలుఁ, డింక వ్యర్థ ప్రసంగంబు • లేల మనకు
సక్రమముగాఁగఁ గర్తవ్య • సరణి చూడ, నగుఁగదా యన్న సుగ్రీవు • దనుమఁగాంచి

అ॥ జనకునివలె జవము బలం • బును గలిగిన నీవు కార్య • మున మునుకొనకీ
యనువున వితరుల బలమును, గను వేడుక నుండు తగునె • కరువలవట్టి

అ॥ ఈవ బయలుదేలి • యలయెల్ల గాలించి, భోగ భూమి వెదకి • భోగిలోక
మరసి తరణి కులజ • తరుణి యునికిఁ గాంచి, తెలివికోడ బలముఁ దెలుపఁ దగవె

చ॥ దనుజుని పట్టనం బిటకు • దిక్షిణ దిక్కున నుండుఁ గావునన్
మన జవ మొప్పుగా సరిగి • కర్పూరవర్షుల గెల్చి శ్రేయమున్
జనక కుమారికిన్ ధరణి • జాపతికిన్ మఱి మాకుఁ గూర్చి కీ
ర్తిని వహియింపఁగా దగిన • తేకువ నీక యెసంగు మారుతీః

- అ॥ వాలిసుతుడు జాంబ, వంతుడు తక్కిన బలము రెండు వెల్లు, వరుసుమీకుఁ
దోడుగాఁగ వచ్చు, దోయజాక్షిని రోసి, త్వరగ రండు డేమ, వార్తతోడ,
తే॥ వరుణ దిశకు ఋషభుఁ డేగి, యరయువాడు, వినతుఁ డింద్రుని దిక్కున, వెదకువాడు
ధనదు దెన శతబలి రోయ, మొనయువాడు, రెండు రెండేసి వెల్లుల, దండుతోడ.
తే॥ శ్రమమునకు నోర్చి పలు ప్రదే, శములఁ జొచ్చి, రాముడేని నన్వేషించి, రావలయును
గడువు నెల గల్గు నంతలో, గడఁకతోడ, వచ్చి తెలుపుడు మీర ల, వార్తలెల్ల.
తే॥ * దక్షిణంబున కేగ య, త్పంబుసేయు, వారిగని వెండి మీరలు, భవ్యమైన
విష్ణు విశ్వరూపంబున, వెలయుచున్న, వింజయును దొల్లఁ గాంచుడి, వేద్యుతోడ
తే॥ వింధ్యగిరియందు దేవిని, వెదకిచూచి, యవల వేల్పు డిగ్గియ యన, నలరి షట్ప
దముల యుక్త్యుతిచేత్రవ, ఇముల కింపు, గూర్పు నర్మదఁ జేరుడు, కూర్మిమీరు.
తే॥ ఆమరకాంతలు దోలిక, లందు తూగి, పేయు గానామృతము గ్రోలి, చేష్టలుడిగి
యలరి తూలి నిద్రించెడి, యశునపక్షి, కూటముల కిరవగు హేమ, కూటము గని
తే॥ అచటఁ గలుగు పూఁజొదరిండ్ల, నరసి కడచి, యుత్తర పినాకినీ నది, సుత్తరించి
సుందరంబులై యలరారు, చోటులెల్ల, నెమకి యవ్వలఁ జనుడు వి, ర్హిద్రులగుచు
తే॥ తాని యగురు వృక్షములు చం, దన వనంబు, లేపు మీశి భాసిలు విద, ర్వాపురంబు
నరసి నానపురంబుల, నధిగమించి, దండకాటవిఁ జేరుడు, త్వరితగతిని.
తే॥ పిదపఁ గమలాకరములచే, వృక్షసాంద్ర, మగు తలంబులచే రమ్య, మై యగస్త్య
మౌని వసియించు పుష్పాశ్ర, మంబు గనుడు, పావనస్థలల్ దర్శింపఁ, బావ మీగు
తే॥ ప్రవవజాల సంభృతమైన, వన ముదారు, సంబదంతోలె సీర వికా, సంబు నొందుఁ
బూవుఁబోండ్ల తీయని మోవి, బోలు ఫలము, లెల్ల ఋతువులలో ఫలి, యించుచుండ
తే॥ అచటివారలు కనుతెప్ప, లార్చకుండ్రు, గాఢనిద్ర సేయరు మోవ, కర సుఖంబు
లచట సుస్థిరమై యుండు, నర్కుడేని, చొరఁగలేడు తగ్గనివగు, యురములుండు.
తే॥ దాని దాట నిశాకరు, దాకి యెరయు, నదియు భాసుండు చిత్రాంతి, ననుభవించు
పట్టునా దోచునదియు నొ, పాండుశైల, మొండు కన్నట్లు నవటికి, బొండుమీరు.
సీ॥ సతతంబు జీవన, సందాత్రియై ప్రవ, హించుచుండుటచే ర, హించునదియుఁ
గనక రేణువుల ము, క్తాఫలంబుల రత్న, సంచయముల దొర, లించుకొనుచు
గొల్లల కవ్వముల్, కొల్లలాడుచు ఘన, ద్రుమ వికరంబులఁ, ద్రోచికొనుచు
జీవజాలముల నీ, ద్వికొనుచు మునిగిన, వారి పాపము నోట, వైచుకొనుచు

* ఇట నుండి గల వద్యములలోని వింధ్య నర్మద దండఁ అగస్త్యాశ్రమము గోదావరి యనునవి
కిష్కింధకు తరముననుండునని, వింధ్యమును మధ్యప్రదేశము గా నుంచుకొని నాఁగబడిక్కులకుకప్పులవ
సంపెనని వ్యాఖ్యకారులు వ్రాసియున్నారు, అట్లు చూచినను తక్కినవియు స్థలక్రమ విరుద్ధములై యున్నవి

తే॥ వచ్చు పావన నది యొందు , వజరుచుండు, ధర్మమార్గంబుకరణి నొ , దార్యమట్లు
పరగు గోదావరిం దాఁడు , శరవణాఖ్య, నమరు నదియుండు షణ్ముఖఁ , డందు విలును

పీ॥ ఆవలఁ బోవ భి , ల్లాంగనల్ మంచెల, పైనుండి పక్షులఁ , బాఱఁదోల
సుడియంగ నొడిసెల , సూర్యకాంతంబులఁ, జుట్టి వైవఁగ నెండ , మిట్టికాచు
కొఱుచేల్లలకొండ , కోనలఁ గాంచురు, కడచి చనఁగఁ జంద్ర , కాంతగిరియుఁ
గనవచ్చు నదియును , కడచనఁ జెక్కువి, శాల వ్రదేశముల్ , పొరుమీఱు

తే॥ నవల నాది శేషుండు బి , గాధిపతికి, నలికి దాఁగిన కొంకణ , మను విలాఠిఁ
బొందవచ్చు నవ్వలను కు , శిందపురము, చేరఁగలరు మీరలు దాని , మీఁజీ చనుఁడు.

పీ॥ హరుఁడు ఘనుండని , హరియె ఘనుండని, వాదించు మూఱులు , పడయలేని
నద్గతి కైవడిఁ , జనరానిదియు సుర, నది పరిసరమునఁ , బొదిలునదియు
నభ్రంకషంబయి , శుభ్రాంశుఁడు గ్రాంశు, డను దీపకళికలఁ , దనరు నదియుఁ
బ్రజాతుల కభిమతా , ర్థము లొసంగునదియు, నగు నరుంధతి గిరి , మొగిని గనుఁడు

తే॥ కాంచి మ్రొక్కుఁడుదానిని , గాంచి నదులు, గిరులు కొన్నిదాటిన బిగ , వరుఁడు సుధను
సర్పముల కిచ్చి తల్లిదా , న్యంబు దీర్చు, తలము మరకతగిరి దానిఁ , గలయఁగనుఁడు

పీ॥ ఉత్తర బాషయౌ , మరు సంస్కృతమునకు, దక్షిణ బాషయౌ , ద్రావిడమున
కెల్లగాఁ గలదియు , నెల్ల వేదాంతముల్, వివరించు తత్త్వంబు , వెలయునదియు
మేటి ధర్మములకు , మేరయౌ నదియు న, సామాన్యమగుట య , శశ్వరీర
మట్లు ప్రకాశించు , నది మహద్బలకు మ, హత్త్వములకు స్థాన , మైన నగము

తే॥ వేంకటాచల మనుపేర , వెలయుచుండు, దొండములఁ ద్రోచి సమ సుఖ , దుఃఖాలైన
తత్త్వవేత్తలు జ్ఞానాన్ని , దగ్గకర్తు, లైన తపసు లా కైలంబు , నందఁగలరు.

పీ॥ సర్వపాపమృదుల్ , స్నాన తీర్థంబులు, మౌని ప్రశాంతాశ్ర , మస్తలములు
ఁల్పి పుంజములతో , రాజిల్లు చటియలు, వేల్పుబోటుల గాన , విధము వినుచు
సారంగ పోతముల్ , శార్దూల శాబముల్, ద్వేషంబు మాని ని , ద్రించు చోట్లు
కాంచువారలకు నాఁ , కలియుఁ గన్పింపదు, విసుగు పుట్టదు మోచ , మెఁగుచుండు

తే॥ గిరిని దర్శింపఁ గల్మష , గిరు లడంగు, దాసినన్ ముక్తి తప్పక , డక్కుచుంట
మనకుఁ గార్య భంగంబగుఁ , గనుక నచట, దూరముఁనుండి ప్రణామించి , తొలఁగుఁడిరు

పీ॥ విమల ప్రభావ ని , వేశ మయ్యదిగాన, రావణుం దచటికి , రాముదేవిఁ
గోనిపోవఁ డవలికిఁ , జని తొండమండల, మునఁగాంచి విభ్యాతి , నెనసి స్వచ్ఛ
శీతలవారిచేఁ , జెన్నారి సజ్జన చిత్తంబువోలెను , దాత్ర మగుచుఁ
బ్రవహించు కావేరి , వజరు చోకుల దేశ, మున దాటి యవ్వల , మునుల వనతు

తే॥ లగు ప్రదేశంబులం గాంచుఁ దలఁత లేక, యలసు లెన్నందు సఫలత • నంచలేదు
కడచి ద్రవిడభాషను పేరు • గాంచినట్టి, పాండ్యదేశంబునకుఁ బొందు • ప్లవగులార;

మ॥ మలయాద్రిం గల యా యగ స్త్యముని ని • రాజుఁడు భాషాస్ఫుర
తక్కులనా ద్రావిడ సంఘముం గనినఁ ద • ద్వాషా సుభా మాధురీ
కిల నాదం బది క్రమ్మఱిల్లుటకు నాఁ • కం గూర్చుఁగాఁబట్టి మీ
రల శైలంబున కర్థి మ్రొక్కి చనుఁదీ • యంభోనిధిం దాఁటఁగన్.

మీ॥ దారిలోఁ బ్రకృతి సౌం • దర్య పూర్ణంబగు, దిరులతో విలసిల్లు • తామ్రవర్ణి
ద్విరద పోతంబులు • విచ్చలవిడిఁ జరి, యిందు సానువుల మ • హేంద్రనగము
కలవు వానిని గాంచి • కడచి యవ్వలఁ జూచి, నెలలోన మరలి రా • వలయు ననుచు
సుగ్రీవుఁ డాజ్ఞ యి • చ్చుట గాంచి రాఘవ, ప్రవరుండు కపివీరుఁ • బవనసూను

తే॥ నక్షయ కటాక్ష వీక్షణ • మాన్వి యరసి, యతనిచేఁ గార్యసిద్ధి యౌ • నని గ్రహించి
యేకతమునకుఁ గొనిపోయి • యెలమితోడఁ, గొని యంగమచ్చముల వా • క్రువ్వఁదొడఁగె

సీతా సౌందర్య వర్ణనము.

కా॥ క్షీరాంభోనిధిఁ బుట్టు విద్రుమ లతా • చేదంబులం దెచ్చి సౌం
సారన్ త్రుక పూసి చంద్ర దళకం • జాపై నఁ బొందింప నే
తీరా నవ్వదిఁ గాలి వేళ్ళమరు దా • త్రిపు త్రికిం గావునన్
నీ రేజాఁడు సాటిగావు వినుమా • నిక్కంబుగా మారులి;

మ॥ మెఱుఁగుంబోడుల నింపు సౌంపనఁగు న • మీఁగొళ్ళకున్ సత్కవుర్
తెఱుఁ గొప్పం గమరంబులన్ సదృశరీ • తిం బోల్చి వర్తింతు చ
కైరకంబెఱా చుదురంబులౌ పలుకులం • గీలించు చంద్రాన్య కా
యుజువౌ సామ్యము దెల్పుటజ్జరి యగున్ • న్యూనోపమం బొటచేకా.

మ॥ విలిఖింపంగ నశక్యమై రిసరు పూ • విల్కాని చేయమ్ము లీ
లల నొప్పారెడి సీత జంఘలకుఁ బో • లం జూచి విద్వాంసు లా
కలనం దెల్పెడి శాలిగర్భము నిషం • గంబుఁ మహాగ్రాహమున్
దెలుపం గల్గెడు మోదమేదిఁ త్రిజగ • ద్విఖ్యాత వీరోత్తమా;

తే॥ కలికి సొదిగు నీరోమారు • వులకుఁగవులు, సహజముగఁ దెల్పు కదళికా • స్తంభములను
తొలుతనె జయించె నన వేఱు • తొడరి తెలువ, నువమ లేదయ్యెజగమున • నూహసేయ

తే॥ కంచుకము దాల్చు చక్రవా • కముల సౌరు, పసిడిగిండ్ల మెఱుంగును • పరఁగఁగల్గు
కువభరంబున నసియాడి • కునియు కౌను, కలదు లేదను తత్త్వంబు • కరణి నొప్పు.

ఉ॥ సౌష్ఠవజాలమున్ జగతి • సాదనచేసి గడించి బ్రహ్మాయున్
నిష్ఠను మెచ్చులాఁడులను నేర్చున సృష్టి యొనర్చుచుండె విం

బోష్టి తను ప్రకాశమున , నొప్పుగఁ గాఁగరాదు కౌను నే
సుష్మగ నంటియే కలుగు , చొప్పు గ్రహింతు నిజంబు పావనీ;

మ॥ ఎటవత్త్రంబును వెండిపల్కియరమన్ , వర్ణాటఁ దంకించివ్రా
యటకుం గూర్చు పెటంబు నద్దము కవి , ప్రోక్తంబులై యందు ని
చ్చొట నవ్వానిని పోల్చి పల్క నుపమా , పోత్రంబులొ మైదిలీ
పటు భవోదర పద్ధతిం గనినచో , బ్రజ్జాధనీ పావనీ;

కా॥ సంద్యావత్తపు మధ్యరంధ్ర మద గాం , చన్ పొరుగా నుండినన్
నింద్యంబొ నుపమానమౌ గుణవతీ , నిమ్మ స్ఫుర న్నాతికిన్
సంద్యోతంబగు ద్యో నదీ ఎమ వా , స్వంఘాత జావర్త మా
నంద్య ప్రక్రియఁ గాంచినాడ నది యె , న్నన్ వచ్చుఁ దత్పామ్యమున్.

తే॥ తరుణి నూఁగారు నాప్రాణ , ధర యనియె, లిలపు మది కౌసులతయెగు , దలకుఁబ్రా
యలమ నొకగనీకుంచు మా , తాకుఁబోలు, ననుచుఁ దెలుపంగదగునాకు , గాత్యజాత!

చ॥ దళముు రాపిడిం దనువు , దద్దురు వోవున యన్న శంకతో
జలజము నుండి వెల్వడిన , పాగరకన్యకకున్ వళిత్రయం
బిలఁ గల ముద్దరాంధ్ర నసి , నింపును సొంపు హరించు కీరిఁన్
సులిలత రీతి వ్రాయు జయ , సూచక రేఖలొ నాఁగఁ బొల్పెడిన్

చ॥ కనకపుగొండు పోల్చుదవు , కందుకముల్ సరిరావు చక్రవా
కిని జత పొందియుండదు చి , గిర్దిన పూవుల కుచ్చు లారహిం
గానవెడలీరు కాయలును , కూడవు పో చదలంగకాయలు
బొనరవు కల్పిచమ్మలకుఁ , బోలిక కన్నదదయ్యె నింకికున్

ఉ॥ లేవెదు రిక్షదండములు , లేమ భుజంబు సాటి యెంచి నె
నానించి త్రతన్ గమల , నశ్రులు రాల్చుచు నుండుఁ గాని యా
దేవి భుజంబు సాటియగు , తీరు గనుంగొన నేరనైతి వా
పోషక యుక్కుగుండినును , పొందినఁ గాదె వచింప విమ్మగున్

తే॥ అతివ ముంజేలికిని సామ్య , మరయలేదు, దిరిసెనయును కారిశ్యమై , పరఁగు మకర
వీణీయయు సరికాదికఁ , బృథివియందు సౌష్ఠవము మించి యొకఁడునై , సౌష్ఠవంబు

తే॥ ఎట్లకంతేలి చివులు , నెన్ననేని కల్ప కిలయములు నవ్య కముజములు
నందెలు ధ్వనింప నందమౌ , నడుగు జతకె సాటిరావనఁ గేుకు , జాటదగునె;

చ॥ చిలుకల ముక్కులున్, జెలువ , పీత నఖద్యుతిఁ బోలెదె యం
చలికులవేణు లాలిగొన , నమ్ముఖవైరము నూని కిన్నమై

జిలుకలు నేటికిన్ విడక శ్రీల ముఖంబులె యంచు దొండలం
దొలుచుచుఁ దృప్తినొందుననఁ , దూకొని సామ్యమికెందు దెత్తునో?

చ॥ కర వరణంబులం దనియఁ , గాంచెడుచో మదిఁ దట్టుచుండుఁ బా
మరసము లట్టులే చెలువ , మంగళ కంఠము గాంచువేళ నె
చ్చరముగఁ బోక వృక్షమును , శంఖము జ్ఞప్తికి వచ్చుచుండు నా
నరసిజనేత్ర యందమును , సాటి గనుంగొని నిశ్చయింపుమా.

తే॥ వెలది నోటికిఁ బగదంబు , బింబ ఫలము, నెఱుగలువ బూరుగుపువ్వు , నింద్రగోళ
మును పలాకసుమంబుఁ దె , ల్లనివెయగుట, సుపమకాలేవు తననోరె , యుపమయగును

తే॥ ఎఱ్ఱ యమృత మెఱ్ఱని శీనె , యిలను లేవు, తలఁచు మాత్రాన నవ్వ మో , దంబు విడపు
తెజవ యధరంబునకు సాటి , ధరణి లేద, యేది చెప్పిన గౌరవ , హీనమ చుమి.

ఉ॥ జానకి దంపపాళికిని , జాజులు ముత్తెనరుల్ స్ఫుటంబులై
జానగు నెమ్మి యీశుల పి , సాళి బుడంబులు సాటి యన్నచోఁ
దేవియతోడ వారిది మ , ధించి గ్రహించిన వెన్నతోడ నా
మావిని వాక్యజాలము న , మానము చేసి వచించుచేయగున్.

ఉ॥ ఊసరవెల్లియున్ దిల సు , మోన్నతియున్ మఱి నీరు గుబ్బియున్
వాసికతో నమాన మన , నాజెముగా జిగి లేడు వానికిన్
వాసవు చిత్రకారుడును , వ్రాయఁగలేడట గాన జానకీ
నానను గాంచియే ననువు , నెరు నెఱుంగ నగున్ మరుత్తులా!

ఉ॥ వంగిన వంగ చిక్కుచును , వ్రాలను శ్రీయును ముంతమామిడిన్
పొంగుచుఁ జాటి బాలకులు , పోలికగాఁ గొనువారు పండితో
త్తుంగులు పల్క వెఱ్ఱులని , త్రోవఁగవచ్చును కుండలంబులే
యంగన పీనులై జనన , మందెఁ బురాతన తపః ఫలంబుచే.

ఉ॥ శ్రీపతివోరె నల్లనయి , క్షీరవయోనిధిఁ బోరెఁ దెల్లనై
యేవగు వాలు వాడిమి జ , యించిన కన్నుల మేల్గిబీరిమన్
దేవకుఁ దేవ గాఁగ వెయి , కేవల చూచినఁ దృప్తి లేదు నీ
చోపమమౌ సముద్రమితి , యూహకు నందడు పోల్చి తెల్పుఁగన్.

ఉ॥ సామ్య మొకింత యుండినను , చాటి వచింపఁగవచ్చు సాజమై
రమ్యములైన పోలికల , రాజ రహింపదు పూవు టమ్ములన్
గామ్యముగా రహిందొడుగు , కాముని చాపము లెందుకొమ్ములుకా
నమ్య గురారతం గొనవు , జానకి తొమ్మల పోల్కిఁ దెల్పుఁగన్.

చ॥ చెలవము గల్గు తామరల , సిగ్గిలజేయు పదంబులొప్పు నా
చెలవ లలాట లావణిక , పీమ ద్వితీయవిధుండు కాంచి సి
గ్గిలి నెఱి పున్నమందునను , గీడ్పడి యెల్లదినంబు లెప్పు త
గ్గులు గొనఁదేని వానినొక , కోపునఁ బోల్చుగవచ్చు మారుత్తి

ఉ॥ వారక కానజేరు పిద , పన్ వనజాక్షికి దువ్వి పేరలం
కారము సేయుచుండు చెలి , కత్తెలు లేరగదా యటుండ నా
వారిజనేత్ర నైజమగు , వక్రత నొందిన ముంగురుల్ మనో
హరిత నొప్పు; నీలమణి , యందము నొల్లవు సాటిగాఁ గొనన్.

నమబ్బుచిగురు , వంగిన విండ్లు ము, నైన్న పస్తువుల ని , కాదిపతిని
గర్భి బ్రహ్మచేసెఁ , గొమ్మ నెమ్మొము నీ, వచటఁ గాంచు నప్పు , దరయఁగలవు.

ఉ॥ పన్నని వస్తుజాలమును , సాంద్రముగా నొనరించినట్లు మ
బ్బు నైజిగట్టి తావియును , పొందఁగ ధూపమువెట్టి క్రమ్మటన్
జెన్నుగఁ గప్పనీట జిగి , చేసి రుటంబుగ మోపు గట్టి నం
పన్నత వ్రేల వైచిన క్ర , మంబున నొప్పు గురుల్ వెలందికిన్.

చ॥ కమలము ముండ్లు గల్గినది , కంజవీరోదికి మచ్చయుండు నీ
క్రమమునఁ జూడఁ జూడఁగ జ , గమ్మన మేలగు వస్తుకోటి యం
కము నొకటేని పొందినవి , కాని విదేహతనూజ యెట్టి లో
పము వహియింపకుండునది , పావని: కాంచియె నిశ్చయింపుమా.

ఉ॥ అద్రిజలోసుగాఁ గలుగు , నంగన జాతికి నుండఁదగ్గ సా
ముద్రక లక్షణంబు లవి , పూర్తిగ లక్ష్మికి నుండఁబోవు త
ద్బుద్ధ గుణంబులెల్లఁ బరి , పక్వ దళన్ గడియించి చెందె నా
భద్ర గజేంద్రయాన నవి , పావని: నీకట నానవల్లగున్.

ఉ॥ పిల్లనగ్రోవి కోకిలము , వీణియ కీరము గోరువంక నా
నెల్లెడఁ గప్రవాక్కులకు , నేర్పడఁ బోలిక గూర్చుపస్తువుల్
కొల్లగఁజేసి యానయ , కోమలి వాక్కులఁ గూర్చెఁ బోలికన్
జెల్లరెఁ యింతదాఁక మఱి , చేయుదు చేయునో యేమొ మీదటన్.

మ॥ వరఁగన్ జానకి కప్రవాక్కులకు నొ , పమ్యంబు లార్పించుచో
దొరకుం దేనియ పాట మున్నగునవా , శ్రోవన్ విచారింపదే
వరలాహరము గల్గుఁగాని యవి జి , హ్వం దృష్టి గావించు నా
హరువో వాక్కులఁబోరె నించునొకా న , రావంగీణ సౌహృద్యమున్.

పీ॥ సారసాకరముల , సంచరించుటయందె 'యలవాటుపడిన రా , యంచగములు
నారై న రేజవ్వ , నంబున విలసిల్లి, వనములఁ దిరుగు హ , స్త్రీనిచయమ్ము
శీరై న నడకలఁ , దీరినవని సీత, నెమ్మిన్నకఁ జోల్పు పమ్మతింప
దారవిడుదడి , సౌరుగాఁ జడువంగఁ విర నింపుగూర్చు క , విత్వముల్లు

తే॥ పండితవరేణ్యులు రచించు , పద్యగతులఁ, బోలియెయ్యారమును సొంపు , పొంపుగలిగి
యుల్లసిల్లును జానకీ , యువతి నడలు, పరమ పావన చారిత్రః , పవనపు త్తరః

పే॥ మావి చిగుళ్ళు ని , మృళముగ నెల్లప్పు, దొక్క-చేతీరున , నుండలేవు
బంగారు వెతఁజెంచి , వన్నియ చెడిపోవు, రత్నకాంతులు మగ్గి , రావునొందు
సౌదామినియు విని , శృలత నుండఁగ జింకి, మొగుల దాగురు , మూఁతలాడు
వనజమూల పెనుకంజ , వైచినిటను దాగు, సీత మైచాయకు , స్థిరముగాఁగ

తే॥ నొక్క-చేనియు నుపమాని , మొత్తిపలుకఁ, దగినయదిలేదు తెలువంగఁ , దలఁపుగొన్నఁ
దన శరీర వర్ణమె చుమీ , తనకు సాటి, యనఁగవచ్చు జగద్దేయః యాంజనేయః

కా॥ ఈలోకంబున జానకిం దొరయు ప్తీ , లే లేరు లేరంచు పీ
వారోచించి దృఢాత్మకుండవయి న , మృగీతి నన్నేషజా
లోంత్యంబున నేగి ధాత్రిసుత నా , లోకించి యా చాయగా
సీలో నమ్ముక దోచుచోఁ గదిసి మ , న్నింపంగ మాటాడుమీ.

బ॥ జనకుని యాగముం గనెడి , చక్కటిఁ గొళికుతోడ వచ్చు నాఁ
దనువుగ మేడమీద నడ , యాడుచు నుండిన యామెఁ గాంచి నే
మనమున నారటంపడితి , మానిని మిన్నయు నన్నుగాంచి కం
తుని పరి కోర్వలేక , విసి , దూపిలు చుండెను దానిఁ దెల్పుమా.

మ॥ భవకోదండ విఖండన క్రియను వి , ర్వర్తించు టాలించి యా
నవ కందర్పుడె యౌనొ కాఁదొ యనుమా , నంబయ్యెఁ గాకున్న నూఁ
కువ జీవంబుల వీడనుంటి నని నా , కుండెల్వె , దర్వాతఁ దేఁ
కువ సీవార్తను నమ్మకంబొదవ వా , క్రువ్వందగున్ మారుతీ.

మ॥ పున మత్త ద్విప కుంభయుగ్మము క్రియన్ , గర్వంబుతో నొప్పు స్వ
స్తన దుర్గంబుల మోవలేక యనదై , జవ్వాడు మధ్యంబుతో
జనకాస్థానముఁ జేరవచ్చు తరుణిన్ , సౌదామిని వల్లికన్
గను విన్నాణము గూడ నాయమకు వే , ద్కం దెచ్చుమా మారుతీ.

ఉ॥ కానకు నేగుడెంచు తటి , గాంతయు వెల్వడ నింతదాఁక స
న్మానముతోడ నాకుఁ బరి , జామ సుఖంబులఁ గూర్చుచుంటి పీ

వైవధికార్తి గూర్పుఁ జలఁ పట్టితివాఁ యన నాభుజుంబులన్
మానుగఁ గూర్చుకొంచు వ్యసఁ నమ్మును పూనుట జ్ఞప్తి సేయుమా.

ఉ॥ రాజ్యరమం ద్యజించుచు నఁ రజ్యము చేరఁగనున్న నాధః నీ
ప్రాజ్య సుఖంబు లన్నిటికిఁ భంగము నేఁ గలిగింతునేమో; నన్
ద్యాజ్యము సేయ సర్వము ను , భాస్పదమై చనునేమో; యంచు సా
యుజ్యముకై తలంకి నెగు , లొందిన చందము దెల్పుమాచుతీ;

చ॥ పురమును ఓడి కానలకుఁ , బోయెడివేళ సుధాంకు మండలం
బొరనెడు కోట వాకిలికిఁ , నొప్పుగ వచ్చెడు మున్నె పాదముల్
విఠనిరవోవ విల్చి 'యటఁ వీనలి యెంతగ దవ్వా' యన్న భూ
వర తనుజాతకిద్ది విను , వాసము పుట్టఁగఁ బల్కు మారుతీ;

మ॥ అని యారీతిగ నానవాళ్ళు గల వాఁ క్యంబుల్ నిరూపించి పా
వనికిన్ ముద్రిక నిచ్చి కార్యమెదియుం , బ్రత్యూహము లేక గ్ర
మ్మన గావించి ప్రమోదదాయివయి రఁ మ్మా యంచుఁ బల్కు-క మరు
త్తనయుం దాదట మ్రొక్కి రామ కరుణా , దర్శింపదతిన్ వెల్వడెన్

మ॥ పర దేహ షితి వాహిని హలమునన్ , భంగించి భాస్పద్యశ
స్కర సస్యంబులఁ బంటవెట్టుటకు ను , త్నాహంబుతో నంగదా
ద్యరి దుర్వారులు కీకరాద్యరుని , స ప్రాన్వాన్వయాభిక్షపా
కరులన్ వీడ్కొని మ్రొక్కి వెల్వడిరి వ్య , గ్రహస్ఫురిఁ గుప్పించుచున్.

11 బిలనిర్గమన పటలము (74)

తే॥ తరుణిసుతుని యాదేశమోఁ దలను దాల్చి , యంగదాదులు వెడలు నఁ , సంతరంబు
తక్కుదిశలకు వినతాది , తరుదరులును, పరపు సుత్సాహగరిమతోఁ , బయనమైరి.

తే॥ తక్కుదిశల కేగినవారిఁ , దడవనేలఁ, పట్టుదలతోడ దక్షిణా , పథముఁ జేరు
నంగదాదులు చనిచని , యవనీజాత, వెదకు తమితోడఁ జేరిరి , వింధ్యగిరిని.

ఉ॥ * చెందిరవన్నెతో మణుల , చెన్నగు కాంతులతోడ సాంద్రమై
సందియ వన్నియం జిలుకు , చక్కని యంబరమట్లు వెల్లుచున్
జుందురు నిర్ఘ్న రంబులను , సర్వచయంబులఁ బొందియుంటచే
నిందు ధరాగ్రహాదమను , నేడై నొప్పిన వింధ్యఁ జేరుచున్.

చ॥ గిరి కుహరంబులున్ మణి వి , కీర్ణ విభాసిత సానుదేశముల్
గురు శిఖరంబులున్ వెదకె , గోతుల మూఁకలు పెక్కునాళ కే

నరయఁగరాని యా కుధర , మంతయు నొక్క దినంబులోననే
పరువుచు నెందు చూచినను , వానర సేనయేతోరునట్లుగాన్.

చ॥ పుడమికిఁ జేలయౌ నుదధి , పొంకము నొందిన కీశరాజి యా
పుడమికుమారి మించులను , భూషలఁ దాల్చిన కారుమట్టు నా
నడరు కురుల్ ప్రకాశిలు ప , రాంగిని రాముని రాణి రోయుచున్
విరువక వేనటం గొనక వింధ్య గిరింద్రముఁ జాట్ల రత్తజన్.

ఉ॥ కొందఱు వ్యోమమందెగసి , కొందఱు డిగ్గముఁ గొంద తెక్కుచున్
గొందఱు కుంజముల్ గుహలు , కొందఱు శుద్ధ జలాయంబులన్
గొందఱు నిర్విదరుల , గోరిక రోసిరి చూడకుండు శా
వందునఁ గల్గినేని యది , యంబుజ సంభవు నృసి కానిదే.

చ॥ పృథివికి మేల్మోగూర్చి ఫల , విస్తృతిచేఁ బొగడొందు దక్షిణా
పదమున మైదిలిన్ వెదకు , వానర వీరులు, కారు మట్టుయన్
బ్రధితముగా యలాయములు , భాసిల గుర్రెఱుఁగంగరాని యు
వ్విదమున నొప్పు నర్మదను , వేగము దాసిరి ప్రీత చిత్తులై

క॥ అంచలు క్రీడించెడి ప, ట్లంచితముగ దేవకాంత , లాడెడు చోట్లున్
గాంచిరి మధువానిన యశి, సంచయములు రొదలు సేయు , నమదిత తలముల్

పీ॥ ధరణిజాన్వేషణ , రత్నరులగు కపుల్, నల్లనైకతమును , నెరు కురులు
నీలాకములను , రోలంబ సంతతుల్, మునరిన ముఖ శాచు , రసవయములఁ
దరఁగలు శ్రోవఁగా , దరుల సరులుగాఁగఁ, గొడరు ముత్తైములను , రదనములను
హంసయానంబుల , హరిణ నేత్రంబుల, గనిన వారలై కాని , కలికిమిన్న

తే॥ గాత్రమును పూర్వముగ నెందుఁ గానరైరి, తవిలి మదకరులును కరే , ఋషులు గలిసి
మదము తోడఁ గ్రీడించు న , ర్మదను దాటి యవలికిం బోయి రెల్లెడ , నరయు నాన.

ఉ॥ రత్న మయాఖరాజి జిగి , రాజిలు శృంగములందు పుట్టుచున్
బ్రత్న పథంబులన్ వఱలు , పాపనులంబలై బాబు నిర్మరుల్
నూత్నరుచుల్ తొలంకు నుచు , నో , వర భేదము హేమకుటమున్
యత్నముతోడఁ గీతులు ధ , రాత్మజ రోయఁగఁ జేరి రాదటన్.

తే॥ పరిసరంబుల యందున్న , తరులు గిరులు, తక్కు వస్తు జాలంబులు , తమ నినర్గ
వర్ణముల వీడి యపరంజి , పగిది వెలుఁగు, చుండుఁ గాన స్వర్గంబుతో , నొప్పుమీలు

తే॥ అచట వసియించు మృగపక్షి , నివయములకు, నందుగల హేమరజముపై , నంటికొనఁగ
మేరువందలి వస్తువుల్ , మెఱయులీలఁ, గాంచనమయంబులై ప్రభా , కరములయ్యె.

క॥ బంగారు రేణువులతో, రంగారు జలంబు పద్మ , రాగ మణులతో
డం గూడి పాట వగ్గిఁ గ, రంగిన బంగరువువోలె , రాజులు గిరియున్

తే॥ కప్రు విద్యాధరాంగనా , గానరవము నిర్జరీ నటచ్చరణ స ,న్ని యతరవము
పీంకృతులు గర్జనములు ప్ర , కీర్తమగును హేమకూటంబు గోరవ . హృద్యమయ్యె

తే॥ దనుజ వాస్థలం బిందు , తనరు ననుచు ధరణ గన్నడునందు మో , దమున నుబ్బి
కొంద రాడిరి నెగర , కొంద అసుర పైని కోపానఁ గనులెట్ట , పలుచినారు

తే॥ ఈమహీధరమున గోల , నేజనేత్రఁ దెలియఁగలము రాముని చింత , దీర్చగలము
పొదఁ దనుచు నుల్ల ముప్పొంగ , పెదకఁగోరి గిరివరం బధిరోహించి , కీకవరులు

తే॥ జరగు చుండఁగఁ గని కరి , శరభ సింహ, భల్ల శార్దూ నిరముల్ , భయము నెంది
పొదలఁ దూలుచు నుండఁగఁ , బూవుఁబోడి వెదకి కానఁగ నేరక , విసువు పుట్ట

ఉ॥ అంబర చుంబితం బయిన , యగ్గిరి యంతట రోసి క్రూర స
త్వంబుల కాకరంబయిన , పర్వత మియ్యది దైత్యనాథు వా
సం బిట లేదటంచుఁ గపి , సత్తమ లయ్యెడనుండి క్రిందికిం
బంబిన చండ వేగమున , వచ్చిరి క్రమ్మటి దేవిఁగానమిన్

తే॥ అంత నంగదాదులు వైస్య , సంతతిఁగని మీరు పడమటి తీరంపు , మేదిని ద
రముల వెదకి మహేంద్ర ప , ర్యతమనుండు మమ్ము గలిసి కొనుం దని , నెమ్మి నంపి

ఉ॥ పావని జాంబవంతుఁడును , వాలిసుత ప్రహృతుల్ జగీ షువుల్
ధీవరు లొక్కటొబుఁ దొలి , దిక్కుగఁ బాయ వహించి పోవుచున్
ద్రోవను వారి శూన్యమయి , దుస్తరమై హరిదశ్వఁడేనియుం
టోవఁగ జంకు కొంకు గొను , పోట యెడారిని గాంచి రాత్కెడన్

చ॥ మృగములు లేవు పక్షులును , వృక్ష లతాదులు లేవు రాలు నీ
ఱుగఁ బయికిగుచుండు నట , రోసిన వెల్చెలినుండి వచ్చునే
తెగ యగు వస్తువైనఁ బడి , తెల్లి పదంపడి బూది యోచు నా
శుగమునఁ జేరి పై తెగయు , సూక్ష్మ రజంబగు వేఱు లేదటన్

చ॥ తెలియక యేగినట్టి కపి , ధీరుల యింద్రియ రాజి బెగ్గెలన్
దెలివియు నామమాత్ర మగు , దేరఁగ గాత్రము యిక్కి దూసిలన్
బొలువటి తప్తకుంభమున , బ్రుంగి తపించెడు పావులంబలెఁ
వెల వెల పోయి తాపమున వెక్కినపాటు వహించి రయ్యెడన్

ఉ॥ నాల్కలు వెళ్ళఁబెట్టి చర , ఇంబులు బొబ్బలు వోవ స్రుక్కుచున్
బల్కఁగ లేక కాలిడఁగ , బాధల నొందుచుఁ దూలిపోలుచున్

విల్కడ దప్పి బాణిని • నివ్వరి పేలల • మాడ్కి మాడుమన్
బెల్కూటి జీవితాలను • వీడిరి తప్పెడు త్రోవ లేమిచేన్

ఉ॥ ఆశ్రయమంద నీడ యిసు • మంతయ లే దనువుల్ తొలంగుటే
ప్రశ్రయమందఁగాఁ దగిన • పద్ధతి యంచుఁ దివంచి లీపదే
నేశ్రమ మందియైన వెలి • కేగఁ దలంచి కడంక సేయఁగా
నాశ్రమరీతిఁ గన్నదె గు • హాముఖ మొక్కటి యంత వారికిన్

చ॥ ఎడరునఁ గల్గు నీమెడరు • నేక్రియ దాటఁగ జాలు వారమో
పుడవికుమారి నేపగిది • బోయి కనుంగొను వారిమో కటా
యెడవు నెట్టిట్టులో కడచి • యేగి గుహా ముఖమందు చొచ్చినన్
బదలిక వోవు భూసుతను • బాలికుఁ దచ్చట దాచెన్ మెకో?

చ॥ అని పలువంతలం బడుచు • నా కపిముఖులు తమ్ము భాస్కరుం
దనువుగఁ బట్టి దప్పికయు • నాకలి దీక్షఁగ మ్రింగు నన్ను వీ
తిని గొని పేమమందు పగి • దిం గని చీకటి గుంపు లిచ్చటన్
దనుకఁగ దాగె నన్న క్రియఁ • దారు గుహంగని చొచ్చి రత్తతీన్

ఉ॥ పోయిరి కొంతదవ్వు మఱి • పోవఁగలే కరుగైనఁ బెట్టఁగాఁ
బోయిన మార్గమున్ మఱియు • బోవఁగ మార్గము తోపలేదు వ్రే
గై యిరవొంది పేరి విల • యంబు గడించని చిమ్మచీకటిన్
దాయము నొంది యొందొరుల • దాయఁగఁ జూడఁగలేక యూర్పుచున్

క॥ కర్తవ్యంబును విఠ్ఠలించి తత ది • గ్రాంతాత్మలై భీతిమై
నర్తత్రాణవరాయణాత్మకఁ జగ • త్రాప్తాప్రయాః కాపవే
మూర్తంబై తగు కాళరాత్రి పగిదిన్ • మ్రొగ్గించి బాదించు నీ
యార్తిన్ మాన్పుఁగ నీవ దిక్కని కవుల్ • ప్రార్థింపఁగా నాతఁడున్

క॥ మీకున్ జీవము లిచ్చెదన్ దిద్దిపుమై • మీరెల్లరుం గూడి నా
తోకం గట్టిగఁ బట్టికొంచు వెనుకఁ • దోయంబుగా రండు శో
కాంపంబులు మానుడం చతఁడు హ • స్త్రాబోజముల్ వాచి హే
రాకారాంధక మార్గముం దడవె నం • ప్రార్థించి సీతాపతిన్

తే॥ అరుగ సుతుండు దొడ్డ దే • హంబుతోడ మెటుపుఁబోలిర పోగుల • మిసిమి తనకుఁ
ద్రోవఁ జూపుచుఁ జీకటి • దొలంగజేయ వేగ నడచెను ప్లవగులు • వెంబడింప

కపులు స్వయంప్రభ మేదను రాంచుట

చ॥ కపులు బింబుతో నడచి • కాంతి జగత్త్రయి కిచ్చుచుండు నా
తపనుడె నిల్చి పొలన వి • ధమ్మ నొనర్చు చురంబో? స్వర్గముం

మ॥ ఋజుమార్గప్రవణుల్ కపింద్రులు మహో , తృప్తిప్రభాభుజ్య సాం
ద్యజగంబందు మెలంకువం దిరిగి నీ , తాన్వేషణ మ్మూర్తిచే
భుజముల్ పొదములున్-జలించుచును నొ , పృథ్వింద నిర్విజ్ఞులై
విజ జీవంబులు పీడవారివలె గా , నిం బొంది రప్పట్టునన్

ఉ॥ దక్షిణ వార్ధి తోయ కణ , తర్పిత శీతల వాత-పోతముల్
శీతణమొందినట్టి వహి , జెంది సతంబును వీచుచుండ పాం
ద్య జీతి దాటి కీతులు క , డంకను చ్చే మహేంద్రకై లమునీ
లక్షణ లక్షితాంగి మహి , కామణి రోసిరి యెల్లచోటున్

13 సంపాతి పటలము (66)

ఉ॥ కాంచిరి వానరుల్ కడత , గరన సేయుచు నింగిదాక ని
క్కించిన దీర్ఘ వీచులను , కేలను చాచి కురంగనేత్ర పూ
తాంచితగాత్ర జానకి ధ , రాత్మజ యున్నది లంకయందు వీ
షించగ రండు రంధనుచు , జీరెడి కై వడి నొప్పునంబుధిన్

తే॥ కలిసికొనఁ బల్కివంపిన , కపివయంబు లన్ని దెసలను వెదకుచు , నవనిజాతఁ
గాంచనేరక వచ్చి యా , గ్రావమందు, కడకు సంగదాదులతోడ , గలిసికొనియె

తే॥ కలిసికొని యందఱుంగూడి , కమలనేత్రఁ గుటిలకుంతల నెందుఁ గ , న్నొనఁగలేమిఁ
గర్జమియ్యడి యది మది , గాంచలేమి, దూపట్లుచు నాల్కలు , తొట్రువడఁగ

తే॥ తేఁదొసంగిర గడువు మీ , తినది కాని కార్యమో వట్టిదయ్యె రా , ఘవుఁడు విన్న
నసువులను వీడు మనచేత , నగునదేది, చెడితి మెల్లవిధంబుల , జిటచివర

తే॥ పొసఁగ నిందె తపితమా, విసముమ్రుంగి చత్తమా, యేదియచిరంబు; వావెమేలు
పోయి చచ్చుటకలె నీ , భూధరమున విలుగుచేయుటవని వారు , చిలఁచుచుండ

తే॥ అవుడు యవక పంపాస్యమో , సంగదుండు గిటలు వరుసలై యచురిర , కరణినున్న
పవనరులఁగని తనకుఁ దో , చిన విధంబు-విట్లువాక్రుచ్చెఁ జింతాకు , లేక్షణుఁడయి

మ॥ దివియన్ భూమియు నెల్లెడన్ వెదకి నీ , దేవిన్ సమీక్షించి చా
చవు లూరంగ వచింతుమ య్యవనిజా , సందేశము న్నీకు రా
ఘనః యంచుం గడు జాణలంబిత నన , ర్హ ప్రజ్జలం బల్కి యా
పవిదిం జేయఁగలేక మాటపడఁగం , బాలైతి మిప్పట్టునన్

ఉ॥ చేసెద మన్న కార్యమును , చేసి ముగింపము మేరపీలు ము
న్నే సతి గానరాదనుచు , నేగి పచింపుము పూవెయే ససం

అ॥ భోగి భూమి యనుచు , బుద్ధి నూహించుచు, నగును కాదటంచు , నరగలిగొని
తుదకు నిద్రి కుద్ధ పదము స్వర్గంబని, నిర్చయించి మఱియు , విలకలేక

పీ॥ స్వర్గలోకమే యైనఁ , జావు గలుగలేదు, జన్మముల్ నద్విధి , జరుపలేదు
రణరంగమున నన్మ , రణమొందఁగాలేదు, జరిగిన విషయముల్ , మజవలేదు
సందేహమును నిమి , పత్వంబు నున్నది, స్వేదంబు నున్నది , చిత్రమయ్యె
నని జీచ్ఛపదఁగ యు , జెడ్డుఁ డిట్లు రాము, దేవి దెచ్చిన దొంగ , పావి కపటి

తే॥ మనలఁ దగిలింప నుంచిన , మాయ గుహయె, గాక వేతేమి మన పాప , కర్మవశతఁ
జిక్కిరిమి తప్పికొని పోవు , చెన్నులేదు, చావుదప్ప దనుచు నోరు , చప్పరించె.

పీ॥ పాపని యది విని , భయకేంద్రుని గని, మరలి వెల్వడుట దు , స్తరముగాఁగఁ
దోచిన నగర పు , త్క్రిలఁబోలె చాత్రిని, క్రవ్వె బిరముచేసి , కలఁగి పోద
మటు గాదయేని యీ , పటుమారు లొనరించు, దనుజుల న్రుందించి , కలఁగి పోద
మంతరిక్షంబున , నన నదిమేలని, యంగదాదులుపొంగి , యంగవింపఁ

తే॥ బిట్టణంబు లోపలియెల్ల , భాగములును, వనచరులు పరీక్షించుచుఁ , జనుచునుండ
వినుత తపమె ప్రిరూపంబు , గొనియెననఁగ, నొప్పుజటిలస్వయంప్రభ , నొకటఁగనిరి.

పీ॥ తరుణి వల్కలములఁ , దాల్చి చక్రంబుగ, పగిది బంగరు గిండ్ల , భాతి నమరు
పాలిండ్లపైఁ బైఁట , వన్నెతోటఁగి ధూళి, పలి గప్పఁగ నొప్పు , వాసియుండ
రక్తాచలంబులై , రాజిల్లునేత్ర చక్ర, పులు నాసికాగ్రంబుఁ , జూచుచుండఁ
బిద్రావనంబున , భాసిల్లి శ్వాసంబు, నణచి మద్యం బెగ , యంగ నిలిపి

తే॥ కేలుదమ్ముఁ దొడలపైఁ , గీలుకొలిపి, శత్రువట్కంబుఁ గూర్చియ , క్షములగెల్చి
పాండ్ర దీర్ఘకోమల శిరో , జములు జడలు, కట్టివ్రే నిశ్చుర రీతిఁ , గ్రాలుచుండె.

మ॥ కపు లామెం గని భక్తి భావన నను , స్కారంబు గావించి మేల్
తపముం బూనిన యీమెయే నిజము సీ , తాదేవి యంచుట్టి మో
ద పరీతాత్మకులై సమీరనులు చెం , తన్నిల్చి వీక్షించి యీ
యవయే జానకీ యానాకో తెలుపవే , యన్నంత నాతం డనున్.

ఉ॥ జానకీ యంగ చిహ్నముల , జానుగ రాముఁడు తెల్పెవాన నొం
దేనియు నీమెయందు రహి , యింపవు పెక్కు లిఁకేని యెమ్ములం
బూనుచు దండ ముత్తెములు , పోహణ చేసిన దండతో ననుం
దేని విదేహరాట్టుతకు , నీయచు సాటి యనంగఁ బోల్చుదున్

జ॥ అని వచియించుచుండఁగ న్వ , యండ్రభ యోగ సమాధినుండి మే
ల్కొని యెదురుం గంట్టి కపి , కాంతులఁ గిన్న వహించి చూచి కాం

చన మయ పట్టనంబునకుఁ , జక్కఁగ వచ్చిన మీర లెవ్వరె
పప్పికయి యిందు వచ్చితిరి , పల్కండి యన్న వచించి రివ్వెదన్.

ఉ॥ రావణుడన్ దురాత్మకుఁడు , రామునతన్ హరియించె మాయచే
దేవిని రోయఁబె జగ , తీదవుఁ దాతని దూత లేము ధ
ర్మావన దక్ష నాజ్ఞగొని , యద్రుదు కానదు పట్టనంబులున్
భూ వివరంబులు న్నైమకఁ , తోయెడు వారము సత్తపస్వినిః

తే॥ అనుడు నామెయు లేచిప్రి , యంబుమీఱఁ గాంచి మీరాకళభమగుఁ , గాక యనునుఁ
గనులనుండి ముదత్రువుల్ , గాఱుచుండ, నొక్క యుత్కంఠ జనియింప , నుత్సహించి

క॥ పలుకుడి రావుఁ డెచ్చటఁ , గలఁడని ప్రశ్నించునంత , గాడుపుకొడుకొ
జలజాఙ్గి రాముని కత , దెలిపె నమ స్తంబు మిగులఁ , దేటపడంగన్.

తే॥ విని న్నయంప్రభ నాతప , మినకులేకు, చరిత వినుటచే పలియించె , కాప మీఁగె
ననుచు స్నాన పానముల మృ , ప్లాన్నములను, తనియ నిదె మృదువాక్కుల , వనచరులః

తే॥ అంత మారులి యామెకు , నర్థిమొక్కి, నీదు పేరేడి యీపురి , నేత యెవఁడుః
తపము పేయఁ గారణమేమిఁ తల్లి , తెలుపు, మనుడు నయ్యమ యిట్లను , హనుమఁగాం

ఉ॥ ఏజ ముఖుండు దొడ్దదీను , జేంద్రుల శిల్పి మయుండు గేహ వి
ర్యాజ విశారదుండు జల , మారుత భోజనుడై తపించి సం
త్రాణ పరాయణుం డయిన , బ్రహ్మ వరంబున నీ పురంబు గీ
ర్వాణులు మెచ్చఁగాఁ గొవి ప్ర , వాసము మాని వసించె వియ్యోధన్

ఉ॥ దానవుఁ డంత హేమ యను , దాని సురాంగనఁ బొందఁ గోరినే
దానికిఁ బ్రాణమిత్ర నగు , దానసు కాపున నన్ను మిక్కిలిన్
దీనత వేడ నాయమను , దేవజగంబుననుండి తెచ్చి యీ
మానిత కందరాని గుఱ , మానితుఁ జేర్చితిఁజేర్చి గూర్చితిన్.

ఉ॥ కూరిచినంత హేమఁ గవ , గూడి సురారుల శిల్పి ప్రేమ రై
వాఱ జలాశయంబులను , వర్షత కందర సీమలన్ మనో
హరి హిరణ్మయంబులగు , హర్యశ్మ తలంబులఁ జాలలాల మి
చ్చారతిఁ దేలుచుండఁ జెలి , సంగడి పాయక యింద నిల్చితిన్.

చ॥ నిలిచిన యంత దేవగణ , నేత యొకానొకనాడు నాడు నె
చ్చెలి వసియించు చోఁబెఱిఁగి , చిందఱతో నరుదెంచి యంతటన్
బలియుని రైత్యకారువును , వజ్రముతోఁ దెగఱార్చి హేమపైఁ
దలకొని నీవొనర్చినది , తప్పని కోపము చేసె మారుతీః

ఉ॥ కోపముచేసి హేమగని , కూడని యీపవి యెట్లు కూరెనో
దావక తెల్పుమన్నగను , వమ్ముల సంజ్ఞను విద్రుమోష్ఠి నన్
జూపుచు దీనిచే నయిన , చొప్పని చెప్పిన నన్ను గాంచి యా
గోపతి యింద యెంటిమెయి , గొందలమందగఁ జేసె నానితన్.

ఉ॥ ఆనతిసేయ నాతని ప , దాంబుజ యుగ్మము మీద వ్రాలి నా
పై ననుకంప యుంచి చెడు , బంధ విముక్తి యనుగ్రహించినే
నా నతఁ డక్కసున్ విడిచి , నాతిరొ! రాముని యాజ్ఞ వానరుల్
జానకి రోయ రా దొడరు , పద్ధతియంచు వచించె నాయనా!

చ॥ ఇచట భుజింపఁగా ఫలము , లిచ్చ కొలందిని గల్గు బూయఁగాఁ
బ్రచుర పరీమళంబులు , బంధుర గంధ కలాప మబ్బుఁ బు
ష్పవయము భూషణంబులు , వన్నియ వల్ల లవెన్నియున్న రో
యచు భవ దాగమంబు పొలు , పొందఁగఁ గోరి తపించుచుండితిఁ.

చ॥ అధిక విశాలమైనది గు , హరితిర మంబర వీధి కేగు చే
విధమె యెఱుఁగలేను దయ , వేఁడెడ మీర లనుగ్రహించినఁ
బదము లభించు నేఁ డనఁబ్ర , భంజన సూనుడు లేఁ గాంచి నేఁ
బ్రధిత హితంబు చేసెద న , పార గుణాలయః చూచుచుండుమా!

చ॥ ఆనవుడు నంధతాచనము , నందు మునింగి మనుంగ నున్న చు
మ్మనువున నీలిలంబున ద , యామతిఁ గాచితి పల్ల యిప్పుడున్
పనితను మమ్ముఁ గావ నొక , పద్ధతి చూడుమ యంచు వానరుల్
పనిపడి వేఁడ మారుతి య , పార కృపారసమూర్తి యంతఁజన్.

చ॥ భయపడనేల యంచు మృగ , వల్లభుఁడోలేఁ బరాక్రమించి య
మ్మయ ఘనమండలంబు నడు , మానము బిట్టవియంగ పర్తిలన్
మయిమయి కందరంబు పయి , మాడుగు పట్టని ప్రీతి దిక్రటుల్
పయికొని నిండ గ్రావముల , బ్రద్దలు నోయెను ఊర్వు ఊర్వునన్.

చ॥ పడిగొనఁ జూచు కేయి నిజ , వత్త్ర గుహా నిశితోగ్ర దంష్ట్రులన్
పడువునఁ గ్రాలఁ బైకి వెయి , వడ్డ మరుత్తుతుఁ డప్పు దొప్పె మున్
పుడమి సముద్ధరించు శఠి , బొల్చిన యాది వరాహమూర్తి తై
వడిఁ గనుఁగొన్న చిత్తములు , శ్రాంతియొ నబ్రము ఊర్పు యొందఁగన్.

మ॥ అరవిందా ననన్మస్తియం దమరు ర , వ్యాధి గ్రహాదిష్ఠిత
స్ఫుర దాకాశ శిరోగ్రముం బొడిచి నం , శోశిల్ల సామిరి, య

రగ్ర పాదత్రయ వేడి యంత జగదా , క్రాంతంబుగాఁ బెంచు శ్రీ
హరి పాదాంబుజముం బలెన్ వెలిఁ గె న , త్యాగ్యర్య సందాయయై

తే॥ ఇట్లు బిలము భంజించి పై , కెగసి దానిఁ బడమటి సముద్రమునఁ జాట , వైచివ్రళయ
జలద నిసదంబు పగిది గ , ర్జనము చేసె సమర నివయంబు భయ విస్మ , యంబులొంద

చ॥ బిల నగరంబు పశ్చిమ కృ , పీఠనిధిం బడి యుండు నేటికిన్
బిలమను పేరి దీవియయి, వేడ్క స్వయంప్రభి కీశవర్యులన్
బిలముననుండి భూస్థలికి , వెల్వడఁ గల్గిరి హేమ యున్న వే
ల్చుల నగరంబు చేరఁ దల , పోసి పరాంగన కాంచి మారుతన్

తే॥ గురు గుణంబులఁ బెక్కుభం , గుంను మదుర, వాక్కుం నుశించి మేరుసా , వర్తిపుత్తి
యగు స్వయంప్రభమేలు మీ , కగుతమనుచుఁ, బలికి దేవలోకమునకుఁ, బయనమయ్యె

తే॥ వీరులగు కపుల్ హనుమంతు , వివిధగతులఁ బొగడుమం బాచచారులై , పోయిపోయి
యమల జలపూర్ణమైన ప , ద్మాకరంబు నరసి చేరంగ భానుఁ డ , స్తాద్రి జేరె

12 మార్గాన్వేషణ పటలము (55)

తే॥ చేరి వానర పుంగవుల్ , చేర లొడిసి జలమలం ద్రావి తటములఁ , గలుగు తేనె
పండ్లు మోచని విశ్రాంతితై , ఎండి నిదుర సేయి నచటికి వచ్చె దై , తేయుఁ దొక్కఁడు

తే॥ పొడవునం బర్వతంబు రూ , పునఁ బయోది, హింసను సమవర్తియు , నీడుకారు
క్రౌర్యములకుఁ గాజాచి రా , త్వనుఁడు చంద, కోవుడై కాంకూటంబు , కోపుగలిగి

తే॥ వారివాహములను వాని , బాహుయుగ్మ మొరయురతమున జాటుతుం , పురులుమేన
దాఁగాఁ గాట మదకి పా , తింబుతోడఁ జెలఁగు నడగొండయర వచ్చెఁ , బొలనుదిండి

అ॥ వేల్చులకును మొదటి , వేల్చులకును గెల్వ రానివాఁడు దురభి , మాని యెదురు
వారు లేమి మత్త , వారణ లీలను తిరుగుచుండు వాఁడు , దిమ్మరీ డు

తే॥ పుష్కల సుతుండు ధూమ్రుండు , పూర్ణ గర్వి ధర్మచింతనరదులు ప , ఛక్రమంబు
పలన నిద్రించు వారిలో , వానిరాలిఁ, గాంచి విధివశమున వారి , కడకు పచ్చె

తే॥ ఈ తటాకంబు నాదని , యెఱిగియుండి వచ్చి నిర్భీతి నిట్లున్న , వారలెవరుఁ
చాపదలఁచిరేయని యుగ్ర , చంచలుఁడయి గాఢముష్టిసంగదుని ప , త్తంబుఁబొడిచె

తే॥ అంగదుఁడు నిద్రమేల్కని , యసురఁగాంచి, పంక్తిముఖుఁడని శంకించి , పట్టి యొడ్చి
మాటు దెబ్బ యొకిందీరు , మడిసెవాడు విరివిలం దన్నికొని నాల్క , వెడలఁబెట్టి

తే॥ వజ్రహతిఁ గూలు పెనుగొండ , పగిది నసుర చావుకేకతో మేదిని , సంచలింపఁ
బడఁగ నిద్రలో నుండిన , ప్లవగులెల్ల, లేచి పొలసుదిండి శవంబు , జూచినారు

క॥ మారుతి తారాసుతుఁ గని, యారక్కసుఁ డెవ్వఁ డివటి • కేలా వచ్చెన్
బోరం గారణ మేమన, నారఁగ నేనెఱుఁగ ననుచు • నంగదుఁ డనియెన్.

చ॥ అది విని జాంబవంతుఁడు మ • హాబల నందనుఁ గాంచి యిట్లనున్
మదయుతుఁడైన వీఁడు బలు మానిసిడిండి దురాత్ముఁ డీ జలా
స్పదమునఁ గాచియుండి యట • వచ్చిన ప్రాణులఁబట్టి మ్రింగుచున్
గొడ వదలింతుకోఁ దొడఁగు • క్రూరుఁడు ధూమ్రుఁడు నాఁగ నందఱున్

చ॥ ఇతనిని పోలు రక్కసు లి • కెందఱు గల్గుదురో. దురాత్మకుల్
మతకరులౌట నేమతిన • మాడ్చురు మేల్గనియుంట భావ్యమౌ
విరమని ముచ్చటాడుచును • వేడుక నుండఁగఁ దొలైసం ద్విషాం
పతి యుదయించె రామపుని • పత్నిని రోయఁగఁ బోయిరాకపుల్.

ఉ॥ ఉన్నత సైకతస్థల ప • యోధరముల్ వికచాంబుజాన్యముల్
తిన్ననియృత్పలాక్షములు • తేటగు మౌక్తిక దంతపాః యా
పెన్నది కుంటఁ బెన్ననది • బిత్తరి నాఁ గనుపట్టు రాము నా
పెన్నది తీరమందు తిప్పి • వీరులు రోయఁచుఁ జేరి రిమ్ముగన్.

ఉ॥ రేవులలో మయూరములు • రెచ్చి నటించుచునుండు చోటులన్
దీవులలోఁ బరీమళము • తేనెయుఁ జిందు వనంబులుండు నా
భావులలో వివిర్మల త • టాకములన్ స్పటికి స్థలంబులన్
దేవులలో వినుత్సమణి • దీపిక రోసిరి వానరోత్తముల్.

చ॥ లలిత సమీర పోతకము • లం జనియింపఁగఁ జేయు నంచ దో
లలఁ బోలుపారు నిర్మల జ • లంబుల మజ్జన మాచరింపఁగాఁ
దొలఁగని జన్మ దుఃఖములఁ • దోర్ని సుఖంబులఁ గూర్పు పెన్నన
బ్బలిముఖ లొయ్యనం గడచి • వచ్చిరి దక్షిణ తీర భూమికిన్.

ఆ॥ పదులు గిరులు యురులు • పొదలును దరులును, దెరువులును మఱువులు • నరసికడఁ
ముగితి కేగునట్టి • పురుషులకరణే ద • శార్ద దేశమునకు • జరిగినారు.

తే॥ చంపక ద్రుమములచేఁ బ్ర • శస్తి గాంచి. వివిధ ఫలవృక్షములచేత • వినుతిగన్న
యా దశార్ద దేశంబెల్ల • నరసి శుక్రుఁ, దుదితుఁడైన వివర్మకుఁ • గదలివారు

తే॥ వల్లెవల్లె యూరూరును • ప్లవగవరులు, వక్షమున జన్మిదంబులు • వఱలుచుండ
గేల దర్పలఁ గొని ముని • వాలకమ్మ. లూని వెదకిరి రామన ధ్యానమొప్ప.

తే॥ శాలి పండు విదర్ప దే • శమును దాటి, యాత్మరూప జిజ్ఞాసా మ • హాత్ములైన
తపసి వరులు మిక్కిలి యున్న • దండకాఖ్య. వనమునం బ్రవేశించెను • వనచరాతి.

తే॥ బయలి యింద్రియ జ్ఞానంబు , పరపుడున్న, సంతరింద్రియ శక్తుల , నజానుకొన్న
ముపులు గల దండకాటవి , యెల్ల వెదకి, ముందకాటవి చేరిరి , ముదిత వెదక.

ఉ॥ అందలి సారసాకరము , లందమరాంగన లెల్ల విత్తమున్
జందన లేపముల్ తొలగ , స్నానముచేయుటచే జలంబులున్
గందము నొంద మీద తమ , కంపును వీడుటఁబట్టి పజ్జలున్
జెందవు వానిఁ గైకొని భు , జించెడు కోరిక మాననంబులన్.

చ॥ హితముగఁ గోడెకాండ్రురకు , నింపును గూర్పుగ నెంచి కిన్నరీ
వితతులు వీణమీటుచును , వేడుకఁబాడ వియోగినీ సతుల్
పతులఁ దలంచి కుంది మది , వాడఁగ నశ్రుతు లాల్చు దజ్జలం
బతికరమై మతంగజము , లాడు మడుంగులు గల్గ తావులున్.

చ॥ కలువలఁబోలు మోములు పి , కంబుల గేరు మనోజ్ఞ కంఠముల్
చిలుక వజీరు భూపులనఁ , జెల్లిన చూపులు మారుచాపమున్
గెలిచిన స్రూలతరీ మధుర , గీతములుం గల సుందరాంగనల్
చెలుపుగఁ బోక ప్రాచులకుఁ , జేర్చిన దోలల నూఁగు తావులున్.

తే॥ అరసి * పంచ సంస్కరణ్ణా , మైన దీర్ఘ, కుంతలంబు లొప్పారు కా , కుక్తు దేవిఁ
గనఁగలేక యమ్ముండక , నెనము గడచి, పాండుగిరికి వేగమ చేరె , జ్ఞనగచయము.

తే॥ అల త్రివిక్రమపాదాబ్జ , మందునుండి, గంగ్యయందేడుముకురున్న , కరణిఁ దోచ
వెంయు నగ్గరిగగనమం , విత మహోన్న, తంపు శిఖరంబుఁ జేరిను , తరుచరాశి,

తే॥ చంద్రిచంద్రికలను గేలి , నలుపునట్టి, స్రుణు కాంతులతోనొప్పు , పాండు శిఖరి
సంక్తికంఠుని త్రొక్కిన , పరమశివుని, పర్వతమువోరెఁ దెల్లనై , పరిధవిల్లె.

తే॥ అమృతవాణి సరోజాక్షి , యనఘు దేవి, నెచ్చుచెవటఁ జూడఁగ సంశ , యించువారొ
యచ్చటచ్చట గాలించి , యరసి కానఁ, జాల కగ్గిరింద్రము వీడి , చనిరి కవులు.

తే॥ భువనకంఠకుడైన దా , నవవిభుండు, జానకిం గొనిపోవుచో , జాబిదదిన
పుష్పహారమో యననొప్పి , పొలుపు మీఱు, గోతమీరదిఁ గీతులు , కాంచివారు.

చ॥ పొలువగు వీచికాచయము , ముత్తెమువంటి విశుద్ధ వీరముం
గలిగిన గౌతమీనది ర , కంబుగ జన్మపుసార దున్ను నాఁ
గలి మొనఁ జిక్కివెల్వడిన , కన్యను రక్తసిఘ్రుచ్చిలింపఁగా
నలఁగిన భూమిదేవి నయ , నాశ్రుల ధారయొ నాఁగ రాజెరిన్

* కొందెవేయుట, చొక్లెము పెటుట, కిలుగంటు వేయుట, కొప్పు పెట్టుట, వ్రేలుజడ

ఉ॥ కాంచన రత్న జాలములు • కన్నులు పండువుగాఁగ వీచికా
సంచయ మూర్ఛితేరఁ బెలు • చన్ గమకంబుల వచ్చు గొతమిన్
గొంతక చూడనొప్పె ధరఁ • గొల్చెడు దారమొ గృధరాజు రా
త్రించర రాజుతోఁ బెనఁగి • త్రెంచిర మౌక్తికహరమో యనన్.

శా॥ న్యాయాన్యాయవిచక్షణుల్ ప్లవగు లా • నందించి గోదావరీ
తోయంబుల్ దగఁ ద్రావి తత్పరిసరో • త్తుంగ ప్రదేశంబులన్
దోయం బొప్పఁగ జానకిన్ వెదకి యెం • దుంగానఁగాలేక మా
ర్గాయాసంబును లేక స్వర్ణనది దా • యంబోయి రుగ్ర త్వరన్.

చ॥ పసుపును నల్పు వన్నెగల • బంభరముల్ బకముల్ మరాళముల్
పసి నడయాడు క్షేత్రములు • చల్లని తావులు నీటిపట్టులున్
వినవిన నేగి చూచి మఱి • వేడ్కఁ దరించుచు నారితేల పృ
క్ష సమితి నిండు రాత్రి తిల • కంబు కుళిందము దాటి యంతటన్.

ఉ॥ కొంకణ దేశమున్ గడచి • కోరికఁ బశ్చిమవార్ది చేరువన్
పంకలు ధొంకలున్ వెదకి • వారక యంబరమంటి యేగి యే
జాంకుని త్రోవ నడ్డు శిఖ • రాగ్రము లొప్పఁగ దేవపూజ్యమై
క్రంకుడుగట్టు నాఁ జను న • దుంధతి శైలము జేరి రవ్వలన్

ఉ॥ అచ్చటఁ గాంచి యందమున • కందము గూర్చెడు సీర లేమికిన్
నొచ్చి తరించి బిల్లతరు • ణుల్ తమ కేనియ నిచ్చి గొల్లతల్
తెచ్చిన చల్ల మార్చికొను • కేటగు పచ్చల కొండ పానువుల్
చొచ్చి ధరాత్మజన్ వెదకి • గూచిరి మళ్ళిరి వేంబటాదికిన్.

శా॥ జ్ఞానుల్ మౌనులు జానవాలు మరు • న్నారీమణుల్ సాధు ల
జ్ఞానుల్ పాపులు సర్వమానవులు త • చ్చైలేకు నారాయణున్
జ్ఞానాతీతుని గొల్చువారు విలస • చ్చూరిత్రులై వేడ్కన
జ్ఞానం బూర్చెడు పుణ్యతీర్థములలో • స్నానంబు గావించుచున్

శా॥ కామాదుల్ తెగ గోసి యింద్రియకృతుల్ • ఖండించి నిందాస్తుతుల్
సామాన్యంబుగఁ జేసి కాంతల కటా • క్షప్రక్రియల్ రోసి యు
ద్ధమంబైన తపంబునేసి మునిసం • తానంబు గోవింద రా
జ్ఞామధ్యాన పరాయణుల్ సతత మా • నందించు నాకొండపై.

శా॥ కేలన్లీల సుదర్శనాదికములన్ • గీలించ భక్తాల్లికై
వీలాంబోద శరీరుడై వెలయు త • నిన్విశ్యాంఘ్రి కంజాతముల్

పోలం దాల్చిన యగ్గిరిం గల మృగం , బుల్ చెంచు మోక్షంబనన్
శ్రీలక్ష్మీకు పదంబు చేరుటదే , సేవించు పుణ్యాత్మకుల్ :

ఉ॥ ఆగిరిరాజముం దఱసి , యంగదముఖులు చుట్టి వచ్చుచున్
యోగసమాధినుండి విని , యోజిత మాధవ పాదచిత్తులై
ప్రాగమబారముల్ తొలుగఁ , బావనులైన తపోధనాధులన్
బాగుగఁ గాంచి తవ్వరణ , వారిజముల్ తలపోత మ్రొక్కుచున్ .

తే॥ కుటిల కుంతల యైన కా , కుత్తు దేవి, నెందుఁ గనక ద్రావిడమున , కెల్లయైన
వేంకటాద్రి వదలి వివ్ర , వేషములను, వెలలినారు తొండ మం , దలము చేర .

తే॥ దేశమంతయు నటవీ వ్ర , దేశమగుట. వ్రేల యిండ్ల ముంగిటఁ బంబ , చేలు పొనఁగు
నీర పూర్ణ తటాక క్రే దార వనము, లచ్చటచ్చట మిక్కిలి , యలరుచుండు

మ॥ పొలముల్ దున్నెడి కర్కటల్ వృషములన్ , బోఁ గోలతోఁ గొట్టఁగాఁ
గలఁగం బాజీన హంసముల్ వనన వృ , క్షంబుల్ తెగంబండి చే
దిలి యందుండి న్రవించు న్రవ్యములు బ్రో , దింగూర్పుఁ బెంపారు పై
రుల దొమ్మడుగఁ ద్రొక్కుచుండు నవి యా , రూఢంబుగా నచ్చటన్ .

తే॥ తరుణుల విశాల సుషిమ నే , క్రములఁ బోలు, సుత్పలములట శోభిల్లు , చుండుఁ జెలుఁ
యూరుపులవంటి కడళీ త , రూత్కరముల, నిద్ర సేయును వరపుత , నీడఱములు .

ఉ॥ వీధుల మ్రోగుచుండు బహు , విశ్రుం వాద్య విరావ మేదురో
దోధము నిత్యమున్ వినుటఁ , దోయద గర్జనమంచుఁ గేసులు
శ్లేధము నొంద పంపలును , ధింధిమి నాదము విన్ను నాటపున్
బాధ భ్రమంబు గల్గనొక , వాడుక యానెడఁ బ్రాణికోటికిన్ :

కా॥ శృంగారించిన కేరులం జెనయు తే , కెల్లందు పూఁబాళన్
రంగారంగని గండు చేడలు బక , వ్రాతంబుగా నెంచి బీ
ఠం గాంచు దొచ మొగ్గలం గని మహా , ర్తిన్ భేక సంఘాతముల్
మ్రుంగన్ వచ్చిన జెట్టిపోతులని ని , రేవడించుఁ బెల్లార్పుచున్ .

క॥ పీతలను పట్టుకొను కడ, జాతి చెలులు ముత్తైముల వ , సం గని బక సం
జాతాండములని పగులఁగ, వైతురు తాఁబేటి చిప్ప , పై నక్షత్రచే .

క॥ లేత వయసు గల కోతుల, చేతులఁ గల పనన తొనల , జిట్టిగలు పైఁ
దోతెంచి ముసరుఁ ముప్ప, వ్రాతమునకు ముసరు బంధ , రప్రజముక్రియన్ .

చ॥ ధనకులతో గృహస్థులగు , ద్రావిడపండితపాళితోడ ని
ర్దులకుఁ గామితార్థముల , దండిగ నిచ్చు వదాన్యరాజితోఁ

గానకావిధుష్టనిగ్రహము • గోరికి శ్వేయు నృపాలితోడ దీ
కాని పులుమేయఁగాఁ దొడఁగెఁ • గోరిన దిచ్చెడి యాపు వెల్లనై

ఉ॥ మీటిని వెల్లభవంబు లుచ • మింపఁగరాని విలాతి యందు పం
శేరుహవాసినిన్ వెదకి • కీతులు దాటి గమించి గొప్ప కా
వేరి పరంగు చోళ పృథి • వీస్థలిఁజొచ్చి వనంబు లొత్తుగాఁ
బైరులు గల్గి తూట నెడ • పాటని భూములఁ జేరి గడుగన్

ఉ॥ వంకర టింకరై పెరిఁగి వ్రాలిన మ్రాఁకునుండి రాలు తేఁ
దెంకలు కాళ్ళకుం దగు • దెందము తల్లడమంద డుల్లుమన్
వంకలు పాటు తేనియ • పల్లములంబడి లేచి తుడ్పు కొం
చంకిలి నంకటం పదుచ • నాఁగక యేగిరి యూకి జోకచేన్

మ॥ శ్రుతిగూర్పన్ బొనరించు నాడుక్రియ • హె • చ్చుందగ్గగా మ్రోఁగ వి
జ్జితశ్రుతి వింపిన గానుఁగుల్ విడుచు నిం • చుందాలు విండారి సం
గతమైయుండఁగఁ గాంచి యాపెనములం • గాంక్షించి యుల్లంకు ల
ద్భుతరీతిం జొరఁదాటి చేఁచలట నెం • దున్ లేమి వేక్రమ్యులున్

చ॥ వికసిత పుష్ప గుచ్ఛములఁ • బెల్లుగ వ్రాలిన షట్పదాళిచేఁ
బ్రకటిత గాన మాధురి వి • రాజిలు తోఁటలయందు తేనియల్
చికిచికి కాటి వెల్లువయి • శీఘ్రగతిం జనుచుండఁ గీళ కా
బకములు గాంచి యేఱెయను • భ్రాంతి డిగంబడకుండు శాఖలన్

ఉ॥ కేతకి పూల దుమ్మచటి • కేళివనంబుఁ బండి వ్రేలు నా
చూత ఫలంబులం దవులఁ • జొప్పడు బూవుల తావి పండ్లకు
రీతిగఁ గేదరంబులను • రేగటి పంకములందు కల్వ పూ
లాతతమౌటఁ బంకిలము • నందలి వ్రీహలాఁ బొందు గందమున్

ఉ॥ స్రుక్కక వాసరుల్ వెదకి • చోళులదేశము దేవిఁ గానమిన్
మిక్కిలి కుంది ధర్మిపతి • మేటి గృహస్థులు కల్లు చేరలోఁ
దక్కకచూచి యింపయిన • ద్రావిడభాషకుఁ దెంకి యంచుఁ బే
రెక్కిన పాండ్యదేశమున • కేగిరి వేగ దిటంపుఁ బూన్కిమై

చ॥ సకలజగంబులన్ విమల • సన్నుతిగాంచిన గద్య పద్య నా
టకముల ఖ్యాతి నొందు ద్రవి • డ ప్రకటామృతమున్ జనారి కి
చ్చుఁముగ నిచ్చి గౌరవ వి • శాలత నొందిన పాండ్య దేశమున్
లుకిలుకలాడు నవ్విబుధ • లోకము పోలు ననంగఁ జెల్లునేఁ

ద్రవగొను చందమొంది జిగి , రాజిలు లచ్చి మొగంబొ? నా న సం
తపనము గూర్చు పట్టణము , దాపునఁ గాంచిరి మోదితాత్మలై .

ఉ॥ కల్ప కుళంబులం జెనయ , కాంచన వృక్షములున్ మనోహరా
నల్ప జలాశయంబులు మ , హా రజత స్ఫుట గోపురంబులున్
వేల్పులు విస్తయంబుగొను , వేశ్మములున్ దనరారఁ గ్రవ్య భు
క్తిల్లి మయుండు స్వేచ్ఛగొని , చేసిన యవ్వర మెన్న శక్యమే

తే॥ ఇంద్రు నమరావతియు దాని , కీడు గాదు, సూర్య చంద్రుల కాంతులు , చొరకయున్న
పౌధ శిఖర ఖచిత మణి , జాలకాంతి, చీకటులఁ దోయిండు ని , శ్లేషముగను.

చ॥ తగ భువి సంస్తుతిండు బహు , దాన విహర్తల భూమి భర్తలం
బొగడిన సత్కవీంద్రుల స , మున్నత గేహములందు పచ్చపొ
న్నగలును కీలు మంచములు , నాణెపు వస్త్రములున్ సుగంధముర్
జిగిదిగి సుండు పోల్కి విల , పిల్లెను తత్పుర వైభవ క్రియల్.

చ॥ పసగొన గల్లుగల్లును ర , వంబుల విందెడు గజై లందియల్
మిసిమిగలటి పాదముల , మించి చరించు వరాంగనామణుల్
రసికత గలు పూరుపులు , రాజిలకుండుటచేత నప్పురం
బునువులు లేక ముద్దయిన , హాటకపుత్రిక నాగ భాసిలెన్.

చ॥ అమృతముకంటె నింపయిన , యన్నము ద్రావిడ భాషఁబోలు రు
చ్యములగు కేసెలుకా సురయు , స్వాదుఫలంబులు తావినింపుచున్
దుమదుమ లాడు జిహ్వలకుఁ , ద్రుప్పును దుల్చు విదాన నోష్ఠియన్
శ్రమగొని వచ్చు వారలకు , స్వాగత మిచ్చుచు నుండె నమ్యోదన్.

మ॥ హనుమ జ్ఞాంబవ దంగదాదులు ముదా , యతాత్మ్యలై యీపురిన్
మన శత్రుండగు రావణాసురుని స , ద్వంబుండఁగా నోపు సీ
తను కాంచంగలమంచుఁ గొతుకముతోఁ , రద్ధ్వర సీమన్ సుఖం
బునఁ జొత్తెంచిరి వీధులం దిరిగి రా , మోదంబు క్రుంగంబడన్.

తే॥ నరులు సురలును లేరు దా , నవులు లేరు, ప్రాణులును లేవు రూప చి , శ్రమలు లేవు
మణియు యాధార్య వస్తువు , తెఱఁగు లేదు. వట్టిపురమునఁ దిరుగాడె , వానరారి.

పీ॥ నడబావు లుండెను , నలినాకరములుండెఁ, దావులు వెరజల్లు , తావు లుండె
మత్తలాక్షల మంజు , లోక్తులఁ దెలిపెడి, ఈక విక శారికా , నికరముండెఁ
గలహంపలుండెఁ ద , తక్కులిత సుఖంబుల, ననుభవింపంగఁ దొ , య్యలులు లేరు
వానరు లాపుర , వైఖరి యంతయు, నరసి మాయాదృష్ట , మనుమఁ దలంచి

కాసుతఁ గానవచ్చు నను , ధైర్యము లేదు మరించుచే యికన్
మోసములేనిప్రేవ యగుఁ , బోవుట సిగ్గులు పెన్న యుక్తమే;

మ॥ గరుపున్ మీఱఁగఁ గార్యమున్ సమకుఱం , గైకోక కిష్కింధ కూ
జడగా నేఁగినఁ దండ్రికోపడు శ్రీ , రాముండు చింతాంబుధిం
బడు నాఘోరము గాంచఁజాల నగుటన్ , బ్రాహ్మణులన్ వీడెదన్
గడు ధర్మజ్ఞులు మీరు నిశ్చయముతోఁ , గర్తవ్యముం దెల్పుఁడి.

చ॥ అవ విని జాంబవంతుఁ డీటు , లాడుఁ బ్రభుండవు నీవు సన్నత్రో
వన చనువార మీవు కడ , వం గని యిచ్చట నేర్పుచుందుమే;
మనమున దార్ద్యమూని యను , మానము మాని వినాశవార్త నీ
జనకునకున్ వచింపఁ జనఁ , జాలుదుమే; పలుమాట లేటికిన్;

తే॥ చినుత విక్రమః యువరాజః వెనుక కేగి, తెలుసఁగానేమిగలదు చిం , తింపు మయ్య
యేము చావంగఁ దగుఁగాని , యింగితజ్ఞః, నీవు చావంగఁ దగవు మ , విన్నంపఁదగుదు

చ॥ అదివిని జాంబవంతుని త , దన్యులఁ గాంచి పచించు విట్టు లం
గడుఁడు మహాత్ములాచి; దరి , గానిక మీరు వివన్నహాంబుధిన్
బ్రిదిలి ముసుంగుచుండ నొక , వీరువైత వడి నేను మాత్రమే
మదిమది వేగినను జనము , మన్ననసేయునె; యద్ది యుక్తమే;

తే॥ పెద్ద లేచుదురో యను , భీతిలేక, వెంట వచ్చిన మిత్రులు , మంటఁ గలియ
వీడు చావక యిటు వచ్చి , నాఁదొ; యనెడి, లోకవిందకై యరిగెద , నాకమునకు

మ॥ మనమిందఱము విందు , మరణింతుమేని నా, తలిదండ్రు లేలేఁగినఁ , బొలియువారు
జరిచివి రాపుఁ , దతని , తమ్ముండు శ్రే, య్యుదురు తద్వార్త య , యోధ్యఁబ్రాఁక
భరణదులును తమ , ప్రాణముల్ విడుచురు, వారి తల్లులు వెండి , పొరవరులు
చచ్చెడువారిది , సత్యంబు సత్యంబు, చెడితిఁ జెడితిఁ జెడఁ , బొడమినాఁడ

అ॥ పుట్టి నిల్లు కాను , మెట్టిన యిల్లును, వెలుఁగఁ జేసినట్టి , విమల చరిత
లోకమాత సీత , కాకుత్స్థ కులపత్ని, కానరాకయున్న , కారణమున.

తే॥ అంగడుం దోర్వలే కిట్లు , లాడునంత, విప్పు కడుపునఁ బుట్టిన , చొప్పుగాఁగ
వెల్లవారల యుల్లముల్ , తల్లడిల్లె, ఋక్షనాదుఁ డంగడుఁ గని , యిట్టులవియె

ఉ॥ ఏవగ నెంచిచూడ మఱి , యీపునునీజనకుండు రాజు సు
శ్రీవుఁడు రక్కఁ గీశకుల , కీర్తిని విల్పెడు వాఁడు లేఁడటల్
గావున నీవు వీలుగుట , గాఁదగదంచు వచించినాఁడ నా
శ్రీవరు చావుఁ గూర్చి యిటఁ , జింతన సేయుటయేని యుక్తమే;

ఉ॥ ప్రాణముతోడఁ బోవఁదగు . వాడవు నీవొకరుండవే చుమ్మి
యేజువిలోచనన్ వెదకి . యే దైత్య వానరవర్యులై ని
స్త్రాణ భజించి క్రమ్యతీలఁ . జాలక చచ్చిర యంచు నాజగ
త్ప్రాణునకుం గపింద్రునకు . రాజ వచింపుము మాకు మాటుగన్

చ॥ ఆనవుడు నాంజనేయుడను . నరకమ శీఘ్రగులారః లోకమం
డున నొక భాగమేని వగ . తోఁ బడికింపఁగ లేదు రాముదే
విని; మఱియింతలో గమన . వేగము మాలినవారిమాడ్కి- శ్ర
ద్ధను విడువారి పోల్కిని వి . తాకును వేసట నొందఁ జెల్లనే;

కా॥ పాతాళంబున మూర్ఖులొకములలో . స్వర్ణాక్షిపైఁ బద్యసం
జాలాండ ప్రజమందు నిబ్బరపు దీ . తంబూని వీక్షించుచుఁ
సీతా దేవిని కాంతుమేని మఱి యా . జేపించురే; తప్పగాఁ
జేతంబందు దలంతురే; యొడయఁడున్ . శ్రీరామ సౌమిత్రులుఁ

ఉ॥ కావున జానకిన్ వెదకు . కర్జుమె న్యాయము లోకమెల్లెడన్
దీవరమంది రోయుదము . కేతువ నంతటఁ గానమేని యా
ధీవరుఁడొ జటాయువు గ . తించిన దారిని పోద మిస్పడి
త్రోవఁ జరింతుమేని యప . దూఱు గడింతుము మూర్ఖ పద్ధతిన్

ఉ॥ నీకుల నిట్లు మారుతి గ . జించి వచింపఁగ గృధ్రరాజు సం
పాతి యనుంగుఁడమ్ముఁడు న . పార కృపాకుఁడు నిత్య విక్రమో
పేతుఁడు నీతిమంతుఁడు వి . వేకి జటాయువుచావు వింబిచేఁ
జేతము తల్లదిల్ల వడిఁ . జేరెఁ గపిశ్యరు లున్నచోటికిఁ.

పీ॥ ఆయతక్తి ర్తి జ . టాయు వెటలుఁ గూరె, నని కొట్టుకొను గుండె . యొనరువారు
గదగద వడఁకు మే . న్గలవారు పవి భిన్న . పక్షమౌ శైలంబు . పగిదివారు
తమ్ముని చంపిన . తత బలుఁ దెవఁడని, కన్నుల బాష్పముల్ . గార్చువారు
భూమిపై గర్జించు . భూరి మేఘముమాడ్కి, వేదనచేఁ బల . వింతువారు

తే॥ గుర్రతరు లతాదులు మిట్ట . గుట్టలెల్ల, సమము లగునట్లు త్రొక్కుచు . జరగువారు
వాయుదేవుండు బలముతో . వై వదొంతు, వెండికొండ విధంబున . వెలయువారు

తే॥ వచ్చి చేరఁగ బ్రవగులు . భయమునొంది, పరుగులిడిరి కకావికఁ . . బవనసూనుఁ
దుగ్రుఁడై నిల్చి పక్షి రూ పొంది వచ్చు, మాయలాడవు నిలుమని . మాటుకొనియె.

ఉ॥ మార్కొని నిష్కలంకుఁడును . మాన్యుఁడు దుఃఖితుఁ డార్తి దమ్మునే
పేర్కొనువాడు కన్నులను . వృష్టిగర్భత్రులు రాయనాతఁడే

కోర్కెయు లేనివాడగుటఁ . గొంచక యింగితవేది తత్త్వము
త్యర్కుఁడు వాయుసూతి ముఖ . మందలి చిన్నె లెటింగి బాగుగన్.

శే॥ ఎఱిగి యాతఁడు దాయంగ . నెదుర నిలిచి. వాయి తెఱవక మున్నె సంగ . పాతి నాయ
నుంగుడమ్ము జటాయపు . నొంచి కూర్చు. కూరుఁ దెవఁడనియడిగె సా . మీరిఁగాంచి

శే॥ అంత మారుతి నీడు వృ . త్తాంత మిపుడు. నిజము దాపక తెల్పుదే . నియును పిదప
జరిగిన యుదంతమెల్ల ని . శృయముగాఁగఁ. దెలుపఁగలనన సంపాతి . పలికె నిట్లు

ఆ॥ నాకు వెనుక. బుట్టి . నాకన్న ముందుగా. మరణమొంది యశము . ధరణి నిలుపు
నాజటాయపునకు . నన్నను బ్రాతృ వి.ఁగహితవృత్తినిట్లు . బ్రదికినాడ.

శే॥ అనిన సంపాతి పల్కల . నాలకించి. యడలి యో పక్షిరాజః ద . శాస్త్రితోడ
నాల మొనరించి యతని చం . ద్రాయధమునఁ. గాలగతి నొందెనని పల్కె . గాలిపట్టి

శే॥ విన్న సంపాతి వజ్ర ని . ర్విన్న కుదర. బాతి భువిబడి వేడి ని . శ్వాసములను
వదలి ప్రాణముల్ తత్తఱ . పాటు పెంద. హనుమ పల్కలల్లే పల్కె . యడలిబడలె

మ॥ అనుఁగాఁ బానుఁడు కొల్పఁ బక్షములు పా . దైవోప విచ్చానువృ
త్తినిఁ కెందుం జనలేక దుర్భర మహా . ర్తిం బొంది చాకుండఁగా
వినుచే సుంతయు నొవ్వి చెందవును నీ . వేముందుగాఁ బోవు బెం
దనువో ధర్మముఁ చిత్రమయ్యె నిది మా . యాలోకమంచెంచెదన్.

మ॥ సరసీజాననుఁ డల్లెయుండ భువియున్ . స్వర్గంబు నిల్పొందఁగా
వర ధర్మంబును నిల్పియుండ దివి . గ . ల్పించిట్లులే యుండ సం
బర వాయు జ్వలనాంబు మేదినులు స . ర్వంబల్లె యుండంగ సో
దరఁ నీవొక్కఁడ వెట్లు కూలితివా? చి . త్రంబయ్యె నాకియ్యెదన్.

ఉ॥ రంభ కనూరుచేఁ బొడమి . రాగము మీఱఁగ నిన్నినాళ్ళు సం
రంభముతోఁ జరించితిమి . క్రందగు లోకములెల్ల వెండిఁ బ్రా
రంభము దోఁతె విరువరికఁ . బ్రాయడియైన వియోగ మిప్పుడా
రంభయె తల్లిప్రేమగొని . రమ్మన నేగితె నన్ను వీడుడు.

ఉ॥ వీరవరాగ్రణిఁ గరుడ . వేగఁ దశాస్త్రిఁడు మూఁడులోకముల్
వారక గెల్చుఁగా కడలి . పాఱక నిల్చెనె? నిల్చి దీరుఁడై
పోరెనె? పోరుఁగాకః పొరి . పుచ్చఁగఁ జాలెనె? చిత్రమయ్యె నా
గారిని పాము మార్కొని జ . యంబు గడించెను దాత్రి నేటికిన్.

తె॥ అనుమ సంపాతి పలవించి . యవశుఁడైనఁ. దలరి మారుతి నమయొచి . తంబులైన
పలుకులాడి యోదార్ప నా . పక్షివిభుఁడు. మరల నిట్లనియె మరుత్కు . మారుఁగాంచి.

అ॥ క్రౌర్యశీలి బహుళ , కపటి దశాస్యతోఁ, బోరఁగా జటాయు , పునకు నేమి
హేతు వాసరెఁ దెల్పు , నే మహాత్మకః యన, నాయుపుత్త్రుఁ డిట్లు పలుకఁదొడఁగె.

కా॥ మారామప్రభు ధర్మపత్ని మిథిలా , జ్ఞానాధు సత్పుత్రి నీ
తా రామామణి దుష్టరక్షకుఁడు దై , త్యస్వామి కావించు మా
యారంభంబునఁ జిక్కి నాదు నెడఁబా , యం గల్గె నవ్వేళ లం
కారాజన్య డు మ్రుచ్చిల్లిందికొని యే , గంబానె భూమీసుతన్.

కా॥ ధర్మాత్మండగు నీదు తమఁ పట దై , త్య క్రౌర్యముం గాంచి దు
ష్కర్ము న్నీతులఁ దేర్పఁ జూచి యెటులుం , గాకున్కిఁ గోపంబునన్
మర్మం బంట నభాలి దూఁటి దనుజున్ , మార్కొంచు దాత్రీసుతా
విరుక్తిం దలపోసి సంగరము పూ , నెం బిమ్మి లంకేతుతోన్.

ఉత్పా॥ పూని వాని యరదముఁ బొడి , పొడిగఁ జేసి చేతులున్
మేను వాడిగోళ్లఁ జీల్చి , మిగిలి ధిటపు గ్రుంపఁగా
దానవుండు శంభుఁ డీయఁ , దాల్చిన కరవాలుచే
నూని నీదు తమ్ము నుసులు , లూడ్చి పోయె నావుడున్

ఉ॥ తమ్ముని చావుతై మిగులఁ , దాపము నొందితిఁగాని రామ కా
ర్యమ్మున నశ్వరంబయిన , ప్రాణములం ద్యజియించి నిత్యమో
క్షమ్ము గడించె నంచు మది , సంతనమందెద నట్టిజన్మమే
యిమ్ముగ సార్థకం బయిన , దెన్న మహీస్థలి భక్తన త్రమాః

ఉ॥ రామునిదేవిఁ గావ నమ , రం బొనరించి రణంబునంద యా
స్వామినికై ప్రియంబుమెయి , బ్రాణము లర్పణ చేసినట్టి గా
రా మనుజుండు విక్రము స్థి , రంబగు నిర్మల కీర్తి దేహుడై
భూమిని గల్గివాఁ డనఁగఁ , బోలు మజొక్కటి చెప్ప నొప్పునే?

ఉ॥ శ్రీరఘవీరు నెయ్య మొన , రించిన తమ్ముడు రామ సేవకై
జాతించి జీవముల్ విమల , కాశ్యతకీర్తి గడించె దానిచేఁ
గూరిన నష్టమేది? మఱి , కోరికఁ బొందఁగదగ్గ యర్థమున్
గౌరవ మున్నె? సంతనము , గాంచఁగ వింతకు మించి కల్గునే?

చ॥ అని వినుతించి నిర్మల జ , లాళయ మందున మజ్జనాదికం
బొనరిచి వెండివచ్చి ప్లవ , గోత్తములార! వడిన్ ధరాత్మజా
తను వెదకంగ వచ్చితిరి , తమ్ముని వార్తను దెల్పి నన్నుపా
వనునిగఁ జేసినార లొక , వంతను గూర్చిన వారె మీరులున్?

చ॥ మృదు మధురోక్తుల న్నిజము • మేకొని పక్కెడు వీరులారా యొ
ప్పిరముగ నేకకంఠులయి • ప్రేమను తారక మంత్ర రాజమున్
బదరక యుచ్చరింపుఁ డటు • పావన నామము విన్న నాకు మే
లొదవును రాము సత్కరుణ నొప్పును కాలిన పక్ష యుగ్మమున్.

మ॥ అని సంపాతి రహించి వేడుకొనఁ బ్ర • త్యక్షంబుగాఁ జూచు వే
డ్కును శ్రీరాముని దివ్యనామము తదే • కస్వాంతుడై భక్తిభా
వనతోఁ గీతులు పాడుచుండఁగనె త • తృక్షంబు లందంబుగా
దనరెన్ విస్మయమంది రెల్లరును త • ధ్ధాన ప్రభావంబుకై.

చ॥ సురుచిర దేహకాంతి గల సూన్యత భాషుడు గృధ్రరాజు. శ్రీ
వరుని కృపా కటాక్షము న • పారముగాఁ గొని తెక్కలొప్పఁ దీ
వరమగవహ్నిఁ గ్రక్కు కర • వాల మొఱంగొనుపోల్కిఁ బక్షికాం
తర గత దీర్ఘ దేహుఁడయి తద్ద వెలింగెఁ బ్లవంగు లుబ్బఁగన్

ఉ॥ తెక్కలులేని యండజము • తెక్కలు గొన్న విధంబు గాంచఁగా
సక్కజమంది సందియము • నంది భయంబును పొంది రాఘవుఁ
విక్కపు భక్తిచేఁ గొలువ • నేర్పిన వారికిఁ గల్గె లాభమున్
జక్కని కన్నులారఁగని • సల్పిరి పాడుచు మోద నృత్యమున్.

క॥ శ్రీరామ నామ మహిమము. నారాధిగఁ దెలిపినట్టి • యండజ రాజున్
శారవమున మ్రొక్కి యతని. చారిత్రము దెలుప వేడ • సంతుష్టుండై

క॥ వలుకు నిటు మిత్రులారా! యిలఁజీఁకటిగొంగ రధము • నేడైత సదపం
గల యరుణుని సుతులము గ్ర, ద్దల కులమున కేలికలము • తరుణ వయసునఁ.

క॥ సురపురిని చూచు వేడుక, నిరువురమును నెగసి యెగసి • యేగుచునుండన్
శరకరుని చేరువకుఁ జను, తరుణంబున సతఁడు కాంచి • తద్దయఁ గినిసెన్

కా॥ నాకన్నం గడు సూర్యమం దరుగుటన్ నాతమ్ముఁడల్లాడి య
న్నా! కాపాడుచు యన్న నేను తనక • న్నం బైకి వే పోయి యా
కాకం దాఁకఁగనీక కాచితిని తె • క్కుల్విప్పి. నామేనికిన్
సోఁకెన్ వేడిమి తెక్కలుం గమరె నీ • షోణీస్థలిం గూలితిన్

పు॥ పుడమిం గూరిన సన్నుగాంచి రవియుం • బూర్ణానుకంపామతిన్
బెడఁజాయంగల రాముధర్మసతి న • న్నేషింపఁగా వానరుల్
కడఁగన్ వచ్చుచు నిన్నుగాంచి యెలమిం • గాకుత్స్థ సంతీర్తనల్
వొడువన్ఁతెక్కలు వచ్చుఁగాకని విస • న్మోక్షంబు వాక్రవ్యఁగన్.

కా॥ నాపక్షంబులు భస్మమౌ కతన సం , తాపించి నిటూర్పుతో
నీ పృథ్వీధరమందు గూలి మరణం , బే మేలుగా నెంచుచో
కాపానుగ్రహశక్తుఁ డా ర్హజన ర , క్షన్ లోక సారంగుఁ డా
నాపూస్కిన్ వదలించి యూబడిల వి , న్నాణంబుగాఁ బిల్చుచున్.

చ॥ చదువని మూఢులంబలెనె , స్వాంతమునందున నుత్సహించి స్వః
పదమున కేగనెంచి యిటు , భంగము నొందుట నీడు తప్పక
కిది మఱియొక్కచేఁ యినకు , లేకుని దూతలు వచ్చునంతకుం
బదరక యుండు మాతృవధ , పాతక హేతువు శీలధర్మమే;

ఉ॥ గర్వ మడెట్టివారికిని , కాని గుణంబది కల్గియేమమీ
సర్వముఁగోలుపోయితివి , సత్యము వానరరాజి పూన్కి మై
మర్వర కన్యతై ప్రభు వి , యుక్తిని వచ్చును మేలుగల్గు నీ
కోర్కవి యిట్టితీరు తగు , నో? యని యమ్ముని మందలించఁగన్.

చ॥ తుదకిటు జీవముల్ నిలిపి , దుఃఖము లోర్పుచునుంటి నామహా
పదగని దిక్కుదోపక య , పార మనోవ్యధ నొందు తమ్ము డ
య్యదనున నాయనుజ్ఞ విస , యంబున మీఱఁగలేక గృధ్రా
ట్వదమును పొందె మావరిత , పాపనులార! గ్రహించినారలే;

డ॥ మీరలు వచ్చినారలును , మేలిమి తెక్కలు వచ్చెనాకు మీ
చే రహి నొందితిం బుడమి , శ్రీరఘరామున్ సేవసేత మీ
కాలయ నెట్లు ధర్మమగు , సట్టులెనాకును ధర్మమౌట నే
నారసినంతవట్టు తెలి , యం దెలుపంగలవాడ నమ్ముడి

ఉ॥ దేవిని దొంగిలించికొని , ఓటరి నీచుఁడు పాపి క్రూరుఁడీ
త్రోవనె యేగుఁ గాంచితిని , దుష్టుఁడు లంకను చేరినాఁడు తాఁ
గావలెనుంచినాఁడు జన , కప్రభు నందిని యందయున్న దీ
రే వగనై న నట్టి దరి , యింపుఁడు కాంచుఁడు రాచుగోపిన్

చ॥ ఏగుట కెట్లు శక్యమగు , నిచ్చటి కున్నది నూలు యోజనారే
సాగరవేష్టితిం బయిన , లంక యముండును చూడ్కి నిల్చుగా
నీగును దెగ్గడిల్లి దను , జేంద్రుని కోప దవాగ్ని పావకున్
జాఁగడలాడఁజేయు నన , జాబుదురే యెవరేని చేరఁగన్?

చ॥ సలుపయు శంకరుండును చ , నంగ నశక్య మనంగనేలొ క
ర్వలయును కాలుఁడున్ జొరఁగ , రాదు చరాచరకోటి లోపలన్

వెలుపలనున్న వెన్నుడు ప్ర • వేశ మొనర్పగలేడు మీరలీ
పొలుపు నెఱింగి పెల్లు దల • పోసి చనుండు మెలంకువం దగన్.

ఉ॥ ఇందలుఁ జేరి పోదమని • యెంచుట గూడని కార్యమౌను మీ
యందు సమర్థుడై మెలపు • నందిన యొక్కరుఁ డేగి డాఁగి యం
దందు చరించి రాముఁడతి • నారసి తెల్పుడు తన్నిదేశ మ
క్లాంధిక గానిదో మరలి • యోపికఁ దెల్పుడు నా వచస్సులన్.

మ॥ పరిపాలించెడు వారు లేమిని స్రభు • భ్రంశంబుచేఁ బాడి వీ
సరవోవం జెడు గృధ్ర సంఘములు ర • జెస్సూర్తి కేఁ బోవుచే
యురవో మీరలు రెంటి నొక్కటి తగఁ • యొచించి చేయుండు సు
స్థిరకీర్తిఁ వహియింపుఁ డంచుఁ జనియెన్ • దీవించి సంపాతి తాన్.

14. మహేంద్ర తైల పటలము (29)

ఉ॥ తప్పలు పల్కునే యతఁడు • తద్దజ్జుడు గ్రద్దలజేఁడు తెల్పునా
చొప్పనఁ బోవ జానకిని • చూడఁగవచ్చును రెంటి నొక్కటిన్
దప్పక చేయఁగా వలయు • దాటుటయా జలరాశిఁ రాముతో
నిప్పని దెల్పుటాఁ యచిత • మెయ్యది యేర్పడ నిశ్చయింపుఁడీ.

మ॥ త్రిజగన్మోహనుడైన రాఘవుని సు • గ్రీవున్ వెనంజేరి భూ
మిజ వృత్తాంత మెఱింగినంత తెలుపన్ • మేలొందుఁ గర్తవ్య మ
క్కజమో రేవఁ బయోధి దాటి యచటన్ • జ్ఞెవుత్తి నీక్షించి నీ
రజ వత్త్రేక్షణ తెల్పు వాక్యముల నా • రం దెల్పు టుత్కృష్టమౌ.

మీ॥ గడువు కడవఁజావఁ • గడఁగినారము సిగ్గు, చెడఁ గ్రమ్మఱిల సాహ • సిందినార
మిది రెండు తొలఁగు వ • దువు విన్నవారము సంపాతివలన ని • శ్చంకముగను
కడలిని దాటి లం • కకునేగి • జానకిఁ, బొడగాంచి రాఁగల • పుణ్యుఁ డెవఁడుఁ
మాప్రాణ మాన సం • రక్షణ భారంబు, నతనిపైనుంచితి • మనిరి కొంద

తే॥ ఆ సమసూరులు నీలాదు • లంబరాశి, దాటు శక్తి లేదనిరి • సంద్రంబు దాటఁ
గలను వెదకుదు మరలి రాఁ • గలనో లేనో, యనుచు శంకింతు ననియెఁ దా • రాత్మజ

చ॥ నలువ కుమారుఁ డిట్టులను • నాయనలార! త్రివిక్రముండు భూ
స్థలి నొక కాలితోఁ గొలువఁ • దక్కానుచో జయభేరి వ్రేసి ది
క్కులను ప్రక్షిజేంచు తఱి • గ్రుచ్చుకొనెం గనకాద్రి కొమ్ము నా
బలము చెచ్చె బదం బియకు • పట్టు నొచ్చుచునుండు నిప్పుడున్

ఉ॥ కావున నబ్ధి జంగఁగొని • కావలికోటను దాటి లంకలోఁ
జేవను చొచ్చి రాక్షసులు • చేదపుడు చేతలు చేసి జానకి

దేవిని గాంచి వచ్చుట కు , దీర్ఘ బలంబుజవంబు లేదు నే
నేవిధిఁ బోవనేర్తు నని , యిమ్ముగ నంగదుఁ గాంచి యిట్లునుఁ.

ఉ॥ రాజపు నీవు కానఁ జన , రాదిక నెవ్వరి వేఁడువారమీ
యోజఁ దలంచుచుండుటయు , నొప్పుదు తొల్ల దినేశసూతికిన్
రాజిత కీర్తికాలి యగు , రాముని చెల్మి ఘటించి యున్న యు
త్రేజీత మూర్తి యుండఁ జెక , తేరకుఁ జింత వహింపనేటికిన్ ;

ఉ॥ నెయ్యము గూర్చినాఁడు రఘు , నేతృ పదంబులఁ గొల్చినాఁడు కాఁ
దియ్యము మీఱ నుంగరము , దెచ్చినవాఁడు యశంబు గూర్పు వాఁ
దెయ్యడనేని హెచ్చరిక , నే దైఱఁ గార్యమొనర్చువాఁడు జో
డియ్యల లేనివాఁడు కలఁ , డియ్యడ మారుతి చింత యేటికిన్ ;

సీ॥ పవననందనఁ నీవు , పరమేష్ఠిపొందని, చిర జీవితమ్మును , చెందియుంటి
నకల శాస్త్రంబులు , శ్రద్ధమైఁ బరియించి, యంచితార్థమ్ముగ్ర , హించియుంటి
వివరింప వలసిక , విషయమ్ము లనువొందఁ, దెలుపు వక్తృత్వానఁ , దేఱియింటి
కర్తవ్యములఁ బూర్తి , గావించు సుస్థిర, సంకల్పుఁ డంచుఁ బ్ర , ప్తిగంటి

తే॥ జముఁడుశౌంకించునంతటి , శక్తిగంటి, బుద్ధి నసర విధాత యన్ , పొలుపుగంటి
రజమునందు రుద్రుడె యను , గణుతిగంటి, మేమెఱుంగమె నిన్ను న , మీరతనయఁ

చ॥ అనిలమునందుగాని మఱి , యంబువులందునఁగాని యుగ్రమౌ
ననలమునందుగాని మృతి , నందఱు శివ్యశరాకు లేవియున్
జెనకి పెధింపఁజాలవు చి , శస్త్ర గుణుడవు నీకు నీవ కా
కెని మఱి లేరు దాట రహి , యించిన న్నందము దాటఁజాలెదన్.

చ॥ సులువుగ మంచి చెడ్డలను శోధనచేసి వచింపనేర్తు చి
య్యల సజహాయకూర్మిడవు , నే దైఱ శత్రుల గెల్వనేర్తు వ
గ్గలికను ల్లంక కేగి మఱి , క్రమ్మఱనేర్తు దురంబునందు దో
ర్బలము సెళింపకుండెడు న్న , భావము గల్గినవాడ వయ్యరే.

ఉ॥ మేరువుఁ బెంబె వొడ్డదగుఁ, మేను భరింతువు కార్య మేర్పడన్
వారిధిరంబునుండి నడు , పరకణంబులలోనఁ బిన్న యా
కరము నూని తూలుదువు , గ్రక్కున లీలగ నెత్తనేర్తు నీ
ధారణ న్నయమం గదిసి , తాకఁగ నోపుదు చిన్ని చేతులన్

మ॥ మఱియుం బెక్కు పెరంబులందియును నం , భావించు శీలంబు యే
దైఱ బాగోగు లెఱిగి యేర్పడుతు ప్ప , ద్వీపాల ధర్మంబులన్

హరిచేనేర్పి దినేంద్రవంశజునిచే , నవ్వలిఁ జంపింపవే
పురుహూతాశవి బాల్య రోమమొకఁడే , బోఁగొట్ట మున్నోపెనే;

మ॥ రణరంగమ్మునఁ దాఁకునేనియు జగ , ద్రావతమ్ము లొక్కుమ్ముడిన్
దృఢకల్పమ్ముగఁ జూచువాఁడ వారు లూ , హింపంగరానట్టి భీ
షణ నిస్తుల్య బలుండ వర్కుని రథ , స్పారోగ్ర వేగంబుతోఁ
గణఁడం బోవుచు నేర్పినాఁడవుకదా , గాంక్షించి నద్విష్ణుఁడన్

ఉ॥ నీలిపథంబునన్ దిటగ , నిల్పినవాఁడవు సత్యశీలివన్
నాతిసుఖంబు చిత్తమున , నాటని దీర జ కీంద్రియుండవున్
భ్యాతిగ వేదముల్ చదివి , యందలి మర్మ మెఱింగినాఁడవున్
దాతవు కాఁగలాఁడవని , ధారణిఁ బేరు వహించినాఁడవున్

కా॥ సీతాన్వేషణ కీవ యర్హుఁడని రా , జీవాక్ష సుగ్రీవురే
ప్రీతిం శ్రేరణసేయ మేలనుచు నూ , రీకారముం దెల్పుటల్
చేతంబిందున నుంచినాఁడ వది నీ , చేఁ దీరు నిక్కంబు నీ
చేతల్ దాఁతని సున్దరంబు లయి టా , సిల్లన్ మరు న్నందనా;

ఉ॥ కాలముకానిచో నజఁగి , కాలము పుచ్చఁగ నేర్పవయ్య; వే
రాలము కూరెనేని కడు , నాగ్రహ మందిన సింగముంబిరెన్
వాలుదు వెల్ల కార్యముఁ , బట్టి నమగ్రముగా నొనర్తు వి
ఘ్నాలి నెదిర్చి త్రోచుచు మ , హా ఫలసిద్ధిని గాంచు బ్రహ్మ;

మ॥ అమరేంద్రాదులకై న నాదరణమై , యాచర్పమై యొప్పు శీ
లముచే సుక్షమచేతఁ గామిక విధుల్ , సాధించు దీశక్తిచే
విమలాత్మీయః; నీకుఁ గానివనులీ , పృథ్వీస్థలిం గల్గునే;
యమరం దెల్పుఁగఁడగ్గ దొండుగఁడే , యర్పంబు; వాతాత్మజా;

కా॥ నీవే వారిది దాఁటి మైదిలిని న , న్నీతిం బరీక్షించి దే
వీ వృత్తాంతము దెల్పుఁగాఁగల మహా , వీరుండవై యుంటి మా
జీవంబుల్ భవదీయ హస్తగతమై , చెల్వారు మాకింక నే
త్రోవం జూపెదొ యంచు విశ్వసృజా పు , త్త్వం దర్శి వాక్రువ్యఁగన్.

తే॥ అవనత ముఖాబ్జమం దొక్కయంబుజంబు, మొలచుపోలికనన్ని కే , లొగిచిహనుమ
వానరావలి యల్లముల్ , పల్లవింప దెలిపె నీరీతిఁ దనమది , తేటపడఁగ.

మ॥ క్రుటిలో నస్త సముద్రముల్ కదచి యు , దోగించి లోకంబులన్
జటుల ప్పీతినడంచి గెల్చు చతురుల్ , చర్చింప మీరిట్లు వి

స్ఫుట భావంబున నాజ్ఞ యిచ్చుటలు ము • త్సూర్యార్జితంబైన య
వృటు భాగ్యంబుగ నెంచెనన్ దృఢమతిన్ • భావింప నల్పజ్ఞుడన్.

కా॥ లంకాపట్టణ మధ్యతోఁ బెరికి లీ • లండెత్తునాఁ దైత్యులన్
బింకంబుల్ చెడఁగూల్చి రాసువుని దే • విం దెత్తునాఁ వానితో
లంకాధీశుని గట్టి యాడ్చికొని పో • లన్ వత్తునాఁ యేది మీ
పొంకంబైన మనోరథంబు వడిఁ దె • ల్పుం డిప్పై కావించెదన్.

కా॥ వెన్నుం దేవున నొక్క పాదమునఁ బృ • థిం గొల్చు చందంబునన్
గ్రన్నం గొల్చెద నీసముద్రమును ర • క్ష శ్రేణికిం దోడుగా
నెన్నఁక వేల్పులు వచ్చినన్ నలఁచి మీ • యిష్టంబు గావించు ని
ప్తీన్నత్వంబున నుండుఁడీ సమద సం • శ్లిష్టాత్ములై వానరుల్:

కా॥ భూభాగంబును ముంపఁగాఁ దొడరి యం • టోదుల్ విజృంభించినన్
భూభాగంబె పటానునం బగిలి పై • వ్యోమంబుతోఁ గూడినన్
శ్రీ భూ నాయకు నాజ్ఞ పక్షములుగాఁ • జెన్నార సేవాబం
శ్రీ భాసిల్లఁ దరింతుఁ దార్హ్యనిక్రియన్ • గ్రీడావిధిన్ వారిధిన్.

మ॥ త్వరగా నుత్తరు విందు క్రమ్యుతియ నం • దాఁకన్ సుఖంబుండుఁడీ
ధరణీపుత్రికఁ గాంచి వచ్చెదను వ్య • ర్థప్రక్రియకా రాసటం
బుటిదీన్ మారుతి యెక్కెఁ దచ్చితిర ము • ద్యోగంబునన్ లేచి వా
నరు లాశీస్సులు సేయ వేల్పులు వ్రసూ • న వ్రాతముల్ సల్లఁగన్.

మ॥ జలధిన్ దాటఁ గుకూహలుం దయిన యా • సామీసిదై వాతి స్వ
స్థలముం గొల్వఁగ నెత్తినట్టి హరి పా • దంబులు తద్ధాత్రిమున్
గలయం బెంచెను శ్రీమదుండమ సమా • భ్యా మ్పూర్తి సార్థంబుగా
నల శ్రీపాదమె సాటియౌ ననుచు బ్ర • హ్మాదుల్ ప్రశంసింపఁగన్

మ॥ రణ తేజోధిక విక్రమంబు దిశలం • బ్రాజిల్లుచున్నట్లవా
రణ తేజోధిక విక్రమంబు దిశలన్ • రాజిల్ల నాకాశ చా
రణ తేజోధికుఁ డస్తమించు మనుషే • రక్షగణాధీ రా
వణ తేజోధిక పట్టంబు వడిఁ బో • వంగన్ సముద్యుక్తుడై

శా॥ వంచాస్యంబు లనేకపంబులును కం • పం బొందఁ బంచాస్య నం
శాంచత్పుణ్యుని భారమోర్వక గిరీం • ద్రాగ్రంబు క్రుంగార ని
ష్కుంచద్వాళము మేనఁ జుట్టికొని య • చో నాది కూర్మంబుపై
సంచై నిల్చిన మందరంబుకరణిన్ • సామీరి వివ్రాజితెన్.

శా॥ శంషా యుక్త పయోదముల్ చరణ శిః • జా నాదముల్ సేయ వ
ర్ణింపన్ లేక నిలింపు లాతనువు ని • ర్ణిద్రాత్మలై కాంచ గో
ళంపుం గంబము క్రింది తాయి యన శై • లం బొప్పఁగా నందుపైఁ
జాంపేయాద్రి విధమ్మున న్నిలిచె నా • సామీరి గంభీరుడై.

కిష్కింధా కాండము సంపూర్ణము.

శ్రీరామ చంద్రార్పణ మస్తు.

శ్రీ రెడ్డిగారి పద్య కుసుమాలు

మోచి తొమ్మిది మాసముల్ కాచి కాంచి
వలయునవి యెల్ల సమకూర్చి యెలమినించి
పెంచి పెద్ద జేసిన తొలివేల్పు తల్లి
పాదములకు నొనర్చెద వందనములు

చిన్న తనమున విద్య నేర్చికొనవలయు
పెద్దయై బుద్ధి కలిగిన విద్వేదాదు
క్రొత్త బట్టకు రంగులు హత్తినట్లు
ముఠకి బట్టకు బట్టునె యెఱగు వత్స
(నీతి గుచ్ఛము)

అరయ దెనుగు తేట యటవ మవ్వతదార
కన్నడంబు మేటి కస్తూరి యగు
ననెడి యార్యవాక్య మది పొల్ల యగునేమి?
తెలియ జెప్పవమ్మ తెలుగు తల్లి!
(తెనుగు సందేశము)